

مام جابر دیداری تہذیبی

لہ لاویتیہ وہ بؤ کوشک کھڑی

منتدی اقرأ التفتاھی
www.igra.ahlamontada.com

نامادہ کردنی - سہ لاج رہ شید

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پدای داتلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

بۆدابه زانندی جۆره ها کتیب: سهردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للکتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

مامرجه لال

دیداری ته مهن له لاویتییه وه بو کۆشکی کۆماری

ئه م کتیبه له لایهن

منتدی إقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

ناماده کراوه

به شی دوهم

گفتوگۆیه کی فراوانی هه مه لایهن

ناماده کردنی: سه لاج ره شید

لاپهړه

ناوهروک

کۆمه‌له‌ی رهنجدهرانی کوردستان

- 15 سکرټیری کۆمه‌له *
  - 18 رۆلی کۆمه‌له له شورشى ۱۹۷۴ دا *
  - 20 په‌یوه‌ندى له نىوان کۆمه‌له له ولات و په‌کیتى له دهره‌وه *
  - 21 هه‌لهاتنى سه‌رکردایه‌تى کۆمه‌له بو ئىران *

په‌کیتى نىشتمانى کوردستان

- 29 سه‌ره‌تای دامه‌زاندنى په‌کیتى *
- 33 سوڤنىت و په‌کیتى *
- 35 کۆمه‌له و گفټوگۆ *
- 38 سوڤیا و په‌کیتى *
- 39 جیابونه‌وه‌یه‌ک له نىوان پارتیدا *
- 40 په‌یوه‌ندى حکومه‌ت له‌گه‌ل په‌کیتیدا *
- 42 جاسوسى عىراق له‌ناو سه‌رکردایه‌تى په‌کیتیدا *

خه‌باتى چه‌کدارى

- 51 سه‌ره‌تای خه‌باتى چه‌کدارى په‌کیتى *
- 55 ئىبراهیم عه‌زۆ و مه‌فره‌زه سه‌ره‌تاییه‌کان *
- 56 سه‌ره‌تای شه‌رى ناوخۆ *
- 57 شه‌هیدکردنى ئىبراهیم عه‌زۆ و هاوڤىکانى *
- 64 قیاده‌ى موه‌قه‌ته *
- 65 بزوتنه‌وه‌ى سوڤسىال دیموکراتى کوردستان *
- 67 یارمه‌تى لیبیا *

گه‌رانه‌وه بو کوردستان

- 75 گه‌رانه‌وه‌ى مام جه‌لال بو کوردستان *
- 76 موفاجه‌ئاتى په‌که‌م رۆزى ناو کوردستان *
- 80 گفټوگۆ له‌گه‌ل حکومه‌ت *

82 * خۆ ریکخستن و خۆ چه کردارکردن

86 * په یوه ندى له گهل كوردی ئیران

ههكاری

95 * كاره ساتی ههكاری

97 * ههرهس یان بهرگری

هه لهاتنی سه رکردایه تی كۆمه له

105 * گرتنی شه هابی شیخ نوری و هاوریكانی

106 * ناكوكی نیوان كۆمه له

108 * باری ئالوزی كۆمه له

110 * شه هیدبونی ئارام

113 * جیابوونه وهی ئالای شورش (ناش)

115 * گه شه کردنی كۆمه له و كیشه ی (ناش)

له گهره ی شورشدا

129 * جیابوونه وهی رهسول مامه ند

136 * هه لهاتنی حیزبی شیوعی بۆ كوردستان

137 * شورشی ئیران و هه له كانی یه كیتی

139 * پشتگیری كوردی ئیران

140 * یه كیتی وهك ناو بژیکه ر

142 * هیزی پشتیوان

گفتوگو

147 * گفتوگوی یه كیتی ۱۹۸۲

151 * گفتوگو و رۆلی دهره وه

152 * چونی یه كه م وه فد بۆ به غدا

155 * گفتوگو و شه ر

158 * كوردستانیونی كه ركوك

165 * هاتنی وه فدی حكومه ت بۆ كوردستان

166 * سه دام و ریکكه وتن له گهل كورد

168 * به شداری وه زیره كورده كان

- 169 * روژی بلاوکردنه وهی رینکه و تننامه که
- 171 * هویه کانی رینکنه که وتن و ئەنجامه کانی
- 172 * بریاری وهستانی گفتوگو

پاپهرین و گه رانه وه بۆ گفتوگو

- 177 * پاپهرینی ۱۹۹۱
- 178 * رزگارکردنی که رکوک
- 182 * کوره وی به هاری ۱۹۹۱
- 183 * گفتوگوی ۱۹۹۱
- 185 * هوی سه رنه که وتنی گفتوگو

کرانه وهی یه کیتی به پوی دنیای دهره وه

- 193 * یه کیتی و ئەمریکا
- 195 * بینینی ره سمی و ناره سمی
- 199 * یه کیتی و تورکیا
- 201 * سه ردانی ره سمی بۆ تورکیا
- 202 * تورکیا و ئوزال

داگیرکردنی کویت، وهک سه ره تایهک بۆ پاپهرین

- 207 * داگیرکردنی کویت
- 209 * کونگره ی ئوپوزیسیونی عیراقی له به یروت
- 210 * به ره ی کوردستانی

یه کیتی و رینکستنی نیومانی خوی

- 217 * کونگره ی یه که می یه کیتی
- 217 * کونگره و ته که تول و پاپورتی سیاسی
- 219 * گه رانه وهی (ئالای شورش) بوناو یه کیتی
- 221 * فره نسوا میتهران و مه سه له ی فیدرالیزم
- 223 * مه سعود بارزانی و مه سه له ی کورد

هه لێژاردن له کوردستان

- 227 * هه لێژاردنی په رله مانی کوردستان

- 231 * مه‌سه‌له‌ی رابه‌ر، سه‌رۆکی حکومه‌ت و په‌رله‌مان
- 232 * دانانی وه‌زیری دارایی
- 233 * شه‌هیدکردنی سادقی شه‌ره‌فکه‌ندی
- 234 * گه‌رانه‌وه‌ی ره‌سول مامه‌ند بۆ ناو یه‌کیتی
- 236 * د.فواد مه‌عسوم و کۆسره‌ت ره‌سول و حکومه‌ت
- 238 * شه‌ری ئیزان و یه‌کیتی

یه‌که‌م شه‌ری ناوخۆ

- 243 * شه‌ری ناوخۆی ۱۹۹۴
- 246 * کۆبونه‌وه‌ی پاریس و دبلن
- 247 * رۆلی PKK له شه‌ری ناوخۆدا
- 248 * سه‌رۆکی په‌رله‌مان و حکومه‌ت له‌نیوان مام جلال و بارزانیدا
- 249 * ۳۱ ئابی ۱۹۹۶
- 250 * رۆلی ئەمریکا له ۳۱ ئابدا
- 253 * هه‌ره‌سه‌هینانی هیزی پيشمه‌رگه‌ی یه‌کیتی
- 254 * هاوکاری ئیزان بۆ گه‌رانه‌وه‌ی یه‌کیتی
- 256 * تیشکاندنی پارتی و هه‌له‌هاتی به‌ره‌و که‌رکوک
- 258 * هۆی هه‌ره‌سه‌هینانی هیزی یه‌کیتی
- 259 * هه‌له‌سه‌نگاندنی ۳۱ی ئاب
- 259 * شه‌ری گه‌رده‌لولی تۆله
- 261 * رۆلی تورکیا له شه‌ری ناوخۆدا

ریککه‌وتنامه‌ی واشنتۆنی یه‌کیتی و پارتی

- 267 * ریککه‌وتنامه‌ی واشنتۆن
- 269 * که‌موکۆری ریککه‌وتنامه‌ی واشنتۆن
- 271 * دوا‌روژی مملانی نیوان یه‌کیتی و پارتی
- 273 * جیاوازی نیوان یه‌کیتی و پارتی

کۆنگره و بارودۆخی ناو یه‌کیتی

- 277 * کۆنگره‌ی دوه‌می یه‌کیتی
- 278 * سه‌رکردایه‌تی نوی له کۆنگره‌ی دوه‌مه‌دا
- 279 * جیگری سکرته‌یری گشتی

280 * ته‌که‌تولاتی ناو یه‌کیتی

282 * رۆلی مه‌کته‌بی سیاسی له ناو یه‌کیتیدا

یه‌کیتی و هیزه کوردی و عێراقیه‌کان

287 * هیزه ئیسلامیه کورده‌کان

290 * هیزه کوردی و کوردستانیه‌کان

292 * تورکمان له عێراق و کوردستاندا

295 * که‌رکوک و تورکمان

297 * حیزبی شیوعی عێراقی

306 * هیزه به‌ربه‌ره‌کانی عێراقی

کوردی پارچه‌کانی تر

313 * کوردی تورکیا

316 * کوردی ئێران

323 * کوردی سوریا

یه‌کیتی و ولاتانی دراوسی و فه‌له‌ستین

327 * مه‌سه‌له‌ی عه‌ره‌ب و فه‌له‌ستین

337 * ئێران

351 * تورکیا

356 * سوریا

رزگارکردنی عێراق

363 * پرۆسه‌ی رزگارکردنی عێراق

مام جه‌لال و هه‌ندی پرسیاری گشتی

371 * مام جه‌لال و هه‌ندی پرسیاری گشتی

391 * سه‌رچاوه‌کان

كۆمەلەي رەنجدەرانی كوردستان

سکرتیری کۆمهله

* سهارهت به خوتان، چ پۆستیکتان هه بو له ناو کۆمهلهدا، نه ندامی سه رکردایه تیان بون؟

- به راستی، من ههستمده کرد نه و براده رانه، به وشپوهیه کارده کهن که خۆیان ده یانه ویت، من خۆم له سه ره تادا بۆ نه وه نه چوبوم که بيم به سه رکردهی کۆمهله، یا خود کاری سه رکردایه تی بگرمه نه ستۆم، نه چوبوم بيمه سکرتیری نه و ریکخستنه، چوبوم ده وری هه وین ببنم و هه ول بدهم، هه مو نه و تا قم و ده ستانه ی نه و بیروپایانه یان هه یه کۆیان بکه مه وه، نه ویش پاش نه وه ی ده خه ملین و ریکخراوه که دروستده بیت، نه یده مه وه ده ست خۆیان. من به حوکومی ته کوینی میژویی و فکری و ده وری خۆم له بزوتنه وه ی کوردی و په یوه ندی کوردی و کوردستانی و عه ره بی و ناو خۆدا، نه و کاره م به ئاسان نه نه هاته به رچاو و سلّم له وه ده کرده وه ده ستی بۆ به رم.

من وام پهباش بو، وهک پشتیوان و راویژکار و لایه نگری نه وان بمیتمه وه، نهک وهک به ریوه بهر و هه لسه وری کاروباره کانیان.

قه ناعه تیشم نه بو هه ربیم به سکرتیر، له به ره نه وه سالی ۱۹۷۲ شه هابی شیخ نوریم بانگ کرد بۆ ده ره وه ی ولات بۆ نه وه ی ده رباره ی چۆنیتی کارکردن و شیوه ی به ریوه بردنی کاره کان گفتوگو بکه ین. پهبش نیازه کانم نوسی که وا من ئیتر ئیستقاله م کردوه و له سکرتاریه تی کۆمه له نايم، به لّام من له گه لّتان ده بم و پشتیوانیتان لیده که م و وهک جاران هاو کارتانم.

* وهک سکرتیر، یا خود وهک نه ندام مایته وه؟ هه لوستی نه ندامانی تر چی بون؟

- شه هاب و براده رانی تر پهبیان خۆش نه بو، من واز له کۆمه له به نیم که نه و گه راپه وه کوردستان، بریاریان دابو ئیستقاله که ی من قبول نه کهن، من له سه ر وازه یانی خۆم سوربوم، به لّام هه ر له گه لّیان مامه وه و هه ر پشتیوانیان بوم

و به که سیشم نه گوت که ده رچوم، یا ئیستقاله م داوه، به لکو هه روا مابوومه وه له گه لیاندا.

* که وستت واز له سکر تیری به نیت، که ست ده ستیشانکرد، یان پئش نیازی که سی ترت نه کرد یا خود خوت بیرت له که سی تر نه کرد بۆوه بۆنه وهی بییت به سکر تیری کۆمه له؟ - به لی بیرم کرد بۆوه، له چاوپینکه و تنیکدا له گه ل نه وشیروان مسته فا، هه ولم دا، ته شویقی بکه م که ده ورینکی باش ببینی، چونکه راستیه که ی من له ناو نه و براده رانه ی له ناو کۆمه له کاریانده کرد، پیم وابو نه وشیروان، هوشیارترینیان بو پیم وابو که نه و گه نجیکی هه لکه وتو، زیره ک، کوپی باش و عه قلی باشه و چاک ده نوسی، له پاشان پیم وابو کورد په روه رینکی په سه نه، وانا په سه نییه کی هه بو له کورد په روه ریدا، بیروباوه پ و تیوری و فه لسه فه ی به کارده هینا، بۆ خزمه تی جه ماوه ری کورد و کوردستان و کوردایه تی و خه باتی میله تی کورد و رزگارکردنی جوتیار و ره نجه رانی کوردستان. وه ک نه و جۆره مارکسیانه نه بو که هه لئواسراییت به جولانه وه ی شیوعیه وه، به قسه و بیروباوه ر دابراییت له جه ماوه ر. نه وانه ره سه ن نین که په ل و پیشه که یان هه لده که ندری و هه لده واسری به داره کانی تره وه، نه وانه هه لئواسراوه کائن، نه وشیروان له و که سانه یه که هه لئوسراو نییه، له و که سانه یه، په گ و ریشه ی داکوتراوه له ناو کۆمه لی کورد وه واریدا و بیروباوه ری مارکس لینینی و سۆشیالیست و هه مو نه و بیروباوه رانه، بۆ خزمه تکردن و رزگارکردنی جه ماوه ری خه لکی کوردستان و ره نجه ران و کریکاران و جوتیاران و خه لکی زۆر لیکراو به کارده هینیت.

هه رچه نده، دیاره هه ندی سهرنجم له سه ر نه وشیروان هه بو که هیشتا نه خه ملیبو، ئینفعالاتی هه بو، زوبه زو نه و ئینفعالاتی ته وازونه که ی لئ تیکده دا له هه لسه نگاندن و نرخاندن و هه لسه نگاندنی هه فالانی تردا، به لام به موقاره نه له گه ل هه فاله کانی تر، هه تا له گه ل شه هاب و نه و براده رانه ی تردا، لای من له هه مویان له پئشتریو، به لام نه و خۆی دورگرتبو.

من شه هابم به لاوه له هه مو نه وانه ی مابونه وه پئشاشتریو، شه هاب له روی تیۆرییه وه له هه مویان باشتر نه بو، به لام له روی شه خسیه ت و له روی ئیشکردن و ته جروبه و خۆراگرتن و قاره مانی و فیداکارییه وه له هه مویان له پئشتریو، نه وه بو زوش قبولی کرد که وازی بئین له کار و ئیشی ئاشکرا و خۆی ته رخانکرد بۆ کاری نهینی.

بیجگه لهو، له ناو براده رانی تردا، من پیم باشبو، ئەو پیش بخریت، ههروهها له ناویاندا کۆمه لیک کهسانی لیها توی تیدابو، وهک بهکر حوسین ، گهنجیکی زۆر هۆشیاریبو، عهقلی زۆر چاکبو، بیرکردنه وهی زۆرباشبو، خوینده واریک و نوسه ریکی زۆر باشیش بو، به لām به داخه وه خۆی شه خسیکی ته مه ل و سستبو، ههزی له وه نه ده کرد ژیا نی خۆی ته رخا ن بکات بۆ سیاسه ت، ده یویست ژیا ن و گوزه ران و سیاسه ت پیکه وه بکات و سیاسه تیش نهک به و توندو و تیژی و به و فیدا کاریه ی که پئویسته بیکات، به لکو به شتیه یهک که، له ده ره جه دودا بی ت، له به ره ئه وه به داخه وه خۆی دور خسته وه له سه رکردایه تی کۆمه له، من پیم وابو که ده بوا یه له سه رکردایه تی کۆمه له بمایایه وه و کاری بکردایه، به لām به داخه وه نه یکرد .

جه عفه ر عه بدولوا حید، به لای منه وه نه نامیکی زۆر چاک و باشبو، هیچ که م و کورپه کی ئەو تۆی پئوه دیار نه بو، هه م له روی خوینده واریه وه زۆرباش گه شه ی کردبو، عه ره بی و کوردی و ئینگلیزی باش ده زانی، کتیبی زۆر ده خوینده وه، ئەو نوسینه ی که تینه گیشتا یه ده پیرسی، جگه له وه ش پیاویکی ئازا و به جه رگبو، له شۆرش پئشودا گه یشتبوه پله ی سه ر لق، له پئشمه رگایه تیدا پیاویکی قاره مان و باوه رپه خۆبو .

باوه ری به کۆمه له هه بو، به لām دیاره شه خسیه تی شه هاب زالتربو، من پیم وابو ئەو ده بوا یه جیگری شه هاب بوا یه، بۆ نه وه ی نه وهک شه هاب شتیکی لی بی ت . فه ره یدون عه بدولقادار، گهنجیکی هوشیار و عه قلی باشبو، نوسینه ی باشبو، زۆر چالاکبو، وهک پیاویکی فیدا کاروابو، به لām دو که موکوپری دیاری هه بو، یه کتیکیان هه لپه هه لپ و په له په لکه ربو، دوه میشیان زۆر هه زی له خۆنیشاندان و خۆده رخستن و خۆ ناشکرکردن بو، من خۆم ئەو خاسیه تانه م پئ باش نه بو، پیاو لئی ده ترسا له دوا روژدا زیان به خۆی، به شۆرش و به خه بات و کۆمه له بگه یه نی ت .

له و ماوه یه ی که له ده ره وه بوم، جه عفه ریش هات بۆلام، ئەو هات بۆ سوریا و لوبنان زۆر باسوخوا ستمان کرد و راسپارده ی زۆرم دایه بۆ براده رانی ناوه وه . به م جو ره من په یوه ندیم له گه ل کۆمه له نه پچرا، هه رچه نده من له سه کرتاریه تی کۆمه له وازه ینا و براده ران قبولیا ن نه کردبو، به لām من سوربوم له سه ر وازه ینا نه که ی خۆم .

کاتن شۆرش کوردستان له ۱۹۷۴ دا به ره وه هه لگی رساندنه وه ده چو، له گه ل

برادهرانی کۆمهله قسه مکردبو که گرنکه هه مومان پشتیوانی خهباتی ئه و شۆرشه بکهین و دژی حکومت بوهستین، بهلام ههلوئستیکی جیاوازان هه بیته، مهوقفیکمان هه بیته که له هه ندی ههلوئستدا دیاریته، واتا جیانه بین له شۆرش، به لکو بچینه ناویه وه، بهلام نه تویننه وه له ناویدا.

رۆلی کۆمهله له شۆرشى ۱۹۷۴ دا

* **نایا نه ندام و دۆستانی کۆمهله، وهک پنیوست توانیان رۆلی دیار و تایبهتی خویان له ناو شۆرشى ۱۹۷۴-۱۹۷۵ دا ببینن؟**

- ئه و سیاسه تهی، ئه و براده رانه گرتبویان، دیاره سیاسه تیکی زۆر وردو و زیره کانه بو، کاری زۆری دهویست بۆ جیبه جیکردنی، چونکه وا به ئاسانی پهیره و نه دهکرا، به داخه وه، پیموابو سه رکردایه تی کۆمهله نهیتوانی ئه و سیاسه ته ورده پهیره و بکات، پیموابو له ژێر کاریگه ریی په له پهلای فهرهیدون و هه زکردنی براده ران بۆنه وهی، بچنه دهره وه و رزگاریان بیته له خۆشاردنه وهی ناوشاره کان، هه مویان چون بۆناو شۆرش و تیکه لآوبون له گه ل شۆرشه که و به کاری زۆر بچوک رازیبون، وهک ئه وهی یه کیک له وئى محاسبیب بیته و یه کیکى تر له وئى فهرمانبه ر بیته!

کاتی خۆی ئیمه بریارمان وابو که ئه م براده رانه بچنه ناو شۆرش و کاری تییدابکه ن، به لام خۆیان به (موتهمه زین) به یلنه وه و له شۆرشه که دا به شدارین و هاوشۆرشگیر و خهباتگیر و هاوکارین، به لام ههلوئستی جیاواز وه رگرن و دیار و جیا بن و خسوسیاتی تایبه تی خۆیان هه بیته و خه لک هه ست به و جیاوازیه بکات. به تایبه تی ئه وکاته سیاسه تی خۆبه ستنه وهی شۆرشى کوردستان به ئێران و ئه مهریکا و ئیسرا ئیله وه سیاسه تیک بو که ئینسانی مارکسی لینینی نه ی ئه توانی دژی نه وه ستی و په سه ندی بکات و به رگری لیبکات، به لام چونکه خهباته که ش خهباتیکى جه ماھیری بو، کۆمه لانی خه لکی زۆر لیبکۆبونه وه و به رگری له میله تی کورد ده کرد، نه شده کرا له و بزوتنه وه یه جیا بیته وه و بکه ویته دژی، به لکو پنیوست بو له ناویدا بمیته وه، بۆ ئه وهی له سه ر ئه ساسی ئه و به مبه ده ئه ی که ئیمه خۆمان پشتر ده ستنیشانمان کردبو (الوحدة و الصراع) یه کیتی

و ململانی کاری سیاسی دهستنیشان بکهین، یه کیتی له کار و کرده ودا و ململانی سیاسی له کاری تیوری و سیاسی و په یوه ندیه کانی دهره ودا.

پیموایو، براده ران نه یانتوانی شاره زایانه نه و سیاسته جیبه جیبکه، جگه له وه، به راستی له و ماوه یه دا په یوه ندی له نیوانمان کزیو، زور ناگاداری به کتری نه بوین. له پاشان به رهنی من نه و براده رانه ی ولات، نه و کاته ی مه لا مسته فا بریاریدا و ازبهینیت، هه له یه کی میژویانکرد، نه ویش نه و بو که بریاریندا بگه رینه وه بوناو دهسه لاتی رژیم و ته و او بونی شورشیان قبولکرد، هه تا ته نانه ت پرسنکیان به من نه کرد و رانه وه ستان له سه رنه وه ی رهئی من بزنان، هه تا ته نانه ت گویشیان نه دایه نه وه ی، بوچونی من بزنان که خوم لایه نی به رگری و به ربه رکانی بوم و به رادیو بلوم کرده وه و خه لک زانی که بوچونم چونه و خه لکم نارده وه بوناو کوردستان!^(۱) شه هاب له روی تیوری وه به راستی زور به هیز نه بو، له به رنه وه که وتبونه ژیرکاریگری گوتیه کی ناراسته وه که نا کۆکی سه رکی له گه ل نیمپریالیزمه، له به رنه وه ی نا کۆکی له گه ل حکومتی به عس ده سن هیمن بکریته وه، سیاستی هاوکاری و ململانی له گه ل بکریته و دروشمی روخاندنی رژیمیان به لاهه نابو.^(۲)

* واتا کۆمه له نه یویست دوا ی هه رهس له گه ل حکومت گف تو گۆبکریته؟

- به لئ، ته نانه ت له نامه یه کدا که بۆمنیان نوسی بو، ده لئین هه مو خه لک چاوی له تۆیه، تۆش نه بیته هه ول بدهیت له گه ل حکومت گف تو گۆبکریته، به لکو چاره سه ریک بوئو وه زعه بدۆزیته وه.

* بوچی تۆ به په له نه گه راپیته وه بو کوردستان؟

- کاره ساتی ناشبه تال زور کاری تیکردم، سیاستی راستی نه و سه رده مه نه وه بو که براده رانی کۆمه له له شاخ بمیننه وه و بننیرن به دوا ی مندا و منیش بچمه وه و ئیمه له وی دریزه به شورش بدهین، ته نانه ت هه تا نه گه ر ژماره یه کی که میش بین.

پیموایه نه گه ر نه وان نه و روژه نه وه یان بگردایه و له دوا ی منیان بناردایه و من بگه رابمایه وه، نه و کاته ده مانتوانی که سانی وه ک عه لی عه سکه ری و سه دان و هه زاران پیاوانی تریش، که ده یانویست به رگری بکه، کۆبکه ینه وه و شورشه که دریزه ی پبیدهین، به لام نه وانیش به لایه کی ترداچون و گه رانه وه و ناشبه تالیان به ریگیه کی راست زانی و چونه وه ناوشاره کان.^(۳)

نه و هه لویسته ی نه و براده رانه، مه سه له ی نا کۆکی سه رکی هینایه کایه وه، نه و کاره هه هه له یه کی میژوی بو، هه م بو به هزی نانه وه ی نا کۆکی و ناته بایی له ناو ریزه کانی کۆمه له دا.

په یوه ندى له نیوان کومه له له ولات و په کیتی له دهره وه

* په یوه ندى نیوانی نیوه له دهره وه و نهوان له ولات چوڼ دوستبو، رایه له کانی په یوه ندى تان چی بون؟

- له کاتیکدا که نیمه خه ریکی دوستکردنی په کیتی نیشتمانی کوردستان بوین، په یوه ندىم به براده رانی ولاته وه کرد، که نهوان نوینه ریان بنیرن بلام، نه وه بو فره یدونیان (فره یدون عه بدولقادر) نارد، فره یدونم له بهرلین بینی، له وکاته دا کونگره ی کومه له ی خوینکارانی کورد هه بو له بهرلین، به دوردریژ تیمگه یاند که په کیتی چیه و چونه و باله کانی چوڼن و دهوری کومه له چونه له ناوه وه.^(۴) من ره نیمو ابو دهوری کومه له نه وه یه، بیته هه وینی ناو په کیتی نیشتمانی کوردستان، به شیک له و بیروایانه م له بلاوکراوه یه کی ناوخودا باسکردبو به ناوی (په کیتی نیشتمانی بوچی؟)، کاتی خو ی نارام له کوردستان بلاویکرده وه، باسم له وه کردبو چوڼ له ناو په کیتیدا کاریکه ین، نه وکاته من نه و بوچونانه م به نامه بو نارام نارد، دواى نه وه ی بو به لیپرسراو، به بلاوکراوه یه کی ناوخوی و به ناوی سه رکردایه تی خو یانه وه بلاویکرده بو.

من پیم ابو کومه له وه ک زهر دینه ی هیلکه که ابو، پیویستی به سپینه و تویره که هه بو، نه گه ر بته ویت ته نها زهر دینه که ی دهریتیت، نه وانه رنکه هیلکه که بشکیت و سودی نه مینیت، به لام نه گه ر هیلکه که به ساغی بینه وه، نه گه ری نه وه هیه سبه ینی له بهر مریشکی بیته جوجه له، بویه پیمو ابو پیویسته کومه له له ناو په کیتی نیشتمانیدا نیشبکات، دهوریکى چالاک ببینیت و به چالاکى و به کرده وه ورده و ورده جیتی خو ی بکاته وه.

بریاربو که له هیلکی گشتی ناو په کیتی نیشتمانیدا، خه لک کزبکاته وه، نیمه سیاسته که مان به و شیوه یه بو که له ناو په کیتی نیشتمانیدا، جه ماوه ری فراوان دوستبکه ین، له ناویاندا کومه له هه بیته و مافی ته نزیمی و کاری سیاسی و نایدولوزی تایبه تی خو ی هه بیته، بتوانی نه رکه کانی خو ی جیبه جی بکات و

بیروپای خۆی به جه ماوه ر بگه یه نیت .

ئو قسانم همو بو فهریدون له بهرلین کرد، تیمگه یاند و هندی شتی تریشم پیگوت، دوی ئه وهی که ئه نوهر زۆراب چوبۆوه بو به غدا بو سهر کاره که ی، یه کیک له بزوتنه وهی ئیشتراکی عه ره بی، ئیعترافی له سه رکردبو ئه نوهریش خۆی شارده بووه، من به فهره یدون عه بدولقادرم وت، ئه نوهر بکه ن به کادیر و مه یه لن بچیته وه سهر ئیشه که ی خۆی، ئه گینا ئه یگرن، ئه گه ر لای ئیوه جتی نابیته وه بینیرن بو ده ره وهی ولات بۆلای من، ئیمه ژیان و گوزه رانی بو دابین ده که ین، منیش هه ندیک پاره م دایه و گوتم له مه ودوا له سه ر پاره، کاره کانتان په ک مه خه ن و پاره تان بو ده نترین .

به داخه وه، تا فهره یدون چوبۆوه، شه هاب ریگای به ئه نوهر دابو، بگه پیته وه سه رکاره که ی خۆی، وتبوی ئه وه مانگیک تیپه ریوه و تو هیجت له سه ر نییه و که س لیت ناپرسیته وه، بۆیه مه ترسی نییه .

تومه ز ئه وه هیمنیه سیاسه تی حکومه ت بو، ئه وه بو یه کسه ر گرتیان، دوی ته عزیبیک ی زۆر ئیعترافی کردبو له سه ر هه ندیک براده ر⁽⁹⁾ ئه و براده رانه ی که ئیعترافی له سه رکردبون، هه ندیکیان گیران و هه ندیکیان ناچار خۆیان شارده وه، هه ندی له وانیه ی که گیران ئیعترافیانکرد، سئ که سیان هاتنه شام به ریگایه کی قاچاخ یه کیکیان ئیبراهیم عه زۆ بو، ئه وی تریان فه ره اد شاکه لی بو که به راستی فه ره اد شاکه لی له ریگا زۆر مه وقیفی بیته یزی نیشاندابو که هاتن بو شام له وی گرتمانه خۆمان و هاوکاریمان کردن.⁽¹⁾

هه له اتنی سه ر کردایه تی کۆمه له بو ئیران

* نایا هه له اتنی سه ر کردایه تی کۆمه له بو ئیران، له نه نجامی گرتنی ئه نوهر زۆرابدا بو، یان هۆکاری تری هه بو؟

- پاش ماوه یه ک، زانیمان که چی قه وماوه، به ره ئی من شه هاب هه له ی دوه می گه وه ی خۆی کرد، ئه ویش ئه وه بو که بریاریدا بچیته ئیران و له ئیرانه وه بیت بۆلای

ئیمه، به لام هاتنه که یان باش ریگ نه خستیو، پیویست بو ئەوان ماوه یەک له شاره کاندایه
بعانایه وه و په یوه ندیان له گەل مندا بکردایه، من دەمتوانی هەم ریگای ئێرانیان بۆ
تەئمین بکەم و هەم له بادینانەوه ئەمانتوانی بیانھێنین بۆ شام.^(۷)
ئەو بو، به په پەل هەمویان چون بۆ ئێران، بەدوای ئەوانیشدا هەندێ برادەری
تریش، پیش خرابون، وەک ئاوات عەبدولغەفور و ئەرسلان بایز و عەلی بچکۆل،
ئەوانیش چون بۆ ئێران.^(۸)

ئێران لەوێ گرتنی، پاشنەوهی ماوه یەک له زیندانەکانیدا هێشتیانەوه، بەپێی
ریگەوتننامەی جەزائیر، ئەو برادەرانیان تەسلیمی حکومەتی عێراق کردەوه.^(۹)
حکومەتی شای جەلاد، بە تەسلیم کردنەوهی شەهاب و ھاوریگانی، دوبارە دوژمنایەتی
خۆی بۆ جولانەوهی پیشکەوتنخوازی خەلکی کوردستان درخستەوه، ئەو هەفالانە
که له پێنجوینەوه تەسلیمکرانەوه، هێنران بۆ سلێمانی و پاشان بران بۆ بەغدا.

* دواي ئەم هەمو گرفت و ڤاودونان و سەرکوتکردنە، کۆمەڵە کەوی و چۆن گەشەیکرد؟
- کۆمەڵە له ۱۹۷۸دا ناوی خۆی گۆڕی بۆ (کۆمەڵە ی رەنجەرانی کوردستان)، واتا
ناوەکە ی له کۆمەڵە ی مارکسی لینینی کوردستانەوه گۆڕی بۆ کۆمەڵە ی رەنجەرانی
کوردستان، بەو هەنگاوه کۆمەڵە گەشە کردنیکی تری بەخۆیەوه بینی، ئەویش بریتی
بو له ئیعلاندنی سەر بەخۆی فکری کۆمەڵە، له مەرکەزه دەولییەکانی جولانەوهی
مارکسی دنیا. کۆمەڵە بو بە کۆمەڵە یەکی مارکسی لینینی سەر بە خۆ، سەر بە هیچ کام
له چین، ئەلبانیا، مۆسکۆ و یۆگوسلافیا نەبیت، بەئێکو سەر بە بیروباوەری مارکسیزم
- لینینیزم بیت.^(۱۰)

هەروەها له هەمان کۆیوونەوه دا، بپاردر، که ئەو وشانە ی له دژی هەندیک له
ولتانی سۆسیالیستی بەکارئەهات، بۆ نمونە بە سۆفیت دەوترا سۆسیال ئیمپریالیزم،
ئەوه نەمینیت و جولانەوهی کریکاران و مارکسی و کۆمۆنیستی دنیا وەکو هەمو
جولانەوهیەکی تر وەرگیریت که دەستپێکیان هەبوه و گەشەیانکردوه و گۆرانیان
بەسەرداها توه.

هەندیک ولت بەرهو سۆسیالیزم دەچن، یاخود سەرەتایەکن له دیموکراتی شەعبیدا،
ئەبێ ئەوانه وەک خۆی ببینرین، ئەو ولتانە ی گۆرانیان بەسەردا هاتوه و له زۆر
بواردا بەرهو چاکی گەشەیانکردوه و له هەندێ بوازی تردا بەرهو خراپی هاتون، بۆ
نمونه له ولتانی سۆسیالیستی جارن زۆر لادان هەبوه، هەربۆیه بە ئاسانی هەرهسیان
هێنا. بەلام سۆسیالیست وەکو واقعییک هەیه و جولانەوهیەکی گەورهیه، کاتی خۆی

بالیکی بۆته سۆسیال دیموکرات و بالیکی تری بۆته مارکسی لینینی و باله مارکسیه لینینی که ی شهوی به سه رهات که بینیمان .

له به ره شهوی، ناکرئی مادهم هه ندیک له و حیزبانه، له بناغه تیۆریه که یان لایانداوه، یان که م و کورتیان تیگه وتوه، یا بیروکراسییان به سه ردا زالبوه، یان رژیمه که یان به هیچ جۆریک سۆسیالیست نه بو و رهفتاره که شیان سۆسیالیستانه نه بو، شهوی ره تیان که یه شهوی . پیویست بو خۆمان له هه ندی وشه رزگاربه کین، له وانه ریقیوینیزم، له جیاتی شهوی هه ولی شیته لکردنه شهوی که قول و راسته قینه و هه مه لایه نه بدهین و که موکورییه کان نیشان بدهین و باسی گورانکاییه کان بکهین .

وه کو چۆن ئاینی ئیسلام و مه سیحی چه ندین بۆچون و ریگا و تاقمی جیاوازی لئ په یدا بوه و زۆر جاریش سه ره تاکان و مه بادینه کان و بیروباوه ره کانی ئیسلام یا مه سیحی جییه جینه کراوه، به لام به ناوی ئیسلام و مه سیحی هه میشه ده مینیتته شه، به و جۆره ش جۆلانه شهوی کرئیکاری و مارکسی لینینی شه بی به چاویکی نزیک له مه شه وه ریگریت .

هه شه ها له هه مان کۆبوونه شه دا بریار درا، کۆمه له زۆر گوئی نه داته شه کلیات و به رگ و پۆشش، به لکو گوئی بداته ناوه رۆک و جه وه ره و خاله سه ره کی و بنه ره تییه کان . له راستیدا نه وشیروانیش ده ورئیکی تاییه تی و دیاری هه بو، که بیروباوه ری کرابۆوه و به جوره شه شه بۆچونه کانی خۆی، له سه ره پیویستی سه ره به خۆیی بون له په کین و مۆسکۆ و له سه ره گه نده ل بونی هه ندیک له حیزبه شیوعیه کان و گه نده ل بونی هه ندیک له ده وه له ته کانی که پییان ده وترئ سۆسیالیست، ده ره شه بپی .

پەراويزمکان:

۱- (خالە شەھاب، لە گەل شەھیدان فەتاح ناغا و نوری ھەممەعی، خەریکیو لە بەرگیدا بەشدارییەکن،.. لە سەرئادا رازیبون، بەلام دواتر پاشگەزبونەوه، بەمەش کۆبونەوهکە، کۆبونەوی کادیرانی کۆمەلە لە گوندی کێلی" لە رۆژناوای یتنجوین، دەربارە بەرگری و بەردەوامبون لە خەباتی چەكدارى، یان گەپانەوه بۆ شاره‌کانی کوردستان، نەم نەجامە. نیتا دەم و دەس بەرگری چەكدارى ناکرێ،) (پوتی چەپ لە باشووری کوردستان. ل. ۶۶).

۲- فەریدون عەبدولقادر، دەربارە بریاری بەرھەڵستی نەکردن لە دواى رێکەوتنی نازار دەلیت: (کۆبونەویە کمان لە کێلی کرد و ژمارەیکى زۆری کادیرەکانی خۆمانمان بانگەپشت کرد بۆ نەو کۆبونەویە، رەنگە ژمارەکەم بە بیڕ نەماییت، بەلام زیاتر لە ۲۷ کادیر بەشداریکرد. کاک شەھاب و سەركردایەتی و ھەسوو برادەران لەوئ وتووێژ لەسەر بەرھەڵستیکردن کرا، دەنگیکى تازە پەیدا بوی، کە نیتا دۆخیکى خراپە بۆ بەرھەڵستی کردن، بریار نەدرا بەرھەڵستی نەکریت، بریاردرا کە نیتا بەرھەڵستی خراپە). (کۆمەلە لە سیدارەوه بەرو راپەڕین. ناوەندی میژووی (ی.ن.ک.). سلیمانی ۲۰۱۲ ل. ۱۰۷).

۳- (ھەندێ لە نەندامانی کۆمەلە، وا بیریان کردۆتەوه، نيمپریالیزم ناکۆکی سەرەکییە و حکومەتی عێراق ناکۆکی لاوەکیە، بە بەلگەى ئەوێ حکومەت چاکسازی کشتوکالی نەجامدەدات و نەوتی خۆماليکردو، ھەرەھا پەيوەنى باشی لە گەل ھەر يەك لە يەكیتی سۆفیت و چيندا ھەيە). (پوتی چەپ لە باشووری کوردستان. ل. ۶۹).

۴- لە ۱۹۷۵/۸/۱۴ فەریدون عەبدولقادر وەك نوێنەری کۆمەلە چاری بە مام جلال کەوت لە بەرلین، بە مەبەستی پەيوەندی بەستن لە نیوان یەكیتی لە دەرەوی ولات و کۆمەلە لە ناوہو.

۵- دەبارە گرتنی نەندامانی سەركردایەتی کۆمەلە و نيعتیراف کردنیان، مەلا بەختیار دەلیت: (دواى گرتنی دیمان ھاوڕێی کۆمەلە لە ھەولێر و کەرکوک و سلیمانی، يەك يەك و پۆل پۆل گرتنی ھاوڕێیان لە خۆرپانەبوو، بەلكو سەرنجامی خۆرپانەگرتی چەندین ھاوڕێی کۆمەلە لە سەركردایەتیەوه بۆ شانەکانی خواربوو، کاتیك ئەو کەسانە دانیان بە بونی کۆمەلە ناو، بە نەندامیتی خۆیان. تەنانەت ھەشیانە رووبەرۆو لەتەك ھەندێ لە ھاوڕێی خۆراگرەکان دانیشتون و زمانیان لێداوون). (چۆن چەكپێك و کام میژووی کۆمەلە؟. مەلا بەختیار - ل. ۲۴۰).

۶- (کادیرنکی بزوتنه‌وی سۆسیالیستی عەرمیی، که ئەندامی "تجمع الوطني العراقي" دەبیت، بەناوی ستار شەعلان، لە نیسانی ۱۹۷۵ بە سوێفە دەگیریت و دواڵی نیعتراف لەسەر لێپرسراوەکیان دەکات لە بەغدا، بەناوی وەلید زەنون، که هاورنئی ئەنوەر زۆراب دەبیت و بەیەکەو لە کارگەیهکی کارتۆن کاردەکن و هاورنئی سیاسی یەکتیش دەبن و لە رینگای وەلید زەننەو پۆست و نامە و بلاژکراوەی هیزەکانی موعارەزە و کۆمەڵەش دەگاتە ئەنوەر زۆراب. دواڵی نیعتراف کردنیان، ئەنجامەکی ئەبیتتە هۆی گرتنی ئەنوەر زۆراب که نامە ی ئەو لای وەلید زەنون ئەدۆزەو). (کوانوی بەرگری - بیرومیه‌کانم لە گەڵ خالە شیهاب و هاورنکانیدا - عملی بچکۆل. ل ۱۹).

۷- هادی حەمە رەشید، که بە هادیە سور ناسراو، دەرباری رۆشتنی شەهید شەهاب و هاورنکانی بەم چۆرە باس دەکات: (لە هاونی ۱۹۷۵ دا کاک شەهاب بێنی و گوتی: هادی فریامان کەو، وەزعمان زۆر خرابە و بچۆ بۆ بەسەر، لەبەر خاتری من بچۆ، خەیاتینکی لێیە ناوی (عەبد)، هەروامیە لە بەسرای کۆنە. پنی بلئی: شەهاب و چوار کەس ئەیانەوێت بچن بۆ (ابو زەبی). بزانه چی پێدەکرت. دیارە کاک شەهاب پێشتر لە بەسرا بوە و خەلکی ناسیو... بەپەلە رۆیشتم و بە ناونیشانەکی دوکانەکم دۆزیه‌و... منیش قسەکانی کاک شەهاب بۆ عەبد گێرایه‌و. وتی: سەبێنی ئەمکاتە سەر بەرەو، که چومەو زۆر پیاوانە وتی: ئەک چوار کەس، ئەتوانم هەژدە کەست بە بەلەم بو پەرئەمەو. یەکسەر گەرامەو و چومە لای جەمال ناغا، هەوالی ئەووم بیست که بەرەو ئێران رۆیشتون، بەداخه‌و هەوالەکی منی پنی نەگەیشت). (کۆمەڵە لە سێداره‌و بەرەو راپەرین. ل. ۲۳۴).

۸- (بە رۆشتنی شەهاب شیخ نووری و هاورنکانی کاریگەری لەسەر پاشماوەی رنکخستەکان زۆر دەبیت، ئەگەر بزانی لە سلیمانی دەنگی نارەزایی لە بەرانەریان بەرز دەبیتەو و تۆمەتباریان دەکەن بەوێ رنکخستەکانیان بەجی هێشتەو). (پهوتی چەپ لە باشووری کوردستان. ل. ۱۷).

۹- لە ۱۹۷۵/۹/۲۳ دا، شەهابی شیخ نووری، جەعفەر عەبدولواحید، عومەری سەید علی، ناوات عەبدولفەفور، فەریدون عەبدولقادر، نەرسەلان بایز، عەلی محەمەد قادر - عملی بچکۆل- بەرەو ئێران رۆیشتن و لەوێ گێران و لە ۱۹۷۶/۱/۱ دا تەسلیمی رژیمی عێراق کرانەو.

۱۰- کۆمەڵە لە کۆبونەویەکیدا که ۲۷ کادیر نامادی بون، لە ۱۹۷۸/۱۱/۵ لە گوندی شیتین بەسترا، بریاریدا که ناوی کۆمەڵە مارکسی لینینی بگۆرنت بە کۆمەڵە رەنجەمرانی کوردستان و سەرکردایەتیەکی نوێ هەلبژێرا و نەوشیروان مستەفا وەک سکرێتیری کۆمەڵە دەستنیشانکرا و هیله گشتیه سیاسیەکان رونکرانەو.

یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان

سەرەتای دامەزراندنی یه کیتی

* با که مینک بگه رینه وه بو سەرەتای یه کیتی نیشتمانی کوردستان و چون دامەزرا و هۆکار و پالنه رهکانی دروستبونی چی بون؟

- له ناوه راستی هفتاو پینچ، واتا له دامەزراندنییه وه دهستپیده که م، ئیستا هندی مه سه له ت بو باسده که م که هیشتا بلآونه کراونه ته وه⁽¹⁾ ههروه باسی دامەزراندنی یه کیتی نیشتمانی کوردستان و کاره ساتی هه ره سهینانت بو ده که م که له ناو خه لک به (ناش به تال) ناوئه برا، به کاره ساتیکی سامناک و ناخوش ده ژمیریت و زۆر ته ئیسیری تیکردین، به لام کاردانه وه ی فیعلی یه که ممان ئه وه بو که ئیمه ئه بیت به رگری بکه ی و درێژه به خه بات بده ی.

من پیش ئه وه ش، بریاری درێژه دانم به خه بات دابو، له چه ند چاپیکه وتنیکی رۆژنامه گه ریدا باسی ئه وه مکردبو که ده گه ریمه وه بو کوردستان، به ئومیدی ئه وه ی که هه وائی گه رانه وه م کاربکاته سه ر ئه و براده رانه ی کوردستان که ده یانه ویت به رگری بکه ن.

* هه نووستی ئیوه چی بو، دوای بیستی رنکه وتنامه ی ۶ ی مارتی ۱۹۷۵؟

- له سه ره تای هه ره سدا باس له وه ده کرا، عه لی عه سه کهری و براده رانی کۆمه له، وا خه ریکن خۆیان سازنه دن، بۆیه منیش وام هه سته کرد، ئه گه ر ئه وان ببیستن من ده گه ریمه وه، ره نگه نه ختیک بکه ونه خۆیان.

له ۲۷ مارتی ۱۹۷۵ دا هتیرۆی خیزانم نارده وه بو کوردستان، هتیرۆ گه یشته وه، ته له فونی بۆکردم و گوتی: "هه مو شتیک ته واوبوه و برپاوه ته وه". ئه گینا من به ته ما بوم له ۲۹ ی مانگدا بگه ریمه وه، نه مه زانی که وا شۆرش وابه زویی کۆتایی دیت و هه ره س ده هیئت.

له ته علیقیکدا گوتم: "ئه گه ر سه د هه زار کۆتر له شاخه کانی کوردستان به ره للابکه یه ت، به پینچ مانگ کۆناکرینه وه، یاخود ئه گه ر سه د هه زار ئاسک له

شاخه‌کانی کوردستان بلأوبیته‌وه، به شه‌ش مانگ ناگیرین! چۆن وا زو ئه‌وه‌مو خه‌لکه به‌و په‌له په‌له بلأوه‌یان لیکرد؟".

به‌راستی ئینسان سه‌ری سوپده‌ما، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا، ئیمه بریارمان دا و گوتمان: "باشه مادام ئیستا زه‌مینیه‌ی خه‌باتی چه‌کداری نه‌ماوه، ئه‌وا ئیمه درێژه به‌خه‌باتی سیاسی ئه‌ده‌ین".

من دلم به‌نه‌وشیروان زۆرخۆشبو، نه‌وشیروان له‌قیه‌نا بو، دلم به‌عومه‌ر شیخ موس و که‌مال فوئاد خۆشبو، له‌ستۆکهۆلم و به‌رلین بون، گوتم ئه‌وان ده‌خه‌ینه‌گه‌ر، هه‌روه‌ها له‌ته‌نیشت خۆشم چاومگێرا، دوکتۆر فوئادی مه‌لامه‌عسوم، که‌پنکه‌وه له‌لیژنه‌یه‌که‌دابوین و له‌کاتی شوپشدا له‌قاهیره به‌یه‌که‌وه کارمانده‌کرد، سه‌یرمکرد ئه‌ویش وره‌ی زۆر به‌رزه‌.

له‌وکاته‌دا دوکتۆر خدری برای دوکتۆر فواد هاته‌لامان و ئه‌ویش ئاماده‌یی خۆی نیشاندا بۆ کارکردن له‌گه‌لماندا. له‌گه‌ل عه‌زیزی شیخ ره‌زا قسه‌مکرد، ئه‌و ئاماده‌یی تێدانه‌بو که‌ درێژه به‌خه‌بات بدات، به‌راستی هه‌ولمدا جه‌ماعه‌تی کۆبکه‌مه‌وه که‌ زوریه‌یان ده‌موچاوی نوێ بن، له‌لیپرسراوانی کۆن نه‌بن، گه‌نج بن، قابیلیه‌ت و ئیمکانیه‌تی درێژه پێدانی خه‌باتیان تێدایه‌ت.

* سلت نه‌ده‌کرده‌وه که‌ بۆیه‌ی جه‌لالیه‌ت له‌ریکخسته‌تازه‌که‌ بدریت؟

- له‌سه‌ره‌تاوه هه‌ولمدا سیغه‌ی جه‌لالی و مه‌لایی له‌یه‌که‌تییه‌وه دوربیت، واتا سیغه‌یه‌کی هاوبه‌ش بێت که‌ هه‌مو لایه‌ک بگریته‌وه، هه‌ر له‌به‌ره‌وه‌ش هه‌ولمدا عادل موراد و دوکتۆر فواد قانع بکه‌م که‌ بینه‌ ناو ئه‌و ریکخسته‌تازه‌یه‌وه، له‌به‌ره‌وه‌ی ئه‌وان خه‌تی کۆنی (مه‌لایی) بون، هه‌تا هه‌ولم له‌گه‌ل حه‌یبب محهمه‌د که‌ریم دا که‌ هاتبو بۆ شام، هه‌رچه‌نده نه‌م ده‌ویست له‌سه‌رکردایه‌تیدا بێت، به‌لام ده‌مانویست له‌گه‌لماندا بێت.

دوکتۆر فواد، ئاماده‌یی زۆری تێدایبو، ئیمه که‌وتینه‌گه‌ر له‌گه‌ل ئه‌و جه‌ماعه‌تانه‌ی تریش که‌ له‌شام بون، ورده‌ ورده خه‌لک هاتن بۆلامان بۆ شام. من له‌گه‌ل نوری شاوه‌یس قسه‌مکرد، هه‌ر به‌نیازی ئه‌وه‌ی، پشتیوانیمان بکات، ئه‌ویش زۆر ئاماده‌یی نیشاندا.

له‌بێروت دانیشتنیکمان به‌ئاماده‌بونی یه‌که‌یک له‌کوره‌کانی ئه‌نجامدا، له‌وێ زۆر گازنده و ناپه‌زایی و گله‌یی هه‌بو له‌مه‌لا مسته‌فا و باسی زه‌مانی خۆمانی کرد و ناخ و داخی هه‌لرشت، که‌ ئیمه چۆن بوین و ئه‌وانه چۆن بون، ئه‌وه

یه که مجاریبو بهو سه راحه ته وه قسه ی ده کرد، هه تا ره خنه ی له خو شی ده گرت، که چون وای کردوه .

من هه و لم له گه ل خه لکی زور جیاوازدا، رایانیکیشم بوناو یه کیتی، یان بو هاوکاریکردن، بۆ نمونه قسه م له گه ل خه سره و توفیق کرد و هه و لم له گه ل حیلمی عه لی شه ریفدا، هه ندیکیان زور هانده رنه بون، به لام خوا هه قه خه سره و توفیق زور ته شویقی کردم و گوتی: "بریا هه ره وه ختی خو شی له په نجاو حوت به قسه ی تۆمانبکردایه و کوردستانی بوینایه، تو هه ره ده تگوت: پئویسته هه مو کوردستان یه ک حیزبی هه بیته نه گه ره یه ک حیزبی هه بوایه، ئیستا حالمان وای لی نه ته هات."

من دلتیا بوم که براده رانی کۆمه له له ناوه وه ئاماده نه بن هاوکاریمان بکه ن، هه روه ها کۆمه لیک کوردی ده ره وه شمان له گه ل بون، نه و لاوانه بون که هاتبون بو ده ره وه و په یوه ندیشم کردبو له گه ل هه ندیکیاندا و ئاماده یی خو یان نیشاندا بو، له دیوی ئیرانه وه شه مسه دین مو فتی ئاماده یی زوری نیشاندا، یارمه تیمان بدات و خه لکیشمان بو بنیتریت .

ئیتیر بریارمان دا ده ست بکه ین به ئیشکردن و خو ئاماده کردن، پئیشه وه ی سه ره له نو ئی حیزبیک یا بزوتنه وه یه کی گه وره دروست بکه ین، پئویست بو له ده ره وه وش هه و ل بده ین دۆست په یدا که ین .

* رۆئی حکومه تی سوریا و نه و عیراقیانه ی له سوریا نیشته چی بون، چون بون به رامبه ره به دامه زاندنی یه کیتی نیشتیمانی؟

- من سوریه کانم قانع کردبو، ئاماده بون یارمه تیمان بدن، هه روه ها نه وکاته ریکخستنیک عیراقی له دیمشق هه بو به ناوی (التجمع الوطني العراقي)، نه وانیش به لئینیان دا بو، یارمه تیمان بدن، لیبیه کانم دیت و نه وانیش گوتیان ئاماده ی هاوکارین، هه روه ها قسه م له گه ل سو فیتییه کانکرد و وه ک بۆم باسکردیت به دزیه وه ده عوه تیانکردم بو مۆسکو .

له مانگی نیساندا ده ستمانکرد به خو ئاماده کردن و چالاکی، کۆمه لیک براده ره له شام کۆبو بونه وه، له وانه عه بدولره زاق فه یلی، عادل موراد، دکتور فوئاد مه عسوم، هه روه ها خه لک ورده ورده ده هاتن بۆلامان .

بریارماندا که ئه م چواره و نه وشیروان مسته فا و کمال فوئاد و عومه ر شیخ موسیش له نه وروپاوه بی و ببین به یه ک کۆمیته، من دو گه نجی که شم له بیرو

ئەوانیش بخەينە لىژنەكەو، برىتى بون لە ئازاد خۆشناو، ناوېشم تەرشىخ كرد، بەلام برادەران رازى نەبون، ئەوھى ترىان عەزىزى شىخ رەزا بو كە نەخۆى كردى و نە برادەرانىش پازى بون.

* كەواتە ئەو ۷ كەسە بون بە كۆمىتەى دامەزىنەرى يەككىتى نىشتمانى كوردستان؟
- بەلى، لىژنەكە لەنۆوان ئەو حەوت برادەرەدا مایەو، لە شام دانىشتىن و مسۆدەى بەيانى يەكەمى دامەزاندنى يەككىتى نىشتمانى كوردستانمان ئامادەكرد، ئەو برادەرەنە نوسىنەكەيان بەمن سپارد، لە رۆژى ۲۲ى مايسى ۱۹۷۵ لە چايخانەى (ظليطة) لىتى كۆبوىنەو و برىارمان لەسەر بلاوكردنەویدا.

* كەواتە رۆژى دامەزاندنى يەككىتى ۱/ ۶/ ۱۹۷۵ نى، بەئكو ۲۲/ ۵/ ۱۹۷۵؟
- ئەگەر راست دەوئ رۆژى دامەزاندنى راستەقىنەى يەككىتى ۲۲ى مايسە، نەو كە ۱ى حوزەيران، چونكە يەكەم بەيانى دامەزاندن لەوئ نوسراو و بلاوكرايەو، ئىمە پرسىشمان بە برادەرانى ئەورۇپا كرد، ئەوانىش پىيان خۆشبو، بەيانەكەمان نوسى و من دوایى بەيانەكەم لەگەل خۆم برد بۆ ئەورۇپا و هەندىك تەعدىلاتى بچوكى لەلايەن برادەرەنەو تىيداكرا.

نەوشىروان مستەفا، لە نەمسا خۆشحاللى خۆى بۆ دامەزاندنى يەككىتى دەربرى و ئامادەى خۆىشى نىشاندا كە كارى تىيداىكات، حەتتا گوتى ئەگەر پىوست دەكا من دەگەرپىمەو و خويندن بەجئ دىلم و دىمە شام، عومەر شىخ موس و كەمال فونادىش بە هەمان شىوئە ئامادەى خۆيان دەربرى، واتا بەوشىوئە دەستەى دامەزاندنى يەككىتى نىشتمانى كوردستانمان دروستكرد.

پاش ماوئەيك، هەر خىرا نامىلكەى (الاتحاد الوطنى الكوردستانى لىماذا)م نوسى، لەوكاتەشدا دەستمانكردەو بە پەيوەندى بە ناوئەو، لە ناوئەو هەفالاىنىش زانىبويان كە ئىمە ئەو بەيانەمان دەرکردو، چونكە لە رادبۆى دىمەشق خويندراىوئە، لەبەرئەو ئەوانىش خىرا هەوليان دابو، نوئنەرانىان بنئىرن بۆلامان، ئەوئەبو فەرەيدون عەبدولقادريان نارد بۆلاى ئىمە، فەرەيدون هات بۆ شارى بەرلىن لە ئەلمانىا، ئىمە بە دورودرئىزى قسەمان لەگەل كرد و هەموو شتەكانم بۆ شەرحكرد و وەزەكانم تىگەياند.⁽⁷⁾

برادەرانى ناوئەوئەو، كارەكەى ئىمە و شىوئەى يەككىتى نىشتمانىان پى شتىكى زۆر ئىبداع بو كە پى دەدات كۆمەلە بىمىنئتەو و سەربەخۆى سىاسى و تەنزىمى

و فیکری خوی هه بیته و له ناو بزوتنه وه یه کی گه وری جه ماهیریشدا ئیش بکات. ئیمه وامان دانا کۆمه له له ناوه وه بیته به هه وینی بزوتنه وه که و کاربکات بۆنه وه ی، خه لک به ناوی یه کیتی نیشتمانیه وه له ده وری خویان کۆبکه نه وه.

سۆفیت و یه کیتی

* سۆفیته کان زانیان که شۆرش هه ره سی هیناوه و بارزانی ناماده ی به رگری نیه، بۆچی په یوه ندیان به ئیوه وه نه کرد و یاره مه تی ئیوه یان نه دا که ناماده بون به رگری بکه ن؟
- سۆفیتیه کان په یوه ندیان پیوه کردین و گوتیان: "ئیه چیتان به ده سه ته وه یه؟" گوتم: "ئیمه فکری دامه زرانده ی یه کیتی نیشتمانی کوردستانیمان لا دروست بوه، چه زیش ده که م له گه ل ئیوه باسی لیوه بکه م"، گوتیان: "باشه وه ره سه ردانمان بکه له مۆسکۆ"، ئه وه بو وه ک بۆم باسکردی، خویان بلیتیا ن بۆ بریم و له ریگای به رلینی رۆژه لاته وه سه فه ری مۆسکۆم کرد.

* نهم سه فه ری مۆسکۆ که ی بو؟

- سه فه ره که سه ره تای مانگی نیسانی ۱۹۷۵ بو، هاتم بۆ به رلینی شه رقی لای ناسیاویکی خۆم دابه زیم و مه وعیدم دانا بو، گوتیان براده ریک دیت لیت ده پرسیت و ده لیت: تۆ ئه لکسانده ر ده ناسی؟ تۆش وه لامی ده ده یته وه ئه لیت: به لئ ئه لیکسانده ر ده ناسم و دیومه، ئه ویش ده لئ: ئه لکسه نده ر سه لامت لی ده کات، تۆش پی ئه لیت: منیش سه لامی لیده که م و ده لیت: هه رسه لام لیده کات یان شتی تریشی هه یه؟ ده لئ تۆشی ده عوه ت کردوه، ئه وه مانای ئه وه یه، ئه وکه سه ئه وه یه که له گه لئا دیت بۆ مۆسکۆ.

هه ره وئ به و ناسیاوه ی خۆم گوت که لای بوم، ئه وه من ده چم بۆ مۆسکۆ هه تۆ بزانه و که سی تر نه یزانئ، ته ماشا ده که م یه کیک له دوره وه به ره و پومان دیت و پیده که نئ، ته ماشا ده که م ده یناسمه وه ئه وه ی که ناروویانه بۆلام، براده ریکی دیرینی خۆم بو، به ناوی (ئه زارۆ)، هه ر له دوره وه گوتی: ئه لیکسانده ر ده ناسی؟

وتم: باشی دهناسم و کۆنه ره فیقی خۆمه، ئیتر بو به پیکه نین و دواى ئه وه چوین بۆ مۆسکۆ.

له وئى باسى وه زعی کوردستان و عیراقم بۆکردن، ئه وان گوتیان: "ئیمه له گه لّ چاره سه ری سیاسى مه سه له ی کوردداين"، ئه وان پێیان ناخۆش بو که شۆرشى مه لا مسته فا هه ره سی هیناوه .

* ئه وان ئاماده بون، په یوه ندی ره سی له گه لّ یه کیتی نیشتمانی دروستبکه ن و هاوکاریتان بکه ن؟

- سۆفیتییه کان گوتیان: "ئیمه ئاماده یین هاوکاریتان بکه یین، به مه رجی ئه گه ر ئیوه به رگری بکه ن، به لام ئیمه ده مانه وئى شتیکتان پێبلیین ئه ویش ئه وه یه، په یوه ندی ئیمه له گه لّ ئیوه پێویسته زۆر به نه ینى بمینیتته وه، هه رکه سیک به و په یوه ندیه بزانیته، ئه وا تیکده چیتته وه، چونکه ئیمه نامانه ویت عیراق به و په یوه ندیه بزانی، به ئاشکرا گوتیان ئیمه پیمان خۆش نییه بزوتنه وه ی کوردی به مریت و به فوتیت و له ناویچیت".

* له و سه فه ره ی مۆسکۆت کیت بیینی؟

- کابرایه کم بیینی که جیگری لیپرسراوی په یوه ندی ده ره وه بو، له لیژنه ی مه رکه زی حیزبی شیوعی روسی، له گه لّ چه ند که سیکی تر دا که هه مو شاره زای عیراق و ناوچه ی رۆژه لاتى ناوه راست بون.

* چه ند رۆژ له وئى مانه وه؟

- چوار پینج رۆژ له وئى مامه وه و دواى ته واوبونی گفتوگۆکان، هینایانمه وه بۆ به رلینی شرقی و ته سلیمی ئه و زاته یان کردمه وه .

کۆمهله و گفتوگو

* نایا سه‌رکردایه‌تی کۆمه‌له له کوردستان، هه‌لۆنستیان چی بو به‌رامبه‌ر به‌ خه‌باتی چه‌کداری دژ به‌ رژیم؟

- وه‌ک له‌وه‌و پێش بۆم باسکردیت، من نامه‌یه‌کی شه‌هابی شیخ نوریم بۆ هاتبو ئیشاره‌تیکم پێکردوه له‌ باسی کۆمه‌له‌دا، شه‌هاب له‌ نامه‌که‌یدا زۆر مه‌دحی من ده‌کا و ده‌لێ: "ئێستا خه‌لک هه‌مو چاویان له‌ تۆیه، به‌لام چاویان له‌ تۆیه بۆ مه‌سه‌له‌ی گفتوگو له‌گه‌ڵ رژیم"، باسی له‌وه‌کردبو، "ئێستا مه‌سه‌له‌ی مفاوه‌زات و رێگای مفاوه‌زات کارێکی خراپ نییه به‌شکو تۆ هه‌ولێک بده‌یت له‌گه‌ڵ حکومه‌ت و قه‌ناعه‌تیان پێبکه‌یت، ده‌ستبکه‌ین به‌ گفتوگو".

منیش وه‌لام دایه‌وه و گوتم: ئێمه ده‌بی خۆمان رێکبخه‌ین و ریزه‌کانمان توندبکه‌ین و باسی فکری یه‌کێتی نیشتمانیم بۆکرد و گوتم: "دوای ئه‌وه که ئێمه به‌ هیزبوی و بونی خۆمان سه‌لماند، ئه‌وکاته له‌ مه‌وقیعی هیز و تواناوه ئه‌توانین هه‌لۆیست وه‌رگرین، ئه‌گه‌ر له‌م وه‌زعه‌ی ئێستادا هه‌ولێ گفتوگو بده‌ین، وه‌ک ئه‌وه‌یه تاکه نه‌فه‌رێ بچێ موراچه‌عه‌تی حکومه‌ت بکات، هه‌روه‌کو داخوازیه‌کی تاکه که‌سی لێدیت که عه‌رزوخال ده‌دا، به‌لام ئه‌گه‌ر به‌هیزبوی و توانامان باشتریو، ئه‌وه‌خته ره‌نگه حکومه‌ت خۆی بیه‌وێت له‌گه‌لماندا قسه‌بکات، یاخود خۆمان بونی خۆمان ده‌سه‌لمێنین به‌سه‌ریاندا، له‌به‌رئه‌وه وایاشه ئێستا هه‌نگاوی وا نه‌نین".

باش بو ئه‌وانیش موافقه‌تیان کرد له‌سه‌ر ئه‌و پێشنیازه‌ی من. ئه‌وه‌ی راستی بێت من هه‌مو ئه‌و مه‌سه‌لانه‌م بۆ فه‌ریدون له‌ به‌رلین روونکرده‌وه و تیمگه‌یاند که بگه‌رێته‌وه و چی و چۆن ئیشبکه‌ن، هه‌روه‌ها هه‌ندێ پارهم دایه و گویشم چه‌ندتان پاره ده‌وێت بۆتان ده‌نیڕین.⁽¹⁾

* بیجگه لهو زانیاری و رینمایانهای دهربارهی چۆنیتی یه کیتی نیشتمانی، چی ترتان به فه رهیدون عه بدونقادر راگه یاند؟

- جگه لهو باس و خواسه، ناوی هندی برادهرم دایه که په یوه ندیان پتوه بکن، لهو که سانهی به خه یالما هاتبون، بریتی بون له: دکتور خالد، رهسول مامه ند، عهلی هه ژار، عهلی عهسکه ریی و کومه لیک برادهری تری خویان له سلیمانی، بی ره چا و کردنی نه وهی نه وانه کۆنه مه لایی بوین یا خود کۆنه جه لالی.

نه وه بو، دواي ماوه یه ک شازاد سائیم له له ندهن بینی و به دورودریژی تیمگه یاند که بچئ شه هابی شیخ نوری ببینی و چی بکات. شازاد سائیب و سمکۆ فه تحو لالا و دکتور خه سره و، هندی تیکۆ شه ریون که پیشنیازمان کردبون بۆ سه ره کردایه تی یه کیتی.

ئیمه ئامۆژگاری و رینمایه کانمان به شه فه هی نارد هوه، پیمان باش نه بو به نوسین بینیرینه وه، شازادیش چوه وه، به لام به داخوه نه وه بو وه کو باسکرد، شه هاب و هاوریکانیان به قسه ی منیان نه کرد و به ره و ئیران رۆستن، ئه گینا رهنگ بو توشی نه و کاره ساته نه هاتنا یه.

* بۆچی نه و ریکخواه تازه یه ناوئرا (یه کیتی نیشتمانی کوردستان)، نایا پیشنیازی تر هه بون بۆ ناوه که ی؟

- من له نامیلکه ی (الاتحاد الوطنی الکردستانی لمانا) باسی نه وه مکروه، من پیشنیازی ناوه که مکرد، گوتمان شتیک بیت نیشانه ی یه کیتی هیزه شو رشگیره کانی کورد بیت، نه وه بو که بوه دروشمی رۆژنامه ی (الشرارة) ش که ریکخواویک بیت، هه مو ته یاراتی دیموکراتی پیشکه و توخواز کۆبکاته وه، تا پارتی پیشره و دروست نه بیت.

هیچ پیشنیازیکی تر نه بو بۆ ناوی یه کیتی، بۆیه که نه و پیشنیازه ی من پیشکه ش کرا، قبولکرا. ناویکی گونجا بو، چونکه له گه ل فیکره که دا ده گونجا که نه و ریکخستنه ته یارات و ریکخستنی جیا جیا کۆبکاته وه و وهک نیمچه به ره یه ک بی و بواری گه شه کردنی ته یاراتی جیاوازی تیدا هه بیت.

ته نها که سئ که پرسم پیکرد له سه ر ته رجومه ی ناوه که، ماموستا ئیبراهیم نه حمه د بو، به سه فه ر هاتبو بۆ شام، گوتم نه وه چۆن (الاتحاد الوطنی الکردستانی) ته رجومه ده کړئ به کوردی، نه ویش گوتی: (یه کیتی نیشتمانی کوردستان). منیش که به براده رانم گوت، هه مو پیمان باشبو.

به جوړه من پيشنيزی ناوه که م کرد و براده رانیش پييان باشبو، نيتر يه کيتی که وته گهړ له دهره وه و خه لکمان زور لئ کؤبووه، ختړا بوين به نه ندام له (التجمع الوطني العراقي) دا.

هرچه نده جه ماعه تی ئیبراهیم علاوی که کؤمه لیکيان هه بو به ناوی (قیاده ی مه رکه زی حیزبی شیوعی عیراقی) ویستیان کؤسپ دروست بکن و نه یه لن ببین به نه ندام، به لام نه یان توانی، له ناو جه ماعه تی ئیبراهیم علاوی نه و سرده مه بو حه قیقه ت و ته ئریخ فازیلی مه لا مه حمود و (نه بو نه مه ل) عادل عبدولمه هدی که ئیستا نه ندامی سه رکردایتی نه نجومه نی بالآی شورشی ئیسلامیه و چنده ها پؤستی وه زاری له دوا ی روخاندنی سه دامه وه وه رگرتوه، زور به گه رمی پشتیوانیان له ئیمه ده کرد.^(۴)

* نایا گروپی (وحدة القاعدة) له قیاده ی مه رکه زی جیابونه وه؟

- له سه ره تادا (قیاده ی مه رکه زی) بون و دوا یی، که ئیبراهیم علاوی جیابووه، نه وان بون به وه حده ی قاعیده .

کؤمه لیک خه لکی باش له ئیبراهیم علاوی جیابووه و وحده ی قاعده یان دروستکرد، موزه فه ر نه وابی شاعیری مه شه وری عیراقیش پشتگیری ده کردن. نه وان ده یان گوت: "که یه کیتی، کؤمه لیکي پيشکه وتوخوازن، ده هینیت ئیمه پشتگیریان بکه ین"، به لام جه ماعه تی ئیبراهیم علاوی زوریان پیناخوش بو.

ئیبراهیم علاوی، هر له کؤنه وه رقی له ئیمه بو، پی ناخوشبو، ئیمه گه شه بکه ین، به حساب بو شاییه ک دروستبوه و پييان ناخوشبو که ئیمه پری بکه ینه وه، به لام ده شانزانی که بوچونی نه وان چؤنه، چونکه فازیل هه ندئ قسه ی بو ده گتیراینه وه نه وه خته فازیل که وتبوه ناکؤکییه وه له گه ل ئیبراهیم علاویدا و ده مانزانی، جه ماعه ته که ی تر موخالیفی ئیبراهیم علاوین، نه وان به زوربه ی ده نگ بریاریان دابو، نه ندامیتی ئیمه له ته جه موعدا ره تنه که نه وه .

سوریا و یه کیتی

* پۆلی سوریا چی بو له دامه‌زاندنی یه کیتیدا؟

- له سوریا ریگه دراین، چالاکى سیاسى بنوینین، من توانیم، سه‌رۆک حافز نه‌سه‌د ببینم و به‌لینى داینن، هاوکارىمان بکات و گوتى: "سوریا ولاتى خوتانه، هاوکارىتان ده‌که‌ین بۆنه‌وه‌ی هه‌لسنه‌وه". به‌راستى سوریا له‌و رۆژه ره‌شانه‌دا یارمه‌تیه‌کى زۆر باشیانداين، من به‌ش به‌ حالى خۆم پیموايه نه‌و یارمه‌تى و پشتیوانییه‌ی سه‌رۆک نه‌سه‌د، بریارىکى میثویى بو.

سوریا، هاوکارى زۆرى له‌هه‌مو بوارىکدا کردین، یارمه‌تى هه‌مه‌ جۆر و پشتگیری سیاسى و مه‌عنه‌وه‌ی و یارمه‌تى پاره و چه‌کى داوین و نه‌وانه پالپشتىکى گرنگ بون بۆئیمه. من هه‌مو جارێ هاوکارى سوریا وا ته‌شبییه ده‌که‌م، وه‌کو نه‌وه‌ی یه‌کێک له سه‌حرايه‌ک مارێک پتوه‌ی دابن و چه‌کیمیك بێت بلن چهند شریقه‌یه‌کت لێ نه‌ده‌م چاکنده‌که‌مه‌وه، نه‌و یارمه‌تیه‌ی سوریا بۆ رزگارکردنى ئیمه به‌و شیوه‌یه‌بو.

نه‌وه‌بو، نه‌و رۆژه سوریا کرا به‌ بنکه‌یه‌ک بۆ هه‌لسانه‌وه‌ی جولانه‌وى کوردی و بۆ هه‌لسانه‌وه‌ی کوردایه‌تى و بۆ هه‌لسانه‌وه‌ی شۆرش و خه‌بات.

به‌راستى سوریا نه‌بوايه، ره‌نگ بو زۆر به‌ زه‌حمه‌ت بتوانین خۆمان وه‌ک پتویست کۆبکه‌ینه‌وه و بتوانین کاره‌کانمان رێک بخه‌ین و مه‌عه‌سه‌که‌راتى ته‌دریپى له‌ نزیک شام دابننن، که‌ نزیکى ۲۰۰-۳۰۰ که‌سێک ته‌دریب بکه‌ین و بیانکه‌ین به‌ پێشمه‌رگه و بیان نێرینه‌وه بۆ کوردستان.

له‌سه‌ره‌تادا، ویستمان مالى مه‌لا مسته‌فا به‌گژخۆماندا نه‌که‌ین و نه‌یان وروژنن. له‌به‌رئه‌وه، له‌ سه‌ره‌تادا ئیمه هه‌چ ناوی شه‌خسى بارزانى، یان مالى بارزانیمان نه‌هیناوه، هه‌تا له‌ نوسین و بلۆکراوه‌کانماندا ره‌چاوى نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌مان ده‌کرد، بۆ نمونه، له‌ نوسینیکی مندا (بارى ئیستای خه‌باتمان و ئه‌رکه‌کانى سه‌رشانمان) نه‌لین جارێ زوه بۆنه‌وه‌ی ته‌قییمی بارزانى و قیاده‌ی بارزانى بکه‌ین.

مه به ستمان بو، له سه ره تادا باسیان نه کهین، ئه وه بو من نامه یه کم له ئابی ۱۹۷۶ دا بۆ نوسین^(۶)، ناوه روکه که ی بریتی بو له وهی، مادام وازتان هیناوه و پالتان لیداوه ته وه، لیگه ریڻ ئیمه واخه ریکین ده ست به کار ده بین، له جیاتی ئه وه هاوکارین یان دۆستین، ئیوه وه زعتان رهنگه له بارنه بیته بۆ کاری تازه، ئیمه وه زعمان باشتره !!.

جیابونه وه یه ک له نیوان پارتیدا

* له سه ره تادا کۆمه لیک کادیر له پارتی جیابونه وه، له وانه دکتۆر مه حمود عوسمان، که لیژنه ی ناماده کردنی پارتی دیموکراتی کوردستانیان دروستکرد، نایا ئه وان هیچ په یوه ندیه کیان به ئیوه وه هه بو؟

- به لێ دکتۆر مه حمود و شه مسه دین مو فتی وه کو نوینه رانی ئیمه یان لیه اتبو، ناتقی ئیمه بون له که ره ج دکتۆر مه حمود وه لآمی داینه وه گو تی: "من پیم وایه مه سعود نیستیجا به ی به رامبه رتان ده بیته و هه لویستی باش ده بیته".
دوایی گو تی: "نه خیر هه ردوکیان یه ک مالن هه ردوکیان دژن، ئه وه ی به قسه ده یلین، له ناخیاندا وا نا کهن، بۆیه نابیته پێیان باوه رپکه ن و ئه وان به هه مو جو ریک دژایه تیان ده کهن، ئیرانیه کان و ئه مه ریکایه کان و خه لکتان لێ هانده ده ن و ده لێن ئه وانه کۆمۆنیستن و خه ریکن کوردستان ده خه نه ژیر ده سه لاتی کۆمۆنیسته وه، به وفیله ده یانه ویت خۆیان هه لسیڻنه وه"^(۷).

پاش ماوه یه ک ساواکیان قانع کرد که هاوکاری بکړین، به رامبه ر به وه ی نه یه ل ن کوردستان و ساحه ی کوردستان بکه ویته ده ست کۆمۆنیسته کان، ئه وان وایان باسکردبو، گوايه ئیمه (ماو) بین.

ئه وه بو ئیران ریگای دان (قیاده ی مو هه قه ته) دروست بکه ن و سامی عه بدولره حمان و جه ماعه تیکیان بیته ده ری، ساواک و ئیران، سامی عه بدولره حمانیان نارده ده ری وه ک پوییه کی پیشکه وتوخواز

بۆنه وه ی به ره به ره کانی ئیمه بکات و ریگریته له مه یدانه کانی خه باتی

کوردایه تیدا. (۷)

ئەوانە لە سەرتادا وەعدیان دابو، هیچ چالاکیەکی سیاسی نەکن و لە ئێران بە هێمنی دانیشتن و مەلا مستەفا خۆی لە چەند چاپێکە و تێنێکی پۆژنامەگەرییدا، بۆ نمونە لە پۆژنامەی کە یەمان لە گەڵ ئەمیر تاهیری لە ۱۹۷۵/۵/۳ و لە ۱۹۷۵/۵/۱۰ دا، لە گەڵ پۆژنامەی (کە یەمانی هەوایی) و ۱۹۷۵/۹/۶ لە گەڵ محەمەد حەسەن هەیکەل، باس لە وەدەکات، کە (کاری ئەو تەواوبوو) و ئەمە (ئێرانەیی خۆابوو) و ئێتر ئەو هیچ کاری سیاسی ناکات و ئیشی تەواوبوو، خەبات و شۆرش و ژێانی سیاسی ئەو کۆتایی هاتوو.

ئەو بوو دوای دروستبونی یەکییتی، قیادە موقەتەیان دروستکرد، هەر بەو شەووە نەوێستان، بە لێکو چەند کەسیکیان ناردبو بۆ تورکیا وەک کەریم سنجاری و جەوهر نامیق و ئەو عەنتەر بۆ ئەوێ بە گز ئێمە دابین.

بە دڵنیاوە دەزانم، میت و سافاک پێکەو هاکارییانکردن بۆ دژایەتی ئێمە، بە تەئکید مۆسادیش دەستی تێیدا هەبو، چونکە ئێمە لە گەڵ فەلەستینەکان نێوانمان زۆر باشبو، ئەوان پێیان خوش نەبو، بزوتنەوێ کوردی دۆستی فەلەستین بیت (۸)

پەيوەندی حكومت له گەڵ یه كیتیدا

✽ نایا لە سەرەتای کاری یەکیتیدا حکومەتی عێراق هیچ هەوڵیدا پەيوەندیان لە گەڵدا

دروستبکات؟

- بێگومان، حکومەتی عێراق هەوڵیدا بەهۆی عومەر دەبابەووە پەيوەندی بکات، ئەو بوو حکومەت عومەر دەبابەیان بە زۆر نارد بۆلامان، و تەبویان بزانی ئەوانە چیان دەوێت.

پێش ئەوێ حکومەت ئەو بنێریت، دەمەوێت راستییەکی دیکەش هەبە باسی بکەم کە پەيوەندی بە هەمان مەسەلەووە هەبە، رۆژیک لە بەیروت دکتۆر جۆرج حەبەش و ئوم مەیسسی خێزانی و هانی هیندی و ئوم محەمودی خێزانی، من و هێرۆش دەعوەت کرابوین، دکتۆر جۆرج گوتی: "جەلال دوینێ شتیکی سەیر پویدا،

سه‌فیری عیراقی به په‌له داوای بینینی منی کرد، کاتئ که هات بۆلام گوتی: تو جه‌لال تالّه‌بانی دۆسته، منیش نه‌م ده‌زانی بلّیم چی، وتم به‌لئ جه‌لال ده‌ناسم و وایه، ئه‌ویش وتی قه‌یناکه دوکتور (لا تحرج)، ئیمه ئیشمان پیتته و هه‌ولده به‌شکو چاوپیکه‌وتنیکمان بۆ دروستبکیت له‌گه‌ل جه‌لال تالّه‌بانی، پیکه‌وه من و تو و جه‌لال تالّه‌بانی و براده‌ریکی تر، له به‌غداوه هاتوه ده‌یه‌وئ ببینی، وا بزائم سه‌عدون شاکیربو، ئه‌وکاته مودیری موخابه‌رات بو.

هه‌روه‌ها له ه‌اوینی ۱۹۷۵دا له‌کاتی به‌ستنی کۆنگره‌ی کۆمه‌له‌ی خوینکارانی کوردا له به‌رلینی رۆژئاوا^(۱)، منیش ئاماده‌ی بوم، شیخ جه‌باری تاهر شریف که جاسوسی موخابه‌رات بو، له‌گه‌ل سه‌عدون شاکیردا هاتبون بۆ به‌رلین، ئه‌وکاته داوای بینینی منیانکرد، منیش بینینه‌که‌م قبولکرد و گوتم: "به‌لام ئیمه خۆمان جیگای چاوپیکه‌وتنه‌که داده‌نین"، ئه‌و گوتی: "نا ئیوه وه‌رنه به‌رلینی خۆره‌لات"، منیش ئه‌وکاته نه‌م ده‌ویزا بچمه به‌رلینی خۆره‌لات، بۆیه گوتم: "ئه‌گه‌ر ئه‌و دیتته به‌رلینی خۆرئاوا ئه‌وا باشه، وه‌کو تر من ناچمه خۆره‌لات".

ئه‌وه‌بو چاوپیکه‌وتنه‌که رووی نه‌دا، به‌لام رۆژیک له به‌رلینی خۆرئاوا ده‌رۆشتین له‌وبه‌ری شه‌قامه‌که‌وه دیتمان ئه‌و و جه‌بار پیکه‌وه ده‌رۆشتن، بۆیه منیش ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌م به‌بیر جورج حه‌به‌ش هینایه‌وه و گوتم: "من له‌وانه ئه‌ترسم، ئه‌وانه سلناکه‌نه‌وه، ره‌نگه‌ قاوه‌یه‌کت بده‌نئ زه‌هری تیدابیت، یاخود پیلانیکت بۆ دانه‌نین". جورجیش گوتی: "جا ئاخ‌ر منیش له‌گه‌لتادیم و پیکه‌وه ده‌چین"، جا گوتم: "سودی چیه که تۆش له‌گه‌لما زه‌هرت خوارد و تۆش کورزای! پیکه‌نیم و گوتم: "ئایا تۆ سیقته پئیانه؟" که‌میک راما و گوتی: "نه‌وه‌للأ! منیش گوتم: "باشه بۆچی ئینسان له‌گه‌ل جه‌ماعه‌تیک قاوه بخواته‌وه که سیقهی پئیان نه‌بیت و چۆن ئه‌توانیت له‌گه‌لیاندا پیکبیت؟ چۆن ئه‌توانین گفتوگو بکه‌ین، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش من پرسی براده‌ران ده‌که‌م با بزائم ئه‌لین چی؟"

جاسوسی عیراق له ناو سهرگردایه تی یه کیتیدا

* راسته که ده لاین حکومتی عیراق له سهره تای دروستبونی یه کیتیدا، جاسوسی خوی خستوته ناو ریزه کانی سهرگردایه تی یه کیتییه وه؟

- به لئی راستبو، حکومتی عیراق توانیبوی جاسوسیک بخاته ریزه کانمانه وه، نه ویش (م.ن. بو، به ره ئی من (م) له کۆنه وه جاسوس بو، نه وکاته ی که له گه ل پاراستنیش ئیشی کردوه .

من هه تا ئیستا قه ناعه تی ویژدانی خۆم وایه و بو میژوش تۆماری ده که م و تۆش بینوسه، که به گرتندان و ئیعدامکردنی له یلا قاسم و هاوریکانی، دهستی (م) تیدا بوه .

به لام (م) نه وه نده چالاک و نه وه نده زیرهک و به توانابو، خۆی واخستبوه پیشه وه و بوبو به یه کیک له کادییره پیشکه وتوه کان، به راستی لای من نه وه نده هاتبوه پیشه وه، نه گهر بیویستایه ده ی توانی بمکوژیته! گه لیکجار به یه که وه ده چوین بو لوبنان و نه و ئوتومبیله که ی لیده خوپی، یان پیکه وه ده چوین بو شوینیک، یا شه ویک له یه ک شوقه پیکه وه ده بوین، واتا نه گهر بیویستایه نه ی توانی بمکوژیته!

من پیموایه حکومت نه وی دانابو بو نه وه ی هه و آل و زانیاریمان لیوه رگریته، نه ک به مانکوژیته، حکومت داینا بو ته رشیحی بکات و بیته سهرگردایه تی یه کیتی، چونکه زۆر که س هه بو داوای ده کرد، هه لیبیژترین بو سهرگردایه تی، ده یانگوت نه و شایه سته ی سهرگردایه تی، کورپکی به که فائته بو، خۆشی نه و تموحه ی هه بو، به ته ما بو به جارنیک بازیکیدا و بگاته سهرگردایه تی.

عومهر ده بابیه، هاتبو بۆلای ئیمه بو شام، له فرۆکه خانه ی دیمه شقه وه ته له فۆنی کرد و من له مال دانیشتبوم و گوتم: نه وه دیم به دواتا، سایه قه که م له وی نه بو، بویه منیش (م) له گه ل خۆم برد، چونکه نه یزانی ئوتومبیل لئ بخورپیت، له ریگا نه و گوته: "وابزانم کاک عومهر حکومت ناردویه تی"، منیش گوتم: بو، چۆن؟

گوئی: کاک عومەر چۆن دەوێریت لە فرۆکەخانەو تەلەفون بکات و بێت بۆلای تۆ؟ ئەگەر حکومەت نەبێت ناردبێت". تومەس (م) لە بنەو ئەگادار بو کە حکومەت عومەر دەبابە ی ناردووە.^(۱) کە چوین عومەر دەبابەمان هینا، لە رینگا کاک عومەر هەلئیکی قۆستەو، پێش ئەوێ (م) جاننا و شتەکان دابگریت، گوئی: "ئەو کورپە ی لەگەڵتە جاسوسە و ناگات لەخۆت بێت، بۆیە من هەمو قسە یەک لەکن ئەو ناکەم، لەوێ من ئەو قسانە دەکەم کە حکومەت پێی گوتوم، گوئی: "من هاتوم چونکە حکومەت بانگیان کردوم و مودیری ئەمن پێی گوتوم بۆ فلان کەس ببینە و بزانه بۆچی وادەکەن؟ با ببینەو، ئەو بەزوتنەو کۆنەپەرستە کە نەماو و حکومەت هەموکارەکان بە باشی بەریتووە دەبات". ئیمەش گوتمان: "زۆر زۆر چاکە، ئیمە رازین لەسەر ئەوێ، حکومەت خۆی داویتی بە کورد، ئەویش بەیانی نازارە پێویستە جیبەجێ بکریت، ئەوان نالین ئەوانە جیب عمیل و تۆکەری ئیستیعمار و کۆنەپەرست بون، ئەو ئەوان وانەماون، ئیمەش خەڵکانی پێشکەوتنخواز و نیشتمان پەرورین، دینەو بە خەڵکی تری وەک خۆمان کۆیکەینەو و حکومەت رینگا بە کارکردنی یەکییتی نیشتمانی کوردستانی بدات و رینگای چالاکی بدات و بەیانی نازار جیبەجێ بکات، ئەوکاتە ئیمە دەبینە ئەندامی بەرە ی نیشتمانی پێشکەوتنخواری عێراقی لەگەڵ حیزبی شیوعیدا.

بەلام پێش ئەوێ ئەو بەکریت و متمانە لە نێوانماندا دروست ببیت، ئەوا پێویستە ئەو کوردانە ی کە راگوێزاون بۆ خواری عێراق، ببینەو بۆ کوردستان و حکومەت عەفوی عام دەربکات و ئەو یاسایانە پوچەلبکاتەو کە دژی کورد دەرچون، وەک قەدەغەکردنی سیاسەت لەوانە ی لە بزوتنەوێ کوردیدا دەوریان هەبۆ، ئەوکاتە بەسەرچاو هەمومان دینەو.

عومەر دەبابە گەراپەرە و ئەو هەوالانە ی بردهو، بەلام لەگەڵ عومەر دەبابە قسە ی تریشمانکرد و گوتم: "پە یوئەندی بە دکتۆر خالیدەو بکات و پێی بلت، ریکخستن دروست بکات، تۆ خۆت نەخۆشی دلت هەیه، قەیناکە تۆ دانیشە"، بەراستی لەبەرەندی هۆ تەشویقمان نەکرد بێتە دەری، لەوانە:

یەکەم: خۆی کاک عومەر لەو برادەرە کۆنانەبو، بریارمان داو کۆنەکان نەیه نە پێشەو.

دوهم: کاک عومەر نەخۆشی دلی لەگەڵداو، ئەو نە ی ئەتوانی ئەوکارە ی ئیمە ئەمانەوێت بیکات.

سێهەم: ئەگەر ئەو وەک شەخسیەتیکی وەتەنی بمایەتەو، رەنگبو لەناو

کۆمه‌لگای کورده‌واریدا زیاتر سودی لئوه‌رگرین، بۆیه من ته‌شویقم نه‌کرد، بیته‌ده‌ری، ئەگینا خۆی زۆر ناماده‌یی تئیدابو.

* ئەو بینینه‌دا عومەر ده‌بابه‌ چۆن زانی (م) جاسوسی به‌عه‌سه‌؟

- عومەر ده‌بابه‌، له‌کۆنه‌وه‌ ره‌ئى خراببو له‌سه‌رى، ئەگینا ئەو هه‌روه‌کو به‌قین قسه‌ی ده‌کرد، پاش ماوه‌ی مانگیك، رۆژیک له‌ کۆمیتە‌ی سه‌رکردایه‌تی باسی شتیکی وام کرد و گوتم کورپینه قسه‌یه‌ک هه‌یه له‌سه‌ر (م)، براده‌ران بۆچونیان وانهبو، به‌تایبه‌تی عادل موراد، که زۆر دیفاعی لئیده‌کرد.

* ئەو دوایی چۆن زانرا که (م) جاسوسی عێراقه‌؟

- سوورییه‌کان توانیان که‌شفی بکه‌ن، ئەگینا خۆی و براکه‌ی چاک جینگای خۆیانیان له‌ناومانادا کردبۆوه. سوورییه‌کان بروسکه‌یه‌کی سه‌فاره‌تی عێراقیان له‌ به‌یروته‌وه‌ وه‌گرت و له‌پاشاندا پۆستیکی سه‌فاره‌تیان له‌ فرۆکه‌خانه‌ گرت، که شتیکی ره‌مزی تئیدابو و ده‌لێ "فلانه‌ که‌س که‌برایه‌کی ئەفسه‌ره‌ و له‌گه‌ل جلال تاله‌بانی له‌ سووریايه‌".

ئنجا سووریه‌کان که‌وتنه‌ پشکنین، سه‌رۆکی ئه‌رکانی سوپا (حیکمه‌ت شه‌هابی) ناردی به‌ دواما، من ئەوکاته له‌ قامیشلی بوم، ناچار به‌په‌له‌ گه‌رامه‌وه‌ و له‌گه‌ل عبداول ئیلا نه‌سراوی و باقر یاسین چوینه‌ لای و گوتی: "ئو هه‌واله‌تان بۆ ده‌خوینمه‌وه‌، بزانی له‌ناو بزوتنه‌وه‌ی نیشتمانی عێراقی جاسوسییک هه‌یه، بزانی له‌ کوئیه‌؟" هه‌ر که‌ خویندیه‌وه‌ گوتم: "ئوه‌ لای ئیمه‌یه‌"، چونکه‌ وه‌سفه‌که‌ له‌ (م) ده‌چو، که‌ خۆی و براکه‌ی (و) ئەفسه‌ریون و له‌ ده‌ره‌وه‌ش بون.

زانیا‌ریه‌که‌ وا هات، که‌ (م) مه‌وعدیکی له‌ ئەنقهره‌ هه‌یه‌ و یه‌کیک ده‌بینن، ئیمه‌ش له‌گه‌ل حیکمه‌ت شه‌هابی ریکه‌وتین که‌ به‌شوینییه‌وه‌بین، بۆئه‌وه‌ی به‌لگه‌ی ته‌واومان هه‌بیت.

من ئەو زانیا‌ریانه‌م به‌ براده‌رانی خۆمان نه‌گوت، (م) چه‌ند رۆژی پیش سه‌فه‌ره‌که‌ هاته‌ لام و گوتی: "وه‌للا‌ خزمیکم دێ بۆ ئەسته‌مبول و ئەمه‌وئیت بیبینم، ئەگه‌ر ئیجازه‌م بده‌یتن، ئەوا ده‌یبینم و ئەخباریش تێ ده‌گه‌م"، منیش گوتم: "زۆر باشه‌، پاره‌ و شتی وات ناوئیت بده‌م؟" ها‌ حه‌ز ئەکه‌ی باشتیک پاره‌ت بده‌م هه‌ر پیتبێن باشه‌"، گوتی: نامه‌وئ به‌لام من دووسه‌د دینارم به‌زۆر دایه‌، بۆئه‌وه‌ی هه‌یج شک نه‌کات.

من سوریه‌کانیشم ناگادارکرد که ده‌پوات، سوریه‌کان چاودیری همان ئوتیلیان کرد که ئەو لیتی دابه‌زیبو و ره‌سمیان گرتبو که کابرای جاسوسی بینیبو. دوایی گه‌رایه‌وه‌شام، و ئیمه‌ش هیچ ده‌نگمان نه‌کرد، سوریه‌کان گوتیان ئیوه هه‌قتان نه‌ی، ئیمه‌ خۆمان ده‌یگرین. رۆژیک له‌ رۆیشتنیا بۆ لوبنان و له‌سه‌ر سنور گرتبویان و هینابویانه‌وه. که‌ مواجهه‌مانکرد به‌و راستیانه، گوتی: "وایه به‌لام من تازه په‌یوه‌ندیم په‌یداکردوه، باوکم پێش ماوه‌یه‌که‌ هاتوه و په‌یوه‌ندی بۆ من و (و)ی برامی له‌گه‌ڵ ئیستیخباراتدا دروستکردوه".

سوریه‌کان ئەشکه‌نجه‌یاندا زانیاری بدرکێنن، به‌لام خۆی راگرت و تنها هه‌ندی زانیاری درکاند، و دوای ئەو براکەشی هه‌لات و ئیمه‌ رزگارمان بو.

رژیم جاسوسیکی دیکه‌شی له‌ناویدا دروستکردبو، ئەویش که‌ زانی (م) گیراوه، شه‌و پرایکردبو بۆ ئوردون و له‌ویوه‌ ته‌سلیم بووه‌وه به‌ سه‌فاره‌تی عێراق و چوه‌وه بۆ عێراق.^(۱۱)

* بۆچی هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ یه‌که‌سه‌ر ده‌ستاندایه‌ خه‌باتی چه‌کداری، نه‌ئه‌بو ته‌نها کاری

سیاسی بکه‌ن؟

- باوه‌په‌مان به‌وه‌ بو که‌ خه‌باتی چه‌کداری له‌ کوردستان زه‌روره‌یه، پیمانوابو له‌ کوردستاندا خه‌باتی چه‌کداریی خه‌باتی سیاسی بۆ پێشه‌وه‌و ناچیت و نامینیت، ته‌نانه‌ت بۆ ژیان و گه‌شه‌کردنی خه‌باتی سیاسیی خه‌باتی چه‌کداری پێویسته‌.

بریارماندا، خه‌لکی بۆ ئاماده‌بکه‌ین، له‌به‌رئه‌وه‌ چه‌ندین موعه‌سه‌که‌ری ته‌درییمان کرده‌وه له‌ سوریا، ئیبراهیم عه‌زۆ و چه‌ند ئەفسه‌ریکی تر، وه‌کو سه‌ید که‌ریم و هه‌سه‌ن خۆشناو مه‌شقیان به‌ پێشمه‌رگه‌کان ده‌کرد. هه‌ندی ئەفسه‌ری ترمان هه‌بون، وه‌کو مولازم فوناد و جه‌مال خۆشناو که‌ معاون شورتی بون و کۆپی زۆر چاک بون، ئەوانه‌ هه‌مو هاوکاریان ده‌کرد.

ده‌وره‌ی باشمان له‌سه‌ر (حرب الأنصار) کرده‌وه، هه‌تا له‌سه‌ر جوړه‌ها چه‌ک ته‌درییمان کرد و دوسه‌د، سێسه‌د که‌سێکمان ئاماده‌کرد، خه‌لکی که‌ش هاتن بۆلامان له‌و که‌سانه‌ی که‌ هاتن بۆلامان و زۆر پیاوی به‌ریزبون، وه‌ک شیخ حسینی بابی شیخ که‌ به‌ره‌ئی من رۆله‌یه‌کی هه‌لکه‌وتوی میله‌ته‌ی کوردبو، زۆر به‌داخه‌وه که‌ شه‌هیدبو، به‌ره‌ئی من شیخ حسین خه‌ساره‌تیک بو، له‌ میله‌ته‌ی کورد که‌وت، ئەو له‌و ئیزدیانه‌بو، باوه‌په‌ی به‌وه‌هه‌بو که‌ ئیزدی کوردن و ده‌بێ له‌ کوردایه‌تیدا به‌شدارین، کۆپی بابی شیخ بو، بابی شیخ به‌ ته‌ریقه‌ی دینی دوهم که‌سه‌ له‌ناو

ئىزدىيەكاندا، لەدواى مير ئەودىت، لەبەرئەووە تەئسىرىكى زۆرى ھەبو لەسەر ئىزدىيەكانى سوريا و تورکيا و عىراق و سوڤىت.

وھکو ئىنسان پياويكى جوامىز و دلير و بە رەوشت و ساحىبى شەخسىيەتتىكى گەورە، بى فرتوفيل و ساغلامبو.

ھەرۆھە ئىبراھىم عەزۆش چەند سىفەتتىكى کۆکردبوو، يەكەم بادىنى بو دوھەم، عەسكەرى بو، سىھەم، ئەندازيار و رۆشنبير و نووسەر و ئازابو، چاک لە شەپى پارتيزانى تىگەيشتبو، شەھىدبونى كەلەبەرىك بو، بە ئاسانى بۆمان پىرنەكرایەو.

لەھەمانكاتدا شىخ تەحسىنى ئىزدى ئەو وەختە لە عىراق تۆرابو، چوبوھ لەندەن، ئىمە دەعوەتمان کرد و ھات بۆ شام و لەوئى قسەمان لەگەل کرد و بەيەكەوھ جەولەيەكمان کرد بۆ ناوچەى قامىشلى و سەردانى يەزىديەكانمان کرد، ئەویش وھکو يەكئىتەك خۆى حسىب دەکرد و ئىمەش دەمانوىست نزيكى بکەينەو، چونكە لە يەكئىتى نزيكبو.

په راوړنمکان:

- ۱- له وکاتې نهم به شې چاوپنکوتنه بلاونه کرابونه وه
- ۲- فەریدون عەبدولقادەر، له ۱۹۷۵/۸/۱۴ له شاری بهرلین، له کاتی بهستی کۆنگرەى حەفدەهەمى کۆمەلەى خوێندکارانی کورد له نوروپا، چاری به مام جەلال ددەکووت و راسپاردەى ولاتی پیزادەگەیهنیت و هەوآلی دروستبونی نوئی یهکیتی و شینوی کارکردنی ناوه و دەرەوی پیزادەگەیهنیت.
- ۳- (چەند جارنک هەستم بهگلهی مام جەلال له بیروبوچونی کاک شەهاب کردوه، گوایه مەسەلەى خەباتی چینایەتی بهسەر خەباتی نەتەوهییدا زانکردوه، نەوش وایکردوه که مەسەلەکانی "تیزی سێ جیهاندا" ریزبەندی ناکوکیهکان وا لینهکات که خەباتی دژی رژیمی عیراق له ناکوکی سەرکپهوه بکهووتە ناستی ناکوکی ناسەرەکی... راسته کاک شەهاب له ناکوکیهکانی جولانەوهی کرینکاری و کۆمۆنیستی جیهاندا دژی ئیمپریالیزم مەسەلەى "تیزی سێ جیهان" و ریزبەندی ناکوکیهکانی لا پەسەند بو). (کۆمەلە له سێدارهوه بهروو راپهړین- ناوهندی میژوو (ی.ن.ک). ل. ۸۷).
- ۴- نېبراهیم عەلوی ناوی خوئی نەجم مەحمود و له سەرکردهکانی قیادەى مەرکەزی حیزبی شیوعی عیراقی بو، له ۱۷ ئەیلوولی ۱۹۶۷ له حیزبی شیوعی جیابونهوه، تا کۆتایی ۲۰۰۴ وهک سکرتری قیادەى مەرکەزی مابۆوه، بهلام هیچ چالاکیهکی دیاریان نیه و له لەندن دەرپا و له ۲۳ کانونی یهکەمی ۲۰۱۴ له سلیمانی کۆچی دواپیکرد و له شاری نەجەف به خاک سپێرا).
- ۵- نامەى مام جەلال له ۱۹۷۶/۸/۱۴ دا بو بو ئیدریس و مەسعود بارزانی.
- ۶- الیژنەى نامادەکارى پارتی دیموکراتی کوردستان له ۱۹۷۷ لهسەر دەستی هەریهکه له: د.محمود عوسمان، عەدنان موفتی، شەمسەدین موفتی، قادر جەبارى، مولازم جەمال خوشناو، مولازم فواد چەلەبى، مستەفا خوئی)، دامەزرا. (پهوتی چەپ له باشووری کوردستان. ل. ۱۱۲).
- ۷- (قیادەى موقەتە، هەولیاندا که بههیچ جۆرنک، نیشانی نەدن، ئەمان پهیوندیان به بارزانیهوه هەیه، بۆیه له بهیاتیکیان له ۱۹۷۶/۳/۶ دا بهبۆنەى سألنک بهسەر رنککهوتنی جەزائیر و بهیاتیکی تر له کۆتایی مارتى ۱۹۷۷ که له نوروپا بلاویانکردوه، له هیچ کام لهو بهیانانە، باسی مەلا مستەفا و رۆلی بازانی تیدا باس نەکراو). (التيارات السياسية. ل. ۶۹۹).

۸- ہزار موکریانی، دوستی نیکو بارزانی لہ کتیبی چیشتی مجیبور، باسی سہردانی بارزانی دہکات لہ دوی مؤرکردنی ریکہوتنامہی جہزانیروہ بۆ لای سہرۆکی ساواک "نہسیری" کہ خۆی لہ گہل د.محمودا نامادہی دانیشتنہکە بوہ و دەلی: (نہسیری روی کردہ بارزانی و گوتی: نیرانی شاہنشا بہ سہدہا ہزار دۆلاری یارمەتی شۆرشى داوہ، بہ چەک و سہربازی خۆشمان ہاتوینہتہ یاریدەتان، ئیوہ ہیچ بہرەتان پیونہماوہ! گہورەکانی لہ شکرگان ہەمو دزن، ہەر خەریکی گیرفانی خۆیانن. چەند جارمان گوتوہ "حەسۆ میرخان" "عەلی شەعبان" "رەشید سەندی" و کچی و کچی دز و خائینن بہ شۆرش، دەریان کەن، بہ قەتان نەکردوین، نیستا لہم شەرہ گہوربەدا ہەرچی سەرانی شۆرش و فەرماندەى ہیزەکانتانن لہ شارەکانی نیران رادہبوژن و کەسیان لہ جەبہنن. پەنجا ہزار گولہ تۆپمان لہ داوئنی چیاى زۆزک تەقاند و سەنگەرمان بہ عەرەب بەجی ہیشت، پینشەرگہ نەچون سەنگەرەکان داگیرکەن یاریدەتاتانن جگہ لہ زیان بۆ نیران ہیچ بہرہ نادات). (ہزار موکریانی، کتیبی چیشتی مجیبور، ل. ۵۵۴).

۹- کۆنگرہی حەفدہہمی کۆمەلەى خۆتندکارانی کورد لہ نەوروپا لہ بەرلینی رۆژناوا لہ ۲۷- ۱۹۷۵/۸/۲۸ گیرا، کۆمەلە لہو کۆنگرہیەدا بو بەدوہشەوہ و کۆمەلەى خۆتندکارانی کوردستان لہ دەربەرہوی ولات دروست بو.

۱۰- عومەر دەبابە نە ۱۹۷۶/۱۱/۶ ہاتہ دیمەشق.

۱۱- نەوکسە ناوی (ف.ج.) بو.

خهباتی چه کرداری

سەرەتای خەباتی چە کداری یە کیتی

* کە ی خەباتی چە کداری دەستیپێکرد، یان کە ی دەستانکردووە بە ناردنی پێشمەرگە بۆ کوردستان؟

- لە یادی یە کەمدا، واتا دوا ی سالتیک بە سەر دامەزاندنی یە کیتی نیشتمانیدا، یە کەم گروپی چە کدارمان گە یاندهووە کوردستان. لە وکاتەدا پە یوهندیمان لە گە ل ئارامیش پە یداکرد، دوجاریش جە مالە رەش هات و نامە و راسپاردە ی برادەرانی ولاتی بۆ هێناین.

برادەرانی ش لە ولات کە وتبونە چالاک ی و نوسراوێ کانی ئیمە یان چاپ و بلۆدە کردووە و خە لکیان ریکخستبو.

* بۆچی لە سەرەتادا سووتان لە کادیرە کۆنە کانی ناو پارتنی وەر نە گرت کە گە رابونەووە بۆ عێراق؟

- ئە و بۆچونە هە بو کە پێویستە ئیمە سوو لە و کادیرە کۆنە شارەزایانە وەر بگرین، بە لام م ن رە ئی خۆم زۆر بە سەر بە سستی لە سەر ئە و فکەر یە بلیم: یە کە مجار لە ئێران پاش روخانی شوێشی کورد و ئاشبە تال، کۆ مە لیک کادیری کۆنی پارتنی بە سەر پەرشتی مامۆستا ئیبراهیم ئە حمە د و بە شدار ی چالاکانە ی عە لی عە سکر ی و عومەر دە بابە باس لە وە دە کە ن، چی بکە ن، ئە وان بریار ئە دە ن کە کادیرە کان بگە رێنە وە بۆ عێراق و هە ولدە ن، ئە گەر حکومە تی عێراق رێ یان دان حیزبکی سیاسی دروست بکە ن و هە مو بگە رێنە وە، خۆ ئە گەر رێ یاننە دان ئە و، بۆ خۆ یان هە ولدە ن ریکخستنی ک دروست بکە ن.

بریار ئە دە ن و کە مال محیدین دە نێرن بۆ لای تە ها محیدین، دە لئ: کاک تە ها حال و مە سە لە یە کی واهە یە، ئە ویش دە لئ باشە، با بچم پرس بکە م، کە پرس دە کا دە لئ: "باشە بە سەر چاوان حکومە ت دە لئ باشە و بابێنە وە".

کە جە ماعت دە چنە وە (عومەر دە بابە و عە لی عە سکر ی) بە و ئومیدە ی

حکومت ریگایان بدات حیزب دروستکەن، ئەوەبو حکومەت ریگای پێنەدان و هەموایانی نارد بۆ خواری عێراق.

کۆمەڵێک لە کادیرە کۆنەکان، لەگەڵ بارزانی بون و گەرپابونەو و عێراق و لە دەوری سەیدا سەڵح یوسفی کۆبونەو و خەریک بون ریکخستنیکی دروستکەن، ئەوانە بریتی بون لە: سەیدای یوسفی، عەلی هەژار، رەسوڵ مامەند، مەلا ناسح و چەند برادەرێکی تر، دەستیان کردبو بە چالاکی و چوبون بۆ رفاعی^(۱) بۆلای عەلی عەسکەریش کە ئەو کاتە سەرۆکی شارەوانی ئەوێ بو.

عەلی عەسکەری، گومان لە عەلی هەژار و مەلا ناسح دەکات و وادەزانێ ئەو چالاکییە بە هاوکاری رژێمە، لەبەرئەو دەڵێ: "بەخوا من وازم لە سیاسەت هێناو" و بەلام ناشیوەیە لەگەڵیاندا بیچرپینیت، دواي ئەو جارێکی تر دەچنەو و لای و وردە وردە قەناعەتی پێ دەکەن کە کاریان لەگەڵدا بکات.

بەلام دواي ئەوێ کە ئێمە ناومان دەرکرد و دەستمانکرد بە چالاکی، بە تەقدیری خۆم و بەپێی ئەو زانیاریانەی کە من و نەوشیروان دەستمان کەوت، ئەو جولانەووەیە دەستی حکومەتی تێیداو، بۆئەوێ یەکیتی ئەو بۆشاییە لە مەیدانی نیشتمانپەروری و دیموکراتی و شۆرشگری و جەماهیریاد دروستبوو، پێی نەکاتەو و ئەوانەي تەشویقکرد بەتایبەتی سەیدای یوسفی و ئەو جەماعەتە.

ئەوانە هەلسان ریکخستنیکیان دروستکرد بە ناوی (الحركة الاشتراكية الديمقراطية الكردستانية)، پەيوەندیان بە دکتۆر خالیدەو کردبو، بەلام چونکە ئەو لەبنەو پەيوەندی لەگەڵ ئێمەداهەبو، ئاگاداران کردبوو کە خۆی ئامادەبکات بۆ هاتنەدەرەو، ئەویش وەلامی داينەو، کۆمەڵێک لە پارتیە کۆنەکانی ئامادەکردو. پاشان داواي چەند هەزار دیناریکی کرد و ئێمەش بۆمان نارد، بۆئەوێ لەوێ چەک و تەقەمەنی پێبکێن و بچنە شاخ.

* لە سەرەتادا کۆمەڵێک چەکدار لە ناوچەي حاجی ئۆمەران - مەنگورایەتی قەلادزی

- بە دەستیپێشخەری (کوێنخا رینگۆ) هاتنە دەرەو، نایا پەيوەندیان بە ئێمەو هەبو، یان بە ئاگاداری ئێو بو؟

- نە پەيوەندیان لەگەڵ ئێمەهەبو، نە ئاگامان لێیان هەبو، لەپەر جولانەووەیک تەقیبەو لە حاجی ئۆمەران، لەوێ کۆمەڵێک خەلک وەک حاجی شیخە و عەلی ئاغا و کۆمەڵێک لە خەلکی ئەو ناوچەي راپەرین و دایانە شاخ، ئەوانە یەکسەر

په یوه نډیان به نیمه وه کرد و هاواریان بو نیمه هیتا و گوتیان نیمه به ته مای نیمه و له گه ل نیمه ده بین.

نه وانه به شیکي زوریان له کونه جه لالیه کان بون، هر چه نده کونه مه لایشیان له گه ل دابو، به لام نومیدیان به نیمه هه بو. نیمه ش په له مان له دکتور خالد کرد و گوتمان تو زو نیلتیحاق بکه و بیانگری و سرکردایه تیان بکه، با نه وانه له دست دهرنه چن، نه وانه سه د چه کداریک بون له وئی و چه کی خوشیان پی بو.

دکتور خالیدیش له وکاته دا له گه ل عومر ده بابو و علی عه سگری قسه ده کات، علی عه سگری ده لئ: "من هیچ ناماده ی هاتنه دهره وه نیم، به لام نه گه ر مام جه لال گوتویه تی، نه وه له به رختری نه و نیمه دهره وه، چونکه نه و باشتر له نیمه دهرانه، من له سه ر نه و نه ساسه دیم که نه و هه والی نارده."

له راستیدا من خه به رم نه نارديو علی عه سگری بیته دهره وه، په لکو ته نها هه والم بو دکتور خالد نارديو، به لام دکتور خالیدیش پیی ده لئ، "مام جه لال گوتویتی توش وهره ده ری."

دکتور خالد، ده یویست زورترین خه لک بیته دهره وه، هه روه ها په یوه نډی به عومر ده بابو شه وه ده که ن که بیته ده ری، نه ویش ده لیت: "نیمه هه ر دوکتان بریون و نیمه ش له گه ل تانین."

نیمتر علی عه سگری و عومر ده بابو و چند کونه کادیریکی پیشمه رگه ش له گه لیان دین، وه کو سه عدی گچه و سه ید کاکه، نه وانه کونه پیشمه رگه بون له ناوچه ی هه ولیتر. نه وانه دینه ده ری و ده چنه شاخ، به سه ر ناوچه جیاوازه کاندایه ده بن، علی عه سگری ده چیته ناوچه ی شه ده له و له وئی په یوه نډی به نارام و نه و براده رانه وه ده کات و خه لک له وئی کونده کاته وه، له ولاشه وه عومر ده بابو و براده رانی تر نامه ده نوسن بو خه لک که بیته دهره وه، کومه لیک خه لک به دویان ده که ون، وه ک کورانی عه باس ناغا و عه شیرته ی ناکو، نزدیکی چند سه د که سیکیان له ناوچه ی باله کایه تی لی کوبوه.

نیمتر ورده ورده بزوتنه وه که گه وهره بو، زور له وه گه وره تر بو که نیمه ده مانویست، به راستی په له پهل و دلسوژی د. خالد، رولی سه ره کی بینی، نیمه ره نیمان وانه بو هاتنه دهره وه به و خیراییه بیت، واتا کاره که به خواستی نیمه نه رویش، به و شیویه ده بینین، ده ست پیکردنه وه ی شهر به سی شیوه ده ستی پیکرد:

یه که م: ئەو مەفرەزانەى ئیتمە ئامادەمانکردن لە سوریاوہ بو ئەوہى بیانئیرینەوہ بو کوردستان.

دوہەم: ھاتنە دەرەوہى عەلى عەسکەرى و عومەر دبابە و دکتۆر خالد و ئەو کەسانەى تر، بونەھۆى تەقینەوہى شۆرشەکە و ھاتنە دەرەوہى سەدان کەس، لەئەنجامدا ژمارەیان زۆر زیادیکرد، بەلام زوربەیان بەشیوہى عەشائیری و عاتقى و لە سەر بناغەى دۆستایەتى و برادەرایەتى کۆبونەوہ، نەک لەسەر بناغەى ریکخستنیکی نوئى و حیزبى و ھۆشیارانە، بۆیە ئەم ژمارە زۆرە (زۆر و بۆربو) ماوہیەکی زۆرى نەخایاند و چەند مانگیکی پینەچو، دەستیانکرد بە تەسلیم بوونەوہ و گەرانەوہ بو باوہشى رژیم.

سپھەم: ئەومەفرەزە بچکۆلانەبون کە کۆمەلەى رەنجدەرانی کوردستان، ناردنییانە دەرئى، ئەوکاتە ناوی کۆمەلەى مارکس لینینی کوردستان بو، یەکەم مەفرەزە لە ھەلەبجە ھاتەدەرئى کە بریتى بون لە: ئەندامانى کۆمەلە (حامیدی حاجى غالى، شەوکەتى حاجى موشیر، ھەمەى حاجى مەحمود، عەلى شیعە و چەند برادەریکی تریش) جگە لەوانە، لە ناوچەى سلیمانی ملازم عومەرى حاجى عەبدوللا و کۆمەلێک برادەرى تر ھاتبونە دەرئى و ئارامیش خۆى چو بو بو قەرەداخ و ھیزتیکى چەکدارى دروستکردبو.^(۱)

ئەوہى ئیتمە لە سوریا ئامادەمانکردبو بینئیرینەوہ، ھیزتیکى باشى پینشمەرگە بو، بەلام راستیەکەى نەمان دەزانى لەدیوی ناوہوہ چۆن دەژئین و زەمینەى کار چۆنە، لەبەرئەوہ یەکەمجار وامان پەسەندکرد ژمارەىەکی کەم بنئیرینەوہ. ئەوہبو چەند ھەولیکماندا بو ناردنەوہ، یەکەمجار ھەولیکماندا، کۆمەلێک برادەر لەوانە عادل موراو و فەرھاد شاکەلى و چەند برادەریکی تر بچن، بەلام لە نیوہى رینگا برادەرەکان گەرانەوہ و بریان نەکرد و توانای چونەوہیان نەبو، ھەریەکە بیانویەکی ھەبو.

ئبراهیم عهزۆ و مهفرهزه سهرة تاييه كان

* كه ههولدانى يه كه متمان بو گه رانه وه بو كوردستان سه ركه وتونه بو، بيلانى داهاوتوان

چى بو؟

- مهفرهزه ي يه كه م سه رنه كه وت، جارى دوهم ئبراهيم عهزۆ و براده ران چون و سه ركه وتن و گه يشتنه وه كوردستانى عىراق، ئبراهيم عهزۆ، لاوئكى زيرى تىكۆشه ريو، نه نديازاريو كرابو به سه رياز و بو بو به نه قيب له سوپاي عىراقيدا، له مۆسكو ده وره ي له سه ر سامى شه ش بينيو، خوئنده وارئكى چاكبو، عه ره بى و ئىنگليزى و كوردى به هه ردو له هجه كانى ده زانى. ده ستى نوسينيشى هه بو، هه م له روى عه سكه ريه وه و هه م له روى سياسيه وه و هه م له روى بىر كرده وه وه و هۆشه وه به توانبو، به راستى شه هيدبونى، زيانئك بو كه هه تا ئىستاش كه لئنه كه ي له ناوچه ي بادىنان پرنه كراوه ته وه .

كه ئبراهيم عهزۆ گه رايه وه، ٤٠ كه سى له گه ل بو، دو كه سىان نه خووش كه وتن و خوئان لادا، به لام به ٢٨ كه سه وه گه رايه وه ناو كوردستانى عىراق. گه رانه وه يان به هۆى هه فالانى كوردستانى توركيawe بو له سه روه مويانه وه، شه هيدى نه مرى كوردستان (نه جمه دين بيو كه يا) كه لاي ئيمه به (سه لاح) ناوى ده ركردبو، ئه و سه رده مه ئه وانه له ناو پارتى ديموكرتى كوردستاندا كاربانده كرد، كه پئيان ده وتن (شقان چى) يان دوايى به ناوى (ده ده كه ده) ناويان ده ركرد، ئه وانه هاوكارى ئيمه بون و يارمه تى ئيمه يان ده دا له ده رياز كردنى ئه و براده رانه دا.⁽⁷⁾

سه لاح ده ورئكى گه وره ي هه بو، بو گه ياندنى ئه و براده رانه بو ناوسنور، به لام به داخه وه ئه و براده رانه، چونه ناوه وه په يوه نديان له گه ل ئيمه پچرا، جئى داخ و نه سه فه ئه وكاته نه مان توانى بئ سيمئكيان بده ينئى، بوئه وه ي بتوانن له گه ل ئيمه په يوه ندى بكن و ناگامان لئيان بئت.

ئه گه ر په يوه نديمان له گه لئيان هه بوايه، توشى ئه و گيروگرفتانه نه ئه هاتن، كاتئ ئه و براده رانه ده گه نه وه و لات، له ناو ئه و براده رانه دا كۆمه لئك كاديرى زير

و هۆشيار و باش مه بون وهك عه بدول ره حمان شهنگارى، قاسم محهمه د عهلى و چه ندين لوى تر كه به داخوه ئيستا هه مو ناوه كانيانم له بيرنيه، ئه وانه چوبونه وه و هه ريه كه له ناوچهى خۆى توانى په يوه ندى به خه لكه وه بكات و خه ريكي دروستكردى مه فرزه بون، به لام به داخوه قيادهى موه قه تهى سه ر به مالى مه لا مسته فا كه وتنه پيلانگيران لتيان و كه وتنه راوانيان.⁽⁴⁾

سه ره تاي شه رى ناوخۆ

* ئيوه خۆتان بۆ نه و به ربه ره كانيه ناماده نه كرديو له گه ل هيزمه كانى پارتي؟

- به هيچ جورىك چاوه رتي به ربه ره كانيمان له وانه وه نه نه كرد، چونكه ئيمه نه مانده زانى نه وان شه رمان له گه ل داده كه ن! براده رانى ئيمه هيشتا جيتى خۆيان نه گرتبو، نه وان به فيل كۆمه لتيكان گرتن و كوشتيان.

پاش ماوه يهك ئيبراهيم عه زۆ له گه ل دوسى پيشمه رگه ده چنه گونديك له كوردستانى توركيya بۆ سوڤاخى نه وانه، نه وه بو قيادهى موه قه ته به هۆى عه شاييرى كوردى توركيya وه ديانگرن، پاشان ئيبراهيم عه زۆشيان له به نديخانه شه هيد كرد⁽⁵⁾ دواى ماوه يهكى تر، يه كئ له كاديڤه پيشكه وتوه كانمان له گه ل 18 نه ندام و كاديڤى ترمان ده چنه دتبه ك له توركيya، نه وانيش ده گرن و دواى نه وهى ده يانبه نه نه شكه وتى (باشن) له وئ زوريه يان ده كوژن. به مجۆره نه و مه فرزه زانهى، ئيبراهيم عه زۆ له گه ل خۆى بردينيه وه هه مويان به ده ستي قيادهى موه قه ته و به ده ستي نۆكه رانى ميتى توركيya كوژان، جيتى داخه، قيادهى موه قه ته به وجۆره به رهنگارى شوڤشى تازهى كوردستان بونه وه و كه وتنه له ناو بردن و كوشتنى نه و كه سانهى، ده يانويست شوڤرش هه لگيرستين.

له جياتى نه وهى يارمه تى و هاوكاريان بگه ن، له جياتى نه وهى پشتيوانيان ليتبه كه ن، كه چى ده ستيانكرد به كوشتن و له ناو بردنى نه و تيكۆشه ره قاره مانانهى چوبونه وه، شوڤرش هه لگيرستينه وه، له وكاره ناجواميرانه دا هاوكارى ته واويان له ناغا و ده ره به گه خائينه كانى كوردستانى توركيya وه رگرت، زۆر به داخوه

هرچنده ئیمة هولماندا که دۆستایه تی له گه ل مه سعود و ئیدریس بارزانی دروستبکهین، به لام بی نهجامبو، ئیدریس له کۆبونه وه په کدا که کۆمه لیک کادیری تیدا به شداریو له وانه: سید کاکه و سه عدی گچکه و چهند که سیکه تر، هه ره شه ی کردبو، گوتیوی (راسته ئیمة شوپشمان پینه کرا، به لام ده توانین شوپش تیکبدهین، نه گه ر شوپشمان پی نه کرئ شوپشمان پی تیکده درئ، ئیمة ناگاداری نه و بزوتنه وه یه نین، که ئیستا یه کیتی نیشتمانی دهستی پیکردوه)، نه وه بو له بادینان ته هدیده که ی خویان هینایه دی و نه و مه فره زه سی و هه شت که سییه ی، گه رابونه وه بو خه بات، له ناویان بردن، نه گه ر له ناویان نه بردنایه به راستی ده بونه هه ویتیکه باش، بو بزوتنه وه یه کی پشیمه رگانه ی گه ره له ناوچه ی بادینان.

شهید کردنی ئیبراهیم عه زۆ و هاوڕێکانی

* واتا شهید کردنی نه و براده رانه له بادینان به سه ره تای شه ری ناوخۆی دوهم دا نه نریت؟

- زۆر به داخ وه سه رکرایه تی بارزانی جاریکی دیکه ش، له ختوخواری و به بی هۆ شه ری براکوژی هه لگه رسانده وه، به تایبه تی شه هید کردنی عیزه ت شه نگاری و ۱۸ هه قاله که ی له ناو نه شکه وتی (باشن) دا و له زیندانی قیاده ی موقه ته دا تاوانیکی بیۆینه یه له میژوی میلله تی کوردا.

عیزه ت شه نگاری و هاوڕێکانی و کۆمه لیک لای کورد په ره و شوپشگه ر و پیشکه وتنخوازی کوردستان، له کاتیکدا شه هید کران، گیانی خویان خستبوه سه رده ستیان و ازیان له ژیان و گه زه رانی تایبه تی خویانه تینابو، چوبون بو هه لگه رسانه وه ی شوپشی کوردستان و بوژاندنه وه ی کوردایه تی و کرپنه وه ی شه ره ف و ناموسی کورده واری.

به داخ وه، له جیاتی نه وه ی پشتیوانیان لیبکریت و یارمه تیان بدریت، که چی به شیوه یه کی زۆر نامه ردا نه هه مویان کوشتن، یه کتیکان ده رچو که که وتبوه بنه وه

و برینداریبو، دواپی که بکوژه‌کان رویشتیون خوی دزییووه، خوی گه یاندبووه شوینیکی نارام، به لام نه ویش له نه‌نجامی نه و کاره‌ساته نه‌ختنی تیکچویو. ئیبراهیم عه‌زو و دو هاورتی که‌شیان له زینداندا شه‌هیدکران، جگه‌له‌وه چه‌ند براده‌ریکی که‌شمان که که‌وتبونه ده‌ستیان نه‌وانیشیان شه‌هیدکردن، باوکی به‌کیکیان تیکۆشه‌ریکی دیرینی پارٹی بو و به ناحق له‌لایه‌ن مه‌فره‌زه‌یه‌کی پارٹی‌ه‌وه له‌سه‌ر کانی گرتیان و کوشتیان.

به‌مجۆره سه‌رکردایه‌تی بارزانی ویستی بیسه‌لمینی، که نه‌وان هیچیان پینه‌کریت، نه‌توانن شو‌رش تیکبده‌ن. له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا، به‌کیکی نیشتمانی نه‌یده‌ویست نه‌مکارانه بکات به بیانویه‌ک بوئه‌وه‌ی شه‌ریکی سه‌رتاسه‌ری له‌نیوان به‌کیکی و پارتی‌دا دروستبکاته‌وه، به‌لکو به پیچه‌وانه‌وه هه‌ولیدا، به‌ریگی ناشتی و برایانه نه‌وه‌سه‌له‌یه چاره‌سه‌ریکات.

* تو هیچ هه‌وئی به‌ردانی نه‌وه براده‌رانه‌تا له زیندانه‌کانی قیاده‌ی موه‌قه‌ته، یاخود هه‌وئی دانوستاندتدا له‌گه‌لیان؟

- من نامه‌یه‌کم بو ئیدریس و مه‌سه‌ود بارزانی نوسی و داوام لیکردن، نه‌وه براده‌رانه به‌ردرین، من نه‌م نه‌زانی نه‌وه براده‌رانه کوژاوان، من وام نه‌زانی نه‌وان گیراوان، نوسی‌بوم نه‌وه کاریکی زۆر خراپه، نه‌گه‌ر نه‌وه براده‌رانه بکوژرین به‌تایبه‌تی نه‌وه براده‌رانه خویان ته‌رخانکرده بو هه‌لسانه‌وه‌ی شو‌رش، پیویسته له کوردستاندا ئازادی بیروباوه‌ر هه‌بیت و نه‌وان سه‌ربه‌ست بن له‌خه‌باتدا، به تاییه‌تیش نه‌وانه هیچ دژایه‌تیه‌کی ئیوه‌یان نه‌کرده، به‌پیچه‌وانه‌وه نه‌وانه هه‌مویان کادریری پیشوی پارٹی بون، له‌به‌ر نه‌وه داوای به‌ردانیان ده‌که‌م.^(١)

له‌هنده‌نیش به‌هۆی عه‌لی سنجاریه‌وه چاوپیکه‌وتنیک له‌گه‌ل مه‌سه‌ود بارزانی دروستبو، تکام لیکرد که ریگی نه‌وگرتن و کوشتاره نه‌دات و نه‌مریکات، نه‌وه براده‌رانه به‌ردرین. مه‌سه‌ود به‌لینیدا و گوتی: "هه‌ولئه‌ده‌م ئازادیان بکه‌م و نامه ده‌نوسم بوئه‌وه‌ی به‌ریاننده‌ن".^(٧)

به‌لام به‌داخه‌وه له جیاتی ئازادکردنیان، هه‌مویان شه‌هیدکران، سه‌ره‌رای نه‌وه‌ش ئیمه له‌گه‌ل مه‌سه‌ود پیکهاتین که هاوکاری به‌کتر بکه‌ین و ته‌بابین و دژایه‌تی به‌کتر نه‌که‌ین.

مه‌سه‌ود بارزانی، هاته‌شام و له‌وی له ١ مارتی ١٩٧٧ دا ریکه‌وتنیک سی قۆلیمان ئیمزاکرد، له‌نیوان ئیمه و نه‌وان و (باقر یاسین) به‌ناوی قیاده‌ی قوتری

عیراقی حیزبی به عسی عه ره بی ئیشتراکیییه وه .

له و ریکه وتنامه یه دا هاتبو، شه پری یه کتری نه که یین و هاوکاری یه کتری بکه یین، ئیمه به چهک یارمه تیان بده یین، ئه وانیش له و پاره زۆره ی شوپشی کوردستان که لایانبو، هه ندیک هاوکاریمان بۆ دابینبکه ن بۆ یارمه تی دانی شوپش . ئه وه بو ئیمه له سه ره تادا ۵۰ کلاشینکو فمان دانی، کۆمه لیک ته قه مه نیمان دانی و له قامشلیه وه بۆمان ناردن، هه وه ها له گه ل مه سعود پیکهاتین، ئیمه جه ماعه تیکی تر بنترینه وه بۆ بادینان و ئه وان رییان لینه گرن .

ئیمه شیخ حسینی شیخ بابه شیخی ئیزدیمان پیشیازکرد، بیته لپرسراوی ئه و کۆمه له، وهک له وه پیش باسکرد که ئه و پیاویکی له سه رخۆ و ژیر بو، مه سعود خۆی وتبوی منیش شیخ حسینم زۆر خوشده ویت و لاریم نیه بیته لپرسراوی ئیوه له و ناوچه یه و ئه توانیت له گه ل هیزه کانی ئیمه دابیت .

هۆی ئه وه ی ئیمه ئه ومان پیشنیازکرد، بۆ ئه وه بو پیکادان رونه دات، که چی به داخه وه دوا ی ئه وه ی مه سعود بارزانی گه رابۆوه، هه مو کاره کان به پیچه وانه وه کرا . له جیاتی ئه وه ی بریار بو یارمه تیمان بده ن و ریمان نیشان بده ن، رییان لینگرتین و دوچار که مینیان بۆ داناین، بۆ ئه وه ی براده رانمان له ناو به رن و بیانکوژن، به لام ئه وان قاره مانانه و ئازایانه ئه و پیلانه یان په ک خست، براده ران نه یان توانی بگه نه بادینان، به لام گه یشتبونه لای سی سنوره که .

پاشان له گه ل نه وشيروان و براده رانی تر یه کیان گرته وه، له سه ریکی تره وه له جیاتی ئه وه ی یارمه تی و پاره مان بده نی، ده ستیانکرد به پیلانگیران و تیکدانی ریزه کانمان . ئیمه له پاریزگا کانی هه ولیتر و سلیمانی ریزی هه مو ئه وانمان ده گرت که به ناوی ئه وانه وه هاتبونه وه ئه و ناوچه یه وه . به لام مه سعود به لینه کانی خۆی هه چی به جی نه گه یاند، ئیمه چهک و ته قه مه نیمان دانی، به لام ئه وان ئه و پاره یه ی به لینیان دابو بمانده نی نه یانداینی، پاشان واده رده که ویت وه کو له چه ند که سیکم بیست له وانه (مولازم ئیبراهیم دزه یی) که خۆی ئه و سه رده مه له گه ل مه لا مسته فا بو له واشنتۆن، وا دهرده که ویت، مه لا مسته فا دژی ئه و ریکه وتنامه یه بوه، هه وئه که ی دراوه تی مه سعود ریکه وتنی له گه ل من ئیمزاکرده، له جیاتی ئه وه ی پیتی خوشبێ گوتویه تی، "جه لال ئه ویشی هه لئه تاند و مه سعودیشی به فریوبرد"، داوا ی لیکرده به تالی بکاته وه .

* رۆئی سامی عه‌بدولرهمان چی بو له‌و روداوانه؟

- وه‌ک ده‌رکه‌وت، بارزانی دژی ئه‌و ریکه‌وتنامه‌یه‌یوه و نه‌یه‌یشتوه ئه‌و ریکه‌وتنه‌ سه‌ریگریته، من پیموایو سامیش له‌ له‌نده‌ن له‌و ریکه‌وتنه‌دا به‌شدار بو، پیشتریش من ئه‌وم له‌ فیه‌نا بینیبو، بریارمان دابو دژایه‌تی یه‌کتر نه‌که‌ین و پیکه‌وه ئیش بکه‌ین و هاوخه‌باتبین، به‌لام له‌وه ده‌چیت، ئه‌و ده‌ستی هه‌بویته له‌ تیکدانی ئه‌و ریکه‌وتنامه‌یه‌دا.

وه‌کو ده‌رده‌که‌ویته، مه‌لا مسته‌فا خۆی ئه‌و ئیشه‌ی کردوه، هه‌رچه‌نده سامی له‌ دامه‌زراندنی قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌دا، به‌ به‌رگیکی پیشکه‌وتنخواز و چه‌پ هاته‌پیشه‌وه، به‌لام له‌ کوشتنی هاوریکانی ئیمه و به‌تایبه‌تی له‌ پیلاندانان بۆ که‌مین دانان بۆ گرتنی حه‌سه‌ن خۆشناو و هاوریکانی و بۆ ئیعدامکردنی عه‌لی عه‌سکه‌ری و دکتۆر خالید و سولاچه (که‌ پیشمه‌رگه‌یه‌کی مه‌سیحی بو) و هه‌قاله‌کانیان، ده‌ستیکی بالایی هه‌بو ده‌وری گه‌وره‌ی بینی له‌وکاره‌دا و لیپرسراویته‌کی میژویی له‌ ئه‌ستۆدایه .

* هۆی چی بو، سه‌رکرده‌یه‌تی بارزانی دژایه‌تی یه‌کیتیان ده‌کرد؟

- وه‌ک ده‌رکه‌وت ئه‌وانه به‌ خوت و خۆرای سیجار، یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک شه‌ریان به‌ ئیمه‌ فرۆشت و ئه‌و براده‌رانه‌ی ئیمه‌یان تیرۆرکرد، جاری یه‌که‌م گروپی ئیبراهیم عه‌زۆ، عه‌زه‌ت شه‌نگاری، عه‌بدولرهمان شه‌نگاری، قاسم محمه‌د عه‌لی و سوندی و براده‌ره‌کانی تریان شه‌هیدکرد که‌ نزیکي ۲۷ کادیری زۆر باشبون . ئه‌وکاته ۲۷ کادیر، گه‌لێک زۆریو، له‌ سه‌ره‌تادا له‌ هه‌مو ناوچه‌ی سلیمانی ۳۰ تا ۲۸ که‌س چوبونه ده‌روه‌وه، جاری دوهم، پاش ریکه‌وتنمان له‌گه‌ل مه‌سعود بارزانی و مۆرکردنی ئیتفاقیه‌که‌ی شام ئه‌وه‌بو من گه‌رامه‌وه بۆ ولات و له‌وئێ چه‌کمان به‌هۆی براده‌رانی کوردستانی تورکیاوه بۆهاتبو.

بۆ وه‌رگرتنی چه‌که‌کان، مه‌فره‌زه‌یه‌که‌مان به‌ سه‌رۆکایه‌تی حه‌سه‌ن خۆشناو نارد که‌ به‌یه‌نن، قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌ دیسان که‌ مینیکیان بۆ دانان و حه‌سه‌ن خۆشناو و هه‌شت نۆ پیشمه‌رگه‌ی تریان شه‌هیدکردین و چه‌که‌کانیان به‌تالان برد و چه‌ندین براده‌ریشیان به‌ندکرد. ^(۸)

ئهم تاوانه‌شیان به‌هۆی هه‌ندی ئه‌ندام و کادیری خۆیان و عه‌شائیری کوردی تورکیاوه ئه‌نجامدا که‌ تۆکه‌ری میت و ده‌ره‌به‌گ و کۆنه‌په‌رست بون. ئه‌وانه‌ وایان ده‌زانی، ئه‌وه‌ کاریکی باشه، چه‌که‌کانیان بۆخۆیان بێت و سه‌ره‌کانیشیان بۆ

سه‌رکردایه‌تی بارزانی بی‌ت.

جاری سینه‌میشیان، نه‌وه‌بو که کاره‌ساتی هه‌کارییان به‌سه‌را هی‌ناین (نامه‌وی) له‌سه‌ری برۆم) چونکه کاره‌ساتی هه‌کاری له‌ نامیلکه نایابه‌که‌ی نه‌وشیرواندا که من، ناوه‌رۆکه‌که‌ی زۆر به‌باش و راست ده‌زانم و ته‌عبیر له‌ره‌ئی منیش ده‌کات باسکراوه.^(۱)

قیاده‌ی موه‌قه‌ته، سی‌جار یه‌ک له‌دوای یه‌ک شه‌ریان پێ فرۆشتین، ئینجا ئیمه‌ش بریارماندا، مادام ئه‌وان له‌ هه‌رجینه‌ک ده‌ستیان ده‌روات نایه‌لن ئیمه‌ هه‌بین، ئیمه‌ش له‌و شویتانه‌ی ده‌ستمان ده‌روات نه‌یه‌لین ئه‌وان هه‌بن. نه‌وه‌بو ئه‌وانمان له‌ پارێزگای که‌رکوک، هه‌ولێر و سلیمانی ده‌رپه‌راند و له‌ ناوچه‌ی بادینان مانه‌وه، ئیمه‌ش له‌و سێ پارێزگایه‌ هێزی پێشمه‌گه‌ و توانای خۆمان دروست کرده‌وه و ورده‌ ورده‌ گه‌شه‌مان پێدا.

دیاره شه‌هیدکردنی عه‌سکهری و دوکتۆر خالید و شیخ حسین و هه‌فاله‌کانیان، له‌گه‌ڵ ده‌یان کادێر و پێشمه‌رگه‌ی تری وه‌ک حه‌سه‌ن خوشناو و ئیبراهیم عه‌زۆ و هه‌فاله‌کانیان، بۆشاییه‌کی گه‌وره‌ی خسته‌ به‌ینی ئیمه‌ و پارته‌ی دیموکراتی کوردستان - قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌وه، ئه‌وان ده‌ریانخست، په‌یوه‌ندیه‌کانی کۆنی خۆیان نه‌برپوه، هه‌رچه‌نده‌ وایان باس لێوه‌ نه‌ده‌کرد.

جاری له‌دیوی ئێران، به‌ ئاشکرا ساواک، باره‌گای بۆ دانا‌بون له‌ هه‌ورامان و له‌ دزلی و له‌ سه‌رده‌شت، یارمه‌تی ئه‌دان له‌دژی ئیمه‌، هه‌رچه‌نده‌ حکومه‌تی ئێران رێکه‌وتنی هه‌بو له‌گه‌ڵ عێراق، به‌پێی رێکه‌وتنامه‌ی جه‌زائیر، ده‌بوا‌یه‌ ئێران ماوه‌ی هه‌یج جو‌ره‌ چالاکیه‌کی جه‌ماعه‌تی قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌ی نه‌دایه‌، به‌لام وادیاربو ئه‌وان به‌ په‌زنامه‌ندی عێراق و ئێران شه‌پی براکوژییان دروستکردبووه، بۆنه‌وه‌ی شو‌رشی کورد له‌ ناوخۆدا یه‌کتری بخۆن و ماوه‌یان نه‌بی‌ت، دژی عێراق خه‌بات بکری‌ت، نه‌گینا ئێرانی‌ک که‌ له‌گه‌ڵ عێراق له‌سه‌ر بناغه‌ی رێکه‌وتنامه‌ی جه‌زائیر رێکه‌وتبی‌ت، چون‌ ده‌بی‌ت رێگای چه‌کدار و پێشمه‌رگه‌ی کورد بدات؟!.

هاوکاری میت له‌گه‌ڵ قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌ له‌ دژی شو‌رشگێزانی کورد، چ له‌ ناو‌بردنی ئیبراهیم عه‌زۆ و عه‌زه‌ت شه‌نگاری و گروپه‌که‌یان و چ له‌ کاره‌ساتی هه‌کاریدا بی‌ت، ده‌ریخست، ئه‌وان په‌یوه‌ندیه‌کانی ده‌ره‌وه‌یان هه‌ر نه‌بریبو.

نامه‌ی بارزانی‌ش بۆ جیمی کارته‌ر ده‌ریخست، مه‌لا مسته‌فا له‌سه‌ر هه‌مان رێبازی خۆی به‌رده‌وامه‌ له‌ په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ ئه‌مه‌ریکا و ده‌وله‌ته‌کانی دراوسێدا، په‌یوه‌ندیه‌کانی به‌ستۆته‌وه‌ به‌وانه‌وه‌ و له‌شیوه‌ی هاوکاری ده‌رچه‌وه‌، به‌لکو

خۆبەستنه‌وه‌بو، دوربو له هاوکاری سیاسی له‌نیوان دو هیزی سیاسیدا.^(۱) مه‌لا مسته‌فا، به‌هیوای ئه‌وه‌بو خۆی به‌شیک بێ له‌وان، ته‌نانه‌ت له‌ نامه‌که‌یدا، دوژمنایه‌تیه‌کی زۆری شیوعیه‌ت نیشان ده‌دات، وا نیشان ده‌دات که شۆرشێ ئه‌یلولی له‌ دژی شیوعیه‌ت و که‌ریم قاسم کردوه، چونکه قاسم شیوعی بوه. بێگومان ئه‌مانه له‌ بنه‌رتدا هیچ ئه‌سل و ئه‌ساسی نه‌یه، ئه‌م قسانه‌ بۆ ئه‌وه‌بوه، ئه‌مه‌ریکا یارمه‌تی بدات، هه‌ربۆیه له‌ نامه‌که‌یدا ده‌لی: "پێویسته ئێوه یارمه‌تیم بدهن، من په‌نجا ساڵه‌ متمانه‌ی میله‌تی کوردم هه‌یه"، به‌ کارته‌ر ده‌لی: "من ئه‌و متمانه‌یه‌مدا به‌تۆ، تۆش به‌کاری به‌ینه‌ بۆ ئێمه و یارمه‌تیمان بدو و ده‌ستمان بگره و هه‌لمان بستیته‌وه".

هه‌روه‌ها له‌و نامه‌یدا که له‌ زۆریه‌ی له‌ رۆژنامه‌کانی ئیسرائیلدا ده‌رکه‌وت، بارزانی به‌هۆی (ستیبان سۆلارته‌زی) سه‌رۆکی لۆبی سه‌هونیوه له‌ ئه‌مه‌ریکا، دیسان په‌یوه‌ندی کردوه و سلۆی ناردۆته‌وه بۆ کاربه‌ده‌ستانی ئیسرائیل و به‌هۆی ئه‌ویشه‌وه داوای له‌ حکومه‌تی ئیسرائیل کردوه یارمه‌تی نه‌برێت. من پێم وایه، ئه‌و په‌یوه‌ندیه‌ی له‌ نیوان موساد و سه‌رکردایه‌تی بارزانی هه‌بوه، هه‌مو مانگیک په‌نجا هه‌زار دۆلار و چه‌ک و شتیان داوه‌تی و ده‌زگای پاراستنیان بۆ ته‌دریب کردون. مه‌سه‌عود و ئیدریس و ده‌یان کادری تریان له‌ ئیسرائیل بۆ ته‌دریب کردبوون، من بڕوا ناکه‌م ئه‌و په‌یوه‌ندیه‌ی پسابیته‌.^(۲) ئه‌و هه‌لۆیسته‌ دوژمنانه و ناحه‌زانه‌ی سه‌رکردایه‌تی بارزانی به‌رامبه‌ر یه‌کیته‌ی نیشتمانی که شۆرشێ ده‌ست پێکړه‌وه، هیچ بیانه‌یه‌کی سیاسی نه‌بو بۆ نمونه، جاران شه‌ری بالی مه‌کته‌بی سیاسی پارتییان ده‌کرد، ئه‌یان گوت ئه‌مانه له‌گه‌ڵ حکومه‌تی عیراقن و به‌شیکن له‌وان، به‌لام ئه‌مجاره یه‌کیته‌ی نیشتمانی کوردستان شه‌ری دژی حکومه‌تی عیراق ده‌ستپێکړه‌وه، له‌ کاتی‌کدا ئه‌وان ئاشبه‌ت‌آلیان کردبو هه‌ل هاتبون یه‌کیته‌ی هاتبوه مه‌یدان و به‌هه‌مو هیزو و توانایه‌وه خه‌باتی ده‌کرد، پرسیاره‌که ئه‌وه‌بو، بۆ شه‌ریان ده‌کرد؟ بۆ ده‌چون به‌ گزیاندا و راوی تیکۆشه‌ره‌کانیان ده‌کردن؟

قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌ هاوکاری ساواک و میت و ده‌وله‌تانی تری ده‌کرد، بۆ کوژانه‌وه‌ی شۆرشێ کوردستان. ئه‌و هه‌لۆیسته‌ بۆ هۆیه‌کی سه‌ره‌کی ده‌گه‌رێته‌وه که بنه‌ماله‌ی بارزانی ئه‌وکاته وایان ده‌زانی، کوردستان مولکی خۆیانه و هیچ جولانه‌وه‌یه‌ک له‌وێ نایته‌ به‌بێ ئه‌وه‌ی ئه‌وان رازیان له‌ سه‌ر بیته‌ ده‌ستپێکات. هه‌رچی مه‌لا مسته‌فا گوتی ئه‌بێ وابێ، ئه‌گه‌ر هه‌لسا پێویسته خه‌لک هه‌لسن، ئه‌گه‌ر دانیشته‌وه ئه‌وا خه‌لک دانیشیته‌وه.

له دنیا و له بازاری سوودادا له گه‌ل نه‌ماریکا و نیسرائیل و ئیراندا، مه‌لا مسته‌فا ویستویه‌تی بلن، کللی کوردستان له گیرفانی مندایه و خه‌لکی کوردستان به‌قسه‌ی من ده‌کن و هه‌لسان و دانیشتنیان به‌قسه‌ی منه، له‌به‌رته‌وه نابیی تاقمیکی تر بچن شوپش و خه‌بات بکن، به‌بئی ره‌زامه‌ندی نه‌و.

هه‌وه‌ها نابیی جه‌ماعه‌تیکیی پیشکه‌وتوخواز و دیموکرات و شوپش‌گیر بین و بلن قیاده‌ی عه‌شائیری نه‌ماوه و پۆلی نه‌ماوه و توانای سه‌رکردایه‌تی نه‌ماوه، هه‌ولبدن جله‌وی کوردایه‌تی و ئالای شوپشی کوردستان هه‌لبکن و سه‌رکردایه‌تی و ریبه‌رایتی خه‌لکی کوردستان بکن!!

له‌به‌ر نه‌و هویانه‌ قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌ کویرانه، که‌وته‌ شه‌ر و شه‌ریان دژ به‌یه‌کیتی هه‌لگیرساند. نه‌مجاره‌یان به‌ئاشکرا به‌ پۆلی نیوه‌رۆ و به‌زه‌ق وره‌قی، ئوبالی هه‌لگیرساندنه‌وه‌ی شه‌ری براکوژیان گرت‌وه‌ نه‌ستوی خویان و به‌ئاشکرا و به‌ به‌رچاوی جولانه‌وه‌ی نیشتمانی عیراقیشه‌وه، ده‌ستیان‌کرده‌وه‌ به‌ شه‌ری شوپشی نوئ. هیزی به‌په‌ره‌کانی عیراقیش که‌ نه‌و سه‌رده‌مه‌ له (التجمع الوطني العراقي) دا خوی نه‌نوند، نه‌وان به‌یانیکیان ده‌رکرد و ئیدانه‌ی نه‌و هه‌لوسته‌ی قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌یان کرد که‌ شه‌ریان هه‌لگیرسانده‌وه.

* هه‌لوسته‌ی ئیوه‌ چی بو به‌رامبه‌ر به‌و کارانه‌ی قیاده‌ی موه‌قه‌ته‌، یان سه‌رکردایه‌تی

بارزانی ده‌یانکرد؟

- نه‌وه‌ی راستیی نه‌وه‌بوه، ئیمه‌ش نه‌وانمان له‌ ناوچه‌کانی خۆمان ده‌رکرد و راومان نان، نه‌گینا ئیمه‌ نه‌مان ده‌ویست به‌ هیچ جوړیک شه‌ریان بکه‌ین. به‌پێچه‌وانه‌وه‌ سالی یه‌که‌م، هیچ جوړه‌ هیزیکمان نه‌کرده‌ سه‌ریان. نه‌وکاته‌ی نه‌وان شکابون و ئاشبه‌تالیان کردبو، خه‌لک ئاماده‌بو، زه‌مینه‌ خو‌شبو بو دژایه‌تیان، به‌لام ئیمه‌ نه‌و هه‌لوسته‌مان وه‌رنه‌گرت. ئیمه‌ ته‌نها قسه‌ی مه‌بده‌ئیمان کرد و گوتمان نه‌م سه‌رده‌مه‌ سه‌رده‌میکیی تره‌ که‌ شوپشی گه‌لان بوته‌ شوپشی نیشتمانی و دیموکراتی، شوپشی دیموکراتی به‌ سه‌رکردایه‌تی عه‌شائیری و بو‌رچوازی نا‌کریته‌، به‌لکو به‌ سه‌رکردایه‌تی نوئ نه‌نجام نه‌دریته‌.

له‌ سه‌ره‌تادا ناوی بارزانی‌شمان به‌ چاک و خراپ له‌ هیچ جیبه‌کدا نه‌هینا، هه‌تا شه‌ر ده‌ستییکرد، یاخود به‌ تاییه‌تی دوا‌ی شه‌هیدکردنی ئیبراهیم عه‌زۆ و حه‌سه‌ن خو‌شناو و براده‌ره‌کانیان که‌ زانیمان نه‌وانه‌ سورن له‌سه‌ر کوشتن و کوشتار و شه‌ری براکوژی، نه‌وسا به‌یانیکمان ده‌رکرد و راستیه‌کانمان له‌ کۆمه‌لانی خه‌لک گه‌یاند.

قیادەى موەقەتە

* نایا هیچ جیاوازی ھەبو لە نێوان قیادەى موەقەت و سەرکردایەتى بارزانیدا؟

- دواى ماوہیەك قیادەى موەقەتە توشى گىروگرفت ھات، چونكە ئەوان دەیان گوت مالى بارزانیمان لەگەڵ نیه، بەلام كاتى بارزانى نامەكەى بۆ كارتەر نوسى، بەناوى سەرۆكى حیزبى دیموكراتى كوردستانەوہ ئیمزای كردبو، ئیتر ئەوكاتە نەیان دەتوانى بڵین بارزانى سەرۆكمان نیه. لەبەرئەوہ مەسەلەكە تەقیەوہ و دەرکەوت قیادەى موەقەتە شتێك بوە، كە ھەم سامى ویستویەتى كەلك لە بنەمالەى بارزانى وەرگیریت بۆ خۆى و حیزبێك پێكەوہ بنیت بە ھاوكارى مەسعود یان ئیدریس، ئەگەر ئەوہ نەكرا، ئەوا خۆى جیابیتهوہ و حیزبى تاییەتى خۆى دروستبكات.

مالى بارزانى كە لە مەیدانى كوردایەتى و شۆرشدا شكستیان ھینابو، ئەیانویست بە بەرگیكى پێشكەوتنخواز و بەناویكى ترەوہ ھەرچۆنێك بیت حیزبێك ببوژیننەوہ كە سود لە كەسانى رۆشنبیر و خویندەوار وەرگیرن.^(۱۲)

ئەوہبو توانیان سود لە سامى عەبدولرەحمان و چەند كەسانىكى تری رۆشنبیر وەرگیرن و دواى ئەوہى حیزبەكە بەھیزبو، ئیتر ئەوانیان دەرکرد و دەریان پەراندن. دەرکەوت ئەوہى پێى دەوتریت پارتى دیموكراتى كوردستان، لە راستیدا دەزگایەكى سیاسى سەر بە بنەمالەى بارزانیه، ئەوان چۆنیاں بوئى وای دەبەن بەرپۆه.^(۱۳)

* با بیئینەوہ سەر باسى ھەنگیرسانەوہى شۆرش و دەورى یەكیتی لە ناوہوہ و دەرہوہ؟

- كە شۆرش ھەنگیرسایەوہ و عومەر دەبابە و عەلى عەسكەرى و دكتور خالد و برادەرانى تر ھاتنە دەرى، حكومەت پێشئەوہ عومەر دەبابەیان نارد بۆ سوریا، ئەو ھات بۆلامان، وەك بۆم باسكردى، باسكرد شۆرش گەشەى كردوہ و پەرەى سەندوہ.

ئیمه له وکاته دا نه وچوره گه شه کردنه مان به و په لیه پښه پښه بو، نه و زوری و بۆریه مان پښه پښه بو، نه وه به پښه وانه ی نه و نه خشه یه بو که ئیمه له دهره وه ی ولات بۆ سه ره له دانی شورش دامانرشتبو. ئیمه و امان دانابو شورش له سه ره تا دا به مه فره زه ی بچکوله ی ۱۵ که سی ده ست پښکات و له هر پاریزگایه ک ۱۰ - ۱۵ - ۲۰ مه فره زه ی وا بچوک دروست بکه ین و زۆرتر ئیشیان وه ک ده سته ی هوشیاری بیت و گروهی گه پوکي چه کداربن، له ناو کوردستان بگه رین ریکخستن دروستبکه ن کۆمه لانی خه لک هوشیار بکه نه وه و زه مینه ی په ره پیدانی شورش خۆش بکه ن، تا وایلیت به ئاسانی بتوانیت سهدان و هه زاران که س کۆبکریته وه .

تا نه وکاته ش ده توانیت که ره سته ی شورش و ئیمکانیه تی دارایی و چه ک و ته قه مهنی و بیسیم و رادیو و پیویستی تر په یدابکریته . به لام هاتنه دهره وه ی دکتۆر خالید و عومر ده بابیه و عه لی عه سکه ری، مه سه له که ی ته قانده وه و هیزه که ی زۆر کرد. له به رنه وه ئیمه توشی واقعیک بوین، له لایه که وه پیمان خۆشبو که ژماره ی چه کدار زۆر بون و خه لک هاتۆته شاخ، له لایه کی تره وه جۆری هاتنه که به شیوه یه کی هه ره مه کی و نیمچه عه شانیری بو که به راستی دلخۆشکه ر نه بو.

دروستکردنی بزوتنه وه ی سۆسیال دیموکراتی کوردستان

* عومر ده بابیه و عه لی عه سکه ری به ناوی کام ریکخستنه وه هاتبونه دهره وه؟

- نه وان به ناوی (بزوتنه وه ی سۆسیال دیموکراتی کوردستان) هوه هاتبونه دهره وه، بریاریاندا بو که ریکخستنه که یان بپته ناو یه کیتی نیشتمانی کوردستانه وه . نه وه مه رجی عومر ده بابیه و عه لی عه سکه ری و دکتۆر خالید بو، بۆنه وه ی ره سول مامه ند و سألج یوسفی و نه وانی تریش له م ریکخستنه دا به شداربن .

نه وه ی راست بیت، ئیمه نه و کاره مان پښه خۆش نه بو، چونکه ئیمه پیلانمان و ابو یه کیتی نیشتمانی کوردستان، وه ک یه ک ریکخراوی جه ماوه ری گه وره دروستبکه ین، له ناویدا کۆمه له هه بیت وه ک ریکخراویکی مارکس لینینی و نه وه ی

تر خه لکی دیموکرات و شوڤشگیز بیت و بهه مو، یه ک ریکخستن دروست بکه یین و تیکه لآوبین .

به لام نه و ریکخستنه تازه یه واقعیک بو، بو به توشمانه وه، نه و براده رانه هاتیونه ده ری و له ناوه وهش له گه ل نارام و براده رانی کومه له ریکه وتبون، په یوه ندیان دروست کردبو .

که عومر ده بابیه هات بۆلای ئیمه بۆ شام، دهستی سهرکردایه تی له گه لی دانیشتین و گوتمان باشه ئیمه قبولمانه که (بزوتنه وهی سۆشیالیستی دیموکراتی) بیته ناو ئیمه وه، به لام ناوه که یمان پین گۆری و گوتمان: سۆشیال دیموکرات ناوی حیزبیک دیاریکراوه و خه باتی چه کداری ناکات و ناکۆکی زۆری هه بوه له گه ل بزوتنه وهی کۆمۆنیستدا و نه و ناوه له ولاتی ئیمه په سه ندنیه، بۆیه ناوه که مان گۆری بۆ (بزوتنه وهی سۆشیالیستی کوردستان) (الحركة الاشتراكية الكردستانية) و گوتیشمان ده بی به رنامه و سیاسه تی یه کیتی قبول بکه ن.⁽⁴⁾

له وکاته دا سالح یوسفی و جه ماعه تی له بزوتنه وه، به هۆی سه لاح به دره دینه وه له ناوه وهی ولاته وه بلآوکراوه یه کیان ناردبو بۆ دره وه به ناوی (بزوتنه وهی سۆشیالیستی دیموکراتی) یه وه، له (به رگیک زهره) دا بلآویان کرده وه . له به رنه وه ناومان لیتابو (نامه زهره که) که تیندا بیروباوه ری ئیسه لاحی و جۆریک نه رمی به پامبه ر به حکومه ت دیاریبو، به تایبه تی که ده لی "نه وه شوڤش نییه و نه وه جولانه وه یه کی چه کداره بۆ خۆپاراستن و خه لک ناچاربوه به رگری له خۆی بکات"، هه روه ها دره گای خسته بوه سه رپشت بۆنه وهی له گه ل حکومه تی به عسی عیراقی پیکبین .

* بۆچونی ئیوه چی بو دربارهی نه و به یاننامه یه ی که له و سه رده م و بارودۆخه دا ده رچو؟ - به لای ئیمه وه نه و به یانه شتیک خراپبو، ئیمه نه و به یانه مان به هی خۆمان نه ده زانی، هه رچه نده سه لاح به دره دین به ناوی ئیمه وه له دره وه بلآویکرده وه، ئیمه بۆ براده رانی ناوه وه مان نوسی، نه و بۆچونه هه لۆیستیکی باش نیه و براده رانی شاخیش بلآویاننه کرده وه .

* که واته نه و کاته دا یه کیتی وه ک یه ک ریکخستن نه ما، به لکو بو به چه ند بالیک؟ - راسته به و جۆره یه کیتی نیشتمانی بو به سی بال، کومه له، بزوتنه وهی سۆشیالیستی کوردستان و بالیکیشیان هیلگی گشتی بو که نه وانه هه ر نه ندانی

یه کیتی بون، بئ نه وهی سهر به هیج بالیک بن .
 ئیمه له ۱۹۷۶ خه باتی چه کداریمان هه لگیرسانده وه و له ۱۹۷۷ براده رانیکی
 زۆرمان نارده وه بۆناو کوردستان و بریاربو منیش له ۱۹۷۷ بگه پیمه وه بۆ
 ولات، به لام پیش نه وهی بگه پیمه وه، له گه ل براده رانی (التجمع الوطني العراقي)
 کۆبونه وه مان کرد و چند جاریک چومه لیبیا و به لئیم وه رگرت که نه وان
 یارمه تیمان بدهن .

یارمه تی لیبیا

* یارمه تیه که ی لیبیا بۆ یه کیتی مه رج داربو، یان بئ مه رج؟

- نه و یارمه تیه ی لیبیه کان به لئینیان داینی وه رمان نه گرت، چونکه رائید
 عه بدولسه لام جه لود چو بۆ به غدا و له گه ل سه دام پیکهاتبو، که هیج یارمه تی
 بزوتنه وهی کوردی نه دات، له به ره وه به فره مانى خۆی مه نعیکرد و نه یه یشت
 نه و یارمه تیه ی بۆمان دانرابو بمانده نئ. به وجۆره ئیمه پیش ده سته پیکردنه وهی
 شۆرش، به لئیمان وه رگرتبو له براده رانی لیبیا، یارمه تی ته واومان بدهن، ته نانه ت
 گوئیان پیشمه رگه کانی ئیوه وه کو سه ربازی لیبیی سه یرده که یین و موچه و
 میزانییه ی تاییه تیان بۆ داده نئین، خوا حه قه عه قید موعه مه ر قه زافی به خه تی
 خۆی له سه ر داخوازیه کانی من نوسیوی، ده لئ: "هه مو داخوازیه کانی برام جه لال
 تاله بانى جیبه جی بکریت".

چه ند ناسیاویکی لیبی وه ک نه بو به کر یونس، نه بوزه ید عومه ر دورده، حاجی
 نه حمه د شحاته و سالم بوشریده و عه قید سالح درئگی هه مو هه ولئاندا، به لام
 به داخوه عه بدولسه لام جه لود ریگه ی گرت و نه یه یشت نه و یارمه تیه مان بدرئتی.
 که ده ستمان به شۆرش کرده وه یارمه تیمان لیبراو، نه و یارمه تیه ی به
 ته ما بوین بمانگاتن، به تاییه تی یارمه تیه که ی موعه مه ر قه زافی بو.

قه زافی بۆ چونئکی زۆر سیاسی و باش و پیشکه و تنخوازی هه بو ده رباره ی
 مه سه له ی کورد، موعه مه ر قه زافی چه ند جاریک بیرورای خۆی ده رباره ی کیشه ی

كورد دهربريوه و توپه تي "گه لي كورد كوردستاني ههيه و نهو ميلله ته كوردستانيه مافي ههيه رزگار بيت و يهك بگريته وه و دهوله تي خوي ههبي له روزه لاتي ناوه پاست، شان به شاني نه ته وه ي عه رهب و تورك و وهك نه وان بزي ."

زوري له سهر مه سه له ي كورد باسكردوه و له زور جينگاو ره خه نشي هاتوته سهر، به لام گوپي نه داوه تي، به راستي نه وه يه كه م سه روكي و لاتيني عه رهبه كه باوه پي به بوني نه ته وه ي كورد و مافي چاره نوسي نه ته وه ي كورد و مافي رزگاربون و به كگرته وه ي نه ته وه ي كوردستان ههيه .

پيشتر په بيوه ندي كورد له گه ل نهو حكومه تانه دا هه بوه، ناكوكيان له گه ل به كتر هه بو، هه تا له گه ل سورياش له سهر نهو بناغه يه نه بوه كه حكومه تي سوريا باوه ري به وه ههيه، يهك نه ته وه ههيه و نه ته وه ي كورد و مافي رزگاربون و يهك بونه وه و سه ربه خوي خوي ههيه، به لكو له سهر بناغه ي نه وه بوه كه حكومه تي عيراق حكومه تيكي كو نه په رست و دوژمني هه ردولايه و پي كه وه هاوكاري به كتر به كن بو روخاندني .

هاوكاري له گه ل ليبيا بناغه يه كه ي سياسي و ئيدولوچي هه بو، له سهر بناغه ي تيوري موعمه ر قه زافي دانرابو، نه لي: "كورد نه ته وه يه كه و مافي رزگاربون و يه كبونه وه و دهوله تي سه ربه خوي ههيه" نهو بوچونه ي به دزيه وه نه وتوه، به لكو به ئاشكرا ده يل تي، له نوسينه كانيدا نوسيوپه تي له كو بونه وه كاندا باسيده كات . به ناماده بوني چه ندين سه روك كو مار و سه روك وه زي راني وهك بولند نه جه ويد، له كو نگره يه كي روزنامه گه ريدا و له كه ريملين به رامبه ر برژني ف و له زور جينگاي تر دا نهو بوچونه ي دوباره كر دوته وه .⁽¹⁰⁾

* كه يارمه تيه كه ي قه زافي نه گه يشت، نيوه چيتا نكرد و چون كاروباري داريتان به ريوه

ده برد؟

- ئيمه له كوردستان پشت نه ستور به خو مان و به كومه لاني خه لكي خو مان مابينه وه، به يارمه تيه كي كه مي براده راني سوريا، له به رنه وه ي باري داراييمان خراپبو، يارمه تيه كه نه وان ته نها هه ربه شي مه سروفاتي باره گاي سورياي ده كردين، سه ره راي نه وه ش ورده ورده خه با ته كه مان په ره يسه ند و به ره و پيشه وه چوين .

پەراۋىزىمکان:

- ۱- (رفاعى) گەۋدەتەرتىن قەزاي سەر بە پارىژگاى زىقارە و كەۋتۆتە خواروى عىراقەۋە.
- ۲- (لە ۲۶ى حوزىرانى ۱۹۷۶ گروپىنىكى كۆمەلە كە برىتى دەبن لە: مەحمود عەبدولرەحمان، ناسراو بە على كەشكۆل، عملى شىعە، شەۋكەتتى حاجى موشىر، حامىدى حاجى غالى، مەحمەدى حاجى مەحمود، تۇفيق رەجىم، حەمە سەعید مەحمەد ئەمىن، بەرەو شاخى سورىن دەكەۋنە رى، ھەرۋەھا دواى ئەۋانىش لە ۱۹ى تەموزى ۱۹۷۶ دا سالار عەزىز، جەمالى عملى باپىر، تاهىرى شىخ سىدىق و مەحمەد غەرىب رودەكەنە ناۋچەى شاربازىر). (پروتى چەپ لە باشورى كوردستان.ل. ۱۹۹).
- ۳- (لە سەرەتاي ۱۹۷۰ كاندا ھەندىك جموجۆل لە باشورى كوردستان پەيدا دەبن، رەنگدانەۋەيان لەسەر باكور دەپىت. بۇ نمونە سەعیدەكان دامەزىنەرى پارتى دىموكراتى كوردستان، سەعید ئالچى و سەعید كرمى تۇپراك (د.شۋان) بە باشوردا ھەندىك نامادەكارى سىياسى و رىئەختىيان كەدبوو. د.شۋان تۆزىك رادىكالىتر و توندتر دىاربوو و ىستىۋەتتى لە ھەكارى دەست بە جموجۆل بىكات، بەلام بارزانى ئەمە قىۋل ناكات و رىنگاى لى دەگرتت. دواى ئەۋەش ھەۋلىكى تىكەدەرەنە دەرتت و تىدا سەعید ئالچى "لە حوزىرانى ۱۹۷۱ دا لە ناۋچەى زاخۆ" دەكوژرىت و لە دواى ئەۋە، بارزانى د. شۋان دەكوژرىت. لە پاش ھەموو ئەو روداۋانەش سىخورىكى مەيت بەناۋى دەروئش سەعدۆ دەكرتتە سەرۋكى پارتى دىموكراتى كوردستانى توركىيا). (شەمەندۆ فىرى مىزۇپۇتامىيا- گەشتىكى مىزۇپۇسى. جىنگىز چاندەر. و. زىيان رۆژھەلاتى.ل. ۴۴۴).
- ۴- (ئەو دەستە، بە سەرۋكايەتى نىراھىم عەزۆ، دابەشكران بە سەر ۴ مەفرەزەدا، بەسەرۋكايەتى ھەرىكە لە: عىزەت نىسماعىل شەنگارى، عەبدولجەبار مەلا غەنى سىدى، عومەر نىبراھىم رەشىد، عەبدولرەحمان حەسەن، زورىەيان پىشمەرگە يان كادىز بون لە شۆرشى نەلىل دا، شارەزاي ناۋچەكانى بادىنان و ناشاي خەلكەكە بون). (لە كەنارى دانوبەۋە بۇ خرى ناۋزەنگ - نەشىران مستەفا. ل. ۸۹).
- ۵- (نىبراھىم عەزۆ لە ۱۹۷۶/۷/۱۵ لەگەل مەفرەزەكەى چۆتە گوندى (نىرۋە) لە ناۋچەى گوپى (قەزاي نولودەرە) لە كوردستانى توركىيا، پىشتەر، قىادەى موقەتە كەۋتۋنە چاۋدېرى و سۆراخى ئەم پىشمەرگانە لە ناۋچە سنورىەكانى نولودەرە-چەقورجە، خىلە كوردەكانى ئەۋى يان لى ھاندابون كە ھەكەسىكىان لەو پىشمەرگانە بەر دەست كەوت بىيان گرن، چەك و كەلۋپەلەكانىيان بۇ ئەۋان و سەرىشيان بۇ قىادەى موقەتە، چۈنكە ئەۋانە جاشى سەدامن و بە فىتى سەدام ئەيانەۋىتت شۆرش لە بارزانى تىك بەدن.

خەلکی گوندی نیروه به ناوی میوانداییهوه له ناو مالتیکدا دایان نەئین، دەوریان نەگرن و به فیل هەمویان چەك دەکن و به گراوی تەسلیمی لێسراوهکانی قیادەئە موقەتە: هاشم رەمەزان، کەرم سنجاری، جەوهر نامیق یان دەکن. ماویەك به گراوی له گەورو گوفەکانی ناوچەکانی گوپی، قەشوری، نەرتوش..سورانداویاننەوه و، قیادەئە موقەتە، گوئیان نەدایە نامەکانی مام جلال و ناویژی و هەلەکانی ددک د "گروپێکی سیاسی کوردستانی تورکیا بون". سەرنجام هەمویانیان کوشت). (له کەناری دانوبهوه بۆ خەری ناوژنگ - نەشیروان مستەفا. ل. ۱۲۱-۱۲۲).

۶- مام جلال له ۱۴ ئابی ۱۹۷۶ نامەیهکی ناراستەئە ئیدریس و مەسوود بارزانی کرد. دەریاری بارودۆخەك و تێداهاتوه "هەموو هێز و تاقم و کوردێك ئەبێ هەلۆستی خۆی دیار و ناشکرا کات، بەرامبەر بەم هەولەئە تاقمێك له رۆلە جوامیزه لهخۆبۆردەکانی کوردستان نەیدن دژی حوکمی فاشیستی بەغداد و نەو پلانە ئیمپریالیستیەئە دژی کوردایەئە گێردا، ئەوانەئە یارمەئەئە ئەم خەباتە تازیه نەدن و دلسۆز و کورد پەرەن و، ئەوانەئە دژی نەوهستن. دژی کوردایەئەئە نەوهستن.."

۷- مام جلال و مەسوود بارزانی له ۱۶/۱۰/۱۹۷۶ دا له لەندن چاویان بەیهك کەوت.

۸- له ۱۳/۱۰/۱۹۷۷ دا حەسەن خۆشناو و ۱۰ هاوڕینی به دەستی قیادەئە موقەتە و هاوکاری

دانیشتوانی گوندی باویان کوژران.

۹- نەوشیروان مستەفا، له ۳۰ نیسانی ۱۹۸۱ دا، نامیلکەیهکی بەناوی "کارساتی هەکاری" له ناوژنگ بلۆکدەوه که به درێژی باسی روداوهکانی ئەو کارساتە دەکات و کۆمەلێك دیکۆمێنت و نامەئە دەستۆسی تێدایە، ئەم نامیلکەیه چەند جارێك چاپکراوتهوه.

۱۰- (بارزانی له ۹ شوبات و ۳ مارتی ۱۹۷۷ دا، دو نامەئە بۆ سەرۆکی پێشوی نەمەریکا، جیمی کارتەر نویسوه و هەردو نامەكە بێ وەلام مانەوه و له هەردوناوەکەدا، بارزانی داوای هەلۆستی مرفۆفانەئە له کارتەر کردوه). (دۆزی کورد..گۆران نیبراهیم. ل. ۱۵۶).

۱۱- (مێژوی پەڕهههئە و هاوکاری فێلی ئێوان بارزانی و ئیسرائیل، دەگەرتهوه بۆ ۳۰/۶/۱۹۶۳ کاتیك نوێنەرانی ئیسرائیل و ئێران له پاریس رێکەتن که یارمەئەئە کورد بەدن و ئیسرائیل له رینگای ئێرانەوه، هاوکاریەکانی بگەیهنێته کوردهکان. ئەم پرۆژەئە هاوکاریەشیان ناونا "تەسینا") (الموساد في العراق - شلۆمۆ نکدیون - ل. ۹۹).

۱۲- (پارتی دیموکراتی کوردستان، قیادەئە موقەتە، بەبۆنەئەئە سالێك تێپەریون بەسەر رێکەتنامەئە نازاردا، له ۶ مارتی ۱۹۷۶دا بەیانێکیان دەرکرد، به هیچ جۆرێك باسی بارزانی و رۆلی ئەوانی تێدا نەبو) (یهکیئەئە نیشتمانی کوردستان - دامەزراندن و دەستپێکردنی شۆرش - سەرور عەبدولرەحمان - ل. ۲۷۲).

۱۳- پارتی دیموکراتی کوردستان، قیادەئە موقەتە له ۱۰/۱۲/۱۹۷۵ له ئێران دروستبو، سەرکردایەتیهكەئە بریتی بون له: (ئیدریس و مەسوود بارزانی، سامی عەبدولرەحمان، جەوهر نامیق، عارف تەیفور، کەرم سنجاری، محەمەد حەمە رەزا، نازاد خەفاف، نازاد بەرواری، غازي زبیری، وریا سەعاتچی، فازیل جەلال، نەررەحمان بیداوی، کەمال کرکۆکی، شیرکۆ شیخ عەلی).

- ۱۴- الیژنەى نامادەمى بزوئەنەوى سۆسیالیستى دیموکراتى كوردستان له ۱۶ ئاگۆستى ۱۹۷۶ دامەزراندنى خۆى راگەیاندى و تیدا هاتبو: ئەم دامەزراندنە بۆئەویە كە بزوئەنەو كە بە نەركى میژویى خۆى هەلسیت له رابەریکردنى خەباتى سەختى ئەم سەردەمە نالەبارەى كوردستان له مەیدانى بەرگریکردن و پارترگارى كردنى كورد و كوردستان له عیراقىكى سۆسیالیستیدا، ئەندامانى لیژنەكە بریتى بون له: سەیدا سالىح یوسفى، عەلى عەسكەرى، د.خالید سەعید، مولازم تاهیر عەلى والى بەگ، سەعدى گچكە، عومەر دەبابە، عەلى هەزار، كاردۆ گەلالى، مەلا ناسیح) (یەكیتى نیشتمانى كوردستان له دامەزراندن و دەستینكردنەوى شۆرش ۱۹۷۵-۱۹۷۶.ل. ۹۸).
- ۱۵- ئەم بەشە له چاوپێكەوتنە له كاتێك كراوه كە قەزافى سەرۆك كۆمار بوە و له ژياندا بوە).

گهړانه وه بۆ كوردستان

گهراڤه‌وه‌ی مام جه‌لال بو کوردستان

* که‌ی و چون گه‌رایته‌وه بو کوردستان؟

- من له هاوینی ۱۹۷۷ بریامدا بگه‌ریمه‌وه، گه‌راڤه‌وه‌که‌ش به‌پاستی به‌وشیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌بو، من و هیرۆ چوبوین بو به‌بیروت، خه‌ریک بو هیرۆ منالی نه‌بو، قوباد به‌ریوه‌ بو، بویه‌ بردمه‌ لای دکتۆر و گوتیان په‌نگه‌ له ماوه‌ی یه‌ک هه‌فته‌دا مندا له‌که‌ی بییت، به‌لام به‌و حاله‌شه‌وه له‌گه‌ل دکتۆر له‌تیف ره‌شید منیان گه‌یانده‌ فرۆکه‌خانه‌.

نامه‌ی نه‌وشیروان مسته‌فا هاتبو، ده‌لی به‌په‌له‌ بگه‌ریره‌وه، فلانه‌ رۆژ، پینچ شه‌مه‌ی ده‌ستنیشان کردبو، براده‌ران هه‌سه‌ن خوشناو و سه‌لاحه‌دین له‌ نه‌سته‌نبول چاوه‌ریت ده‌که‌ن، هاتنه‌وه‌ت زۆر پتیویسته، هه‌تا نه‌گه‌ر پاره‌ و یارمه‌تیت پی نایه‌ته‌وه، نه‌وه‌ هاتنه‌وه‌ی خۆت زۆر پتیویسته.

منیش له‌گه‌ل هیرۆدا قسه‌مکرد، نه‌ویش پازی بو که‌ بگه‌ریمه‌وه، بریارمدا بیمه‌وه. هاتم له‌ فرۆکه‌خانه‌ی به‌بیروت توشی هه‌ندێ گه‌یروگرفت بوم، به‌هۆی نه‌وه‌ی یارمه‌تی براده‌رانی سازمانی ئینقیلابیم دابو، هه‌روه‌ها به‌هۆی نه‌وه‌ی که‌ په‌ساپۆرتیکی ئێرانیم پیبو، کاتی خۆی فازیل تاله‌بانی بۆی ده‌ره‌یتابوم، له‌ نه‌جامدا منیان گرت.

دوایی به‌هۆی سوریه‌کانه‌وه به‌ریوم و له‌ به‌بیروته‌وه هاتم بو‌ فینا و له‌ فیه‌ناوه بو‌ نه‌سته‌نبول، له‌ نه‌سته‌نبول سه‌لاح و اتا نه‌جمه‌دین بیوکیا و هه‌سه‌ن خوشناوم دۆزیه‌وه. ^(۱)

که‌ گه‌یشتمه‌ نه‌نقهره، له‌وێ بو‌ یه‌که‌مجار که‌مال بورقایم دی و قسه‌م له‌گه‌لکرد، له‌ویوه‌ هاتین بو‌ دیاربه‌کر، له‌ویش عومه‌ر چه‌تین ئیمه‌ی برده‌ مالی خۆیان.

براده‌رانی پارتی دیموکراتی کوردستانی تورکیا که‌ نه‌و سه‌رده‌مه (شفاڤان چیان) پی نه‌وتن و دوایی به‌ناوی (ده‌ ده‌ کا دی) وه‌ ناویان ده‌رکرد و دواییش ناوی خۆیان گۆری بونه (پارتی پیشه‌وه‌ی کرێکارانی کوردستان)، به‌گه‌رمی

پیشوازییان لیکردین و پیمانەوہ ماندوبون.

عومەر چەتین، خۆی ئیمەیی برد بۆ شاری وان و لەگەڵ چەند برادەرێکی سەرکردایەتی، لەوێ لە مائێ برادەرێک بەناوی عەلی شیرمیوان بوین، لەوێشەوہ منیان برد هەتا سەر سنور و تەسلیمی برادەرانی خۆمانیان کردم.

* کئ هاتبوہ سەرسنور بۆ پیشوازیتان؟

- نەوشیروان مستەفا و کۆمەڵیک برادەرانی تر، هاتبونە سەرسنور. لە دێیەکی سەر سنوری کوردستانی تورکیا توشم بو بە توشی رەسول مامەند و مەلابەختیار و هەندێ برادەری ترەوہ کە هاتبون بۆ ناوێژی لە نیوان یەکییتی و پارتنی و چارەسەری ئێ و گیروگرفتە، ئێوان نەیان دەزانی مەسەلەکان چیه و چ گۆرانییک رویداوہ، ئیتر من مەسەلەکانم بۆ گێرانەوہ، لەگەڵ ئێوہ شدا هاتن و هەولە کە درا، بەئێ یەکتەر دیتراو ریکەوتنمان دوبارە کردەوہ کە جاریکی تر کەس شەپی ئێوہی تر نەکات، هەرکەس نازادبێ و پیکەوہ دۆست و هاوکارین.

کەچی ئێ و هەلەیان قۆستەوہ و ئیمەیان خاوە کردەوہ، کە منیان نایەوہ و حەسەن خۆشناو و ئێ و برادەرانیان شەھید کرد و کاروانە کەشیان تالانکرد، کە ۱۰ دۆشکای لەگەڵ بو، ئیمەیان ببەش کرد لەم چەکانە و رینگای چەک هینانیشیان لە سوریاوہ لێ گرتین.^(۱)

بەجۆرە ئیمە لە لایە کەوہ ئێران پشتی لێ گرتبوین، لە لایەکی ترەوہ تورکیا و قیادەیی موقەتە واتا لە هەردو دیوہوہ بەر بەرە کانیان دەکرا و لە بەرامبەرە کە شماندا حکومەتی عێراق وەزعیکی زۆر نالەبار و سەختی دروستکردبو.

موفاجەئاتی یە کەم رۆژی ناو کوردستان

* نایا ئە سەرەتادا، کە هاتیتهوہ بۆ کوردستان، هیچ شتیگ تازەبو بۆ تۆ؟

- هەر کە گەیشتمە ناو کوردستانی عێراق، برادەرانی هاتبونە سەر سنی سنورە کە، نەوشیروان لە پیشەوہ هات بەرەو پیرم، لیم پرسی وەزە چۆنە؟

کەمیک رۆشتین، رینگاکە ھەوراز بو و ھەردوگمان تەنگە نەفەس بووین، بۆیە گوتی: "دوایی تەفسیلاتت بۆ باس دەکەم".

گوتی: "ئێمە و برادەرانی ناوھەر ناومان یەکە، ناومان یەکییتی نیشتمانییە ئەگینا، نە بیروبووچونمان، نە تەفکیرمان، نە ھەلسوکە و تمان یەکە، برادەرەکان لە شکستیدان و لە لاقاوی تەسلیم بووئەدابون، خەڵک تاقم بە تاقم تەسلیم دەبووئەو، ئەگەر لە شکستدا نەبوینایە، من پێشنیازمەدەکرد، بگەرئێنەو و بۆ خۆیانی بەجێ بهێڵین، چۆنیان دەستپێکردووە با واش ببین بەرێو! چونکە ئێو ھەنەبو کە ئێمە ویستمان".

* بۆچونی سەرەتایی توچی بو، دوای ئەوێ کەمیک تیگەیشتی؟

- دوای ماوێەک تەماشامکرد، ئەمە ئەوێە نێمە ویستمان، نە چۆنییتی پێشمەرگە ئەوێە کە ئێمە دەمانەویست نە فکر و عەقلیە تیشیان ئەوێەبو، ئێمە پیمان وابو، نابێ ئێمە ھیچ جۆرە پەیوەندیە کمان لەگەڵ شای ئێراندا ھەبێت، ئەوان پێیانوابو، ئاساییە ئەگەر پەیوەندیمان ھەبێت.

ئێمە پیمانوابو، ئەمە شۆرشێکی عێراقیە و بە شێوێەکی عێراقی کردومانە، بەلام ئەوان پێیانوابو کە ئەم شۆرشە رینگایەکی گوشارە لەسەر حکومەتی عێراق، بۆ ئەوێ گەتوگۆی لەگەڵدا بکەین و ھەندێ دەسکەوت بە دەست بهێنین.

ئەوان بەتەمای شۆرشێکی درێژخایەنی نەفەس دور و درێژ نەبون کە ئەنجامەکی ببێتە شۆرشێکی عێراقی و ئەو شۆرشە حکومەتی عێراق بگوریت و دیموکراتی بۆ عێراق و حوکمی زاتی راستەقینە بۆ کورد دابین بکات، لە ناوھەرۆکدا پێشکەوتنخواز بێت و دژی دەولەتە کۆنەپەرستەکان بێت و ھاوکاری لەگەڵ کوردەکانی ئێران و تورکیا و لەگەڵ ھێزە پێش کەوتنخوازەکانی ئەو دو وڵاتە توند بکات.

برادەرانی شاخ رەئیان وابو "ئەمە شۆرشێکە توشمان بوو بەتوشیەو، گرنگە وا بکەین حکومەت ناچار بکەین بەیانی ١١ ئازاری ١٩٧٠ جێبەجێ بکات". ئەوان پێش ئەوێ ئێمە بگەرئێنەو زەمینە ی گەتوگۆکردنیان لەگەڵ حکومەت خۆش کردبو، ئەوێ بو بزوتنەوێ سۆشیالستی کوردستان دەست پێشخەرییان کردبو بۆ گەتوگۆکردن و برادەرانی، ھەک ئارام و سالار و برادەرانی تر رەزامەند بوون. مەسەلەکە وا دەستی پێکرد، رەسول مەمەند لەناو حکومەتەو ھاتبو سەردانی ھەندێ برادەری کردبو، لە برادەرانی ھەک تایەری عەلی والی، ئەوانیش چەند

شەویک ھێشتیانەو، لە ئەنجامی ئەوەی ئەو چەند شەو مابۆو، ئیتر کەمیک ناسرا و نەیتوانی بگەریتەو بۆناو حکومەت، ئەگینا بۆئەو نەھاتیو بە یەكجاری بیته دەرەو.

کە نەیتوانی بگەریتەو، نامە یەکی بۆ بەرپۆه بەری ئاسایشی قەلادزێ نوسیو، دەلی "ئیمە ناچارین داومانەتە شاخ، لە بەرئەو نێیە کە دەمانەوێت دژی حکومەت بجەنگین، بە لکو بۆئەو یە مافی خۆمان دا بینکەین و هیوادارین مافی خۆمانمان بدەن".

* ھەتۆستی ئیو چی بو لەو بۆچونانە ی ئەو برادەرانی لە کوردستان، بە تایبەتی بەرامبەر بە گفتوگۆ لە گەل حکومەتی عێراق دا؟

- کە من چوم باسی گفتوگۆ گەرمبو، بۆیە ئیمە کۆبونەو یە کمان کرد و باسمانکرد، بە لئی ئیمە دژی ئەو نین ئەگەر حکومەت مافە کمان بەدات، بە لام ئایا حکومەت هیچ دەدات؟ ئەو مەسەلە یە کە پتۆستی بە باسکردن ھە یە.

لە سێ سنورە کە دانیشتین کۆبونەو یە کمانکرد کە سەرکردایەتی کۆمەلە و سەرکردایەتی بزوتنەو نامادە ی بون، تەنھا ئارام نەھاتیو. بریارماندا، کۆمیتە ی سەرکردایەتی دابمەزێ، لە جیاتی کۆمیتە ی دامەزێنەر، کۆمیتە ی سەرکردایەتی پیکھات لە خەتی گشتی ە کەس، بزوتنەو ە کەس و کۆمەلە ە کەس، ئەو کۆمیتە یە بوبە دەستە ی سەرکردایەتی یە کیتی.

بۆ یە کە مچار لەویدا دو پێشنیاز باس کرا و قبۆلکرا، لەوانە قبۆلکردنی بزوتنەو ی سۆسیالیستی کوردستانی لەناو ریزی یە کیتییدا، ھەرەھا دانانی سکرتیری گشتی بۆ یە کیتی و فرماندە ی ھیزی پێشمەرگە ی کوردستان. من بە سکرتیری گشتی و عەلی عەسکەری بە فرماندە ی ھیزی پێشمەرگە ی کوردستان ھەلبژیراین.

ئەو ی راستی بیته، لە یە کە م کۆبونەو دا ناکۆکی یە کەوتە نێوان نەوشیروان و عەلی عەسکەریو ھەسەر چۆنیتی وەرگرتنی خەلک و دانانی نوینەر، عەلی عەسکەری بەتوندی مەسەلە کە ی تەرحکرد، لە ئەنجامدا پیکھاتنیک دروستبو.

منیش کەمیک دلگران بوم و گوتم مادام وایلیھات من دەگەریمەو ھە بۆ دەرەو، ئیو خۆتان چۆنتان پێباشە ئاوا کارەکان ئەنجامدەن. پاشان برادەرانی بزوتنەو ھاتن دلیاندامەو، وتیان ئیمە هیچ لاریە کمان نێیە، تۆ چی دەلیت قبۆلمانە و تۆ نوینەری ئیمەش بەو چیت پێباشە وابکە.

له نهجامدا له سه رنه وه پيکهاتين که هه مو به برايەتي و يهک دهستي به يه که وه کاربکه ين و له ناو هيژي پيشمه رگه دا جياوازي کومه له و بزوتنه وه و خەتي گشتي نه بيت و ريکخستني لق دروستبکه ين، به ناوي يه کيتي نيشتماني کوردستانه وه .

دواي نه وه ي خه لک ده بيته يه کيتي، نه وکاته خوي سه ربه سته و سه رپشک بيت له وه ي ده بيته بزوتنه وه، يان ده بيته کومه له، هه ريکخستنه له ناوه وه سه ربه سته خەتي تايبه تي خوي هه بيت .

وابرياردرا له ناو شاره کاندا کومه له و بزوتنه وه و خەتي گشتي، سه ربه ستن له کاري ريکخراوي خوياندا و له دهره وه ي شاره کان، يان له ناو هيژي پيشمه رگه و لاديکاندا ريکخستن به ناوي يه کيتي نيشتماني کوردستانه وه ده بيت و لق و ليژنه کان هي يه کيتي نيشتماني کوردستان ده بيت و هه مو که سيکي تييدا ده بيت و به پي ليوه شاوه يي و توانا کاره کان دابه شبکريت .

هيژي پيشمه رگه ش به ناوي يه کيتي نيشتماني کوردستان بيت له سه ر بناغه ي ليوه شاوه يي و توانا دروستبکريت، نهک له سه ر بناغه ي ريکخستنه کان، واتا کاره کان له نتوان کومه له و بزوتنه وه و هيلي گشتيدا دابه ش نه کريت، بويه دابه شکردن له سه ر بناغه ي ليوه شاوه يي بو، به هوي چه سپاندي گياني ته بايي له ناو هه مو هيژه کاندا .

نه و کوبونه وه يه مان له سني سنوره که نهجامدا، له دو لي گوست که دواي ناويکي گالته ي ليترا به ناوي (دوله فشه)، چونکه پاش نه وه قياده ي موقه ته خه لکي له نيمه کوشت، هه مو روژي براده ران برياريکيان دها، که نيمه ش بچينه سهريان و خه لکيان لي بکوژين، به لام دواي تهنجيليان ده کرد و نه يان ده کرد و دواي هه رنه کرا، زور له هه ره شه کاني که له قياده ي موقه ته کرا به (فشه) ده رچو، بويه دوله که به ناوي فشه وه ناونرا.⁽⁷⁾

گفتوگو له گهل حكومهت

* دواى خوړنكڅستنه وه تان، يه كه م گفتوگو له گهل حكومهت كهى بو و چوڼ سه رى هه لندا؟
 - نيمه له ناوچهى سى سنور بوين، واتا له ناوچهى برادوست، له وى سه رماندا له حاجى شىخ محمدهى كورى شىخ ره شيدى لولان، له ديبه كهى خوږيان له لولان بو، نه وسا نه و ديبه ناوه دانبو، چاومان پيكه وت و دواى چاكوچوڼى و دهنگوباس، خوږى باسى نه وهى كرد كه حكومهت راي سپاردوه نه وان نامادهى گفتوگون له گهل نيمه، نيمه ش موله تمان ليخواست تا له ناو خو ماندا باسى ليكه ين.

نيمه كوښونه وه يه كمان كرد و به گشتى دهنك هه مو براده رانى سه ركر دايه تى كه له وى بون، ره زامه نديان ده رپي، له و براده رانهى، له بيرمه كه له وى به شدار بون، جگه له من و نه وشيروان، على عهسكهرى، سالار عزيز، مولا زم عومر، ره سول مامه ند و چهن د براده ريكى تر بون.

دواى نه وه سالار و ره سول مامه ند سه فه ريانكرد، نه و براده رانهى تر ماينه وه، بريارماندا بچين به پير نه و داخوازيهى حكومه تى عيراقه وه و بزانيڼ چى ده بيت، پرسيمان حكومه تى عيراق كى داناهه بو گفتوگو له گهل ماندا، تانيمه ش به و پييه براده ريكى بو دابنيڼ، چونكه من گوتم: "نه گه ر نه وان سه دام حسينيان داناهه نه وه نيمه على عهسكهرى ده نيرين، نه گه ر قانيدى فه يله قى كوردستانيان داناهه، نه و نيمه ملازم عومر ده نيرين".

كه وه لام هاته وه گوتيان سه دام حسين راسپيراوه، بويه نيمه ش بريارماندا على عهسكهرى بنيرين. على عهسكهرى له گهل شىخ محمدهى لولان پويشتن، وه كو پاشان خوږى گيزايه وه له به غدا له پيشه وه عه دنان خه يرولا نه بيبي نيت و قسهى دوستانه يان له گهل كردبو، پاشان ده چيته لاي سه دام حسين.

داخوازيه كانى نيمهى نه و سه رده مه كه على عهسكهرى به سه دامى وتبو بريتى بون له:

يه كه م: راگرتنى سياسه تى كاو لكر دنى ديهاتى كوردستان و راگواستنيان بو

خواروی عیراق، چونکه حکومت تازه بریاریدابو که به دریزایی هه مو سنوره کان له سنوری سوریاهه له لای شهنگاره وه بگره به دریزی سنوری تورکیا و هه مو سنوری ئیران، وانا هه مو نه و شوینانه ی کوردنشینن، هه تا لای مهنده لی به قولایی ۳۰ هه تا ۴۰ کیلو متر هه رچی دیهاتی کورد هه یه پرایگوئیزن و له جیی نه واندا عه شائیری عه رب داننن، یاخود چۆلی بکن و که سی لی دانه نین.

بریاریدابو، نه و ناوچانه هه ر گیان له به ریکی تیدیایی، ئینسان بیت یان نازه ل، پیویسته بکوژیت، دیاره نه و پیلانه، به لای ئیمه وه زۆر شوپینی و ره گه زه رست و زیان به خشبو، چونکه نه ته وه ی کوردی له یه ک دانه بپی، به شی کوردستانی عیراقی له کوردستانی تورکیا و سوریای داده بپی، و ئیمه ی والیده کرد، په یوه ندی ئابوری و بازرگانی و هاتوچۆمان له نیواندا نه مینی.

نیشانه یه کی تری خرابی نه م پیلانه نه وه بو که حکومت له سه ر سیاسه تی کاو لکردنی کوردستان و پراگوستنی کوردستان و ته عریب کردن به رده وامبو. بۆیه ئیمه ش یه که م داوامان نه وه بو، نه م سیاسه ته هه لیه وشیتته وه.

دوهه م: به یانی ۱۱ ی نازار، که حکومت خۆی مۆری کردوه و بلاویکردۆته وه و سه دام حوسین شانازی پیوه ده کات و خۆی به نه ندان زیاره که ی نه زانیت، پیویسته جی به جیبکریت.

سییه م: ریگای خه باتی سیاسی به یه کیستی نیشتمانی بدریت، به رامه ر به وه ی واز له خه باتی چه کرداری به نینیت.

چواره م: گه شه بدریت به حوکمی زاتی، چونکه به پیی نه و نامه یه ی پیشتر بو ئیمه هاتبو که نیمزای له سه رکردبو، به لام من به ده ستوخه ته که یدا ناسیمه وه که خه تی سه دام حسین بو، به قسه کاندانانیم قسه ی سه دام حسین خۆیه تی. دوایش سه دام به عه لی عه سکه ری وتبو که نه و نامه یه هی نه و بو، عه لی عه سکه ریش پیی گوتبو مام جه لال زو هه سته کرد، نه وه نامه ی تۆیه.

له و کۆبونه وه دا، باسی هه ندی شتی ئیجابی کردبو، گوتبوی جه لال و عه لی عه سکه ری له و که سانه ن ئینسان ده توانی گفتوگویان له گه لدا بکات، رابردویان باشه و نیشتمانپه روه رن و ئیمه هه مومان پیکه وه ده توانین عیراقیکی ئارام و گه شه کرد و دروستبکه یین که مافی کوردی تیدا پاریزاوبیت. هه روه ها سه دام گوتبوی له جه وی دۆستایه تی و براده رایه تیدا، شت جیبه جیده کریت و داخوازی به یه ک ده سه لمیندریت نه ک به زۆر و به شه ر، ئیمه به گوتپایه لی و له نه نجامی گفتوگو زیاتر شت نه ده یین، وه ک به زۆر و هیزی چه ک.

سەدام حسێن گوتبوی: "ئێمە سیاسەتی پاگواستن جێبەجێدەکەین، ئەگەر هەموو لەشکری عێراقمان لەسەر دۆراندووە"، هەرۆهە گوتبوی: "ئێمە ئەو سیاسەتەمان داناوە و لە هیچی پەشیمان نین و لێشی نایەینە خواری، ئێمە تەنھا لەوکاتەدا گویتان لێ دەگرین کە بگەرێنەووە بۆ ریزی نیشتمانی، هەر کاتی گەر پانەووە ئەووە چیتان ویست گویتان لێ دەگرین"، ئەویش گوتبوی "خۆمان بە نیشتمانپەرۆر دەزانین و شوینی خۆمان، ریزی خۆمان بە نیشتمانپەرۆری دەزانین و ئێمە پارێزگاری لە نیشتمانی خۆمان دەکەین و بۆ ئامانجیک چەکمان هەلگرتووە، تا نەبەتەدی وازی لێناھێتین".

عەلی عەسکەری هەستی کردبوو کە سەدام حسێن هیچ بۆنی خیری لێناھێت، بۆیە کە گەر پانەووە بێ هیوابو، ئێمەش هەموو دانیشتین و بریارماندا پەیوەندی بەردەوام بێت، هەموو پاری بۆین و بەهۆی شیخ محەمەدەووە لەسەری رویشتین⁽⁴⁾

خۆ رێکخستن و خۆ چە کدار کردن

* دواي ئەووی گفتوگۆکانتان لەگەڵ بەعس شکستی هینا، پیلانی چیتان دانا؟

- دواي ئەو کۆبونەوانە، ئێمە گەر پانەووە بۆ دێی توکان، یەک دومانگی زستان لەوێ جێگیربوین، دواي پەپینەووە بۆ زەلێ و شینێ و دۆلە کۆکە .
نەوشیروان و مولازم عومەر و برادەرانی تر، لەو ماوەیەدا ئەو چەکە ی هینابومان بەشیان کردبوو و هەر جەماعەتە بەشی خۆی وەرگرتبوو و هەرکەسە گەر پانەووە شوینی خۆی .

ئەوان چوون بۆ شارپاژێر بۆ ریکخستنەووی هیزی پێشمەرگە، چونکە بەراستی ئەو جەماعەتە ی ئێمە کە کۆکراوونەووە لە شارپاژێر بێجگە لە کورە باشەکان و پیاووە دڵسۆزەکان، هەندێ کەسی تێدابو، بونیان بە قازانج بۆ ئێمە نەدەگەر پانەووە .
نەوشیروان و مولازم عومەر چوونەووە بۆ بزارکردنی هیزی پێشمەرگە و ریکخستنەوویان و دابەشکردنی چەکەکان و بەرزکردنەووی وەری خەلک .
هەرۆهە ئارامیان لە سەر جەم کارو وەزەکە ناگادار کردەووە و داویان لێکرد،

بیت بۆلای من له ناوچهی تۆکان و ئاگادارییان کردبۆوه که بوه به ئەندامی مهکتەبی سیاسی و پێویسته له گەڵ ئێمه کاربکات، ئەویش ئامادهی خۆی دەرخستبو، بهلام به داخهوه له خۆسازدانا که بیت بۆلای ئێمه، ئەوه بو شههیدکرا.⁽⁶⁾

* ئەهی لێپرسراوانی تری سیاسی و هی هیزی پێشمه رگه له ناوچه کانی تری کوردستان چیان کرد؟

- دکتۆر خالد و شیخ حسین و نزیکه هفتا ههشتا پێشمه رگه ی تر، جهوله به کی باشیان دهست پێکرد، له ناوچهی شیخ رهشیدی لۆلانهوه به ناو پارێزگای ههولێر و خوشناوهتی و ئینجا بۆلای شارباژێر و له وێ له گەڵ نهوشیروان و مولازم عومەر به کیان گرتوه، تا لای پێنجوین چون و دواهی هاتنه وه لای تۆکان و له وێ به کترمان گرتوه، جهوله که یان زیاتر له ۳ مانگی خایاند.

له و جهوله به دا، خه لکیکی زۆری بێ چه کیان له گەڵ هاتبو، ده مانویست ئەوانه پر چه ک بکهین، ئەوکاته خه ریک بوین بچین چه ک له سوریاوه به رێگای کوردستانی تورکیاوه به تین و له وێه بۆمان دههات. دکتۆر که مال خوشناو و براده رانی تر خه ریکی هێنانی چه ک بون، چونکه بێ چه کی به راستی تهنگی پێ هه لچنبیوین، خه لکیکی زۆر هه بون، ده یانویست ببن به پێشمه رگه، به لام چه کیان نه بو.

به داخه وه ئەو سیاسه ته ناراست و نا نیشتمان په روه ریه ی قیاده ی موه قه ته له رێگرتن له هێنانی چه ک، کێشه ی بۆ دروستکردبوین، ئەگینا ده مان توانی هه زاران پارچه چه ک به تین و هه زاران که س پر چه ک بکهین و شه ری گه ربه ککهین، بۆ په کخستنی سیاسه تی راگواستنی دێهاتی سه رسنور که خه لکه که خۆیان ئاماده بون به رگری بکهن. به رای من تۆبالیکی گه رهی ئەو سیاسه ته شو فیتییه ی حکومه تی عێراق، ئەخه مه ئەستۆی قیاده ی موه قه ته و سه رکرده کانی.

به بۆچونی من، دوهم تاوانی میژویی قیاده ی موه قه ته، هه لگیره سانه وه ی شه ری برا کوزیی بو، به رێگرتنیان له هێنانی چه ک بۆ هیزی پێشمه رگه ی کوردستان ئەو ئاگره یان خۆشکرد.

ئێمه ش بریارماندا بو، بچینه وه سه ر سێ سنوره که، له وێ له نزیک تورکیا هه ول بدهین بچین بۆ بادینان، بۆئه وه ی هه م شیخ حسینی با به شیخ و براده ره کانی تر له و ناوچه یه دابه زرتین و هیزی بادینان له وێ بمینتته وه، هه م کۆمه لێک چه ک له ناوچه ی سوریاوه به تین بۆ ئەو هیزانه و ئەو خه لکانه ی بێ چه ک مابونه وه و پر چه کیان بکهین و چه کی تریش دابه شبکه یان به سه ر هیزی پێشمه رگه دا.

※ نایا بۆچونى سەرگردایه‌تى يه‌كيتى دهریاره‌ی پیلانه‌کانتان وه‌ک يه‌ک وابو، ياخود باآ و ناراسته‌گان، يان سەرگرده‌گان ناکۆکیان هه‌بو له‌سه‌ر دارشتنى به‌رنامه‌ی سياسى و پيشمه‌رگایه‌تى؟

- بۆچونمان له‌سه‌ر چون بۆ تورکیا و شیوه‌ی چون وه‌ک يه‌ک نه‌بو، من و نه‌وشیروان پیمانوابو، ده‌بی به‌ ژیری و به‌ شیئیه‌ی بییری لئ بکه‌ینه‌وه، عه‌لی عه‌سه‌کری و دکتۆر خالید زۆر به‌په‌له و به‌هه‌له‌په بون له‌م کاره‌دا، پێیان وابو، ده‌کرێ تابه‌ری عه‌لی والی و سه‌ید کاکه و براده‌رانی تر به‌هۆی چاوپۆشی ئێرانه‌وه به‌ویدا تێپه‌رن.

ئالێره‌دا، پێویستی به‌وه هه‌یه‌ چه‌ند شتن باسبکه‌ین: له‌ لایه‌ک هاتنه‌وه‌ی براده‌ران و گه‌رانیان له‌ زۆر شویندا به‌ سه‌ره‌رشته‌ی نه‌وشیروان و مولازم عومه‌ر له‌ لایه‌ک و دکتۆر خالید و شیخ حسین له‌ لایه‌کی تر، هه‌ستی شوپشگێرانه‌ی له‌ناو کۆمه‌لانی خه‌لکدا بزواند و جولاند. خه‌لک به‌چاوی خۆی بینی که‌ شوپش ده‌ستی پێکردۆته‌وه و سه‌دان پيشمه‌رگه هه‌یه و له‌ناونه‌چون و چالاکن، ئه‌و ته‌سه‌لیم بونه‌وانه پيشمه‌رگه‌ی له‌ناونه‌بردوه، بۆیه وده‌ی خه‌لک به‌په‌رزیویه‌وه و هیواو ئومیدی ژیانه‌وه و به‌ته‌مابون رۆژی رزگارییان لئ هه‌لبیته‌وه.

ئه‌و جه‌وله‌و چالاکیانه‌ی ئه‌و براده‌رانه به‌ ناوچه‌ی جیاوازی کوردستاندا، بوه‌هۆی ئه‌وه‌ی ریکخستنی یه‌كيتی نیشتمانی کوردستان له‌ زۆر شوین دابه‌رزیت و خه‌لک له‌ ده‌وری ئالای یه‌كيتی کۆ ببیته‌وه، وه‌ک شوپش هه‌لگه‌رسینه‌ر و خه‌باتگێر و شوپشگێر سه‌یری بکریت و ببیته جیگای هیواو ئومیدی جه‌ماوه‌ر.

له‌ لایه‌کی تر، سویدی ئه‌و گه‌رانه ئه‌وه‌بو که‌ په‌یوه‌ندی کرا به‌ ریکخراوه‌کانی ناوشار و به‌ تیکۆشه‌رانی ناسراوی خۆمان، بۆ خۆپیکخستنه‌وه‌یان و هاندانیان. له‌ لایه‌کی تره‌وه په‌یوه‌ندی کرا به‌ زۆر خه‌لک، له‌ شار و له‌ لادێ بۆنه‌وه‌ی ئاماده‌بکرین بۆ کاتی پێویست، بۆ ئه‌و کاته‌ی چه‌کمان بۆ بیته‌. ئه‌وه‌بو گه‌لیک که‌س ئاماده‌یی خۆیان نیشاند، هه‌روه‌ها په‌یوه‌ندی کرا به‌هه‌مو دێهاته‌کانی سه‌ر سنوره‌گان، بۆنه‌وه‌ی به‌ر به‌ره‌کانی بکه‌ن و راگواستن قبول نه‌که‌ن و شه‌پکه‌ن.

داخوازی خه‌لک ئه‌وه‌بو، چه‌کیان بۆ په‌یدا بکه‌ین، هه‌تا چه‌کی دژی فرۆکه‌ش، و ئاماده‌بون ئه‌گه‌ر چه‌کیان هه‌بیته‌ به‌ر به‌ره‌کانی بکه‌ن، به‌داخه‌وه قیاده‌ی موقه‌ته ۱۰ دۆشکه‌ی لینگرتین.

* تو زور باسی سرکه و تن دهکیت، نهی توشی کومه نیک شکست و کیشه و مملانی
 سهخت نه هاتن له گهل پارتی نه لایهک و رژیمی به عس نه لایهکی تروه؟

- بیگومان توشی شکستیش هاتین، له گهل نه و سرکه و تنانه دا دو شکستی
 گه وره مان تووشبو، به کیکیان شه هیدکردنی نارام (شاسوار جه لال) بو، دوه میان
 تا قمیگ له پیشمه رگه قاره مانه کان به به شداری سهد کاکه و سه عدی گچکه له
 دهشتی دزه یانه وه ده هاتن بو نوکان بو کو بونه وه له ناوچه ی قه لادزی، توشی
 شه پره اتن له گهل حکومت، له و ناوچه یه به رزاییه کی گرنه ه بو که سهد کاکه ی
 لیبو، له شه په که دا هله ات و به جیی هیشت و شوینه که که و ته دهست دوزمن،
 پاشان سه عدی گچکه و هندی براده ری تر چون بیگرنه وه، له و په لامار دانه دا بو
 گرتنه وه ی، هه ندیکیان شه هیدبون. نه گه ر سهد کاکه هله نه هاتایه و نه و شوینه ی
 به جی نه هیشتایه، نه و کاره سه ته مان به سه ردا نه ده ات. له نه جامدا سه عدی گچکه
 و جه ماعه تیکی زور شه هیدبون و چند که سیکیش گیران، به کیک له بنده کان
 جه عفری کاکه نه سه ودی کزیه بو، نه ویش دوا یی له گهل چند لویکی تر نیعدامکران.
 به گشتی له و ۳۰ - ۴۰ که سه ی به یه که وه هاتبون، له نه جامدا ۱۰ - ۱۲
 که سیکیان به سه لامه تی گه یشتن، به کیک له وانه قادر ع زیزی سکر تیری حیزی
 زه حمه تکیشان، برازای سه عدی گچکه بو.

قادر عزیز، به شه هیدبونی سه عدی زور شپرزه بو، زور زور گریا، به راستی زور
 به شیوه یه کی نااسایی هاته به رچاوم و له لویکی شوپر شگیری کوردم ره چاونه ده کرد
 که وا بروخی و بی وره بیت، ته نها له به ره وه ی نزیکی شه هیدکراوه، شه هیدبون
 روداویکی نااساییه له شویش و له گوره پانی خه باتدا، له و کاتانه دا پیویسته
 پیشمه رگه به گشتی و کادیر و لیپرسراو به تاییه تی خوراکرییت. زور گرنه نه و
 لیپرسراوه که که سیک نزیکی، یان هاورئییه کی شه هیدده بیت، نه شله ژئی و وره له
 دهست نه دا، به پیچه وانه وه وره ی خوی به رزکاته وه خوی جو شبداته وه و خوی
 بینیه وه جو ش و خروش و خه باتکردن و وره ی ده وروپشتی به رزیکاته وه.

به داخه وه، نه وکاته له کاره که ی سهد کاکه مان نه کولی وه، پیویست بو
 لیپرسینه وه ی له گهلدا بکریت که بوچی نه وکاره یکرده و نه و کاره ساته ی به سه ر
 هیناوین، نه وه بو چاوپوشی لیکرا.

کاره ساتیکی هاو شیوه مان له ناوچه ی ماوه ت به سه رها ت، له ویش کاکه خانه ی
 مو عینی برای سلیمانی مو عینی که هاتبو بوئه وه ی له گهل براده رانی نیمه بیت،
 نه وه بو له گهل ۱۰ براده ری نیمه دا له ناوچه ی دری له نزیک ماوه ت شه هیدکران.

په یوه نډی له گه ل کوردی ئیران

* که واته نیوه په یوه نډیتان له گه ل کورده گانی ئیران هه بو؟

- به لئ وایو، کاکه خانە ی موعینی نوینه ری کومه له ی شوړشگیری زه حمه تکیشانی کوردستانی ئیران بو، هاتنی نه وان سه ره تایی په یوه نډیه کی نوی بو، له نیوان شوړشگیرانی کوردستانی ئیران و نیمه دا، چونکه نیمه هه ستمان به که له بهر ټک ده کرد، له نیوانماندا هه یه، ده مان ویست به و هاتنه نه و بو شاییه پر بکه یه وه، چونکه ده نگ و رهنگی حیزی دیموکراتی کوردستان له ناو ئیراندا زور کزیو، ری کخستنیا ن زور که مبو، نوینه ریا ن له به غدا هه بو، بویه په یوه نډیا ن له گه ل نیمه که میک لاوازیو.^(۱)

نه وان هاوکارییان وه ک پتیویست نه ده کردین، هه رچه نده من له دامه زرانندی په کیتی نیشتمانی کوردستاندا پرسم به دکتور قاسملو کردبو، وه نامه م بو نوی و به یانه کی په کیتیشم بو نارد، نه ویش وه لآمی دابومه وه که زور پتی خو شه و پشتیوانی ده کات و پتی باشه، به لآم به کرده وه هیچ هاوکاریه کی پتیویستی نه کردین.

* نایا نه و کاته باره گاکانتان له ناو خاکی کوردستانی عیراقدابو، یا ن له دیوی ئیران؟

- نیمه له توکان له دیوی ئیران کوبینه وه و خو مان سازده دا بو رویشتن. له وکاته دا ئیرانیه کان هاتنه سه رمان و ناچاریا ن کردین، به په له له ویی ده رچین و بچینه توژه له، به ناچاریش له ویی رویشتین و چوینه دۆله کوکه که وه زعیکی خرابی بئ جیگا و بئ نان و کیشه ی زور روی تی کردبوین. له وکاته دا نیمه گه یشتبویه نه و نه نجامه ی، بچین بو بادینان، به لآم له سه ر شتیوه ی چونه که مان که پیشتر باسکرد بو چونی جیاوا زمان هه بو، به لآم له نه نجامدا گه یشتینه نه و نه نجامه ی، به ناوی علی عه سکه ری و دکتور خالید و تایه ری علی والیه وه نامه بو حه ما یل خان و شیخ محمه د خالید و ئیدریس بارزانی، نه وکاته له که ره ج

بون، بنوسین و داوایان لیبکهین، کهوا ئیمه نه چین بۆ بادینان بۆ چهک هیتان بۆ بهر بهر کانی کردنی دوژمنی کورد و بۆ شه‌ری دوژمنی کورد و تکایه شه‌رمان پی مه‌فرۆشن و ته‌شقه‌له‌مان پیمه‌کن.

له‌م کاته‌دا، ئیرانیه‌کانیش (مینه‌کوپه) یان نارد بۆلامان بۆئه‌وه‌ی بزائن نیازمان چیه، زۆرتر نیازیان جاسوسیه‌ت بو به‌سه‌رمانه‌وه، به‌لام به‌ناوی ئه‌وه‌ی، ره‌نگه‌ پیمان بده‌ن ئه‌گه‌ر ئیمه به‌خاکی ئیراندا تپه‌هرین، ماوه‌یه‌کی زۆر ئیمه‌یان هیتا و برد و داویان خستین.

* نایا ئیوه‌هاوکاری ئیرانیان هتوئکردبو؟

- له‌سه‌ر ئه‌و په‌یوه‌ندیه‌ له‌گه‌ل ئیراندا بۆچونی جیاواز هه‌بو له‌ نیتوانماندا، من و نه‌وشیروان لایه‌نگری ئه‌و په‌یوه‌ندیه‌ نه‌بوین، به‌لام براده‌رنی تر ئه‌و په‌یوه‌ندیه‌یان پی خراپ نه‌بو، به‌تایبه‌تی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ شه‌مه‌دین مفتی و دوکتۆر مه‌حمود و هه‌ندێ براده‌ری تر به‌ناوی (لیژنه‌ی ئاماده‌کردنی پارته‌ی دیموکراتی کوردستان)، هاتبونه‌لامان له‌ سێ سنوره‌که‌ و له‌ تۆکان باره‌گایان دانابو.

بۆ مه‌سه‌له‌ی خه‌باتی چه‌کدار و هاوکاری و به‌ر به‌ره‌گانی قیاده‌ی موه‌قه‌ته، ئه‌وان له‌و بۆچونه‌دابون که‌ نه‌ختی چاوپۆشی ئیران له‌ ئیمه و ئیمه‌ له‌وان، باشه‌ تا خۆمان ده‌گرین و داته‌مه‌زربین، ئیتر دوا‌ی پتویستیمان به‌وان نابێ.

بۆچونیان وابو که‌ سود له‌و پێشنیازه‌ی ئیران وه‌رگرن، له‌ئه‌نجامدا بریاردارا په‌یوه‌ندی نه‌چرین، به‌لام ئه‌و رۆژه‌ی له‌ دۆله‌کۆکه‌وه‌ به‌ره‌ و دیوی ئیران رۆشتین، ئه‌وه‌بو ئیرانیه‌کان که‌وتنه‌ تۆپ باران کردنمان و به‌هزار حال رزگارمان بو، ناچار که‌راینه‌وه.

دوا‌ی ئه‌و تۆپبارانکردنه، ئه‌و براده‌رانه‌ی گه‌رم بون له‌ چاوپۆشی و هاوکاریکردن له‌گه‌ل ئیران، به‌تایبه‌تی تایه‌ری عه‌لی والی و سه‌ید کاکه، که‌وتنه‌ پرته و بۆله، منیش گوتم: "براده‌رینه، ئه‌وه‌ ئه‌و قسانه‌یه‌ که‌ پێشتر پیمان وتن، ئیران، ئیرانی شایه‌ و دوژمنه‌ و داگیرکهری کوردستانه‌ و پشتی پێنابه‌سترت.

پاشان روم تیکردن و گوتم: قه‌یناکه‌ ئه‌وه‌ مه‌که‌ن به‌هه‌را، ئیستا پی ناوێت پرته و بۆله‌ بکه‌ن، به‌لام لوله‌ی ئه‌و تۆپانه‌ی که‌ پیمان‌ه‌وه‌ نران، بابیت به‌وانه‌یه‌ک بۆ ئه‌وه‌ی هه‌رگیز له‌یادمان نه‌چیت."

هه‌روه‌ها شتیکی تری که‌ له‌وماوه‌یه‌دا رویدا، ئه‌وه‌بو په‌یوه‌ندیمان له‌گه‌ل براده‌رانی کۆمه‌له‌ی ئیران نوێ بۆوه، ئه‌ویش به‌هۆی سه‌لاحه‌دینی موه‌ته‌دیه‌وه

که له گه ل نه وهی نامه ی بۆ ناردبوین و ناگاداری کردبوین له بارودۆخی کوردستانی ئێران، ههروهها پینچ ههزار دیناریشی بۆ ناردین، له رۆژیکێ زۆر رهش و تهنگاودا به دهستان گهیشته، به راستی نه و رۆژه نه و پارهی یارمهتیهکی زۆر گهوره بو که زۆر سودمان لێ وهرگرت.

* نهی ئیوه هه له سه ر سنور مانه وه؟ یان رۆشتن بۆ ناوچه کانی تریش؟

- بریارماندا بجوڵین و به سه ر پشتهی دۆله کۆگه دا و به قه ندیل دا هه لگه راین، به ناوبه فریکێ زۆر ناخۆشدا، رۆیشتین هه تا چۆک ده چه قیه به فره وه، به دریزایی رۆژیکێ دوردریژ رۆیشتین، که چی له راستییدا ماوه یه کی زۆر که ممان بریبو، دوا یی توشی هه لدتیریک هاتین و خۆمان خلۆر کرده وه و توشی چه ند ره شمالتیک هاتین له ره شاییه کدا. له رۆژی دو هه مدا، چوینه جیگایه ک که گیا و سه وزایی لیبو، که پێیان ده گوت (دۆله نیه) له وێ حه ساینه وه و خۆمان ئاماده کرد بۆ رۆیشتن.

پیش ئیمه، دکتۆر خالد و شیخ حوسین و براده رانی تر که نزیک ۲۰۰ که سینک ده بون، تپه ریبون و رۆیشتبون و گه یشتبونه ناوچه ی شیخ ره شیدی لۆلان، و اتا ناوچه ی برادۆست، له وێ په له په لیان ده کرد و هه والیان ده نارد که براده ران زو بچن بۆ نه وێ.

له دۆله نیه، نه وشیروان مسته فا له کۆبونه وه یه کدا رای خۆی به ناشکرا ده بری و گوتی: "وا باش نیه ئیمه هه مومان ئه م ناوچه یه چۆل بکه ین، یان من و مام جلال ده چین بۆ نه وێ و کاک عه لی و براده رانی تر لێره بمیننه وه، یان ئیمه ده مینینه وه و ئیوه برۆن".

ئه وان گوتیان نا ئیوه بمیننه وه، له سه ر نه وه بریاره که هه لوه شایه وه و وای لیها ت که من و نه وشیروان و دکتۆر مه حمود بمینینه وه، براده رانی تر بچن بۆ نه وێ.

براده رانی تر به سه ر کردایه تی عه لی عه سه کهری و مولا زم عومه ر و دکتۆر خالد و شیخ حوسین و تایه ری عه لی والی و ئازاد هه ورامی و چه ندین براده ری تر به ره و نه وێ رۆیشتن، هی زیکێ زۆر بون، ژماره ی ۷۰۰ تا ۸۰۰ که سینک ده بون، نزیک ۳۰۰ که سینکی به چه ک بون و ۴۰۰ یان بی چه ک بون.

له ویدا بۆ میژو راستیه ک ده لیم که دوکتۆر مه حمود رای خۆی به ناشکرا گوت نه ویش نه وه بو: "ئه و دودلیه ی دکتۆر خالد و عه لی عه سه کهری و تایه ری عه لی

والی هیان بو له سەر مه سه له ی قیاده موه قه ته، مه ترسیه کی گه وره یه و به وه ده فه وتیین،" هه روه ها گو تی: "راسته ئیمه هه ولمان داوه که شه ر رونه دات و شه ری یه کتر نه که یین و به گژی یه کتر دا نه چین، به لام به دلنیا ییه وه ده لیم ئه وان پیتان پیده گرن و دینه سه ر پینگاتان، له به رئه وه هه ر جو ره خو خلا فاندنیک، هه ر جو ره خو هه لئه له تاندنیک بو ئه وه ی ئه وان شه پتان نا که ن، ئه وه له واقیعه که دورتان ده خاته وه و به هه له تاندا ده بات، ئه وان عه شائیری کوردی تورکیا و میت و ساواکتان ده که ن به گژدا. ئه وه توشی سستی و که م ترخه می و خا فلاندنتان ده که ن، ئه وه ده بیته هوی ئه وه ی تییدا بغه وتیین، له به رئه وه ئه گه ر ئه وان شه پتان کردن، ئیوه ش ئه بی شه پتان له گه لدا بکه نه وه، ئه گه ر به و شیوه یه هه لو یست وه رنه گرن، ئه وا به راستی ده فه وتیین".

براده ران به تاییه تی عه لی عه سکه ری و تایه ری عه لی والی گو تیان: "ئه وه بو خو مان به جئ به یئن و ئیمه خو مان چاره سه ری ده که یین و خو مان ده زانیین چو ن ئیش و ره فتار ده که یین و چو ن کار ده که یین؟".

له ئه نه جامدا ئه و براده رانه که وتنه پئ و به سه ختی و به ناره حه تیه کی ئیجگار زۆره وه، ئیرانیان بری و گه یشتنه لای کیله شین و په رینه وه و جاریکی تر بو نا و عیراق، هه تا له وئ فرۆکه هاته سه ریان و لییدان و زۆریان له نا و به فردا بریندار بون و ئه و هیرشه زۆر شه پرزه یکردن.

دوایی گه یشتنه لای دکتۆر خالید و براده ران له نزیک (دۆله کوسته) و یه کتریان گرت هه، زۆر به داخه وه که هه فالان رو یشتن توشی کاره ساتی هه کاری هاتن که به راستی زیانیکی گه وره بو له شو رشی نو ئی گه له که مان و یارمه تیه کی راسته وخو و ناراسته وخوی حکومه تی داگیرکه ری به غدا و له لایه ن قیاده ی موه قه ته و میت و ساواکه وه، ئه وانه هه ریبه که به شیوه یه ک به شداریبون له و تاوانه گه وره یه دا که له میثوی میله تی کورد تو مارکراوه.

له م کاره ساته دا، سه دان کادیر و ئه ندام و پێشمه رگه ی یه کیتی نیشتمانی تییدا چو ن و به شیوه یه کی زۆر نا جو امیرانه و نامه ردا نه دیله کانیش کو ژران. ئه وه جاریکی تر تاوانه کانی شه هیدکردنی ئیبراهیم عه زۆ و تاوانی ئه شکه وتی با فئ دو پات کرایه وه و ئه مجاره سی قاره مان ی گه له که مان عه لی عه سکه ری و حوسین با به شیخی ئیزدی و دوکتۆر خالیدیان له زینداندا ئیعدامکرد و ده یانی تریش به شیوه ی نامه ردا نه له ملالوله ولا له ناوبران.

پەراوئەزەكان:

۱- لە ۲۰ تەموزی ۱۹۷۷ دا مام جلال بە پەساپۆرتە ئیترانیەكەى فازیل تالەبانی كە خۆى لە نەخۆشخانەى لەندەن كەوتیو. گەرایەووە بۆ كوردستان.

۲- (لە ۱۳/۱۰/۱۹۷۷، قیادەى موقەتە، بۆسەیهکیان بۆ حەسەن خۆشناو و ھاوڕێکانیان دانا و حەسەن و ئەم پێشمەرگانەیان كوشت: باھیر ئەحمەد (میهەدی)، كمال محەمەد حسین (ماوەت)، نەجات نۆرەدین (كركوك)، عەلى كوئىخا ھۆمەر (باوزى)، خەدر ئەحمەد (ماوەت)، عەبدولمەلىك بەرزنجى "سەرھەنگ" (دوزخورماتو)، لە كوردەكانى سوریا، عەزیز چەركەس. خالىد و حسین. چەند پێشمەرگەیهكیش بریندار بون. ئەوانەى تریان ھەمو گرت و بە دیلیى بریدیان بۆ گوندى شەتونسى توركى لەسەر سنورى عێراق، كاروانەكەیان روتكردووە. بریندارەكانیان ئیزن داو بۆ ئەوێ چاوى یەكیتی پێ بترسێن. ئەمە جەزبەیهكى كارىگەر بو لە یەكیتی یان دا. سەرلەنوێ ناگرى شەرى ناخۆ ھەلگىرسایەو). (لە كەنارى دانوبەووە بۆ خرى ناوژەنگ. ل. ۱۷۹).

۳- (ئەو دە زنجیرمەك كۆبونەووە بو، كە لە ۳۱ ئابەووە تا ۱۲ ئەیلوولى ۱۹۷۷ ى خایاندووە و بە گرنگترین كۆبونەووەكان دەژمىرت كە بناغەى سیاسى و عەسكەرى و رنكخراوئەتى یەكیتی دەستىشان كرد). (لە كەنارى دانوبەووە بۆ خرى ناوژەنگ، لاپەرەكانى ۱۷۰-۱۷۵).

۴- (عەلى عەسكەرى سى رۆژ لە بەغدا مایەووە و لە گەل ھەریەك لە سەعدون شاكیر، بەرئوبەرى گشتى نىستىخبارانى گشتى، فەرىق روكنى یەكەم عەدنان خیروللا وەزیری بەگرى، فەرىق روكنى یەكەم عەبدولجەبار شەنشەل و لەكوئاییدا لە گەل سەدام حسین. گفتوگۆكان بە ھىچ ئەنجامىك نەگەشت و دوایى گەرایەووە ناوچەى برادۆست و رۆژم ماوەى ۲۴ كاتژمىریان دانا. بۆئەوێ مەكتەبى سیاسى بریار لەسەر ئەنجامى گفتوگۆكان بەدات، واتا پێ ئەنجام بو). (التیارات السياسية في كردستان العراق. ل. ۳۶۶).

۵- (رۆژى ۳۱/۱/۱۹۷۸، مەفرەزىیەكى جاش بە رنكەوت چوئەتە گوندى تەنگیسەر لە قەرەداخ، كاك نارام خۆى لەو گوندەدا شاردبوو، كە جاشەكان نەبىن، تەنگەكەى ئەكاتە شانى و ئەوئەت بە خىزایى لە ناوایى دەرىچى، جاشەكان بەدى ئەكەن و تەقەى لێ ئەكەن، كاك نارام ئەپنكرى و ھەر لەوێ دا گیانى دەرنەچى. جاشەكان ئەچنە سەرى و گىرفانى نەپشكنن "ھەویە"یەكى پێ ئەبى بە ناوى "ئۆنەر"ووە. جاشەكان ناى ناسن و لاشەكەى بەجى نەھێلن. بەلام "ھەویە" یەكەى ئەبەن و، ئەیدەن بە دائىرەى "ئەمن" لە سلیمانى. "ئەمن" یش ئەیزانى بو ئەو "ئۆنەر" ناوہ كاك نارامە). (لە كەنارى دانوبەووە بۆ خرى ناوژەنگ. ل. ۲۲۸).

۶- كاك سعید موعینی كه له روی خۆشه‌ویستی پینان گوتوه "خانه" له بنه‌مائه‌یه‌كی شۆرشگیر و باوكی له كۆماری كوردستان وه‌زیر بوه، له سالی ۱۹۵۰ له دایك بو. له سالی ۱۹۷۴ له تاران له‌لایان ساواكه‌وه ده‌گیریت و ۱۸ مانگ له زیندان به‌رگری ده‌كات، خۆپاگری كاك خانه له ژیر نه‌شكه‌نجه له سهرتاسه‌ری زیندانه‌كانی نێزان ده‌نگی دایه‌وه. كاك خانه نه‌ندامی كۆمه‌له‌ی شۆرشگیری زه‌حمه‌ت‌كێشانی كوردستانی نێزان بو. دوا‌ی زیندان و له سهره‌تای شۆرش گهلانی نێزان هات بۆ باشوری كوردستان و ویستی بگاته سهركردایه‌تی كۆمه‌له‌ی رهنجده‌ران و یه‌كیتی نیشتمانی، له رینگادا له‌گه‌ڵ مه‌فره‌زیه‌كی پینشه‌رگه‌كانی یه‌كیتی له ۳۱ی جۆزه‌ردان ۱۹۷۸ توشی كه‌مینی جاش و جه‌یشی عێراق بون و كاك خانه له گوندی درێ له ناوچه‌ی ماوه‌ت شه‌هیدبو، نیشته‌ش گۆر و نارامگای له شارۆچكه‌ی ماوه‌ته.

۷- كاك خانه برای هه‌ردو شه‌هیدی سهركرده‌ی شۆرش رۆژه‌لانی سالانی ۶۷-۶۸ كاك سوله‌یمان و كاك عه‌بدوڵلای موعینییه.

ههكاری

کاره‌ساتی هه‌کاری

* کاره‌ساتی هه‌کاریتان چۆن هه‌سه‌نگاند؟

- له‌سه‌ر کاره‌ساتی هه‌کاری نامیلکه‌که‌ی نه‌وشیروان مسته‌فا به‌ته‌واوی بیرورای هه‌مومان ده‌رده‌خات، به‌لام من چهند سه‌رنجیکم هه‌یه ده‌مه‌وی لێره‌دا تۆماری بکه‌م: یه‌کیکیان ئه‌وه‌یه، ده‌کرا کاره‌ساتی هه‌کاریمان به‌سه‌ردانه‌یه‌ت، ئه‌گه‌ر ئه‌و براده‌رانه‌ی سه‌رکردایه‌تی، رێبه‌ری ئه‌و هه‌یزه‌یان ده‌کرد وردترو و ژیرانه‌تر و له‌سه‌رخۆتر بونایه و ئه‌م هه‌لانه‌ی خواره‌وه‌یان نه‌کردبا، یا خۆیان له‌م هه‌لانه‌ی خواره‌وه‌ لابه‌دایه:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌نده نه‌چونایه ناو قولا‌یی تورکیاوه و ئه‌وه‌نده نزیک نه‌بونایه‌ته‌وه له‌و عه‌شیره‌ت و تا‌قمانه‌ی، سه‌ر به‌ قیاده‌ی موقه‌ت و میت بون، ده‌زانرا ئه‌وانه دوژمنایه‌تی ده‌که‌ن، یان نه‌شزانرێ ده‌بوایه چاوه‌ری ئه‌وه‌بکرایه .

دوهم: ده‌بوایه ئه‌وه‌نده دلپاک نه‌بن، ئه‌وه‌نده بی‌پاک نه‌بن له‌ قیاده‌ی موقه‌ته و پیلانگیره‌کانی و به‌ قسه‌ لوسه‌کانیان باوه‌رنه‌که‌ن و هه‌لنه‌خه‌له‌تین. ده‌بوایه بزانه‌ن که ئه‌وانه هه‌روه‌ک دکتۆر مه‌حمود، له‌ دۆله نیه ئا‌گاداری کردنه‌وه، پیلانیان لێده‌گیرن و هه‌ول ده‌ده‌ن بۆ له‌ناو بردنیان و تورک و عه‌جه‌م و میت و ساواکیان ده‌که‌ن به‌گژا و عه‌شائیری کوردی تورکیایان لێده‌که‌ن به‌ دوژمن. که‌واته ده‌بوایه ئیحتیاتی ته‌واو وه‌ریگرن و ئه‌گه‌ری هه‌ره خراپ لیکبده‌نه‌وه نه‌ک وا بی‌پاک و دلپاکانه برۆن و بچنه ناو قولا‌یی تورکیاوه .

سێیه‌م: له‌کاتی پێکهاتندا ده‌بوایه خێرا رێگای کشانه‌وه و بیر له‌کشانه‌وه بکه‌نه‌وه، به‌تایبه‌تی که ئه‌وان له‌شه‌پدا نه‌شکان و له‌شه‌ردا سه‌ره‌که‌وتن، وه‌کو براده‌ران ده‌گیرنه‌وه دو هه‌له‌ی گه‌وره‌ی تێیدا‌کرا، یه‌کیکیان له‌ جیاتی ئه‌وه‌ی قۆله‌که‌ی دکتۆر خالید بیته‌ لای ئه‌و قۆله‌ی عه‌لی عه‌سکه‌ری و له‌ویوه بگه‌رینه‌وه بۆ ئه‌و شوینه‌و بۆ ناو ئه‌و عه‌شیره‌ته‌ی که دوا‌یی چونه ناویان و دۆستبون و یارمه‌تیاندا‌ن. ئه‌وان جارێک په‌پینه‌وه بۆ لای قۆله‌که‌ی تری دکتۆر خالید و ئینجا

جاریکی تر هاتنه وه به م قۆله دا، پیویست بو لیوهی دهرباز بینه وه ئه گهر ئه وه نه کرابایه، ئه یاننوانی به ئاسانی له ویوه بکشینه وه .

چوارهم: ئه و قۆلهی عه لی عه سکه ری لیئ به رپرس بو، له براده رانی تر داپران، ئینجا به هۆی خیانه ته وه بویئ (واهه ستمان کرد دهستی ئه وانه ی تیدابو، دوابی به کیگمان به سزای گه یاند و به کیکیان په شیمان بوه وه و هاته وه لای خۆمان) یاخود به هۆی که م ته رخه میه وه بویئت، ده بوابه ئه و هیزه پیکه وه بونایه و نه ده بوابه له پێشه وه بڕۆن، به لکو ده بوابه له ناوه راستی ره تله که ی خۆیدا بوابه، یاخود که میگ به پێش خۆی بخستایه و هه ندیکی له دوابی خۆی بوابه .

ئه وکاته ئه گهر ئه و ره تله ی خۆی له گه لیا بوابه، ئه یاننوانی هه مو که مینیک بشکینن توشی ده بون و ئه یاننوانی هه مویان به سه لامه تی دهربازین و ده چونه وه ئه و شوینه ی که براده ران دوابی کشانه وه یان چون. ئه گهر ئه و ره تله ی له گه ل عه لی عه سکه ری بون، دانه برابه و به ره و قولا یی عیراق نه رۆیشتبایه، هه م له دیوی عیراق نه ئه فه وتان و هه م ته سلیم به میری نه ده بونه وه و عه لی عه سکه ریش به وشیه وه به دیل نه ده کرا و نه ده که وته ده ست قیاده ی موه قه ته وه .

پینجه م: هه له یه کی تر ئه وه بو، ئه و قۆله ی که ما بۆوه و به دهستی دوکتۆر خالید و مولازم عومه ره وه بو، ده بوابه باش سو راغی عه لی عه سکه ریان بکر دایه و بیانزانایه چیان به سه ر هاته وه، ئینجا به یئ باکی و بیئنه وه ی سه بر بکه ن ریگای خۆیان بگرن .

کاتی هه وائی گیرانی عه لی عه سکه ری و براده رانی تر ده گات، به کسه ر ئه وان به ریگایه کی تر دا مل ده نین و ده که ونه ناو که مینی دوژمنانی تره وه که ئه وه کاریکی دووربینانه و ژیرانه نه بو .

دیاره ورده هه له ی ته کتیکی تریش رویدا و ئه و هه فالانه ی که له ناو کاره ساته که دا بون باشتری لئ ده زانن .

* هه ئۆیستی ئیوه چی بو دوابی ئه و کاره ساته و ئه و زیانه گه وره یه ی لیئانه که وت، و ره ی سه رکر دایه تی له چ ئاستیکدا بو؟

- به پێچه وانه ی ئاوات و ویستی گلۆی ناحه زان و دوژمنانه وه، هه رچه نده کاره ساتی هه کاری کاره ساتیکی گه وره و جه رگبڕ و دلته زین بو، به لام و ره ی سه رکر دایه تی و کادره کانی به کیتی نیشتمانی کوردستانی نه پوخاند و نه بیبه زاند و به پێچه وانه وه بریاری میژویی خۆیان دایه وه، ده بیئت درێژه بده ن به خه بات،

ته نانهت نه گهر مردنی خوشیانی تییدابیت.

لیزه دا بۆ میژو ده مه وی هه لو یستیکی جوامیرانه ی نهوشیروان مسته فا
تۆماریکه م، دوا ی نه وه ی که زانیمان نه و کاره ساته به سه ر براده راندا هاتوه،
هه مومان زۆر دلته نگ بوین، ئیمه نه وانه ی له دۆله نیه مابوینه وه ۴۲ که س
بووین، ۲ چه کدار و ۱۴ بی چه ک، نانمان نه بو، پارهمان نه بو، له م دیوه وه رۆژانه
ئیران به هه لیکۆپته ر بۆردومانی ده کردین، له و دیوه وه عیراق تۆپی پیوه ده ناین و
که وتبوینه نیوان دو ناگروه .

هه رهس یان بهرگری

* نایا له و کاته سه ختانه دا بیرتان له وه نه کرده وه، زه مینه ی شۆرش و خه بات له بارنیه
و باشته رایه رو بکه نه وه دهره وه ی ولات؟.

- به هیچ شیوه یه ک، با نه م مه سه له یه ت له و باره یه وه بۆ باسبکه م، رۆژیکیان
نهوشیروان هات بۆلای من و گوتی: با پتکه وه پیاسه یه ک بکه ین که پیاسه مان
کرد پرسیاریکی لیکردم و گوتی: "تۆ پیت رایه من له و که سانه م چه زده که م
پیش تۆ بمرم و نه و گوللانه ی بۆ تۆ دئ به له شی خۆم بیگتیره وه و بی نه ندازه
ریز و خۆشه ویستیم هه یه بۆ تۆ؟" گوتم: به لئ پیم رایه و باوه ری ته واوم
به وه هه یه، نه ویش گوتی: "که واته من پیشنیاریکم هه یه، نه مه وی باش گویم
لیگریت، پیشنیاره که شم نه وه یه: تا ئیستا سه رکرده ی شۆرشه کانی کورد له
شکست و لیقه وماندا هه له اتون و ولاته که یان به جئ هیشته و زوربه یان له
دهره وه ی ولات مردون، با ئیمه نه مجاره وا نه که ین و رانه که ین، با له ناو شاخ و
دۆله کانی کوردستانی خۆماندا بمینینه وه تا مردن، گهر و گۆرستان و شوینه واری
شه هیدبون به جئ ده هیلین، یان که هیچ جئ نه ما و چاره نه ما ده چینه وه
شاره کان و سه رکرده یه تی خه باتی نه ینی ده که ین و له وی یا مردن یا سه رکه وتن
به ده ست ده هینین".

من پیشنیازه که م زۆر به دل بو، و گوتم: "من خۆشم هه روا م بیرکردۆته وه، به

هیچ شیوهیهک بیر ناکهینهوه له چونه دهرهوه و راکردن، به لکو درێژه دهدهین به خبات و پیلان دادهنین بۆ خۆسازدانهوه و هه لسانهوه."

له ژێر پالّه پهستۆی بۆردمانی ئێران و برسیئیدا، بهرێ کهوتین بهرهو کتوی قهندیل و ناوچهی باله کایهتی، ئیوارهیهکی درهنگ گهیشتینه سهری قهندیل. له بهیانیهوه که بهرێوه بوین بهفر دهباری و به زهحمهتیکێ زۆر ریگامان بریبو که گهیشتینه ئهوی زۆر ساردبو، بهرامبهره کهشمان رهبایهی عێراقی بو، نه دهکرا به رۆژ دابهزین چونکه بهفری قهندیل سپی و ئیمهش ره تلێکی ۴۲ کهسی، دهبیندراین، بۆیه ئهباوه چارههێ بکهین تا دنیا تاریکادای ئینجا دابهزین.

لهوی بۆیه کهمینجار دیتم که پیشمههرگه له سهربهفر به چیلکه و دار، ناگریان کردهوه و له پهنایهک و له دۆلهی ئیمه پێدا هه لگه پاین پیتی ده لێن (دۆلی شیخ شهرو) دهستی راستی لوتکهی بهرزی کۆکهسی سهربهرزی قهندیل، ئه و ئیوارهیه هاتینه خوارێ من هه ل دیرام و خلۆر بومهوه، دهستیکم به کلاشنکۆفه که مهوه و دهستیکم به گۆچانه که مهوه بهره و خواربومهوه، نازانم چیم به سهردیت، تا له شوینیک له سهربه پۆلکهیهک خۆم گرتهوه، به دواي مندا دکتۆر مهحمودیش خوی شۆر کردهوه بۆئهوهی ئهگه ر شتیکم لئ هاتیبیت، ئه و دکتۆره بۆ تیمارم بکات به لام هیچ لئ نه هات و به سهلامهتی ده رچوم.

لهویوه ورده ورده رویشتین، بۆ به ره به یانی رۆژی دوهم به فریکێ زۆربو، گهیشتینه دۆلێک، پیتی ده لێن (دۆلی خیلاپ)، دۆلی خیلاپ دۆلێک بو، به فری لئ توابۆوه و زهوی ره شبو، گیای به هار سه وزیوبو. ئه مهی که باسی ده که م مانگی مایس بو که چوینه ئهوی هیچمان نه بو، نانمان و خواردنمان نه بو، پیشمههرگه به برسیتی کهوتنه ناو گیا و گۆلی به هارهوه، له ویدا قارچکێکی زۆر گه وره یان دۆزیه وه بۆیه که مجارم له ژیاندا قارچکی وا گه وره م بینی، له بیرمه که پۆلای کوری مه عروف به رزنجی که له گه ل دکتۆر مهحمود و ئه وان بو، چو قارچکه گه وره که ی هیتا، ئیمه ۱۱ کهس بوین هه مومان لیمان خوارد!

مه ندێ شار هزای ئه و ناوچهیه که له گه ل قادر خبات و ئه واندا بون، ده ستیان کرد به گه ران له کون و کاژیری خه لک، چونکه دیتهاته کان راگواسترا بون، که میک شتیان دۆزیه وه وهک مه نجه ل و قاپ و شتومه کی تر، که خه لک شار دبویه وه. ئیمهش زۆر باش که لکمان لیوه رگرتن بۆ چیشته لینان و خۆراک دروستکردن. مه پداریکێ کوردستانی ئێرانیش میگه لیک مه ری له کوردستانی ئێرانه وه به

همیته‌تی قادر خه‌بات و دوسن هه‌قالی تر به‌خیر بۆ هینابوین که ۱۴ سه‌ر مه‌ر و به‌رخ و گیسک بون، قادر خه‌بات قاره‌مانانه چو هینای و ده‌ستمانکرد به‌خواردنیان. رۆژیک ماینه‌وه، رۆژی دوهم پیلان دانرا، له‌دۆلی خیلاپه‌وه بگوێزینه‌وه بۆ دۆلی سه‌رشیو، وایزانم دۆلیک بو که نه‌که‌وته نه‌ودبو دۆلی خیلاپ و نزیک ده‌بۆوه له‌باله‌کایه‌تی.

دوای نه‌وه‌ی چوینه‌ نه‌وئ، پاش ئیواره‌یه‌ک کاک نه‌وشیروان گروپیک له‌گه‌ل خۆی بردبو بۆ که‌شفی ناوچه‌که، له‌ری توشی ته‌هریک هاتبون و پنی گوتبون که بگه‌رینه‌وه، چونکه ناگریک له‌سه‌ر (شینخان) ده‌سوتیت، وایزانم دۆله‌که دۆلی سه‌ر شینخانه، نه‌وه‌کا جاش و دوژمن بن و هاتبن بۆ نه‌و ناوچه‌یه، به‌لام قادر خه‌بات وتبوی من ده‌چم سوڤاغی ده‌که‌م، که چو بو لینیان نزیک بووه‌وه و به‌دوربین ته‌ماشای کردبون، ناسیبونیه‌وه که پیشمه‌رگه‌نه، چوبو، ته‌ماشای کردبو نه‌حه‌مه‌د مه‌لوده به‌خۆی و ۱۸ پیشمه‌رگه‌وه‌وه ماونه‌ته‌وه و خۆیان پاراسته‌وه و گوتویانه رۆژیک له‌رۆژان سه‌رکردایه‌تی هه‌ردیته‌وه. نه‌وه‌بو رۆژی دوهم به‌دیداریان شادبوینه‌وه، به‌راستی زۆرخۆشحال بوین که ۱۸ پیشمه‌رگه‌مان به‌سه‌لامه‌تی گه‌یشته‌وه لامان.

* ئیوه هه‌ولتان نه‌دا په‌یوه‌ندی به‌ریک‌خستنه‌کانی یه‌کیتیه‌وه نه‌شاره‌کاندا بگه‌نه‌وه، بۆ نه‌وه‌ی پیشمه‌رگه‌تان بۆ بنیرن و هاوکاریتان بگه‌ن؟

- به‌لی هه‌ولماندا و له‌و ماوه‌یه‌دا هه‌والماندبو به‌خه‌لک و ری‌کخراوه‌کانی یه‌کیتیه‌وه خه‌لکمان بۆ بنیرن و نه‌وانیش خه‌لکیان هان دابو، ببن به‌پیشمه‌رگه‌ و بیته‌لای ئیمه، رۆژیک سه‌یرمانکرد، کومه‌لیک خه‌لک له‌سه‌ر شاخه‌کانه‌وه بۆلای ئیمه‌دین، له‌سه‌ره‌تادا وامانزانی، نه‌وانه جاشن، به‌لام کاتێ نه‌وشیروان به‌هیزیکه‌وه به‌ره‌و پوویان چو، دوایی هاته‌وه لامان و گوتی: نه‌خیر نه‌وانه خه‌لکمان هاتون بینه‌ پیشمه‌رگه‌، خه‌لکی راگوێزاون هه‌ریه‌که ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ دیناریان له‌گه‌ل خۆیان هیناوه بۆ نه‌وه‌ی چه‌ک بکرن و ببن به‌پیشمه‌رگه‌.

به‌وجۆره ۲۲ که‌سی تریشمان په‌یداکرد، پاش ماوه‌یه‌ک چه‌ند که‌سیکی تریش هاتنه‌ لامان و ژماره‌مان زیادیکرد و خۆمان گه‌یاندوهه نزیک ۱۰۰ که‌سیک.

ماوه‌یه‌ک له‌وئ ماینه‌وه و په‌یوه‌ندیمان کرد به‌ری‌کخراوه‌کانی یه‌کیتی نیشتمانیه‌وه له‌ناوچه‌ی گه‌لاله‌ و چه‌ند ئوردوگایه‌کی نه‌و ناوچه‌یه و له‌ویوه نان و ئارد و برنج و رۆن و یارمه‌تی زۆریان بۆ ناردین، له‌و دۆله‌ش فیشه‌کیکی زۆر و

چەند تەنەنگەئىكەن دۆزىيەو كە شاردرابۆو و ھەمومان ھەتايەو .
 بەوھۆيەو تەوانىمان خەلکەئىكى باش پەرچەك بەكەين و فەيشەكەمان پەيداكرد و
 جارئىكى تەربەرە و كوئستانەكانى قەندىل كەوتىنە پەي، لە ناوچەي تانيدۆ و دەراوى
 گورگان ھەلماندا و دەستمانكردەو بە خۆسازدان و پەيوەندىكردن بە خەلکەو
 لە شارەكان و وردە وردە ژمارەمان زيادىدەكرد و بويە ۲۰۰ - ۳۰۰ پەيشمەرگەپەك .
 لەو ھاويەندا لە قەندىل دو روداو رويدا، يەكئىكيان دڵخۆشكەر و ئەوھى
 تەريان ناخۆش، يەكئىكيان ئەوھبو، دو برادەرى كوردى ئىزان كە پاشان بون بە
 سەركردەكانى كۆمەلەي شۆرشگيرى زەحمەتگىشانى كوردستانى ئىزان بە ھەستى
 شۆرشگيرانە و جوامىرانە و كوردانەو خۆيان گەياندە لای ئىمە، يەكئىكيان دكتور
 جەغفەرى شەفەيى بو، ئەوى تەريان مامۆستا ساعدى وەتەن دۆست بو، لای ئىمە
 بە (مامۆستا ئىبراھىم) ناوى دەرچو . ئەم دو رۆلە تىگۆشەرە ھاتبون بۆ لامان
 و مامۆستا ئىبراھىم لەگەل خۆي سەھزار دىنارىشى ھەتايبو، وەك ئەندازيارئىك
 پاشكەوتى كرديو . دوكتور جەغفەرىش داوودەرمانيكى زۆرى ھەتايبو، ئىمە زۆر
 خۆشحال بويەن بە ھاتنىان .

بەلام ئىمە وامان باس كر، ئەوانە ھەردوکیان تالەبانين و خەزمى من،
 ھەردوکیان لە ئىزان خويىندويانە، بەلام خەلکى ناوچەي خانەقەين، ناوھەكەئىمان
 گۆرین، دكتور جەغفەر بە دكتور عەزىز، مامۆستا ساعدى وەتەن دۆستيش بە
 مامۆستا ئىبراھىم .

كارە ناخۆشەكە ئەوھبو، لەوكاتە ناسكەدا رەسوڵ مامەند، لە جياتى ئەوھى
 ھەستى لىپرسراويتى پالى پەيوەبنى و زياتر لىمان نزيكبەتەو، دەستىكرد بە
 تەكەتولئىكى ئاشكرا بە نيازى جىابونەو و دابرىنى ريزەكان، دەرگەوت كە لەژىر
 كارىگەرى كاردۆگەلانى و عەلى ھەژاردابو . لە شارەكانەو دەستىكرد بە چالاكى
 و بەناوى ئەوھى كەوا بزوتنەوھەكەيان سەربەخۆيى خۆيان ھەيە و ھەلۆئىستى
 سەربەخۆيى خۆيان دەپاريزن، لەبەرئەوھە كەوتە نانەوھى ناكۆكى و دوپەرەكى،
 تەنانەت بارەگاكەشى لە ئىمە دورخستەو و رۆيشت بۆ ناوچەي شىنە و لەوئى بە
 ئاشكرا ھەلۆئىستى جىاوازي لە ئىمەي وەرگرت . تەنانەت بىستمان كە پەيوەندىشى
 كرديو بە سامى و قىادەي موھەتەتەو، بۆئەوھى كەوا ھەلۆئىستى جىاي خۆي
 لە يەكئىتى نىشتمانى كوردستانى دەربەريت . بىستىشمان كە پەيوەندىبەكەشيان
 لەگەل حكومەتى عىراقدا كرديو، بۆئەوھى لەگەلئاندا پەيكەين .

دیارە ئەم پیلانە لەو پۆزەو دەستی پێنەكرديو، ئەنجامەكەي بەجىابونەوھى

له یه کیتی نیشتمان کوردستان کۆتاییهات، به لکو سه ره تاکه ی ده گه ریته وه بۆ نه وکاته ی ئیمه له نوکان بوین و له وئێ عه لی عه سکه ری و دکتۆر خالید و نه وانیشمان له گه لدا بون، سه ره تای نه و ته که توله ی ره سول مامه ند و عه لی هه ژار و مه لا ناسح و نه مانه له وئێ سه ری هه لدا بو، به لام له به رده م عه لی عه سکه ری و دکتۆر خالیدا نه یان ده وئێرا ده ری ببین.

به لام دوا ی گیرانی نه و براده رانه یان له کاره ساتی هه کاریدا، به هه ل قۆستیانه وه و نه وشته ی که له دلایندا بو، هه تیا یانه مه یدانی جێ به جێ کردنه وه و خۆیان جیا کرده وه .

* نایا نه و بارودۆخه قورس و گرانه ی نه و رۆژه، هانی نه دان په یوه ندی به رۆژمه وه بکه ن؟ - به لئێ، به لام به م شیوه یه بو، ئیمه له قه ندیل بوین، حکومه ت جاریکیان هه مزه ی نارد (هه مزه ی با پیرئا غای پشه ده ری)، جاریکیشیان (شیخ مه حمودی کارێزه ی) نارد بۆ لامان، بۆ نه وه ی بزانه جیمان ده ویت و داخوا زیمان چیه؟ له وئێ براده رانی سه رکرده یه تی کۆبونه وه، به گشتی ده نگ بیجگه له من، بریاراندا که په یوه ندی بکه ن و مه بده ئی گفتوگۆ قبو لیکه ن و نامه بۆ حکومه ت بنوسن، هه رچه نده من ته حه فوزم هه بو و ده مگوت ده بی پرس به (ته جه موعی وه ته نی عێراقی) بکه ین و به بی ئاگاداری نه وان نه یکه ین، چونکه ئیمه نه ندای نه و ته جه موعه ین.

به لام له گه ل نه وه شدا، ملکه چی بریاری زوربه بوم و نامه یه کمان به ئیمزای من نارد، له نامه که دا دیسان داوا ی مافی کوردمان کرد بو وه، چاره ی سیاسی، به یانی ئازار و راگرتنی راگواستن و ئازادیه دیموکراتیه کان، نه م نامه یه ش وه ک نامه کانی تر هه یج وه لامی نه بو.

له شاخی قه ندیل، چه ندین نامه ی تریشمان نارد، یه کئێ له وانه نامه یه کمان نارد بۆ ئیمام خومه ینی، له نه جه ف بو به هۆی باوکی شه هید سه لمانه وه، نه وکاته جولانه وه ی ئێران ده ستی پێکردبو و نامه شمان نارد بۆ نه و که سایه تیا نه ی، نه وکاته له ئێران ناویان هه بو، وه کو دوکتۆر که ریمی سنجا بی، مه هدی بازرگان، ئایه تولا تاله قانی و خه لکانی تریش.

له و نامه نه دا هاوده ردی خۆمان ده ربهری بۆ ئیمام خومه ینی و ئاگاداران کرده وه، ئیمه هه مو هیزو توانای خۆمان له بن ده ستی شوپشی ئیرانه و چیان ده وئێ دژی شا، ئیمه ئاماده ین و ئاماده ی هه مو جوړه هاوکاریه کین.⁽¹⁾

پهراویزهکان:

* (مام جلال، نامهی بۆ خومهینی، بههزی داود حسین، باوکی شهید سلمانهوه نارد، له رنکخراوی ههآوی سور، تازه له بهغدا نیعدام کرابو، خۆی شیعه بو وه له بهغدا دانیهشت). (له کهناری دانویهوه بۆ خری ناوزهنگه، لاپهه ۳۵۰).

هه‌لهاتنی سه‌رکردایه‌تی کۆمه‌له

گرتنی شهابی شیخ نوری و هاوریگانی

* نایا نیوه ناگاداریون که شهابی شیخ نوری و هاوریگانی دهچن بو ئیران؟ بوچی له دهرهوه ههولنی بهره لاگردنیانتان نه دا؟

- به داخه وه ئیمه ناگامان له چونه که یان بو ئیران و ته سلیم کرنه وه یان نه بو، ئیمه دوایی بیستمان که گه پاونه ته وه. نه گهر ئیمه ناگامان له چونه که یان بو ئیران و گیرانه که یان بوایه، ده مان توانی شتیکیان بو بکه یان و کاریک بکه یان که رزگاریان بکه یان، چونکه شای ئیران له و سهرده مه دا، هه ولکی دابو په یوه ندیه ک به ئیمه وه بکات، بو پاکانه کردن بو نه و خیانه ته ی له ۱۹۷۵ له کورد کردبو، ده مان توانی نه وه له بقوزینه وه و که لکی لیوه رگرین و هه ولی بهردانیان به دین.

* نایا گرتنی شهابی شیخ نوری و هاوریگانی هیچ کاریگه ریه کی نه سه ر کۆمه له و به کیتی هه بو؟

- گیرانی نه وان وه ک سه ر کردایه تی کۆمه له بو شاییه کی گه وه ی له ناو پیزه کانی کۆمه له دا په یادکرد، به هۆی نه وه وه دو تا قمی جیاواز هاتنه پیشه وه، به کیکیان تا قمی ئیبراهیم خلیل بون که دوایی کۆمه له ی ره نجه رانیان دروستکرد و نه وه ی تریان تا قمه که ی نارام (شاسوار جه لال) بو، له ناو کۆمه له دا مانه وه. نه وه ی جیی داخه هه ردو تا قمه که دژی شهابی شیخ نوری و هه فالانی بون و هه ریه که یان له لایه که وه بو مه سه له که نه چو.^(۱)

بوچونه کانی ئیبراهیم خلیل نۆد نزیک بو له بوچونه کانی ئیمه وه له دهره وه، نه گه ر به اتایه ئیمه پتی رابگه یشتیایه، ده مان توانی بوچونه ناراسته کانی بو راست بکه ینه وه و بیگێرینه وه بو ریزی کۆمه له، به لام نارام که لایه که ی تری کۆمه له ی گرتبووه، له جیاتی نه وه ی له گه ل نه و براده رانه هه ولبدات و پینکبیته وه و به گفتوگو پێیان سه لمینیت و له سه ر بناغه ی ره خنه و ره خنه له خوگرتن کاره کان چاره سه ربکات، نه وه بو به شیوه یه کی تر چاره سه ری کرد که جیگای داخه نه م

جۆره هه‌لسوکه‌وتانه هه‌بون و له‌ناو شوپشگێپان و له‌ناو که‌سانی تیکۆشه‌ر و که‌سانیک، خۆیان به‌ مارکسی لینینی ده‌زانی .
 نارام، نوینه‌رانی ئه‌و ریکخراوانه‌ی له‌ شاره‌کانی که‌رکوک و خانه‌قین و سلیمانی مابونه‌وه، له‌ خۆی کۆکرده‌وه و ده‌ستیکرد به‌کارکردنه‌وه، نارام شتیکی دروست کردبو به‌ناوی کۆمیته‌ی هه‌ریمه‌کان، له‌ ئازاد هه‌ورامی و خۆی و سالار عزیز و حیکمه‌ت حه‌مه‌ که‌ریم که‌ دوا‌یی به‌ (مه‌لا به‌ختیار) ناسرا .
 براده‌رانی هه‌ولێر له‌گه‌ڵیدا نه‌چون و ئه‌وه‌یان قبولنه‌کرد، عه‌بدولپه‌زاق حه‌مه‌د و ئه‌وان ئه‌وه‌یان قبولنه‌کرد و بو‌خۆیان به‌جیامانه‌وه، تا دوا‌یی ئیمه‌ کۆمانکردنه‌وه^(٢)

* ناکۆکی که‌وته‌ نیوان نارام و جه‌ماعه‌تی په‌نجدرانه‌وه؟

- نارام به‌هۆی هاوریکیه‌وه، دوژمنایه‌تی زۆری ئه‌و براده‌رانه‌ی کرد، به‌داخه‌وه هه‌ندێ له‌و براده‌رانه‌ حکومه‌ت ئیعدامیکردن، جێی داخه‌، نارام هه‌رچه‌نده‌ ده‌وری گرنگی هه‌بو له‌ناو کۆمه‌له‌دا، به‌لام سه‌ره‌تا به‌ ناکۆکی له‌گه‌ڵ شه‌هاب و هه‌ندێ براده‌ری تر کاره‌که‌ی ده‌ست پێکرد .

ناکۆکی نیوان کۆمه‌له

* نایا نارام و براده‌ره‌کانی، هه‌یچیان به‌ نوسین دژی شه‌هابی شیخ نوری و براده‌ره‌کانی بلاوکرده‌وه؟

- نارام و ئه‌وان راپۆرتیکیان به‌ناوی (راپۆرتی شوبات) بلاوکرده‌وه و له‌ویدا زۆر هه‌یرشیان کرده‌ سه‌ر شه‌هاب و براده‌ره‌کانی و راستی و واقعی ئه‌و کاته‌یان شیواند، ناراسته‌وخۆ به‌ حکومه‌تیان راگه‌یانده‌وه که‌ ریکخستنیک هه‌یه‌ که‌ شه‌هاب لێپرسراویتی .

شه‌هاب و هاوریکانی له‌ دادگا‌دا به‌رگریه‌کی قاره‌مانانه‌یان کرد و وتیان ئیمه‌ کۆمه‌لێکی مارکسی لینینین و ئه‌لقه‌ی رۆشنبیریمان هه‌بوه، ئیمه‌ هه‌یچ ریکخستنمان

نییه، حیزیمان دروستنه کرده، به لام رژیم گوتی: به لئی ئه وه ریکخستن ههیه و ئه وه ره خنه ههیه، راپۆرتی شوباتیان وهک به لگه نیشان دان.

ئهو راپۆرته ئه وه نده خراپ بو، کاتی ئیمه له دهره وه گه راپینه وه، له ترسان کۆیان کرده وه و نه یانویرا بلاییکه نه وه، چونکه ناره زایی هم له ناو جه ماوه ر پهیدا بو، هم لای ئیمه ش، چونکه ده یانزانی من و نه وشیروان و ئه وه فالانه ی له دهره وه هاتوینه ته وه، شتی وامان لاپه سه ند نییه. ئارام به ته مای گۆرانیکی سه ره کی بو له ناو کۆمه له دا، راستیه که ی به ته مای ئه وه بو، زۆر له براده رانی پیشو دوربخاته وه و خۆی سه ره له نوێ له سه ر بناغه ی شه خسییه تی خۆی کۆمه له بینابکاته وه.⁽³⁾

من له بیرمه، ئارام نامه ی بۆ هه ندی براده ر له دهره وه نوسیبو که بچن نوینه رایه تیان بکن و په یوه ندی بکن به ریکخراوی مارکسی لینینی وه، ئه وه نی ده زانی هه ندی له وانه روخاون، ئه وه بو به هه ندیکیمان گوت بچنه وه بۆ کوردستان، به بیانوی ئه وه ی، ئه م شوپشه سه ره کردایه تیه که ی پرۆلیتاریا نییه و مارکس لینینی سه ره کردایه تی ناکات، هه لاتن و وازیان هینا و به ره وه دهره وه سه فه ریانکرد، له وئ وازیان له یه کیتی و بیروباوه ری پیشکه وتنخوازانه هینا.

ئهو نامه یه، که وته ده ست من و منیش بۆم نوسی کاکه ئه وانه وازیان هینا وه له ریزی یه کیتی. له سه ریکی که وه، ئارام خه ریکی داپشتنی جۆریک له تاکتیک بو، له ناوه رۆکدا زۆر دوربو له بۆچونه کانی یه کیتی.

به کارهینانی توندوتیژی به رامبه ر به وانه ی وهک ئه وان بیریان نه ده کرده وه، لای ئه وه کۆمه له و براده ره کانیان بوبو به نه هج و باوریکی ته واویان پیتی هه بو، واتا بوبو به یه کتیک له مه بادیئه کان و یه کتیک له کۆله که کان و ئه ستونه کانی ته فکیر و ره فتاریان. هه روه ها له کۆبوونه وه یه کدا، یه کتیکیان پیشنیازیکرد گوتی: "ئیمه بۆ مه سه له ی ره سوڵ مامه ند و ئه وانه ی که ئیختیلافیان هه یه، ئه وه به وه چاره سه ر ناکرئ، مام جه لال ده لئ دانیشین و گفتوگۆیان له گه لدا بکه ین و ته نازولیان بۆ بکه ین، به لکو به وه چاره سه ر ده کریت، بانگیان بکه ین بۆ ده عوه ت و له وئ سواری سه ریان بین و هه مویان بگرین".

ئهو ئه قلییه ته، بوبو به یه کتیک له ئه ستونده کانی ره شمالی بیریان و هه روه ها یه کتیک له مه بده ئه کانیان.

بیگومان ئارام شانبه شانی براده رانی تر ده وری چاکیان نواند له وه ی، ئه وه نوسیانه ی من له دهره وه بۆم ناردن بلایانده کرده وه، بۆ نمونه نامیلکه ی (یه کیتی

نیشتمانی کوردستان - بۆچی؟) یان به کوردی بلۆکردهوه و ئامۆزگاری و زانیاریان به و پیتی، من بۆم ناردن بلۆیاندهکردهوه، بۆ دوستکردنی ریکخستنی یه کیتی نیشتمانی کوردستان. پاشان دهوړیکی تری هه بو له دوستکردنی مهفرهزهکانی یه کهمی کۆمه له له ناوهوهی ولات بۆ هیزی چهکار، به پیتی ئه و ئامۆزگاری و پيشنیازانهی ئیمه له دهرهوه بۆمان ناردبون.

به راستی، من پیموایه ئه وه لانهی ئارام له ئه نجامی نا کاملی و ئاگادارنه بون له بارودۆخی دهرهوه و دنیا بو، ئه گه ر بهاتایه له کاتی خۆیدا و به زویی دهستان بگه یشتایه و په یوه ندی راسته خۆمان پتیه بکردایه، دلنایام ئارام دههاته سه ر خه تی راست و هه له کانی خۆی راسته کردهوه و سه رکرده یه کی زۆر باشی لیده رده چو و ده بو به یه کتیک له سه رکرده باشه کانی شوړپش و کۆمه له و یه کیتی نیشتمانی کوردستان.

باری ئالۆزی کۆمه له

* بۆنی نهوشیروان مسته فا چی بو نه و کاتانه ی باسی لیه ده کهیت که مملانی ناوخۆیه کان له پهره سه نندنابون؟

- من و نهوشیروان بریاری گه پانه وه ماندا بۆ ولات، دیاره من پیشتر له گه له نهوشیرواندا قسه م کردبو، نهوشیروانم دانابو به یه کتیک له ئه ندامانی دهسته ی دامه زینه ر، ئه ویش قبولی کردبو. نهوشیروان دهوړیکی چاکی بینی و ئازایانه له ئیه ناوه هاته شام و له وێ دانیش و دواپی چو بۆ قامیشلی و پیشمه رگه کانی ئه وتی سازدا و ته رتیبی کردن و مهفرهزه کانی برده وه له گه له خۆی و چه وه ولات. که منیش چومه وه، به یه که وه بینیمان وه زعی کۆمه له خراپه و لیتپرسراوه کانی نه ناسراون و چه ند گه نجیکی وه ک ئازاد هه ورامی و مه لا به ختیار و سالار بون، به رامبه ر به وان بزوتنه وه ی سۆسیالیستی هه بو، که پیاوانی وه کو عومه ر ده باببه و عه لی عه سه که ری و دکتۆر خالید که له کۆنه وه ناسراوبون، لیتپرسراوه کانی پیشوی شوړپشیش، وه ک سه عدی گچکه و سه ید کاکه و تایه ری عه لی والی و کۆمه له له و

خه لکانه یان کۆکردبووه .

له ناوخه لک دا ئه و براده رانه ی کۆمه له ههچ نمونه یه کیان نه ئه بینرا و ههچ پرستیژیکه ئه وتویان نه بو، له بهر ئه وه من و نه وشه یروان نه خشه مان دانا که ئه و بگه پێته وه ناویان و له گه لێاندا ئیش بکات و منیش چه ند بکریت هاوکاریان بکه م و یارمه تی و پشتگیریان لێ بکه م، بۆ ئه وه ی په ره بسێنن . بۆ ئه وه ش نه خشه یه کمان دانا، نه خشه که ئه وه بو که وا نه وشه یروان له گه لێاندا ئیش بکات و هه ندێ له و براده رانه ی که له ده ره وه ها تبه نه وه ده ور و ناویان هه بو، به ئاشکرا، یان به دزی، ئیش بکه ن، وه کو د که مال خو شناو و هه ندێ له براده رانه ی تر، کرابون به کۆمه له، وه کو سه ید که ریم .

ئه وانه ها تته مه یدان و پشتیوانیان لێ کردین، به پاستی هه مو ئه وانه ی که چوبینه وه ولات هه مومان پشتیوانیمان له کۆمه له ده کرد، بۆ ئه وه ی:

یه که م: په ره بسێنێته وه

دوهم: هه ول بده ین ئامۆژگاریان بکه ین .

سه ییه م: نامه بنوسین بۆ ئه و که سانه ی، ده مانناسین له شاره کان بۆ ئه وه ی هاوکاری ریکخسته کانمان بکه ن .

چواره م: هه ول بده ین ئه وانه ی، پچراون کویان که ینه وه .

پینجه م : هه ول بده ین زو ئارام و براده ران ببینین و له گه لێاندا ریکبکه وین و بیکبیتین و هاوکاریان بکه ین .

هه ره وه ها هانی ئه و کادیرانه بده ین که ئیشیان نه درابویه، وه کو به کری حاجی سه فره وه هه ندێ براده ری تر، ئه وانه ش بخه ینه گه پ که هه ریه که له ناوچه ی خو ی و له شوینی خو ی و له شاری خویدا ئیشی خو ی بکات . به داخه وه براده ری له و براده رانه ده وری باشی نه بینی و نه ی هیش ئارام بگاته لامان .

بریاربو ئارام بیت بۆ لای سه رکر دایه تی بۆ سه ئ سنوره که، ئه و ها تبه گو تبه ی تا من نه چم تو مه یه که ها تبه جاسوسیک هه بو، ماموستابو، که وتبه ناویانه وه، ئه وی به رێگادا به ئۆتۆمبیل ناردبو، نامه یه کیشی پێدابو پریشی کردبو له هه والی خراپ دژی ئیمه و به ئارامی گو تبه: ئه مانه دژی کۆمه له ن چونکه خو ی له گه ل من و نه وشه یرواندا ناکۆک بو، له سه ره مه سه له ی سه رکر دایه تی، له سه ره وه ی ئه و ده یویست ببیته سه رکر ده ی گشتی شو رش، کاک نه وشه یروانی ش پێی گو ت، "کاکه تو نه ته جروبه ت هه یه و نه شه پت کرده و نه شه ری پێشمه رگه بیت دیوه، ماوه یه ک بمینه وه تا فێرده بیت، ئینجا ده توانی ئه و ده وره ببینیت" .

بهراستی بۆ میژوی کورد و بۆ میژوی کۆمهله، پیموایه ئه و ناراستگۆیییهی ئه و برادهره و ئه و رۆله سلبيیهی هه ندیکیان ده یانینی، ده ورئکی زۆری هه بو له به کوشندانی ئارام، له وهی ئه و له و ناوچهیه به ته نها مایه وه، بئ ئه وهی هیزی له گه لدا بیت، هه روه ها بئ باکی خۆی و چاک خۆنه شارده وهی بونه هۆی شه هیدکردنی. ⁽¹⁾

شه هیدبونی ئارام

* شه هیدبونی ئارام، چ کاریگه ریه کی هه بو له سه ر کۆمه له؟

- بئگومان شه هیدبونی ئارام، بهراستی خه ساره تیک بو، چونکه ئه و سه رده مه کادریکی وه کو ئه ومان زۆر پئویستبو، هه م بۆ نوسین زۆر باشبو، هه م له کاری ریکخستن و پئشمه رگانه دا ده یتوانی ده وری چاک و کاریگه ر ببینیت، له به رئه وه شه هیدبونی به زیانیکی گه وه دانرا. هه رچه نده به داخه وه ئارام هه لئویستی به رامبه ر شه هاب و هاوریانی باش نه بو، خه لکی به و گیانه په روه رده کردبو که پئشتر باسکرد، ته نانه ت که م ته رخه مبون له ده رکردنی به یانیک بۆ شه هیدکردنی شه هاب و هاوریانی، له ژیر فشاری عه لی عه سکه ری و له ژیر زه ختی ئه و حهمله یه ی که ئیمه له ده ره وه کردمان، ئه مجا به یانیکیان به ناوی به کتیه وه ده رکرد.

کاتی شه هاب و هاوریانی گیران، ئیمه له ده ره وه حهمله یه کی گه وه ره مان بۆ رزگارکردنیانکرد، له دنیا هه زاران هه زار ته وقیع و له چه نده ها ئه ندایه په رله مان و سیاسه تمدار ئیمزمان کۆکرده وه بۆ به ردانیان، ته نانه ت له ریکخواهه مافه روه ره کانی دنیا و ریکخواهی پارێزگاری له مافی مرۆف و ئه منستی، شه هاب کرا به زیندانیی ساڵ و ناوی بلأوکرایه وه.

خه لکی له هه مو لایه کی دونیا وه بروسکه و نامه و کارتی ناره زاییان ده نارده بۆ حکومه تی عێراق، به لام سه دام حسێن که قه ت گوئی نه داوه ته رای گشتی دنیا و مافی مرۆف و دیموکراسی، هه مو ئه و داخوازیانه ی خسته ژیرپیتی و له نه نجامدا تاوانی ئه وانه شی خسته سه ر تاوانه زۆره کانی تری خۆی.

* نایا ئیوه توانیتان دواى شهیدبونی نارام، نهو بوشاییه ی به جیتی هیشتبو پری بکه نهوه؟

- به شهیدبونی نارام، ناوهندی کومه له هه لته کایه وه، بۆیه براده رانی کومه له ناچاربون که کۆبونه وه یه ک بکه ن بۆ دامه زانندی کۆمیته یه کی سه رکردایه تی . کۆبونه وه که، له شینتی کرا که ۲۷ کادییری کومه له تیییدا به شداربون، له و کۆبونه وه یه دا نه وشیریوان له گه ل چه ند براده ریکی تر دا هه ل بژیران بۆ سه رکردایه تی . نه وشیریوان، هه ولیدا نازاد هه ورامی و مه لا به ختیار و چه ند براده ریکی تر له وان ده رچن، ده نا ده رنه ئه چون، هه روه ها چه ند براده ریکی دیکه ی هیتایه پیشه وه . بۆ میژو ده یلیم نه وشیریوان پییداگرت، گوئی "نه بئ سالا ر عزیزیش هه ل بژیردریت، چونکه لیزه نییه، نه گه ر ویستیشتان لای به رن، نه وکاته که هاته وه بۆناوتان نه توانن لای به رن"، نه وشیریوان سوربو له سه ر هه ل بژاردنی، که هه م له سه رکردایه تی یه کیتیش و هه م له سه رکردایه تی کومه له دا بمینیته وه .^(۶)

له و کاتانه دا، په یوه ندیه کانمان له گه ل خه لکی شاره کاندایه بری خوی گرتبو، نامه نویسی من بۆ عه بدولپه زاق و براده رانی ناوچه ی هه ولپه ر به ره مه ی خوی هه بو، نه وان له گه ل چه ند براده ریکی هاتنه ده ره وه، نه وانه کومه لیکی باشبون له کادییری شایسته و به ته جروبه، نه وه بو که گه رانه وه بۆناو ریزه کانی کومه له و ده ستیانکرده وه به ئیشکردن .

نه وشیریوان، نامه ی نویسی بۆ دکتۆر خه سه ره و خال و عومه ر فه تاح و مه حمودی مه لاعزه ت و حه مه چاوشین و کومه لیکی براده ری تر، له سلیمانی بون، بۆئه وه ی نه وانیش بکه ونه خۆیان، نه وه بو هه ریبه که خه تی باشی دروستکرد و ریکخه ستنی کومه له په ره ی سه ند و ورده ورده کومه له نه ندام و دۆستی زیادیکرد . پیم وانیه له سه ره تادا کومه له له هه مو کوردستاندا چه ند سه د نه ندامیکی هه بوی، به لام پاشان گه شه یکرد و سه دان و هه زاران نه ندام و لایه نگیر و خه لک له ده وری کۆبونه وه و کومه له بو به هیزیکی گه وره و کاریگه ری کوردستان .^(۷)

* هۆی گه شه کردن و به ره و پیشه وه چونی خیرای کومه له چی بو؟

- من پیموایه نه و گه شه کردنه ی کومه له ناگه ریته وه ته نها بۆ یارمه تی و هاوکاری من و نه وشیریوان، به لکو ده گه ریته وه بۆ نه و ریبازه راسته ش که بۆمان دارپشتبو، ریبازی ئیشکردن بو له ناو یه کیتی نیشتمانی کوردستان و له ناو کومه لانی خه لکی کوردستان و ریبازی هه لگرتنی دروشمی رزگاری نیشتمانی و دیموکراتی و چونه

ناو کۆمه‌لانی خه‌لک و هه‌لگرتنی ئالای خه‌باتی نیشتمانی و دیموکراتی و شۆرشى نیشتمانی و دیموکراتی بو.

هه‌روه‌ها ناوده‌رکردنی کۆمه‌له‌ش ده‌گه‌رپه‌ته‌وه، بۆ ئه‌و چالاکی و فیداکاریه‌ی پێشمه‌رگه و سه‌رکرده و کادیره‌کانی، به‌تایبه‌تی ئه‌و رۆله‌ کاریه‌گه‌ریه‌ی، له‌ناو یه‌کیتی نیشتمانی کوردستاندا نواندیان و بۆ ئه‌و ده‌ور و چالاکی و فیداکاری و قاره‌مانیه‌یه‌ی، له‌ شاره‌کاندا نواندیان. به‌تایبه‌تی سه‌رکرده و کادیره‌ و نه‌ندامه‌کانیان که له‌ زیندانداندا قاره‌مانانه به‌رگریان ده‌کرد و زۆر پالنه‌وانانه چونه به‌ر په‌تی سێداره. ئه‌مانه هه‌مویان به‌راستی ده‌وریکی زۆریان هه‌بو، له‌ جۆشدهانی خه‌باتی کۆمه‌له و په‌ره‌پێدانی ریزه‌کانیدا.

بۆ نمونه جه‌ماله ره‌ش بۆ یه‌که‌مجار له‌ میژودا، له‌ به‌رامبه‌ر ئیعدامدا هوتافی کیشابو به‌ ژبانی مارکسیزم و لینینیزم و بیروباوه‌ری ماوتسی تۆنگ و ژبانی کۆمه‌له و بژی کۆمه‌له و بژی یه‌کیتی نیشتمانی و بژی ماو جه‌لال و ئه‌وانه، من دوابی ئه‌و رسته‌یه‌م سه‌رییه‌وه له‌ وه‌سیه‌ته‌که‌ی که په‌یوه‌ندی به‌ منه‌وه هه‌بو، نه‌مانه‌یشت بلایه‌کریته‌وه، چونکه به‌پارمان دابو، ته‌مجیدی ئه‌فرا ده‌هیلین له‌ناو ریزه‌کانی یه‌کیتیدا، به‌لکو ته‌نها ته‌مجیدی شه‌هیدان بکه‌ین.

ئه‌و کار و فیداکاری و خۆبه‌ختکردنه‌ی ئه‌وانه په‌ره‌ی سه‌ند و ده‌نگی دایه‌وه به‌تایبه‌تی جه‌ماله ره‌ش رای سه‌پاردبو که ده‌به‌ی دایک و خوشک و که‌سوکاری جلی سور له‌به‌ریکه‌ن و ئینجا بچنه سه‌ر گۆره‌که‌ی، نه‌ک به‌ جلی ره‌شه‌وه. به‌راستی ئه‌و هه‌لوێستانه زۆر ده‌نگی دایه‌وه و کاریه‌گه‌ریه‌کی زۆری هه‌بو، له‌سه‌ر گه‌شه‌پێدان و په‌ره‌پێدانی کۆمه‌له له‌ ناوچه‌ی سلێمانی.

جگه له‌وه، سیاسه‌تی راست و ره‌وان و ئه‌و رێبازه راسته‌ی کۆمه‌له له‌ناو شۆرش و له‌ناو یه‌کیتی و له‌ناو جه‌ماوه‌ردا ده‌وری گرنگی هه‌بو. به‌راستی کۆپه‌ باشه‌کانیش له‌ هه‌مو لایه‌که‌وه رویانکرده کۆمه‌له، ئه‌وه‌ش رۆلیکی باشی هه‌بو له‌ په‌ره‌پێدانی کۆمه‌له‌دا.

نه‌وشیروان، ده‌وریکی زۆر باشی نواند له‌ دارشتمنی رێبازی راست و ته‌کتیکی ئاقلانه و ژیرانه بۆ کۆمه‌له و بۆ په‌یوه‌ندیکردن به‌ شاره‌کان و گه‌شه‌پێدانی رێکخه‌ستنه‌کان.

ئه‌گه‌ر چاویک بخشینین به‌ کاتی پێش گه‌رانه‌وه‌ی من و نه‌وشیروان بۆ ولات، له‌گه‌ڵ دوابی گه‌رانه‌وه‌مان، ته‌ماشای ده‌که‌ین، له‌ پێش ئیتمه‌دا، له‌ سه‌رتاسه‌ری کوردستاندا باوه‌ر ناکه‌م سه‌د ئه‌ندامی کۆمه‌له هه‌بویت له‌ناو شۆرشدا، هه‌یج

دهوریکی دیاریان نه بو له ناو شوپشدا. راسته سئ چوار مه فرزه ی به که میان دروست کردبو، ئه و مه فرزه زانه دهوریکی باشیان هه بو، بۆ هوشیارکردنه وه، به لام مه فرزه کان رۆلکی وهرچه رخانیان نه بیینی، به لام پاش ئه وه، به چند سالتیک ئه ندامانی کۆمه له بون به هه زاران ئه ندام و هه زاران پيشمه رگه ش له دهوری کۆبووه و به شی زوری هیزی پيشمه رگه، له ژیر ته ئسیر و دهسه لات و بیروباهه پی کۆمه له دابون و کۆمه له بو به هیزی سه ره کی له ناو یه کیتی و له ناو شوپشدا.

جیابونه وه ی ئالای شوپش (ئاش)

* له کاتی ئه و گه شه کردنه دا، هه ندی سه رکرده و کۆمه نیک کادیر به سه رۆکایه تی مه لا به ختیار، جیابونه وه، هوی ئه مه چی بو؟ نایا کاریگه ری ئه و جیابونه وه یه چی بو له سه ر یه کیتی به گشتی و کۆمه له به تاییه تی؟

- به داخه وه، له ناو کۆمه له دا تاقمیک په یدابوبون مه غروربون به و سه رکه وتنانه و به و مه رکه زانه ی که درابویانی، هه یان بو خه ویشی به وه وه نه ده دیت، که زو بگاته ئه و پایه و پله یه و ئه و هه مو مه رکه ز و دهسه لاته ی هه بییت، به لام له جیاتی ئه وه ی وای لیتیکات، پتر دلسۆز بییت بۆ ئه و داره ی له سه ری راوه ستا بو، به رزی کردبووه، بریتی بو له کۆمه له و شوپش و یه کیتی.

ئه وانه نۆر زو خویان لینگۆرا، وایان زانی بو که ئه و گه شه کردنه له قاره مانی و له زیره کی و له بلیمه تی ئه وانه وه یه، ئه و بییرکردنه وه یه به هه له یدابردن و که وتنه دروستکردنی ته که تولایک له ناو کۆمه له دا به ناوی ته که تولی ئارامه وه. ئه وه ی راست بییت، ئارامیان کردبو به کراسه که ی عوسمان، ئه گینا له راستیدا ئه وان هه یچ فریان به سه ر ره وشت و بیروباهه ری ئارامه وه نه بو.

جاریکیان له کۆبوونه وه یه ک و له به رچاوی خه لک، باسی کاروباری عه سه که ری کرابو، ئارام قسه ی کردبو، یه کتیکان گوتبوی: "کاک ئارام تۆ بیده نگ به، تۆ له کاروباری عه سه که ری نازانی، ئه و مه سه له یه لینگه پێ بۆ ئیمه"، ئه ویش وه لامی دابوو و گوتبوی: "کاکه تۆ کام ئه کادیمیه ی عه سه که ریت ته واو کردوه؟ له و دو

سێ هەفتە یە لێکدا پراپین، تەجرووبە ی کام شەڕ، کام پێکدادانت بینووه؟ کوپرا تو بوی بە پەسپۆری شەڕی پارتیزانی؟"

وەک گوتم، ئەوان ئارامیان کرد بە کراسەکە ی عوسمان، ئەو جگە لە روی شەخسییەتەو، هەتا لە روی مەبەدەئیشەو لە کاتی کدا ئارام پیاویکی کوردستانی بو، ئەوان وردە وردە بەرەو عێراقچیتی رویشتن.

ئارام لایەنگری ئەو بو، یەکی نیشتمانی کوردستان گەشە بکات و پەرهی پێبدریت و کۆمەڵە لەناویا دەوری خۆی ببینیت، بەلام ئەوان لایەنگری پارچە پارچە کردن و لاوازکردنی یەکی بون. ئارام حیزبی شیوعی عێراقی بە تەحریفی دەزانی، بەلام کادێرە دیارەکانیان زۆر لە حیزبی شیوعی عێراقی نزیک بون و تا بەتەواوی ئاخیرەکە ی، گەوتەنە بن بالیان و ژێر تەئسیریان.

ئارام، زۆر دژی سەرکردایەتی بارزانی و مائی بارزانی بو، و پەئی زۆر توند و تیژی خۆی نووسیوه لەسەریان، کەچی ئەمان ئاخری پەنایان برده بەر مائی بەرزانی بۆ دژایەتی کۆمەڵە و یەکی نیشتمانی کوردستان. هەروەها بەراستی لەناو یەکی تیشدا ئەم برادەرە دەوریکی خراپیان هەبو لە تۆراندنی رەسول مامەند و دەرپەراندنیدا، هەروەها بەشی خۆیان دەستیان هەبو لەنانەوێ ئازاوه و لە عاجزکردنی کادێرەکان و دەستیان لە بەر بەرەکانی کردنی هەندیک لە کادێرەکانی کۆمەڵەدا هەبو، بەتایبەتی مەوقیفیکی خراپیان هەبو لە مەسەلە ی ئەو برادەرەکانی لە سجن لە عەفوی ۱۹۷۹دا بەربون، بریتی بون لە: فەرەیدون، دارۆ، ئەرسەلان، جەبار فرمان، عومەر سید عەلی، ئەنوەر حەسەن، عەلی بچکۆل و کۆمەڵیک برادەری گەنجی تر کە هەمو پیاوی تیکۆشەربون.^(۷)

پیش ئەو ی کە بیئە دەری، و تارکیان لە گۆفاری کۆمەڵەدا دژ بە برادەرانی (سجن) نوسی و هەمو ی هیرش و پەلاماردان بو دژیان، تەنانەت برادەرانی سجن ترسابون، وایان دەزانی، ئیمەش پشتگیریان ئەکەین لەو نوسینەیان لە گۆفاری کۆمەڵە و بەتەمابوون بگەڕینەو، بەلام کە هاتن تێمانگە یاندن، ئیمە بۆچونمان وانیە، ئیتر وەزەعە کۆرا.^(۸)

گه‌شه‌کردنی کومه‌له و کیشی (ناش)

* کومه‌له چۆن له ناوموه گه‌شه‌یکرد، به تایبه‌تی له بواری پتشمه‌رگایه‌تیدا؟
 - دواى کۆنفرانسی نوکان، کومه‌له سهرکردایه‌تیه‌کی ناوه‌ندی نوئی دانا و نه‌وشیروان بو به لیپرسراوی ئه‌و ناوه‌نده و به‌ریوه‌به‌ری کاره‌کان و که‌وتنه ده‌رکردنی گۆشاری ناوخۆ و ته‌عه‌لیمات و په‌یوه‌ندیکردن به‌خه‌لکه‌وه و کۆکردنه‌وه‌ی ئه‌ندامان و ری‌کخستنه‌وه و دلدانه‌وه‌ی کادیره‌کان و پتیشخستنیان.⁽¹⁾
 له‌ئه‌نجام دا هه‌رچه‌نده ئی‌مه شکستی هه‌کاریمان به‌سه‌رداها، به‌لام توانرا له‌ناو شاره‌کاندا ری‌کخراوی زۆر چاک دروستبکریت و گه‌شه‌ی پتیدریت، له‌پاشاندا بریاردرای ئۆرگانیکى تایبه‌تیش بۆ کومه‌له ده‌ریکری به‌ناوی (کومه‌له) وه، هه‌روه‌ها به‌بۆنه تایبه‌تیه‌کانه‌وه ب‌لاوکراوه و پۆسته‌رات ده‌ریکریت.
 ئه‌م چالاکیانه له ۱۹۷۷ وه ده‌ستی پتکرد تا سالی ۱۹۷۹، پتیشتر ورده ورده چالاکی هه‌مه‌جۆر کرابو، به‌لام له‌سالی ۱۹۷۹ کۆنفرانسیکی تری کومه‌له به‌سترا له گوندی (شینى)، له‌وێ دیسان سهرکردایه‌تیه‌کی نوێ هه‌لبژێردرا، ئه‌و جار هه‌ش هه‌ندى له‌وان ده‌رنه‌چون، به‌لام نه‌وشیروان سوربو له‌سه‌رئه‌وه‌ی، که ده‌بی‌ت هه‌لبژێرینه‌وه بۆئه‌وه‌ی کۆیانکاته‌وه. (کۆبونه‌وه‌ی شینى له ۳- ۲۶/۱۱/۱۹۷۸ خایاند)

له‌دواى هه‌لگیرساندنی شۆرشى ئێران، ئیتر کومه‌له‌ش زیاتر هاته‌ رو، ئه‌وه‌بو ئه‌و براده‌رانه که‌وتنه پیلانگیزی و دزایه‌تیکردنی نه‌وشیروان و ئه‌و ری‌بازه‌ی که نه‌وشیروان نوینه‌رایه‌تی ده‌کرد، به‌راستی له‌ناو یه‌کتیشدا هه‌ندیکیان دزایه‌تی منیشیان ده‌کرد و له منیشه‌وه دزایه‌تی یه‌کتیشیان ده‌کرد و هه‌ولیانده‌دا پاش ده‌رپه‌راندنی جه‌ماعه‌تی په‌سول مامه‌ند، چی ماوه له‌ناو شۆرشگێراندا، واتا له‌ باله‌که‌ی تری بزوتنه‌وه‌ی سۆسیالیستی، ده‌ریان په‌رپن و دوریان بخه‌نه‌وه.
 دواى ئه‌وه‌ی جه‌ماعه‌تی سجن هاتنه‌ ده‌ری، ئه‌وانیش کومه‌له‌یان ده‌وله‌مه‌ندکرد و گه‌شه‌یانپیدا و زیادیانکرد، هه‌ندیک له‌و براده‌رانه‌ی ناو سجنیش هه‌لبژێران بۆ

ناوهندی کۆمه‌له، نه‌وشیروان سکرتری بو. نه‌وشیروان پشتیوانی له براده‌رانی سجن ده‌کرد و ریزی ده‌گرتن، سه‌بارت به‌وه‌ی که بۆچونیان راست و کهسانی تیکۆشه‌ریون.

* کۆ بون ئه‌وانه‌ی له‌و براده‌رانه کۆبونه‌وه؟

- ته‌که‌توله‌که‌ی ئه‌وان له‌ خه‌لکانیک پیکهاتبون که هیچ بنه‌مایه‌کی فیکری و تیوریان نه‌بو، سیاسه‌تیکی نا مه‌بده‌ئیان گرته‌به‌ر له‌ کۆکردنه‌وه‌ی هه‌مو نارازیه‌کان. هه‌ر که‌سیک له‌به‌ر هه‌ر هۆیه‌ک ده‌تۆرا، ئه‌وان له‌ خۆیانیاں کۆده‌کرده‌وه. خه‌لکانی ناره‌زا و پرته و بۆله‌که‌ر و وه‌پس، زۆربه‌ی جه‌ماوه‌ره‌که‌یان بون. ئه‌وانه به‌ ئاشکرا ده‌یانویست ده‌ست به‌سه‌ر کۆمه‌له‌دا بگرن و نه‌وشیروان لابه‌رن و له‌پێی ده‌ست به‌سه‌راگرتنی کۆمه‌له‌شه‌وه، ده‌ست به‌سه‌ر یه‌کیتیشدا بگرن.

ئه‌وه‌نده‌ی پێیان بکرایه، دژایه‌تی منیشیان ده‌کرد، به‌لام دوا‌ی کۆنفرانسی یه‌که‌می کۆمه‌له مه‌سه‌له‌کان یه‌کالابوه‌وه و ناکۆکیه‌کان که‌مبونه‌وه.

ئه‌وان له‌ گرتنه‌که‌ی نه‌وشیرواندا له‌لایه‌ن جه‌ماعه‌تی حیزبی سوسیالیسته‌وه، ویستیان سو‌دوه‌رگرن و که‌وتنه ئیستیفزازکردنی جه‌ماعه‌تی سوسیالیست. وایان ده‌ویست به‌شکو نه‌وشیروان بکوژریت، ته‌نانه‌ت یه‌کێکیان گو‌تبوی، تازه نه‌وشیروان پۆیشت و ده‌کوژریت.⁽¹⁾

به‌راستی، هه‌مو ره‌فتاریان واده‌کرد که ئیستیفزاز‌ی حسک بکه‌ن و ئه‌وان نه‌وشیروان بکوژن و لێی رزگاربن، به‌لام له‌ئه‌نجامدا، له‌ فرسه‌تیکدا نه‌وشیروان هه‌لات و رزگاری بو و گه‌رایه‌وه ناومان.

به‌رامبه‌ر به‌ ره‌فتاره‌ی ئه‌وان، براده‌رانی تر، به‌ تایبه‌تی براده‌رانی شۆرشگێزان، وه‌ک عومه‌ر ده‌بابه و شیخ دارای حه‌فید و جه‌مال حه‌کیم و عومه‌ر شیخ موس و علی حه‌ویز و کۆمه‌لێک براده‌ری تر، زۆر به‌ په‌رۆشه‌وه هه‌ولێ رزگارکردنی کاک نه‌وشیروانیاں نه‌دا.

دوا‌ی ئازادبونی نه‌وشیروان، کۆنفرانسی کۆمه‌له گه‌را، کادیترکی دیاریان روخابو، چونکه برایه‌کی هه‌بو گه‌را و ئیعترافی له‌سه‌ر خه‌لک کرد و خه‌لکی به‌ کوشتندا، خۆشی کوژرایه‌وه. ئه‌وه‌بو که هه‌والی کوژرانی براکه‌ی بۆهات، به‌ته‌واوی روخا و ده‌گریا و شین و شه‌پۆری ده‌کرد، هه‌رچه‌نده من پیمگوت ئه‌وه عه‌یبه بۆ تو، به‌ فه‌رمانی ئیمه‌ی سه‌رکرده، ده‌یان که‌س و سه‌دان که‌س له

شۆرشدا شههیدبون، پئویسته هرچی بیت به برای خۆمانی بزانی، گرنگ ئه وهیه که ئیمه وره مان به رزبیت.

* نایا کۆنفرانسی کۆمه له توانی گیروگرهته کانی ناوخۆیان چاره سهر بکات؟

- ناکۆکی ئه وان له گه له نهوشیروان، له کۆنفرانسدا ئاشکراتربو، ئه وان هه له نه بژیرانه وه، ته نه مه لا به ختیار نه بیت، ئه ویش به که مایه تیه کی که م درچه وه، ئه وان تر هه چیان درنه چونه وه. نه ک خۆیان درنه چون، به لکر ئه وه ی له سهر ئه وانیش حسیب بون.

هه له نه بژاردنیان پتوه دیاربو، زۆریان سه ری خۆیان هه لگرت و چون بو تاران. سه ره رای ئه وه ی که ئه وان له کۆنفرانسدا هه له نه بژیرانه وه، ئیمه ئیسمان لئ نه سه نده وه.

به لام ئه وان هه ستیانکردبو که زۆر زهره رمه ندبون و خه لکی ده نگی بو نه داون و زانیان ئه وه هیزه نین که خۆیان پتیه وه ی ده نازین، به لام دیسانیش هه ر له سه ر ره وشتی خۆیان به رده وامبون و دریزه یان به ته که تولاتی خۆیاندا.⁽¹⁾

* ناوه رۆکی ناکۆکی نه و براده رانه ی ناش له گه له کۆمه له به تاییه تی و یه کیتی به

گشتی له سه ر چی بون؟

- هه ندی سه رکرده یان چه ند گۆرانیکی سه ره کیان به سه ر بیرو باوه ریاندا هاتبو، به جه وه ره ی ناکۆکیه کان دا نه ترا، ئه ویش له داخی ئه وه ی ئه وان ه له یه کتیدا رۆکی گرنگیان نه ماوه و له ناو کۆمه له و له شۆرشدا ده وریان کزیبوو.

گۆرینه گرنگه کانی که به سه ر فکری هه ندیکیاندا هاتبو ئه وه، بو به هه لگری بیروباوه ریی ئه وه ی شۆرش هه له یه و ئه و قۆناغه ته واویوه و زه مانی شۆرش چی کرداری نه ماوه و زه مانی شۆرش لادی نه ماوه، ئیستا زه مانی ئه وه یه ئیمه بچینه وه ناوشاره کان و له شاره کاندای خۆمان سازبده یان و کریکاران ریکخه یان بو راپه رینی چه کرداری.

ناوه رۆکی بۆچونه کانیان بریتی بون له عیراقچیتی، که وا ئیمه پئویسته حیزبکی عیراقی دروستکه یه وه، یان له گه له حیزبی کۆمونیستی عیراقدا پتیکبیین، هرچی بو یه کیتی خراب بوایه و دژی یه کیتی بوایه ئه وه یان پتباشبو، به شتیه یه کی زۆر نادۆستانه کاریان ده کرد. له رودا خۆیان به دۆست و براده ر و هاوبیر نیشان ئه دا، له بنه وه ش هه رچیان پتده کرا ده یانکرد.

له کاتی گفتوگو دا^(۱۲) برادره ریکیان داوای چونه دهره وهی کرد و زۆر پاکانهی بوخوی کرد و خوی نیشان دا که زۆر دۆست و دلسۆزه، گوتی: "ئه گهر گفتوگو سه رکهوت، ئه وه دیمه وه بو خۆم که سابهت ده کهم، چونکه تاقهتی سیاسه تم نه ماوه، ئه گهر سه رنه کهوت، ئه وه له دهره وه م هر ئیشیکم پی ده سپیرن و هر کاریکم به ره و پو ده که نه وه، ئه وا ده یکم و برا بچوکم و دلسۆزم".

شه ویک له مالی ئیمه به ئاماده بوونی ئازاد هه ورامی و هیرۆ، ئه وه نده مه دح و سه نای منی کرد، به راستی که چوه ده ری هیرۆ سه ری سورما و گوتی: ئه وه چیه ئه و پیاوه!، گوتم وه لا ئه وه شی ناراسته و هیچ ئه سلی نیه .

پاشان که گه یشته دهره وه ی ولات، هه لو یستی باش نه بو، له و په یوه ندیانه ی کاتی خوی به ناوی به کیتی دروستی کردبو که نیرا بو دهره وه وه کو نوینه ریکی به کیتی که وته دزایه تی به کیتی .

هه ولی ئه وه یدا، په یوه ندی دروست بکات و یارمه تی کۆبکاته وه بو ئه وه ی شه ری به کیتی پیبکات، حیزبی شیوعیش که وته بن کلێشه ی و به هوی مه لا ئه حمه دی بانی خیلانی و عزیز محمه د و که ریم ئه حمه د و ئه وانه ی له شام بون، هانیان دا بو ئه و ده توانیت ده ور ببینیت و دژی به کیتی بوه ستیت، ئه ویش وای نیشاندابو ده توانیت ده ور یکی زۆر گه وره و زۆر گرنگ ببینیت له دژی به کیتی .

وای نیشاندابو، ئه و هیزیکی زۆری هه یه و براده ره کانی تری په یوه ندیان هه یه له گه لیدا، توانایه کی زۆریان هه یه و زۆر په رهیان سه ندوه و ریکخراویکی نوییان دروست کرده دوا ی به ناوی (ئالای شۆرش) - ئاش - ه وه هاته کا یه وه .

* ئه م خۆ به گه وره زانی نه ی ئه م گرو په ، له کو یوه سه رچا وه ی گرتبو ؟

- ئه وان، پیا نا بو به شی زۆری پيشمه رگه و زوریه ی کۆمه له یان له گه لدا یه ، حساباتیان له وه دا لیتیکچوبو، وایانده زانی پاش سه رنه که وتنی گفتوگو له گه ل میری و پاش شه ر هه لگیرسانه وه، ئیمه شه رمان پی نا کریته وه و ئه وه ش ئاشبه تالی ئیمه یه .

که شه ر هه لگیرسایه وه، هه ندیکیان هه لیان قۆسته وه و هاتنه ئیران و به پینچه وانه ی ئه و قسانه ی ده یان کرد و له دهره وه نامیلکه یه کیان دژی ئیمه ده رکرد بو به ناوی (لم يعد الصمت ممکنا) و هه رچی ده شی و ناشی به ئیمه یان کردبو، بوختان و درۆ و ده له سه یان دژی ئیمه بلا و کردبو وه .

درۆکانیان به شیوه یه کی شاخدار بلا و ده کرده وه، بو نمونه، من پیاویکی

ئیسرائیلیم بینووه زۆر له راستیهوه دوربو، ئهوه له کاتیکدا بلایانده کردهوه که ئێرانیهکان هاتیون بۆلای ئیمه، بهلام خۆیان چونهوه ئێران و لهویوه لهگهڵ ئیتیلعاتی ئێران ههولیاندا له دژی ئیمه کاریکهن و لهگهڵ جود و پارتیش ههولیاندا، دژمان کاریکهن.

* رۆژی نهوانه‌ی ناو کوردستان و ده‌روهه چی بون؟ ئایا هاوکاری یه‌کتریان ده‌رکرد، یان په‌یوه‌ندیان له‌گه‌ڵ یه‌کتر هه‌بو؟

- ئه‌وان، له په‌یوه‌ندیابون له‌گه‌ڵ یه‌کتر، هه‌ندیکیان له ئه‌وروپاوه هاتنه ئێران، نامه‌یان بۆ نه‌وانه‌ی کوردستان نوسی، نه‌وانیش هاتنه لای من و ئاگاداریان کردم، ئایا پیمباشه بچن بۆلایان، وایان نیشاندا ئه‌چن ئامۆزگاریان ده‌که‌ن، به‌لام له جیاتی ئامۆزگاری نه‌وان بکه‌ن، هه‌لسان به‌یه‌که‌وه پیلانیان دژی ئیمه گێرا. له‌پاشان هه‌ندیک نامه‌ی نه‌وان که‌وته ده‌ستمان، وا دیاریو زۆر بی عه‌قلانه بیریان کردبووه که زوربه‌ی پێشمه‌رگه‌یان له‌گه‌ڵدايه، به‌و عه‌قلیه‌ته هه‌ندیک خه‌لکیان له ده‌روهه له‌خۆ کۆکردبووه.

ئه‌وه بو، هه‌ندی سهرکرده‌یان هه‌لگه‌رایه‌وه و جیا‌بۆوه و پاشان گیران، ده‌رکه‌وت نه‌وان جه‌ماعه‌تیکی که‌من و شتیکی وا خه‌لکیان له‌گه‌ڵ نه‌بوه، نیه‌سه‌تی کۆمه‌له که ئه‌و ده‌مه له ۲۰۰۰۰ ئه‌ندامی زیاتر هه‌بو، نه‌وان که‌متر له ۲۰۰ که‌سیان له‌گه‌ڵ بو که نیه‌سه‌تیکی زۆر که‌مبو له‌چاوه‌ ژماره‌ی کۆمه‌له‌دا.

به‌م جووره ده‌بینین، نه‌وانه که به‌ناوی ئاشه‌وه ئیشیان ده‌کرد، دو‌به‌ره‌کیه‌کی تریان له‌ناو کۆمه‌له‌دا دروستکرد. نه‌وانه ناوی (ئالای شو‌رش) یان له ئارام وه‌رگرتبو، داوی خۆیان دانیا‌نا به‌وه‌دا که هه‌مو رێبازه‌کانی ئارامیان گۆپیه‌وه و وازیان له هه‌مو ره‌وشت و رێبازی ئارام هێناوه، چ له پوی کوردستانی بونه‌وه، چونکه داوای حیزبکی عێراقیان ده‌کرد.

له‌به‌رئه‌وه‌ی نه‌وان دیسان نه‌یاندانه‌زانی، کام جو‌ر مارکسیه‌تیان ده‌وێ، هه‌ندیکیان نزیک حیزبی شیوعی بون و هه‌ندیکیان ده‌یانویست مارکسی لینینی بن، هه‌ندیکیان له په‌یره‌وی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران، واتا له په‌یره‌وی مه‌نسوری حیکمه‌ته‌وه نزیک بون.^(۱۳)

ئه‌وانه، دو سێ کاری زۆر خراپیانکرد له میژوی کوردا باسده‌کری:

یه‌که‌م: دو‌به‌ره‌کیان له ناو کۆمه‌له و له‌ناو یه‌کیتی و شو‌رشدا دروستکرد، به‌ تایبه‌تی له کاتیکدا که ئیمه پتویستمان به‌ کۆکردنه‌وه‌ی هێزه‌کان بو.

دوهم: بۆماوهی چه ندین سال له ناو ریزه کانی به کیتی نیشتمانی، له ناو ریزه کانی کۆمه له دا، دهوری لادهر و تیکدهر و روخاندن و بئ بپواییان له ناو خه لکدا بلاو کرده وه.

سێیهم: ریگهی پیلانگێپی و دو رویی و جنیودان و لۆمه کردن و له روه وه خو به زل نیشاندانیان هینایه کایه وه. هه ندی سهر کرده یان، ده هاتن هه زار سویندیان به گۆپی ئارام و ته لاق و شه ره فی ده خوارد، ته که تولیان نیه و کوتله یان نیه، جگه له وهش له بنه وه ریگه ستیان هه بو.

نه وشیروان، ئاگای له ریگه ستنه کانیان هه بو، باسی ده کرد ئه وان راست ناکه ن، پاشان له کاره خراپه کانی که کردیان ئه وه بو، به هۆی هه ندی ریگه خراوی بچکۆله ی شاره کانه وه دهستی حکومه تیان تیدا هه بو، هه ندی پیاوی حکومه تیش که وتبوه ناو ئه وانه وه. به راستی له وه ختیگدا ویستیان دوبه ره کی له ناو به کیتیدا دروست بکه ن که به کیتی هیزی سه ره کی کوردستان بو وه هیزی به رگری سه ره کی بو له کوردستاندا.

حکومهت ویستی له و ریگایه وه که لکیان لیوه گریت بۆ تیکدانی ریزه کانی به کیتی و شوپرش، به لام ئه و پیلانه سه ری نه گرت.

* داخوازی سه ره کی ئه وان چی بو له به کیتی، هیچ داخوازه کی فه رمیان پێشکهش به نیه کرد؟

- به راستی ئه وانه ویستیان به هه مو هیز و توانایه که وه به کیتی له ناو بهرن، ئه و نامه یه ی لیپرساویکیان که بۆ که سی به که میانی نوسیبو، که وته ده ستمان، ده لئ: "ئیمه خه با ته که مان له گه ل ئه واندا به که مجار ئه وه یه به سیاسی بیانشکینین و دوا یی به سه ربازی بیانشکینین و ته فر و تونایان بکه ین" و ده لئ "ناکۆکی سه ره کی ئیمه له گه ل به کیتییه، ئه گه ر به کیتی په ره یسه ند، ئه و ئیمه روخاوین و ئه گه ر به کیتی روخا، ئه و ئیمه سه ره که وتوین".⁽⁴⁾

په یوه ندی ئه وان له گه ل ئێران، وایان تبری ده کرد که هه مو که س پێی باشه ئیمه له گه ل ئێراندا په یوه ندیمان هه بیته و بچینه لای ئێران، ئه وه دژی به کیتییه، شانازی به وه وه ده کات و ده لئ نه م هیشته و ئێران و لیبیا و سوریا رایان له سه ر به کیتی بگۆی، دیاره ئه مه هه موی درۆ بو، چونکه قسه کانیان هیچ کاریگه ریه کی له سه ر ئه وان نه بوه. هه روه ها ده یانوت، "ئیمه نه مان هیشته و به کیتی له گه ل حیزبی شیوعی و پارتی و جود چاک بیته وه".

ئەو بو، پارتی و حیزبی شیوعیش ئەوانیان بە کارهێنا بۆ ئەو هی بیانکەن بە گۆ
بە کتیتیدا، بە حساب بە کتیتی پێ بێهێز و لاوازبکەن.^(۱۶) دواییش ئێران و لیبیا و
سوریا، ئەوانیان بۆ دەرکەوت، هیچ نین و هیچ قورسایەکیان لە کوردستاندا
نیە، ئیتر وازیان لێهێنان.

هەلە بە کێ گەرە ی تری ئەم کۆمەلە ئەو بو، ژمارە بە کێ زۆر خەڵکیان کردە
جاش، ئەوانەیان هان ئەدا کە شۆرش نیە و ئەنجامی نیە و سەرکردایەتی بە کێ
بۆرجوازییە و حکومەت حکومەتی بۆرجوازی عەرەبە و لێرەش شۆرش بە دەست
بۆرجوازیەو هیە.^(۱۷)

بەو شیۆهیە دەیان کەسیان بە تەسلیم کردنەو هەدا، وەکو عومەر عەرەب و
عومەر رەش و بابە تایەر. هەندێ لەوانە، بون بە جاسوس و بون بە جاشی
حکومەت و مەفرەزە ی تایبەت.^(۱۷)

په راویز مگان:

۱- نیبراهیم خلیل و نیبراهیم حسه، له رنکخستننه کانی کۆمهله بون، له سه رتهای ۱۹۷۶ دا، جیابونه وه و رنکخراوئیکی بچوکیان به ناوی کۆمهله ی رهنجدهرانی کوردستان دروستکرد. نیبراهیم حسه، له سه ر رنکای هه له بجه له خالیکی پشکنین شکی لیده کهن و دهیگرن، هه ر زو هه رس دینیت و نیعتراف ده کات و ژماریه کی زور له نه ندامانی کۆمهله به گرتن نه دات و له گه ل هیزی رژیم نه چته سه ر مائی هه مو نهوانه ی نیبراهیم خلیل نه یناسین، یان کاری سیاسی له گه لدا کردون. نیبراهیم خلیل په یه ونه ی به شورش وه ده کات و له شه رنکا له گه ل رژیم، له نزیك هه له بجه شه هید ده ییت.

۲- عبدالره زاق محه مه د، یان عبوره زاق سیگرتکانی له ناوه راستی شه سته کانه وه، هاتوته ناو کاری سیاسی و رنکخراوه یی و له ۱۹۷۱ دا په یه ونه ی به کۆمهله وه کرده و دوا ی هه رس، سه ربه رشتی رنکخستنی کۆمهله ی کرده له هه ولتر، له راپه رینی به هاری ۱۹۹۱ دا له نازادکردنی که رکوک شه هیدبو.

۳- ده رباره ی به یانی شویات که له شویاتی ۱۹۷۶ دا نوسراوه، مه لا به ختیار ده نوسی: (له ناویشماندا، جگه له شه هید نارام، که سی دیکه ی به توانا، نه و کاته نه بوو، کاری گرنگی وای یی نه نجام بدری، بویه نه رکه کی پنیسپردرا، شه هید نارام، روشتنی هاوړتیانی بۆ نتران به هه له یه کی گه وه ده زانی. چونکه پنیستر بریاری وایان نه بووه. له گه ل مام جه لال له سوریا دا، کاک فه ریدون و شه هید نه نوهر، له سه رنه وه رنکه وتبون که خۆیان بۆ شورش و چونه شاخ ناماده بکه ن... سه رکرده یه تی کۆمهله له به رنه وه ی نه له کاتی هه رسدا و نه دوا ی نه وه ش، باوه ریان به شورش به رباکردن نه بووه. بویه نه له گه رمه ی هه رسه که دا ناماده ی به رگری بون و نه دوا ی نه وه ش) (چۆن چه پکینک و کام میژووی کۆمهله؟! مه لا به ختیار - شویاتی ۲۰۱۲ - ل. ۲۱۵).

۴- (کوژرانی شاسوار جه لال (نارام)، کاریگه ری و رنکگدانه وه ی به سه ر نه ندامان و پنیشمه رگه کانی کۆمهله له شار و شاخدا نه خشاندا، به و هۆیه شه وه جارنکی دیکه بۆشایی له سه رکرده یه تی کۆمهله دروستکرده وه، که به نه ندامانی دیکه ی کۆمیته ی هه رته مگان، سالار عه زیز، مه لا به ختیار و نازاد هه وارمی پړ نه ده کرایه وه، چونکه گه نجی تازه پینگه یشتو بوون، خاوه ن نه زمونئیکی سیاسی و رنکخراوه یی و پنیشمه رگایه تی وه ها نه بوون و له ناو خه لکیشدا نه ومنده نه ناسراو بوون) (روه تی چه پ له باشووری کوردستان. ل. ۱۰۸).

۵- اگرنگىزىن كارى كۆبونەۋە شىننى بىرىتى بو لەۋەى يەك ناۋەندى جىنگاى باۋەر دروستىكات، سەرپەرشتى ھەمو رىنكخستىنەكانى كۆمەلە و پىشمەرگە و فەرماندەكانى بىكات، يەكىتى بىر و ھەلۋىست و كارىان تىدا دروست بىكات... ھەندى بىرىارى رىنكخراۋەى و سىياسى گىرنگىدرا. لەۋانە:

- دروستكىردنى ناۋەندىك بۆ كۆمەلە كە ھەمو رىنكخستىنەكان و پىشمەرگەكانى كۆمەلە فەرمان و نامۇزگارى لەۋ وەرگىن. "نۇرگان" و بلاۋكراۋەى پىۋىست دەر بىكا.

- مانەۋەى ھەمو ئەۋانەى ئەندامى سەركردايەتى بون و بەھۇى خەباتى سىياسىيەۋە گىرا بون، لە سەركردايەتيدا.

- دامەزراندنى سەركردايەتى تايىبەت بە رىنكخستىنەكانى شارەكان.

- بەھىزكىردنى تەبائى و دۇستايەتى، لەگەل بروتىنەۋە و بەھىزكىردنى رىزەكانى يەكىتى.

لە ۳ تا ۲۶ تشرىنى دوھەمى ۱۹۷۸ خايناند). (لە كەنارى دانوبەۋە بۆ خرى ناۋزەنگ. ل. ۲۵۳).

۶- (سەرھتاي دەرگەۋىتى ناكۇكى (ئىۋان رىزەكانى كۆمەلە) لە ئەنجامى دابەشكىردن و دىيارىكىردنى پۈستەكانى سەركردايەتى لە دۋاى كۆبونەۋە فراۋانەكەى نۇكان ھاتە ناراۋە، كاك سالار عزىز كە پىدەچۈۋ، خۇى بە جىنشىنى كاك نارام زانىبى، بە كەمتر لە پۈستى لىپىراۋى يەكەمى كۆمەلە بە ھىچى تر رازى نەبو، لە كاتىكىدا كارەكان بە پىچەۋانەى وىستى ئەۋ رۆيشتىبو، لەبەرنەۋە دەكەۋىتە مەلەلەنكىردن و دىنگى نارەزايى خۇى بەرزەكەتەۋە. كاك نەۋشىروانىش كە لە ھەمويان بە تواناتر و كارامەتر بو، تىروانىنى تايبەتى خۇى ھەبو، كە بە ھىچ جۇرىك لەگەل پىرسىپ و بىنچىنە و بىنەما فىكىرمانەى كۆمەلە لەسەرى دامەزرابو. نەدەگونجا، ئەۋ باۋەرى نە بەۋ تىزانەى كۆمەلە ھەبو، نە بە شىۋەى كار و پىنكەتەكەى)، (چەپكىكى ژاكاۋ لە مېژۋىەكى ھەلىستراۋ. ل. ۷۷- موحسىن عەلى ئەكەبەر).

۷- كۈتەلى سىجىن لە نايى ۱۹۷۹ بەر لىپوردنى گشتى سەدام كەۋىتن و لە زىندانەكانى نەبو غىرب و مولى نازاد كران و وردە وردە ھاتنە ناۋ شۆرشەۋە، لە دىيارتىرىيان بىرىتى بون لە : فەرىدون عەبدولقادىر، دارۋى شىخ نورى، ئەرسەلان بايز، ئاۋات عەبدولغەفور، عومەرى سەيد عەلى، عەلى بىچكۆل، جەبار فەرمان، ئەنۋەر ھەسەن و ھەندى برادەرى تر.

۸- لە كۆمەلە ژمارە ۶۱ پايزى ۱۹۷۹دا، بە ناۋى باركى ناۋارە ۋاتارىك نوسراۋە، كە دەۋىرت مەلا بەختىار نوسىۋەتى لەژىرناۋى "چەند تىبىنىيەك بەسەر ھەندى لايەنى خەباتى كۆمەلەدا" لە ژمارە ۸۱ كۆمەلەدا، ناۋەندى كۆمەلە رونكىردنەۋەيەكى بلاۋكردۋتەۋە دەريارەى ئەۋ ۋتارە، ئەۋە بۇچونى نوسەرەكە خۇبەتى نەك كۆمەلە.

۹- (كۇنفرانسى نۇكان، لە مارتى ۱۹۷۸دا گىرا و نىزىكى ۳۰ ئەندام بەشدارى تىداكىرد.. ئەم كۆبونەۋە لە مېژۋى كۆمەلەدا بە "كۆبونەۋەى كادىرناى كۆمەلە" دىنارىت. لىزەشدا دەۋاتىرت بورتىت كۆمەلە بەھۇى ئەۋ ھەلمومەرجەى تىدا دامەزرابو لەگەل ئەۋ پىنشەت و روۋداۋانەى روۋبەرۋى بوۋە، نەۋىۋانىبو لە تەمەنى رىنكخراۋەى خۇيدا كۆبونەۋەى لەمشىۋە بەستىت، بۇيە ئەم كۆبونەۋە بە يەكەمىن كۆبونەۋەى بەرفراۋانى كادىرناى كۆمەلە دادمىرتىت). (رەۋىتى چەپ لە باشۋورى كوردستان. ل. ۱۰۹).

۱۰- نەوشىروان مستەفا لە ۱۹۸۱/۱/۵ لە گوندی قەويلە لەلایەن ھێزىكى حىك دەگىرىت و لە ۱۹۸۱/۲/۷ دا لە نەشكەوتى "ھەزار نەستون" ھەلدىت و رزگار دەمىت.

۱۱- (كۆنفرانسى يەكەمى كۆمەلە لە ۱۹۸۱/۵/۲۵ لە گوندى مالىمۇس، بە نامادەبىونى نزیكى ۱۸۵ نەندام كە نوینەرایەتتى نزیكى ۸ ھەزار نەندامى رىكخستەكان و ھىزى پىشمەرگە و كادىرەكانى دەروەى ولاتیان كرده، كۆنفرانسەكە نزیكى دوو ھەفتەى خایاند... كۆنفرانسەكە لە ھەلومەرچىكىدا بەسترا كە مەلەلانى ناوخۆى لەناو كۆمەلە، زۆر پەرى سەندىبوو. لەم سۆنگەىو ھە مەلەلانىكە رەنگدانەو ھەىكى زۆرى لەسەر بەرئوچون و بریار و ناكامەكانى كۆنفرانسەكە ھەبو. بەلام نەم مەلەلانىكە رەنگدانەو ھەى خراپى لەسەر شىو ھەلئىزاردنى نەندامانى كۆنفرانس نەبو و لەم روو ھەىچ كىشەىكى نەوتۆ نەھاتە ناراو و كەس تانەى لە شىو ھەلئىزاردنى نەندامەكان نەداو ھەىچ سكالایە كىش تۆمارنەكرا... بۇ سەركرەدایەتیش ھەرىكە لە : نەوشىروان مستەفا، كەمال خۆشناو، فەرىدون عەبدولقادر، مەلا بەختیار، عومەرى سەید عەلى، ھەلئىزان، (ئىنسكلۇپىدىيەى بەكیتى نىشتىمانى كوردستان. چاپى دووم، ۲۰۱۴، ل. ۶۲۲).

۱۲- مەبەست گەتوگۆ بو لە گەل رۆنى بەغداد لە كۆتایى ۱۹۸۳دا.

۱۳- مەنسورى حىكەت، كە ناو ە راستىكەى زوىن رازانى و لە تاران لە سالى ۱۹۵۱ لە داىك بو و لە ۱۹۸۳ يەكىك بو ەوانەى حىزى شىوعى ئىرانىان دروستكرده و دواى جىابۆتەو ھەى حىزى شىوعى كرىكارانى دروستكرده و لە ۴ تەموزى ۲۰۰۲ كۆچى دواى كرده، ھەوادارەكانى زىاتر لە دەروەى ئىران بونىان ھەى.

۱۴- دواى كۆنفرانسى كۆمەلە، مەلا بەختیار و ھارونكانى لە كۆبونەو ھەى كدا بریارنەدەن: (بەيوەندى ناو رىكخستەكانى كۆمەلە بە ناستىك گەبشتوو، بە ناسانى ناتوانریت چارەسەر بكریت، چونكە نەو بریار و بەرنامەىيەى لە كۆنفرانس پەسەندكران، وایان كردهو كۆمەلە لە خەسەت و سىماى رىكخراونكى ماركسىەت لىنىستى دابرت و جىاوازیەكانى خۆى لەناو بەكیتى نىشتىمانى كوردستاندا ون بكات، بەمەش لەبەر بى ھىواى دانوستانەكان و بى نەنجامى شەرى ناوخۆ، پىوست بە ھەولدان بە كردهو ھەى دەرگایەكى نوئ دەكات). (پەوتى چەپ لە باشورى كوردستان. ل. ۱۶۴).

۱۵- پشكۆ نەجمەدىن، كادىزى دىارى ئالای شۆرش، لە كىتیبەكەیدا "نەزمون و یاد" ل. ۳۵۶ دا نوسىوتى : (بازنەى پەيوەندىە سىاسىەكانى (ئالای) لە گەل ھىزەكانى كوردستانى ئىراقدا. پارتى دىموكراتى كوردستان لە پەلى يەكەمدا و حىزى شىوعى ئىراق لە پەلى دوومدا بوو. پارتى جگە لە كۆمەكى لۆجىستىكى. لە سەرھادا كاترمىزىكى لە وىستگەى رادىكەى خۆى بە (ئالای) دابوو. حىزى شىوعى ئىراق لە گەل نەو ھەى ھاوكارى (ئالای) یان دەكرد. دىسانىش وەكو پىشەى خۆیان دەستیان تى وەرەدا و گرفت و كىشەى فىكرى و سىاسىیان بۇ دەخولقاند).

۱۶- مەلا بەختیار و پشكۆ نەجمەدىن و شىخ عەلى، لە ۱۹۸۶/۱/۷ دا لە نامەى كدا كە ناراستەى كۆمىتەى سەرپەرشتارى ئالای شۆرش دەكەن، پەشىمانى خۆیان لە كارو ھەلۆنىستى خۆیان دەردەبرن، لە پىشەكەیدا نوسىوانە "باش نەو ھەموو مەلەلانى و ناكۆكى و دژایەتبانەى پىشومان لە ناو

کۆمەلەدا و دواتریش تاوانی خۆ نیعلانکردنمان وەک نالای شۆرش بەرامبەر بە کۆمەلە و یەکییتی وەکو جیابونەوێ لێیان. گەشتینە ئەو قەناعەتە ی هەموو ئەو کارە ناراستانە ی پشووێ ناو کۆمەلەمان و کردووەکانی ئەم دواییەشمان نیدانە بکەین و بە تاوانیان بزانی بەرامبەر بە کۆمەلە ی رهنجدەرانی کوردستان و بزوتنەوێ کرێکارانی کوردستان و شۆرشێ رزگارێخوازانە ی گەلە کەمان. بۆیە بپارماندا کە چیتەر لەمەودا لەگەڵ نێودا کار نەکەین و واز لە سیاسەت بەینین، وە هەموو پەییوندیەکی خۆمان لەگەڵتاندا بپین لەبەر ئەم هۆ فکری و سیاسیانە ی خوارووە. ئەو شیوێ کارکردنە ی کە نێمە مەسارەمان کرد لە ناو کۆمەلە و یەکیتیدا، پاشان پەییوندکردنمان لەگەڵ نالای شۆرش و نەپساندنی پەییوند حزبیانمان لەگەڵ کۆمەلە بە رەسمی، واقعە کە سەلماندی کە ئەو شیوێ کارە ناشەرعی و نا دروست بوون و نێمە بەش بە حالی خۆمان لێ پەشیمانین، وە دەرکوت لە ناو شۆرش و گەلە کەمان دا لە کوردستانی عێراق دا، تەنسیری سەلبی زۆری بوو "چەپکێک لە میژووێ کۆمەلە" ل. ۴۵۳.

هەر دەریارە ی ئەو نامە یە کە بە (پاکانە) ناسرابو، پشکۆ نەجمەدین، سەرکردە ی دیاری نالای شۆرش لە کتیبە کەیدا "ئەزمون و یاد" دا لە لاپەرە ۲۷۵ دهنوسی (رۆژانی پاشتر، دەقی پاکانە یە کە لە ژێر حوکمی نیعدامدا، بە نێمە واژو کرابوو. لە رادیوی یە کتیبەو خوتنەرایەو، لە بلاو کراوەکانیدا بلاو کرایەو و سەدان نوسخەیان بۆ حیزب و لایەنە سیاسەکانی کوردستان نارد. لەم پلینۆمە تاییەت و ناناسایەدا کە بۆ دادگایکردنی نێمە و پڕکردنەوێ جینگا بەتالەکانی کۆمیتە ی سەرکردایەتی کۆمەلە بەسترابوو. ۵۸ کادری کۆمەلە (کە هەر هەموویان هاوڕینی چەندین سألە ی خەباتی سەختی شاخ و شارمان بوون)، بپاری نیعدامکردنی نێمەیان واژو کردبوو).

هەر دەریارە ی شیوێ نویسینی ئەو نامە یەیان، ئیبراهیم جەلال کە یە کێک بوە لەوانە ی لیکۆلینەوێ لەگەڵ هەر سێ بەندە کەدا کردو، لە کتیبە کەیدا "چەپکێک لە میژووێ کۆمەلە" ل. ۴۵۲ دهنوسی: بۆ رۆژی ۱۹۸۵/۱۲/۱۶ چومە لای "مەبەست مەلا بەختیار" و پرسى: وەلام چیه؟ گوتم لە گولەباران دەتبورن و ماویە ک زیندانی ئەبیت و پاشان دەرە کریت لە کۆمەلە و یە کتیبی... گوتمی: دەباشە تەسجیلت هیناوه، داینی و فەرموو بنوسه. گوتم: نا فەرموو بە دەستوخەتی خۆت وەلامی ئەم پرسیارانەم بەدەرود و بە نویسن ببنوسه. مەلا بەختیار نەک هەر وەلامی هەموو پرسیارەکانی منی بە نویسن دایهوه. بەلکو کەوتە نویسنی ناوی هەموو ئەندام لق و شانە و رنکخستەکانی ناش. نەختی دامام و پاشان گوتم: کاک بەختیار سەرکردە ی پڕولیتاریا بۆ رزگارکردنی گیانی خۆی، قوریانی بە رنکخراوەکە ی و ئەندامان دەدا بەو جۆرە؟ بەس نەبوو لە شار دەست رژیم نەکەوتی، خۆ کۆمەلەت بە هەلته کاندن ئەدا...).

۱۷- لە گفتوگۆ یە کدا لە نیوان نازاد هەورامی و پشکۆ نەجمەدین. دا کە کادێرنکی دیاری ناو نالای شۆرش بو، نازاد هەورامی وەک دۆستی نزیکي ئەوان، بەم شیوێە باسی جیابونەوێ دەکات: "نێمە بە یە کگرتویی ئەمە حالمانە کە هیە! کۆمەلە کە کرۆکی یە کتیبیە بیینی! تۆ کئی جیا دەکەیتەو؟ حیزبی مارکسی عەیار ۲۴. بەم کەرەسیە و لە شاخ و لە بزوتنەوێ چە کداریدا، دروست ناییت! تۆ ناتوانیت شتیک لە کۆمەلە باشتر. بە جیابونەوێ لە کۆمەلە. دروست بکەیت! جگەلەو، بۆچی پیت وایە کارکردن

لہ گھل سالاردا۔ لہ کارکردن لہ گھل کاک نہوشیرواندا خوشرتہ و ناسانترہ! نہی کاک بہختیار و کاک سالار! نہوان چؤن پیکہوہ ہلڈہکەن و دەسازن؟ نئمە وا خەریکە دەسائیک لہم بزوتنەوہیەدا پردەکەینەوہ و تا نیرەمان ہیناوە. لینگەرین با تا کوتایی بگہیەنین و یەک چارەنوسمان ہەیت! نەگەر شکستمان خواردا، با ہەموو پیکەوہیین، نەگەریش بە مەنزلیک گەشتیین و دەستمان لہ چەک و شاخ بوویەوہ، نەوسا ہەر کەس و حسابیک بۆ خۆی دەکات، نئستا پاش ۲۴ سال لہم گفتوگۆییە نیوان نازاد ہەورامی و من، زۆر نەستەمە بلیم: دەبو چیمان بکردبا! بەلام دەتوانم بلیم: بۆچونەکانی نەو پیاوہ وردیین و ژیرە، بەشینکی زۆر لہ راستیەکانیان لہ خو گرتبون". (نەزموون و یاد، نالای شۆرش و حیکایەتەکانی زیندان، پشکو نەجمەدین، چاپی دووم. بەرگی یەکەم و دووم - ۱۹۷۸-۱۹۸۹ - ج. ۲۲۸).

لە گەرمەى شۆرشدا

جیابونه وهای رهسول مامه‌ند

*بۆچی رهسول مامه‌ند و براده‌ره‌کانی له یه‌کیتی جیابونه‌وه؟

- دواى کاره‌ساتى هه‌کارى، یه‌کیتی نیشتمانى کوردستان توشى حال و وه‌زعیكى زۆر درۆاربو، له‌و کاته‌دا دوزمناى نه‌ته‌وه‌که‌مان به‌هیواى ئه‌وه‌بون که شۆرشه‌ نوێکه‌مان له‌ناویه‌رن، چۆن له‌ پوی سه‌ریازی‌وه‌ زیانیکی گه‌وره‌ی لیکه‌وت، ئاواش له‌روی سیاسیه‌وه‌ زه‌ریه‌یه‌کی گه‌وره‌ی لێبده‌ن، چاکترین رینگاش بۆ ئه‌و زه‌ریه‌لێدانه، ئه‌وه‌بو هه‌ولێبده‌ن یه‌کیتی نیشتمانى کوردستان له‌ ناوه‌وه‌ هه‌لته‌کێنن.

زۆر به‌داخه‌وه، ره‌سول مامه‌ند و ئه‌و براده‌ره‌انه‌ی له‌گه‌لێدا بون و به‌ ناوی بزوتنه‌وه‌ی سۆسیالیستی کوردستانه‌وه‌ کاریانده‌کرد، که‌وتنه‌ ئه‌و داوه‌وه‌ که به‌لای منه‌وه‌ داوی دوزمناى کورد و کوردستان و شۆرش بو، ئه‌وه‌ی ئه‌وانی خسته‌ ئه‌و داوه‌وه‌ چهند هۆیه‌ک بو:

یه‌که‌م: هه‌ندێ سهرکرده‌یان که په‌یوه‌ندیان له‌گه‌ل حکومه‌ت هه‌بو، حکومه‌تی عێراق دواى کاره‌ساتى هه‌کارى پێیوابو، هه‌لیکی باشی بۆ ره‌خساوه‌ بۆنه‌وه‌ی یه‌کیتیش له‌ روی سیاسیه‌وه‌ له‌ناو خۆیدا هه‌لته‌کێنێته‌وه‌ و به‌ناوی جیاکردنه‌وه‌ی بزوتنه‌وه، دوه‌ره‌کی خسته‌ ناو ریزه‌کانی یه‌کیتیه‌وه‌.

دوهم: که ره‌سول مامه‌ند و براده‌ره‌کانی کاتی خۆی له‌گه‌ل عه‌لی عه‌سکه‌ریدا توشی چهند گه‌یروگرفتیک بوون، ده‌یانزانی ئه‌گه‌ر عه‌لی عه‌سکه‌ری بمایه، ئه‌وانه‌ ئه‌و ده‌سه‌لات و توانایه‌یان نه‌ک هه‌ر نه‌ده‌بو، به‌لکو هه‌ندیکیان نه‌ده‌برانه‌ سه‌رکرده‌یه‌تی، به‌تایبه‌تی پێش ئه‌وه‌ی هێزی یه‌کیتی له‌ تۆکانه‌وه‌ به‌ره‌ و بادینان بچیت.

ناکوکییه‌ک ئه‌وکاته‌ هاته‌ کایه‌وه، کاتی عه‌لی عه‌سکه‌ری له‌ گه‌رفانی مه‌لا ناسیح نامه‌یه‌کی ده‌ره‌یتا، مه‌لا ناسیح وا ناسرابو، په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل حکومه‌تدا هه‌یه‌ و له‌بنه‌وه‌ سه‌ریکی به‌ ئه‌منه‌وه‌ و سه‌ریکی تری له‌گه‌ل بزوتنه‌وه‌ی سۆسیالیستی گری دراوه‌.

عەلی عەسكەرى، ھەوآلى مەلا ناسحى لە رىڭگای سەید مەجیدى ناوھەلزاوای مەلا ناسیحەو ھەزانی كە گوایە دايرەى ئەمن تەنانەت یارمەتى خێزانی مەلا ناسحیش دەدەن، لەبەر ئەو ھەو ھەلی عەسكەرى بە گالته پیکردنەو ھەزانی مەلا ناسیح ھاتۆتە گۆرپەشیز، چو بۆلای و دەستیکرد بە گیرفانیدا و چەند نامە یەکی لە گیرفانی دەرھیتنا، لەوانە نامە یەك بو كە عەلی ھەزار بۆ رەسوڵ مامەندی نوسیبو، داوای جیابونەو ھى لیدەكرد لە یەكیتی، ئەویش لە ژێرناوای سەربەخۆبون و پاراستنى سەربەخۆبى خۆبى و داوای ئەو ھى لیدەكە، ئەگەر داخوایەكانى بۆجیبەجئ نەكړئ، ئەوا جیابونەو ھە.

ئەوکارە وای لە عەلی ھەزار كړد، چاوبخشیتتەو ھەلۆبستى خۆیدا لەناو بزوتنەو ھەدا، لەوئى ناکۆکیەكى باش كەوتبۆ ھەلی عەسكەرى و دكتور خالید لەلایەك و رەسوڵ مامەند لەلایەكى ترەو ھە. رەسوڵ مامەند، حاجى حاجى ئیبراھیمی لە دەورى خۆى كۆكردبۆو ھە سەید كاكە و قادر عەزیزیش مام ناوھەندی بون لە ھەلۆبستیاندا، ھەرچەندە قادر عەزیز ئەو كاتە سەركردایەتى نەبو.

عەلی عەسكەرى، لەگەڵ دكتور خالیدا پشت ئەستوربون بە گەلێك لە برادەرانى ناوھەویان و پێیان وابو لە ھاویندا كۆنفرانسێك ببەستن و تێیدا ئەو پەيوەندیەى نێوان مەلا ناسح و كاردۆ و عەلی ھەزار و ئەوانەى تر، ئاشكرا بەكەن و زانیاریەكان بخەنە بەردەم كۆنفرانسەكە بۆ سزادانیان و بزوتنەو ھەك رێكخراویكى رێكۆپێك و شۆرپشگێرانیە و پاكژ بەیئەنەو ھە، بەلام بەداخو ھە بونی یاخود كارەساتى ھەكارى بەكى جیبەجیكردنى ئەو پیلانەى خستن، ئیتر رەسوڵ مامەند بە ئازادى و بەتەنیا مابۆو ھە.

كانى تەنگانە و رۆژى لێقەومان مرۆف تا قیدەكړیتەو ھە دەبیتە بۆتەى تا قیكردنەو ھە و قالیبونی مرۆف یان ساغبونەو ھە و دەرختنى ناوھەرۆكى زۆر كەس ھە. بەداخو ھە رەسوڵ مامەند و كۆمەلەكەى لە رۆژى تەنگانەدا، لە جیاتی ئەو ھى دەستى برایەتى و تەبابى و ھاوكارى درێژكەن بۆ بەشەكانى تری یەكیتی و ھەقالەكانى تریان، ھەستان لە پشتەو ھە خەنجەرى غەدریان لیدان، ئەویش ئەو ھەبو لە سەرىكەو ھە كەوتنە خۆ ئامادەكردن بۆ جیابونەو ھە و لە سەرىكى ترەو ھە، كەوتنە پەيوەندیکردن بە سامى عەبدولرەحمان و قیادەى موھەقەتەو ھە.

سیاسەتەكەیان وای لێھاتبو، تەنانەت موقاتەعەى مەكتەبى سیاسى یەكیتیشیان كړدبو كە نوینەرىكى ئەوانیشى تێدابو، مەركەزىكى تری جیاوازیان دانابو لە شیتنى و لەویش دیعایەیان دژی سیاسەتى رەسمى یەكیتی دەرکړد و ئەو ناراستیانەیان

باسده کرد، مام جه لال و کومه له دهستیان به سهر هه مو شتی کدا گرتوه و مام جه لال خو شی کومه له یه و کومه له ش شیوعییه و به فکر ماوییه و نهو سیاسته بو ئیمه دهست نادات.

هروه ها باسی نه وه بیان ده کرد، پتویسته ئیمه گفتوگو له گه ل حکومت بکهین و پیکبینه وه و به شهر هیچمان بو ناکریت و تاکه ریگه مان ته نها ریگه ی گفتوگویه .

* نایا ئیوه و بزوتنه وه ی سۆسیالیست، هه ونی گفتوگوتان نه دا بو نزیکبونه وه و چاره سه رکردنی ناکوکیه کانتان؟

- ره سول مامه ند، هات بو مه کته بی سیاسی، کاتیگ حکومت هه مزه ی باپیر ئاغای ناربدو، به لای شینیدا هاتبو و نه وانی بینیبو، گوتبوی حکومت منی ناردوه و نه وانیش گوتبویان با بنیرین مام جه لال بیت بوئیره، نه ویش گوتبوی من حکومت ناردومی بولای مام جه لال و راسپارده کان به و ده لیم .

نه وانیش نامه یان بوئیمه نوسی که یه کتر بینین، ئیمه ش وه لامان دانوه که مه کته بی سیاسی هه یه و نه و بریار نه دا و هه رکه سیک ئیشی به یه کیتی هه یه، نه وا پتویسته بیته مه کته بی سیاسی، هه مزه ی باپیر ئاغاش دیته مه کته بی سیاسی، ئیوه ش نه گه ر پیتان خو شه فه رمون ته شه ریف بینن بو مه کته بی سیاسی، وه کو تر خوتان نازاد و سه ره ستن . ئیمه هه یج ده سه لاتیکی تر به رامبه ر به مه کته بی سیاسی قبول ناکهین، هه روه ها پیمان گوتن نه وه له سوک وه ته، کاریکی ناراست و مندالانه یه، ئیوه نه ندایه یه کیتین و هیشتا جیانه بونه ته وه له سه رکردایه تی یه کیتی .

سکرتیری گشتی یه کیتی له کوئ بیت، نه وا نه بین مه کته بی سیاسی یه کیتیش له وئ بیت، له به ره نه وه ئیوه تا جیاده بنه وه له ئیمه، ده بین بین بو نه شوئینه ی، مه رکه زی یه کیتییه .

دکتور مه حمود، هه لوئستی دژی نه وه هه لوئستانه ی ره سول مامه ندبو، به تاییه تی نزیکبونه وه ی له سامی و قیاده ی موه قه ت و نه وانی به منال و نه قام و گه وچ ده دایه قه لم .

به لام به داخه وه، دکتور مه حمودیش یه ک ره وشتی خراپی هه بو که بوته سیمایه ک لیتی، نه ویش نه وه یه له هه رجییه ک به جوړیک قسه ده کات، که خه لکه که پی خو شه و مقبوله، لای ئیمه به دلئ ئیمه قسه ی ده کرد که ده چوه لای نه وان به جوړیکی تر قسه ی ده کرد و خو ی له وان نزیک ده کرده وه .

جگه له وه، دکتور مه حمود وه ک لئپرسراوی لیژنه ی ئاماده کردنی پارته ی

دیموکراتی کوردستان حزی دهکرد، له گه ل بآلی بزوتنه وهی سر به رهسول مامه ند یهک بگرن و یهک حیزب دروست بکن و خوی بیته لپرسراویان . به داخوه ئه ویش سیاسه تیکی دو روانه ی نواند و له ئه جامدا دایشکان به لای رهسول مامه ندا، هر چه نده به قسه وای نیشان ئه دا که سه دی سه د له گه ل ئیمه یه و خوی به دلسوز و برای راسته قینه ی ئیمه ده زانی .

کاتی همزه هات، ئه وانیش هاتن و به یه که وه وه لآمیکی هاوبه شمان دایه وه و قسه مان کرده وه، بۆئه وه ی پیکبینه وه و ببینه وه یهک و یهک ناوه ندمان هه بیته . رهسول مامه ند قبولیکرد، به تایبه تی به ئومیدی ئه وه بو ئه و گفتوگویه له گه ل رژیم ئه نجامیکی لیکه ویته وه .

ئه مجاره ش لیک نزیکبینه وه و ریگامان لیک نزیک کرده وه و برپارماندا پیکه وه هاوکاری بکه ین و له مه کته بی سیاسی، نویته ری ئه وانیش به شداری بکاته وه . کاره کان بۆ ماوه یهک به ریکوپیکی رویشتن، به لآم له بنه وه رهسول مامه ند هر په یوه ندی له گه ل عه لی هه ژار و کاردۆ و ئه وان مابۆه، ئه وانیش هر هانیان دها بۆئه وه ی، ئه و سه ربه خویی خوی له یه کیتی رابگه یه نیت و خزی جیابکاته وه . ته نانه ت سامیش نامه ی بۆ نارديو، تئیدا نویسیوی "رزگار یونتان له عه لی عه سکه ری و دکتور خالید، هه لیکي باشه بۆتان بۆئه وه ی به سه ربه سستی جیابینه وه" .

چهند لایهک و به شپوه ی جیاواز هه ولئ هه لته کاندنی یه کیتی نیشتمانیان ئه دا، وهک: حکومه تی عیراق، قیاده ی موه قه ته، سه رکرده یه تی بارزانی و سامی عه بدولپرهمان، ئه مانه هه ریه که به شپوهک هه ولئ خوی ئه دا .

ئه هه ولانه، هانی رهسول مامه ندیان ئه دا، درێژه بده ن به و کاره نا ته نزمیانه ی خویان، هه رئه وه نده له یه کیتی نزیک ده بونه وه تا که لکیان هه بوایه، ئه گه ر یه کیتی ده سکه و تیکی هه بوایه، هه ولئیان ئه دا به شدارین و به شیک بۆ خویان به رن . به لآم به کرده وه و به کار هه ولئ جیابونه وه یان دها، ئیمه ش لای خۆمانه وه هه ولمان ئه دا، رایان کیشینه وه و بیانکه ینه وه به یه کیتی راسته قینه، ئه و ناکوکیانه چاره سه ربکه ین، له به رئه وه ئاماده بوین سازشیشیان له گه لدا بکه ین، بۆیه زۆر شتمان لیتبول ده کردن که به راستی هی ئه وه نه بو ئینسان له حاله تی ئاساییدا قبولی بکات . بۆ نمونه، دوا ی شه هیدکردنی عه لی عه سکه ری و هاوریکانی هر له خویانه وه چون ئه ندامانی سه رکرده یه تی خویان زیادکرد و گه وره یان کردن و قادر عه زیزیان هیتایه سه رکرده یه تیه وه که هیشتا کاتی ئه وه ی نه هاتبو .

له جیاتی ئه وه ی رهسول مامه ند، خوی یان یه کتیک له براده رانی خویان بکن

به نوینتری بزوتنه‌وه له مه‌کته‌بی سیاسی، هاتن قادر عه‌زیزیان بۆ داناین که له‌وی له‌گه‌لماندابیت و له‌همو شتی‌کدا خاوه‌ن ده‌نگ و بۆچونی تاییه‌تی بیت و وه‌ک ئی‌مه مافی هه‌بیت .

ئیمه قبولمانکرد و گوتمان له پیناوی به‌کخستنی ریزه‌کانی به‌کیتیدا، ده‌بی هه‌مو هه‌ولیک بده‌ین و ئیمه باوه‌رمان به‌وه هه‌بو که به‌کیتی ریکخراویکی نیمچه به‌رییه و مولکی به‌ک حیزب نیه و بالی جیاجیای تیدایه، هه‌ر له‌به‌رئ‌وه مملانی و به‌کگرتنیشی تیدایه .

* نایا له‌و کاتانه‌دا، عیراق هه‌ج هه‌رشیکی سه‌ریازی گه‌وره‌ی کرده‌سه‌ر ئی‌وه؟

- له زستانی ۱۹۷۷ - ۱۹۷۸ ئیمه له قه‌ندیل مابوینه‌وه، ورده ورده هاتبوینه‌وه بۆ ناوچه‌ی ناوزه‌نگ و له‌وی باره‌گامان دانابو، له‌وکاتانه‌دا سوپای عیراقی هه‌رشیکی گه‌وره‌ی کرده‌سه‌رمان به‌مه‌به‌ستی گرتنه‌وه‌ی شینێ و مامه‌نده . پاش شه‌ریکی سه‌خت توانیمان بیانشکینین، به‌تاییه‌تی به‌هۆی ئه‌و براده‌رانه‌ی به‌کیتیه‌وه که له باله‌کایه‌تییه‌وه هه‌ینابومانن، وه‌ک سه‌ید که‌ریم و ئه‌حمه‌د مه‌ولود . ئه‌و قاره‌مانانه ده‌وری زۆر باشیان نواند، له به‌رگری له مامه‌نده و له ئه‌نجامدا له ده‌ست خۆماندا مایه‌وه .

* له‌و کاتانه‌دا هه‌ستان به‌راپه‌رینی گه‌لانی ئیران ده‌کرد؟

- له پایزی ۱۹۷۹ ئیمه له ناوزه‌نگ بوین و ره‌سوڵ مامه‌ند و ئه‌وانیش هه‌ر له نزیکی ئیمه‌وه‌بون له‌و کاتانه‌دا شوپشی گه‌لانی ئیران له په‌ره‌سه‌ندنابو . له هه‌مان کاتدا ئیمه له قه‌ندیل، جگه له گه‌توگۆکه له‌گه‌ل حکومه‌ت کردبویمان، چه‌ندین نامه‌شمان نارده‌بو بۆ هه‌زه شوپشگه‌یبه‌کانی ئیران، بۆ په‌یروزیایی و هاوکاری و هاوخه‌باتی .

ئیمه په‌یوه‌ندیه‌کی باشمان له‌گه‌ل کورده‌کانی ئیراندا په‌یدا کردبو، ناویانگه‌شمان زۆر باش بو . ته‌نانه‌ت له خۆپیشاندانه‌کانی ناوشاری بۆکان و چه‌ند شاریکی ترده‌ا، به ئاشکرا دروشمی پشتگیری به‌کیتی نیشتمانی ده‌ببسترا و ده‌بینرا و به پیچه‌وانه‌وه، خه‌لک نه‌فره‌ت و جنیوی ئه‌دا به قیاده‌ی موه‌قته و به خائینی ئه‌دایه قه‌له‌م . به‌تاییه‌تی ئه‌و سه‌رده‌مه مالی بارزانی، په‌یوه‌ندییان هه‌شتا هه‌ر له‌گه‌ل شا و دام و ده‌زگا‌که‌یدا مابو .

جه‌ماوه‌ری کۆمه‌له‌ی شوپشگه‌یبه‌کانی زه‌حمه‌تکێشانی کوردستان، تا ئه‌وکاته،

به ئاشکرا چالاکیان نه ده کرد، بلاوکراوه کانیاں به بی ناو بلاوده کرده وه، نه وان مؤتوری کاره جه ماوه ریه کان بون و زۆر هیرشی توندیان ده کرده سهر قیاده ی موقه ته .
 حیزبی دیموکراتی کوردستان، هه لۆیستی وا رون نه بو، نه وان هه لۆیستیکی سازشکارانه یان هه بو له گه لیاندا که بریتی بو له رازانه وه و دلدانه وه و راگرتنیاں وه کو هیزیک به رامبه ر به ئیمه .

* که ی بزوتنه وه ی سۆسیالیست به ته واوی جیا بونه وه له ئیوه، نایا پینش نه وه ئیوه یان ناگادار کرده وه؟

- له نه ورۆزی ۱۹۷۹ دا و به شه و و به بی پرس، له به ره ی ئیمه وه گواستیانه وه چونه گۆره شیر و ئیعلانی جیا بونه وه ی خۆیان کرد. سه یر له وه دابو، دکتۆر مه حمود، رۆژیک پیشتر هاته لای من و نه وشیروان، ئیمه به سه سئ قۆلی دانیشتین و له به رچاوی نه وشیروان نه وه پهری په رۆشی خۆی بو یه کیتی نیشتمانی ده رخت، به تاییه تی به رامبه ر به منیش و گوتی: "تۆ برا گه وره مانی من ئاماده م هه تا مردن له گه ل تۆ بيم و جانتاتان بو هه لگرم". گوتی: "ئیمه هه رسیکمان که بریارمان دابو به سه سئ قۆلی دابنیشین بو ریکخستنی نه و سیه و هه تا مردن سه سئ کوچکی شۆرش و یه کیتی ده بین".

که چی به داخه وه سه بین، نه ویش له پیشیانه وه بو که خۆیان جیا کرده وه . دیاربو نه وان له ناو خۆیاندا پیکهاتبون، حیزبکی تازه دروستبکه ن و دکتۆر مه حمود به ته مای نه وه بو ببیته سکریتیر، یان ریش سپی، یان کاربه ده ستیان . هه رچه نده براده رانی باله که ی تری بزوتنه وه، له گه ل یه کیتی مابونه وه، به تاییه تی عومه ر ده بابه، هه لۆیکی زۆریدا که نه وئیشه نه که ن و نه و جیا بونه وه یه خراپه و وه ختی نیه و زۆر زهره ر ده دا له شۆرش. به لآم نه وه هه یج سو دی نه بو، به لکو زۆر زیانی لیداین.

له کاتی که ئا و نه وان جیا بونه وه که شۆرشی ئیران له سه ره تادابو، ئیمه پیوستمان به هاوکاری هه بو، له جیاتی نه وه ی هاوکار و دۆست و برا و خه باتگێر و پشت و په نای ئیمه بن، بون به درک و چقل و له هه مو جیه که پروپاگه نده یه کی زۆریان له سه ر ئیمه ده کرد، له لای ئیران به جۆریک و له لای عیراق به جۆریکی تر .
 نه وان، خیرا که وتنه گفتوگو له گه ل حکومه تی عیراق به ناوی نه وه ی که حکومه ت مافیان ده داتی و حوکمی زاتی وه رنه گرن، به لآم دوا ی نه وه ی گفتوگو که یان سه ری نه گرت، ئینجا بایان دایه وه به لای ئیراندا و له ئیران درۆیان درۆی ئیمه

بلاوده کرده وه . فیتنه یه تیان ده کرد، گوايه "ئیمه ماوین و ئیمه یارمه تی کومه له ی نیران و یارمه تی شیخ عیزه دین و حیزی دیموکرات ده دین و گوايه ئیمه، ده ستردی عه ره بین و له گه ل سوریا و لیبیا یه کین"، واتا هه رچیان بتوانیا یه له دژی ئیمه نه یان گوت .

به راستی زور گیروگرفتیا ن هینا یه سه ر ریگای په یوه ندی ئیمه و کوماری ئیسلامی، له هه مان کاتدا، ئه م براده رانه به جیا بونه وه یان ۱۵۰۰ پێشمه رگه یان برد، واتا نزکی سییه کی هیزی پێشمه رگه یان جیا کرده وه له ئیمه .

به مجوره ده بینین بزوتنه وه ی سۆسیالیستی به شیکی گرنگی له یه کیتی نیشتمانی جیا بووه، ئه و به شه ی تری که وه فاداری ریپازی عه لی عه سگری و دکتور خالد بون، مانه وه له گه ل یه کیتی نیشتمانی، به تاییه تی عومه ر ده بابه و جه مال جه کیم و ماموستا عه لی جه ویز و ماموستا نازم عومه ر و ده یان کادیر و سه دان نه ندای تری بزوتنه وه که له ناو شاره کاندا بون .

دیارده یه کی سه یر نه وه بو، وه کو بلئی کونه مه لاییه کان له گه ل نه وان رویشتن و کونه جه لالییه کان له گه ل کاک عومه ر ده بابه و براده رانی تر مانه وه . به لام سه یر نه وه بو، ئه و کونه جه لالییه نه ی مه شه ورن به وه ی په یوه ندیا ن له گه ل حکومه ت هیه، نه وان له گه ل ره سول مامه ند و نه وان رویشتن .

* جیا بونه وه ی بزوتنه وه ی سۆسیالیست چه ند زبانی به یه کیتی گه یاند و یه کیتی چۆن توانی هه نسته وه؟

- ئه و جیا بونه وه یه گورزیکی سیاسی بو، به لام دیسان یه کیتی نیشتمانی زور له وه به هیتر و به توانا تر بو که تیگ بچیت، بگره له سه ریکه وه یه کیتی قازانجیکی له وه کرد، ئه ویش نه وه بو که له سیما یه کی غه ریب له ناو له شی رزگاری بو . یه کیتی ریزه کانی به هیتر کرده وه و توانای باشتیرو، ئه و ریپازه راستره وه و راپاو نیمچه عه شایه رییه ی که نه وان نوینه ری بون، به راستی رویشتن و یه کیتی له روی چۆنایه تیه وه باشتیرو گه شه یکرد .

زوری نه خایاند، یه کیتی ئه و برینانه ی ساپیژکرد که بریتی بون له کاره ساتی هه کاری و جیا بونه وه ی ره سول مامه ند . یه کیتی توانی له ماوه یه کی کورتدا زیاتر له ۳۰۰۰ پێشمه رگه ریکبخاته وه و ریکخستنیش له شاره کان و له شوینه کانی تر، تاده هات پتر گه شه ی ده کرد و پادیوی یه کیتی نیشتمانی که وه ته وه گه ر و ده سترکرد، به بلاوکرده وه ی پروگرامه کانی و په یوه ندییه کانیش له گه ل هیزه

شۆپشگیتپه کانی ئیران به گشتی و چه په کان به تایبه تی گه شه یکرد. هر له حیزبی ره نجه درانه وه بگره تا سهر چریک و په یکار و کۆمه له ی زه حمه تکیشانی شۆپشگیتپه کوردستانی ئیران، به ره و باشی و پته وی ده چو، و په یوه ندیش له گه ل حیزبی دیموکراتی کوردستان ورده ورده ئاسایی ده بۆوه، ده توانین بلیین به ره و باشی ده چو.

ئه گه ره له کاتی شۆرش ئیراندا کاره ساتی هه کاری و جیا بونه وه ی براده رانی بزوتنه وه روی نه دایه، ده مانتوانی زۆر که لک وه رگرین و ته نانه ت ده مانتوانی زۆر شوینی سهر سنوره کان بگرین و چه ک و ته قه مه نی بۆخۆمان و بۆ شۆپشه که مان به یئین و سود له و بارودۆخه ی ئیران باشتر وه رگرین.

هه له اتنی حیزبی شیوعی بۆ کوردستان

* له کاتی شۆرش ئیراندا، به عس شالوی گرتن و کوشتنی له سهر حیزبی شیوعی زیاد کرد، ئه وان هه ئوئستیان چی بو؟ هه ئوئستی ئیوه چی بو به رامبه ریان؟
- له کۆتایی سالی ۱۹۷۸ و سه ره تای ۱۹۷۹ دا، حیزبی شیوعی عێراقی وه زعی شلوق بو، حکومه ت که وه پاونان و گرتنیان و ورده ورده حیزبی شیوعیش پوی کرده لای ئیمه. ئیمه به ئه رکی خۆمانمانزانی، هاوکاریان بکه ین، هاوکاریمان کردن و جی و چه کمان دانی، پیخه فی سهر پشته پیشمه رگه ی خۆمان هه لگرت و به سه رماندا دابه شکردن و چه کمان له شانی پیشمه رگه ی خۆمان کرده وه و دامان به وان.

جه ماعه تی ره سو ل مامه ند، ئه وه شیان کرد به بیانویه ک و که وتنه پڕوپاگه نده کردن که گوايه ئیره بۆته شیوعی خانه و ئیمه چ په یوه ندیه کمان له گه ل شیوعیدا هه یه و هه مان مه سه له یان بآلوده کرده وه که په کیتی، مام جه لال و کۆمه له ده یبه ن به رپۆه، خۆیان ماوی و شیوعین و هه موو شۆرش بوه به شیوعی.^(۳)
له مکاته دابو، به نه هیتی حکومه ت په یوه ندی به ره سو ل مامه نده وه کردبو، حکومه ت ئاماده بو بیانبینی ئیمه ئه و سه رده مه پاش سه رکه وتنی شۆپشی گه لانی

ئیران، پشتمان گهرم کردبو و ئومیدمان دهخواز که زیاتر کاری خویمان نهجام بدهین و وهزعمان باشتیرییت.

رسول مامه‌ند و براده‌رانی بزوتنه‌وه سودیان له هه‌لسوکه‌وتی منالانه و لاسارانه‌ی هه‌ندی له کادیره‌کانی ئالای شورش وهرگرتبو، ئه‌وه‌لسوکه‌وتانه ده‌وریان هه‌بو له مه‌سه‌له‌ی هاندان و ورژاندن و تۆراندنی براده‌رانی سۆسیالیستدا.

یه‌کیک له سه‌رکرده‌کانی ئاش، رۆژیک له زه‌لێوه ده‌پوات بۆ شینی و توشی ئه‌وان ده‌بێ، سلای لێ ناکه‌ن و ئه‌ویش گه‌لیک جنیو به بزوتنه‌وه ده‌دا و له باره‌گه‌که‌ی خۆی له شینی، له‌گه‌ڵ براهه‌کی شیرکۆی شیخ‌عه‌لی ده‌یکا به شه‌ر و به ته‌قه.

ئهم شه‌ره له‌گه‌ڵ بزوتنه‌وه پویدا، به‌بێ ئه‌وه‌ی هه‌چ بریارێکی سه‌رکرده‌یه‌تی هه‌بیته، له کاتی‌کدا ئیتمه هه‌ولمان ئه‌دا ئه‌وان رازی بکه‌ین و دلایان بده‌ینه‌وه و بیانیه‌ینه‌وه و یه‌کیان خه‌ین، به‌تایبه‌تی ئه‌و سه‌رده‌مه هه‌ندی براده‌ری سه‌رکرده‌یه‌تی نه‌ته‌وه‌یی حیزبی به‌عسی چه‌پ، وه‌ک حازم (عه‌بدولجه‌بار کوبه‌یسی) و ئه‌وانه، رۆلێکیان بینی بۆ ئه‌وه‌ی ئیتمه لێک نزیکه‌بینه‌وه و ئه‌وان جیا‌نه‌بینه‌وه، به‌لام وادیار بو ره‌سول مامه‌ند و بزوتنه‌وه بریاری جیا‌بونه‌وه‌ی خۆیاندا‌بو.

شۆرشێ ئیران و هه‌له‌کانی یه‌کیته‌ی

* نایه‌ یه‌کیته‌ی توانی وه‌ک پنیوست، سود له شۆرشێ ئیران وهریگیرته‌ و په‌یوه‌ندی هه‌مه‌لایه‌نه‌ی له‌گه‌ڵدا به‌هه‌یزیکاته‌؟

- هۆی ئه‌وه‌ی یه‌کیته‌ی نه‌یتوانی وه‌ک پنیوست سود له شۆرشێ ئیران وهریگیرته، ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ دو خالی سه‌ره‌کی:

یه‌که‌م: باری ناوخۆی یه‌کیته‌ی که باسمانکرد.

دووه‌م: حیزبی دیموکراتی کوردستان له لایه‌ک و براده‌رانی کۆمه‌له‌ی زه‌حمه‌ت‌کێشی کوردستانی ئیران له لایه‌کی تره‌وه، پێیان باشنه‌بو، بانقه‌کان و ده‌بۆکان و شوینه‌ گشتی و گرنگه‌کانی حکومه‌ت بگرین و بیخه‌ینه ده‌ست کورده‌وه.

حیزی دیموکرات هاتبوه سەر ئه و قه ناعه ته ی که ئه و رهنگه ته نها له مه هاباد بتوانی کاره کانی ئه انجام بدات، حیزی دیموکرات داوی یارمه تی و چهک و ته قه مه نی له ئیتمه ده کرد، ئیتمه بۆمان ناردن و له ئه انجامدا مه هابادیان گرت و هیچیان به ئیتمه نه دا. نه بونی په یوه ندییه کی باش له نیوان ئیتمه و دیموکراتدا، هۆیه کی گرنگ بو که نه مانتوانی وهک پتیویست سود له وکاته وه ربگرین.

ئه گه ر ئه و سه رده مه په یوه ندی نیوانی ئیتمه و دیموکرات زۆر باشبویه، دلنیام ده مانتوانی زۆر شوینی کوردستانی ئیران بگرین و ده یان ده بۆ و بانک و شوینی گشتی بگرین و به ملیونه ها دینار و به هه زاران پارچه چه کی باش بخرینه دهستی شوێشی کوردستان، له هه ردو پارچه که دا. به لام به داخوه ئه و هۆیانه وایکرد وهک پتیویست نه توانین سود له شوێشی ئیران وه ربگرین، ئیتمه ته نها ریگایه کمان بۆکرایه وه بۆ هاتوچۆ.

هه رچه نده پرپیاهه نده ی زۆر دژی ئیتمه کرا، هه م له لایه ن حکومه تی به ختیاره وه که ئیتمه ده ست وه رده ده یان له کاروباری ناوخوای ئیراندا هه م له لایه ن توکه رانی ئه مه ریکاوه که خزابونه ریزه کانی حکومه تی مه هدی بازرگانه وه، ئه وانیش زۆر له دژی ئیتمه بون و زۆر شه ڕی ئیتمه یان ده کرد و به پیچه وانه وه، هه ولی بوژاندنه وه ی قیاده ی موه قه ته یان ده دا که رسوا بوون.

وه زعی کوردستانی ئیرانیش تا ده هات به ره و ئالۆزی ده چو، چونکه کورده کانی ئیران داوی مافی خۆیانه کرد. ئه و سه رده مه سی هیزی کوردی و چه ندین هیزی ئیرانی له کوردستاندا ده سه لاتیان هه بو، حیزی دیموکرات له ناوچه ی موکریان، کۆمه له ی شوێگیتری زه حمه تکیشانی کوردستان له ناوچه ی ئه رده لان، وانا ناوچه ی سنه، مامۆستا شیخ عیزه دین له زۆر شوینی تر. ئه وکاته کۆمیته ی ناوچه کان، له شاره کاندای دروست بوون و له ئه انجامدا هه مو بریاریاندا که مامۆستا شیخ عیزه دین بکریته ریش سپی خۆیان و ئه ویش وه کو سه رکرده یه کی سیاسی و رۆحی هاتبوه پیش و کۆمه له ش پشتیوانی به رامبه ر حیزی دیموکرات لیده کرد.

ئیتمه ش په یوه ندیمان له گه لیاندا زۆر باشبو، له به نه وه ده توانین بلتین سی هیزی کوردی له سه ر ساحه که دا خۆیان ده نواند. جگه له و هیزانه، هیزی تریش هه بون که ده سه لاتیان له ناوچه ی کرماشاندا هه بو، وهک چریکه های فیدای خهلق و موجاهیدی خهلق و خه تی ئیمام په یره وان.

باری کوردستانی ئێران ههنگا و به ههنگاو به‌رهو ئالۆزیون ده‌چو. دیاره نه‌وکاته سیاسه‌تی یه‌کێتی نیشتمانی کوردستان له‌سه‌ر بناغه‌ی کوردستانییه‌ت دامه‌زرا‌بو، پێی وابو یه‌کێتی پێویسته له جیاتی هاوکاری ده‌وله‌ته داگیرکه‌ره‌کانی کوردستان بکات، هاوکاری هێزه شو‌رشگێه‌ره‌کانی کوردستانی ئێران و تورکیا بکات.

پشتگیری کوردی ئێران

* یه‌کێتی بریارکی سیاسی هه‌بو، چون مامه‌ئه له‌گه‌ڵ کوردی ئێران له‌لایه‌ک و حکومه‌تی ئێرانیش له‌لایه‌کی تر بکات؟

- که بارودۆخی کوردستانی ئێران ئالۆزیو، ئێمه ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌مان به دور و درێژی له‌ناو خۆماندا باس‌کردوه و بریارمانوابو پشتیوانی له کوردی ئێران بکه‌ین. ئه‌و قسه‌یه بۆیه ده‌که‌م، چونکه له پاشاندا لیپرسراوانی ئالای شو‌رش که جیابونه‌وه و بۆنه‌وه‌ی خۆیان له ئێران نزیک بخه‌نه‌وه، هێرشێکی گه‌وره‌یان کرده‌سه‌رمان که گوايه ته‌نها من و نه‌وشیروان و مولازم عومه‌ر به ئاره‌زوی خۆمان، بریاری هاوکاری حیزبی دیموکرات و کوردی ئێرانمانداوه.

به‌لام سیاسه‌تی ئێمه له هاوکاری له‌گه‌ڵ کوردی ئێران، زۆر کۆنتریبو له‌وه‌لۆیسته‌ی ئه‌وان باسیانده‌کرد، چونکه په‌یوه‌ندی و هاوکاری ئێمه هی سه‌ره‌تای ۱۹۸۰ نه‌بو، به‌لکو هی سه‌ره‌تای شو‌رش بو که هێزه‌کانی کوردستانی ئێران هاوکاری ئێمه‌یان ده‌کرد و ئێمه‌ش به‌هه‌مان شیوه.

به‌لام ئه‌و قسانه‌یان کردبو، بۆنه‌وه‌ی خۆیان له کۆماری ئیسلامی نزیک بخه‌نه‌وه و ئێمه له به‌رچاوی کۆماری ئیسلامی، وه‌کو دوژمنی سه‌رسه‌خت بده‌نه قه‌له‌م.

که ئالۆزی که‌وته نێوان هێزه‌کانی کورد و حکومه‌تی ئێران، به شه‌رێک ده‌ستی پێ‌کرد. به‌داخه‌وه ئێمه ئه‌و شه‌ره‌مان به باش نه‌زان، به شه‌ری براکوژیان دایه قه‌له‌م، به‌لام پشتیوانی کوردی ئێرانمان کرد و ئه‌وه‌لۆیسته‌مان به باش زانی.

یه کیتی وه ک ناو بژیکه له نیوان کوردی ئیران و کۆماری ئیسلامیدا

* ئیوه هیچ ههولیکتانداندا بۆنهوهی، شهر له نیوان هیزهکانی کوردستانی ئیران و حکومهتی

ئیراندا رونهدات؟

- من نامهیهکم بۆ ئایاتوللا مونتەزیری نوسی، پێشتر من چوبومه مائی و له زیارهتی که بۆ قوم کرد و زیارهتی ئیمام خومهینیم کرد له مائی ئه و دابهزیم. ئه و په یوه ندییه شم به هۆی موحه ممه د مونتەزیری کورپه وه دروستکردبو که دۆستیکی عه ره بی نزیکي ئیمه، حازم (عه بدولجه بار کوبه یسی) ئیمه ی ناساند به محمه د مونتەزیری.

له نامه که مدا نوسی بوم: "که واباشه شه ی نه بیته و شه ی له نیوان موسولمانان خراپه و بۆ کۆماری ئیسلامی زۆر خراپه و کورد سونته یه و ئیوه شیعه ن، ئه و شه یه هم به دژایه تی کورد داده نری، هم به دژایه تی شیعه بۆ سونه داده نری، له به ره وه وا باشه ئیوه گیروگرفته کان به ناشتی چاره سه ربکه ن". وینه یه ک له و نامه یه شم نارد بۆ مه هدی بازرگان که سه رۆکی ئه نجومه نی وه زیران بو.

دوایی زانیم که ئایاتوللا حوسین عه لی مونتەزیری نامه که ی من ده باته لای ئیمام خومهینی و ئیمام موافقه قه ت ده کا و ده لئ "نابئ شه پی کورد بکه ن"، دوایی داریوشی فروهر بۆی گێرپامه وه، وتی که باسی شیخ عیزه دینی حوسهینی زۆر به ناراستی کرابو.

له پاشان ئه وه بو ئیمه له سه ره ئه و په یوه ندییه رۆیشترین، ئیتر ئه وانیش گوتیان باشه ئیمه ئامادهین شه ی رابگیریت و وه لآمی نامه که یان دامه وه، "ئاماده ن ناو بژی ئیمه قبول بکه ن". ئه وه بو ئیمه له نیوان کوردی ئیران و ده ولته تی مه رکه زیدا ناو بژیمانکرد. پاشان چوار وه زیری ئیرانی: وه زیری کیشوهر، وه زیری کار که

ئاغای داریوشی فروهر بو له گه ل دو وه زیری تر له گه ل فه مانده ی ژه ندرمه ره هاتن، به هۆی ئیمه وه ده ستیانکرد به گفتوگو له گه ل حیزبی دیموکرات له ناوچه ی سه رده شت.

ئیمه چاوپێکه وتنه که مان رێکخست و له دتی (به نو خه له ف) کۆمانکردنه وه، ئیمه به رپرس بوین له هینانی ئه وان و له سه لامه تی ئه وان. دانیشتنه که به ئاماده بونی نوینه رانی حیزبی دیموکرات، مامۆستا شیخ عیزه دین، کۆمه له و چریکی فیدایی خه لک بو.

پاش هه ول و ته قه لایه کی زۆر، توانیان (هه یه تی نماینده گی خه لکی کوردستان) دروستبکه ن به سه رۆکایه تی مامۆستا شیخ عیزه دین و به به شداری ئه م چوار لایه نه، له گه ل هه یه تی نماینده گی قسه کرا و ئه نجامه که ی بوه راگرتنی شه پ و پێکدادان.

که شه پ وه ستا، به لای ئیمه وه ئه وه سه رکه وتنیکی گه وره بو، هه م بۆ کورد و هه م بۆ کۆماری ئیسلامی و هه م بۆ یه کیتی نیشتمانی کوردستان، چونکه رێگای چاره سه ری سیاسی کرایه وه. ئه وکاته کۆماری ئیسلامی تازه کۆرپه بو، هه مو که س خۆشی ده ویست، نمونه ی به رگری بو له دژای ئیمپریالیزم و ده ولته کۆنه په رسته کان و وه ک قه لایه کی گه وره ی ئازاد، دژ به کۆنه په رستی و ئیمپریالیزم و تۆکه رانی سه یر ده کرا.

له به رئه و هۆیانه، یه کیتی دوا ی ئه وه ی نوینه رانی حکومه ت و کوردی به یه ک گه یاند، له کێشه که هاته ده ری و کاره که ی بۆ هه ردو لا به جیه یشت. ئه و هه لۆیسته ی یه کیتی نیشتمانی بو به هۆی ناره زایی با له توندپه وه کانی ناو حکومه ت، داوا ی ئه وه یان ده کرد که ده بی گه یرگرتی کورد له ئێران، به شه پ و کوشتار چاره سه ربکریت.

کۆمه لێک له ده سه لاتدارانی حکومه ت که وتنه ئه وه ی که شه پی ئیمه بکه ن و یه کیتی نیشتمانی کوردستان به دژی (ئینقیلاب) بده نه قه له م، بۆ ئه مکاره قیاده ی موه قه ته و جه ماعه تی ره سو له مامه ند که حیزبی سۆسیالیستی یه کگرتوی کوردستانیان دروست کردبو، ئه وانیش زۆر درۆی ناراستیان لای ئێرانه کان کردبو. هه رچی باسی خراپی هه یه دژی ئیمه کردبویان، بۆ ئه وه ی تا بۆیان بکریت با له توندپه وه که مان بکه ن به گژا و ئیمه یان وه ک پشتیوانانی کوردی ئێران و دژی حکومه ت ئه دایه قه له م.

هیزی پشتیوان

* کاتی گفتوگۆی نیوان کورد و حکومهتی ئێران سه‌ری نه‌گرت و شه‌ر ده‌ستیپێکرد، هه‌لۆستی یه‌کیتی چی بو؟

- که شه‌ری نیوان هیزی کوردی و حکومهت که به شه‌ری (سه‌ مانگه) ناوده‌بریت ده‌ستیپێکرد و حکومهتی ئێران شه‌ره‌کانی گرتوه و کورده‌کانی ئێران ناچاربون بکشینه‌وه و به‌ره‌و ناوزه‌نگ و توژه‌له‌ هاتن، له‌وانه براده‌رانی حیزبی دیموکرات، کۆمه‌له، مامۆستا شیخ عێزه‌دین، کومه‌لیک له حیزبی توده و چریکهای فیدایی خه‌لق و جه‌ماعه‌تی خوشکه ئه‌شه‌رفی ده‌هقانی. ئیمه‌ش به گه‌رمی له‌وی پێشه‌وازیمان لێکردن و ئه‌وه‌نده‌ی پیمانکرا به‌پیتی توانا یارمه‌تیمان‌دان و درێغیمان نه‌کرد له‌ هاوکارییان، من پیموایه ئه‌وه یه‌کێکه له شانازه‌کانی یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان به‌رامبه‌ر به کوردستانی ئێران.

ئهو هه‌لۆیسته‌ی ئیمه بو به‌هۆی نزیکبونه‌وه‌ی زیاتر له حیزبی دیموکرات و به‌ینمان له‌گه‌ڵیاندا خوشتربو، بۆ کوردی ئێرانیش ده‌رکه‌وت، ئیمه پشتیوانی راسته‌قینه‌ی ئه‌وان بوین. ئه‌وانه که به هه‌ق به‌سه‌رماندا بیا (هیزی پشتیوان)، به‌راستی هیزی پشتیوانبوین و له‌ هاوکاری له‌گه‌ڵ ئه‌واندا هیچ درێغیمان نه‌ده‌کرد، ئه‌و هاوکاریه بوه به‌ردی بناغه بۆ دۆستایه‌تیه‌ک، له‌گه‌ڵ گروپه ئێرانیه‌کانی تری ئێرانیشدا.

له هه‌مان کاتیشدا په‌یوه‌ندیان له‌گه‌ڵ کۆماری ئیسلامیشدا هه‌بو وه هه‌ولمان ده‌دا ئه‌و په‌یوه‌ندیه نه‌پسینین، به‌لام به‌داخه‌وه توندپه‌وه‌کانی ناو ئێران، ئه‌وانه‌ی پێیانابو، ئه‌بێ به شه‌ر مه‌سه‌له‌ی کوردی ئێران چاره‌سه‌ریکریت، که‌وتنه‌ دژایه‌تیمان و موشاغه‌به‌یان له‌سه‌ر ده‌کردین، بوه‌هۆی ئه‌وه‌ی ساردی بکه‌ویته‌ ئیوانمان و به‌وه‌هۆیه‌وه نه‌هیلن ئه‌و چه‌کانه‌ی له‌ سووریاوه بۆمان هاتبو بگاته ده‌ستمان. دکتۆر چه‌مران⁽⁴⁾ زۆر ده‌وڕیکی خراپی بینی له ده‌ستگرتن به‌سه‌ر چه‌که‌کانماندا، دوا‌ی زانیان که چه‌که‌کانمان پاسداران ده‌ستیان به‌سه‌ردا گرتوه و بۆ خۆیانیان برده‌وه. ئه‌وه‌ش له‌کاتی‌کدا بو که ئیمه زۆر پێویستمان به چه‌ک هه‌بو، ئه‌گه‌ر ئه‌و چه‌که‌مان پێ بگه‌یشتبا به‌ده‌مانتوانی هیزیکی گه‌وره دروست بکه‌ین و ناوچه‌ی زیاتر ئازادبکه‌ین.

پەراوینەکان:

۱- (ئەو بەلەى كە لە گەل رەسول مامەند و ھاوڕێكانى نەرۆشتن، بریتى بون لە: عومەر مستەفا "دەبابە"، جەمال حەكیم ناغا، عەلى حەمۆز، نازم عومەر، مامۆستا شەریف مەولود، عەزیز بەگ، سوار ناغای عباس ناغای سەرکەپكان، عومەر عەبۇللا، عومەر عەزیز، تەمەنى بزوتنەوێ سۆسیالیست لەناو یەكێتى، پاش جیابونەوێ بەلى رەسول مامەند، درێژ نەبوو بەلكو تەنها ۳ سأل و شەش مانگ و نیو بوو، لە نەرۆزى ۱۹۷۹ دەست پێ دەكا و لە ۱۱ ئەیلولى ۱۹۸۲ كۆتایی دێ.. دوابەدوای ئەمە، ئەندامانى بزوتنەوێ بەردەوام بوون لەسەر كارکردن لەناو یەكێتیدا لەژێر چەترى یەكێتى شۆرشگێراندا). (ئینسكلۆپیدىای یەكێتى. ل. ۹۸).

۲- لە ۱۹۷۹/۸/۳ بزوتنەوێ سۆسیالیست كۆبونەوێ فراوانى گرت كە ۳ رۆژى خایاند و سەرکردایەتى نوێیان دانا و ناوی خۆشیان گۆزى بە (حیزی سۆسیالیستی یەكگرتوى كوردستان: حسیك)

۳- حیزی بەعس لە ۱۸ مایسى ۱۹۷۸دا، ۲۱ كادیترى چالاكى حیزی شیوعى نیعدامكرد، ئەمە سەرەتای دژیەتى ناشكرای بەعس بو بەرامبەر بە حیزی شیوعى، لەوكاتەوێ شیوعى ھەستیانكرد كە زەمىنەى مانەویمان لە گەل بەعس نەماوێ و وردە وردە دەستیانكرد بە كارى كەمى نەھىتى تا گەشتنە پەچراندى پەيوەندى.

۴- مستەفا چەمران لە ۱۹۳۲ لە دایك بو، لە سەرەتای دامەزراندنى كۆماری ئیسلامیدا، وەزیری بەرگری بو، سەرپرەشتى پاسداران و ھێرشەكانى دەكرد بۆسەر كوردستانى نێزان لە ۱۹۸۱/۷/۲۱ لە شەرى دژ بە عێراقدا كۆژرا.

زستانی ۱۹۸۰ قاسم‌رهش

مام جلال له سالی ۱۹۸۶ به‌سیم له سنوری ماوه‌ت-
نیوان گونده‌کانی به‌رکورد و کاکي ده‌په‌ریته‌وه

لای راست، نازاد هه‌ورامی، د. که‌مال خۆشناو، مام جه‌لال

له‌ناوزه‌نگ

له سرددهمی شاخ

لەگەل جەسەن كۆستانى

له راستهوه؛ مولاژم عومهړ. مام جهلال، نهوشیروان مستهفا، سالار عهزیز- ناوزهنگ ۱۹۷۹

کۆنفرانسی سیتی کۆمه له له میترگه پان، ۱۹۸۴/۷/۲۰
له راستهوه: قادری حاجی علی، نازاد هه ورامی، جهبار فه رمان، مام جهلال

له گه ل پۆلنك پنشمه رگه - توژه له ١٩٧٩

له راسته وه؛ مام جهلال، عومهر ده بابه، كوئخا قادر و كوئخا عهلى و؟
دانيشته كان؛ د-فواد مه عسوم، عومهر شئخ موس، نه جمه دين بويكا (سه لاح)

گفتوگو

گفتوگۆی یەکیتمی ۱۹۸۳

* فکری گفوتگۆ له گەڵ حکومهتی به غدا، چۆن هاته کایه وه؟

- پێشتر باسی چەندین جۆره گفوتگۆمانکرد، له گەڵ حکومهتی عێراقدا که به هاتنی عومەر ده بابه بۆ شام دهستیپێکرد، تا ئه وهی عەلی عەسکەریمان ناردە وه و سه دام حسینی بینی، ئینجا که له قەندیل بوین و جارێکیان هه مزه ی باپیرناغا و جارێکیان شیخ مه حمودی کارێزه هات.

ئهم جاره یان خۆمان دهستیپێشخه ریمانکرد، ئه ویش کاتی کۆنگره ی نه ته وه یی عه ره بی له به غدا ده به سترا، به هۆی ئه وه ی ئه نوه ر سادات چوبو بۆ ئیسرائیل، ئیمه به پتویستمانزانی به ناوی یه کیتی نیشتمانی کوردستانه وه نامه یه ک بنوسین بۆ ئه حمه د حه سه ن به کر و پتی بلیین، "ئه گه ر بیته و عێراق هاوکاری خه باتی رزگار کردنی فه له ستین بکات و هیز بنیتریت و به ره ی خۆره لات ببوژینته وه و هیزی بنیتریت بۆ سوریا، ئه وا ئیمه ئاماده یین (ئاگر به ست) یک له گەڵ حکومه تدا مۆریکه یین و ده ستبه کین به گفوتگۆ بۆ چاره سه ریکی سیاسی مه سه له ی کورد".

ئه وانه هه یج وه لامیکیان نه دایه وه، تا هاوینی ۱۹۸۲، رۆژیکیان دکتۆر قاسملۆ نامه یه کی نووسیو، ده لێ "ده مه وێ سهردانی تۆ و عه زیز محمه د بکه م و ئه مه ویت هه ردوکتان پیکه وه ببینم، له به ره ئه وه پیمباشه له نیوان خۆتاندا له سه ر شوینیک بۆ بینین پیکبین".

نامه که له پێشه وه گه یشتیوه ده ست عه زیز محمه د، چونکه ئه و له نۆکان بو، و اتا له سه ره ری بو، من ئه وکاته له توژه له بوم، بۆیه عه زیز محمه د نامه که ی دکتۆری بۆ نارد بوم له گه لیا نووسیوی: "من پێم باشه ئهم کۆبونه وه یه لای تۆ بیته، چونکه (مائیده ی یه کیتی عامیرتره له ی ئیمه) و جیی ئیوه م به لاوه خۆشتره، له به ره ئه وه وام پیمباشه لای ئیوه بیته و ئیمه ش دین".

ئیمه ش وه لامی دکتۆرمان دایه وه که ئیمه ئاماده یین، ئه وه بو دکتۆر هات و عه زیز محمه دیش دو براده ری له گه لدا بو، من و نه وشيروان و مولازم عومه ریش له گه لێ

دانیشتین و گوتی: "من له به غداوه هاتوم و راسپاردهم پییه"، من وهک جاران گالتهم له گه ل کرد و گوتم: "دهی با بزانی راسپاردهکەت له سه رۆکه که تانه وه چیه؟" نه ویش گوتی: "من راسپاردهم پییه که حکومه تی عیراق ئاماده یه گفتوگوتان له گه لدا بکات، له گه ل ئیوه و له گه ل حیزبی شیوعی و بزانیته داخوایقان چیه؟ تا کو چاره یه کی سیاسی بدوزریته وه، بۆ وه زعی کوردستان و وه زعی عیراق به گشتی".

ئیمهش هه ندی پرسیارمان له میشکدا هه بو و لیمان پرسی، نه ویش هه رچه ندی توانی رونکردنه وهی داینی. هه ردولامان داوای مۆله تمان لی کرد، بۆنه وهی له گه ل سه رکرده یه تی خۆمان باسی بکه ی.

ئیمه، پاش ماوه یه ک وه لامان دایه وه که "ئاماده ین گوئی بگرین له رای حکومه تی عیراق و بزانی ده لئ چی؟ به لام نامانه وی ناوی گفتوگۆی لیبنریت و ده مانه وی بزانی حکومه ت چی پییه؟".

حیزبی شیوعی دو بۆچونیان هه بو، عه زیز محهمه د به تایبه تی به منی گوت: "ئیه باشه له سه ری برۆن"، به لام که خۆیان کۆبونه وه یان کردبو، لیژنه ی ناوه ندیان وه لامیان دا بۆوه، نه وان گفتوگۆ له گه ل ئه م حکومه ته ناکه ن و بارودۆخی نه وان له بارنیه بۆ گفتوگۆ.

بۆچی حکومه ت ته نها له گه ل یه کیتی و شیوعی هه وئی دانوستانیدا، نایه په یوه ندی له گه ل پارتیش کردبو؟

- عه زیز محهمه د، پێشنیاریکی کرد و گوتی: "من وه کو بیستومه حکومه ت په یوه ندی له گه ل پارتیش کرده وه، بۆنه وهی حکومه ت مه سه له ی کورد نه خاته مملانی نیوان یه کیتی و پارتیه وه، له گه ل لایه نیک ریکبکه ویت، به که مترین داخوای پازی ده بیته، و اباشه هاوئا هه نگی هه بی له نیوان ئیوه و پارتیدا، نه گه ر ئیوه لاریتان نیه من ئاماده م نه و هاوئا هه نگیه بکه م.⁽¹⁾

ئیمهش له مه کته بی سیاسی باسی هه مان مه سه له مان کردبو، بۆیه گوتمان: "به لئ باشه، تو برۆ له گه ل مه سعودا قسه بکه، با ئیمه هه ردولامان ته نسیق بکه ین و یه ک هه لۆیستمان هه بیته له مه سه له ی گفتوگۆ و توشی مملانی نه یه ین".

ئیمه به عه زیز محهمه دمان گوت که له سه ر سه فه ربو، گوتمان "پرسیک به سۆفیته کان بکه و بزانه نه وان نه لئ چی؟ نه گه ر ده توانن با نه وانیش قورسای خۆیان بکه نه گه ر و نه گه ر پێیان باشبو، نه و ئیمه وه لامیان نه ده ینه وه".

پیش نه وهی عه زیز محهمه د سه فه ری ده ره وه بکات، روسه کان وه لامی ئیجابیان

دابووه و حکومه‌تی عێراق دو کهسیان نارد بۆلامان. رۆژیک حیزبی دیموکرات هه‌وایی دابین و گوتیان: دو کهسی عێراقی دین، به‌لام به‌که‌مجار ناوین بینه باره‌گای ئیوه و دینه لای ئیمه له گۆره‌شیر.

گۆره‌شیر له سه‌رکردایه‌تی ئیمه‌وه له ناوزه‌نگ، نزیکي سه‌عاتیک دوربو، پێشنیازیان کردبو که ئیمه بچین له‌وی بیان بینین. ئیمه‌ش بریارماندا من و نه‌وشیروان و هه‌ندێ له براده‌رانی تر بچین، که چوینه لای حیزبی دیموکرات، دو کهسی عێراقی له‌وی بون به‌کیکیان ناوی (ئه‌بو ئه‌حمه‌د) بو دوابی بۆمان ده‌رکه‌وت که عه‌قید (خه‌لیل شاکیری) ناوه، ئه‌وی تریان ناوی (ئه‌بو عوده‌ی) بو، ده‌یناسیم و خۆی به‌بیری هه‌ینامه‌وه و گوتی: "من مولاژم بوم له دوکان و تۆم دیوه و تۆ ئه‌و کاته لیپرسراو بویت و ئیمه‌مانان له خوارێ داده‌نیشته‌ین که تۆ له‌گه‌ڵ لیپرسراوه‌کانی ئیمه داده‌نیشتی". ئه‌وان وایان ده‌ست پێکرد، که "سه‌رۆک سلّوی هه‌یه و باری ولّات له مه‌ترسیدایه و مه‌ترسی ئێران رۆژ به رۆژ زیاد ده‌کات".

که له قسه‌ی خۆی بۆوه، ئیمه‌ش پێمان گوت، "کاکه خۆت ده‌زانی ئیمه هه‌ر له سه‌ره‌تای دامه‌زاندنی به‌کیتی نیشتمانی کوردستانه‌وه لایه‌نگری چاره‌ی سیاسی مه‌سه‌له‌ی کوردین" و بۆمان ژمارد که چه‌ندجار هه‌ولێ گفتوگۆدراوه، باسی هاتنی عومه‌ر ده‌بابه و عه‌لی عه‌سکه‌ری و هه‌مزهی باپیرناغا و شیخ مه‌حموی کارێزه‌مان بۆ کردن، هه‌روه‌ها نه‌وشیروان به‌بیری هه‌ینامه‌وه و گوتی: "که شه‌ر له‌گه‌ڵ ئێراندا هه‌لگیرسا، ئیمه وه‌فدیگمان نارد بۆلای ئیوه و ئیوه قبولتان نه‌کرد".⁽²⁾

هه‌روه‌ها ئه‌وه‌م له‌بیرچو بۆت باسه‌که‌م، به‌راستی ئه‌و کاته له عێراق نه‌بوم، من چووبوم بۆ سوریا و لیبیا، ئه‌وانه له غیابی مندا مه‌کته‌بی سیاسی و به‌بێ ئه‌وه‌ی ته‌نانه‌ت ره‌ئی منیش وه‌ریگرن، بریارماندا بو گفتوگۆ له‌گه‌ڵ حکومه‌تدا بکه‌ن.

ئه‌وه‌شمان به‌بیر هه‌ینامه‌وه و گوتمان هه‌رچه‌نده ئیمه دژی ئه‌و شه‌ره‌ین که ئیوه له‌گه‌ڵ ئێران هه‌لتانگیرساندوه و پێمانوایه شه‌رێکی نا‌ره‌وایه و نا‌راسته و نا‌به‌جییه و نا‌وه‌خته، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ئیمه وه‌کو عێراقی نه‌مانویست له دژی سوپای عێراق بوه‌ستین و زۆرتر ویستمان هه‌ستی سوپای عێراقی بجولێنین که ئیمه سوپای عێراقی به سوپای خۆمان ده‌زانین و پێمان خۆش نیه، له کاتێکدا له جه‌نگێکدا به‌هه‌رێکی ده‌ره‌کی، ئیمه بێین و شه‌ری بکه‌ین، له‌به‌رئه‌وه ئیمه ویستمانه گفتوگۆ بکه‌ین، به‌لام ئیوه وه‌لامتان نه‌بوه.

ئێستاش ده‌مانه‌ویت بزانیین ئیوه چی ده‌لێن و چی ئه‌ده‌ن به کورد، ئه‌وان زۆرتر سوربون له‌سه‌رئه‌وه‌ی که ئیمه وه‌فد بنێرین و نوینه‌رمان بچیت.

* نټوه مهبهستان بو ته‌نھا بيانينن، ياخود وښديستان بنيرن بو به‌غدا؟

- نټمه نه‌وکاته برياري وه‌فد ناردرنمان نه‌بو، ده‌مانويست بزنانين حکومت چي د‌دا، نه‌مان ده‌ويست په‌يوه‌نديه‌که بپسټينين و برياريشمان نه‌بو، به قولی بچينه ناو مه‌سه‌له‌که‌وه، گوتمان نټوه بوچوني نټمه ده‌زانن، برؤنه‌وه و رای نټمه‌يان پي بگه‌ي‌نن و با نټمه‌ش بزنانين که حکومت هه‌لوټيستی چيه و ناگادارمان بگه‌نه‌وه. نټمه واخومان نيشاندا که ناماده‌ين و هه‌لوټيستان باشه، له هه‌ندئ جیگادا که پټويست بو تونده‌بوين و له هه‌ندئ جیگای تر که من هيمنتر. بيرمه که هه‌لساين مه‌لا عه‌بدوللا حياکی (عه‌بدوللاي حه‌سن زاده) زؤر مه‌دحي هه‌لوټيستی نټمه‌ي کرد، گوتی: "وه‌للا نه‌مه‌دزانی نټوه سياسه‌تیش باشده‌زانن، وامده‌زانی ته‌نيا شه‌ر و کاری حيزی باشده‌زانن".

نه‌وان روټيسته‌وه و ماوه‌يه‌کی پټچو، نامه‌يه‌کمان بو‌هات. دوايي ده‌رکه‌وت تاريخ عه‌زیز نارديوټی، به‌لام نامه‌که به‌بي ناونيشان و به‌بي نيمزا بو، و اتا نه‌نوسرابو بو کټيه و هي کټيه. گوايه نه‌مه هه‌ندئ بوچون بو، له‌و بوچونانه باسی براي‌تي کورد و عه‌ره‌ب و چه‌سپاندني په‌کټي نيشتمانی عيراق و به‌يانی نازاربو، که به بناغه دانرابو، به‌لام دو خالی تي‌دابو، په‌کټيان نه‌لئ به‌يانی نازار (نه‌توانرټ گه‌شه‌ي پي بدرټ) و حوکمی زاتيش به‌ه‌مان شيوه. نه‌وانه برياريک نين نه‌گورپن، مه‌سه‌له‌ي پيشمه‌رگه‌ش که نټمه له‌گه‌لياندا باسمانکردبو، ده‌لئ بو پيشمه‌رگه له‌کاتي شه‌رپدا پټويسته، نه‌گه‌ر پټکهاتين بو به‌رگري له نيشتمان، پيشمه‌رگه ده‌بي هه‌بي، به‌لام که شه‌ر ته‌واوبو، پټويسته باسی لټوه بگه‌ين، چونکه هه‌لکردني پيشمه‌رگه به برياريکی ساده چاره‌سه‌ر ناکرئ و نټمه هاونيشتمانی يه‌ک ولاتين، بو‌يه پټويسته گيروگرفته‌کان به گفتوگو چاره‌سه‌ريکه‌ين.

نټمه‌ش له وه‌لامی نه‌و نوسينه‌دا، وه‌لامیکمان نارده‌وه، له نه‌نجامدا نه‌وان پيشنيازيانکرد، نټمه په‌کټک بنيرين بولايان، نټمه‌ش گوتمان باشتره که نټوه وه‌لامی نوسينه‌که‌ي نټمه بده‌نه‌وه، نه‌وکاته نوټنه‌ر ده‌نيرين.

له شوباتی ۱۹۸۲د، جاريکی تر وه‌فده‌که‌ي حکومت هاتنه‌وه‌وه، هه‌مان دو که‌سي پيشو بون و وه‌لامی نه‌و نامه‌يه‌ي نټمه‌يان هيتابووه، نه‌مجاره‌يان نټجاييتربون.^(۴)

گفتوگو و رۆلی دهرهوه

* ریکهستنی یه کیتی له دهرهوه گله بیان ده کرد که وهک پنیوست له کاتی خۆیدا، ناگادارنه کراونه ته وه که یه کیتی له گفتوگۆدایه له گه ل به غدا؟
 - حه ز نه که م لیره دا خالیکی گرنه هیه بیلیم، ئه ویش ئه وه یه، زۆر که س ده لێن ئیمه ناگاداری ئه و گفتوگۆیه نه بوین و گله بیان هه بو که پرسیان پینه کراوه .

راسته که ی ئیمه به براده رانی دهره وه مان گوتبو، پیمان گوتبون که به سوریا و لیبیا بلین که وا یارمه تیمان لیبیا وه، ئیران ریگای لیگرتوین و وه زعمان خراپه، بۆیه ناچارین گفتوگۆیکه یین. جگه له عومه ر ده بابه، به لیبیه کانی گوتبو، ئه وانی تر وهک دکتۆر فوناد و براده رانی تر، له شام بون، هه یچیان به حکومه تی سوریا نه گوتبو، کاتیکیش دکتۆر فوناد و کاک دارۆ باسیان کرد که ناگادارنه کراون و گوايه ئه و بروسکانه ی ئیمه بۆمان لیداون له و باره یه وه رون نه بون .

من برۆای خۆم ئه وه یه، چونکه عومه ر ده بابه برۆای به گفتوگۆ هه بوه و به پنیوستی زانیبو و کاری بۆ کردبو، به لام چونکه دکتۆر فوناد و ئه وان له گه ل گفتوگۆنه بون و واشیانزانی ئه مجاره ش وه کو جاره کانی تره و رهنگه سه رنه گرئ، له به ره وه به پنیوستیان نه زانیبو راستیه کانیان به سوریه کان و به دۆسته کانی ناو بزوتنه وه ی عیرا قی بلین. هه رچه نده ئیمه حیزبی شیوعیمان نه ک هه ر ناگادار کردبووه، به لکو هه نگاو به هه نگاو له قۆناعی به ره وه پیشه وه چونی گفتوگۆکه ناگادارمان کردبو نه وه .

بۆ نمونه، نوینه رانی حکومه ت هاتن بۆ گۆره شیر، من هه مان رۆژ، پاش ئه وه ی له وئێ گه رامه وه، راسته وخۆ به ویدا چومه لای عه زیز محه مد و باسی دانیشتنه که م بۆ گێرایه وه . ئه ویش گوتی: "کاریکی زۆر باشتان کردوه" قسه کانی منی زۆر به دل بو، دوا به دوا ی ئه وه که جاری تر هاتنه وه، ئیمه هه مو مه سه له کانمان له گه ل که ریم

ئەحمەددا باسکردى كە بە سەرۆكايەتى ۋە فەدىكى حيزبى شىوعى ھاتبون بۆلەي ئىمە. واتا ئىمە حيزبى شىوعىمان لە ھەمو ھەنگاۋەكانى گفتوگۆ ئاگادار كۆتۈتە ۋە، ئەوان ئەيان ويست ئىمە ۋە پارتى يەك بۆچونمان ھەبىت بەرامبەر بە گفتوگۆ ۋە روسەكانىشيان ئاگادار كۆتۈتە ۋە.

چونى يەكەم ۋە فەد بۆ بەغدا

* كەي ۋە كىتان يەكەمجار نارد بۆ بەغدا بۆ گفتوگۆ؟

– لە مانگى مارتدا، ئەوان داۋاي ئەۋەيانكرد، يەككى ئىمە بچىت بۆ بەغدا، ئىمە فەرەيدونمان لە كۆتايى تشرىنى يەكەمى ۱۹۸۳دا نارد، بەلام بەناۋى نەخۆشيبىيە ۋە ناردمان. جگە لە من ۋە نەوشىروان ۋە دوستى برادەرانى مەكتەبى ساسىي، كەس ئاگاي لىنەبو.

وامان باسکردى كە فەرەيدون نەخۆشە ۋە حيزبى ديموكرات دەببات لە بەغدا ەمەلىياتى بۆدەكات، ئەۋەبو فەرەيدونيان برد ۋە چارەسەريشيان بۆكرد، بەلام لە ھەمان كاتدا فەرەيدون ھەم بەرزانى برى سەدامى دىبو، ھەم تارىق عەزىزى دىبو. بەرزان، ئەۋكاتە بەرپۆەبەرى موخابەرات بو، ۋە ئەۋكەسەبو كە ھەموجارىئ ۋە لامەكانى دەناردەۋە ۋە خەلكى دەنارد بۆلەي ئىمە. ھەتا گلەببەكى لەمن كۆرەبو لاي دوكتۇر قاسملۆ، كەۋا حوكم كەۋتۆتە دەست ئىمە، واتا "كەم ۋە من، ئىمە ۋاي بۆ دەچىن، مام جەلال ۋە كۆ يەككە لە ئەندامانى خىزانە كە لەگەلماندا دەبىت، نەك لە شاخ چەك ھەلگىئە لە دژمان".

منىش ۋە لامە دايەۋە، "ئىمە ھەمىشە ھەۋلمانداۋە كىشە كە بە ناشتى چارەسەربەكەين، بەلام ئىۋە نەتەنويستە". بارزان مەسەلەكەي بە گەرمى گرتبو، بۆ ھەق ۋە بۆ مېژو، ئەۋ دەبويست ئەۋ گفتوگۆيە سەربىگىئە ۋە بىكەتە سەركەۋتەنىك بۆ خۆي. واتا چۆن كاكى بەيانى ئازارى بە سەركەۋتەنىكى خۆي دانابو، پىموايە بارزانىش ئەۋ گفتوگۆيەي ۋە ئويست، يەككە لە سىفاتەكانى بارزان ئەۋەبو، زۆر چاۋي لە سەدام دەكرد.

له به‌غدا، زۆر ریزیان له فه‌ره‌یدون گرتبو، زۆر ئیجابی بوبون له‌گه‌لێدا و گوتیویان ئه‌و داخوازیانه‌ی ئیوه‌ داوای ده‌که‌ن، هه‌موی داخوازی په‌وایه‌ و ئیمه‌ هه‌مویمان قبوله‌، به‌لام به‌پراستی مه‌سه‌له‌یه‌ک هه‌یه‌ ده‌مانه‌وی پیتان بلیین، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ که (القائد الضرورة) مان هه‌یه‌ و سه‌دام ئه‌و سه‌رکرده‌ پێویسته‌یه‌، ئه‌و کاته‌ سه‌دام زۆر گه‌وره‌ ده‌کرا و باس له‌ (القائد الضرورة، القائد الاوحد، القائد التاريخي) و چه‌نده‌ها ناوی له‌و جوهره‌ ئه‌کرا.

به‌رزان هه‌والی ناردبو که له‌کاتی شه‌ردا، سه‌دام هه‌مو ده‌سه‌لاتیکه‌ی هه‌یه‌، بۆیه‌ ته‌نها سه‌دامیش ئه‌توانی له‌گه‌ل مام جه‌لال وه‌ک سه‌کرته‌یری گشتی قسه‌ بکات. ئه‌گه‌ر ئه‌تانه‌ویته‌ مه‌سه‌له‌که‌ به‌پیتته‌وه‌، با مام جه‌لال بیته‌ و ئیمه‌ هه‌مو به‌لێنیک ده‌ده‌ین و هه‌مو شتی که‌ ده‌که‌ین و ریزی ده‌گرین.

هه‌روه‌ها به‌ فه‌ره‌یدونیا گوتبو، حکومه‌ت ئاماده‌یه‌ ئه‌و یارمه‌تییه‌ داراییه‌ی ده‌ره‌وه‌ی یه‌کیته‌ی که‌ له‌ ئه‌نجامی گه‌فتوگۆ لێی ده‌بریت، قه‌ره‌بوی بکاته‌وه‌، واتا پاره‌یه‌که‌مان بده‌نی.

به‌پراستی فه‌ره‌یدون زۆر که‌می داوا کردبو، ئه‌گه‌نا ئه‌مانتوانی پێشه‌کی هه‌ی سالیکیان لێوه‌رگرین. بۆئه‌وه‌ی ئه‌گه‌ر یارمه‌تی ده‌ره‌وه‌شمان لێبپرا، توشی گیروگرت نه‌یه‌ین و په‌که‌مان نه‌که‌ویت.

که‌ فه‌ره‌یدون هاته‌وه‌، من له‌ دۆله‌ ره‌قه‌ بوم و کاتی شه‌ری بیته‌واته‌ بو وه‌ سه‌رکه‌وتنی گه‌وره‌مان به‌ده‌سته‌ینابو. یه‌که‌مه‌جاریو ناحیه‌یه‌که‌ بگرین و ناوچه‌یه‌کی گه‌وره‌ بکه‌ویتته‌ ژێر ده‌سه‌لاتمان و سه‌دان پارچه‌ چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نیه‌کی زۆرمان ده‌سته‌بکه‌ویت.

* نایا ریکه‌سته‌کانی یه‌کیته‌ی و هیزی پێشه‌رگه‌ رازی بون له‌سه‌ر ئه‌و گه‌فتوگۆیه‌؟

- کاتی که‌ ئه‌وان گوتیان، ده‌بیته‌ من بچم بۆ به‌غدا و ئه‌گه‌ر منیش بچم، دکتۆر قاسملۆ له‌گه‌لمان دیت، ئیمه‌ له‌ مه‌که‌ته‌بی سیاسی بریارماندا بچین. به‌پراستی من زۆرتر چه‌زه‌ر بوم و براده‌رانی تر زۆرتر سووریان له‌سه‌ر چوین، من زۆر په‌رۆشی چونی به‌غدا نه‌بوم، بۆیه‌ گوتم: پێویسته‌ ئیمه‌ پرسه‌ی هه‌مو کادیره‌کان بکه‌ین، به‌ مه‌رجی ئازاد هه‌ورامی و نه‌وشیروان ئاگادارین و سه‌رپه‌رشته‌ی بکه‌ن."

ئازاد هه‌ورامی، چووبه‌وه‌یه‌کی کردبو و له‌ کۆنفرانسه‌کانی کۆمه‌له‌ ئاماده‌بوو، گوتی "من له‌ هه‌مو کۆبونه‌وه‌کاندا باسه‌مکرده‌ و تاکه‌ براده‌ریک له‌ناو کۆمه‌له‌دا دژی گه‌فتوگۆ نه‌بوه‌"، هه‌روه‌ها له‌ شوێنکه‌وتنه‌کاندا لێپرسین، گوتیان: "نه‌خه‌ر ئیمه‌

که سمان دژ نین."

ئینجا من خۆم کادیره کانی پیشمه رگه م کۆکرده وه، ناردم هه رچی لێپرسراوی پیشمه رگه هه یه هاتن بۆ باليسان و له وێ له مزگه وتی باليسان کۆمکرده وه، کادیره کان تا ئاستی رابه ری سیاسیشم بانگکردبو. پرسیم که رایان چیه له سه ر گفتوگۆ له گه ل حکومه تدا. ئه وانه به گشتی رازی بون، ته نها یه ک براده ر نه بیته، زۆرجاری ناوی ده لیمه وه ناوی پۆلایه و موهه ندیسه، کورێکی زۆر چاکه و خه لکی که رکوکه، رابه ری سیاسی بو، گوته: "من له گه ل گفتوگۆم، به لام من پیم وایه له کاتی گفتوگۆدا شه ر پا نه گرین، واتا هودنه نه که یین، ئه گینا من له گه ل گفتوگۆم."

هیچ که سه ل له ناو ریزی پیشمه رگه دژی گفتوگۆ نه بو. پیش ئه وه ش ئیمه به پینچ، شه ش مانگ پرسیکمان به خه لکی شه ره کان کردبو، شیرکۆ بیکه س و چه ند براده ریکی ترمان سه رپشک کردبو که له سلیمانی و شه ره کانی تر بون که پرس به ئه دیب و روشنبیر و شاعیر و مامۆستای زانکۆ و که سانی ناسراو بکه ن بۆ مه سه له ی گفتوگۆ، ئه وانه هه مویان هانی گفتوگۆیانده دا و پێیان باشبو.

ئیمه ش به دکتۆر قاسملۆمان راگه یاند که ئیمه ئاماده یین بۆ گفتوگۆ. کاتیک هاته سه ر چونی خۆم، بریاریاندا بچم بۆ به غدا. کۆبونه وه یه کی کۆمیته ی سه رکرده یه تی کراو به گشتی ده نگ جگه له ده نگي خۆم، بریاریاندا که بچم. که چونمان هاته پیشه وه، دکتۆر قاسملۆ هات و له وانیش موقه ده میکی نیسته خباراتی عه سه که ری هات و به هێلیکۆپته ریک، هاتنه دێی زیخان و له ویوه دابه زین و له گه ل براده ران سواریوین.

* کێ بون ئه ندامانی وه فده که، کێ پیشه وازی لیکردن و یه که م کۆبونه وه له گه ل کێ دانیشتن؟

- ئه و براده رانه ی له وه فده که له گه ل ما هاتن، بریتی بون له: مولازم عومه ر، فه ریدون، دکتۆر خدر، مه لا به ختیار و چه ند براده ریکی تر که گه یشتینه ئه وێ، پیشه وازی که باشیانکردین و وه فدی عێراقیش به سه رۆکایه تی (هیشام سه باح فه خری) به رتیه به ری موخابه راتی گشتی بو، چونکه له و ماوه کورته دا بارزانی برای سه دام لابرابو له لێپرسراویته ی. کۆبونه وه کان له سه ره تاوه به باسکردنی شتی گشتی ده ستپیکرد، بۆچونمان لیک نزیک بو، به لام تا ورد تر ئه بوینه وه جیاوازی په یدانه بو.

✽ داخوازيه سهرهكيه كاني نيوه چي بو؟

- يهك راستيت پي بليم و به دهنكي خوم توامري بكم، نه ویش، پيش نه وهی سهره بکين بو به غدا، من و نه وشيروان پيکه وه راويژيکمانکرد و نه و پای و ابو، "نه م گفتوگويه حه وانه وه يه که بو نيمه و بو خوسازدانه و چهندي پيمان ده کريت پاره و چه کيان ليوه رگرين، له پاشاندا ده توانين به دريژي پرژهی توتوتومی ناماده بکين و بهرنامه يه که بدهينه حکومت، تا نه وکاته ده توانين زورتر رای خه لکيشمان وهرگرتبيت، برپارماندا و داوامان له حکومت کرد، گفتوگوه نه هيني بيت".

نوينه راني حکومت پييان باش بو، گفتوگوه ناشکرا بکين و هه تا به ته له فزيون وينه يان گرتين و گوتيان نه وه بو نارشيفه و بو بلاوکردنه وه نيه، هه رچهنده دوايي بيستان که له ته له فزيونی ئوردونه وه بلاويانکردوته وه و بو نارشيف نه بو، دياربو حکومت پيويستيان پييو.

گفتوگو و شهر

✽ رهوتی گفتوگوگان چون دهرؤشت، کيشه ي سهره کی چي بو؟

- سهره تاي کوبونه وه کان به باشي به ريژه چو، له کوبونه وه يه کدا بو به شهر له گه ل تاريخه زيز، نه ویش له سهر قسه يه کی ناشايسته ي نه وبو، منيش توره بوم و کاغه زه کاني خوم پيچايه وه و گوتم: "هر له گه ل تو دانانيشم" و مه سه له که به مشيوه يه بو:

باسی زانکوی سلیمانی کرا که لبراهه و گویزراهه وه بو هه ولير، منيش گوتم: "زانکوی سلیمانی بوته زانکوی سه لاهه دين، با نه و زانکويه نه گه رپته وه و له هه ولير بمينيته وه، به لام نيمه زانکوی کوردستان له سلیمانی داده نيین"، و اتا به هه ردولامان زانکويه که له سلیمانی به ناوی زانکوی کوردستانه وه داده نيین. نه وانيش گوتيان زور باشه، ته نها تاريخه زيز نارازی بو، نه وه يش نه وه بو گوتی: "نيستا پاره مان نيه و کاتي شهره، دواي ده خهين بو کاتيک که پاره هه بو".

سہ روکی ٹہرکانی سوپا گوتی: "دہ باشہ خو ئوہ کیشہ کہی ئیوہ ناسان دہ کا،
نہ گہر کا کہ جلال بچئ بۆلای ہاوریکہی موعہ مہر قہ زافی و پارہ مان بۆ بہینئ و
زانکوی پئ دوستیکہین".

منیش گوتم: ئوہ ہیچی تییدانیہ کہ پیکہاتین نہ توانین ئوہ ش بکہین،
تاریق عہ زیز گوتی: "دوای ریکہ و تن ہہر کہ سئ پہیوہندی بہ قہ زافیوہ بکات،
وای لئدہ کہین!".

منیش بہ راستی نقر تورہ بوم، ہہ مو شتہ کانی بہر دہ مم کۆ کردہ وہ، عہینہ کہ کہم
لہ چاوم کردہ وہ و کورسیبہ کہم و ہر گئرا و گوتم: "نہ من قسہ لہ گہل تو ناکہم!"
گوتی بۆ؟ گوتم: "ئایا ئیمہ بہندی شہرین یان وہ فدین و ہاتوین بۆ گفتوگۆ کردن؟
بۆیہ ئیمہ ئو شتوہیہ رت دہ کہینہ وہ. ئیمہ وہ کو دو حیزب مامہ لہ لہ گہل بہ کہ
دہ کہین، ئیمہ ئو لہ ہجانہ لہ گفتوگۆدا رتدہ کہینہ وہ".

ئویش گوتی: "برام من گالتہ دہ کہم!" منیش گوتم: "نہ خئیر ئوہ گالتہ نیہ،
چۆن عیبارہتی وا بہ کاردینئ، ئہ سلن لہ گہل تو ہر دانانیشم و قسہ ش ناکہم"،
گوتیوہ برام داوای لیبوردن دہ کہم، گوتم: لیبوردن قبولناکہم، گوتی: باشہ
قسہ کانم سہ حب دہ کہم وہ، گوتم: ئوہ ش قبولناکہم، گوتی: داوادہ کہم کہ لہ
مہرزہری کۆبونہ وہ کہ بیسرنہ وہ، گوتم: ئوہ ش قبولناکہم، گوتی: "باشہ چیتان
دہ ویت؟ دہ لئیم قسہ کہم سہ حب دہ کہم وہ، داوای لیبوردن دہ کہم، داوادہ کہم
قسہ کہ لہ مہرزہری کۆبونہ وہ کہ بسرنہ وہ، من بہ راستیم نہ بوہ، تو ہہ زار جار
دہ لئیت (بہ عسی فاشی) و حکومتی دیکتاتور، کہچی ئیمہ عاجزنابین".

منیش گوتم: نا ئہ مانہ کۆبونہ وہی رہسمین، ئہ گہر ئہم قسانہ لہ کۆبونہ وہی
تاییہ تدا بکریت من قہت عاجزناہم. لہ وکاتہ دا دکتور قاسملو کہ لہ کۆبونہ وہ کہ دابو
نامہ یہ کی بچوکی دامئ و نوسیوی، "بہ رای من لیبوردنہ کہی تاریق عہ زیز
قبولبکہ". راویژی برادہ رانم کرد، مہلا بہ اختیار و مولازم عومہر و ئہ وان گوتیان:
ئیمہ ش پیمان باشہ، قبولی بکہیت، منیش گوتم: باشہ قبولم کرد جہلسہ کہ
نہختیک تیگچو، بہ لام دوایی دہ ستمان پیکردہ وہ.

دوای چہند کۆبونہ وہ یہ کہ، چاوییکہ و ننیکیان لہ گہل سہ دام دانا کہ دکتور
قاسملو ش نامادہ بو، بہ خئیرہاتنیکی گہرمی کردین و گوتی: "من خو شحالم،
چونکہ ہہ مو پرتو کۆلی کۆبونہ وہ کانم خویندوئوہ، ہہ مو قسہ کان بہ نیشانہی
جدی دہ زانم، ہہ تا شہرہ کہی کا کہ جلال و تاریقیم پئ خو شہ! گوتی نہ کہ
لہ بہرئوہی ہانیا بندہم کہ شہر بکہن، بہ لکو نیشانہی جدیدہ تہ، ئوہ بہ لگی

ئه‌وه‌یه، که کاکه جه‌لال و جه‌ماعه‌ت به جددی هاتون، ئه‌گینا ئه‌گه‌ر به جددی نه‌هاتنایه، ئه‌وا به رن‌گایه‌کی دیبلۆماسیانه چاره‌سه‌ری کیشه‌که‌یان ده‌کرد".
 هه‌روه‌ها گوتی: "له‌و کاته‌وه ئیوه هاتون، زۆر جاریش به براده‌رانم گوتوه ئه‌وان نه‌پرسن بۆ واده‌لێن و ئیوه‌ش مه‌پرسن بۆ ئیوه واده‌که‌ن، نه‌پرسین بۆ ئه‌م‌پۆ کاکه جه‌لال دیت و بۆ پی‌ری نه‌هاتوه، به‌لام چه‌ند راستیه‌ک ده‌رکه‌وتوه و پی‌ویسته ته‌نکیدی لێبکه‌م ئه‌ویش ره‌سه‌نایه‌تی عێراقیه که عێراقیه‌کان له‌کاتی ناخۆشیدا ره‌سه‌نایه‌تی خۆیان ده‌نوینن، ئه‌وه نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه ئیوه‌ش ده‌ست به‌و ره‌سه‌نایه‌تی عێراقیه‌وه ده‌گرن".

هه‌روه‌ها گوتی: ئه‌وه‌لویسته‌ی به‌کیتی نیشتمانی کوردستان و به‌ناو ناوی منی هینا که هه‌لویسته‌کی جوامیرانه‌یه و پوی کرده عێزت دوری و تاریق عه‌زیز و گوتی: "پی‌ویسته ئه‌م راستیه‌ ب‌خه‌ینه به‌رنامه‌ی خۆینده‌وه له‌ عێراق و له‌ قوتابخانه‌کاندا بخۆیندری که عێراقیه‌کان له‌کاتی ناخۆشی و پی‌ویستدا، به‌کده‌گرنه‌وه و پشتی به‌کده‌گرن و به‌کده‌نگن".

هه‌روه‌ها پوی له‌ من کرد و گوتی: "ئیوه ئیمه‌تان قه‌رزاریارکرد، ئیمه‌ دو قه‌رزمان که‌وته‌سه‌ر، به‌کێکیان وه‌کو به‌عسی قه‌رزاری ئیوه‌ین، ئیوه له‌م کاته‌دا هاتون و ده‌ستمان بۆ درێژده‌که‌ن که ئیمه وه‌زعمان باش نییه. دوهم قه‌رزیکتان له‌سه‌ر عێراق تۆمارکرد، چونکه نیشتمان له‌ مه‌ترسیدایه و ئیوه‌هاتون هاوکاری ده‌که‌ن" که‌وته مه‌دحکردنی من و گوتی: "ئیوه به‌هاتنتان ئازایه‌تیتان سه‌لماند. ئیستا خه‌لک ده‌پرسن جه‌لال چۆن وێراویتی بچی؟ هه‌رچه‌نده تۆ ئیمه باش ده‌ناسی و ره‌وشتی ئیمه باش ده‌ناسی، به‌لام ئه‌م هاتنه‌ی تۆ ئه‌شوبه‌یتیم به‌ چونه‌که‌ی خۆم له‌ ۱۹۷۰دا بۆ لای مه‌لا مسته‌فا که خه‌لکی به‌ منی ده‌گوت سه‌دام چۆن ده‌وێری بچیت و ئیسرائیل و فلان و فلانی لێیه".

له‌ کۆتاییدا گوتی: "مه‌رج بی‌ت شتی‌کتان به‌رامبه‌ر به‌وه بده‌می که سه‌رت نه‌ک ته‌نها به‌رامبه‌ر به‌ کوردی عێراق به‌رزیکاته‌وه، به‌لکو سه‌رت به‌رامبه‌ر به‌ هه‌مو کوردی تورکیا و ئێران و سووریا به‌رزیکاته‌وه".

کوردستانبونی کەرکوک

* دەربارەى پرسی کەرکوک، سەدام حسین چۆن دەپروانیە ئەو کیشەیه؟

- بەلێ، لە قسەکانیدا گوتی: "من لاریم لەسەر داخوازیەکانتان نیە، هەمو مەسەلەیهک قابیلی قبولە، تەنھا مەسەلەى شارى کەرکوک نەبیت. من نالیم کەرکوک شارێکی عەرەبی نیە و ناشلیم کەرکوک کوردی نییە، بۆئەوێ کەرکوک نەبیتە مەلپەندی جیاپونەو، من بپوام بە بەیەکەوێ ژیان و برایەتى کورد و عەرەب هەیه، بۆیە دەمەوێت لە سنوری حوکمی مەرکەزى بێت".

منیش وەلامم دایەو و سوپاسمکرد و گوتم: "ئیمە ئومیدمان بەتۆ زۆرە، لەبەرئەوێ تۆ ئەندازیاری بەیانی ئازاربیوت و تۆ دەسەلاتت هەیه، بریاری ئازایانە بدەیت".

هەرۆها گوتم: "دەمەوێ تەئکید بکەمەو لەسەر مەسەلەى کەرکوک، دیارە ئیمە کەرکوک بە بەشیک لە کوردستان دەزانین، بەلام ئەو پێشنیازەى تۆمان قبولە، کەرکوک شارێکی عێراقى بێت و شارى برایەتى کورد و عەرەب بێت".

* نایا هیچ یارمەتیهکی ئیوهیاندا؟ نایا گفتوگۆکان بى کیشە بەرئوهچون؟

- دواى باسکردنى مەسەلەى جدی لای سەدام، هەندى گالته‌شمانکرد و لە کۆتاییدا گوتم: "کە ئیوه بۆ مەسەلەى یارمەتیی ئیمە سى کەستان داناو کە هەرسێکیان موسلاوین و ئەو مانای ئەوێ کە ئیوه دەتانهوێ یارمەتیمان نەدەن".

کۆمەلێک بەلێنیان داینى کە یارمەتیمان بدەن لە بواری چەک و تەقەمەنى و پارەدا، بەلام هیچی وایان جیبەجیبەکرد، دواى من لە رێگای هەولێز و شەقلۆووە گەرماووە بۆ شوینی خۆمان. لەوکاتانەدا لە زۆرەى کوردستان خۆپیشاندانى پشتگیری بۆ یەکیتهى دەکرا و زۆریش دروشمی توندپەرەوانەیان بەرزەکردهو، بۆ نمونە، یەکیک لە دروشمەکانى کە لەناو سلیمانی دەگوترا: (بە هیزی مامە ریشه، سەدام دەکەین بە شیشا). ئەگەر بەراوردیک بکریت لەنیوان دروشمەکانى

۱۱ نازاردا و ئەو دروشمانەى، كە ئەوكاتە ئەوترا، زۆر جياوازيون. لەكاتى نازاردا دروشمى (كۆى بو خۆى كرد بە شەكر، ئەحمەد حەسەن بەكر) بەرز دەكرایەوه، واتا جياوازی زۆره لەنێوان خۆ بەشەكرکردن و لە شیشداندا هەيه! .
ياخود برادەرانى كۆمەلە، لەزۆرشوێن دروشمیان بەرزكردبووه، (ئێمه نەوهى ماركسین، لە سیداره ناترسین) یان (بۆى هێزى پێشمەرگە، دوژمن نەسبى مەرگە) (یەكێتى نیشتمانى پێشپرهوى هەمومانى، یەكێتى نیشتمانى تۆ رابەرى كوردانى).

* ئایا هەلۆستى جەماوەر چۆن بو بەرامبەر بە گفتوگۆ، ئایا دارودەستەى حكومەت سێیان نەنەكردەوه؟

- ئەو دروشمانە كە بەرزەكرایەوه، زۆرى زەق و پەق بون و بەعس و دارودەستەكەى ئەترساند. ئەوكاتە من لە زىخانبوم، زىخان كەوتۆتە دۆلێك لە نێوان سپىلك و لەوێوه دەچى بۆ گەلألە، ئینجا دۆلێكە لەوێ دیتەوه تا لای سەرچاوه و بتوین. لەبەرئەوه خەلك هەم لە هەولێرەوه و هەم لە پەواندزو و موسل و سلێمانیەوه، بە شەقامى قیرتاو دەهاتن بۆ لامان. رۆژانە دەیان هەزار كەس دەهاتن، هەندى رۆژ دەبوايه سى، چوار جار بچم بۆ لای خەلكەكە و قسەیان بۆ بكەم، هەندى رۆژ هەبو بە تايبەتى رۆژانى هەينى كە نزىكى ۸۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ كەس دەهاتن بۆلای ئێمه .

* بە ئىكدانەوهى خۆت، هەلەكانى ئێوه چى بون لەكاتى گفتوگۆدا؟

- ئێمه هەندى هەلەمان هەبون، بۆ نمونە چەند جاشىك هاتنە ناو هيزى پێشمەرگەوه، كەچى لە جياتى ئەوهى وەرگيرين و هانى جاشى تر بدرين بۆ وازهينان لە ريزى جاشايەتى، هەندىكیان لەلايهن ئيمهوه كوژران كە ئەوه كارىكى زۆر زۆر خراپ و درندانەبو، بەراستى كارى كرده سەر ئەوهى، كە ئيتر جاشى تر نەيهتە لامان. حكومەتیش لە هەندى جىگا باسىدەكرد كە (الأخوان يرجعون الى الصف الوطنى) برادەرانى ئيمه ئەو قسانەيان زۆر پیناخۆشبو، لەبەرئەوه لە ۲۵ مانگ بریارماندا وەفدەكە نەچیتەوه .

* نەگەرانهوهى وەفدى ئێوه لەبەر قسەكانى حكومەت بو، یان هۆى تری هەبو؟

- بەلێ لەسەر ئەو قسانە بو كە پێیان دەگویتین، ئەوهبو نارەزاییمان نیشاندان و گوتمان: "ئەوه چیه و چۆن ئەبن ئێوه وا قسەبەكەن؟" ئەوانیش وەلامیان داينەوه و

گوتیان: "کاکه ئه و قسانه هیچ نین و خه لک ده یکن و ئه مه رای حکومت نیه، رای ئیمه وانیه و خوتان رای ئیمه ده زانن و لئپرسراوانی ئیمه تان دیوه".
 له و کاتانه دا تهرمه که ی توفیق وهه بی بهگ هاته وه، من چوم بۆ پیره مه گرون و جه ماوه ریکی زۆر هاتبون بۆ ئه وی، له وی و تاریکم پیشکه شکردن و باسی ئه وه مکرد که ناسنامه ی نیشتمانی لای ئیمه یه و له شاخ و ئه شکه وته کانی کوردستان ده رنه چیت و به موری پیشمه رگه تۆمارده کریت و کئ ده یه وی نیشتمان په روه ری فیربیت، با له ئیمه وه فیربیت، ئه وه وه لآمی ئه و قسانه بو که حکومت ده یکرد.

* نهجامی گفتوگۆکه به چیگه یشتا؟

- حکومت پتی راگه یان دین، هه ندئ مه سه له دواکه وتوه، ئه و دواکه وتنه مانای هیچ ناگه یه نئ. ئه وه بو هه ندئ چهک و پاره یان بۆ نار دین. ئیمه بریارماندا وه فدیک به سه رۆکایه تی نه وشیروان مسته فا دروستکه یین و بینیرین بۆ به غدا.
 ئه مجاره وه فده که سه دامیان نه بینئ، نهک هه ر نه یانبینن، ته قریبه ن گفتوگۆیان له گه ل نه کردن، ته نها باسی شتی گشتیان کردبو. بر دبو یانن ئه م لاو ئه ولایان نیشان دابون، به ناراسته وخۆ باسیان کردبو که بۆچی من نه چومه ته وه بۆ گفتوگۆکردن، مادام کیشه که لای سه دام و ئه و ئه توانیت چاره سه ری بکات، ده بوایه من بچمه وه، له به رنه وه نه سه دام وه فده که ی بینئ و نه دانیشتنیکی ره سمییان له گه لکردن.

براده ران هاتنه وه و باسی مه سه له که یان کرد و گوتیان: "ئه گه ر ده مانه وی گفتوگۆکه سه ربکه ویئت، ئه و ئه بی خۆت بچیت"، منیش گوتم: "باشه من ئاماده م".
 ئه مجاره که چوینه وه ته ماشامانکرد وه فدیکیان به سه رۆکایه تی عیزه ت دوری داناوه و کۆمه لیک وه زیر و شاره زای تریشیان له گه لدا یه، له کاتی پتویستدا هه ندئ شاره زای سه ربازیشیان ده هینا. هه روه ها به ریوه به ری موخابه رات و به ریوه به ری ئاسایشی گشتی و سه رۆکی ئه رکانی سوپا و وه زیری ده روه و لئپرسراوانی حیزبی و حکومی جیاواز به شداریان ده کرد.

عیزه ت دوری، زیاتر قسه ی ده کرد و ئه وانئ تریش به شداریان ده کرد. له و دانیشتنانه دا به رون و ئاشکرا بیان گوتین که دو مه سه له ی گرنگ لای ئیمه هه یه، به کیکیان شه ری ئیران و عیراقه، سه رۆک خۆی بۆ ته رخانکرده، ئه وی تریشیان مه سه له ی کورده که یاریده ده ری سه رۆک خۆی بۆ ته رخانکرده.
 ئیمه هه ستمانکرد که خه ریکن له قسه کانی سه ره تای گفتوگۆ پاشه کشه ده که ن،

هۆكەشى به بۆچونى من دهگهرايهوه بۆ سى خال.

يهكه ميان: نهچونهوهى ئيمه له 25ى كانونى دوهم بۆ بهغدا. نهگه وهفدى ئيمه به سهزوكايهتى خۆم بچوينايهوه، بروام وايه له و ماوهيهدا دهمانتوانى لهگهلياندا بگهينه نهجاميك.

چونكه له كوتايى شوباتدا هيرشينيكي ئيران كرا بۆسهه رۆژهلاتى بهسرا (دوجهيله) و ئيران گهيشته فاو و قورنه و نزيك عماره، عيراق له وشهپهدا بۆ يهكه مچار چهكى كيميماوى بهكارهينا و سوپاي ئيراني به چهكى كيميماوى شكاند، شكاني هيرشى ئيران عيراقى مهغروركرد. عيراق پيش نهوه زۆر دهترسا له هيرشى رۆژهلاتى بهسرا و چاوهريى دهكرد بزانيت ئيران دهگاته كوئى! بهلام كه ئيرانيهكانيان شكاند، نهوه عيراقى مهغروركرد.

هۆى دوهم: پهيوندى عيراق لهگهلى سؤفيت و نهمهريكا بهروه باشى دهپويشت، سؤفيت لهكاتى شهري ئيراني- عيراقى، فروشتنى چهكى به عيراق راگرتبو، بهلام كه سوپاي عيراقى شكا و ئيران كهوته هيرشكردن، سؤفيت كهوته نهوهى كه چهك بداتهوه به عيراق بۆنهوهى مهترسى گرتنى بهسرا كه ميبهتتهوه.

له وشهرا نهدا، ههم سؤفيت و ههم نهمهريكا بههه مو جۆريك يارمهتى عيراقيان نه دا.

هۆى سيبهه: بهلاى منهوه گوشارى تورك بو، تورك زۆر به توندى دژى پيكهاتنى ئيمه و عيراق بو، دهيانگوت نه و ريكهوتنه زۆر كاردهكاته سهه ناسايشى نهتهوهيى تورك، له بهر نهوه نهوان ههپهشهيان له عيراق دهكرد، نهگه ريك بكون، نهوانه وتهكه دهپيئ. ههروهها نهوكاته دهنگ و باسى نهوههه بو كه توركيا ويلايهتى موسل دهگرئت، ههم له رۆژنامهكانى تورك و ههم دهنگ و باسى دنيا بلأويكردهوه، نهوه هويانه ههمويان وايانكرد عيراق نه و پاشهكشهيه بكات.

ئيمه له گفتوگوكاندا گهيشتينه چهند خالتيكى سههركى و لهسهري ريكهوتين و دههوايه من بيمهوه و بۆ نه ورۆز ريكهوتنهكه بلأويكهينهوه.

نهوهبو ئيمه له سورداش نه ورۆزه مهشهورهكه مان كرد، من له كۆبوننهوهكان ئيجازهم وهرگرت و هاتمهوه كه هاتمهوه نهوه ورۆزه نامادهكرابو. بهپاستى كۆبوننهوهيهكى زۆر گهوره و جوان بو، بهش به حالى خۆم ههتا ئيستا كۆبوننهوهى وا جهماوهري گهورهه نهديوه له كوردستان و له عيراقدا، سهدان ههزار خهلك هاتبون. نهگه ئيمكانيهت هههوايه و حكومهت و قياده موهقهته پروپاگهندهيان دژ نهكردايه كه بۆمبا دهتهقپننهوه، دهتوانم بليم سى نهوهندهى تر خهلك

دههاتن، چونکه ئەوانەى هاتبون زۆربه يان دۆست و لايەنگيرى يەكيتى بون .
حکومت ئە و رۆژه هەم شەمەندەفەرى پارگرت و هەم پاسى گشتى و ئۆتۆمبىلى
حکومى قەدەغەکرد، ئەگينا جەماوەريكى زۆر زۆرى تر کۆدەبونەوه .
من لەویدا هەندى قسەم کرد که حکومت پىيان ناخۆشبو . که چومەوه زانيم
قسەکانيان پى ناخۆشه، من لە نەورۆژه که دا داواى ناستىبونەوهى گشتيم کردبو،
لەگەل پارتي و شىوعيشدا .

* نایا حکومت لەگەل پارتيش گفتوگۆى هەبو يان هەولنى گفتوگۆى دابو؟

- وەکو من بزائم گفتوگۆى پارتي پيش گفتوگۆى ئيمە بو لە ۱۹۸۳ دا .
حکومت لە لايەک لەگەل ئيمە گفتوگۆى دەکرد، لە لايەكى تر لەگەل ئەوان، هەر
بۆيه گفتوگۆيان لەگەل ئيمە دواخست . بەراى من ئەوماو يە خەريكى ئەوه بون،
لەگەل سەرکردايەتى پارتي پىکبىن، تومەس نرخى رىکەوتن لەگەل پارتي که متربو
لە هى ئيمە و داخوازيەکانى ئەوان که متربون لەوانەى ئيمە و دەيانويست ئەگەر
بۆيان بکرى لەگەل ئەوان پىکبىن، نەک لەگەل ئيمە، بەلام که زانيان لەگەل ئەوان
ناگەنە هىچ ئەنجامىک، ئەوه بو بە لای ئيمەوه باياندايه وه .
نوینەرانى حکومت گوتيان، مالى بارزانى خيانەتيان کردوه و پيش سوپای
ئيرانى که وتون و پاشان غەدریان لە ئيمە کردوه . ئيمە گفتوگومان هەبو
لەگەلئاندا لەسەر هەمو شتىک پىکها تىبون، بەلام لە ناخر لە حەزەدا، لەجياتى
ئەوهى مەرجەکانى خۆيان بەپىننەدى، هاتن چون پيش سوپای ئيرانى که وتن بۆ
گرتنەوهى حاجى ئۆمەران .
گوتيشيان، ئيمە گەيشتبوينە قۆناغى کۆتايى لە رىکەوتن لەگەل ئەوان و
هاتبوينە سەر ئيمزاکردن و پارەشمان دانئ .

* نایا ئێوه داواتان لە بەعس کرد که حيزبى شىوعيش لە گفتوگۆدا بەشدارينت؟

- بەلئى لە گفتوگۆدا باسى ئەوه مکرد که باش دەبىت، حيزبى شىوعيش لە
گفتوگۆدا بەشداربىت، گوتيان "بەلئى، سەرۆک خۆشى گوتويهتى، ئيمە لاريمان
نيه، حيزبى شىوعى شوينى ئاسايى خۆى لە بەرهى نيشتمانى وه رگرىتەوه،
شوینتەکەشى پارىزراوه" . که سەدام باسى عزيز محەمەدى دەکرد، بە ریزه وه ناوى
دەبرد و دەيگوت (هاورئى عەزیز محەمەد) .

لە سەرەتادا ئيمە هەنگاوى باشمان بپى، داوى من هاتمەوه بۆئەوهى

بۆچونەکانی حکومەت بە برادەران بگەیهنم و لە خالە ھاوبەش و ناکۆکەکانمان بکۆڵینەو.

* ئەو بۆچی نەگێشتە نەجامیک؟

- برادەران ھەموو ئەو خالانەیان بە باشزانی کە لەسەری رێکەوتبوین، بەلام ھەستمان دەکرد، حکومەت لە پاشەکشییە، من دەمەوێت رای خۆم بە رونی بۆ میژو تۆماربکەم:

ئەگەر لەسالی ۱۹۸۲دا حیزبی شیوعی ئەو ھەلۆیستە پارایانەیان نەبوایە و لەگەڵ ئێمە بەشداری گفتوگۆیان بکردایە و پارتیش بە ھەمان شیوە بەردەوام بوایە لەسەر گفتوگۆ، ئەوا بە ھەرسێ لمان نەجامیکی باشمان لەگەڵ حکومەتی عێراقدا دەھێنایە دی کە باشتردەبو لە بەیانی ۱۱ ئازار. جا ئەو رێکەوتنە چەند سەری دەگرت و چەند سەری نەئەگرت، ئەو بەندبو بە سروشتی حکومەت و شیوەی بیرکردنەوێ سەدام حسێن و حیزبەکە یەو.

* واتا بوژاندنەوێ عێراق لە جەنگی دژی ئێران و تیکشکاندنێ ھێرشەکە ی بەسەر، ھۆ

بون بۆ پاشەکشەیان لە پەیمانەکانی خۆیان بەرامبەر بە ھەسەلە ی کورد؟

- پاش شوباتی ۱۹۸۴ حکومەت کەوتە خۆی و ئێران شکا، سۆفیت و ئەمەریکا ھاتنە مەیدانی یارمەتیدانی عێراقەو، ئیتر عێراق ترسی نەما کە لەناو دەچیت. پێموا بە دلنایایی نیو دەولەتی وەرگرت لە ئەمەریکا و سۆفیتەو کە ئەوان پشتگیری دەکەن و نایەلن ئێران عێراق بگریت.

ئەو ھۆبو کە وایکرد، عێراق لەو رێکەوتنە ی لەگەڵ ئێمە کردبوی پاشگەزییەو، لەگەڵ ئەو شدا ئێمە ھەر لەگەڵیدا رویشتین. ئەوکاتە ئێمە وردە وردە ھاتینە سەر ئەو برۆیایە کە حکومەت نایەوێت لەگەڵ ئێمە رێکبکەوێت، بەلام پێمان باشبو، تۆبالی شکستی گفتوگۆکە لەسەر حوکمەت بیت، نەک لەسەر ئێمە.

لێت ناشارمەو ھە ئێمە ئەوکاتەش، پە یوئەندیمان لەگەڵ ھەندێ ئەفسەری گەورە ی عێراقی ھەبو لە سوپادا. گفتوگۆمان بە ھەلزانێ بۆ نوێکردنەوێ ئەو پە یوئەندیانە و فرسەتیکمان ھێنا ھەندیک کەس کە لێپرسراوی گەورەبون، جاران نەئەتوانرا بیانبینین، من دیمنەو ھە و قسەم لەگەڵکردن و پێیان باشبو، ئێمە درێژە بە گفتوگۆدەین، تا بزانیین بە چ نەجامیک دەگەین؟

ئەفسەرە موعاريزەکانی ناو سوپا، پیتیان وابو، ئیتمە لەگەڵ حکومەتدا ناگەینە ئەنجامیەک، دەیانگوت حکومەت لەگەڵتاندا رێکناکەوێت و هانیان ئەداین گفتوگۆ نەکەین.

دوایی لیژنە یەكمان دانا بۆ باسکردنی رێکەوتنامەکە، بەسەرۆکایەتی د. فوناد، فەرەیدون عەبدولقادر، مولازم عومەر و عومەر عەزیز، ئەمانە چون بۆ بەغدا لەگەڵ عەلی حەسەن مەجید و وەزیرەکانی تر کۆبونەوه.

* نایا هیچ خائیک هەبو که له گفتوگۆکاندا، باسی لێوه نەکرا بیت؟

- هەندێ رێکەوتنامەمان ئیمزاکرد، دو خال مایەوه، باسی لێوه نەکراو دوخرا، یەکیکیان مەسەلە ی جاش و ئەوهی تر مەسەلە ی سنوری ناوچە ی ئۆتۆنۆمی بو. ئەوان لە سنوری ناوچە ی ئۆتۆنۆمی زۆر پەشیمان بوونەوه. لە سەرەتادا قبوڵیان بو شیخان و ئاکرێ، بخریتەوه سەر دھۆک و هەندێ ناوچە ی تری گوندشینی هەولێر بچیتەوه جیی پردی، واتا هەتا کفری و خانەقینیش بخریتە سەر حوکمی زاتی. حکومەت لە سەرەتای گفتوگۆدا ئەوانەیان هەمو قبوڵبو، بەلام دوایی لەوانە هەمو پەشیمان بونەوه.

بۆنمونه که هاتینه سەر مەسەلە ی کفری، عیزەت دوری گوتی: "پرسمانکردوه بزانیان ژمارە ی دانیشتوانی کفری چەندە"، دوایی وەلامەکەم بۆ هاتۆتەوه که سەدا نەوه و حەوتی کورده، واتا ئەوان بۆ کفری رازی بون، تەنها کەرکوک مابۆوه. ئیتمەش ئامادەبوین، چارەسەریکی تاییبەتی بۆ بدۆزینەوه، لەسەر چەند خائیک رێکەوتبوین، که دوایی لە هەندیکی پەشیمان بونەوه، بەلام دیسان هەر شتی باشمان تۆمارکرد، لەوانە که عەرەب بپرواتەوه جینگای خۆی و کورد بگەریتەوه که بە پای من زۆر شتیکی گەرەبو، فەرمانبەر و کریکار و جوتیار بگەرینەوه کهرکوک و ئیدارە ی هاوبەشی هەبیت و ناوه کۆنە میژویەکان بچنەوه جیی خۆیان. رۆژیک، عەلی حەسەن مەجید بە کەش و فشیکی زۆرەوه هات بۆلام و گوتی: "سەرۆک سەلامتان لێ دەکات و هەول ئەدات کارەکان بە ئاسانی بپروات" و داوای پیشنیازی لە ئیتمە کرد.

هاتنی وهفدی حکومهت بۆ کوردستان

* هه‌مو گفتوگۆکان له به‌غدا به‌ریۆده‌چون؟

- نه‌خێر، ئێمه وتمان زۆر هاتوین بۆ به‌غدا، ئێستا کاتی ئه‌وه‌یه، ئێوه‌بێن بۆ‌لای ئێمه، با عیزهت دوری بێت بۆ ئێره و ئه‌مجاره کۆبونه‌وه‌که لای ئێمه‌بێت. ئه‌و پێیباش بو، ماوه‌یه‌کی پێچو عیزهت دوری له‌سه‌ره‌تای ئه‌یلولی ۱۹۸۴دا هات بۆ سورداش و ئێمه پێشوازیه‌کی گه‌وره‌مانکرد و زۆر خۆشحال بو و رێزمان زۆر لێگرت. هه‌مو کۆمیته‌ی سه‌رکردایه‌تی به‌کێتیم بۆ کۆکرده‌وه.

ژۆریکی گه‌وره‌مان هه‌بو، له شاره‌وانی سورداش چاکمان کردبو کردبوومان به هۆلی کۆبونه‌وه، هه‌رچی سه‌رکردایه‌تی کۆمه‌له و شوێشگێڕان و به‌کێتی هه‌بو، هه‌موم بۆ کۆکرده‌وه، له‌گه‌ڵ هه‌ندێ براده‌رانی تری مه‌کته‌بی راگه‌یاندن و هه‌ندێ براده‌ری تر، ئه‌ویش خۆی و عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید و عه‌بدولفه‌تاح یاسین هاتبو. عیزهت دوری، زۆر به‌باشی باسی من و وه‌زعی ئێمه و ده‌وری ئێمه‌ی کرد، گوتی: "کاکه دو گه‌یروگرفت ماوه، من سه‌رتان نایه‌شێنم و من زۆریش سیاسی نیم، به‌کێکیان مه‌سه‌له‌ی جاشه که به‌ده‌ست منه، ئێمه ئاماده‌ین جاش هه‌لبه‌که‌ین، به‌لام دو مه‌رجمان له ئێوه ده‌وئ:

یه‌که‌م: به‌لێنمان بده‌نئ که کەس نه‌ کوژرئ و حیمایه‌ بکری‌ن و هیچ ده‌ستدرێژی‌که نه‌کری‌ته سه‌ر خۆیان و خێزانه‌کانیان".

منیش گوتم، ئێمه ئاماده‌ین، به‌لێنتان بده‌ینی و وه‌عدی شه‌ره‌فتان بده‌ینی و هه‌رکه‌سی به‌کێک له‌وانه‌ی کوشته‌ وه‌کو تاوانبار بیده‌ین به‌ دادگا، ئه‌وانیش وتیان باشه.

دووه‌م: گوتمان "ئه‌رکی پاراستنی کوردستان، ئێوه بیه‌گره ئه‌ستۆی خۆتان، ئه‌توانن هه‌تا سه‌د هه‌زار پێشمه‌رگه‌تان هه‌بێت"، ئێمه‌ش گوتمان زۆر زۆر باشه. من به‌ش به‌حالی خۆم ئه‌وه‌م پێ له‌ حوکمی زاتیه‌که‌ باشتربو، چونکه سه‌د هه‌زار چه‌کدار زۆر گه‌رنه‌گه‌ره له مه‌جلیسی ته‌نفیزی.

خالئکی تر، مهسه لهی سنوربو، گوتی: "ئو کیشیه به دهست من نیه، ئه گهر ده تانه وی مهسه لهی سنوری ناوچهی ئوتۆتۆمی دهستنیشان بکن، ئه وه ده بی بجینه لای سه رۆک کۆمار".

همو براده ران گوتیان زۆر باشه و بریاردره وه فدمان برواته وه. نیوه رۆ لای ئیمه نانیاں خوارد و دوایی به هه لیکۆپته ر گه رانه وه، ئه وان به ترومبیل هاتن و به هه لیکۆپته ر گه رانه وه.

ئو رۆژه من نه چوم له گه لیاندا، بۆ سبه یئێ هه لیکۆپته ریان بۆ ناردم و من چوم بۆ به غدا، وا بزانه ئه و شه ممه هات، من به کشه ممه چوم، رۆژی دوشه ممه کۆبونه وه مانکرد و سێشه ممه له گه ل عیزه ت دوری و عه لی حه سه ن مه جید چوینه لای سه دام. سه دام زۆر به گه رمی پێشوازی لیکردین و ئه ملاو ئه ولای ماچکردم و به خیره اتنی کردم و گوتی: "براده ره که ت، عیزه ت دوری نه ده هات بۆلات، به لکو من ناردم"، ئه ویش گوتی ئاخه ر بشلێ که هاته وه چیم باسکرد، گوتی تو خۆت بیلێ، گوتی: "وه للامی سه رۆک هه موجاری زوریه ی هه مو بۆچونه کانت دوریین و ئه وه بو که چونه که م زۆر به سوذبو، دوپاته مکرده وه، ئه و براده رانه هه مو که سانی نیشتمانه په روه رن".

سه دام و ریککه وتن له گه ل کورد

* داخوازه کانی ئیوه له سه دام چی بون؟ هه لۆیستی ئه و چۆن بو له باره ی داواکانی

ئیه وه؟

- عیزه ت دوری هه ندێ قسه ی باش و ستایشی منی لای سه دام کرد و گوتی: "ئیسئا ماوه ته وه سه ر تو، ئینجا بزانه تو ئه لێی چی؟" روم کرده سه دام گوتم: "من پرسیا ریکم هه یه، له بیرته چ به لێنیکت دامی له کۆبونه وه ی به که مدا، به خزمه ت گه یشتین له مه جلیسی وه ته نی؟" گوتی: له بیرمه، گوتم: له بیرته چۆن ته قدیری ئه و هاتنه ی ئیمه و هه لۆیستی ئیمه ت کرد و گوتت "شتیکتان ئه ده یئێ سه رتان به رامبه ر به کورده کانی ئێران و تورکیا و سوریا به رزبکاته وه"، گوتم

باشه تو له سهر وه عده کانی خۆت ماویت؟ گوتی: "به لئی من له سهر قسه ی خۆم ماوم"، منیش گوتم: "ده زۆر چاکه فهرمو سه زمان به رامبه ر به کورده کانی تورکیا و ئیزان و سوریا به رز بکه ره وه، شیخان، ئاکریم بۆ بخه وه سهر دهۆک!" گوتی: باشه! گوتم: بۆ هه مان مه به ست پردی و قه ره هه نجیر، ده مزانی که رکوک ناکرئ، ئه و گرده ی که له پشتی به غداوه ده ست پئ ده کات و پشتی دوزه و ئه وه مکرد به سنور و گوتم: با خانه قین و شوینه کانی تریش بمینیته وه بۆ دوا ی جهنگ، سه دامیش گوتی: "تتدلل کاکه جلال صار".

دوا ی ئه وه، هه ندی موجامه لات و قسه ی خۆشیکرد و عه لی حه سه ن مه جید ته شجعی کردبو گوتی: "وه لآ من ئیقتیرا حی کشم هه یه سهیدی، کاکه جلال زۆر ماندوبوه و زۆر جنیوی پئدراوه، پئویسته باسی هه لویستی کاکه جلال بکریت و له به یانه که دا مه دحی بکریت و پئمباشه، به یانه که کاکه جلال خۆی بینوسیّت"، گوتم "من ناینوسم، چۆن ده بیّت من باسی خۆم بکه م، لیم پرسى ئایا من رۆلم هه بوه"، گوتی: به لئی هه تبه وه! گوتم وانا پاداشتیک هه یه بۆ ئه م رۆلم؟ گوتی: به لئی، منیش گوتم: "که واته من ببه خشه له هه مو پۆستیکى لئیرسراوه تی"، چونکه ئه وان پئشتر وایان نیشان ئه دا، من پۆستیک وه رده گرم، به لام ئیمه بریارماندا بو، من و نه وشيروان مسته فا به هه یج جوریک به شداری حوکم نه که ین. گوتم: "با من له کوردستان بم، هه رکاتیک کاریکتان به من هه بو، من دیمه وه، ئه گه ر ئه تانه ویت ژوریکم له کۆشکی کۆماری بده ئن هه فته ی جارئ دیمه وه. با ژوری من بیّت و ئه گه ر پئویستیشی کرد ده گه ریمه وه". سه دامیش گوتی: "رازیم له سهر پئشنیازه که ت و به سه رچا و قبولمه".

گوتم: "با ده ست بکه ین به هاندانی جه ماوه ر و خۆمان ئاماده بکه ین"، گوتی: "باشه ئیوه ئاماده ن، رۆزی پئنجشه مه ریکه وتنه که رابگه یه نین؟" گوتم: به لئی. ئینجا ئیمه ش خۆمان ئاماده کردبو، دکتۆر فونادمان نارديو بۆ هه ولیر، سه ربه ست بامه رنیمان نارديو بۆ دهۆک، نازاد هه ورامیمان نارديو بۆ که رکوک، فه ره یدون عه بدولقادمان ناردي بۆ سلیمانی و بچئ ناوی وه زیر و ناوی ئه ندامانی ئه نجومه نی نیشتمانیمان بۆ ئاماده بکات.

به عسیه کان، دو سئ مانگئ هه لئبژاردنی ئه نجومه نی نیشتمانیمان له سهر ئیمه دواخست. بۆ میژو حکومه تی عیراق هه لئبژاردنی ئه نجومه نی نیشتمانی له کاتی خۆیدانه کرد، به ئومیدی ئه وه ی ئیمه به شداری تئیدابکه ین.

به‌شداری وه‌زیره كورده‌كان

* چه‌ند وه‌زیر درابو به‌یه‌كیتی؟ نایا ناوه‌كان لای ئیوه‌وه ده‌ستیشان كرابون؟

- به‌كه‌مجار، پینج وه‌زیر بو ئیمه دانرابو، دوابی كردیان به‌سن. ئیتر ئیمه‌ش هه‌ندێ براده‌رمان ده‌ستیشان كردبو، وه‌ك فه‌ره‌یدون عه‌بدولقادر، دكتور فواد، مولازم عومەر، ئه‌و براده‌رانه هه‌یچیان قبولیان نه‌كرد.

* به‌عسیه‌كان خویان نه‌و وه‌زاره‌تانه‌یان ده‌ستیشان كردبو كه‌ بیدمن به‌ ئیوه‌؟

- ئه‌وان وه‌زاره‌ته‌كانیان ده‌ستیشان نه‌كردبو، ده‌سه‌لاتیان دابه‌ من كه‌ ناوه‌كان ده‌ستیشان بکه‌م. منیش هه‌ندیک ناوم له‌ خه‌یال بو، وه‌ك شازاد سائیب، مسته‌فا جاف، حه‌مه‌جه‌زا (كه‌ به‌ داخوه هه‌رسیکیان وه‌فاتیان كردوه).

* نه‌ی ناوی نه‌ندامانی (نه‌نجومه‌نی نیشتمانی) له‌لای ئیوه‌وه ده‌ستیشان‌كرا؟

- ئیمه، بو ئه‌و نه‌نجومه‌نه‌ كه‌ سایه‌تی نیشتمانپه‌روه‌رمان هه‌لبژاردبو. له‌ هه‌ر شاره‌ و ناوچه‌یه‌ك، كۆمه‌لێك كه‌سانی باش و نیشتمانپه‌روه‌رمان هه‌لبژاردبو كه‌ مه‌رج نه‌بون یه‌كیتی بن، به‌لكو زیاتر هونه‌رمه‌ند و نوسه‌ر و حاكم و پیاوانی ناسراوی ناوچه‌كه‌ بون. من، له‌كاتی گه‌فتوگۆدا له‌ به‌غدا هه‌ندیک كه‌سایه‌تی كوردیشم بینی، وه‌كو فوئاد عارف، ئیحسان شێرزاد، مه‌سه‌عود محه‌مه‌د، حیلمی عه‌لی شه‌ریف. ئه‌وانه هه‌مو گوتیان، ئیمه له‌به‌رده‌ستی ئیوه‌ین، چیمان پێ ده‌لێن، ئاماده‌ین بیه‌كین. مه‌سه‌عود محه‌مه‌د گوتی: "به‌س وه‌زاره‌تم پیناكری، ئه‌و قایش و قروشه‌ی وه‌زاره‌تم پێ له‌به‌رناكریت، ده‌نا له‌ فه‌راشیش دامنێن له‌و حوكمی زاتیه‌ ده‌یه‌كم". ئیحسان شێرزادیش گوتی: "من موحتاج نیم، به‌لام له‌ فه‌راشیه‌وه ده‌یه‌كم تا وه‌زیری، بو‌خۆشم خۆت ده‌زانی ده‌یه‌كه‌ وازم له‌ وه‌زاره‌ت هه‌یناوه، به‌لام ده‌زانم ئه‌مكاره‌ بو كورده‌ و شه‌ره‌فی كورد به‌رزده‌كاته‌وه". به‌لام بو میژو فواد عارف گوتی: "با بزاتم -سه‌پوك موافقه‌ یان نا، هه‌روه‌ها ئاخو ئه‌بن فه‌ره‌ادی كورپشم ببی به‌ ته‌شریعی".

روژی بلاو کردنه وهی ریگکه وتنامه که

* بریارتان دا کهی بهیانی ریگه وتنامه که بلاویکه نه وه؟

- نئمه روژی سیتشه مه کوتایمان به گفتوگوهیتنا، وتم رهنه که بو پینجشمه مه فریا نه کهوین، به لام بو شه مه به دلنیا ییه وه ناماده ده بین که بلاویکه یینه وه. سهدام گوتی: باشه بو شه مه. جه ره سینکی لئدا و ته له فوئی له گه ل له تیف نسه یف جاسم کرد که وه زیری روشن بیری بو، گوتی: "روژی شه مه ته له فزیون و رادیو و همو ده زگاکانی راگه یاندن ناماده بکه، جه ژنیکی نیشتمانیمان هه یه، ئیستا کاکه جه لالم لایه و یه کسه ره به سکر تیره که شی گوت همو چاوپیکه وته کانمان دوابخه و بیگوره بو کاتیکي تر".

سهدام ته وهی له گه ل کردم نه ملولای ماچ کردم و گوتی: "خوت ناماده بکه، پیویسته خه لکی لئپرسراو نازابیت و ناماده بیت لئپرسراویتی وه ربگریت"، منیش گوتم "به سه رچاو، نئمه ریگه وتوین و قسه ی خومان کردوه، مروفی کورد که گوتی نه خیر مانای نه خیره، نه گه ر وتی به لئی، مانای قبول کردنه". یه که مجاریش بو، تا به رده رگا له گه لمدا بیت و به پیتی کردم و جاریکی تر نه ملالوئه ولای ماچ کردم وه. منیش یه کسه ره هه و آلم گه یانده براده ران، پیش نه وهی من هه واله که بگه یه نم، نه وه والی دابو به سه عدی مه هدی سالح که سه روکی نه نجومه نی نیشتمانی بو، نه ویش عومه ره عزیز و براده رانی تری بانگ کردبو گوتبوی: "کاکه له سه ره همو شتیک پیکهاتوین و برۆن لای براده ران و خوتان ناماده بکه ن".

له وئوه به بیسیم ناگاداری نه وشيروان مسته فا و براده رانم کرد، چه ند دروشمیک بنوسن و خویان بو روژی شه مه ناماده بکه ن، نه وانیش زۆر خوشحالبون و خویان ناماده کرد و بریاریندا له سه رتاسه ری کوردستاندا ئاهه نگ بگیرییت.

روژی ههینی ده عوه تیان کردین، علی حه سن مه جید وه ک ئاوینه ی سهدام وابو، خوی هیچ پای نه بو و هه میشه چاوی له وه ده کرد. من پیشتریش هه ستم کردبو، ده مزانی هه لویستی چۆنه.

ئەو، ھەموو رۆژى تەلەفونى لەگەڵ دەکردم، ئەگەر جەو زۆر باشبوايە بە گەرمیەو دەيگوت (ئوستادی) و بەیانی باشی لیدەکردم، ئەگەر جەو ئاسایی بوايە بە (رفیق) بەیانی باشی لیدەکردم، ئیتر منیش دەمزانی، ئەو رۆژە جەو زۆر باشنیە!

رۆژی پینجشمە، لەمائی خۆی من و ھیرۆی دەعوەت کرد، لە ھەمان رۆژدا ئیمەیان برد بۆ وینە گرتن. جینەک ھەبو لە بەغدا، وینەى لێپرسراوانى لیدەگىرا، گوتم: "ئیمە ئەو کەسانەن، کە بەشداربین لە حکومەتدا، بۆیە پێویست ناکات کە ئەو وینانە بگرن!" گوتیان: "ئەو وینانە بۆئەوینە، تەنھا ھەروەکو وینەى شەخسیاتی ولاتان وینەتان بمتنی"، ھەروەھا دو قات چاکەت و پانتۆلیان بۆمن کردبو.

برادەران، دەسەلاتیان دابومى من خۆم لێپرسراوان دەستنیشان بکەم، لیستیکم ئامادەکردبو لە میتشکی خۆمدا. رۆژی ھەینی ئەوانە ھاتن و دەعوەتیان کردین، ھەموو کارەکان زۆر ئاسایی بو.

* چۆن خۆتان بۆ رۆژی بلاوکردنەوھى ریکەوتنامەکە ئامادەکرد؟

- بەیانی ئەو رۆژە، تەلەفۆنم لەگەڵ عیزەت دورى کرد و بەیانی باشم لیکرد و گوتم: "ئایا ئیمە بین بۆ مۆرکردنى ریکەوتنامەکە"، ئەویش گوتى "بێگومان ئیمە چاوەرێی ھاتنتانین".

ئیمەش سواری ئوتومبیل بوین و برادەرانیش ھەموو خۆیان ئامادەکردبو قاتی تازەیان لەبەر کردبو، منیش جلی کوردیم لەبەردابو و خۆم ریکوپیک کردبو. کە چوین لەبەر دەرگا، عزت دورى راوہستا بو ئەملاوئەولای برادەرانى ماچکرد. برادەران بریتی بون لە مولازم عومەر، ئازاد ھەورامى، فوناد مەعسوم، فەرەیدون عەبدولقادر و سەرپەست بامەپنى.

ھەمویان خۆشى لە چاویاندا بەدى دەکرا، عیزەت دوریش لە خۆشیاندا بەپێو بو، گوتى: "من دەچم بە ھاورێیان دەلیم، ئیوہ ھاتون و ئامادەن، ئەوہ مەکتەبى خۆتانە و تکایە تا من دەگەریمەوہ لە جیاتی من خواردنەوہیان بۆ داواکە".

منیش جەرپەستیکم لیدا و داواى چا و ئاوم کرد بۆ برادەران و نزیکەى نیو سەعاتى پێچو، ئینجا ھاتەوہ. کەھاتەوہ یەکسەر چوہ سەر مێزەکەى دانیشت و سارد بوپوہ!

هۆکانی ریکنه کهوتن و ئه نجامه کانی

* که عیزهت دوری هاتهوه، چی پێ بو؟

- که دانیشت، گوتی: "من زۆر به داخه وهم، هاورییان ده لێن هه ندێ خال ماوه پێویسته ئیمه چاره سه ری بکهین، پێش ئه وهی ریکه وتنامه که ئیمزا بکهین".
منیش روم تیکرد و گوتم: ئه بو ئه حمه د کام خال ماوه که پێویستی به باسکردن هه بیته؟ گوتی: "(میساقی عه مه لی وه ته نی) ماوه"، گوتم: "ئه و رۆژه قسه مان لیکرد له گه ل سه رۆک و گوتی باسکردنی سالتیکی ده ویت، له گه ل شیوعیه کان به سال و نیویک کۆتاییمان پێهیناوه".

گوتم: "ئه بو ئه حمه د تو مرۆفیکی موسلمان، سویندما، راستیه که یمان پێ بلیت، ناخۆ ئه مه په یوه ندی به هاتنی وه فدیی تورکیاوه هه یه"؟ له و کاتانه دا وه فدیی تورکیا هاتبون بۆ به غدا؟

عزت دوریش گوتی: "لعنة علی أبو الأتراک و الأمريکان"، منیش گوتم: "باشه ئیمه ئامادهین که به تیروته سه لی باس له (میساقی عه مه لی وه ته نی) و باس له هه ندێ مه سه له ی تر بکهین، وه ک مه سه له ی (به ره ی نیشتمانی)، هه رچه نده ئیمه باسمان له و مه سه له یه کردوه"، گوتی: "به لام سه رکردایه تیمان بۆچونی تریان هه یه".

ئیتیر من زانیم، ئه وان ئاماده نین له گه ل ئیمه ریکبکه ون، بۆیه منیش به براده رانم گوت: "کاکه ئیوه ورده ورده برۆنه وه و منیش ده مینمه وه"، هه تا ترسیشمان لێ په یدا بو. خوا حه قه مولا زم عومه ر گوتی: "من ناپۆم به بی تو وه لآله ی یا به سه لامه تی ده گه ریینه وه، یا پیکه وه ده بین".

براده رانی ترمان ورده ورده نارده وه، کۆبونه وه کانی دواتر قسه مان له سه ر مه سه له ی به ره ئه وه بو که ئایا، حیزبه کانی تر به شدارین له به رده دا، یان به شدار نه بن؟ پێشتر شیوه یه ک هه بو داندرا بو که هه لبژاردن بکریت له کوردستان و ئه گه ر حیزبه کارتۆنیه کان به بی یارمه تی به عس نیسه تیکی باشیان هینا، ئه وه باشه

و ئەتوانن بەشدارين، دەنا ئەوانە حيزب نين .
 لەوئى دو بۆچون هەبون، عزەت دورى دەيگوت ئەوانە حيزب نين، نەعيم حەداد
 دەيگوت ئەوانە حيزبن . لە کۆبونەوه کە دا گوتم: "کاکە ئیستا من سەرم سورماوه،
 ئێوه هەريە کە بۆچونیکتان هەيه، من دەمه ویت بۆچونی حکومەت بزائم؟" عیزەت
 دورى گوتى: "ئەوانە ئیمە، بە زۆر و بە پارە دروستمان کردون."
 پاش هەفته یەک، سەیرمکرد مانەوهم هیچ سودى نیه و کۆبونەوه کان ئەنجامى
 نیه . منیش گوتم: "ئەگەر ئیجازەم بەدەیتى دەرومەوه"، گوتى: "بەسەر چاوان".
 نەعیم حەداد گوتى: "وا هەلبژاردنى (ئەنجومەنى نیشتمانى) نزیک بۆتەوه،
 دلنیام ئێوه بەشدارى ناکەن، بەلام تکایە گيروگرفتمان بۆ دروست مەکەن"،
 منیش گوتم: "بەسەرچاو، بەلام بە مەرجیک کە نەيهە ناوچە رزگارکراوه کانهوه"،
 گوتى: "باشە، بەلام ئێوه زەغت لە خەلک مەکەن بە زۆر بیانبەن و ئیمەش لە
 شارەکان زەخت لە خەلکناکەین کە بچى بۆ دەنگدان".

بەریاری وەستانی گفتوگۆ

* بۆچی کۆتاییان بە گفتوگۆ هینا، هۆکارە سەرەکیەکانى چی بون؟
 - رۆژ بە رۆژ هەست بە ساردى پەيوەندى نیتوان ئیمە و حکومەت دەکرا و
 لە زۆر لاوه، ناپەزایى لەسەر پەفتارى حکومەت پەیدا بویو. حکومەت هەندى
 برادەرمانى دەستگیرکرد .

سەرکردایەتى یەکیتى، کۆبونەویەکی گەورەى کرد کە هەمو کادیترى عەسکرى
 و سیاسى و هەمو ئەندامانى سەرکردایەتى کۆمەلە و شورشگێران بانگکرا بون .
 کۆبونەوه کە بەریاریدا کە یەکیتى نیشتمانى کۆتایی بە گفتوگۆ بهینیت، بەلام ئەمە
 مانای شەر ناگەیه نیت، بەلکو ئیمکانییەتى شەرپنەکردن هەبیت، چونکە ئیمە
 بۆچونیکمان هەبو کە دەتوانرئ شەرپنەکردن بەردەوامبیت، بەلام شەر نەکەینهوه .
 هەمو لایەک گەیشتبوینه ئەو قەناعەتەى گفتوگۆ سودى نەماوه، ئیمە بۆچون
 و داخوایەکانى خۆمانمان وتوه، ئیمە لە پانزەى مانگدا بەیانیکمان دەرکرد .

دوای نه‌وه، حکومت وه‌فدیکی نارده‌وه به سه‌رۆکایه‌تی سه‌عدی مه‌هدی سالج، زۆر تکای کرد، "ئه‌و گه‌توگۆیه به‌رده‌وام بێت و بریاری وه‌ستانی گه‌توگۆ ره‌تبه‌کرته‌وه"، گوتم: "ئه‌و بریاره سه‌حب ناکرته‌وه، به‌لام ده‌توانین شتیکی که بکه‌ین، ئه‌ویش نه‌وه‌یه شه‌ر وه‌ستانده‌که ده‌وام بکات".

حکومت، به‌ دکتۆر قاسملۆدا هه‌والیان بو ناردين که هودنه‌که ده‌وام بکات، به‌لام شه‌ر وه‌ستانده‌که ده‌وامی نه‌کرد و ئه‌وان شکاندیان و تیکیاندا، شه‌ر ده‌ستپێکرد.⁽⁴⁾

* حکومت هیچ داوێه‌کی له‌ یه‌کێتی کرد، ئه‌بێ دژی ئێران شه‌ریکات؟

- به‌لێ داوایان کرد، له‌ کوردستان هێزی پێشمه‌رگه‌ی یه‌کێتی، ناوچه‌که بپاریزێت له‌ هه‌ر هێزیکی دوژمن، دێته‌سه‌ری، هه‌ر دوژمنیک بێت، تورک بێ، یان ئێران، هه‌رکه‌سیک بێت. که هاته‌ خاکی کوردستانی عێراقه‌وه، ئه‌بێ یه‌کێتی لێپرسراویتی نه‌وه بگرته‌ ئه‌ستۆ که به‌رگری بکات.

ئێمه‌ خۆشمان بو‌چونیکمان لا دروست بو‌بو که به‌رگری له‌ کوردستان بکه‌ین، ئه‌گه‌ر ئێران هاته‌ناوه‌وه، نه‌وه ئێمه‌ بچین به‌گژیا، بو‌یه‌ش رێگا ده‌ده‌ن یه‌کێتی سه‌د هه‌زار پێشمه‌رگه‌ی هه‌بێت و چه‌ک و موچه‌ی ده‌ده‌ن که لێپرسراویتی به‌رگری کوردستان له‌ ئه‌ستۆ بگریت.

ئێمه‌ش قبولمان کردبو، هه‌رکه‌سیک هاته‌ کوردستانه‌وه به‌ره‌نگاری بینه‌وه، به‌لام نه‌ک بچینه‌ خوارو یان ناوه‌راستی عێراق بو شه‌ر دژی ئێران.

پهراونزیمکان:

۱- (پارتي له ۱۹۸۲ دا، کورته گفتوگو له گه‌ل رژيم له به‌غدا، به‌هوی شیخ عوسمان بارزانی و به سرپه‌رشتی نیدریس بارزانی، له گفتوگوکاندا که له ناوچه‌ی برادوست له‌سەر سنج سنوره‌که به‌رتوده‌چو، گه‌یشتنه نه‌وی. بارزانی له نیران بگه‌رتته‌وه و له ناوچه‌ی خویان له بارزان نیشته‌جی بیت، دوا‌ی نه‌وی رژيم خانویان بۆ دابینه‌دکات. له گه‌ل نه‌وی ۱۰ هه‌زار پارچه‌ چک و ۴ ملیون دیناریان بداتن که دیکرده ۱۳ ملیون دۆلار، نه‌وان ۲ ملیون دیناریان وهرگرت. هه‌ر که رنکه‌وتنه‌که نه‌نجامی هه‌بو، پارتي هه‌لسا نیرانی له‌و کاره ناگادارکردوه و نیرانیش به‌لینی پیدان، که نه‌وان نامادهن دو نه‌ومنده پارهیان زیاتر بدهنی، کاره‌که سه‌ری نه‌گرت) (التیارات السیاسة فی العراق، ل. ۲۶۶).

۲- سامی عه‌بدوهره‌حمان، وه‌ک بالاترین لئیرسراوی مه‌کته‌بی سیاسی پارتي، له چاویکه‌وتننکی رۆژنامه‌وانیدا له‌گه‌ل رۆژنامه‌نوسنکی نه‌مسایی، دهرباره‌ی گفتوگوی پارتي له‌گه‌ل رژيمي سه‌دامدا ده‌لئت: "حکومه‌ت هه‌ولنی په‌یومندی له‌گه‌ل نيمه‌ داوه، له کۆتایی مارتی ۱۹۷۹ دا، هه‌لیکۆپته‌رنکی رژيم وه‌ک رنکه‌وتیبون له‌و شونه‌ی بۆمان ده‌ستیشان کردبو له کوردستان نیشته‌وه، نوینه‌ری رژيم هاتبو هه‌ولیدا رامانکیشیت بۆ گفتوگو، داوایکرد که نيمه‌ شه‌ری رژيم بۆ چهند مانگی بوه‌ستین. به‌لام وستیشیان نيمه‌ چه‌که‌کانی خۆمانیان ته‌سليم بکه‌ین، نه‌وه بۆ نيمه‌ جینی باسه‌بو، چونکه نيمه‌ بروامان به‌و رژيمه‌ فاشسته‌ی به‌غدا نه‌بو." - کتیبی "من لای کورده‌کان بوم" (فریتس زیته، ل. ۱۲۶- Ich war bei den Kurden. Fritz Sitte.S. ۱۲۶).

* کۆبوونه‌وی یه‌که‌م، له ۱۹۸۲/۱۰/۱۳ له گوندی گۆره‌ شیرگیرا، به‌ ناماده‌بونی قاسملۆ، له‌لایه‌ن یه‌کیته‌وه‌، مام جلال و نه‌وشیروان مسته‌فا، له‌لایه‌ن حکومه‌ت‌وه‌، (عه‌قید روکن خه‌لیل محمه‌د شاکیر - نه‌بو نه‌حمه‌د، عه‌قید ئیحسان- نه‌بو عوده‌ی، نه‌بو محمه‌د) ناماده‌ بون.

* (له ۱۹۸۳/ ۲/۱۳ دا نوته‌رانی حوکمه‌ت جارنکی تر هاتنه‌وه، وه‌فدی حکومه‌ت هه‌مان وه‌فدی پيشو نه‌بو نه‌حمه‌د، نه‌بو عوده‌ی و نه‌بو محمه‌د بو، رینگای سونج- ناوزه‌نگ به‌فر گرتبوی، به‌فزه‌که‌یش به‌ستبوی... نوته‌ره‌دکانی حکومه‌ت پیشان له‌سه‌ر نه‌وه دا نه‌گرت که مام جلال سه‌ردانی به‌غدا بکات و نه‌بانوت: یه‌ک دانیشتنی مام جلال له‌گه‌ل سه‌رۆک هه‌مو کیشه‌کان چاره‌سه‌ر نه‌کات)، (په‌نجه‌کان یه‌کتر نه‌شکینن- دیوی ناوه‌وی روداوه‌کانی کوردستانی عێراق ۱۹۷۹-۱۹۸۳ نه‌وشیروان مسته‌فا نه‌مین. ل. ۲۸۲).

* یه‌کیتی، له ۱۹۸۵/۱/۱۵ به‌یاننکی له‌ژیر ناوی بیان (الاتحاد الوطني الكردستاني حول قطع المفاوضات مع الحكومة العراقية) دهرکرد و هوی پچرانی گفتوگوکه‌ی خسته‌وه سه‌ر رژيمي به‌عس، هه‌روه‌ها رژيمیش له ۱۹۸۵/۲/۱۴ دا به‌ نيمزای عیزه‌ت ئیبراهیم، نامه‌یه‌کی ۱۳ لاپه‌ره‌یی ناراسته‌ی مام جلال کرد که زیاتر وه‌لامی یه‌کیتی بو، وه‌ داوا‌ی به‌رده‌وامی گفتوگوی کردبو.

رَپەرین و گەرانه وه بۆ گفتوگۆ

راپهرینی ۱۹۹۱

* کئی رۆئی سهرهکی بینی له راپهرینی ۱۹۹۱ دا؟

- دهوری سهرهکی راپهرین، هی یه کیتی نیشتمانی کوردستان و ریکخستنەکانی ناوهوهی یه کیتی و مهفرزهکانی ناوهوهبون و ئهوان پیهره فیعهلیه که بون که له مهیدانه که دابون، سهرکردایه تی فیعلی راپهرینه که ش کاک نهوشیروان مستهفا بو.

* راسته راپهرین سهرکهوتی گهورهی به دهستهینا، بهلام به بۆچونی تو هه ئه کانی

راپهرین چی بون؟

- به رای من هه ندی هه له له راپهریندا رویدا، گرنگترینیان ئه مانه بون: یه که م: راپهرین له کاتی خۆیدانه بو، ده بوايه زوتر دهستان پهبکردایه، یا خود هیچ نه بی ئه و رۆژه هه ئساینایه، له خواروی عیراق راپهرین دهسته پهبکرد. دوهم: پهبویست بو ئیمه هیزی خۆمان ته رخانیکه یین و ئه مباره کانی چهک و ته قه مانی رژیم گۆنترۆل بکه یین و به کارمان به ئینایه بو خۆمان. سییه م: ده بوايه ته جنیدی ئه ندام و پيشمه رگه کۆنه کانی خۆمان بکه یین، وانا به یانیک دهرکه یین که هه رچی ئه ندام و پيشمه رگه ی کۆنی یه کیتی هه یه، په یوه ندی به یه کیتی هه بکاته وه. چواره م: ده بوايه جه ماوه ر له ناو شاره کاندا چه کداریکه یین، بو به رگری له شاره کان.

پینجه م: پهبویست بو هیلی به رگری له شوینی گرنگ دابنئین، بۆنمونه که له که رکوک شکاین، له جیاتی ئه وهی له چیمه ن و له قه ره هه نجیر، هیلی به رگری دابنئین، پهبویست بو هیلی به رگریمان له دهر به ندی بازیان و شیوه سور و به رده می تاسلۆجه دابنایه .

شه شه م: ئیمه شه پی ناو شارمان نه ده کرد، ده بوايه شه پی ناوشار شیوه یه ک

بوايه له شهپرکردن، چونکه شهپری ناوشار هم مومکینه، بهتایبتهی ئیمه وهک یه کیتی تاقیکردنه وه مان هه بو، پیشمه رگه ی ئیمه تاقیکردنه وه ی هه بو له شهپری ناو لادی و ناوگوندا و ده توانزا زۆر باشتر له ده شته کان سو دیان لیوه ریگیریت، پیشمه رگه له کاتی خۆیدا چه ندین داستانیان تۆمارکرد و له شهپری ناوگونده کاندای شهپری نمونه یان کردوه .

پرزگار کردنی کهرکوک

* بۆ یه که مینجار له میژوی خهباتی چه کداری کورددا، کهرکوک پرزگارکرا، بهلام پیشمه رگه نهیتوانی تیندا بمینیتتهوه.

- بهلئ، کهرکوک به هیزکی سهرهکی یه کیتی که پێبه ره که ی کاک نه وشیروان بو پرزگارکرا، کۆسرهت ره سول به هاوکاری عومه ر عه بدوللا سهرکردایه تی شهپری ناوشاریان ده کرد.

له بهر چه ند هۆیه ک نه مانتوانی له کهرکوکدا بمینینه وه .

یه که م: ماوه ی پرزگارکردنه که زۆر که مبو، نه وه بو پاش ماوه یه کی کورت حکومهت په لاماری دایه وه و نه توانزا له و ماوه که مه دا، خه لکه که چه کدارکه ین و هانیان بده ین بۆ به ره ره کانی له ناوشار و دانانی هیلئ به رگری له ناوشاردا. جگه له وه، نه وه بو عیراق هات و به تۆپ و تانک و هه لیکۆپته ر، که وته گیانی خه لکی ناوشار و ئینجا هیزی پیشمه رگه .

هیزشه که ی عیراق وره ی خه لکی پوخاند، خه لک وایزانی که ئه مه ریکا چرای سه وزی بۆ عیراق هه لکردوه بۆ نه وه ی لیماندا، چونکه له و کاته دا حکومه تی ئه مه ریکا بلایو یکرده وه که هه قی نیه به سه ر خه لکی عیراقه وه و خۆی (تیکه لای) گیروگرفتی ناو خۆیی ناکات) نه و هه لسوکه وتانه رینگایاندا، هه لیکۆپته ری عیراق بفری و دژی خه لکی عیراق به کاریه پتریت، نه و هیزه سو پاییه ی عیراق وره ی خه لکی روخاند. (1)

* واتا ریککهوتنی سهفوان له نیتوان نه مهربکا و عیراقتدا، به زیان گه رایه وه بو گه لی عیراق به گشتی و گه لی کورد به تاییه تی؟

- به لی، ریککهوتنی سهفوان به سود نه گه رایه وه بو خه لکی عیراق، نه وان بلایان کرده وه، نه مهربکا ده ست ناخاته کاری ناوخوی عیراقه وه. جاریکیان عزت دوری به وه فدی کوردی به سه روکایه تی مه سعود بارزانی گوتبو: "له دوی نه وه ی نیه که رکوکتان گرت، چرای سه وزیان بو هه لکردین که بیگرینه وه"، ئینجا نازانم مه به ستی چرای سه وز تورک بو، یان نه مهربکا.

* هه له ی یه کیتی له که رکوک چی بو، نه وان ه ی باسکردن هه موی هه له ی سیاسی و پیشمه رگانه و مه وزوعی بون، نه ی له بواری شه خسیدا هه له روی نه دا؟

- هه له ی ئیمه کاکه سه لاح گیان چونکه من له وی نه بوم ناتوانم ته خمینی بکه م، باش ده بیت نه و پرسیاره له نه وشیروان، یان له کوسره ت بکه یت، چونکه نه وان له و کاته دا له وی بون.

هه له ی ئیمه ره نگه نه وه بو بیت که که رکوک گرنگیه کی تاییه تی خوی هه یه و ده به یینا که هه مو هه قالانی سه رکردایه تی، یان به شی زوریان له وی بمیننه وه و خه لک ریکبخه ن و سه نگه رلیده ن که که رکوک رزگارکرا، براده ران پییان وابو حکومه تی عیراق جاریکی دیکه هه لئاسیته وه و نه توان له وی بمیننه وه.

* وهک ده زانین له و ساته وه خته دا تو له دهرموی ولات بویت، روئی نیوه چی بو له دهرموی بو خو ئاماده کردن بو راپه رین؟

- له راستییدا راپه رین ده میک بو، وه کو بیرۆکه یه ک له می شکماندا گه لاله بوبو، پیش نه وه ی من بچه ده ری، چه ند جاریک له گه ل نه وشیروان قسه مان لیکردبو، له و قه ناعه ته دا بوین، نا کریت هه تا روژی قیامت بیر له خه باتی شاخ بکه ینه وه به یی نه وه ی شار گرنگی خوی بدریتی. هه ندیک خو پیشانان و راپه رینی شاره کانیش روی دابو، نه وه بو چونیکی لامان دروستکردبو که توانا له ناو خه لکدا هه یه بو راپه رین، له به ره نه وه مه سه له که وه کو فیکره یه ک هاتبوه کایه وه و بریارداربو چون کاری بو بکه یین و خوی بو ئاماده بکه یین، ته نها مه سه له کاته که ی بو.

باسی نه وه کرابو شانیه چی کدار دروستبکه یین له شاره کان و چه ک بنیرین بو شاره کان و په یوه ندی به کونه پیشمه رگه کانه وه بکه یین که بونه ته جاش و ته نانه ت به هه ندیک له سه روک جاشه کانه وه که له کونه وه دۆستایه تیمان هه بوه

له گه لایندا، به لام له سەر مه سه له ی که ی و شیوه ی خو ئاماده کردنه که بو پاپه پین جیاوازیمان هه بو. من رام وابو له عیراق ده درئ، براده ران رایان وابو، لئی نادرئ و ئه وه گالته یه و سه دام له کویت ده کشیته وه، به لام من سوربوم له سه رئه وه ی له عیراق ئه درئ.

له ناو براده راندا ته نها کۆسره ت پشتگیری راکه ی منی ده کرد و براده رانی تری مه کته بی سیاسی و سه رکردایه تی هه مویان رایان وابو لیتنادرئیت و له به رئه وه ئیمه خو مان توشی ئه و به لایه نه که ین و عیراق لیمان ئه تۆرئ. به تایبه تی ئه و کاته هه ستیکی گف تو گو زکردن په یدا بو، به راستی نا کوکیه که په ره یسه ند و من گه یاندمه وازه ی تان و گوتم یان وه رن ئیوه لیتپرسراویه تیه که وه رگرن، یان هاوکاری من بکن.

گوتم: "یان ئیوه وه رن لیتپرسراویتی وه رگرن، یان شه ش مانگ مۆله ت به من بده ن و ئه وه ی من ده یلیم ئیوه کاری پێبکه ن و ده سه لاتم بده نئ و به و پێیه له ده ره وه ره فتار ئه کم. ئه گه ر ئه وه ی من ده یلیم واده رنه چو، ئه وه خو تان سه ره به ستن، په یره وی کام سیاسه ت بکن"، ئه وه بو هه مو ره زامه ندیان ده ربیری و ده سه لاتیان دابه من که مه کته بیکی سیاسی دروستکه م، ئه وه بو مه کته بیکی سیاسیم دروستکرد.

من نامه یه کم بو نه وشیراوان نوسی و ئه ویش وه لامی دامه وه که خه ریکی دروستکردنی شانیه چه کداره و خو ئاماده کردن و په یوه ندیکردنه به جاشه کان و نه خشه دانانی گه رانه وه ی پێشمه رگه یه بو ناوه وه، ئه وه یش له سه ر بناغه ی ئه وه ی من گوتمه له عیراق ده درئ. من چه زده که م ئه وه ت بو میژو پئ بلیم: که من چۆن زانیم که شه ر ده بیته. من براده ریکم هه بو له سه رکردایه تی هیزی سه ربازی گشتی عیراق، ئه و براده ره م پئی گو توبوم، سه دام له کویت ناکشیته وه و پێیویه شه ر نابیت و ئه وه هه موی هاژ و هوژه، له به رئه وه هه یچ پێویست ناکات، بکشیته وه و پێشی وایه ئه مه ریکا ناتوانیت هیرش بکات، ئه گینا وه کو قیتنامی لیدیت.

منیش به هۆی ئه و زانیاریه وه دلنیا بوم که ناکشیته وه به ئاماده بونی کۆسره ت گره وم له گه ل حازم عه بدولجه بار کوبه یسی کرد له سه ر پێنج سه د پاوه ند، ئه وه بو من برده مه وه و ئه و دۆرانی و پاره که شی نه دا!

هه روه ها زانیاریه کی ترم هه بو، ئه وه یش ئه وه بو: براده ریکمان هه یه و دۆستی کورده ناوی پیته رگالبریس^(٧)، له واشنتۆن شتیکی پئ گوتم: که ئه مه ریکا له

سه‌دام نهدات، نهمه پیش داگیرکردنی کویت بو، چونکه سوپای عیراقی زؤد گه‌وره‌بوه و ده‌بیته مه‌ترسی له‌سه‌ر ئاسایشی ناوچه‌که، له‌به‌رئه‌وه شتیکی هر لیده‌که‌ن و ده‌یخه‌نه‌وه چه‌جمی ئاسایی خویه‌وه. بویه ئه‌ویش گوتی: جه‌لال تو حسایی خوت له‌سه‌ر نهم راستیانه‌ی بکه لیدانی عیراق بپرواته‌وه.

هه‌روه‌ها دۆستیکی تری نهم‌رییکیم هه‌یه، ناوی (جیمیس ریگند)ه کاتی خوی سه‌فیربوه له‌سعودیه و له‌عیراق، ئه‌وه یه‌که‌م نهم‌ریکی بوه که له‌به‌غدا ناسیومه، گوتی: "جه‌لال ره‌نگه نهم‌ریکا پئی خوش بیته که عیراق نه‌کشیته‌وه، بۆئه‌وه‌ی لیبیدات و سوپاکه‌ی لاواز و بیه‌یزیکات، ئینجا دوا‌ی ئه‌وه، سوپای عیراقی لاوازیو، قوناغیکی تر دیته پیشه‌وه، ئه‌ویش لابرندی سه‌دامه و پرژیمه‌که‌شی ده‌بیته بپروختی".

من له‌شام بوم، عومهری سه‌ید‌علی و چه‌ند براده‌ریکی تریش له‌شام بون و ئیواره دانیشتیوین و دیسان هه‌مان باس هاته پیشه‌وه، ئایا لیتی ده‌دری، یان لیتی نادرئ، ئه‌وان له‌و‌رایه‌دابون لیتی نادرئیت، من له‌سه‌ر بۆچونی خۆم سور بوم که لیتی نهدرئیت.

شه‌و دره‌نگ بو، ده‌وری سه‌عات یه‌ک بو، گوتم من ده‌چم ده‌نوم، به‌لام تکایه هه‌لم مه‌سینن بۆئه‌وه‌ی باش بنوم، ته‌نها ئه‌گه‌ر له‌عیراق درا، ئه‌وکاته هه‌لم‌سینن. به‌یانی زو‌عه‌بدولرزه‌زاق کۆیی له‌ده‌رگایدا، منیش گوتم: "نهم‌گوت‌عه‌بدولرزه‌زاق لیم گه‌رئ بنوم"، گوتی ئه‌ی نه‌تگوت ئه‌گه‌ر له‌کویتیان دا هه‌لم‌سینن!".

ئیتتر براده‌ران که‌وتنه‌ خۆ ناماده‌کردن بۆ راپه‌رین، ئه‌وه‌ی له‌ده‌ره‌وه پیمکرا، ئه‌وه‌بو پاره‌مان په‌یدا‌کرد و ناردمانه‌وه. راستیه‌که‌ی عه‌ره‌بی سعودی و کویتی‌کان هه‌ندی‌ک یارمه‌تیان داین، هه‌رچه‌نده یارمه‌تی‌که‌که‌مبو، به‌لام هه‌مویم نارده‌وه بۆ ولات.

كۆرپەۋى بەھارى ۱۹۹۱

* بەپاي تۆ دەتوانرا رېنگا لە كۆرپەۋەكە بگيرتت؟

- نەخىر، پەۋەكە ئەۋەندە زۆربو، ئەۋەندە جەماۋەرىيى بو، بە ھىچ جۆرىك رېنگاي لى نەئەگىرا. من چومە پىنجوين لەۋى قسەم بۆ خەلككرد، ھەزاران كەس لىم كۆبۈە و ھەمو چەپلەي گەلىك گەرميان بۆ لىدام، بەلام كە داوامكرد بگەپىنەۋە، كەس لەگەلم نەگەراپەۋە!

ئىنجا سەلاخەدىن قسەيەكى خۆشت لەۋ بارەيەۋە بۆ باسبەكەم، من و نەۋشىروان و بەرھەم لە كولىيەي جەنگ بوين لە ئەمەرىكا، بۆ بەشدارى لە نەدوۋەيەك دەربارەي عىراق و باسى دواي راپەرىن. پىاۋىك ھەيە رەنگە بەرھەم ناۋى پى و تىبىت دۆستى كوردە، تەعەلىقكىدا و گوتى: "ئەم جەلال تالەبانى بەپاستى پىاۋىكى زۆر زىرەكە و سەر كوردەيەكى زۆر زىرەكە، ئىسلوبىكى دامىنا بۆ راكىشانى سۆزى دنيا بۆ كورد كە لە مېژودا روى نەداۋە، ئەۋىش ئەۋ پەۋە جەماۋەرىيەبو كە خەلكى كوردى ھاندا بە مليونان بچنە دەرەۋە. ئەۋ رەۋەش بوەھۆي ئەۋەي راي گىشتى دنيا. سۆزى بەرامبەر كورد زيادبكات و يارمەتییان بدات."

ئىنجا كە كۆبۈنەۋەكە تەۋابو، گوتمان: "ئىمە ھانى خەلكمان نەدا، بەلكو جەماۋەر خۆي كۆرەۋى كرد". ئەۋ پىياۋبو ئىمە بە پىلان ئەۋەمانكردە، بۆئەۋەي سۆزى دنيا رابكىشىن و ھۆكارى دەرەكى بەدەست بەپىن بۆ پىشتىۋانى گەلەكەمان.

* بەدەر لە سۆز و ھاۋكارى كۆمەنگاي ئىۋدەۋنەتسى، نايە كۆرپەۋەكە ھىچ زىانىكى ھەبو؟

- بەپەئى من لەپوى ستراتىجىيەۋە قازانجى ھەبو، واتا ئەۋ سۆزەي ھاتە سەر كورد و ئەۋ ناۋچە پزگاركراۋەي ئىستا ھەمانە و ئەۋ پاراستنە ئاسمانىيەي لىكرا، ھۆي ئەۋ كۆچەبو.

كاتى جىمس بىكەرى ۋەزىرى دەرەۋەي ئەمريكامان بىنەۋە، گوتى: "لەسەردەمى مندا زۆر شتى گەۋرە رویداۋە، ۋەك روخانى دىۋارى بەرلىن و

هه ره سهینانی سیستمی ولاتانی سۆسیالیست و چند شتیکی تریشی باسکرد، به لام هیچ شتیکی به قهدهر دیمه نی ئه و کورده کوچ کردوانه و ناواره بونیان کاری تینه کردم، به تایبتهی که منالانم بینی له سهه به فرکه وتون، به کسهه خۆم پینه گیرا بگه مه وه سه فارته، راسته وخۆ له فرۆکه که وه قسه م له گه ل سه رۆک کرد و وتم پتویسته ئیمه فریایان بکه وین".^(۳)

* له کاتیگدا کۆرموه که، نهم دهنگدانه وه گه وره یه ی دایه وه، چۆن نه توانرا زیاتر سود له و کۆرموه وه ربگیرنتا؟

- من پیم وایه کاکه سه لاهه دین سودی پتویستی لئ وه رگیرا، سودی پتویست هه ره ئه وه بو که سۆزی جیهان راپیکشیت و هاوکاری و یارمه تی بۆ دابینبکه یته، نه وه شته له بیرنه چیت که نه وکاته ئیمه ئه وه هیزه ی ئیستامان نه بو، ئیمه هه موی سئ چوار هه زار پیتشمه رگه مان هه بو و ریکخستنه کانمان خراب نه بون، به لام ئه وه هیزه ی ئیستا نه بوین.

گفتوگۆی ۱۹۹۱

* له و کاته تراژیدی و کۆچه دا، چۆن بو مه سه له ی گفتوگۆ له گه ل رژیته هاته کایه وه؟
- مه سه له ی گفتوگۆ دو شتیه بو، به کتیکیان له دهره وه به هۆی بارزانی برای سه دامه وه هاته کایه وه که سه رچله قه زاز ناگای له مه سه له که هه بو و به داخه وه، به هۆی هه لویستی برایانی پارته وه سه ری نه گرت.^(۴)
له ناوه وه شه، دوا ی نه وه ی ره وه که رویدا، عیراق شوینه کانی گرتیه وه و خۆشی گه یشته ئه و راستیه ی که ده بی چاره یه ک بدۆزیتیه وه بۆ نه و کیشه یه و نا کرێ به ملیونان خه لک دهر به ده ربیت.

حکومه ت نوینه ری نارد بۆلامان و گوتیان ده مانه وی گفتوگۆ بکه ین، نه وکاته به ره ی کوردستانی هه بو، له خه لیفان کۆبۆوه . من ده بوایه له سلیمانیه وه بچم بۆ خه لیفان، به ناوچه ی حکومه تدا چوم بۆنه وی، واتا حکومه ت ئاسانکاری

بۆكردم. مەبەستىشم ئەو بو، نەوتريت من له چوندا بۆلای میری، سل دەكە مەوه و ترسم هەيه .

كه چوینه ئەوئ، هەمو برادەران بە يەكیتی و پارتی و شیوعییه وه لایەنگری گفتوگو بون، تەنها من نەبئ. من لایەنگری گفتوگو نەبوم، چونكه پیموابو ئەوكاتە گفتوگو باشنەبو، ئەوه دنیا لەسەرمان هەلەدەداتئ و هاوکاری بۆ كورد له زیادبوندابو، كۆرەو شكستیکی كاتیە و هەلەدەستیینه وه و ئیمە له گەل ئەم حكومەتە ناگەینه ئەنجامێك.

برادەران گوتیان: "نەخیر ئەم گفتوگۆیە سویدیکی هەیه، هەناسەیهك وەرەدەگرین و خەلكەكەمان كۆدەكەینه وه و دینه وه سەرخۆ. ئەو كۆرە وه كارەساتە كه ملیۆنان كورد لەسەر ئەو شاخ و داخەیه و دەمرئ و ئەركی ئیمە یەزگاربان بكەین".

له كۆتاییدا، من بە بۆچونی خۆم هیچ پێنەكرا گوتم باشە. ئەوان داوای وەفدیگیان كردبو، پێویست بو من یان مەسعود بارزانی بچین، زۆر له برادەران گوتیان: "تۆ بچۆ". منیش گوتم: "نابئ من بچم، من له گەل سەرۆکی عێراقی ئەو هەمو شەپە جێنۆه مان كردوه، ئەو هەمو قسەیه ی بە من گوتوه، من زۆر قسەم له دەرەوه كردوه". نەوشیروان هەلی دایە گوتی: "تۆ كە ی ترساوی! تۆ هەمیشە رۆحت لەسەر دەستت بوه و هەمیشە شەهیدبونت لە بەرەدەمبوه، ئەمكارەش له پێنناوی مەسەله ی كوردایە و با شەهید بیت!"⁽⁴⁾

منیش گوتم: "باشە بەو مەرجه دەچم، كه هەموتان بریارێك بەخەتی مەسعود بارزانی بنوسن و بۆم ئیمزابكەن. (مەسعود بارزانی خەتی خۆشە) و بنوسن ئیمە مام جەلالمان نارد بۆ گفتوگو، ئەوه یەكەم، دوهم كیم دەوئ پێویستە له گەلمدا بێت"، ئەوانیش لەسەر ئەو دو مەرجه رازیبون.

پێش چوونم بۆ سەلاحەدین، بەو نیازە چووبوم، ئەگەر برادەران بریاراندا، گفتوگو بكەن، ئەوا من واز له سكرتیری یەكیتیش دینم و دەلیم من دەچمە دەرەوه. بە هێرۆشم گوتبو جاننا و شتەكانت بپێچەرەوه دەرۆین بۆ ئێران و دەرەوه، پاره و شتی یەكیتیم لایبو، هەموویم تەسلیمی حەمە توفیق و ئەو برادەرانه كرد.

* هۆی چی بو له بریارەكەت پەشیمان بویتەوه و نەچوینە دەرەوهی ولات؟

- كاتئ هەمو سوربون لەسەر ئەوهی، دەبێت بچم بۆ گفتوگو، ئەوه بو ناچاربوم بریارەكەیان قبولبكەم. ئیتر دواى ئەوه له 7 ی نیسانی 1991 دا چوینه بەغدا

و گفتوگو دستپیکرد و جاریکی تر مه سعود بارزانی چو، ئینجا ههردوکمان بهیهکوه چوینهوه و بهوجوره.⁽⁷⁾

* باس له نامهیهک دهکری که نهوکاته مه سعود بارزانی نویسیهتی؟
- بهائی ئه و نامهیه ماوه، بهخهتی خۆی نویسیهتی، مه سعودیش خۆی لهسی لیدواندا گوتیهتی نامه ی له و جۆره ی نویسه .

هۆی سه رنه کهوتنی گفتوگو

* بۆچی گفتوگو سه ری نهگرت، هه نهکانی ئیوه چی بون؟ نایا نه توانرا له گه ل پزیم رینکبهون؟

- به پای من نه ده توانرا له گه ل پزیم رینکبهوین، پزیم ته بیعهتی له گه ل ته بیعهتی ئیمه نه نه گونجا. ئیمه دیموکراسیمان دهویست، ئه وان باوهریان به دیموکراسی نه بو، ئیمه مافی مرۆفمان دهویست، ئه وان باوهریان پێینه بو. مه سه له یه کت بۆ بێنمه وه، پزۆانی یه که م که زۆر ته نگاویون که من له وئ بوم گوتیان: باشه فهرمون چیتان دهوئ؟ من گوتم: چوار وه ره قه مان ئاماده کردوه که بریتی بون له: یه که م: ده رباره ی فراوانکردنی ده سه لاته کانی حوکمی زاتی و ناوچه ی حوکمی زاتی، گوتیان زۆر باشه .

دوه م: له سه ر مه سه له ی ئاساییکردنه وه ی بارودۆخی کوردستان و لابردنی شویتنه واری کۆچی به زۆر و به عه ره بکردن، بۆ ئه وه ش وتیان باشه .

سێیه م: له سه ر مه سه له ی دیموکراتی، ئه ویش گوتیان باشه .
چواره م: له سه ر مه سه له ی مافی مرۆف و جێبه جێکردنی له عێراق، گوتیان باشه .
ئه و کاته بریاری نه ته وه یه کگرتوه کان (٦٨٨) که په یوه ندی به مافی مرۆف و دیموکراسیه ته وه هه یه ده رچوو. یه که مجار گوتیان باشه، جاری دوه م که نه فه سینکیان هه لکیشایه وه و ولاته که یان که وته وه به رده ست و جینگیریون، یه ک

به یهک نه وانه یان ره تکرده وه گوتیان مافی مروّف، نه وه له بناغه دا فیلیکی ده ولته تئیسیتیماریه کانه دژی ولاته سۆسیالیسته کان هیناویانه بۆ باسکردن، دیموکراسی شتیکی بۆرزوازیه ئیمه هه مومان پیشکه وتنخوازین و مه سه له ی فراونکردنی ده سه لاتی حوکمی زاتی پیویست ناکات، چونکه حوکمی زاتی خۆی هه یه!⁽⁷⁾

* به هه نسه نگاندنی نیوه، چون حکومت توانی به ناسانی راپه رینی کوردستان دامرکینیته وه و هیزی پیشمه رگه توشی نه و شکست و هه نهاته هات و شوینه کان بگریته وه؛ - چهند هۆیهک هه بون بۆ سه رکه وتنی کاتی حکومت:

یه که م: نه و چهک و ته قه مه نی و که لوپه لانه ی که گیران، که وتنه ده ست خه لک و نه که وتنه ده ست پیشمه رگه . ئیمه ش نه مان توانی بچین به گژ خه لکدا و نه یه لین شته کان به رن، بۆیه هیزی پیشمه رگه چهک و تفاقی وهک پیوست پی نه بو. دوهم: نه مانتوانی هیزی پیشمه رگه ی خۆمان به هیزی که بین و ژماره ی زیاده که بین، ماوه که که مبو بۆنه وه ی پیشمه رگه دیرینه کان و پیشمه رگه ی تر کۆیکه ی نه وه . مه سه له ن ئیمه سی، چوار هه زار پیشمه رگه مان هه بو، ده مانتوانی شه ش، حه وت هه زاری تر کۆیکه ی نه وه .

سییه م: ناسان نه بو ئیمه شه پی به ره یی ببه ی نه وه، بۆ نمونه، ئیمه له له که رکوک شه پی به ره ییمانکرد، به لām نه وان که رکوکیان گرته وه . هه روه ها نه خشه ی به رگری له سلیمانی به هه له دانرابو، له جیاتی نه وه ی هیلی به رگری له ده ره بندی بازبان و شیوه سور و تاسلوجه دابنری، براده ران چو بون له چیمه ن و له قه ره هه نجیر دایان نابو که ناوچه یه کی ده شته و ده باببه که هات رپک تیکی شکاندن و پیشمه رگه په راگه نده بو.

چواره م: نه وه بو، خه لکه که هه لات، تاسه ر سنور خۆی پی نه گیرا. وهک بۆم باسکردیت، من چوم بۆ پینجوین، قسه م بۆ هه زاران که س کرد و حه ماسم دانئ و چه پله یان لی نه دا، به لām که س نه هاته وه له گه لمدا. نه حمه د بامه رنی له کتیبه که یدا نوسیویه تی و ده لئ: "له شوپشی پی شودا که ناش به تال بو، خه لک ئاماده بو به رگری بکه ن، به لām سه رکرده ئاماده نه بو، نه مجاره سه رکرده ئاماده بون، به لām خه لک ئاماده نه بون".

له و نه زمه مامۆستا جمال محمه د و پانزه، بیست پیشمه رگه، توانیان به رگری بکه ن و سوپای عیراقیان راگرت و نه یاننتوانی بیته پیشه وه . واتا نه گه ر خه لک هه بویه، سوپای عیراقی نه وه نه بو، له ماوه یه کی که مدا زۆربه ی شوینه کان بگریته وه .

که خه لک راپده کرد، پيشمه رگه ش هه ولى نه دا خيزانه که ی خوی رزگار بکات، بویه نه ویش راپده کرد. به لام دوی نه وهی له کاتی گفتوگو له گه ل حکومت پشویه کماندا، ئینجا خه لک هاته وه. خو قسه مه شهوره که ی کؤسره تت بیستوه که من چوم بؤ گفتوگو، که سی وامن له گه ل نه مابو، به لام که خه لک زانی گفتوگو هه یه ومام جه لال چۆته به غدا و وه فد له وئیه، خه لک هاته وه لامان.

که هاته وه، هه زاران پيشمه رگه هاتبون، کؤسره ت گوتی "پیان بلئی هه تیم لاجن، ئیستا مام جه لال ئیوه ببینی مفاوه زاته که ی تیک ده داته وه، ده لیت نه وه خه لک هاته وه و کاتی خه باته".

من ده مه وئ بلیم سیاسه تی ناراست نه نجامی وای لیده بیته وه، نه گه ر سیاسه ته که مان راست بویه، بمانزانیایه چاک هه ماههنگی نیوان گفتوگو و خه باتی چه کداریکه یین، نه وه مان به سه ر نه ده هات. (A)

* دهوری ولاتانی دراوسی چی بو له راپه ریندا؟

- هیچ نه بو، وانا ولاتانی دراوسی هیچ ده ورئکیان نه بو له راپه ریندا، نه پشتیوانی سیاسیان کردین، نه هاوکاریان کردین به چه ک، نه به پاره. پيشتر ئیران هه ندئ چه ک و ته قه مهنی دابوینی و کارناسانی بؤ کردین بؤ هاته وه، به لام نه وه نه بو قورسای خوی هه بیته. به لام له ناو ولاتانی دراوسیدا، ته نها ئیران دهوری هه بو. هه روه ها ئیران ده ورئکی تری هه بو له راپه ریندا نه ویش نه وه بو ئیستا بؤ میژو بیگئیرینه وه. نه وان چون مه سعود بارزانیان هینایه وه بؤ کوردستان. مه سعود نه و سه رده مه بروای وابو نه گه رهاتو ئیمه راپه رین، نه و عیراق چه کی کیمیاوی به کارده هینیت و میلیله ته که مان ته فروتون ده کات، له به ره نه وه پیوابو راپه رین کاتی نه هاته وه.

* هه نه کانی به ره ی کوردستانی چی بون له و گفتوگۆیه دا؟

- من پیموانیه ئیمه هه له مان کردبیت، به لام دو شت ده بینم بؤ میژو: یه کئکیان مه سعود بارزانی زۆر هه لپه ی نیشاند، نه و هه لپه نیشاندانه وایکرد به عسیه کان کلکیان توندکه نه وه و به هیزبون و له هیزه وه قسه یان ده کرد. مه سعود بارزانی، وای قسه ده کرد که هیچمان پیناکریت و ده چینه وه ئیران و نوگره سه لمان باشتره له چونه وه بؤ ئیران. له زوره کانی که ئیمه یان لیدانابو له به غدا، به نه هینتی قسه کان تۆمار ده کران. نه و وای نیشاند هه دا که ئیمه چارمان نیه،

تہا نہ وہ نہ بیت لہ گہ لَ حکومتدا پیکبیین و نہ وہ باشترہ لہ ہمو ریگاہ کی تر۔
 وہ کو دہردہ کہ ویت لہ و کاتہ وہ مہ سعود بارزانی پھیوہندی لہ گہ لَ حکومتدا
 دروستکردوہ، نسخہ یہ کم ہہ یہ و دہتدہ می لہ و ریکہ و تنامہ یہی کہ کرابو و
 نامادہ کرابو نیمزا بکریت۔

نیمہ کوبونہ وہ مان کرد و باسی نہ و ریکہ و تنامہ یہ مان کرد و ہمو لہ و
 باوہرہ دابوین، نہ و ریکہ و تنامہ یہ، دست و پہنجہی بہ عسی پیوہیہ و ہمو
 سہ لماندنی سہ رکردایہ تی بہ عس و سہ روہری بہ عس و شوپشی بہ عس بو، ہتا
 شہ پی نیران و کویت بہ شرعی دانہ نیت^(۱)۔

پەراویزماکان:

- ۱- (ئىتواری نەورۇز لە رۇژئاواى كەركوكەو (پەردى) و لە رۇژھەلاتەو (قەرھەنجىر) پەلامارى شارى كەكوك درا، شەوى پىشو ھىزە كەركوكىەكان دزەيان كرد بو، چوبونە ناو گەرەكە كوردەكانەو. بۇ شەو ھىزەكان لە ھەمو لاو ھىزىيان كرد و رزانە ناو شاروھە تا رۇژى دوايى كە نەورۇز بو، ناو كەركوكيان پاك كەردەو، تەنيا ئەو لايمى بە ھىزەكانى گەرميان، كفرى، كەلار و دوز سىندرا بو بە ھۆى شەرى "موجاھىدىنەو" نەيتوانى ھىچ بەشدارەك لە جىبەجىكردنى پلانەكەدا بكا، بۇيە "موعەسكەر خالىد" وەكو خەنجەرنكى كوشندە لە كەلەكەى كەركوك دا مايمەو. شەوى ۲۰-۲۱ى ۳ى ۱۹۹۱ بە تەواوى دەس گىرا بە سەر ناو شارى كەركوك دا. لەناو شارى كەركوكەو لەسەر بۆنىتى نۆتۆمبىلەكەمان ھەوالىنكى كورتم وەك مژدە نوسى و بە پىتەل دامان بە رادىوھە "دەنگى گەلى كوردستان" بلاوى بكا تەو، (خەون يان مۆتەكە نەوشىروان مستەفا، ل. ۱۳).
- ۲- سە فېرى جارانى ئەمىركا لە كرۋاتيا و راوژكارى كورد لە كاتى نوسىنەوئى دەستورى عىراقىدا.
- ۳- (جىمس بىكەر، لە ۷ نىسانى ۱۹۹۱دا بە فرۆكە بەسەر نۆردوگای كوردەكاندا دەفەرى كە لە توركىا بون و ئەو وىتائە كارىگەرى زۆرى كەردە سەريان و سە فېرى ئەمىركا لە توركىا مۆرتۆن نەبرۆمۆفېتزر نوسىبوى كە ئەو سە فەرە بە ۱۲ گىرنگىرەن دەقىقە دەژمىرەت لە مېژوى ھاوكارى مرۆفایەتيدا). (أمة في شقاق .. جوانان راندل. ل. ۹۳).
- ۴- (مام جەلال لە ۴ نىسانى ۱۹۹۱ دا نامەيەكى نوسى بۆ سەدام، پەيامەكەى خۆيى (سەدام، لە كاتى راپەرىن و پىش گرتنى كەركوك، پەيامىكى نوسراوى ناراستەى مام جەلال و مەسعود بارزانى كرد بو)، و نامەى بارزان تەكرىتىى براى بىر ھىتا بووھە بۆ دەستىكردنى گەتوگۆ: لە نامەكەى دا نامادەيى دەرىرى بو بۆ راگرتنى شەر و ناردنى دەستەى نۆنەرايەتى بەرەى كوردستانى بۆ گەتوگۆ. نامەكەى دابو بە داراى توفىق ئاغا بىبات بۆ سەكردايەتى عىراق... دارا نامەكەى مام جەلالى دابو بە سەدام، خوتىندىبووھە. دارا داواى وەلامى لىكرد بو. سەدام گوتبوى "بېى بلىن جگە لە جىابونەوھە ھەمو شتىن قابىلى باس كەردنە) (خەون يان مۆتەكە - ل. ۱۶. نەوشىروان مستەفا).
- ۵- (دەستەى نۆنەرانى بەرەى كوردستانى، ھەمويان رەنى خۆيان بە سەريەستى دەرىرى، كەس نەبو دژى گەتوگۆ و رىنكەوتن بىن، ھەرەسى خەلك و نەبونى تواناى بەرنگارى جەيش و كۆچى بە كۆمەل و بىن ھىوايى لە نىزان و سورىا و، باوهر نەبون بە ئەمىركا و دەولەتانى نەورويى، بە ئاشكارا لە سىماى

هه موان دا بهدی نه کرا، جۆری له نانومیدی خه مگین بالی به سر هه موان دا کیشا بو مام جلال سه بارهت به چونی خۆی بۆ به غدا داوای کرد که هه مو نه وانهی لهو کۆبونه و بهیدا نامادن، نه بی کاغه زنگی بۆ نیما بکه که نه وان نه بیترن... کاکه مه سعود بریاره که ی به خه تی خۆی نوی و، هه مو دهسه لاتیکی درایه بۆ رنکه وتن و نیما کردنی رنکه وتنه که و، هه مومان نیزامان کرد و، وه کو به لگه به کی میژی، درایه به مام جلال خۆی). (خه مون یان مۆته که - ل. ۲۱. نهوشیروان مسته فا).

۶- خولی یه که می کۆبونه و دی نونه رانی به ری کوردستانی و سه رکردایه تی به عس له به غدا له ۲۰ نیسان ۱۹۹۱ دا دهستی پیکرد و دوا ی ۸ رۆژ کۆتایی هات.

۷- له ۲ نیسانی ۱۹۹۱، دهوله تی فه رنه سا له نه نجومه نی ناسایشی رنکه خراوی نه ته وه بیگرتوه کان، داوای دهستیرو دانی مرۆفدۆستانه ی له کیشه که دا کرد، به ریتانیا به خیرایی رهزامه ندی خۆی له گه ل نه م هه لۆسته ی فه رنه سا ده ربیری... له ۵ نیسانی ۱۹۹۱ نه نجومه نی ناسایش بریارنامه ی ژماره ۶۸۸ ده رکرد، ده ربیره ی چه وسانه وه ی خه لکانی سیفیل له عیراق. به تایبه تی ها ولاتیانی کورد، داوای له ولاتیانی نه ندام کردبو، هاوکاری و یارمه تی مرۆیی بگه بیه نه نه و ناوچانه.

۸- نهوشیروان مسته فا که رۆلێکی سه ره کی هه بو له راپه رینه دا، به م شیره به باسی هۆی شکستی راپه رینه که ده کات: (چه ند هۆیه که هه بون، یه که میان بارودۆخی ناو خۆیی که به ره ی کوردستانی نه یوانی وه ک پیوست رۆلی خۆی بیینیت و سه رکردایه تیه کی یه که گرتو بۆ راپه رین دابنیت، و نیداره ی ناوچه کان یه که بخت، بۆیه هه ر حیزبیک بۆ خۆی نیحیتی کاری ناوچه که ی خۆی ده کرد، خالی دوهم نه وه بو، سه رکردایه تی کورد و سه رکردایه تی نه و راپه رینه، له کوردستان و له خواروی عیراقیش، توشی جۆرێک له هه لسه نگانده نی هه له بون ده ربیره ی هیزی عیراقی و زانیاری هه له میان لا هه بو و وایان نه زانی که سوپای عیراقی به ره وه سه هینان و له ناوچه ون ده چیت... خالیکی تر نه وه بو که جولا نه وه که هه یچ پشتیوانیه ک و یارمه تیه کی ده ره وه ی نه بو، وه نیران رۆلی باش نه بو، سنوره کانی به ده م رۆژنامه نویسی بیگانه داخست و له لایه کی تر سنوره کانی بۆ ناو دیو کردنی چه کی قورس و که ره سه و نۆتۆبیل و ده زگای هه مه جۆر کرده وه که له شار و شارۆچه ک و بازگه کانی حکومه ت ده ستیان به سه ر گه رابو. هه ره وه شیع له خواروی عیراق، دروشمی زۆر زه قیان دژ به سونه به رز کرده وه که ترسیکی له ناو سوپای سونی عیراقدا دروست کرد).. (چاوپیکه تن له گه ل نوشیروان مسته فا - به رلین ۲۰/۱۹۹۱).

۹- کۆمه لێک رنکه وتنامه ناماده کرابون و هه ندیکیان ته و او بیون و هه ندیکیان ده سا ریکرابون له نیوان رۆژم و به ره ی کوردستانیدا، له وانه، (ورقه التطیيع في ۲۱/۷/۱۹۹۱، مشروع قانون الحكم الذاتي لمنطقة کردستان و ورقه تعديليها في ۲۲/۷/۱۹۹۱، مشروع ميثاق مشترك بين حزب البعث العربي الاشتراكي و الجبهة الكردستانية في ۱۴/۸/۱۹۹۱، مشروع البيان السياسي في ۱۴/۸/۱۹۹۱).

وهفدی به کیتی له بهغدا، کانونی به کهمی ۱۹۸۳
له راستهوه: تاریق عهزیز، عیزهت دوری، د-خدر مه عسوم، مهلا بهختیار،
سه دام حسین، مام جهلال، مولازم عومهر، فهردیون عهبدولقادر

وهفدی حکومهت بو گفتوگو ۱۹۸۴/۹/۳، سورداش له راستهوه؛ د-خدر مه عسوم،
مولازم عومهر، فهردیون عهبدولقادر، نهوشیروان مستهفا، عهلی جهسن مهجید،
عیزهت دوری، مام جهلال، د-فواد مه عسوم، قادری حاجی عهلی، سه ربهست بامهرنی

كرانه‌وهی یه‌كیتی به‌پوی دنیای دهره‌وه

یه کیتی و ئەمەریکا

* پەيوەندی یه کیتی و ئەمەریکا له کوێ و کە ی دەستی پیکرد؟

- ئەگەر بێتو ئیمه بگهڕینهوه بۆ پەيوەندی ئەمەریکا و یه کیتی، له کوێوه دەستی پیکردوه، ئەوا پێویسته بهراستی بگهڕینهوه بۆ ههشتاکان، ناوبهناو کهسانی وهکو، ولیام ئیگلتن له ئەوروپا نوێنهری یه کیتیان دهبینی، بهلام بینینهکه بهسیفەتی شهخسی بو، نهیانهوت ئەوه بهسیفەتی رهسمیه، ههندیکجار پاسپارده و قسهیان بۆ دهناردین.

کاتی خۆی که ئیگلتن وهک سهفیر له بهغداد بو، بهلام ههشتا پەيوەندی لهنتوان عێراق و ئەمەریکا دروست نهبوو، جارێکیان له گفتوگۆی (۱۹۸۳ - ۱۹۸۴) دا ویستی بێت بۆلامان و ههتا دوکانیش هات بۆئەوهی بێته سورداش، بهلام نهیانههشت بێت بۆ لامان.

بهراستی، ئەوه یه کهم ههولێ ئەمەریکا بو، بۆئەوهی پەيوەندیمان لهگهڵدا پهیدابكات. لهو سهردهمهدا که لهگهڵ عێراقدا گفتوگومان ههبو، ئەمەریکا زۆری پێباشبو و تهشویقیان دهکردین و پێیان راگهیاندین، باش دهبێت لهسهری بپۆن، ئەوان زۆرتر پەيوەندیهکانیان به عومەر شیخ مووسهوه دهکرد، ئەوکاته نوێنهرمان بو له لهندهن.

ئەوهی بهناوی یه کیتیوه راستهوخۆ پەيوەندی دەستی پیکرد، له نیسانی ۱۹۸۹ دا، من چومه واشنتن. بۆ یه کهمجار نوێنهرانی وهزارهتی دهرهوهی ئەمەریکی منیان بینی، لێپرسراوی دیسکی عێراق من و دکتۆر لهتیف و حمه جهزای ئەندازیار و هێرۆ یان بینی.^(۱)

ئوکاته ئەمەریکا سیاسهتهکهی ئەوهبو که چارنیه بۆ ئیمه و هر دهبی لهگهڵ عێراقدا پێکبێن و ههولێکی زۆریان دها قانعمان کهن که ئیمه واقیعین بین و ههمری واقیع ئەوهیه، ئیمه لهگهڵ عێراق پێکبێن و هر دهبێت بچین پێکبێن لهگهڵ عێراقدا.^(۱)

جاریکی تریش، له کاتیځدا که رۆنالد ریگن سه رۆک و شولتس وه زیری دهره وه بو، دیسان ئیمه له وه زاره تی دهره وه بانگراین و له هه مان کاتدا تاریق عزیز⁽³⁾ مه وعیدیکی هه بو له وه زاره تی دهره وه. نه و موعده که ی هه لوه شان وه له سه رنه وه ی که وه زاره تی دهره وه منیان بینیه، گوتی: "پتیوسته داوای لیبور دن له عیراق بکه ن، چونکه نه وه پیاویکی تیروریسته و دژی ئیمه یه و له به رنه وه ی که نه وتان بینیه من ناماده نیم بپم بۆ بینینه که"، نه وانیش بلاویانکرده وه به ناوی وه زاره تی دهره وه، "ئیمه پۆرش ناهینینه وه، ئیمه سه ربه ستین له وه ی کئ ده بینین و کئ نابینین"⁽⁴⁾.

* ئه م په یوه ندیه، که ی چوه پیشه وه و گه شه ی کرد و تا چ ئاستیک رویشته؟

- ئه م په یوه ندیه، تا شه پی کویت به و شیوه یه مایه وه، تا نه وکاته نه وان یه ک که سیان بۆ په یوه ندی دانا له گه ل ئیمه، ده مان بینی نه ویش له سه ر ئاستی مافی مرۆف بو. نه وان به ئاشکرا ده یانوت، ئیمه له سه ر نه ساسی سیاسی ئیوه نابینین، ئیمه ئیوه له سه ر نه ساسی پرئسیپی مافی مرۆف ده بینین، له به رنه وه لیپرسراوی مافی مرۆفیان له سه فاره تی نه مه ریکا له پاريس دانا بو، بۆ نه وه ی په یوه ندیمان پیوه بکه ن.

پیش داگیرکردنی کویت، به ماوه یه کی زۆر کورت من چوم بۆ پاريس و چومه لای نه و که سه ی دایان نابو بۆ په یوه ندی و لیپرسراوی مافی مرۆف بو له سه فاره ت. چوم داوای فیزه ی لئ بکه م، چونکه ده عوه ت کرابوم بۆ (کۆنگره ی نیشتمانی - KNC) له نه مه ریکا. چومه لای و پیم گوت ده عوه تیکی وام بۆه اتوه و زۆریش تاقه تی نه و سه فه ره م نیه، نه گه ر فیزه که م ده ده یته خۆت بۆم بکه، نه ویش گوتی باشه بۆت ده که م. په ساپۆرته که ی لیوه رگرتم و دای به فه رمانبه ری که کاره که م به نه نجام بگه یه نئ.

که وتینه قسه و باس، نه وکاته خۆ ناماده کردنی سوپای عیراقی هه بو، زۆریان وایان ده زانی بۆ ئیسرائیل، من گوتم: "نه خیر نه و خۆ ناماده کردن نیه بۆ ئیسرائیل، به لکو بۆ هیرشه بۆ سه ر کویت و له کویت ده دا و ده یگری که گرتی حکومه تیکی ده سترکد دروست ده کا و دوایی نه ینوسینیت به عیراقه وه".

کابرای دبلۆماسی پیکه نی و گوتی نه وه شتیکی زۆر زه حمه ته، گوتم: "نازانم زه حمه ت بئ یان زه حمه ت نه بئ، به لام نه وه گۆرانی نه خشه ی ناوچه که یه، نه خشه ی عیراق ده گۆرئ و خۆ ناماده کردنی سوپاکه شی په یوه ندی به ئیسرائیله وه

نیه"، نه‌وباسه نه‌چو به می‌شکیا و باوه‌پی نه‌کرد.

دوای نه‌وهی عیراق کویتی گرت، چوم بۆ کۆنگره‌که‌ی KNC له نه‌مه‌ریکا، له‌وئ پۆژنامه‌نوسان زانیبویان، من نه‌وه‌م که پیش هیرشی کویت به نه‌میریکیه‌کانم گوتوه عیراق کارئکی وای به ده‌سته‌وه‌یه. له وته‌بیژی وه‌زاره‌تی ده‌ره‌ویان پرسى، نه‌لین تاله‌بانی کاتی خۆی شتیکی وای به‌ئیه‌ گوتوه، ئیه‌ بۆچی شتیکتان نه‌کرد؟ نه‌ویش له وه‌لامدا گوتی: (No Comment) دیسان پرسیاریان کرد، بۆچی تاله‌بانی نابینن، گوتیان: "گرنگی ئیمه به مه‌سه‌له‌ی کورده‌وه به‌ستراوه‌ته‌وه به کیشه‌ی مافی مروّقه‌وه، تاله‌بانیش سه‌رۆکی حیزبیکی سیاسی و سه‌رکردایه‌تی بزوتنه‌وه‌یه‌کی سیاسی ده‌کات، داوای مافی نه‌ته‌وه‌یی و سیاسی ده‌کا، بۆیه بۆ ئیمه ناگونجی ببینن".

بینینی ره‌سمی و ناره‌سمی

* باشه به ناره‌سمیش یاخود دور له چاوی کامیرا و پرۆتۆکۆلی فه‌رمی نه‌یان بینیت؟

- ئیمه‌یان به ناره‌سمی بینى، نه‌ویش له چیشته‌خانه‌یه‌کی چینی بو، له نزیک وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه و ده‌عه‌وتیان کردین و کۆمه‌لێک خه‌لکیان هینابو که پیکه‌وه نان بخۆین. نه‌وان ته‌نها پاره‌ی خواردنه‌که‌ی منیاندا، به‌لام نه‌وانی تر هه‌رکه‌س پاره‌ی خۆیدا. له‌وئ کۆمه‌لێک پرسیاریان لیکردم له‌سه‌ر ناینده‌ی عیراق.

پۆژیک له ئوتیل بوم، پیاویک هات بۆلام و گوتی من له (CIA) وه هاتوم، وتم به‌خیربیت و ناوی براده‌ریکی کوردی دامی گوتی: ئه‌وه ده‌مناسی، قسه‌م له‌گه‌ل براده‌ره کورده‌که کرد گوتی: "به‌لئ ده‌یناسم و من پیمگوتوه تو له‌وئیت نه‌وه‌اتوه بتبینی".

گوتی: هیزی ئیه‌ چه‌نده و چیتان پیده‌کریت و هه‌ندئ پرسیارى تری له‌و شیوه‌یه‌ی لیکردم، منیش گوتم: ئیمه زۆر شتمان پئ ده‌کریت و ئیمکانیاتمان که‌م نیه، نه‌وکاته به‌ره‌ی کوردستانی هه‌بو و من به‌ناوی به‌ره‌ی کوردستانیه‌وه قسه‌م ده‌کرد. پاش پۆژیکى تر هاته‌وه و گوتی: لاریت نیه نه‌گه‌ر به‌کێکی که‌ش هه‌یه بیت

له‌گه‌لماندا و ئه‌ویش حه‌زه‌کات بتانبینی؟ منیش گوتم: نه‌خیر، گوتیان: "ئایا ئیوه به‌شداری ده‌که‌ن له‌گه‌لماندا له‌شه‌ر دژی عێراق؟" منیش گوتم: ئه‌وه مه‌سه‌له‌یه‌کی گرنگه و ده‌بیته پرس به ناوه‌وه‌ی ولات بکه‌م، چونکه سه‌رکردایه‌تی به‌ره‌ی کوردستانی له‌ناوه‌وه‌بو، گوتی: "ئه‌گه‌ر له‌گه‌لماندا به‌شداری بکه‌ن ئه‌وا به‌شتان ده‌بن، ئه‌گه‌ر به‌شداری نه‌که‌ن په‌نگه به‌شتان نه‌بن". بۆ روئکردنه‌وه گوتی: "فلانه که‌س تو یاری پۆکه‌ر ده‌زانی؟" گوتم: "به‌ئێ ده‌یزانم"، گوتی "ئه‌گه‌ر له‌ پۆکه‌ر دا خۆت یاری که‌ر بیت، ئه‌وا یان ده‌بیته‌وه یان ده‌یدۆپینی، به‌لام له‌م یاریه‌دا به‌ دلنیاپییه‌وه ده‌بیته‌وه! چونکه ئیمه ده‌بیته‌وه، خۆت ده‌زانی عێراق به‌ ئیمه ناویرتیت، ئه‌گه‌ر له‌گه‌لماندا بیت ده‌بیته‌وه و به‌شیشته ده‌بن. ئه‌گه‌ر له‌گه‌لمان نه‌بیت زۆر زۆر ته‌وقعی ئه‌وه بکه یان وارت ده‌ده‌ینی یان شتی‌ک به‌خشیش، له‌به‌رئه‌وه ئه‌مه فرسه‌تی‌که بۆتان هاتۆته پێشه‌وه"، منیش گوتم: "باشه ئیوه ئاماده‌ن چیمان بۆ بکه‌ن؟" گوتی: "یارمه‌تیتان ده‌ده‌ین به‌ پاره و به‌ چه‌ک"، پرسیم: "ئایا له‌ بواری سیاسیدا، وه‌عدمان ده‌ده‌نی له‌ دواپۆژدا شتی‌کمان هه‌بیته؟" گوتی: "ئێستا نازانم پێویسته پرس بکه‌م".

دوای ماوه‌یه‌ک له‌ لێپرسراوه‌که‌ی خۆی پرسیبو که به (دکتۆر) ناوی ده‌برد، هاته‌وه گوتی: "دکتۆر قسه‌ی له‌گه‌ل سه‌رۆک کردوه گوتویانه، به‌ئێ".

* هه‌لۆیستی یه‌کیته‌ی یان به‌ره‌ی کوردستانی چی بو، بۆ پێشنیازه‌که‌ی ئه‌مه‌ریکا بۆ هاوکاری کورد و شه‌ری دژ به‌ عێراق؟

- دوای ئه‌وه‌ی وه‌لامی (دکتۆر) و ئه‌وانم وه‌رگرت و هه‌لۆیستیانم زانی، گوتم پێویسته من پرس بکه‌م و هه‌ستام نامه‌یه‌کم بۆ مه‌سعود بارزانی و نه‌وشیروان مسته‌فا و براده‌رانی تر له‌ ناوه‌وه‌ نوسی، ئه‌وانیش وه‌لامیان دامه‌وه و گوتیان: "ئیمه ئاماده‌نین ئه‌و هاوکاریه‌ بکه‌ین و به‌ره‌ی کوردستانی ئه‌وه‌ی پێباش نیه". نوسیویان: "عێراق له‌ کویت ده‌کشیته‌وه و لێی نادریت، بۆیه پێویست ناکات خۆمان توشی به‌لا بکه‌ین و ئه‌گه‌ر دژی بوه‌ستین، ئه‌وا عێراق چه‌کی کیمیاوی له‌ دژمان به‌کارده‌ینیت و میلیله‌ته‌که‌مان ده‌فه‌وتی و جگه له‌وه، ئێستا باوه‌رمان به‌ ئه‌مه‌ریکا نیه".

منیش ئه‌مریکیه‌کانم ئاگادارکرده‌وه که براده‌رانی ناوه‌وه ئه‌لێن ئه‌و هاوکاریه‌مان پێناکریت یارمه‌تیدان بده‌ین له‌ مه‌یدانی شه‌ریدا، به‌لام ره‌نگه بتوانین به‌ شیوه‌ی تر هاوکاریتان بکه‌ین و زۆرمان پێخۆشه کویت پرزگاریبکریته.

* هه نووستی ئەمریکیهکان چی بو، بهرامبەر به وهلامی بهرە کوردستانی؟

- به ئاسایی وهریان گرت. با شتیکت بۆ بگیرمه وه که کهرکوک گیرا، نهوشیروان ته له فۆنی له گه لدا کردم و گوئی: "مام جه لال له گه ل ئەمریکیهکاندا هه ولبده، بییان بلێ نه یه لن عێراق به ره و ناوچهکانی تر بین".
 ئه وکاته له شام بوم و به ته له فۆن قسم له گه ل هه مان کابرا کرد و باسی کێشه که م بۆ کرد، ئه ویش گوئی: "میسته ر تاله بانی له بیرته پیم گوئی نه گه ر بۆ که ر بکه یت و ببه یته وه، ئه وا به شت ده بین، به لام نه گه ر نه هاتی، ته نها وار وه رده گریت، واره که ش هه ر ئه وه یه ده یزانی!"
 منیش وه لامه که یم به براده ران را که یاند، "ئه مریکیه کان هاوکاری نا که ن و گوشار ناخه نه سه ر عێراق، خۆتان پشت به خۆتان بیه ستن".

* بۆچونی ئەمریکیهکانت باسکرد، بۆچونی بهرپرسیانی کوردیشمان زانی، ئه ی رای خۆت

چی بو؟

- دیاره من رام وابو، بۆ براده رانیشم نوسی بو که هه لیکی میژویی هاتۆته پیشه وه، پیمباشه له م مه سه له یه دا به شداریین، له به ر کۆمه لیک هۆ، له وانه:
 یه که م: رزگارکردنی کویت، مه سه له یه کی ره وایه .
 دوهم: ئه مه فرسه تیکه و ئیمه هه لده ستینه وه، چونکه ئه وکاته خه لک چاوه رتی نه ده کرد به و شیوه یه راپه رین بکریت. خۆ نه گه ر راپه رینیش سه رکه ویت، گره نتیه کی ده ولته تی نه بییت و ئەمریکای له پشت نه بین، یان ده ولته تیککی گه ره ی له پشت نه بین، ئه وا سه رکه وتن و به رده وامی ئاسان نیه .

* په یوهندی نیوان یه کیتی و ئەمریکا چون گه شه یکرد؟

- له و په یوهندیه سه ره تایبانه وه، جۆریک په یوهندی ده ستیپیکرد له نیوان ئیمه و ئەمریکادا، به لام نه گه یشتبوه ئاستی دانوستاندنی به رده وام، ئه وان نه ختیکیش له و مه سه له یه وه لیمان ساردبونه وه، هه تا جارێک له کۆنگریسی ئەمریکا کۆبونه وه یه ک کرا بۆ مه سه له ی کورد و منیش ناماده بوم، من بانگکرا بوم و قسه شم هه بو و له سه رۆکایه تیش دانرا بوم له گه ل مه دام میتران و که ندال نه زان و هه ندیک که سانی شاره زا و نوینه رانی لیژنه ی په یوهندیه کانی ده ره وه ی وه زاره تی ده ره وه .

من، به هۆی ئه وه وه پیته ر گالبریس و جۆرج میشل و چه ند سیناتۆریکی

ناو دارم دهناسی، هه ندیک به پیوه و هه ندیک به دانیشن باسی مهسه لهی کورد و وه زعی خۆمان و عیراقم بۆکردن .
له و کۆبونه وه یه داوا له ئه مریکا کرا، له مه و دوا گرنگی به مهسه لهی کورد بدات و ره چاوی مافی کورد بکات و حکومه تی جۆرج بوش ناگای له کورد بیئت .
ئه و ده مه شه ر هیشتا ته واو نه بوو .

* ئه مه پیش کۆتایی شه ر یان دوا ی کۆتایی شه ر بو؟

- ئه م باسانه له کاتی کدا بو که شه ر به ره سمی کۆتایی نه هاتبو، به لام هه مان رۆژ بو ئیواره که ی، سه رۆک بوش ناشکرایکرد و گوتی: "شه ست سه عات به سه ر جه نگدا تیپه پی و سوپای عیراقیمان شر و و پرکرد، کویتیمان پرگارکرد و ئیمه هه یج زیانمان نه بوه . بریارمدا شه ر بوهستی به و مه رجه ی عیراق مه رجه کانی ئه مریکا قبولیکات ."

ئه وه بو عیراق هه مو مه رجه کانی ئه مریکای قبولکرد، ئه وه ش هه نگاوێ پالی نا به په یوه ندی ئیمه و ئه مریکا وه، به لام دوا یی ئه مریکا له مهسه لهی به گژاچونی سه دام خۆی ماتکرد، هه تا راپه رین رویدا و ئه نجامی کۆچره وه که بو .
که کۆچه که رویدا وه فدیک ی ئیمه له ئه مریکا بو، یه ک له وانه دکتۆر له تیف بو، به یانی له وه زاره تی ده ره وه دیترابون، پتییان گوتبون ئیمه هه یج په یوه ندیمان پتتانه وه نه . نه به قسه ی ئیمه تانکردوه، نه به فه رمانی ئیمه جولاونه ته وه، بۆیه به ته مای یه ک دۆلاره بن و به ته ما نه بن یه ک سه رباز بنترین بو هاوکاریتان .

که کۆچه که ده ستیپیکرد، فه ره نسوا میتران و کۆمه لیک له سه رۆک ولاتان و ناسراوانی دنیا ده ستیان به قسه کرد و پشتگیری خۆیان بو مهسه لهی کورد ده ربیری و داوا ی چاره سه ری خیرای کیشه که یان کرد و جۆرج بوش تاوانبارکرا که داوا ی له گه لی عیراق کردوه راپه رین له دژی حکومه ته که ی، وا راپه رپوه که چی ئیستا پشتیان تیده کات و به جییان ده هیلتیت .

ئه وه بو دوا ی ماوه یه ک ئه مریکا بریاریدا، له گه ل هاوپه یمانان هیز بنترین بو کوردستان و جۆن میجهری سه رۆک وه زیرانی ئینگلترا، پیشنیازیکرد، ناوچه یه کی ئارام دابنریت وله ئه نجامدا ئه مریکا به هیزه وه هاته ناوچه که و تا پیش رزگارکردنی عیراق له ۲۰۰۳ دا، ئاسمانی کوردستان و خواروی عیراق ئه وان و ئینگلترا ده یانپاراست .

* دواى نهم روداوانه، كهى يه كهم سه فهرى ره سميت كرد بؤ نه مهريكا؟
- ساله كه م له بيري نيه، به لام نهو ساله يه كه به رهى كوردستاني بانگهتشت
كرابو، منش به ناوى به روه سه فهرمكرد.⁽⁹⁾

* كه تۆ نوتنه ري به رهى كوردستاني بویت له دهرهوه، نايا نهو نوتنه رايه تيه هيچ
گيروگهتتيكي بؤ تۆ وهك سكرتيري يه كيتي دروست نه كردبو؟
- نه خير هيچ گيروگهتتي دروست نه كردبو، به پيچه وانه وه، به هوى نه وه وه
زۆر به ريژه وه سه يريان ده كردين و توانيمان به ناوى به روه چنده ها چالاكى
نه نجام بدين. بؤ نمونه من چندين نامه م به ناوى به رهى كوردستاني نوسى
بؤ نه ندامانى كۆنگرئيسى نه مريكى و ئينگليزى و نه لمانى، زوربه يان وه لاميان
داومه ته وه پشتگيريى و سۆزيان به رامبه ر به كيشه ي كورد نيشانداوه و ئيستا
ده يان له و نامانه م لاماوه .

يه كيتي و توركيا

* په يوه ندى تۆ يان يه كيتي، له گه ل توركيا كهى و چۆن ده ستى پيكره؟
- نه وه چيروكيتي خوشه، نه گه ر هه مويم له بيرنه ما بيت خاله گرنه گه كانيم
له بيره . په يوه ندى له گه ل توركيا، يه كه مجار رۆژنامه نووستيكي ناودارى تورك هه يه
به ناوى محمه د عالى بيراند، داواى بينيني دكتور قاسملو و منى كرد له پاریس،
ئيمه ش بينيمان .

* نه مه كهى بو؟

- نه مه سه ره تاى ۱۹۹۰ بو، واتا پيش داگيركردنى كویت. نهو په يوه ندى له گه ل
داگيركردنى كویتدا هاته پيشه وه، جاريكى تر محمه د عالى بيراند هاته له ندهن
و من بينيم و پيى گوتم: تۆ ئاماده ي نه گه ر يه كيك بيت بتبينيت؟ گوتم: به لئى
ئاماده م به لام به مرچئ، گوتى: باشه تۆ باوه رت به من هه يه؟ گوتم: به لئى باوه رم

به تو ههیه، جا به پاستی باوه پرم پیده کرد و دۆستمانه و قسه کانی راست و په وانه و هیچ په ناوپتیچی نه بو، واتا دلنیا بوم فیلم لیتاکات .

گوتی: "من کانتیک بیت ده لیم بیان بینه که دلنیا بام ناستی بینینه که چۆنه و بزائم نایا قسه کان راسته و خۆ ده گاته وه شوینی پتویستی خۆی" نه وکاته سلیمان دیمیریل سه رۆک وه زیران بو، ده نا من بیت نالیم بیان بینه .

ماوه به کی پی چو، ته له فۆنیکی له گه ل کردم و گوتی: یه کیک دیت بۆ بینینت، منیش گوتم زۆر چاکه . کابرایه ک هاته له ندهن و له گه ل له تیف رشید له ریستورانته کی ئیتالئیی بینیمان و قسه و باسی نه وه مانکرد . که په یوه ندی له نیوان ئیمه و نه وان چۆنه و باسی په یوه ندی کورد و تورکمانان بۆ کرد، که وا کورد و تورک سه دان ساله پتکه وه ده ژین و ئیستا هه ق نیه ئیوه دژی ئیمه بن و هه تا من مه سه لیکم بۆ هینایه وه و گوتم: "تاکه میلله ت که هه تا سه ر له گه ل تورک مایه وه تا دروستبونی کۆماری تورکیا، کورد بو" .

نه وکاته تازه مه لیک حسین چوبو بۆ تورکیا و پیشوازیه کی گه وری لیکرا و گوتم: "نه وه ی نه و که سه ی شان به شانئیی ئینگلیز شه ری دژی ئیوه کرد، ئیستا مافوری سوری بۆ راده خه ن، به لام نه وه و کورپی نه و که سانه ی شان به شانئیی ئیوه خۆیان به کوشندا و به خوین به شداریانکرد له سه رخستنی به ره ی تورکی، یان ده خرینه زیندان، یان ده کورژین یان ده ره به ره ده کرین، نه وه که ی عه داله ته!" کابراکه گوتی: "قسه به کی زۆر کاریگه ریو، نه و قسه به زۆر زۆر کاری تیکردم"، شتیکی تریشی گوت: "که بۆچی ئیمه کوردمان زۆر خوش نه ویت و ده مانه ویت هه میشه له باوه شمانداییت و له گه لماندایی"، گوتم: "باشه با له باوه شتا بیت قه یناکه، به لام نه ک بیفلیقی نیته وه، له باوه شتابیت بۆ نه وه ی ریژی لیبگریت و ناگاداری بیت و هاوکاری بکه ییت" .

گوتی من هه مو نه و قسانه ده گه ینمه وه به سه رۆک وه زیران و وه لامتان لیده گێرمه وه .

سەردانی رەسەمی بۆ تورکیا

* ئایا پەییوەندیەکه هەر وا ناراستەوخۆ مایه‌وه؟ کە ی گۆرانی بەسەردا هات و کە ی یەکهەم سەردانی رەسەمیتان کرد بۆ تورکیا؟

- پاش ماوه‌یه‌ک برادەرێک هەیه بە ناوی (جەنگیز چاندار) کە پۆژنامە‌نوسە و دۆستی خۆمە، جەنگیز لە ساڵەکانی ۷۲ - ۷۳ لە لوبنانە‌وه دەیناسم، هاتە لەندەن و لە مائی ئەحمەد چەلەبی بینیم و گوتی: "ئوزال منی ناردوه"، ئەو زۆر لە ئوزالە‌وه نزیکبو، هەرۆک زمان حالی ئوزال وابو، گوتی "من هاتوم پرسیار بکه‌م که ئایا تۆ ئاماده‌ی بییت بۆ تورکیا؟" گوتم: "بە‌ئێ ئاماده‌م"، پێشنیازیکرد که هەز دە‌که‌ن یە‌ک‌یکیش لە پارتیش بی‌ت، منیش گوتم زۆر باشە و موحسین دزەیی دانرا.

دوای ماوه‌یه‌ک، لە‌گە‌ڵ موحسین دزەیی سەردانی تورکیا‌مانکرد و بە رەسەمی پێشوازیان کردین و زۆر ریزیان لێ‌گرتین، لە‌وکاتانە‌دابو که لە کوردستان راپە‌رین دەستی پێ‌کردبو و هێشتا تە‌واو نە‌بوو.^(۱)

گفتوگۆی زۆرمان لە‌گە‌ڵ کردن دە‌ریارە‌ی هە‌مو مە‌سه‌له‌کان، گوتیان: "ئە‌م جاره سەرۆک وە‌زیران ناتوانی‌ت بتان بینیت، بە‌لام بە‌ دلنیا‌یه‌وه لە جاری دا‌هاتودا دە‌تان بینیت". بە‌لام چە‌ندین لپێ‌سراوی دە‌سه‌لاتدارمان بینی لە سوپا و میت و لە وە‌زارە‌تی دەرە‌وه .

تورکيا و ئۆزال و كۆنگره‌ی سۆسيالېستی جيهانی

* دواى نهم بينينه نا فهريمانه، په يوه ندى نيوه له گه‌ل تورکيا به رهو کوئ روښت؟
 - پاش پاپه‌رين ئه‌و په يوه ندى ده‌واميکړد و دواى ئه‌وه‌ی خوالېخوښبو تورگوت
 ئۆزال بو به سه‌رۆک کۆمار، من سه‌ردانى تورکيا م کرد و ئۆزالم بينى.^(۷)
 حه‌ز ده‌کم شتيکت بو بگيرمه‌وه، پاش چونی من بو تورکيا له‌ناو پۆژنامه‌کانى
 تورکيا دا هه‌والېک بلاويوه، ده‌ليت: "جه‌لال تاله‌بانى ده‌عوت ده‌کريت بو تورکيا".
 ئه‌و پۆژه‌ی تورگوت ئۆزال سه‌فه‌رى ده‌کرد بو مۆسکو، له‌ فرۆکه‌دا پۆژنامه‌نوسانى
 له‌گه‌لدا بو و لتيان پرسى، "جه‌نابى سه‌رۆک راسته‌ به‌ته‌مان که جه‌لال تاله‌بانى
 ده‌عوت بکه‌ن بيت بو تورکيا؟" ئه‌ويش گوتى: "تاله‌بانى هات و پوښت و
 جاريكى تريش ده‌عوتى ده‌که‌ينه‌وه".
 پۆژى دواتر، مانشيتى گه‌ليک له‌ پۆژنامه‌کانى تورکى نوسيان (جه‌لال تاله‌بانى
 هات و پوښت).

دواى ئه‌وه جاريكى تر چومه‌وه بو تورکيا، ئه‌وکاته بو ئيمه‌ گفتموگومان له‌گه‌ل
 به‌غدا هه‌بو. سه‌رۆكى وه‌فده‌که‌ مه‌سعود بارزانى بو، نه‌وشيروانىش نوينه‌رى ئيمه
 بو له‌ وه‌فده‌که‌دا. که وه‌فده‌که‌ زانبيويان برياره من بچم بو تورکيا، مه‌سعود زۆر
 ته‌نگاو بويو. هه‌ستا نه‌وشيروان و سامى عه‌بدولره‌حمانى نارده‌وه که قه‌ناعه‌تم
 پى بکه‌ن نه‌چم. منيش گوتم: "هه‌ر ده‌چم، چونکه دو هو هه‌يه بو سه‌فه‌رى من،
 په‌کيکيان کۆنگره‌ی سۆسيالېستى ئينته‌رناشناله‌ که له‌وي کۆ ده‌بيته‌وه. دوه‌ميان
 من خوښم حه‌ز ده‌کم له‌گه‌ل تورکيا په‌يوه‌نديمان هه‌بيت، خو م هيچ باوه‌پيشم
 به‌و گفتموگويه‌ی به‌غدا نيه‌ که سه‌ر بگريت".

نه‌وشيروان هه‌مان بوچونى منى هه‌بو، سامى زۆر هه‌وليدا قه‌ناعه‌تم پيپکات
 نه‌چم، به‌لام له‌ دوايدا من ساميم قانيعکرد که چونی ئيمه‌ سودى هه‌يه نه‌وشيروان
 گوتى: "ئيتر ته‌واو من ناچمه‌وه بو به‌غدا". کۆسره‌ت مان نارد له‌ جيگای ئه‌و و
 گوتمان بپۆ تو نوينه‌رى ئيمه‌به‌ له‌گه‌ل حکومه‌ت.

من له خهلیفانه وه چوم بۆ تورکیا، پوژنامه‌کانی تورکیا زۆریان به باشی له‌سه‌ر نوسین. زۆریه‌ی مانشیتێی رۆژنامه‌کان باسی سه‌فه‌ره‌که‌ی من بو، ته‌نانه‌ت ئیواره‌که‌ی که بۆ سه‌به‌ینی کۆبونه‌وه‌ی سۆشیاالیست ئینتەر ناشنال بو، له ئۆتیله‌که چوم نان بخۆم، له‌ولاوه‌ قیلی براندی سه‌رۆکی پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەلمانیا له‌گه‌ڵ چه‌ند سه‌رۆکیکی تر دانیشتبون که منیان دیت، سلأویان کرد و هه‌ستان منیش چومه لایان. قیلی براند گوتی: "زۆر به‌خیریییت، ده‌بیّت من سوپاست بکه‌م به‌هۆی تۆوه کۆنگره‌که‌مان ناویانگی ده‌رکرد"، منیش گوتم: "زۆر سوپاست ده‌که‌م، به‌هۆی ئیوه‌وه‌یه من هاتوم" و له‌ویدا قیلی براند قسه‌ی زۆر جوانی کرد و گوتی: "ئیه‌ به‌ ته‌نیانین، ئیمه پشتیوانتانین ئیمه خه‌باتی ئیوه به‌ هی خۆمان ده‌زانین"، خۆشی له وتاره‌که‌یدا بۆ کۆنگره باسی ئیمه‌ی کرد، منیش له‌و کۆنگره‌یه‌دا وتاریکم خوینده‌وه .

ئیتیر له‌و کاته‌وه په‌یوه‌ندیمان له‌گه‌ڵ تورکیادا به‌ گشتی و له‌گه‌ڵ ئوزال به‌ تاییه‌تی دروستبو و په‌ره‌یسه‌ند

پهراوتزماکان:

- ۱- حممه جهزا، نهندازيارنكي خهلكي سلیماني بو، له نیمارت کاریده کرد و دوستی مام جلال و به کیتی بو، له ۱۹۸۹ دا کوچی دواپی کرد.
- ۲- نهمریکا ناگاداری بارودوخی کوردستان بو، (دیشید نیوتون) بالوتزی نهمریکا له عیراق دهلیت کارنکی ناشکرا بو که عیراق گونده کانی کردبوه نامانج و کینگه و باخه کانیسی له ناونه برد، نهمه شالاورنک بو له دژی کورده نیاره کانی حکومت، به لام نهوش دیار بو کهوا هویلنکه بؤ که مکردنه وی دانیشوانی دیهاته کان و دورخسته وییان، وهک بنکه یه کی پشتگیری گهریلاکان، هروهه نهوش رونبو، که نهوه کارنکی نامرؤفانه بو، به لام من نایه ته وه یادم که له گه ل عیراقیه کاندایاسمان کردیت.. (دؤزی کورد له بازنه ی په یومندیه کانی نهمریکا و عیراقدا .. گؤزان نیبراهیم سألح ل. ۲۷۴).
- ۳- تاریخ عزیز له ۱۹۸۹/۱۰/۰۶ سەردانی واشینتونی کرد.
- ۴- (کۆبونه وهی نوته رانی نهمریکا و تاله بانی، تنهنا عیراقیه کانی تورنه کرد، به لکو تورکه کانیس هاتنه سەر خەت، پیتەر گالبریس له کتیبه کهیدا باسده کات، که نهو وهک نهندامی کۆمیتە ی په یومندیه کانی دهره وه له نهنجومه نی پیرانی نهمریکی. داوای له (لاری پۆپ) بهریرسی نویسنگی عیراق-ئیران له وهزارتی دهره وه کرد که چاری به جهلال تاله بانی بکه ویت، نهوش، بریاریدا چاری به تاله بانی بکه ویت، نهم چاوپنکه و تنه تورکیا و عیراقی توره کرد و وهزارتی دهره وه، بریاری قه دهغه کردنی ههمو جوره دیدار و چاوپنکه و تنیکی له گه ل هیزه بهرهلستکاره کانی عیراق و له نیویاندا کورد دهر کرد). (دؤزی کورد له بازنه ی په یومندیه کانی نهمریکا و عیراقدا .. گؤزان نیبراهیم سألح ل. ۲۹۶).
- ۵- (وهزارتی دهره وهی نهمریکا له ۷ تشرینی یه که می ۱۹۹۱، به یانامه یه کی راگه یاند، که تیدا هاتیو: پاشنیوه رۆی نهمرۆ، ۷ تشرینی یه که می ۱۹۹۱، جینگری سکرتری NEA ئوفیسی کاروباری رۆژه لاتنی نزیک و ناسیا، بهریرت ئینوارد جیرنجیان له گه ل لیژنه یه کی بهرە کوردستانی عیراق دیداری کرد، جهلال تاله بانی، ریه یه یه کن له حیزه سه ره که کانی کورد تیدا ناماده بو، نهم گروه له حه وه تی پیشوش له وهزارتی دهره وه و ییتا گون دانیشتی هه بوه، نوته ری کۆمه لگای ناسوری و تورکه مانه کانی عیراقیسی له خۆده گرت). (میزوی په یومندیه کانی کورد و نهمریکا. وریا ره حمانی. ل. ۴۲۴).
- ۶- بیینی جهنگیز جاندەر له لهنن، له ۱۹۹۱/۲/۱۷ نه نجام درا.
- ۷- (بویه که مجار سه رۆک کۆمارنکی تورکیا له گه ل سه رکرده یه کی کورد دیداری کرد، رۆژی ههینی ۱۹۹۱/۶/۱۴ له کۆشکی چانقایا نه نجامدرا، جهلال تاله بانی و بهرهم سألح و سه رچل قه زاز بون... تورگوت نوزال یی گوتبوو: له نیوان کورده کانی عیراق و قویروس و تورکیای خۆرناوا و تورکه کانی بولغاریا هه یچ فه رق و جیاوازیه ک ناکات) (شه مندؤ فیزی میزۆپۆتامیا. جهنگیز چاندار. ل. ۹۲).

داگیرکردنی کویت، وهک سه ره تایهک بۆ راپهرین

داگیرکردنی کویت

* راسته که تۆ له نهندن پیش داگیرکردنی کویت له کۆبونهوهی (چهته هاوس) دا
باسی داگیرکردنی کویتان کردبو؟ (۱)

- به ئی، من له ۱۱ ئایار ۱۹۹۰ دهعوت کرابوم بۆئهوهی لهوئ و تارێک پیشکەش
بکەم، منیش و تارێکم به عەرهبی نوسی و دام به بهرهم بۆئهوهی بۆم بکات به
ئینگلیزی. دواى ئهوهى بۆى تهواوکردم، شهوئ له پینگا له دهرهوهى شار له ناو
ئۆتۆمبیله که دا بۆى خۆیندمهوه، بۆئهوهى تهلهفوزى ههندی و شهه بۆ راست
بکاتهوه، لام زهحمهت بو.

ناونیشانی وتاره که دهربارهى کیشهى کورد و بینینی ئیتمه بو بۆ نهوه دهکان. له
په رهگرافیکدا باسی ئه وه م کردبو ده لیم: "که ئه و سوپا عیراقیه ی کۆکراوه ته وه،
بۆ هێرشه بۆسه ر کویت" و باسی سیناریۆکه م کرد، عیراق کویت ده گریت و
حکومه تیکى پۆپیت دروستده کات و دواى ئه وه ئه یبه ستیت به عیراقه وه.

لهوئ که ئه و قسه یه م کرد، له خاله کانی تر مونا قه شه م له سه رنه کرا، چونکه
من باسی ئه وه م کردبو، ئه گه ر جولانه وه ی پزگاری خه لکی کوردستان له سه ر
ده ستی حیزبی عه لمانی سه رنه که وئ، ئه وه جئ ده کریته وه بۆ گروپی توند ره وی
تیرۆریست، له کوردستانیش وه ک ولاتانی تر ئه و گروپانه په یدائه بن، له به رئه وه
حه قه هیزه دیموکراته کانی دنیا پشتوانی ئه و جولانه وه پزگاریخوازه ی خه لکی
کوردستان بکه ن که زۆر دیموکرات و پیشکە و تنخواز و مه ده نیه .

هیچ کهس له ئاماده بوان لاریان نه بو له سه ر باسه که، ته نها سیر جۆن مابروزی
نه بیت، ئه ویش ته عه لیه که ی ئه وه بو گوئی: "وه لاهى میسته ر تاله بانى بۆ پرستیجی
جه نابت و هیزی به ره به ره کانی عیراقی باش نیه موباله غه ی وا بکه ن، ده زانم ئیوه
هیزیکی به ره به ره کانه بلام ئه وه زیاده باسکرده، دهرباره ی گرتنی کویت!".

من سور بوم له سه ر قسه کانی خۆم و سوربوم له سه رئه وه ی که سوپای عیراقی،
کویت داگیرده کات و ئیوه بارودۆخه که وه ک ئیتمه نابینن و ئه و گرژیه وه ک خۆی

نابینن و ئو راستیانه که ئیمه دهیزانین له ناوهوهی ولات ئیوه وای نازانن . ئیدوارد مورتیمه دهعهوهی له تیف رهشید و منی کردبو، له گه ل دیفید گوربوس لیپرسراوی بهشی رۆژه لاتی ناوه راست له وهزارهتی دهرهوهی به ریتانیا . من وینه بهکم له وتاره کهی خۆم دایه و گوتم: ئو فهقه رهیه بخوینه رهوه، که خویندیه وه گوته: " جه لال...! موباله گه کردن بۆ تو و بۆ ناو و شه خسیهتی تو باش نیه، پیاویکی ناسراوی وهک تو نابیی و بیربکاته وه، " وتم باشه و ماوهیه کی تر قسهی لیده کهین و ده بیبینه وه و بزانیان وایه یان وانیه .^(۲)

ماوهیه که به سه ره ئو کۆبونه وه ده را رۆیشت و عیراق کویتی داگیرکرد، مه سعود بارزانی و من له به غدا بوین بۆ مه سه له ی گفتوگو، سه دره دین ئاغا خان هاتبو، سیر جونی له گه ل بو، تاریق عه زیز دهعه وه تیکی کردبو و ئیمه ش بانگکرا بوین، چومه لای سیر جۆن و گوتم: ئایا رۆژه که و وتاره کهی (چه تم هاوس) ت له یاده؟، گوته: به لئی له یادمه، له و کاته دا ئاغا خان هاته پێشه وه و گوته: ئه وه چه مسته ر تاله بانی؟! منیش چیرۆکه که م بۆ باسکرد، ئاغا خان گوته بیگومان خه لکی ولاتی خۆیان حکومه تی خۆیان باشته ره ناسن .

* ئایا تو هیج ئیشاره تیکت له دهره وه هه ست پینه کرد، حکومه ت و ده زگای جیاوازی تر هه بیته نه یانه ویت عیراق گه وره و به هیزبیت؟

- من دۆستیکم هه به له ئه مه ریکا پێش ئه وه ی عیراق په لاماری کویت بدات، پیتی گوتم: " جه لال عیراق زۆر گه وره بوه، هیزه که ی بۆته مه ترسی له سه ر ناسایشی ناوچه که و پیویسته ئه وه هیزه نه مینن . پاش ماوه یه کی تر به ناوی مافی مرقه وه ته شقه له یه کی پین ئه کریت، بۆئه وه ی ئه وه هیزه ی که مکریته وه و ئه وه هیزه ی نه مینن ."

نامه یه کم نوسی بۆ مه سعود بارزانی و نه وشیروان مسته فا، ئه وه ی له دۆسته که م بیستبو بۆم باسکردن . ئیواره یه کیان تاریق عه زیز دهعه وه تی مه سعود بارزانی و دارۆ و منی کردبو، دانیشتبوین، گوتم: " ئه بو زیاد ئه وه بۆ ئه وه شه ره ی کویتتان کرد، گوته: " ئیمه زانیاریمان هه بو که ده یانه ویت بمانپوخینن و له هیزمان که م بکه نه وه، ئیمه ش گوتمان ده چین کویت ده گرین و ئالوگورده کهین، کویتیان ده دهینه وه به مه رجین وازمان لیبهینن، به لام وای به سه رنه هات ."

روم کرده مه سعود بارزانی و گوتم: " له بیرته له و باره یه وه نامه یه کم بۆ تو و

نەوشیروان نوسی "؟ گوتی: "بە ئێ نامەكەم ئیستاش ماوه"، تاریق عزیز گوتی ئەوەچیە گوتی: "ئەبو شەلال مەنین عرفت؟" گوتم: (من نفس المصدر اللی انت عرفت منهم) ئیتر بو بە پیکەنین.

كۆنگرەى ئۆپوزیسیۆنى عێراقى له بیروت

* له ۹ مارتى ۱۹۹۱ دا له بیروت، كۆنگرەى ئۆپوزیسیۆنى عێراقى گیرا، رۆلى یەكیتی لەو كۆنگرەیه‌دا چی بو؟

- دەتوانم پیت بۆیەم دەوری سەرەكى پێكخستنه‌كه هى یەكیتی بو، پۆزێکیان عبدولحەلیم خەدام هەوالی بۆ ناردبوم و گوتبوی سەرۆك سلاوی بۆی هەیه و دەلێت كۆنگرەیه‌كى بەو جۆره هەر به‌و دەرکریت، چونکه پەپوهەندی له‌گەڵ هەموان باشه، با هەول بەدات و یەکیان بخات.

منیش به‌ خەدام گوت: "کاتێ سەرۆك داخوازی وای هەبیت، من هەمو هاوکاریه‌ك ده‌كەم، بەلام منیش مەرجم هەیه، ئەوه‌یش ئەوه‌یه، كه‌ تۆ دو به‌عسی عاقلم بده‌یت و کاره‌كەم لێ تێکنه‌ده‌ن!" چونکه به‌عسیه‌كان دەوریان هەبو له‌ تێکدانی کاری له‌و جۆره‌دا، ئەویش گوتی: "ئەو داخوازیه‌ی تۆ مانای ئەوه‌یه‌ كه‌ نایکه‌م، كاكه‌ ئیوه‌ی عێراقی هەموى دو عاقلتان تێیدانیه‌، من دو به‌عسی عاقل له‌ كوێ بێنم؟".

ئێمه‌ دەورمان هەبو له‌ كۆکردنه‌وه‌ی هێزه‌كاندا و له‌ کاروباری ناو كۆنگرەكه‌دا، بۆ نمونه‌، بۆ یه‌كه‌مجار ئیسلامی و كۆمونیستمان به‌یه‌كه‌وه‌ دانابو، وێنه‌ گیران، له‌ وێنه‌كه‌دا به‌ دەستیك ده‌ستی عزیز محەمەدم گرتوه‌ و به‌ ده‌سته‌كه‌ی تر ده‌ستی موده‌پرسیم گرتوه‌.

ئەوكاته‌ ئەنجومه‌نى بالای ئیسلامی قسه‌كانیان توندبو، واتا ئێمه‌ هەولماندا خاوبكریته‌وه‌، بەلام سەری نه‌گرت. من پێموايه‌ ئێمه‌ ده‌وریكى گرنگمان هەبو له‌و مه‌سه‌له‌یه‌دا، ئێمه‌ نه‌بوینايه‌ پهنگه‌ بریاره‌كانی وانه‌بوايه‌، چونکه‌ ئەو چه‌پ و پاسته‌ زه‌حمه‌تبو و كۆبكریته‌وه‌.

* به لām نه نجامیکی گرنګ و کاریگه‌ری لنده‌رته‌چو؟

- به و شیوه‌یه‌ش نه‌بو، توانرا به‌ره‌یه‌ک پیکبیت و بوبه‌بریار، له و کاتانه‌دا راپه‌رینی هه‌مو عیراق بو، به لām نه‌مه‌ریکیه‌کان وازیان له پوخاندنی پزیم هینا. نه‌و به‌ره‌یه به‌ته‌مای نه‌و به‌بو نه‌مه‌ریکا سه‌دام بروخینتی و نه‌و بجیتته جیتی، به لām که نه‌مه‌ریکا شه‌ره‌که‌ی راگرتو و نه‌چوه پیشه‌وه، گروهه ئیسلامیه‌کان توندروه‌بون له سه‌ره‌تای راپه‌ریندا و ویستیان خویان هه‌مو شته‌کان بگرته‌ده‌ست.

* که‌واته هه‌ته‌ی راپه‌رین له خواروی عیراق ده‌ستپینکرد، به تاییه‌تی هه‌ته‌ی گروهه

ئیسلامیه شیعه‌کان؟

- ئیسلامیه‌کان، نا شاره‌زایانه مامه‌له‌یانکرد، نه‌وه له نه‌وشیروان بپرسه، بزانه چۆن پاشقولیان لیگرتبوین، چونکه نه‌وانه زۆر دروشمی زه‌قیان به‌رزکرده‌وه که خه‌لکه عه‌ره‌به سونیه‌کانیش ترسان. من ده‌مه‌ویت شتیکت بۆ بگێرمه‌وه له و بابه‌ته، له‌کاتی گفتوگۆدا له به‌غدا، ئیمه میوانداره‌که‌مان لیوا وه‌فیع سامه‌رائی بو، من وه‌فیعم پیشتر ده‌ناسی و پۆژیک پیاسه‌مان ده‌کرد، چونکه له ژوره‌کان نه‌م ده‌ویزا به ناشکرا قسه بکه‌م، چونکه قسه‌کان به نه‌هینتی تۆمارده‌کران، گوتم: "ئه‌ری نه‌بو نه‌وال بۆ نه‌وه‌نده به توندی دژی راپه‌رین بون، خو ئیوه لای خوی به نه‌هینتی دژی (سه‌دام) بون"، نه‌ویش گوتی: "ئیمه نه‌وه‌مان کرد وه‌ک به‌رگری له خۆمان، نه‌وان وا هاتن که منالیشمان له‌سه‌ر لانک بکوژن و هه‌رچی سونی هه‌یه لایه‌رن، له‌به‌رته‌وه ئیمه به‌رگریمان له سه‌دام نه‌کرد، به‌لکو به‌رگریمان له بونی خۆمان کرد".

به‌ره‌ی کوردستانی و گه‌رانه‌وه‌ بۆ کوردستانی پزگارکراو

* نایا به‌ره‌ی کوردستانی توانی روئی گرتگی خوی ببینی؟

- که به‌ره‌ی کوردستانی دروستبو، من پام لێ نه‌بو، به لām له‌به‌رته‌وه‌ی وامده‌زانی نه‌وشیروان کردویه‌تی، ناره‌زاییم ده‌رته‌بیری، به لām خوی وه‌لامی نامه‌یه‌کی دامه‌وه و گوتی: "مام جه‌لال منیش وه‌کو تو رازی نیم، نه‌وه فه‌ره‌یدون عه‌بدولقادر کردویه‌تی".

دوای ماوهیهک فهریدون هات بۆ شام و ئیعتیرافی کرد و گوتی: "من کردومه به بئ ئەوهی بۆچونی کۆتایی براده‌ران وەرگرم و لەسەر مەسئولیەتی خۆم ئیمزاکردوه".

* چۆن و کە ی گەڕانەوه بۆ کوردستان؟

- من لە پاش ئەوهی کۆبونەوهی بیروت تەواوی، بەتەما بوم بگه‌ڕێمه‌وه بۆ کوردستان و دەمه‌ویست زو بگه‌ڕێمه‌وه و هیچ دوانه‌که‌وم، بەلام له تورکیاوه ده‌عهوت کرابوم، چونی تورکیام به‌لاوه گرنگ بو، پرسى براده‌رانیشم کرد، چونکه ده‌نگی ئەوه هه‌بو په‌نگه‌ تورکیا ته‌ده‌خول بکات، بۆئەوهی ئیتمه هه‌ول بده‌ین که‌مێک (دەنیایان) بده‌ین که ئیتمه ده‌وله‌تی کوردیمان ناوی و ئینفیسالی نین. که چوم بۆ تورکیا، هیشتا راپه‌رین له کوردستاندا ده‌ستی پێنه‌کردبو، به‌لام له خواروی عێراق ده‌ستی پێکردبو، له‌به‌رئەوه‌ چونه‌که‌م دو سێ پۆزی پێ چو. له‌ رینگای سوریاوه هاتمه‌وه کوردستان، که هاتمه زاخۆ پیشوازییه‌کی گه‌وره و گه‌رمیان لێکردین، خه‌لکیکی زۆر هاتبون به‌ پیرمانه‌وه، یه‌که‌م وتاری راپه‌رینم له زاخۆ خوینده‌وه، شه‌و له‌وێ مامه‌وه، بۆ به‌یانی که هاتمه ده‌وک، هێرشى عێراق ده‌ستی پێکرده‌وه بۆسه‌ر ده‌وک.

* مام جه‌لال هه‌ستت چی بو که یه‌که‌مجار دوای چه‌ندین سانی خه‌بات، بگه‌ڕێته‌وه کوردستانی ئازاد و زرگارکراو؟

- له‌و کاتانه‌دا نه‌توانم هه‌ستم به‌و شیوه‌یه‌ ده‌پریم:
یه‌که‌م: مرۆف به‌راستی هه‌ست به‌خۆشى و سه‌رکه‌وتن ده‌کات، خۆشى و سه‌رکه‌وتن زۆر شتیکی خۆشه، به‌تایبه‌تی بۆ ئیتمه‌مانان که‌وا چه‌ندین ساڵه‌ توشی چه‌ندین شکست بوین و ئاشبه‌تال له‌دوای ئاشبه‌تال توشمانبوه و بلاوه‌ی پێکردوین و جۆره‌ها کۆسپی بۆ دروست کردوین.
ئوه ساتیکی زۆر دلخۆشکه‌ره، یه‌که‌مجار هاوڵاتیانی میله‌ته‌که‌مان ده‌بینین راپه‌ریون و ئازاد و سه‌رفرازن، به‌راستی زۆر دلخۆشبووم.
دوهم: پیاو شانازی ده‌کات به‌وه‌ی که‌ خۆمان نه‌و راپه‌رینه‌مان نه‌جامداوه، واتا نه‌و راپه‌رینه‌ هی میله‌ته‌ی خۆمانبوه، به‌هێزی خۆمان و به‌ پشتوانی خۆمانبوه، نه‌هێزی بیگانه‌ هاتوه و نه‌ هیچ سوپایه‌ک یارمه‌تی داوین، خه‌لکی ولاته‌که‌مان به‌هێزی خۆی راپه‌رینه‌که‌ی نه‌جامداوه.

سٻيهم: زور دلخوشبوم، که رٻيهر و نه نذازيار و هه لسورٻٽهري ٺه و راپه رينه، به کٽٽي بوه، که رکوک رزگارکرا، ده مزاني نه وشيروان مسته فا رٻيه ره که ي بوه. هوشيار زٻياري له پونکرده وه به کی رٻوژنامه نوسيدا، گوتی: "مه سعود بارزاني خوی به شه خسی سه رکردايه تي شالوی رزگارکردنی که رکوکي کرده"، و من قسه کانيم به درٻو خسته وه.

ده مه وي لٻره دا مه سه له به کی گرنک بگيرمه وه، راپه رين ده ستي پٻکرده له ۱۲-۱۴ ي مانگی مارتدا، نوٻنه راني حکومت له دهر وه و له ناوه وه په يوه نديان پٻوه کردین. نامه يک به خه تي سه دام هاتبو، به لام به بٻن ناونيشان و ده لٻن: "ٺيمه ٺاماده ين له گه لٽاندا دانيشين و باسی کٽشه کان بکه ين".

به رزاني براي سه داميش له سويسرا داواي بينيني مني کرد، ٺه مه په کٽک بو له هوی دواکه وتنم له گه رانه وه م بٻو کوردستان، گوتی: "له کوٻ تو ده ته وي له سويسرا، له ٺوردون ٺيمه ٺاماده ين دابنيشين و هه موو مه سه له يک قابيلي باسکرده، به فيدرالٻشه وه".

ٺيمه ش براده راني پارتيان ٺاگادار کرده وه، له وکاته دا هوشيار زٻياري و موحسين دزه ي سه فه ريکی سعوديه يان به ده سته وه بو، بٻو خاتري سه فه ره که، داخوازيه که ي بارزانيان ره تکرده وه و نه هاتن به به که وه بچين بيانينين. به راي من ٺه گه ر ٺيمه ٺه وکاته گف تو گو که مان بکرديا، رنگ بو مه سه له ي که رکوکيش وهک خوی بمايه وه، ٺه وه خته خو مان ته سبٻٽه کرد، به لام له راپه رينه که دا خو مان له شاره کاندا نه چه سپانديو.

پەراوێزەکان:

- ۱- چەتەم ھاوس، دەزگایە کە سەر بە نینستوتی مەلکی بۆ پەیمەندیە نۆدەوڵەتیەکانی نینگلەتەراییە، شۆتەنکی دیارە بۆ کۆبونەوی تایبەتی سیاسی، بناغە ی ئەم دەزگایە ئەویە، کە ناییت ناوی قسە کەرەکان، یان ئەوانە ی کە وتار دەخوێننەو، یان ناوی بەشداربووان ئاشکرا بکەیت.
- ۲- ئەدوارد مورتیەر، رۆژنامەنویسیکی ئینگلیزە، لە رۆژنامە ی فینانشل تایمزی ئینگلیزی دەنوسن، دوایی لە نەتەو یە کەگرتەوکان دەستی بە کارکرد و شارەزای ناوچە ی خۆرەهەلاتی ناوەرێاستە.

یه‌کیتی و ریکخستنی نیومالی خوئی

کۆنگرەى يە كەمى يە كىتى

* بۆچى وىستان كۆنگرە بگرن و نايە خۇتان نامادە كردبو؟

- پاش راپەرىن، پاش ئەوھى ھەمو بالەكانى ناو يە كىتى لە يەك نزيكبوونەو، ھەمو دەيانويست لەسەر شىوھ يە كى نوئى بۆ پىكخستن پىكبين و ئەم بىروبوچونە گەلآلە بوبو لە ناو زوربەى زۆرى كادىرە كاندا. ھەروھە بۆ دارشتنى سىياسەتى نوئى لە سەردەمى نويدا، بە پىويست زانرا كۆنگرە يە كى بىستىرئى كە ئەو ئەركانە بىنئىتەدى لە بەردە مماندا بون، وەكو يە كخستنى كۆمەلە لە گەل شۆر شگىران و لايەنگرانى ترى ناو يە كىتى، ھەلبژاردنى سەركردايە تىە كى نوئى و دانانى سىياسەت و تاكتىكى نوئى، بە پىى قۇناغى نوئى كە لە گەل سەردەمدا بگونجى.

مەبەست لە ھەلويستى تازە، ھەلويست بو لە حيزبە كوردستانىە كانى تر و شىوھى ھاوكارى لە گەل پارتى و دارشتنى سىياسەت كە كوردستان بەرەو كوردستانىكى دامەزراوھى و بەرە و ھەلبژاردنى پەرلەمان و بەرەو دانانى حكومت بەرئىت، ئەوھ ئەركە گرنگە كانى كۆنگرە بو، ئەو كۆنگرە يە بۆ ئەم ئەركانە بەسترا.

كۆنگرە و تەكەتول و راپۆرتى سىياسى

* نىوھ چۆن كۆنگرە يە كتان ئەويست؟

- من خۆم چەند خواستىكم ھەبو:

يەكەم: بەش بە حالى خۆم پىم خۆشبو، كۆنگرە يە ك بىت كە بە پراستى ھەلبژىردراو بىت لە لايەن ھەفالانى يە كىتى نىشتمانى كوردستانەوھ. بە داخوھ

هەندیک شتی تییدا هەبو، من بە کەموکورتیم ئەزانی، ئەو بو برادەران هەریەک لە ناوچەى خۆیان ژمارەى زیادیان پێشکەشکردبو، بۆئەوێ نوینەرى زیادیان هەبیت لە کۆنگرەکەدا.

دوهم: لەناو کۆنگرەدا تەکەتولات هەبو، بەپاستى ئەو تەکەتولاتانە شێوەیەکی نامەبدەئى بەخۆیەو گرتبو، بەشێوەیەک کاردەکرا، هەر کەسە دەبویست بآلى خۆى و جەماعەتى خۆى دەسەڵتداربیت و نوینەرى زۆربیت، لەناو کۆمیتەى داهاوى سەرکردایەتى یەکتیدا.

جگەلەوہ بیر و بۆچونیک هەبو، کەوا دەستەلاتى مام جەلال کەمبکریتەوہ و بە نیستلاخى خۆیان تەحید و تەحجیمی مام جەلال و دەستەلاتى مام جەلال بکریت لە کۆنگرەى، ئەو بۆچونە هەبو و بەپادەیه کیش هەبو، لەخۆپالوتندا، هەرکەسە دەهات خۆى تەرشیح دەکرد، دەبویست ببیتە سەرکردایەتى بى ئەوێ حیسابى ئەوہبکات کە نایا توانا و لیوہشاوہی هەیه و ئەتوانیت ببیت بە ئەندامى سەرکردایەتى.

لەگەڵ هەمو ئەوانەشدا، چونکە ئەم کۆنگرەیه هەلبژاردەى بەشى هەرە زۆرى ئەندامانى یەکتى نیشتمانى کوردستان بو، جەویکی زۆر ئازادانەى دیموکراتیانەى تییدا زال بو، چونکە شازاد سائیب هەلبژێردرابو بۆ سەرپەرشتى کۆنگرەسەکە، زۆر بە ژیرانە و بەوہستایانە کارەکانى بەرپۆه دەبرد، من پیموایە کاریکی زۆر باشبو و سەرکەوتنىکی باشى بەدەستەینا.

ئەوێ من داکوکیم لەسەردەکرد و لەسەرى سوربوم، پەسەندکردنى راپۆرتى سیاسى بو کە من نوسیبوم و تییدا هەلوئیتست لە حکومەت و لە گفتوگو و لە پەرلەمان و لە حکومەتى داهاو رونکرا بۆوہ و پاش هەندى گۆران، گەشەى پێدرا و چاککرا و قبولکرا.

کە راپۆتە سیاسیهکە پەسەندکرا، ئیتەر مەسەلەکانى تر بەلاموہ زۆر گرنگ نەما، تەنانەت مەسەلەى کەمکردنەوہى دەستەلاتەکانى سکرتری گشتى و ئەوێ پێیان دەگوت (تەحجیم کردنى و تەحید کردنى مام جەلال) م بەلاوہ گرنگ نەبو.

* نایا ئەتوانرا سەرکردایەتیهکی باشتر هەلبژێردرێ؟ ئەگەر ئەتوانرا بۆ نەکرا؟

- نەدەتوانرا، پێکھاتەى کۆنگرەسەکە لەوہدابو کە لەوجۆرە قورە هەرنەوہندە تۆز هەلدەستا!.

بەتایبەتى دەمەوێت شتیکی بلیم، لەناو یەکتییدا ئازادیهکی زۆر هەبو و ئەوکاتە زۆرتیش بو، تا رادەیهک بەرەلایى هەبو. تاقمیکى زۆر لە لاوہکان و لە

تیکۆشهرانی شاخ ھەموو خۆیان بە شایستەیی سەرکردایەتی دەزانی، لەبەرئەوێ
خۆیان پالۆتیبو، بێ ئەوێ هیچ گۆی بدەنە توانا و شارەزایی و ھوشیاری و
بۆشنبیری و لێزانین و کارایی بۆ ئەم پۆستە گرنگە .

* لە کۆنگرەدا چەند توانرا ئەو بۆ چوانەت بچیتە قالبی بریارمەو؟

- من وەکو بۆم باسکردی، راپۆرتەکەم قبۆلکرا، من راپۆرتەکەم ھەموو ئەو
بیروبۆچوانەیی خۆمی تێدابو، کە ئەو پەسەندکرا ئیتر بەلای منەو ھێچ شتیک
گرنگتر نەبو، بەلای منەو سەرکەوتنی گەرەم لە قبۆلکردنی راپۆرتەکەدا
بەدەستھێنا، ئەو ھەم بەسەرکەوتنی گەرە زانی، بۆیە کە ئەو جیبەجێ بو،
خالەکانی ترم بەلاوەکی و سانەوی دانەنا .

گەرانی ھەوێ (ئالای شۆرش - ئاش) بۆناو یەکییتی

* دوا کۆنگرە، پڕۆسەیی ھاتنە ناومووی ھیزە چە پەکان بۆناو یەکییتی ھاتە کایەو،
لەوانە کۆمەڵی (ئالای شۆرش) کە بە ئاش ناسرابون، نایا کاریگەری ھاتنە ناومووی (ئاش)
بۆناو یەکییتی چیبو؟

- بەلێ من دەمەوی شتیک بلێم، یەکییتی نیشتمانی کوردستان لەسەرەتای
دامەزراندنیو ھەوێ چەند سیمایەکی تایبەتی شۆرشگێرانی نوێی ھیناوەتە کایەو،
یەکیک لەو خەسڵەتانە وەفاداری، یەکیک لەو خەسڵەتانە راستگوییە لەگەڵ
مێژودا. من لەبیرم، جارێکیان نەوشیروان مناقشەیی دەکرد لەگەڵ ھەندیک لە
برادەرانێ ئەوێ دوا (ئالای شۆرشیان) پێکھێنا، پێگوتن ئیو ھا تێدەگەن
کە مێژوی خەبات لە رۆژی دامەزراندنی کۆمەڵەو دەستی پێکردو، کەچی وانێ
میللەتی کورد دەیان سألە بەردەوامە لە خەبات، ئیمە درێژە بەو خەباتە ئەدەین،
ئیمە پێویستە ریزی ھەموو تیکۆشهرانی پیش خۆمان بگین .

بەرستی ئیمە ئەومان کرد، بەتایبەتی من و نەوشیروان ئەومان کرد و
جیبەجێمان کرد، خەباتی تیکۆشهرانی دیرینمان لانەبرد و پەتمان نەکردو.

ئىمە تەماشای ئەو برادەرەمان دەکرد، کە لیمان جیاپونەتەو و داپراون، بەلام حیسابمان بۆ دەکردن پۆلیکیان هەبو، بۆیە بۆ کۆنگرەى یەکییتی گەلیک لەسەرکردەکانی ئالای شۆرپشمان وەک میوان دەعوەت کردبو، وەکو سالار عزیز، مەلا بەختیار، گوتمان فەرمون وەرن لەکۆنگرە بەشدارین و ببینن کە یەکییتی گەیشتۆتە کوئ.

ئەوێ کە گواپە ئەوانە هاتونەتەو ناو یەکییتی، بەناوی ئالای شۆرپشەو، وانەبو، چونکە برادەرانی ئالای شۆرپش چوبون لەگەڵ (حیزی زەحمەتکیشانی کوردستان) بوبون بەیەک، لەوئ مەسەلەکە بەناوی هاتنەوێ زەحمەتکیشان بو بۆ ناو یەکییتی نیشتمانی کوردستان، ئەوێبو، بەلام بەشی زۆری ئەو کەسانە هاتنەوێ ناو یەکییتی نیشتمانی کوردستان و بەشی هەرە زۆریان هارپییانی کۆنی ئالای شۆرپش بون کە لەوئ لەگەڵ زەحمەتکیشان یەکیان گرتبە، ئینجا هاتنەوێ ناو یەکییتی. ئەوان ژمارەیان زۆر کەم نەبو، لەچەند سەدیک تیدەپەرین و بگرە دەتوانم بلیم بەگشتی ئەوانەى کە هاتنەوێ زیاتر لە هەزار ئەندام بون. کادییری زۆر باشیان هەبو کە تا ئیستاش لەناو یەکیتیدا کادییری چاک و هوشیار و تیکۆشەرن و جیی باشیان بۆ پرکردوینەتەو، لە دەزگا جیاچیاکانی یەکییتی نیشتمانی کوردستاندا.

* ئەدوای کۆنگرە، ئیوێ چەند سەفەرێکتان کرد بۆ دەرەوێ ولات و چەندەها کەسایەتی و سەرکردەى ولاتانتان بینی، نایا ئەوانە هیچ کاریگەرەکیان هەبو بۆ ئەو تاقیکردنەوێ نۆیەى کوردستان؟

- لە کۆن زەمانەوێ داگیرکەرانی کوردستان هەولیانداو، مەسەلەى کورد لەناو چوارچێوێیەکی زۆر تەسکدا بەیلنەوێ و دەرگای لئ دابخەن و نەیهلن دەنگی کورد بگاتە دەرەوێ و پەيوەندی لە نیوان خەلکی کوردستان و دەرەوێ نەمینیت، تەنانەت ئەو مەسەلەپە باووبو لە کوردستاندا، کورد پشت و پەناکەى تەنها چیاکانی کوردستان خۆیەتی. ئیمە بەو هەولەى کە دامان لە پەيوەندیکردن بە پارتە سۆسیال دیموکراتەکان و بە بەشدارى لە کۆنگرەى پارتى کرێکارانی بەریتانیادا، ئەو سألە تاکە کەسى بێیگانه بوم کە پێمدرا لەو کۆنگرەپەدا وتار بخوینمەوێ.

لەوئ گوتم جاران خەلکی کوردستان دەیانگوت هەر شاخەکانی کوردستان پشتیوانتانه، بەلام ئەوا من ئەمڕۆ دور لە شاخەکانی کوردستان، لەناو دۆستان و پشتیوانانی خەلکی کوردستاندا، چەپلەپەکی زۆریان بۆ لێدام و ئەو رستەپەیان پێ دوبارەکردمەوێ.

لە پاشان، پە یۆهەندیمانکرد لە گەڵ حکومەتەکانیش، پێویستە بڵیین، یە کەم سەرۆک حکومەتی ئەوروپا کە پێشوازی لە ئیمە کرد و خۆت (مە بەست لە ئەنجامدەری چاوپێکەوتنکە یە) بە شداربویت لە وەفدە کە دا، (فلاسلاف هاڤل) ی سەرۆک کۆماری چیکۆسلۆفاکیا بو. ئەو پێش سەرکەوتنمان بو، لە کاتیکدا بو کە باری سیاسی و پێشمەرگانە ی ئیمە زۆرباش نەبون، بۆ یە پێویستە چاکە ی ئەو پیاوهمان لە بیرنەچن،^(۱) هەروەها چاکە ی ئەو کە سەنە ی کە تۆ ناوتەتێنان.

ئەو پە یۆهەندیانە ی تۆ باسکردن، دوا ی پاپە پین بون، دوا ی ئەو بون کە ئیمە ناوچەکانمان پزگارکراو و ئیمە هاتبوینە ناو ئاستی سیاسەتی نێودەولەتیه وە. ئیمە لە کویت دەعوەت کرابوین، ئەویش پاش پزگارکردنی کویت بو، چوین پیرۆزیابیان لێ بکەین و پە یۆهەندیان لە گەڵ دروست بکەین.

پاشان ئیمە لە کۆنەو پە یۆهەندیان لە گەڵ ئێراندا هەبو کە چومە ئێران هەم جەنابی رەفسەنجانیان بینی و هەم دکتۆر عەلی ولایەتی و چەند کاریە دەستیکێ دەسەلاتداری تر، وەکو ئاغا ی موحسینی پەزایی و چەند لێپرسراویکی تر.

فرەنسوا میتهران و مەسەلە ی فیدرالیزم

* نایا بینینی فرەنسوا میتهران، وەک سەرۆک کۆماری فرەنسوا، چ کاریگەر یەکی هەبو بۆ سەر مەسەلە ی کورد؟

- بێگومان، دیداری سەرۆک فرەنسوا میتهران بە لای ئیمە وە گرنگیەکی زۆر گەورە ی هەبو، چونکە فرەنسوا دەولەتیکێ گرنگ و گەورە ی ئەوروپا بو، بێجگە لە وە ی دەولەتیکێ گەورە بو، ئەندامیکێ هەمیشە یی ئەنجومەنی ئاسایشە و لە ئەوروپا و جیهاندا پۆلیکی گرنگی هە یە.

کە ئیمە ی بینی، ئەوە خۆ ی لە خۆیدا بەرزکردنە وە ی کێشە ی کوردبو لە دنیا دا و بەرزکردنە وە ی وە ی کۆمەلانی خەلکی کوردستان بو کە پیاویکی وەکو فرەنسوا میتهران پشتیوانیمان لێدەکات و قسە ی زۆر باشمان بۆدەکات. یەکیک لەو ساتانە ی کە قەت لە بیرم ناچیتە وە، ئەوە بو، گوتی: "ئێو قوربانی و مەزلومی

میژون، ئیوه فیکتیمی زولمی میژون و مافی خۆتانه، به هه مو خواسته کانی خۆتان شادبن، له ولاتی فره نه ته وه دا مه سه له ی نه ته وه یی به دیمو کراسی و به فیدرالیزم چاره سه ره ده کری، ده نا به هیچ شیوه یه کی که چاره سه ره نا کری،" پشتیوانی ئه وه ی کردین که ئیمه سیسته می فیدرال له عیرا قدا ره چاویه کین.

دوای ئه وه، جارێکی تر له گه ل مه سعود بارزانی دیمانه وه که پشتیوانی له فیدرال کرد، ئینجا ئیمه هاتینه وه ئه و بۆچونه مان (فیدرالیهت) بۆ په رله مانی کوردستان پێشنیاز کرد.

دیتنی کهسانی تریش به پاستی هه موی له و بواره دا بو که ده مانویست دهنگی گه لی کورد، به دنیا رابگه یه نین و چی تر نه لئین (گه لی کورد هه ر کێوه کانی کوردستان پشتیوانیتی) به لکو دنیا شی له گه لدا یه و مه سه له که ی که وتۆته ناو کیشه نئونه ته وه یه کانه وه و پشتیوانی بۆ په یدا بوه، هه م له لایه ن ده وله تی گه وره ی وه ک فه ره نسا و ئه مه ریکا وه و هه م ریکخواه گه وره کانی وه ک سۆشیال دیموکرا ته کان. هه روه ها ناشیبت ئه وه مان له بیرچیت که پارتی سۆسیالیستی فه ره نسا یه که مین پارتی سۆسیالیستی ئه وروپایه، مافی چاره ی خۆنوسینی بۆ کورد له کۆنگرێسی خۆیدا سه لماندوه.

* دوای ئه م قوناغه، کاتیک بیری هه ئبژاردنی په رله مانی کوردستان هاته کایه وه،

هه نووستی یه کیتی چی بو؟

- ئه و بۆچونه له کاتی کۆنگره ی یه کیتیه وه دروست بوو، ئیمه له پێشه وه لایه نگری کوردستانیکی ئه نجومه نی بوین و لایه نگری ئه وه بوین که له دیهات و ناحیه و قه زاکان و پارێزگاکاندا ئه نجومه ن هه لبێژریت. هه روه ها ئه نجومه نیکی نیشتمانی له کوردستانیش هه لبێژدری، به لام چۆن مه سه له ی هه لبژاردن و یاسا که ی هاته کایه وه، من ده مه وئ بۆ میژو پاستیه که ی بلیم: ئه و سه رده مه نا کۆکی په یدا بوو له ناو به ره ی کوردستانیدا، به تا قی ته نیا مه سعود بارزانی ده یگوت: "من ئه و ریکه وتنامه یه که له گه ل حکومه تی عیرا قیدا نه کراوه، ئیمزای ده که م ته نانه ت ده یگوت ئه گه ر به ته نیا شیم و پارتیشم له گه لدا نه بیته هه ر ئیمزای ده که م".

له راستی دا ئه و ریکه وتنامه یه هیچی تیدانه بو، بۆ چاره سه رکردنی کیشه ی کورد، ته نها سه لماندنی سه رکردایه تی به عس بو، هه تا پۆزی قیامهت سه لماندنی شوێشی به عس و سه رکردایه تی سه دام حسین بو. باسی که رکوک نه کرابو، گه شه کردنیک نه بو به حوکمی زاتی، بۆیه ئیمه و هه مو لایه نه کانی تر، دژی ئه و جۆره ریکه وتنه بوین.

مهسعود بارزانی و مهسهله‌ی کورد

* بۆچی مهسعود بارزانی زۆر مه‌به‌ستی بو له‌گه‌ڵ حكومه‌ت ريك بكه‌ويت، نايه‌ نه‌و بئ هيوابو له‌ شۆرش و خه‌لكي كوردستان و هيزي پيشمه‌رگه، يان هۆي تري هه‌بو؟

- مهسعود بارزانی، له‌ كۆبونه‌وه‌ی خه‌ليفاندا سوڤيو له‌سه‌رئه‌وه‌ی، ريكه‌وتن له‌گه‌ڵ حكومه‌تدا مۆريكات و گوتی: "من به‌ ته‌نيا ئيمزای ده‌كه‌م، من هه‌چ باوه‌ریم به‌ خه‌لكي كوردستان نه‌ماوه، من باوه‌ریم به‌ پيشمه‌رگه‌ی پارتی نه‌ماوه! كه‌ لي‌مان قه‌وما له‌ هه‌مو ئه‌و پيشمه‌رگانه‌ی پارتی كه‌ له‌گه‌لمدابون، چل كه‌سم له‌گه‌لدا مایه‌وه! نه‌گه‌ر له‌به‌رخاتری گۆڤی بارزانی و بیری بارزانی نه‌بوايه، ئه‌و جه‌مه‌دانیه سورهم ده‌خسته‌ ژێر قۆنده‌ره‌كه‌م و هه‌چ باوه‌ریشم به‌ پيشمه‌رگه‌ی به‌كیتی نیه‌ كه‌ لي‌مان قه‌وما ته‌نها ده‌سته‌كه‌ی كۆسره‌ت و ده‌سته‌ی حه‌سه‌ن كوێستانی و چه‌ند كه‌سیكى كه‌م مانه‌وه‌ له‌ كۆڤی. باوه‌ریم به‌وه‌نه‌ماوه، خه‌لكي كورد مقاومه‌ت و خه‌بات بكات و جاريكى تر نامه‌وێ بیمه‌وه‌ به‌ په‌نابه‌ر له‌ ئيران، له‌به‌رئه‌وه‌ باشترین چاره‌سه‌ر ئه‌وه‌یه، ئه‌و ريكه‌وتنامه‌یه‌ ئيمزا بكه‌م".

دواي ئه‌وه‌ی مهسعود ئه‌و قسانه‌ی كرد، عه‌زیز محه‌مه‌د تكای كرد و گوتی: "كاك مهسعود من ده‌مه‌وێ داوات لي‌بكه‌م، تۆ كۆڤی بارزانیت، خه‌باتتان كردوه، گه‌لی كورد تيكۆشه‌ره‌ و ئاماده‌ی فيداكاریه، من تكات لي‌ده‌كه‌م ئه‌وه‌ مه‌لێ و مه‌يكه‌!".

هه‌بژارن له کوردستان

هه‌لبژارنی په‌رله‌مانی کوردستان

* هه‌نووستی پارتی یان مه‌سعود بارزانی، چی بو دهرباره‌ی هه‌لبژاردن؟

- مه‌سعود بارزانی، سوربو له‌سه‌ر قسه‌کانی خۆی، من له پاشاندا قسه‌یه‌کم کرد و گوتم: من نامه‌یه‌کم بۆهاتوه، بێگومان هه‌مان نامه‌ش بۆ مه‌سعودیش هاتبو، به‌لام من نه‌مگوت که هه‌مان نامه‌ بۆ مه‌سعودیش هاتوه، نامه‌یه‌کم له دۆستیکه‌وه بۆهاتوه و ده‌لیت: "ئه‌وروپا یان ده‌وله‌ته‌ گه‌وره‌کان وه‌ک ئینگلیز و ئه‌مه‌ریکا ئاماده‌ن ئه‌گه‌ر ئێمه‌ هه‌لبژاردنیک بکه‌ین و حکومه‌تیک دروست بکه‌ین دان به‌و حکومه‌ته‌دا بنین، ئه‌وان تورکیا قایل ده‌که‌ن که دژایه‌تی کورد نه‌که‌ن".

کاک مه‌سعودیش گوتی: "وه‌لا ئه‌و نامه‌یه‌ بۆ منیش هاتوه"، ئیتر ئه‌و هه‌واله‌ جه‌وی دانیشتنه‌که‌ی گوپی و گوتیان، جا باشه‌ که‌واته‌ با ئێمه‌ هه‌لبژاردن بکه‌ین. گوتیان: "با له‌ هه‌لبژاردندا، مه‌سه‌له‌ی حکومه‌ت و گفتوگو له‌گه‌ڵ حکومه‌ته‌دا باس بکریته‌، ئه‌و حیزبه‌ی زوربه‌ی له‌ هه‌لبژاردن به‌ده‌سته‌یتنا، با ئه‌و له‌گه‌ڵ حکومه‌ته‌دا ریکه‌وتن مۆریکات، ئه‌گه‌ر هیچ حیزبیک زوربه‌ی نه‌هیتنا، با مۆرکردنی ئه‌و ریکه‌وته‌ بخریته‌ ده‌ستی ئه‌و په‌رله‌مانه‌ی که‌ هه‌لده‌بژیریته‌"، به‌وجۆره‌ مه‌سه‌له‌ی هه‌لبژاردنی په‌رله‌مان هاته‌کایه‌وه و بریاری لیدرا .

* ئیوه‌ پیش هه‌لبژاردن چ‌ پیشینه‌کتان ده‌کرد بۆ نه‌نجای هه‌لبژاردنه‌کان؟

- ئێمه‌ پیمان وابو، یه‌کیتی زوربه‌ی ده‌نگه‌کان به‌ده‌ست دین، هه‌لبژاردنه‌که‌ له‌ پیشه‌وه‌ گیروگرفتی له‌سه‌ربو، لایه‌ک ده‌یگوت هه‌لبژاردنی رێژه‌یی بی، ئه‌وی تر ده‌یگوت بازنه‌یی بیته‌، یه‌کیتی بازنه‌یی پیتاش بو، حیسابی کردبو ئه‌گه‌ر بازنه‌یی بیته‌، ره‌نگه‌ زۆربه‌ی ده‌نگه‌کان به‌ده‌ست به‌یتیت. ئێمه‌ دلنیا‌بوین زوربه‌ی ده‌نگ له‌ ناوچه‌ی که‌رکوک و سلێمانی به‌ده‌ست دینین، که‌ دیکرده‌ نیوه‌ی دائیره‌کان، له‌ هه‌ولیریش نیوه‌ی ده‌نگه‌کانمان ده‌برده‌وه، ئه‌وه‌ زوربه‌ی ده‌نگه‌کانی کوردستان بو، به‌لام له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا هه‌ندیک له‌ هاوڕیانی یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان، وه‌کو

دكتور كه مال فوناد و هندی له براده رانی تر سوربون له سه رنه وهی پیزه یی بیت و با حیزبه کانی تر به شدارین و با هه مو لایه نه کانی تر به شدارین. ^(۱)

ئه وه بو براده رانی پارتی یه که مجار دائیریان پیباش بو، به لام دوایی که هه ستیان کرد یه کیتی ده بیاته وه، ئه وانیش هاتنه سه ر پیزه یی، به لام ریژه ی ۷٪ یان دانا و له و سه دا حوته نه ده هاتنه خوارئ، ئیمه پیمانوابو ئه گه ر هه لپژاردنیکی ئازاد بکری، ئیمه ده بیه ینه وه و به شی زور ده نگه کان ده هینین، به لام پیموایه ئیمه هندی هه له مان له هه لپژاردنه که دا کرد، وهک:

یه که میان: له دانانی پالیئوراوه کان (کاندیده کانمان) ئیمه له سه ر بنه مای خه باتی تیگوشانی پیشمه رگه و شاخ داماننان، نهک له سه ر بنه مای ئه وه ی که روی کومه لایه تی بن و له خه لکه وه نزیک و خو شه ویست بن.

دوهم: ئه وه ی به تایبه تی له هه ولیر کاسبکارانی زور ده ترسان، دروشمی ئیمه بو، دروشمی (مافی چاره ی خو نوسین) و په تکرده وه ی گفتوگۆکردن بو له گه ل حکومت.

ئه و که س و تا قمانه ی ده ستیان به کلای خویانه وه گرتبو، پیمانوابو که پارتی ده یه ویت له گه ل حکومت گفتوگۆ بکات و حوکمی زاتی ده ویت، چونکه دروشمی پارتی حوکمی زاتی بو، دروشمی ئیمه، مافی چاره ی خو نوسین بو، ئه مه وایکرد زور که سی (موحافیز) ده نگ به پارتی بده ن.

سییه م: ئیمه سیاسه تیکی توند و تیزمان هه بو به رامبه ر به جاشه کان، براده رانی ئیمه هندی چه پره ویان ده کرد به تایبه تی له بادینان، که کومه لیک سه روک عه شیرت له گه ل ئیمه بون و وایان لیکردن که له ئیمه دوریکه ونه وه، ئه وکاره ش له ده نگدانا زیانی به ئیمه گه یاند.

چوارهم: ئیمه شاره زایی ته وای هه لپژاردن نه بوین، له به رنه وه سندوقی که ممان بو ناوچه کانی خو مان دابینکردبو، ئه گه ر به اتبایه و سندوقی ته وامان له پارێزگای سلیمانی و که رکوک دابنایه، ئه وه به لای که مه وه حه فتا تا هه شتا هه زار ده نگی تر بو یه کیتی مسوگه رده بو.

هه زاران هاوولاتی ده نگیان سوتا و نه یان توانی ده نگ بده ن له به ر که می سندوقی ده نگدان، به شایه تی رۆژنامه نوس دیقید پیرس که له سلیمانی بو، ئه و ده لیت "ده یان هه زار که س له کۆلان بون و بیبه شکرابون له ده نگدان، ئه وانه به شی زوریان سه ر به یه کیتی نیشتمانی کوردستان بون".

بیجگه له وه، ئیمه پیمانوابو که له هه ولیریش ئیمه ده نگ زیاتر دینین له وه ی

که هینابومان.

هروهه ما نه مه ره که بهی لای پارتیه وه هاتبو، دهسپایه وه، نه و سپینه وه به کاری کرده سر (ته زویر) و له زۆر شوین، وه کو برادۆست، که ناوچهی په کیتی بو، به لۆری پارتی خه لکی ده نارد و له وئی دهنگیان ده دا.

بۆیه کهس پازی نه بو له نهجامی هه لێژاردن، په که م کهس که له نهجامی هه لێژاردن گلهیی کرد، مه سعود بارزانی بو. بروسکه په کی لیدا و گوته: "من ئیعتیراف به م هه لێژاردنه ناکه م". دواپی په کیتی به هه لی زانی و بۆنه وهی نه و قسه به بیته دی، کورد نه توانیت بۆخۆی هه لێژاردن بکا، نه وه بو بریاردره به نیوه به نیوه هه مو کاره کان به نهجام بگه یتریت.

* گه مه سه له ی رابه ری هینایه کایه وه؟

- دکتۆر مه حمود عوسمان، مه سه له ی رابه ری هینایه کایه وه.

* چۆن نه م بیرو که یه ی بۆ هات که له ناو خه لکدا رابه ره هه لێژرین؟

- نه و پێشنیاری نه و مه سه له یه ی کرد، ئیمه پیمانوابو، که نه و بۆچونه له بنه رته دا باوه رپیکی نا دیموکراتیه، نه وشیروان زۆر باش باسی نه و مه سه له یه ی کرد، که نه وه کاریکی ناراسته، به لām دکتۆر مه حمود هینایه کایه وه و پارتیش و ئیمه ش بۆنه وهی نه لێن، که ده ترستیین له وهی که له ناو خه لکدا هه لێژاردن بکه ن، ناچار بوین پێشنیازه که قبول بکه ین.

* تۆ له کوێ دهنگته بۆ په رله مان؟

- له قه لآچوالان.

* کاتی که نه جامی کو تایی هه لێژاردن ناشکراکرا، تۆ له کوێ بویت و چ هه ستیکته هه بو؟

- له هه ولیر بوم، به لām زۆرمان پێناخۆش بو، چونکه ئیمه له دو مه سه له دا زۆر مافی خۆمان نه درایه :

په که م: له به رته وهی حه فتا - هه شتا هه زار که سمان له سلیمانی و رانیه و قه لآدرزی و گه رمیان و چه مچه مال، بیبه شکران له دهنگدان و نه وه مان به نا هه قرانی. دوهم: هه لێژاردن له بادینان ته زویری زۆر ناشکرای تییداکرا، به شایه تی سامی عه بدولره حمان که ئیستا جینگری سه روکی حکومه تی هه ریمی کوردستانه له

هولير و ئەندامى مەكتەبى سىياسى پارتىيە . بە شىۋەيەك لە بادىنان دەستىۋەردان و تەزۋىر كرا، ھەمو كەسىك دەيزانى بە زۆرى زۆردار سندوقەكان پىكرانەۋە بە دەنگدان بۆ پارتى، ھەتا دەنگى مردوشيان حساب كىردىبو . بۆ نمونە ھەمو بادىنان سەدو ھەفتا و ھەشت ھەزار دەنگدەرى ھەبو، بەلام بە تەنھا مەسعود بارزانى زياتر لەو ژمارەيە دەنگى بەدەست ھىتابو! بىجگە لەۋەى من سى چل ھەزار دەنگم ھىتا و حىزبە ئىسلامىيەكان و سامى عەبدولرەحمان ئەوانىش دەنگيان ھىتا، بەراستى تەزۋىرىكى زۆر گەۋرە كرا لە بادىنان، ئەگىنا پارتى دەنگى زۆر كەمترى دەھىتا لەۋەى كە ھىتابو. (۲)

* نايابەككىتى لە ناوچەى سلیمانی و ناوچەكانى تری ژێر دەسلەلتیدا تەزۋىرى كىرد؟
- نەخىر، باوەر ناكەم ئەۋەندەى من زانىبىتم، تەزۋىر نەكراره، چونكە خۆم لە قەلاچوالان بوم و ئاگاداربوم، بۆيە باوەرناكەم .

* دواى ھەلبژاردنەكان و دەرگەوتى ئەنجامە فەرمىيەكان، چۆن گەيشتنە ھكرەى سىستەمى (۵۰٪) واتا فىفتى فىفتى؟

- مەسعود بارزانى، ھەلبژاردنەكەى رەتكردەۋە و بەيانى دەركرىد و گوتى: "من ئەو ھەلبژاردنە بەراست نازانم"، دۆستانى دەرەۋە پىيان دەگوتىن بە ھەر جۆرىك بىت، باشە كە لەسەر ئەو ھەلبژاردنە پىكبىن، من چومە لای مەسعود و قسەم لەگەل كىرد و زۆر لە دۆستانىش پىيان گوتبو باش دەبىت رىكبكەون . ئىمە لەسەرئەۋە رىكەوتىن، كۆبونەۋەيەك بكەين و ئەنجامى ھەلبژاردن قىبول بكەين، ھەرچۆنىك بىت ۴۴٪ و شتىك بۆ پارتى ۴۴٪ شتىك كەمتر بۆ يەككىتى، واتا يەكى ۴۴ كورسى بۆ پارتى ۴۴ كورسى بۆ يەككىتى، ۱۲ ھەكەى تىرىش بۆ حىزبەكانى تر.

حىزبەكانى تر ئەو دابەشكردنەيان قىبول نەكرد و گوتيان، يان ۲۴ كورسىمان دەدەن، يان نامانەۋىت . ئەگەر بىيانووستايە ھەريەكەيان چەند دانەيەكيان پى دەبرا، بۆ نمونە، حىزبە ئىسلامىيەكان چوار، پىنج دانەيان پىدەبرا و سۆسىالىست يەك دويەكى پىدەبرا و حىزبەكانى تر، ۱۲ ھەكەى شىۋەى دانەيەكى پىدەبرا .

لەبەرئەۋەى ئەوان قىبوليان نەكرد، واى لىھات پەنجا بە پەنجا بىت، واتا لەنئوان يەككىتى و پارتىدا دابەشكرىت، بە مەرجىك پاش چەند مانگىكى تر ھەلبژاردنىكى

تر بکریته وه و ئه وه به شتیکی کاتی دانرا، بۆئه وهی له بهرچاوی دنیا نه لێن کورد مه لێبژاردنیان پیناکریت و ناتوانن ئیداره ی خویان بکن و هه میشه له فهوزا و گێژاوی دهسته لاتدا ده ژین.

مه سه له ی رابه ر، سه روکی حکومه ت و په رله مان

* حکومه ت له سه ر چ بناغه یه ک دروست بو؟ چون سه روکی حکومه ت هه لێبژیرا؟

- برائانی پارتی پینانوابو له بهرئه وهی نه من و نه مه سعود بارزانی ریژه یه کی دهنگی پتویستمان نه هیناوه بۆ رابه ری، پتویسته یاسای په رله مان و لیبکریته که سه روکی په رله مان ببیته رابه ر.

پارتی ئه یویست ئه و سه روکایه تی په رله مان وه ریگریته، ئه وان پینان وابو که حکومه ت مه سه له یه کی جدی نیه و پینان وابو ئه و حکومه ته سه رناکه ویت و ناژی، چونکه ئه وان وایان ده زانی زوروفی سیاسی و ئابوری، ئه وه نده له بارنیه حکومه ت تیندا بژی و گه شه بکات.

ئیمه به زۆر ئه و ناوانه مان پێ گۆپین له (مه جلیسی ته نفیزی) یه وه بۆ (ئه نجومه نی وه زیران) و به موناقه شه ی زۆر و به ماندوبونی زۆر پیمان سه لماندن، ئه و ناوانه دانه نین، براده رانی پارتی له سه ره تادا وه زاره ته که شیان پێ گرنه نه بو، بۆیه ئیتر ئیمه پۆستی سه روکی ئه نجومه نی وه زیرانمان وه رگرت و ئه وانیش سه روکی په رله مان.

دانانی و وزیري دارایی

* دانانی دکتور فواد معسوم، یان وزیرهکان، یان بریکاری و وزارت لهسهر چ بنه‌مایهک بو؟ به تایبهتی نه‌وانه‌ی یه‌کیتی؟

- نيمه، له یه‌که‌م کۆبونوه‌ی مه‌کته‌بی سیاسیدا نه‌وشیروانمان هه‌لبژارد بۆ سه‌رۆکی حکومهت، به‌لام نه‌وشیروان نه‌ی کرد و گوتی من نایکه‌م، بۆیه دکتور فوادمان ده‌ستنیشان کرد و به‌گشتی ده‌نگمان پيدا که ببیته سه‌رۆکی حکومهت. وه‌زیره‌کانیش هه‌موی به‌زۆریه‌ی ده‌نگ له مه‌کته‌بی سیاسی هه‌لبژیران، ته‌نها وه‌زیری دارایی نه‌بیت که بۆچونی جیاوازی له‌سه‌ریو، به‌شی زۆری مه‌کته‌بی سیاسی ده‌یانویست نه‌زادی نه‌حمه‌دی عه‌زیز ناغا ببیته وه‌زیری دارایی، ته‌نها دکتور که مال فواد به‌ته‌نیا ده‌یویست دکتور سه‌لاح هه‌لببژیریت. بۆ هه‌لبژاردنی دکتور سه‌لاح هه‌فید، مناقه‌شه‌یه‌کی زۆرمان کرد و خستمانه ده‌نگه‌وه، نه‌نجامه‌که‌ی پینچ بۆ نه‌ژاد و دو بۆ سه‌لاح هه‌فید، بریارماندا نه‌ژاد ببیت به وه‌زیری دارایی، به‌لام که لیسته‌که ده‌رچو ته‌ماشامان کرد دکتور سه‌لاح دانراوه. کاتی له دکتور فواد معسومان پرسی، بۆچی نه‌و ناوه‌ گۆراوه، گوتی: "کاک که مال فواد نه‌و لیسته‌ی بۆمن هه‌تاوه و منیش نه‌و لیسته‌م پیشکه‌شکردوه"، له کاک که مالمان پرسی که بۆچی وایکردوه؟ گوتی: "غه‌له‌ته‌که‌ی من له راسته‌که‌ی ئیوه‌ باشتره"، ئیتر به‌و شیوه‌یه وه‌زیره‌کان دانران.

* نه‌گه‌ر سه‌به‌ی په‌رله‌مان هه‌لببژیریته‌وه، چی پێویسته نه‌کری و پێویسته په‌چاوی چی بکریت، بۆنه‌وه‌ی په‌رله‌مانیک بیت که ئاونه‌ی راسته‌قینه‌ی خه‌لکی کوردستان بیت؟

- ده‌سه‌لاته‌کانی نه‌نجومه‌نی نیشتمانی به‌پێی ریکه‌وتنامه‌ی واشنتن ده‌ستنیشانکراوه، نه‌م نه‌نجومه‌نه کۆمه‌لیک ده‌سه‌لاتی نیه، له په‌رله‌مانی دنیادا هه‌یه، وه‌کو دانانی یاسا، وه‌کو هه‌لبژاردنی سه‌رۆکی حکومهت و وه‌زیره‌کان. له‌به‌رئه‌وه نه‌و په‌رله‌مانه‌ی که هه‌یه، پێویسته نه‌و ئه‌رکانه به‌جی به‌یتیت

کە لە ڕێکەوتنامەکەى واشنتندا هاتووە. من ئاواتم ئەو یە کە هەلبژاردنیکی نازادبکریت لە سەر تاسەری کوردستاندا و ئەنجومەنیکی نیشتمانی کوردستانی یە کگرتو هەلبژیری و ڕێژەى ئەو ۷٪ هە بێتە خوارى بۆ یەک، دو، سێ، بۆ ئەو یە هەموو حیزبەکان بتوانن تێیدا بەشدارین و بە پێى قەبارەى خۆیان، نوێنەری خۆیان دیداری بکەن و پەرلەمانیک بێت کە تورکمان و ئاشوری تێیدا بەشداریبێت.

شەهید کردنى سادقى شەرەفکەندى

* لە ۱۷/۹/۱۹۹۳ کۆنگرەى سۆسیالیستی جیهانى لە بەرلین بەسترا و ئێوێش سەرۆکایەتى شاندى یە کیتیتان دەکرد، لە هەمان کاتدا شاندى حیزبى دیموکراتى کوردستانی ئێران بە سەرۆکایەتى سادقى شەرەفکەندىش ئەو کۆنگرە بەشداریون، لە رۆژانى کۆنگرەدا شەرەفکەندى تیرۆرکرا، ئەو کارە تیرۆرستیه چەند کاربکەرە سەر ئێو؟

- تۆ خۆت یە کێک بویت لە ئەندامانى وهفدى ئیمە و تۆ خۆت یە کەم کەس بویت کە تە لە فۆنت بۆ کردم و هەوالى تیرۆرى ئەوت پێراگە یاندم، من ئاگام لێنەبو، لە ئوتیل نوستبوم.

لەو کاتەدا، ئیمەش دەترساین لە خۆمان و داواى ئیحتیياتات و حەراسەتمان کرد، ئیمە کە کۆبونەوه کە تەواویو لە گەل سادق شەرەفکەندى قسەمان کرد، وینەشمان پێکەوه گرت. هەتا من پێم گوت، وابزانم تۆش لەوێ بوی، گوتم: "کاکە گیان ئەگەر کۆبونەوه دەکەى جینگامان هەیه، ئەو مالى کاک سەلاح لێرەیه، ئەتوانن لەوێ کۆبونەوه بکەن، وهکو تر ئاگاتان لە خۆتان بێت."

سادق شەرەفکەندىش گوتى: "نا، من هەمو ئامادەیه کم کردوه و ئیمە ئاگادارین"، ئەگەر بە قسەى ئیمەیان بکردایە و بهاتنايه مالى ئێو، ئەو نە دەهه قوما. بە داخوه ئەو شەهیدبونه کارى زۆرى کردە سەر ئیمە، چونکە ئیمە زۆر خیرا ئیدانەمان کرد، بە تاییه تیش باسکرا ئێران لە پشت کارەکه وهیه.

بەراستی سۆسیال دیموکراتى دنیا قەرزارى ئەوانن، لە ئەنجامى ئەو تیرۆره حیزبى دیموکرات قبولکرا بە پالیئوراو لە سۆسیالیستی جیهانیدا و ئیدانەى

ئەو تاوانەیان کرد و پاشان ئەو بو بە دادگایەکی مەشھور لە بەرلین دانراو و دادگایکردنەکە بەناوی (میکۆتۆس) هەو ناوی دەرکرد، ئێران لەو کارەدا زیانیکی سیاسی گەورەیی لێکەوت .

* ھەر لەو ساڵەدا شەری لە نێوان PKK و یەکییتی و پارتی رویدا، ھۆی ئەو شەپە چی بو؟
- ھۆی ئەو شەپە ئەو بو کە PKK ھیزەکانی خۆی ھێنا بوە کوردستانی عێراقەو و دەویست لە کوردستانی عێراقدا حوکم بکات، بەیانی دەرکردبو نژی حکومەتی ھەریم و دەیگوت: "حکومەتی ھەریم، حکومەت نیە و پەرلەمانیش، پەرلەمان نیە"، داوای کردبو حکومەتی شەعبی دابمەزیت و خەلک ھەلسیت و کۆمیتە و ئەنجومەن دابنیت و ئەو حکومەتە لایەرن! لەبەرئەو بو بەرگری لەو حکومەتە، ناچار توشی شەپ ھاتین لەگەڵیاندا، ئەوان ئەو شەپەیان بەسەردا سەپاندین، ئەگینا ئەوکاتە کەس شەپە نەئەویست .

ئێمە ھاوکاریمان کردن و ھێنامان بو ناوژەنگ و من بارەگاگان و بیناگانێ خۆمان و مائی خۆم و بینای مەکتەبی سیاسیمان دانئ، نەخۆشخانە یەکی زۆر باشمان ھەبو کە ئەمانەکان بۆیان دروستکردبوین، ئەو شمان دانئ، لەو ناوچە یە بوخۆیان دانیشتبون و ھەمو ئازادبەکیان ھەبو .

ئەو بو تورکیا بۆردومانی کردن و ھەموو خانووەکانی و نەخۆشخانەکەمان کاولکرا و ئەوانیش چوونە شوینی تر و بلایوونەو .

گەڕانەو ھەو ڕەسول مامەند بو ناو یەکییتی

* لە ۱۰ شوباتی ۱۹۹۲ دا پارتی سۆسیالیستی کوردستان بە سەرۆکایەتی ڕەسول مامەند گەڕانەو ھەو ناو یەکییتی، ھۆی ئەو ھاتنە و سووئەکی چی بو؟

- ماو یەک بو لەناو کادیر و سەرکردەکانی حیزبی سۆسیالیستی کوردستاندا، گفتوگۆ یەک و مناقشە یەک دەستی پیکردبو لەسەرئەو ھەو ئایا ئەوان لەگەڵ کاملادابن، بچنە لای پارتی یان بچنە لای یەکییتی نیشتمانی کوردستان . ئەوان

بون به چند گروپیک و به شی هره زوریان که سۆسیالیسته پهسه نه کان بون، به سه رۆکایه تی په سول مامه ند که کونیش په کیتی بون، پییان باشبو بیته ناو په کیتی وه .

دهستیان به گفتوگۆ کرد له گه ل سهر کردایه تی په کیتی بۆته وه ی بیته ناو په کیتی وه، هه ندیکیشیان بیلایه ن مانه وه وه کو دکتۆر مه حمود و عادل موراد و عه دنان مو فتی، دوا یی عه دنان و عادل مورادیش هاتنه وه ناو په کیتی . به لام به شه زۆره که به ریبه ری په سول مامه ند هه ولیان ده دا بۆ هاتنه وه یان بۆ ناو په کیتی، به ئیعتیباری ئه وه ی، کاتی خو شی هه ر په کیتی بون، له وانه شیخ محه مه دی شاکه لی و به هرۆز گه لآلی بون. له ئه نجامدا به شی هه ر زوریان هاتنه ناو په کیتی نیشتمانی کوردستانه وه و به شیکیشیان وه کو سه ید کاکه و هه ندی براده ری تری هه ولیریان، چونه ناو پارتی دیموکراتی کوردستانه وه .

ئه وانه که هاتنه ناو په کیتی وه، له پوی فیکری و سیاسی و دروشمه وه له په کیتی وه نزیکتریون وه که له پارتی، هۆیه کی تر ئه وه بو، ئه وانه کۆن په کیتی بون. په سول مامه ند هه ر له سه ره تای دامه زانندی په کیتی وه، ئه ندامی مه کته بی سیاسی بوه و له سه ره تای هه لگیرسانی شو پشه وه له گه ل بوه، له به رئه وه خو یان به نزیکتر ده زانی له په کیتی و له بیروبا وه پی په کیتی .

ئیمه ش هاتنه وه ی ئه و براده رانه مان پیباشبو، چونکه هه م جه ماوه ریکی باشیان له گه ل بو، و هه م کۆمه لیک کادیری باشی عه سکه ری و سیاسیان له گه ل بو وه ژماره یه کی زۆری خه لکیان گه رانده وه بۆ ناو په کیتی نیشتمانی کوردستان .

دكتور فواد مه عسوم و كؤسرەت رەسول بۆ سەرۆكايەتى حكومەت

* لە هەمان ساندا و لە مانگی چواردا دكتور فواد مه عسوم لە سەرۆكايەتى ئەنجومەنى
وەزيران كشيەوه و كؤسرەت رەسول چوه جينگاكي، هۆي كشانەوهى دكتور فواد چى بو؟ بۆ
كؤسرەت هەلبژێردرا؟

- دەربارەى سەرۆكايەتى وەزيران، دەمهوى زۆر بەپاشكاوى باست بۆ بكەم.
لەسەرەتاي دامەزراندنى حكومەت، سەرۆكايەتى ئەنجومەن بە ئيمە درا، من
پيشنيازهكەم ئەوهبو كە نەوشيروان سەرۆكايەتى وەزارەت بگريته ئەستۆ،
نەوشيروان پيى خوش نەبو ئەوكارە بكات، ئەگەر چى زۆريشمان هەولدا لەگەلیدا،
بەلام نەبويست، كە ئەو رەتيكردوه، ئيمە دكتور فوادمان هەلبژارد، دكتور فواد
وەك سەرۆكى ئەنجومەنى وەزيران دەست بەكاربو.

دواى ماوهيەك گلهيى پەيدا بو، هەم لەناو يەكيتى و هەم لەناو پارتيدا لە دكتور
فواد، يەكيتيهكان دەيان وت ئەو نەرمونيا و زۆر يەكيتيانە كارناكات، چونكە
بەپاستى تەبيعهتى دكتور فواد پياويكى هيمن و لەسەرخۆيه و لايهنگرى ئەو هەمو
داخووزيانە نەبو كە كاديرەكانى يەكيتى پيشكەشيان دەكرد و هەنديكيان بەسەردا
دەسەپاند. بۆ نمونە، كۆمەلێك لە پۆليسەكانى يەكيتى و پارتى چون لەناو
خۆياندا ريكەوتن كە هەرچى عەريف و رەئيس عورەفا و خەلكانى لەوجۆرهبون،
هەمو بون بە ليوا و عەقيد و عەميد كە ئەوه مخالفى هەمو ياسايەكى سەربازيه
لە دنيايدا، بەبىن كوليە و بەبىن دەورە و بەبىن زانيارى، بەوشيوه يە هيچ كەسيك
ناچيته پيشهوه.

دكتور فواد يەكيت بو لەو كەسانى ئەوجۆره كارانەى زۆر لا پەسەندنەبو،
لەبەرئەوه هەنديك لە كاديرەكانى ناو يەكيتى كەوتبونە پرتهويۆلە كە دكتور
فواد زۆر بۆ يەكيتى كارناكات، هەروەها ئەندامانى پارتيش گلهيان لەو هەبو. من

خۆشم له و كهسانه نه بوم كه گله بيم هه بێت، به لام له و كهسانه بوم باوه پم به وه هه بو كه ئيمه له و ماوه يه ي ده سه لاتى كوردستان ده كه ين، پتويسته كۆمه لێك سه رۆك وه زير و وه زير په روه رده بكه ين.

من خۆم لایهنگری نه وه بوم، جارێكیش پێشنیازم کرد بۆ سه رکردایه تی، هه ر سه رۆك وه زير و وه زيری ئيمه، ته نها يه ك سال بيمینته وه پاش ئه و ساله بيانگۆرین، تا كۆمه لێك كادیر راده هینین و په روه رده یان ده كه ين. له ئه نجامدا بۆمانده رده كه ویت كه هه ر يه ك له و براده رانه توانایان چه نده و به كه لکی كام كار دین و له داها تودا ئه توانین، كابینه له سه ر بناغه ی (الرجل المناسب في المكان المناسب) دا بنیین. من خۆم به و نیازه ده نگمدا كه دکتۆر فوناد لاجییت، كه ئه و لاجو دیسانه وه ها تینه وه سه رنه وه ی كی بكه ين به سه رۆك ئه نجومه نی وه زيران.

من و نه وشيروان راما ن وابو، له نیوان دکتۆر کمال فوناد و کۆسره ت يه كێکیان ته كلیف بكه ين بۆ سه رۆكایه تی وه زيران، به شی زۆری براده ران ده نگیان بۆ کۆسره تدا، گو تیان: "کۆسره ت چالا که و مه شاعیری زۆر يه كیتیا نه يه و خه لکی هه ولیریشه" و ئيمه ش ئه و کاته له هه ولیر بوین و ئه و ده توانیت کاربکاته سه ر خه لکی هه ولیر و هه ولیریه کان، به و جۆره ده نگ بۆ کۆسره ت درا.

هۆیه کی تری هه لبژاردنی کۆسره ت نه وه بو كه مه سهعود بارزانی به لایه وه زۆر باش بو ئه و هه لببژیریت، کۆسره ت خۆی چو بۆ لای مه سهعود بارزانی و گو تبو: "ته کلیفیکی وام لیکراوه، به لام ئه گه ر تو به ته واوه تی پشتیوانیم نه که ی نایکه م"، ئه ویش زۆری پێخۆش بو، گو تبو: "من به ته واوی پشتیوانیت ده که م و برۆ بیکه".

شەرى ئىران و يەكئىتى

* ھەر لەو سائەدا و ئە مانگى ئابدا كىشە و ناكۆكى نىوان يەكئىتى و ئىران زىيادى كەرد، ئىران دەستىكرد بە تۆپبارانى ناوچەكانى يەكئىتى ئە پىنجووين و قەلادزى، ھۆى ئەو دوژمنايەتئەى ئىران چى بو و چۆن كۆتاييەھاتا؟

- خۆى ئەوھى پاستى بىت بەبوئەيەوہ دو قسە لەسەر پەيوەندى نىوانى يەكئىتى و ئىران دەكەم:

ئەو جارەيان ھۆى سەرەكى دەست تئوہردانى ئىران، ئىسلاميەكان بون، واتا بزوتنەوہى ئىسلامى شەر و تەشقەلەيەكى بە يەكئىتى فرۆشت، يەكئىتى توانى زو بەسەرياندا زال بىت و سەرکەوئت، بەشئىكئىانى چەك كەرد و ئەوى تر ھەموى پۆشتن بۆ ئىران.

ئىران ئەوانەى ھەمو ھىتايەوہ بۆ كوردستان، ئەوانە بەتەنيا نەيان دەتوانى بىنەوہ، بۆيە ھىزى ئىران و چەكدارى ئىران ھاتن لەگەلئاندا، ھەم بە تۆپ و ھەم بە كاتئوشا. ويستيان لەو شوئىنانە بيان چەسپىنن، كاتئ نەيان توانى لەو شوئىنانە بيان چەسپىنن، ھەستان بە تۆپبارانى شارى ھەلەبجە و قەلادزى و پىنجووين، بەلام پىشمەرگەى يەكئىتى خۆيان گرت و ئەوانيان لەو شوئىنانە دەرپەراند.

دواى ئەوھى ماوہيەك بەسەر ئەو ناكۆكئىانەداچو، توندوتىژى نىوان يەكئىتى و ئىران كەمىك ئارام بۆوہ و ھەندىك دۆست كەوتنە نىوان يەكئىتى و ئىرانەوہ، بە تاييەتى سەماحتى سەيد محەمەد باقر ئەلحەكىم ھەولئى زۆرىدا كە پەيوەندىكە ئاسايى بكاتەوہ. لاي خۆمانەوہ كەسانىك ھەبون وەك محەمەدى حاجى مەحمود، ئەوانەش ھەولئاندا ئەو ناكۆكئە نەمىنئت. ئىرانئىش و ئىمەش قازانجەمان لەوہدابو، ئەو ناكۆكئە نەمىنئت، بەلام مەرچەكانى ئىران قورس بون و بە يەكئىتى قبول نەدەكران، وەكو ئەوھى دەيانگوت دەبئ ھەمو ھىزە كوردئەكانى ئىران لە ناوچەكانى خۆمان دەرئەكەين و ئەگەر دەرئىشان ناكەين، ئەوا پئويستە چەكئان كەين و رادئوئەكان دابخەين و چالاكئىيان زۆر كەمبەكئەوہ.

دیاره ئیمه ئه و داخوایانه ی ئیرانمان پێ جیبه جێ نه ده کرا و له گه ل سیاسه تی به کیتی و له گه ل سه ره تاکانی به کیتی نه ده گونجا، پاشان هه ردولا گه یشتینه ریکه وتنیک که ئیمه تکا له براده رانی کوردی ئیرانی بکه ین، له ناوچه کانی ئیمه دابون، چالاکی چه کدارانه نه به ن بۆ دیوی ئیران و بیینه وه .

هه ردو لایه ن، هه م حیزبی دیموکرات و هه م کۆمه له، دوربینانه و ژیرانه بارودۆخی ئیمه یان هه لسه نگاند و بریاریندا ئه و داوایه و ئه و تکایه مان لپه سه ندبکن، به رامبه ر به وه، ئیرانیش وازی له وه هینا که له ناوچه کانی ئیمه شویتیان بکه ون و بیانکوژن .

هۆیه کی تر بۆئه وه ی که وا په یوه ندی ئیمه له گه ل ئیران زو ئاسایی ببیته وه، چالاکیه که ی مارتی ۱۹۹۵ بو که ئیمه ده ستمان کرد به کارکردن و مه به ست پزگار کردنی عیراق بو، بۆ ئه وکاره په یوه ندیمان به سه ماحه تی سه ید چه کیمه وه کرد و هه روه ها ئیرانیشمان ئاگادارکرد، که ئیمه کاریکی وامان به ده سته وه یه و ئه وان زۆر به منه ته وه ته حلییان کرد که وا ئیمه ده مانه وێ ئاگاداریان که ینه وه له روداوکی گه وره ی له و جۆره و سه ید چه کیمیش له وکاره دا به شداریبیت، ئه و ئاگادارکردنه وایکرد ئه وان کار ئاسانیمان بۆ بکه ن و په له بکه ن له ئاسایی کردنه وه ی په یوه ندیماندا .

ئه و ریکه وتنه، گرنگی به کیتی له ناوچه که زیادکرد، دوا ی ئه و ریکه وتنه، ئیران که وته ناو بژی له نیوان ئیمه و بزوتنه وه ی ئیسلامیدا و توانیمان ئه و ریکه وتنه له تاران ئیمزا بکه ین به هاوکاری ئیران .

پەراوئەنگان:

- ۱- (سەرکردایەتی سیاسی بەرەى كوردستانى لە زنجیرەك كۆبونەویدا لە ۷ تا ۸ نیسانی ۱۹۹۲، پرۆژەى یاسای ھەلبژاردنى ئەنجومەنى نیشتمانى كوردستانى پەسەند كرد... پارتى لایەنگیری سیستمى دائىرى و خو ھەلبژاردنى تاك بو، شیوعى و گەل و زەحمەتکیشان و سۆسیالیست لاینگیری سیستمى نیسبى و لیستی داخراو بون. نوێنەرى یەكیتى لەم ناکۆکیەدا بیلايەن بو، لایەنگیرانى سیستمى نیسبى ھەرەشەى بايکۆتى ھەلبژاردنیان کرد و ئەگەر دائىرى یی. پارتى رەزامەندى بۆ سیستمى نیسبى دەربریو بەو مەرجەى لایەنى كەمى دەنگەکان لە ۷٪ كەمتر نەبێ، حیزەکان ھیچیان قەوارەى راستەقینەى خوێان نازانن. ھەمویان پێیان وایە ئەگەر لەو ریزەى زۆرتر نەھینن، كەمتر ناهینن و، كەسیان خوێان لە كەسیان بە لاوازتر نازانن، كۆن وتویانە: "تۆ نۆ مەنى، من نۆ مەنم ییجگە لە گورز و كەمەنم). (خەون یان مۆتەكە. ل. ۴۸. نەشیروان مستەفا).
- ۲- سامى عەبدولرەحمان و كۆمەلێك لە سەرکردەكانى پارتى و یەكیتى لە ۱۰ شوباتى ۲۰۰۵ لە كاتى پیرۆزیایى جەژنى قورباندا لە ھەولێر لە ئەنجامى دو تەقینەوێ خو كۆزیدا شەھیدكران.

يەكەم شەرى ناوخۆ

شهری ناخوی ۱۹۹۴

* له بهاری ۱۹۹۴ دا نیه سه‌فهریکتان کرد بو نه‌ورویا و له ئیتائیاوه نه‌تانویست بچن بو ژاپون بو به‌شداری له کۆنگره‌ی سۆسیالیستی جیهانیدا، نه‌وه‌بو شه‌ونک ته‌له‌فونتان بۆکرا که له قه‌لادزی شه‌ر له‌نیوان یه‌کیتی و پارتیدا رویداوه، هۆی راستی نه‌و شه‌ره چی بو، نه نه‌توانرا زو بکوژنفریتته‌وه؟؟ بو وادریژی کیشا؟

- من پیموایه، هۆی سه‌ره‌کی نه‌و شه‌ره نه‌وه بو، له قه‌لادزی له نیوان دو گروهی یه‌کیتی و پارتی شه‌ریک پویدا و په‌ره‌یسه‌ند بو رانیه. به‌لای منه‌وه هه‌ردولا هه‌له‌یانکرد، هه‌م براده‌رانی پارتی که چوبون له قه‌لادزی به زۆر خۆیان به‌سه‌پینن و هیزی خۆیان نیشان بده‌ن، هه‌م براده‌رانی یه‌کیتی زۆر توند وه‌لامی نه‌و کیشه‌یان دایه‌وه و ژیرانه و دوربینانه مه‌سه‌له‌که‌یان چاره‌سه‌رنه‌کرد که له قه‌لادزی شه‌ره‌که قه‌وما و په‌ره‌یانپیدا بو رانیه‌ش، له‌ویش ته‌شقه‌له‌یه‌کیشیان به پارتی کرد.

من پیموایه هه‌ردولایان لێپرسراون به‌رامبه‌ر به‌وکاره‌ی که تاکو ئیستاش پاشماوه‌ی ماوه. نه‌گه‌ر به‌ ویزدانه‌وه قسه‌ بکه‌ین هه‌م پارتیه‌کان و هه‌م یه‌کیتیه‌کان به‌رپرسن به‌رامبه‌ر به‌و کیشه‌یه، به‌لام به‌راستی جیی داخ نه‌وه‌یه، نه‌ من لێره بوم و نه‌ نه‌وشیروان. به‌رای من، هه‌ردو سه‌رکردایه‌تیه‌که به‌په‌له مه‌سه‌له‌که‌یان چاره‌سه‌رنه‌کرد و براده‌رانی پارتی وه‌ک تۆله‌ سه‌ندنه‌وه له‌وه‌ی که زیانیان لێکه‌وتبو له رانیه و قه‌لادزی چه‌ک کرابون، له‌وکاته‌دا نه‌وان پشتیوانی ئیترانیسیان هه‌بو و وه‌عدیان پێدایون، نه‌گه‌ر له‌گه‌ل ئیتمه‌ که‌وتنه‌ شه‌ره‌وه، نه‌وا یارمه‌تیان بده‌ن و چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نیان بده‌نی.

هاندانی ئیتران هۆیه‌ک بو بو په‌ره‌سه‌ندنی نا‌کۆکیه‌کان، هه‌رچه‌نده من و نه‌وشیروان و به‌ شایه‌دی خۆشت له‌ پۆماوه ته‌له‌فونمان بو کۆسره‌ت و براده‌ران کرد و نه‌وانمان پاسپارد که بچنه‌ لای مه‌سه‌عود بارزانی دلی بده‌نه‌وه و به‌ قسه‌ی بکه‌ن و گوئی پایه‌لی بکه‌ن، به‌لام به‌داخه‌وه سه‌ری نه‌گرت. نه‌وان ورده‌ ورده‌ پاش

ئەوئە ئىمە كە كارئاسانىمان دەكرد، توندوتىژتر دەبون و لە نەرمى ئىمە سوڊيان وەرڊەگرت، بۆ ئەوئە هەندى زەبرەمان لىڭدەن.^(۱)

تەنانەت ئەگەر لە يادتييت، ئىمە شەقلاو و سەفنىمان لە دەست بو، من بۆ دلىناكرڊنى مەسعود بارزانى سەفنى بەسەر سەرى رەشدا دەروانىت، يەك لايەنە سەفنىم چۆلكرد بۆئەوئە باوهرىكات كە ئىمە ئاشتىمان بەراستى و نامانەوى گىروگرفت لە نىوانماندا روڊات.

بەداخو و برادەرانى پارتى بە دەم هاوكارى ئىمە و ناهاتن، بەنيازى تۆلەسەندنەو لەگەل ئىمە رەفتارىان دەكرڊ، بۆيە ئەو ناكۆكى بەرەيسەند تا ۱۹۹۵.

لەدواى روخانى بەعس، بەلگەنامەيەك دەرى دەخا، كە پزىمى عىراق خەمى هەمزەى باپىر ئاغاي تەكلىف كړدو لە قەلادزى ئەو شەرە دروست بكات.

* يەكيتى لە شەقلاو و لە بادىنان دەرکرا و پارتىش لە سلیمانی، ئایا ئەو نەبویە هۆی دروستکردنى دو ناوچە، بادىنان بۆ پارتى و سۆران بۆ يەكيتى، ئەم دوپارچەيە، تا نىستاش بەرەدەوامە و لە بواری سياسى و نابورى و كۆمەلایەتى رەنگى داووتەو؟

- برادەرانى پارتى سوڊيان لە هەلۆستى ئىمە وەرگرت، بە تايبەتى كە ئىمە لەسەر داواى مەسعود بارزانى ئەويمان چۆلكرد، ئىمە لە شەقلاو دو بارهگای بچوكمان هيشتەو، بارهگای مەلەبەند و مالهەكەى خۆم، پارتى كەلكيان لەو وەرگرت. ئەمە دواى ئەوئە كە نىچىرئان بارزانى چو دەستى گرت بەسەر پارەكەى ئىبراهيم خەلىلدا، مەسعود بارزانى بەلئىندا كە ئەو پارەيە دواى ئەوئە بارهگای پارتى لە سلیمانى دەكریته و بەداتەو بە حكومەتى هەرىم.

نەوشىروان، پيشنيازىكرد هەردو كارەكە لە يەك كاتدا ئەنجامڊرئىت، مەسعود بارزانى منى جياكرڊو و بەلئىنى شەرەفى دامن، يەكەمجار بارهگای پارتى بكریته و دواى ئەو راستەوخۆ من پارەكە بە دەستى خۆم دەيەنمەو و دەتاندەمەو، پارەكە چەند ملیۆن دىنارىك و چەند ملیۆن دۆلارىك بو.

كە من هاتم لە سلیمانى بارهگای پارتىم كړدو، ئىنجا داوامان لە مەسعود بارزانى كړد، بەشى دوهمى رىكەوتنەكە جىبەجى بكات و مەسعود بارزانى چو بۆ دھۆك و نارڊى بە دواى كۆسرهت و پوژ نورى شاويسدا كە پارەكەيان بداتى كە ئەوان چون، گوتى: "وہ لا پارەكە هەموى نىچىرئان برڊويەتى و تازە ناگەرىتهو"،

ملیونیک دیناری لِن مابووه، وتی نهو هتان دده من، کاک کۆسره تیش نهوهی نه هیتناپهوه .

* چۆن ناگری شه ری ناوخۆ کلپه ی سه ند و هه مو ناوچه کانی گرت هوه؟

- دياره پارتی له ژێره وه خۆیان بۆ کاری تری دژی یه کیتی ناماده ده کرد. پاش ماوه یه ک کۆسره ت به مه سعود بارزانی گوت: "نه گه ر ئیوه شه قلاوه بگرن، نه وا ئیمه هه ولێر ده گرین، ده بیته ناگاتان له وه بیته، ده بیته دلنیا بن له وه ئیمه قبول ناکه بن ئیوه شه قلاوه بگرن".

نه وان گوتیان باشه، له پڕ هیزکیان هاته ناو شاری شه قلاوه و په لاماری ماله که ی منیان دا، من ویستم ته له فۆن بۆ مه سعود بارزانی بکه م و ده رباره ی نه وکاره قسه بکه بن. نه و وه کو خۆی دوایی باسی کردبو، پوی نه هاتبو قسه م له گه لدا بکات، به ئیعتیباری نه وه ی مالی من په لامار دراوه و پیتی ناخۆشه و کاک فازیل میرانی قسه ی له گه ل کردم.

به فازل میرانیم گوت: "کاکه گیان نه وه ماله که ی منتان تالان کردوه، به پاستی زۆر عه یبه بۆ ئیوه ش و بۆ منیش، به لام قه یناکه با له و سنوره دا بوه ستی، به لام مه یه لن په لاماری مه لبه ند بده ن"، نه ویش گوتی باشه. دوای نه وه مه سعود بارزانی هاته سه ر ته له فۆن و گوتی: "مادام تو نه و پیاوه تیه ت کردوه، ئیستا من روم دیت قسه ت له گه ل بکه م، من به لئنت نه ده منی ئیستا من هیزی خۆم ده نیرم بۆ نه وه ی مه لبه ند نه گرن و دوایش ماله که بده نه وه".

له جیاتی نه وه ی ماله که م چۆل بکه ن، چون مه لبه ندیشیان گرت. دوایی حیزبی شیوعی ته ده خولی کردبو، بۆ واده که ن ئاخه ر نه وه مالی مام جه لاله، نه وانیش وه لامیان دابونه وه و گوتبو یان: "نه خیر ئیمه نه مری سه ر کردایه تیمان پتیه".

دوایی ده رکه وت نه وه بۆ چاوه سه ته کی بوه، نه گینا له راستیدا نه وان فه رمانیان پیکرابو مالی من و باره گای مه لبه ند بگرن. ئیتر که باره گایان گرت، کار له کار تراز و ئیمه ش باره گای سلیمانیمان گرتو و ده رمانکردن. به لام ئیمه به پاستی به ریزه وه په وانیه ی هه له بجه مان کردن و دوایش نه وه بو هه ولێر گیرا، ئیتر مه سه له که توختر بو.

كۆبونەوەى پاریس و دبلن

* ئە ماوەى شەرى ناوخۆدا زۆر لایەنى جیاواز (كورد، عەرەب، بىگانە) كەوتنە بەینەووە ئە نىوان يەكئىتى و پارتى، بۆ وەستانى ئەو شەپە، بۆ گۆنپان ئىننەگىرا؟ ئایا ئەو شەپە بۆ ئەوئەندە درىژەى كىشا، كئ شەپى نەدەووەستاند، يەكئىتى، يان پارتى، يان ھەردولا؟

- ئىمە وەك يەكئىتى ھەمو ھەولەكانمان قبولكرد بۆ وەستانى شەپ، بەتايبەتى دو ئەمرىكى ھاتن يەكئىكىان مستەر (ئالېستەر ماكفېلد) ئەوى ترپان (پۆبېرت دوئېچ). ھەمو پېشنپازەكانى ئەوانمان قبولكرد، بەلام پارتى قبولپان نەكرد، پارتى گرەوى كرددو دەيگوت: "ھەردەبەت ھەولتەر چۆلكەن"^(١).

ئەوكاتە پارتى پشت ئەستوربو بە پشتىوانى ئىران و توركيا، لەبەرئەو ھەولتە ئاشتى رەفەزەكرد، ئەگىنا جگە لە ئەمرىكەكان، حېزبە كوردستانىەكان ھاتن و پېشنپازەكانى ئەوانىشمان قبولكرد. پەرلەمانتارەكانى كورد ھەمويان مانپانگرت و پېشنپازەكانىمان قبولمان كرد، حېزبەكان ھەمويان لە ھەولتەرەو ھاتن بۆلام، ئەوكاتە من لە كۆبە بوم، من وەرەقەى سېپم بۆ ئىمزاكردن، وتم بۆون چىتان دەوتت بېكەن، بەلام پارتى قبولى نەكرد!

* دو ھەلى مېژوى ھاتە پىشەووە بۆ وەستانى شەپى ناوخوا (كۆنگرەى پاریس و كۆبونەوەى دبلن)، ھېچ كام ئەو ھەلانە سەرى نەگرت، ھۆى چى بو، خەتای كئ بو؟

- ئىمە لە پاریس رېكەوتىن و ھەردولامان رەزامەندبوپن، پارتى چو نەپنى رېكەوتنامەكەى بە توركەكان گەياند. دركاندنئ ئەو نەپنى، مسیۆ میتەرانى زویر كرد، چونكە گوتبوى جارئ دەنگ مەكەن ھەتا مەسعود و جەلال دین بۆ ئەوئ و بە ئامادەبوئى ئەوان ئەوكاتە رېكەوتنامەكە ئىمزا دەكەپن.^(٢)

ئەو ھەمو مەسعود بارزانى نەھات و بەھانەى ھىناپۆو ھە گوتبوى بە توركيا

ناتوانم بچم، بە سوريادا ناکرئ، بە ئيراندا چۆن بچين و ئيمه گوتمان با هەروەدکمان بیکه وه بچين، له ئەنجامدا نەهات.

پارتى نەيانويست بچن و لەوئ ئيمزای بکەن، هەمو ئەو کەسانەى ئاگايان لايەتى، دەزائن خەتای پارتى بو، پارتى نەى دەويست ئەو ریکه وتنامەيه ئيمزا بکات.^(٤)

رۆلى PKK له شەرى ناوخوادا

* ئەى كۆبونەوى (دبلن) بۆ سەرى نەگرت، له كاتێكدا هەوئىكى نيوندىگىرى نيودەهولەتى بو؟

- له دبلن، ریکه وتنامەكه كرا، من پيموايه ئيمه هەلەمان كرد. من خۆم يەكێك بوم له لئپرسراوانى ئەو هەلەيه، ئەويش ئەوه بو: ئەمەريكا و ئینگليز و تورکيا له وئ داوايان دەکرد ئيمه بلئين (PKK هيزئىكى تيروريسته)، بيگومان پارتى دەيگوت هيزئىكى تيروريسست و دوژمنى كورده، ئيمه هەمو ئەوه مان رەتكرده وه، نەوشيروان بە پئى ئەو تەعەليقاتەى له لايەن ئيمه وه پئى بو، قبولى نەکرد بلئيت PKK تيروريسسته.

ئەمريکيه كان دلنيا نەبون، ئايا ئەوه هەلوئىستى كۆتايى يەكئيتيه، بۆيه تەله فونيان بۆ خۆمکرد، من ئەوكاتە له شام بوم و تكيان لئكردم هەلوئىستى خۆمان بگورين و ریکه وتنه كه قبول بکەين، منيش قبولم نەکرد. من پيموايه ئيمه وهك يەكئيتى هەلەمان كرد، دەبوايه ریکه وتنامەكه قبول بکەين.

ئەمريکيه كان بەلئىنى گەورەيان بە ئيمه دا، هەرسى لايان، ئینگليز، تورکيا و ئەمەريكا گوتيان: "ئەگەر ئيوه له گەل پارتى ریکەون، ئەوا نيوهى داهاى ئيبراھيم خەليلتان دەدەينئ و خالئیک له سلۆپى دادەنيين و داهاى كه له نيوان پارتى و ئيوه و تورکمان و ئاشورى بەش دەکەين"، ئەوه بو ئيمه ئەوه مان رەتكرده وه و دواى ئەوه ئاوا PKK چاکەى داينه وه و بەناحق هات بە گژماندا.^(٥)

سەرۆکی پەرلهمان و حکومهت له نیوان مام جلال و مهسعود بارزانیدا

* پێش ههنگیرسانی شەری ناوخوا، کاروباره گرنهگهکانی حکومهت و پەرلهمان به رهزاهندی تو و مهسعود بارزانی نهنجام نه درا، بوچی ئیوه راسته وخوا به شداریتان نه کرد له و دهزگایانه دا، واتا یه کیکتان بیته سەرۆکی پەرلهمان و نهوی تر بیته سەرۆکی نهجمهانی وهزیران؟

- پارتی نه یکرد، ئیمه نه و پێش نیازماندا به مهسعود بارزانی و گوتمان: "کام لێ پرسراویتی هه لده برتری و پیت خو شه بیکهیت، نه و سهر به ستیت، یان سەرۆکی پەرلهمان بیت، یان سەرۆک نهجمهانی وهزیران بیت، من کاری دوهم ده کهم"، واتا ئیمه ئاماده بیمان هه بو.

من ویستم به کردهوه دهری بخرم، نه که هه ره له پشت پهرده وه، کاره کان ده کهم، به لکو به کردهوه و به ئاشکرا یه کیک له و پۆستانه ی وه رده گرم، که پارتی یا خود مهسعود بارزانی نه یه ویت وه ری بگریت، واتا پارتی کام پۆستی هه لبارد، نهوی تر بو ئیمه بیت. ⁽¹⁾

* له کاتی شەری ناوخوادا پەرلهمان هه رما بو، بوچی یه کیتی نه ی توانی فراکسیونی سهوز له گه ل هه ندی له پەرله ماتتاران یی لایه ن و هه ندیکی تری فراکسیونی زهرد، کۆیکاته وه و کار و چالاکی پەرلهمان زیندوی کاته وه؟ وه کو چون پارتی دوا ی 31 ی ناب کردی!

- یه کیتی نه یویستوه به نه نا کاری پەرلهمان به ری وه به ری ت، ده نا ده ی توانی، یه کیتی که له هه ولیر بو، پانزه کهس له فراکسیونی پارتی ئاماده بون به شدار ی بکه ن، له بنه وه قسه مان له گه ل کرد بون، بو میژو کۆسره ت پێش نیاز یکرد و گوتی:

"با په‌رله‌مان کۆ ببیته‌وه، پانزه‌ی ئه‌وان په‌نجای خۆمان شه‌ست و پینچ و پینجی ئاشوریه‌کان شه‌ست و نو، زوریه‌ی زۆری په‌رله‌مان ده‌کات"، به‌لام براده‌ران گوتیان: "ئه‌وه ده‌بیته‌ هۆی دابه‌شکردنی په‌کجاره‌کی، پارتی به‌یه‌ک جاری ده‌تورێ و جارێکی تر پینکنایه‌ته‌وه. با ئیمه‌ له‌ پیناوی په‌کیتی ریزه‌کانی کورد، ئه‌وه‌هنگاوه‌ نه‌نین"، من پیناویه‌ ئیمه‌ له‌ ئه‌وه‌دا وردبین نه‌بووین و ده‌بوايه‌ بیکه‌ین.

۳۱ ئابی ۱۹۹۶

* ۲۱ ئابی ۱۹۹۶ به‌ره‌می شه‌ری ناوخۆ بو، هۆی ئه‌وه‌ کاره‌ساته‌ چی بو، هۆ چی بو که‌ مه‌سعود بارزانی وا ئینکات به‌ پاسه‌وانی کۆماری هه‌ولێر داگیرکات؟

- ئه‌وه‌ خۆی ده‌بیت ئه‌و پرسیاره‌ له‌ مه‌سعود بارزانی بکه‌یت. به‌لام به‌ بۆچونی ئیمه‌، ئه‌وه‌ ده‌میک بو براده‌رانی پارتی ئه‌وه‌ په‌شه‌یه‌یان ده‌کرد، ته‌نانه‌ت هانی فکیکی له‌گه‌ڵ لێپرسراویکی گه‌وره‌ی پارتی قسه‌ی کردبو که‌ ئایا INC بکه‌وێته‌ نیوان ئیوه‌ و په‌کیتی‌وه، ئه‌ویش گوتبوی: "مایحل المشکله‌ الا دبابات ابو‌عدی".^(۷) پارتی ده‌میک بو له‌گه‌ڵ عێراقدا په‌یوه‌ندی باشی سیاسی هه‌بو، به‌داخه‌وه‌ پارتی بۆ سه‌پاندنی ده‌سه‌لاتی خۆی هه‌مو شتیکی ده‌کرد، واتا نه‌ئه‌سه‌مه‌یه‌وه‌ له‌ هیچ هه‌نگاوێک جارێک ئێرانیان هینایه‌ سه‌رمان، جارێک سوپای تورکیا و جارێک سوپای عێراق، ئه‌وان ده‌لێن: "پارتی وه‌سیله‌ نیه‌، به‌لکو هه‌ده‌فه‌".

* به‌لگه‌تان چی بو که‌ مه‌سعود بارزانی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ حکومه‌تی عێراقدا هه‌بو؟

- پارتی له‌وه‌ نه‌سه‌مه‌یه‌وه‌، هاوکاری سوپای عێراق بکات و بیه‌پینیت بۆ داگیرکردنی کوردستان. من دو، سێ مه‌سه‌له‌ له‌و باره‌یه‌وه‌ هه‌یه‌ بۆت ده‌گێرمه‌وه‌: ئیمه‌ ده‌مانزانی عێراق دیت، پینش ئه‌وه‌ به‌ حه‌فته‌یه‌ک ده‌مانزانی، عێراق له‌گه‌ڵ مه‌سعود بارزانی دیت، به‌لام له‌ هیزی پارتی سلّمان نه‌ده‌کرده‌وه‌. پارتی زۆر هه‌ولیدا خۆی به‌ ته‌نها هه‌ولێر بگریت، به‌لام سه‌رکه‌وتونه‌بو. هه‌تا جارێکیان دکتۆر مه‌حمود و وه‌فدیکی بیگانه‌ له‌ هه‌ولێر بون و سه‌ردانی مه‌سعود

بارزانیشیان کردبو، بۆ مەسەلەى ئاشتی هاتبون. ئەو شەوێى ئەوان لە هەولێر بون، پارتی هێرشێکی گەورەى کردە سەر هەولێر بە نیازی ئەوێى بیگریت، لە ئەنجامی ئەو هێرشە زیانیکی زۆریان لیکەوت و شکانیکی خراپ شکان و هەولێریان پێ نەگیرا.

ئەم شکستە، بێ هیوایکردن کە ئەوان بە تەنھا ناتوانن هەولێر بگرن، لە بەر ئەوێى زۆر گەنگ بو بە لایانەو هەولێر بگرن. ئەو بو چون سوپای عێراقیان هێنا و وەکو تاریق عەزیز لە کتێبە کەیدا باسە کات "مەسعود داوای لیکردین و گوتی کە هەولێر لە ژێر دەسەلاتی ئێرانیهکان دایە و جەلال و ئێرانیهکان هەولێى لە ناو بردنی من ئە دەن، منیش داوای یارمەتی دەکەم". هەروەها باسی ئەوێان کردبو کە ئۆپۆزیسیونی عێراقی لەوێیە و پیلان دانەنێ بۆ گۆڕینی رژێم و بۆ لە ناو بردنتان.^(۸)

* ئەگەر ئەتەنزانى کەوا پارتى و رژێم هێرش دەکەن، بۆچی پیلانى گونجاوتان دانەنا و بەو شیوه خێرایه هەولێرتان چۆنکرد؟

- پێشئەوێى سوپای عێراق هێرش بکات، ئێمە لە گەڵ ئەمریکەکاندا قسەمان کرد و ئەوان بە لێنیاندا و گوتیان "ئەگەر عێراق هێرش بکات، ئەوا ئێمە لێیان دەدەین"، ئێمە پێمان وابو ئەگەر سوپای عێراق هێرش بکات و ئەمەریکا لێیان بدات، ئەوا ئێمە نەک هەر دەیانشکێنین، بە لێکو دەچین چە کە کانیشیان کۆدە کەینەو، ئێمە پیلانە کەمان لە سەر ئەو بۆچونە داڕشتبو.

رۆلی ئەمەریکا لە ۳۱ ئابدا

* واتا ئێوه دەتەنزانى کە سوپای عێراق هێرش دەکات و هەولێر داگیر دەکات؟

- بە لێ دەمانزانى و کاتى هێرشە کە شمان دەزانى، ئیحتیاتمان لە هەمو جێگایە کدا کردبو، بە لām ئیحتیاتە کەمان لە سەر ئەو ئەساسە بو، ئەمەریکا بێتە کایە کەو، لە بەر ئەوێى ئێمە هێلێکی بەرگریمان بەرامبەر بە پارتی دروستکردبو و هێلێکی بەرگری ترمان بەرامبەر بە عێراق دروستکرد.

گوتمان: نه‌گەر نه‌مەریکا بێته کایه‌که‌وه، نه‌وا به دلنیاپه‌وه عێراق ده‌شکێنین، چونکه نه‌گەر به فرۆکه لیبیدات، نه‌وا ئیتمه ده‌یانشکێنین. هه‌تا به‌ته‌مای نه‌وه‌بوین، چه‌کیشمان ده‌ست بکه‌وێت و به‌ته‌مای بزگارکردنی مه‌خمور و هه‌ندی ناوچه‌ی تریش بوین.

هه‌له‌که‌ی ئیتمه نه‌وه‌بو که پێویست بو ئیتمه‌ حیسابی نه‌وه بکه‌ین، ره‌نگه‌ نه‌مەریکا له سوپای عێراقی بدات یاخود لێی نه‌دات. نه‌گەر ئیتمه بمانزانیاپه نه‌مەریکا لێیان نادات، نه‌وا به‌ جووریکێ تر شه‌ره‌که‌مان ده‌کرد، به‌و جووره‌ی که ته‌نها به‌ خوومان بکریت.

ئیمه هیزه‌کانمان به‌ شیوه‌یه‌ک دانابو که رۆژه‌لاتی هه‌ولێرمان ده‌گرت و ناوچه‌ی قوشته‌په‌مان تا بیستانه به‌هیز ده‌کرد و هه‌مو هیزه‌که‌مان ده‌هیتنیاپه ده‌روه‌ی هه‌ولێر، مه‌کاتیب و باره‌گاکانمان ده‌گواسته‌وه و چه‌کی قورسمان ده‌خسته ده‌روه‌ی شار. ته‌نانه‌ت من پوژیک پێشتر له‌ قه‌لاچوالانه‌وه قسه‌م له‌گه‌ڵ رۆبیرت پیلترۆ کرد، وه‌ک نوێنه‌ری نه‌مەریکا و پێی گوتم: "دلنیاپه ئیتمه لێیان نه‌ده‌ین، و ناگامان لێیان"، هه‌تا گوتی: "پیت خو‌ش بێ عێراق دێته‌کایه‌وه، نه‌وه فرسه‌تیکه بو‌نه‌وه‌ی ئیتمه لێیان بده‌ین".

من شه‌وی عومه‌ر فه‌تاحم له‌ قه‌لاچوالانه‌وه نارده‌وه بو هه‌ولێر بو‌نه‌وه‌ی به‌ براده‌ران بلێ، نه‌مەریکه‌کان لێیان نه‌ده‌ن. له‌وکاته‌دا قوبادی کورم لێره‌بو، نه‌وه خۆی له‌گه‌ڵ پیلترۆ ته‌له‌فۆنی کرد و نه‌وان دوپاتیان کرده‌وه و پێیان گوتین: "مه‌ترسن ئیتمه لێیان ده‌ده‌ین و ته‌مییان ده‌که‌ین".

* که‌واته نه‌و برۆا به‌تینه، به‌ قسه‌کانی نه‌مەریکه‌کان، ئیوه‌ی خسته هه‌نه‌وه؟

- هه‌له‌که‌ی ئیتمه له‌وه‌دابو، نه‌ ده‌بواپه ئیتمه نه‌وه‌نده خو‌ش باوه‌پیین به‌ نه‌مەریکا و حسابی هه‌ردو ئیحتیمالمان بکردایه. بو میژو ده‌یلیم، کۆسره‌ت پێشنیازی کرد و گوتی: "با مه‌کته‌به‌کانمان له‌ناو شاره‌وه بگوازینه‌وه بو ده‌روه‌ی هه‌ولێر"، نه‌گەر مه‌کته‌به‌کانمان بگوازیه‌ته‌وه، نه‌وا زۆریه‌ی شته‌کانمان نه‌ ده‌گیرا، و پیلانمان به‌وشیوه‌یه‌ دانه‌نا، نه‌مەریکا هێرش ناکات و دوره‌ په‌ریز نه‌وه‌ستیت. ئیتمه له‌ نزیک که‌له‌کی یاسین ناغاوه گرتبومان هه‌تا لای قوشته‌په، نه‌و پێشمه‌رگانه‌مان ده‌هیتنیاپه بو ناوشار و شه‌پی ناو شارمان له‌گه‌ڵ ده‌کردن. شه‌پی ناوشار بو ئیتمه زۆر ئاسانتره، وه‌ک له‌ شه‌پی به‌ره‌یی و به‌رامبه‌ر ده‌بابه و توپ و کاتیوشای عێراق.

ئەگەر ئەوپىلانەمان جىبەجى بکردايە، ئەوکاتە ئەو ژمارە زۆرە پيشمەرگە يەمان پيويست نەدەبو و ئەو ژمارە يەش نەدەگيران، بەلکو ئەمانتوانى بە هيمنى و بەرىكوپتىكى بکشيتىنەو، بەلام ئەوئى کارەكەى لە ئيمە تىکدا، پەيمانەكەى ئەمەريکا بو. ^(۱)

* بۆچى ئەمەريکا بەئىنەكەى جىبەجى نەکرد و يارمەتى ئىوئى نەدا و بى ئەلويستى هەئىزارد لە داگيرکردنى هەوليردا؟

- من خۆم نازانم هوى چىبى بو و بۆچى يارمەتيان نەداين؟ بەلام بە بۆچونى خۆم، دەيگيرمەو بە چەند خالىک:-

يەكەم: سيمای ئىدارەى کلينتۆن شەپانى نەبو، زياتر خوى لە سياسەتى (ئىحتىوا) و تەمىکردنى عىراقدا دەبينى. لە جياتى تولە لە رژىم بکاتەو، هيجى نەکرد و تەنها دو ساروخيان گرتە بينايەكى كۆنى چۆلکراو، ئەو نەرم و توليە لە سوئى ئيمە نەبو.

دوهم: گوتيان: "ئەو شەپى نىوان دو هيزى كوردبيە، يەكئىيان دەعوەتى حكومەتى عىراقى كردو، حكومەتى عىراق خوى بە رەسمى ئاشكرایکرد كە مەسعود بەرزانى خوى داواى لە (سید الرئيس) كردو هيز بنيزيت و هەولير رزگاربات"، ئەمريکەكان ئەمەيان كرده بيانو .

سپيەم: ئەوکاتە نەجمەدين ئەربەكان، سەرۆك وەزيرانى تورکيا بو، باسەدەكریت ئەربەكان رىئى نەداو بەنگەى ئەنچەرلىک لە دژى عىراق بەكاربيت، چونکە ئەربەكان پىئى خوشبو كە يەكيتى لە هەولير نەمىنيت، ئەوکاتە سياسەتى تورکيا ئەو بو، مەسعود بارزانى دەسەلاتى بەسەر هەوليردا هەبيت نەك ئيمە، ئەوئى داوى ئەوئى ئيمە تاوانبار كراين كە دۆستى PKKين و هاوکاريان دەكەين.

رەنگە لە پاشە پۆژدا تيشك بکەوئتە سەر هەندى تاريكى لەوبارە يەو، ئەوکاتە زياتر تيدەگەين كە مەسەلەكە چيە و بۆچى ئەمەريکا ئەو هەلويستەى وەرگرت.

هه‌ره‌سه‌پێنانی هیزی پێشمه‌رگه‌ی یه‌کیته‌ی

* دوا‌ی گرتی هه‌ولێر، هیزه‌کانی یه‌کیته‌ی به‌ ماوه‌یه‌کی زۆر کورت په‌رش و بلاویونه‌وه و هه‌ره‌سیان هینا و نه‌ نه‌نجامدا یه‌کیته‌ی له‌سه‌ر سنووری ئێران خۆی گرته‌وه، هۆی نه‌م شکسته‌ گه‌وره‌یه‌ چی بو؟

- نا ئه‌و ماوه‌یه‌ زۆر کورت نه‌بو، پێشمه‌رگه‌کانمان ماوه‌یه‌کی چاک له‌ هه‌ولێر و ده‌وروپه‌شتی و له‌ چه‌ند شوێنیکی تر شه‌ریان کرد.

هۆیه‌کی تر که ئه‌و هیزانه‌ بو‌وا زو‌په‌رت و بلاوه‌یان لێکرد، هه‌له‌ی سه‌رکرده‌کان بو. ئه‌وان نه‌یان توانی به‌ریکوپێکی بکشینه‌وه، ئێمه‌ دو‌هه‌ ئالمان هه‌بو‌ناویان نابم، ئارده‌بومان بو‌ پانیه‌ و په‌واندو‌ز که هیزه‌کانی ئه‌و ناوچه‌یه‌ بکشینه‌وه، که‌چی هه‌ستان هیزه‌کانیان به‌جێ هێشت و پۆشتن بۆسه‌ر سنور.

هه‌ندی براده‌ر هیزه‌کانی خۆیان نه‌کشانه‌وه، ده‌نا ده‌توانرا ئه‌م هیزانه‌ کۆیکرینه‌وه، چونکه ئێمه‌ شه‌رمان له‌سه‌رنه‌بو، ده‌یان‌توانی هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو ئه‌و هیزه‌ی هه‌مانبو له‌ هیران و نازه‌نین بیهێنین به‌ره‌و سلیمانی و به‌ره‌و خه‌له‌کان. ئه‌و هیزه‌ی له‌ دۆلی باليسان و په‌واندو‌ز هه‌مان بو بیانیه‌نین به‌ره‌و باله‌کایه‌تی و پشده‌ر، به‌لام ئه‌وانه‌ هه‌یج ئه‌وه‌یان نه‌کرد، هه‌لسان راست خۆیان پۆشتن بۆسه‌ر سنور و پێشمه‌رگه‌کانیان بێسه‌روبه‌ر به‌جیه‌هێشت.

ھاوکارى ئىران بۇ گەرپانەوھى يەكئىتى

* لە ماوھىيەكى كورتدا، يەكئىتى لەسنورمۇ گەرپانەوھى شۇنەكانى خۇي و شار و شارۇچكەكانى خۇيانى گرتەوھ، رۇئى ئىران چى بو لە ھاوكارىتاندا بۇ گەرپانەوھ و گرتەوھى نەو شۇنەنە؟

- ئىمە نەمانتوانى ھىزەكانمان لە كشانەوھدا چاك رىبەرى بكەين، نەوھبۇبەھۇي نەوھى كە لەسەر سنورى ئىران خۇ بگرىنەوھ، بەباشمانزانى بچىنەوھ سەرسنورەكان و بچىنەوھ ناوژەنگ كە مەلەبەندى دىرىنى خۇمان بوھ، بۇئەوھى سەرلەنۇي ھىزەكانى خۇمان كۆبەكەينەوھ.

نەوھبو توانىمان بە ماوھىيەكى كەم چەند ھەزار پىشمەرگەيەك كۆبەكەينەوھ، كە كۆمانكردنەوھ، دو، سى ھىرشمەن ھاتە سەر و ئىمە ھىرشمەكانمان شكاند. پىشتەر ئىران بەلئىنىكى پىدابوين، بەلام بەلئىنەكەيان جىبەجىن نەكرد، پىشتەر كۆسەرەت چوبو بۇ ئىران پىمان گوتن: "كەوا پارتى لەگەل عىراق رىكەوتوھ و ھىرشمەن نەكەنە سەر"، ئىرانىەكان گوتيان: "مەترسىن، ئىمە نەو چەكەي عىراق بەكارى دەھىتتە نەو چەكەتان دەدەينى دەبابە بو، دەبابەتان دەدەينى، ھىز بو، ھىزتان دەدەينى و لەسەرتان ھەل نەدەينى، ھەركاتى عىراق پەلامارى ئىوھىدات، ئىمەش پاسدار دەنئىرىن بۇ پىشتىگىرىتان".

وھكو بىستمان دواي نەوھى كە عىراق ھەولئىرى داگىركرد، ئاغاى موھسىن رەزايى دەستبەجى بىرارى دابو، بە موھشەك لەسەرى رەش بەدات و موھشەكەكانى (توجىە) كرىبو بۇئەوھى، سەركردايەتى ئىرانى بىرارىاندابو، نەو ھىرشمەي عىراق رەنگە پىلانئىك بىت لە نەمەرىكاوھ بۇئەوھى ئىران بۇ شەرەكە رابكىشىت.

سەركردايەتى ئىران، نەيان ھىشتبو ھىرش بكرتتەسەر سەرى رەش، نەگىنا ھەندى لىپرسراوى ئىرانى پىشنىازيان كرىبو و گوتبويان ئىمە ھىزى پاسدار دەبەين لەگەل خۇمان و دەچىن شەر دەكەين، نابىت عىراق زال بىت بەسەر يەكئىتدا.

ئیران نۆری پی ناخۆشبو ئیمة هاتوینه ته وه بۆ ناوزهنگ، وای بۆ چوبو که ناوچهکانی سنوری ئەو دهکه ویتته دهست دوژمنهکانی و دهکه ویتته دهست عیراق و ئینجا پهنگه جهماعهتی مواهیدینی خهلق و کوردهکانی ئیران بینه سهرسنورهکان، له بهرئه وه، ئیران که وته خۆی و هات بۆئوهی یارمه تیمان بدات.

* هاوکاری و کۆمهکی ئیران بۆ ئیوه چی بو؟

- یارمهتیهکانیان بریتی بو له وهی چهکیان پی فرۆشتین، ههروهها پێیان گوین: "ئیمه پشتیوانیتان دهکهین، ئیمه هه له مان کردوه که هاوکاریمان نه کردون، ئیستا له سهرتان دهکهینه وه"، وری پێشمه رگه به رزبۆوه که بیستی ئیران هاوکاریمان دهکات:

بۆ گه رانه وه و شیوهی شه رکردن، دو بۆچون له لامان دروست بوبون:
یه که م: یه کیتی شه ری پێشمه رگانه له گه ل پارتی بکات.
دوهم: به هێرش ناوچهکانی خۆمان بزگار بکهین.
پاسدار له گه ل ئیمه نه بون، به لام بۆ ریتی نیشاندان و دانانی (خدعه) هه ندی شارهزا هاتن و یارمه تیانداين. ههروهها هه ندیک کاتیوشایان داين، چونکه ئیمه چه ند کاتیوشایه کی که ممان هه بو که له وانمان وه رگرتبو.
ئه وه بو ئیمه هێرشیکمان ده ستپیکرد و سنوری شاناخسی و باسنی و ناوچهی گمۆمان لیگرتنه وه، براده رانی ئیمه هیزهکانی پارتیان له و ناوچانه وردوخاش کرد، براده رانمان گه یشتنه چوارتا و شه پیکی گه رم له نیوان قه لآچوالان و چوارتادا کرا و ئەوان له شه ره که دا شکان و رایانکرد.
له پینجیوینیشه وه دیسان ئیران یارمه تیان داين و چه ک و ته قه مه نیان دا بوینی و هیزه کانمان له ویشه وه هاتنه پیشه وه، فه ره یدون و شه وکه تی حاجی موشیر، هاتن پینجیوین و نالپاریزیان گرتنه وه.
فه ریدون عه بدولقادر، مه لا به ختیار، سالار عه زیز، مولازم عومه ر، مسته فا چاوپه رش و مسته فای سه ید قادر، هه مو براده ره کانمان نازایانه له پیزی پیشه وه بون.⁽¹⁾

تیشکاندنی پارتی و هه‌لهاتنیان به‌ره‌و کهر کوک

* پارتی بۆ وا زو له‌و شه‌پانه‌دا شکا و به‌رمو کوئ هه‌لهاتن؟

- پارتی که بینیان جو‌له به هیزه‌کانمان کرا، چه‌ندین هیرشیانکرد بۆسه‌ر ئه‌و هیزه‌ی که کۆسره‌ت و براده‌رانی تر سه‌رکردایه‌تیان ده‌کرد له چوارتا، به‌لام هیرشه‌که‌یان شکا و پێشمه‌رگه‌ی ئی‌مه‌ راویاننان. پارتی به‌ره‌و ئه‌زمر و سلیمانی هه‌لات، هه‌ستیان کرد ئی‌مه‌ هه‌ر به‌ دوایانه‌وه‌ین، له‌ ترساندا شاخه‌کانیان چۆلکرد، زۆریش ترسابون وایانزانی بو ئیرانی‌شمان له‌گه‌ڵدایه‌، له‌به‌رئه‌وه‌ له‌ سلیمانیش خۆیان نه‌گرته‌وه‌.

ئیمه‌ نه‌خشه‌که‌مان دانابو که چه‌بار فه‌رمان له‌ دیوی لای سه‌رته‌کی به‌مۆه‌ بێته‌ ده‌ربه‌ندیخان و بێگریت، فه‌ره‌یدون و شه‌وکه‌تی حاجی مشیریش پێنجوین بگرن و بینه‌ خوارئ، کۆسره‌ت و براده‌رانی تری که ناوم هینان هاتبون چوارتا بگرن و به‌ره‌ و سلیمانی برۆن، هیزیکیشمان دانا بۆئه‌وه‌ی ریگای دوکان بگریت و به‌جووره‌ چوارده‌وری پارتی بگرین.

هیزیکمان له‌ قه‌رده‌داغ له‌ سه‌ره‌تاوه‌ نه‌کشابۆوه‌ و له‌وئ ما‌بۆوه‌، من په‌ئیم وابو ئه‌و هیزه‌ بێت بازیان بگریت. ئه‌گه‌ر ئه‌و پیلانه‌ سه‌ری بگرتایه‌، ئه‌وکاته‌ چوارده‌ورمان ده‌گرتن، به‌لام ئه‌و هیزه‌ی بازیان به‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌و نه‌خشه‌یه‌ی من دامنا‌بو، جێبه‌جێ نه‌کرا (نامه‌وئ بلی‌م کئ له‌ براده‌ران به‌رپرس بو)، بۆیه‌ بۆشاییه‌ک په‌یابو، پارتی له‌ سلیمانی شکا و هه‌له‌ات، وا به‌ شپه‌زه‌یی هه‌لاتن، ریگای دوکان گیرابو، به‌ ریی که‌رکوک و به‌ چه‌مچه‌مالدا رۆیشتن. له‌ چه‌مچه‌مالیش خه‌لک له‌ هه‌مو جێگایه‌ک لێیان هه‌لسابو، خۆت ئه‌زانی که ئینسان شکا و توشی نوشستی بو، چی لیدیت.

خه‌لکی خۆشمان له‌و ناوچانه‌، وره‌یان به‌رزبو‌بۆوه‌ و راویاننان، ته‌نانه‌ت ئه‌وه‌نده‌ به‌ شپه‌زه‌یی له‌ سلیمانی رایانکردبو، فایله‌کانی ریکخستنی سلیمانیا‌ن پئ کۆنه‌کرا‌بۆوه‌ و له‌ ماله‌که‌ی من به‌جێیان هیشتبو. هه‌موی که‌وته‌ به‌رده‌ستی خۆمان.^(۱)

هر ئه‌وه‌ش پاسته، ئه‌وان شکان و به‌ره‌و که‌رکوک هه‌لهاتن، به‌ناو که‌رکوکدا هه‌لاتن، واتا هه‌مو هه‌زه‌که‌یان به‌سه‌رۆکایه‌تی مه‌سعود بارزانی به‌ره‌و که‌رکوک هه‌لهات و له‌که‌رکوک‌وه‌ چونه‌وه‌ بۆ ناوچه‌کانی خۆیان.

ئه‌وان پروپاگنده‌ی زۆریان بلاوکرده‌وه، ئیمه‌ ده‌ه‌زار پاسدارمان له‌گه‌له، بۆ میژو ئه‌یلیم و له‌سه‌رم تۆمار بکه، هه‌یچ پاسداریک وه‌کو شه‌پکه‌ر له‌گه‌لمان نه‌بوه. چه‌ند فرمانده‌یه‌کی پاسدارمان له‌گه‌ل بون بۆ پیلان دانان و نه‌خشه‌کێشان و هه‌ینانی کۆمه‌ک و فیشه‌ک له‌ دیوی ئێران‌وه، به‌لام شه‌پکه‌ر یه‌ک پاسدارمان له‌گه‌ل نه‌بو.

لیزه‌ ده‌مه‌وی ئه‌وه‌ بلیم، وه‌کو جۆره‌ ریکه‌وتنیک له‌ نیوان عێراق و ئێران هه‌بویت، چونکه‌ لیزه‌ که‌ براده‌رانی ئیمه‌ هه‌زه‌کانیان کۆکرده‌وه، به‌شیکیان به‌ره‌و هه‌له‌بجه‌ رۆشتن بۆ ئه‌وه‌ی هه‌له‌بجه‌ بگرنه‌وه، به‌شیکێ تریان به‌ره‌و هه‌ولێر و سه‌ری ره‌ش رۆشتن و دوکانیان گرت. هه‌یزیکیش به‌سه‌رۆکایه‌تی حه‌مه‌ی حاجی مه‌حمود و مسته‌فای سه‌ید قادر له‌ ناوزه‌نگه‌وه‌ هاتبو، رانیه‌ و کێوه‌په‌شیان رزگارکرد و به‌ره‌و هه‌یران رۆشتن. پیلانیان وابو له‌ هه‌یرانه‌وه‌ به‌ره‌و شه‌قله‌وه‌ برۆن، له‌وکاتانه‌دا ته‌ده‌خولات ده‌ستی پێکرد: یه‌که‌م ته‌ده‌خل عێراق بو، عێراق له‌ کفری یه‌وه‌ نامه‌یه‌کیان بۆ جه‌بار فرمان نووسیبو، ده‌لیت: "بۆ جه‌بار فرمان، ئاگادارتان ده‌که‌ینه‌وه‌ که‌ئه‌گه‌ر ئێوه‌ بچه‌ هه‌ولێر ئیمه‌ لیتان ده‌ده‌ین، جاریکێ تر ته‌ده‌خول ده‌که‌ینه‌وه‌". له‌هه‌مانکات دا، ئه‌مه‌ریکه‌کان ته‌له‌فۆنیان بۆ کردم و تکایانکرد و گوتیان: "ئه‌گه‌ر بچه‌ هه‌ولێر، ئه‌وا عێراق ته‌ده‌خول ده‌کاته‌وه‌، ئه‌وکاته‌ ئیمه‌ ناچارده‌بین بێ ده‌نگ نه‌بین، ئیستا کاتی هه‌لبژاردنه‌ له‌ ئه‌مه‌ریکا و کلینتۆنی دۆستان له‌ کاتی هه‌لبژاردنایه‌، ئه‌وکاره‌ ئیحراجی ده‌بیته‌ بۆ ئه‌وه‌". له‌هه‌مانکات دا ئێرانیه‌کانیش گوتیان: "له‌و سنوره‌ تێ مه‌په‌رن"، ئه‌گه‌ینا ده‌مانتوانی به‌ ئاسانی بچینه‌وه‌ هه‌ولێر و شه‌قله‌وه‌ش بگرین.

هه‌یزی پارتی به‌ ته‌واوی پوخابو، واتا ئه‌وه‌ی به‌سه‌ر ئیمه‌دا هاتبو، خراپتر به‌سه‌ر ئه‌وان هاتبو، له‌ کاتی ئه‌وه‌ شکسته‌ی پارتیدا، ئیمه‌یان راگرت، ئیمه‌ کۆبونه‌وه‌مان کرد و گوتمان: "ئه‌وه‌ ناگرێ به‌ قسه‌ی ئه‌وه‌ هه‌مو دنیا به‌ نه‌که‌ین و به‌ ته‌نیا ئه‌وه‌ شته‌ بکه‌ین که‌ خۆمان به‌ باشی ده‌زانین، ئه‌وه‌بو له‌و سنوره‌دا پاره‌ستاین". دوا‌ی پارتی هه‌یرشی کره‌وه‌ و شکانمانه‌وه‌ و هه‌زه‌کانیان تا لای دوکان هاتن، ئه‌وه‌ جارێ له‌وێش شکان و ئیتر له‌وێ رۆشته‌وه‌ و له‌و سنوره‌ی ئیستا جیگیر مانه‌وه‌.

هۆی هەرەسهینانی هیژی یه کیتی

* نایا خۆت پیشبینیت دهکرد که یه کیتی بهو خیراییه رابگاته سهرسنور و پارتی بهو خیراییه ناوچهکانی یه کیتی بهجن بهینیت و بچینهوه ههولیر؟

- به نيسبەت ئەوێ خۆمانهوه پیشبینیم نهدهکرد، بهو خیراییه بچینهوه سهرسنور، چونکه ئەگەر نهو پیلانهی دامان نابو جیبه جیبکرایه و به ریکوپیتی بکشاینايهوه، ئەوا پتویست نهدهبو بچینه سهرسنور، بهلکو به پیچهوانهوه سلیمانیشمان دهپاراست و له سلیمانیهوه دهمانتوانی بو شوینهکانی تر بچین.

بهلام پیشبینیم دهکرد بهو خیراییه بگهڕینهوه. من رۆبیرت پیلپیرۆ بهشایهت دینمهوه، له وتاریکدا نوسیویتی و دهلی: "لهگهڵ جهلال تاله بانیدا تهلهفۆنم کرد، - من له ناوزهنگ بوم - وتم تکات لیدهکهم شهر مهکهن، بهلکو به ناشتی چارهسهری بکهین و ئیمه دهکهوینه بهینتانهوه بو چارهسهری گیروگرهفتهکان"، منیش پیم گوت: "گوئی بگره جارێک به قسهه کردیت و فیلت لیکردین، جاری دوهم به قسهه ناکهین، ئەوه ئیمه خۆمان نامادهدهکهین و هیرشیش دهکهین و ناوچهکانی خۆشمان دهگرینهوه، ئەوکاته ئیوه وهرن بکهونه بهینهوه".

ههروهها دهلیت: "کارهکه وهک ئەوێ به تهلهفۆن پیتی گوتم، رویدا، ئەوان هاتن ناوچهکانی خۆیانان گرتوه و سویدیان له تهکتیکه کۆنهکانی خۆیان وهرگرت له شهپهکهدا".

ههمو برادهران گهشبین بون که ئیمه دهگهڕینهوه بو ناوچهکانی خۆمان، یهکیک له برادهران مهلا بهختیار بو، گوتی: "من پیموايه ئەوه کورترترین شکست و نوشوستی یه کیتی دهبیت له میژودا، خیراترین ههستانهوه دهبیت"، سالار و کۆسرهت و ملازم عومهر هاتن و گوتیان با ئیمه نهخشهیهک دانئین بو گرتنهوهی ناوچهکانمان، نهک به شههری پارتیزانی، بهلکو بهو نهخشهیهی دامانابو.

هه‌سه‌نگاندنی ۳۱ ی ئاب

* یه‌کیتی لیژنه‌ی دانا بۆ هه‌سه‌نگاندنی کاره‌ساتی ۳۱ ئاب، نایا نه‌نجامی نه‌و هه‌سه‌نگاندنه چی بو؟ هه‌یج ئیجرائاتیک کرا به‌رامبه‌ر نه‌و که‌س و تاقمانه‌ی که که‌موکوریان هه‌بو؟

- نه‌خیر هه‌یج ئیجرائاتیک نه‌کرا.

* ئیجرائات بۆ نه‌کرا به‌رامبه‌ر نه‌وانه‌ی، راسته‌وخۆ به‌رپرسیون به‌رامبه‌ر نه‌و کاره‌ساته؟

- له‌به‌ر دو هۆ:

یه‌که‌مینیان : کۆمه‌لێک له‌ سه‌رکرده‌کانی ده‌گرته‌وه، نه‌وکاته وه‌ختی نه‌وه‌مان نه‌بو نه‌و هه‌مو سه‌رکرده‌ زویرکه‌ین و ده‌ریان په‌رینین.

دوهم: په‌یوه‌ندی به‌ ته‌که‌تولاته‌وه هه‌بو، نه‌مان ده‌ویست ته‌که‌تولیک به‌سه‌ر ته‌که‌تولیکدا زāl بێت.

شه‌ری گه‌رده‌لولی تۆله

* له‌سه‌ره‌تای تشرینی دوهمی ۱۹۹۷دا یه‌کیتی هه‌رشیکێ گه‌وره‌ی کرده‌ سه‌ر پارته‌ی به‌ناوی (گه‌رده‌لولی تۆله) وه، بۆچی یه‌کیتی سه‌رنه‌که‌وت له‌و هه‌رشه‌دا؟ بۆچی تورکیا هاوکاری پارته‌ی کرد؟

- جارێ یه‌که‌م، نه‌وه راست نیه که یه‌کیتی سه‌رنه‌که‌وت، یه‌کیتی سه‌رکه‌وت، نه‌و هه‌رشه‌ی که کردمان هه‌مو نه‌و شوێنانه‌ی که دامانابو به‌ یه‌ک سه‌عات

گرتمان، به که پکی حه مد ناغاره به سه فینه وه، به په نای سه رکردایه تی مه سعود بارزانیه وه بو، هه مو ئه و شوینانه ی دامانابو له و نه خشه یه به یه ک سه عات هه مویانمان گرت.

بوچی ته وامان نه کرد، چونکه تورک ته داخلی کرد، پوژی یه که م دیقید وئیش (دیقید وئیش یاریده ده ری وه زیری ده ره وه ی ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا بو، بو خوره لاتی نزیک) ته له فونی له گه ل کردم و گوتی: "شیریک بیل له سه رخه ته پیم ده لیت: جلال با شه ره که راهه ستینیت، چیت نه چنه پیشه وه". ئیمه به ته مای گرتنی سه ری ره ش بوین، سه فینمان گرتبو، تکایانکرد که سه ری ره ش نه گرین، چونکه نه وکاته موشکیله که قول ده بیته وه، گوتی: "منیش به لئین ده دم کیشه که به پیتی ریکه و تنامه کونه کان چاره سه ر بکه م".

حکومه تی عیراق هه والیان بو ناردین و گوتیان: "مه سعود بارزانی (ده خیل) ی سه روک بوه، سه ری ره ش هی ئیمه یه، سه روک تکات لیده کات مه چنه سه ری ره ش و سه ری ره ش مه گرین، چونکه له وکاته دا سه روک ناچاره به رگری له سه ری ره ش بکات، ئیمه نه مجاره نامانه ویت به شداری شه پ بین له دژتان، چونکه ئیوه به رامبه ر به تورکیا وه ستاون، بویه تکاتان لیده که یین نه چنه سه ری ره ش".

به هوی گوشاری تورکیا و تکای ئه مریکا و داخوازی عیراقه وه، ئیمه هه لویسته یه کمان کرد، نه و هه لویسته یه له پوی عه سه که ریه وه هه له بو، به لام له پوی سیاسی وه ده بویه بیکه یین، چونکه نه و هه مو هیزه هاتبوه کایه وه، پوژی دوهم و سینه م فرۆکه ی تورک هاته شه ره که وه و له خه لیفان فرۆکه ی تورک زیانیک زوری لیداین. له ئاسمانه وه به فرۆکه چه ندین ئوتومبیلی سوتاندین بوئه وه ی نه گه یینه ئه وی، هه مو پوژیک فرۆکه ی تورک ده هاته سه رمان، پاشان ده بابیه ی تورک و ئه وجا سوپای تورک هاتن. نه گه ر سوپای تورک نه هاتنایه، نه واهه به ته وای سه رکه و تنمان به ده سته هینا و پارتی له شه ره که دا به رامبه رمان خو ی نه نه گرت.

پۆلی تورکیا له شه‌ری ناوخوا‌دا

* واتا کشانه‌وه‌تان له نه‌نجامی بۆردومان و هیرشی تورک بو، یان هۆکاری تری هه‌بو؟
- کشانه‌وه نه‌بو، هه‌نگاو به هه‌نگاو پالیا‌ن پتوه ناین و بست به بست شه‌رمان کرد، له یه‌ک شوپین نه‌کشاینه‌وه، (دیفید ویلش) زۆر تکای لیکردم و گو‌تی: "ته‌نها گردیک یان شاخیکم بۆ چۆلکه، بۆته‌وه‌ی بیکه‌م به بیانو بۆ گفتوگو له‌گه‌ل تورکیادا"، ئیمه‌ گوتمان: "نه‌خیر ناکشیتینه‌وه، شاخ به شاخ و سه‌نگه‌ر به سه‌نگه‌ر شه‌رمان کردوه"، به‌لام به‌رامبه‌ر به ده‌بابه‌ی تورک که هاتبوه سه‌ر شاخ، بۆ نمونه، ده‌بابه‌ی تورکی که‌پکی حه‌مه‌دئاغای له ئیمه‌ گرتوه، ده‌بابه‌ی تورک هیرانی له ئیمه‌ی گرتوه، له‌ولاوه له‌لای هه‌ولتیره‌وه ده‌بابه‌ی تورک هاته دۆلی سماقو‌لی، ده‌بابه بۆ هه‌مو جیگایه‌ک ده‌هات، ده‌بابه‌ی تورک ره‌واندزی له ئیمه‌ گرتوه.

کۆماندۆ و توپ و کاتیوشا و فرۆکه‌ی تورک به‌رده‌وام له‌سه‌رسه‌رمان بون، چاکترین فرۆکه‌ی په‌یمانی ناتۆ (F 15) و (F 16) ه له به‌یانیه‌وه تا ئیواره بۆردومانی ده‌کردین.

پەراۋىزىمگان:

- ۱- لەم سەفەرەدا، لە ۲۲ نىسانى ۱۹۹۴ جگە لە مام جلال و نەوشىروان مستەفا، شازاد سانيب و سەلاح رەشىد بەشداربون، مام جلال و نەوشىروان مستەفا، لە ۲ حىران ۱۹۹۴ بە ھەلىكۆپتەر لە توركيawe ھاتنەوھ ھەولير.
- ۲- رۇبىرت دۇيچ، بەرتوبەرى بەشى باكورى كەنداو بو لە ھەزارەتى دەرەوى نەمريكا و ناوبۇيەكىرى نەمريكايى بو، بۇ چارەسەرى كىشەى ناوخۆى كورد.
- ۳- گەتوگۇى پارس لە ۱۹۹۴/۷/۱۶ دەستىيەكرد، نۆتەرانى يەكيتى برىتى بون لە: نەوشىروان مستەفا، د. فواد مەعسوم، قادر حاجى عەلى، د. بەرھەم سەلىح، د. مەھمەد سايبىر.. ۱۱-۹ ھەدى پارتى ديموكراتى كوردستانىش پىنكھاتبو لە: سامى عەبدولرەحمان، د. رۇز نورى شاويس، ھوشيار زىبارى، موھسىن دزەبى، پىرۇت نىبراھىم و جەغفەر گلى. گەتوگۇ تا ۲۲ ھەمان مانگ درىزەى خاياند.
- ۴- (كۆبونەوى دىلن لە نىرلەندا بە دو خول گىرا، خولى يەكەم لە نىوان ۹-۱۱ ئەيلول و خولى دووم لە نىوان ۱۲-۱۵ ئەيلولى ۱۹۹۵ بو، لە نىوان يەكيتى نىشتىمانى و پارتى ديموكراتى كوردستان بە سەررەشتى نەمريكا و چاودىرى توركيا و بەرىتانىا كرا، نۆتەران و بەرنامەى ھەردو خولەكە ۱۱-۹ ھەدى پارتى ديموكراتى كوردستان بەشداربون. نۆتەرانى يەكيتى برىتى بون لە: د. فواد مەعسوم، بەرھەم سەلىح، سەعدى نەحمەد پىرە و نەوشىروان مستەفا، ۱۱-۹ ھەدى پارتى برىتى بون لە: سامى عەبدولرەحمان، جەھەر نامىق، ھوشيار زىبارى و موھسىن دزەبى، ۱۱-۹ ھەدى نەمريكى، برىتى بون لە: رۇبىرت دۇيچ، ستيقن گرومۇن، بروس جۇنسۇن، سۇزان ماك كرۇمىك. ۱۱-۹ ھەدى توركى: نىگۇر دۇغان، مەھمەد ئەيمور و نەجود تەزجان، ۱۱-۹ ھەدى مونتەسەر بۇ چاودىرى، د. نەحمەد چەلبى، ھانى فكىكى، تۇفيق ياسرى، نەبىل موسەوى. بابەتەكانى كۆبونەۋەكە برىتى بو لە: چەكدامالىنى ھەولير، گىرانەۋەى داھاتەكانى گومرگ بۇ حكومەت، و بەگەرختىنى بەرلەمان و پىنكېتئانى كابىنەيەكى نوى) (خەون يا مۆتەكە - نەوشىروان مستەفا، ل. ۱۶۱).
- ۵- لەنىوان ۱۲-۱۵ ئەيلولى ۱۹۹۵ كۆبونەۋەكى ترى ناشتى لە نىوان پارتى و يەكيتىدا لە دىلن (نىرلەندا) گىرا، ۱۱-۹ ھەدى رۇبىرت دۇيچ شارى دروگىدا كە لە نىوان ۹-۱۱ ئاب ۱۹۹۵ دا بەسترايو. ئەم كۆبونەۋەنەش نەنجاميان نەبو، لە ھەمو كۆبونەۋەكاندا نۆتەرانى نەمريكا و توركيا بەشداربون.
- ۶- فەرەنسۇ ھەرىرى و تارىنكى نوسى لە گۇفارى گولانى ژمارە ۲۴ ۱۹۹۴/۹/۲۹ دا لە ژىر ناوى "نايەلىن پىرۇزى و گەورمى كاك مەسعود بشكىت" كە تىداھاتبو كە "مەسعود بارزانى بەرزتر و گەورەترە

لەوئى پۇستى سەرۆكى پەرلەمان يان حكومت وەربىگرتت.

هۆمەر دزمىيە بە ناوہ راستىيەكى خۇي (عومەر ھەمە نەمىن)، لە ۱۹۹۴/۱۲/۱۲ وەلامى وتارەكى فەرنسۆي دايموہ لەژىر ناوي "ماسى گرتن و قون تەرنەبون ناکرتت" گۆفارى گولان بۇيان بلاونە کردوہ، باس لەوہ دەکات کە سەرکردەکانى کورد پىوستە لە خزمەتى مەسەلەي رەواي مىلەتدا بن، نايىت سەيرى نەو پۇستانە بە بچوک بکرتت و سەرکردەکان بە گەورە و پىرۆز! دواي مانگى ناردي بۇ رۆژنامەي کوردستانى نوئى و لەوي بۇيانبلاو کردوہ.

۷- ھانى فکىكى، لە سالى ۱۹۳۶ لە بەغدا لەدايک بوہ و لە ۱۹۵۴، چۆتە ريزەکانى حيزى بەعس و بەشداربوہ لە کودەتاي ۱۹۶۳دا، دواي سالىک لە حيزى بەعس دەرکراوہ و لە ۱۹۷۹ چۆتە لەندەن و تا کۆچى دوايى لە ۱۹۹۷ لەوي ژباوہ و لە ديمەشق نىژراوہ.

۸- دەرياي پەيوەندى پارتى و حکومەتى عىراق، تارىق عەزىز، لە کتیبەکەيدا دا نوسيوەتى: "لەکانونى دوھەمى ۱۹۹۲دا، مەسعود بارزانى سەردانىكى نەھىنىيى کردىن و سەرۆکىشى بىنى و گوتى نيمە رېنگەوتنىمان قبولکرد، بەلام جەلال تالەباني بە ھاندانى ئەمەريکا رەتيکردوہ.." ھەرۋەھا نوسيوەتى.. "مەسعود داواي لىکردىن و گوتى: ھەولير کەوتۆتە ژىر دەسلالتى نىزانىوہ، نىزانىەکان و جەلال دىيانەوتت لەناوم بەرن، داواي ھاوکارىتان لىدەکەم. نيمەش نيمەش چورىە ناو ھەوليرو تالەباني چوہ دەروہ لىي و لەنايى ۱۹۹۶ تەسلىمى پارتى ديموکراتى کوردستانمان کردو ھىزەکانى عىراقى کشانەوہ بۇ شونى خۇيان. (تارىق عەزىز، الرجل والقضية، ل. ۱۶۱).

ھەرۋەھا مەسعود بارزانى بە ئاشکرا باس لەو پەيوەندى دەکات لەگەل سەدامدا، نەويش لە چاوينکەوتنىندا لەگەل رۆژنامەي (شرق الاوسط) لەندىن ژمارە ۶۵۱۲ ي ۱۹۹۶/۹/۲۶. مەسعود بارزانى خۇي لە چاوينکەوتنىكى رۆژنامەي خەباتى ژمارە ۷۹۸ ي ۱۹۹۶/۱۰/۷ دا دەلئى (کاتى) ھەستەم بە مەترسى دەروہ کرد، لە ۱۹۹۶/۸/۲۲ دا ناصەيەکم بۇ سەرۆک سەدام حسين نوسى و نەويش ولاينكى نىجابى دامەوہ). (التيارات السياسية، ل. ۵۵۵).

۹- (جون دويع، سەرۆكى دەزگاي ھەولگرى ئەمريكى CIA لە ۱۹۹۶/۹/۱۹ دا بەرامبەر بە لىژنەي ھەولگرى ئەنجومەنى پىراني ئەمريكى گوتى: (سەدام حسين، رۆژى پيش ۳۱ نايى ۱۹۹۶، باش خۇي بۇ ھىزەشە نامادە کردبو، ۳۰۰ تۆپ و زياتر لە ۳۵۰ دبابە و لە نيوان ۳۰ تا ۴۰ ھەزار سەرباز، کە زوربەيان لە لەشکرى ھەرەسى کۆمارى بون، ھىزىكى سەرکەوتويان کردە سەر ھەولير) (أمە فى شقاق، ل. ۳۹۸).

۱۰- مولازم عومەر، ئەندامى کارگىرى نەو کاتەي يەکيتى نىشتىمانى کوردستان، باس لە گەرانەوہي يەکيتى بۇ سلىمانى بەم شىوہ دەکات: "نيمە ھەموى نرىكى مانگى لە سلىمانى و ناوچەکانى خۇمان دايرين و دورکەوتىنەوہ" يەکيتى سلىمانى لە ۹ ئەيلول بەجى ھىشت و لە ۱۳ تشرىنى يەکەم گەرايەوہ" لە کۆبونەوہيەکدا لە خىمەكى مام جەلال، بريارماندا کە وەك جارار بارەگا لە قەزاکان دابىنن، وەك قەلادزى، رانيە و ماووت و لەوئوہ پيشمەرگە چالاكى بکات و بچنە ناوچەکانى تر، وەك جارار کە ھەمان بو. نيمە کۆتايمان بە کۆبونەوہکە ھىناو رىستمان ھەريەکە بگەرتتەوہ خىمەي خۇي، کاک کۆسرت پيشيازى کرد گوتى: "بۇ نايەن لاي من نانى نيوەرۆ بخۆن"، نيمە پىنمان باشبو. لە کاتى نان خوارندا کاک سالار عەزىز

گوتی: "باشه نئمه که ده‌مانه‌رت هیز کۆبکه‌ینه‌وه و په‌لاماری قه‌زاکانی سه‌رسنور بدمین، بۆ په‌لاماری سلیمانی نه‌دەین؟" نئمه‌ش هه‌مو پیمان باشبو، گوتمان که نانه‌که‌مان خوارد ده‌چینه‌وه لای مام جلال و نهم پینشیازه‌ی له‌گه‌لدا باس ده‌که‌ین. نئتر نئمه‌ دوای نانخواردن چوینه‌وه بۆلای مام جلال، پینشمه‌رگه‌کانی گوتیان نئستا که‌می نئسراحت ده‌کات، نئمه‌ش چاوهرنمان کرد تا هه‌لسا و پینشیازه‌که‌ی کاک سالارمان بۆ باسکرد، مام جلال پیکه‌نی و گوتی: "به‌خوا خه‌وینکی خۆشه و با هه‌مو قۆلی لئیه‌لمالین". نئتر ده‌ستان کرد به‌ خۆنامه‌ده‌کردن و داواش له‌ نئرانیه‌کان کرا که نئسنادی مه‌دغه‌عیمان بکه‌ن و به‌وشیویه‌ ده‌ستان پینکرد و له‌ ماوه‌ی چهند رۆژنکا گه‌بشتینه‌وه سلیمانی، دوای ده‌ستپیکردنی هئرش به‌ دو شه‌و گه‌بشتینه سلیمانی، شه‌وی یه‌که‌م له‌ ناوه‌کورتی هه‌واینه‌وه و شه‌وی دوهم له‌ قه‌لاچوالان بوین و هه‌ر ئه‌و شه‌وه بارتی بئ شه‌ر سلیمانی به‌چی هئشتبو. (چاوینکه‌وتن له‌گه‌ل مولازم عومه‌ر- ۲۰۱۶/۲/۱۶ سلیمانی).

۱۱- له‌و باره‌یه‌وه تاریق عزیز له‌ کتێبه‌که‌ی نوسیه‌تی:-

"عندما تأكد جلال إن الجيش العراقي غير موجود في السليمانية فقال لماذا لا أخذها أنا وعاد وأحتل سليمانیه بدون قتال. عندما عاد من الحدود، مجموعة مسعود هربت. وحاول أيضا أستعادة أربيل ولكن نحن تدخلنا و منعناه، لم يكن تدخلنا مباشراً ولكن أرسلنا بإشارات أنه إذا دخل أربيل فسوف نضربه وفهم جلال ذلك". (طارق عزيز ..رجل و قضية، ل. لاپه‌ره ۱۶۲).

رېښه وټننامه ی و اشنټون

رێککه و تننامه‌ی واشنتۆن

* دوای شەری گەردەلولی تۆڵە لە ۱۹۹۷دا، گفتوگۆکانی ناوخوای ناشتی دەستپێکێکردم، دوای دەیان کۆبوونەوە لە ناوخوا، کەنگی نەبو، ئەمریکا خۆی رێککه‌وتنی نامادەکرد، دینێه سەر مەسەلە‌ی رێککه‌وتنامە‌ی واشنتن لە ۱۷ ئەیلوولی ۱۹۹۸، چۆن ئەو رێککه‌وتنە هاتە‌کایە‌وه و چۆن هە‌ئیدە‌سە‌نگینن؟

- ئەو رێککه‌وتنە، بە دەستپێشخەری ئە‌مە‌ریکە‌کان هاتە‌کایە‌وه، ئە‌مە‌ریکە‌کان پێشتریش لە نیوان یە‌کیتی و پارتیدا زۆر هە‌ولیاندا‌بو، چە‌ندینجار وە‌فدیان هاتە کوردستان بە‌تایبە‌تی (رۆبەرت دۆیچ) زۆر هە‌ولیدا و گە‌لێک ماندو‌بو لە بە‌ینماندا. ئێ‌مه هە‌مو ئە‌و پێشنیارانە‌مان قبول‌کرد کە ئە‌مە‌ریکا دابو‌یان، بە‌لام پارتی قبولی نە‌کرد. دوای ئە‌وه‌ی رێککه‌وتنامە‌ی ئە‌نقەرە‌ش لە ۱۹۹۶/۱۰/۳۱ لە نیوان وە‌فدی پارتی و یە‌کیتیدا ئیمزاکرا، دیسان پارتی بە‌شیمان بۆ‌وه.^(۱)

ئە‌و رێککه‌وتنامە‌ی ئە‌نقەرە، لە شانزە، حە‌فدە فە‌قرە پێک‌هات‌بو، ئێ‌مه قبول‌مان کرد‌بو لە‌وئ سەرۆکی وە‌فدی پارتیش سامی عە‌بدولرحمان قبولی کرد‌بو، بە‌لام مە‌کتە‌بی سیاسی پارتی لە کوردستان قبولی نە‌کرد. ئیتر ئە‌مە‌ریکە‌کان کە‌وتنە خۆیان کە دە‌بێ شتێک بکە‌ن بۆ ئە‌وه‌ی بە‌یوه‌ندی نیوانمان چاک‌بیتە‌وه، بە‌ پێ‌ویستی‌انزانی بۆ ئە‌وه‌ی ئە‌و ئە‌زمونە‌ی کوردستان نە‌فە‌وتی و عێ‌راق لە‌و نیوانە‌دا سو‌دمە‌ند نە‌بیت. بە‌ تایبە‌تی کە پارتی دوای داگیر‌کردنی هە‌ولێر، عێ‌راقی هێنا‌بوە ناو کێشە‌کە‌وه و ئە‌یویست دە‌ورێک بێ‌نی.

ئە‌مە‌ریکا دە‌یویست ئە‌و دە‌وره لە عێ‌راق بستی‌نیتە‌وه بۆ ناو‌پزێ‌کردنی ئێ‌مه و پارتی، لە‌بەر ئە‌وه هە‌ردولامانی بانگ‌کرد بۆ واشنتن بۆ گفتوگۆ.

من لە‌بیرمه، یە‌کە‌م دانیشتن کە مە‌سعود بارزانی و من پێک‌هە‌بوین، ئە‌و لە ژوریک دانیشتی‌بو، لە‌گە‌ڵ من چومە ژۆره‌وه زۆر بە‌گە‌رمی چاک و چۆ‌نیمان‌کرد و پێک‌هە‌و دانیشتین، ئە‌وان سە‌ریان سو‌رما و چاوه‌رییان نە‌دە‌کرد، ئێ‌مه بتوانین ئە‌و جە‌وه گە‌رمە دروست‌بکە‌ینە‌وه.

له پاش گفترگوځيه کي زور له نيوان نيمه و پارتيدا، گه شتینه قبولکردنی نه و پرؤزه يی نه مریکيه کان ناماده يان کردبو. يه که مجار نه مریکيه کان پرؤزه يه کي تريان هينابو، نه و پرؤزه يه زورتر داخوازيه کانی نيمه شي تپيدا دياربو، به تايبه تي مه سه له ي دهرامه ت و يارمه تي و گه رانه وه بو هه وليتر.

هه نديک له براده رانی پارتی، پتيان وابو نه و پرؤزه نه مریکيه له نوسيني دکتور به رهه م بوه، بويه نه وان قبوليان نه کرد. جاريکی که پرؤزه يه کي تر هاته وه، ناخر پرؤزه نه وه بو به و سيغه يه ي نيسنا ده رچو و هه ردولامان قبولمان کردوه و نيمزمان کرد. که ريکه وتنامه که مان نيمزا کرد، برديان بو (مه دام تولبرايه ت)،^(۲) نه ويش له دوی ناردين، هه ردوکمان مه سعود بارزانی و من له گه ل به رهه م و هوشيار زيباری چوپنه زوره وه. له وي (مه دام تولبرايه ت) پيرؤزبايي ليکردين و گوتی: "نه م ريکه وتنامه يه شتيکی زور باشه، من به ليتان دده من که نه گه ر نيوه نه و ريکه وتنامه يه جيه جي بکه ن، نه و نيمه پشتيواني و به رگريتان ليده که ين و يارمه تيتان نه دهن بو ناوه دانکردنه وه ي ولاته که تان. من خوم ناماده م له به رچاوی ناوانسه کان، نه م ريکه وتنامه يه ئيعلان بکه م و پشتيواني نه مريکاي بخه مه پال، به لام چهنده م رجیکم هه يه، نيوه ش به ليتم بده ني نه و مه رجانه قبول بکه ن:

يه که م: نيوه هه ردولاتان به ليتن بده ن، بارودوخه که ناسايي بکه نه وه، شاره کانی هه وليتر و دهوک و سلیمان بيته وه به شاری هه موان .

دووه م: ببنه وه به شه ريک له و دهرامه ته ي که هه يه و به ش بکريت له نيوانتاندان.

سپيه م: نيوه هه ردولاتان هه لباردن قبول بکه ن .

چواره م: حکومه ته که يه ک بخه ن، نيداره يه ک بخه ن .

نه گه ر نه م چوار مه رجه تان قبولکرد، نه و من ديم له گه لتان ريکه وتنامه که ئيعلان ده که م".

پيش من مه سعود بارزانی وه لامي دايه وه و گوتی: "هه مويمان قبوله به زياديشه وه"، منيش گوتم: "دهنگي خوم دهخه مه پال دهنگي کاک مه سعود و مه رجه کانتان قبول ده که ين".

ئينجا هاتينه ده ري، نه وه بو به ناماده بونی مه دام تولبرايه ت ريکه وتنامه که ناشکرا کرا.

که موکوری ریکه و تننامه‌ی واشنتون

* به هه‌سه‌نگاندنی تو، که موکوریه‌کانی نه و ریکه و تننامه‌یه‌ی چی بو؟

- من پیموایه ئیمه هه‌ندیگ که له به‌رمان تییدا هیشتبووه که نه ده‌بوایه تییدا بییت، له‌وانه:

هه‌ندی خال هه‌روا ما‌بووه، بو نمونه، ماده‌ی به‌که‌م له ریکه و تننامه‌که‌دا ده‌لن: "ده‌بین پارتی له به‌رامبه‌ردا له برام خه‌لیل به‌شی به‌کیتی بدات"، ده‌بوایه به‌شی به‌کیتی چه‌نده دیاری بکریت، چونکه که هاته سه‌ر نه‌وه به بیانوی نه‌وه‌ی که چه‌ند و چونه، خو‌یان لن کیشایه‌وه، به‌که‌مجار گوتیان ۳۰ ملیونه و دوای گوتیان ۱۰ ملیونه! نه‌گه‌ر ئیمه له ریکه و تننامه‌که‌دا بماننوسیایه، نه‌وا پارتی ناچارده‌بو جیبه‌جی بکات، نه‌گه‌ر به‌اتبایه و ئیمه نه‌وه‌مان دیاری بکردبایه، نه‌وا توشی نه‌وه‌مو گیروگرفته نه‌ده‌بوین. یان باس له (په‌رله‌مانی ئینتیقالی) کراوه، نه‌گه‌ر شه‌رحی نه‌وه‌مان بکردبایه، که نایا نه‌وه‌په‌رله‌مانه نو‌یکردنه‌وه‌ی کونه‌که‌یه، یان شتیکی تازه‌یه، نه‌وا توشی نه‌وه‌بوچونه جیا‌وازانه نه‌بوین.

بو پاراستنی ئاسایش له هه‌ولیر، هه‌یه‌تیگ پیکیبیت له پارتی و به‌کیتی و تورکمان و ناشوری، نه‌گه‌ر به ورد تر ماوه‌ی ئاساییکردنه‌وه‌مان ده‌ستنیشان بکردایه، نه‌وا زوتر پرۆسه‌ی ئاساییکردنه‌وه ده‌چوه پیشه‌وه.

بیگومان هه‌ندی ورده که له به‌ری هه‌بون، ده‌بوایه نه‌وه‌که له به‌رانه پیش نه‌وه‌ی ئیمزای بکه‌ین، پری بکه‌ینه‌وه و ده‌بوایه به‌پونی و به ئاشکرای هیج شتیکی نادیار نه‌هیلینه‌وه، بو نه‌وه‌ی هیج لایه‌ک بوچونی تاییه‌تی خو‌ی تیگه‌لاوی ریکه و تننامه‌که‌هکات و به‌پیتی به‌رزه‌وه‌ندی خو‌ی لیکه‌ی نه‌داته‌وه و هیج لایه‌ک، به‌هانه و بیانوی به‌ده‌سته‌وه نه‌بییت بو جیبه‌جی نه‌کردنی.

* ریکه و تننامه‌ی واشنتون، چ گرتگیه‌کی سیاسی هه‌بو بو هه‌سه‌له‌ی کورد؟

- سه‌ره‌پای که موکوری نه‌وه‌ریکه و تننامه‌یه، پیمابو نه‌وه‌هه‌نگاوکی گه‌وره‌بو.

ئەگەر بە چاویلکەى نەتەوايەتى و دوربىنى تەماشای بکەين، يەكەمجاره چارهسەرى كيشەى ناوخۆى كورد لەوەزارەتى دەرەوہى ئەمەريکا و لەلايەن وەزيرەى کاروبارى دەرەوہى ئەمەريکاوە رادەگەينریت. يەكەمجاره لەو ئاستە بەرزەدا، وەزيرەى دەرەوہى ئەمەريکى بێت و پيرۆزبایى لە يەكخستنى پىزى كوردايەتى بكات و پيرۆزبایى لە يەكخستنهوہى، دو هيزى كوردى بكات و بەلین بدات پشتیوانى لە ريكەوتنامەكە دەكات.

ئەو ريكەوتنامەى خالى گرنكى تيدا ديارىكراوە، وەك فیدرالى و ديموكراسى بۆ عىراق و ريكەنەدان بەدەستپوهردانى بيگانه.

ريكەوتنى واشنتون، خۆى لە خۆيدا سەرکەوتنىكى گەرە بو بۆ كيشەى كورد، ئىستا تۆ تەماشاکە، هەتا ئەمەريکا بۆ چارهسەرکردنى هەندى كيشەى ولاتان، نوينهريك دەنيرن، ئيمە لە ئاستى وەزيرەى دەرەوہى ئەمەريکادا ناوبزيمان بۆکرا. بەراى من، سەرەراى ئەو كەموکورتياى گوتم، ئەو ريكەوتنە بەرزکردنهوہى كيشەى كورد بو بۆ ئاستى نيۆدەولەتى و سەلماندنى گرنكى خەباتى كورد و كيشەى كورد و نيشاندانى گرنگيدانى زيادى ئەمەريکا بو، بە يەكيتى پىزەکانى كوردايەتى و بە دواپۆزى كوردستان و بە خەلكى كوردستان.

بۆيە پىموايە ئەو ريكەوتنامەى، گرنگىكى نيۆدەولەتى هەبو. ئەگەر بە چاویلکەى خۆمانيش تەماشای کەين، کۆمەلێک هەنگاوى ئىجابى بەدواداھات:

بەيەكجارى شەرى ناوخۆ برايەو، چى تر شەر و پىکادان و گوشت و گوشتار روینەدا و پاشان بۆماوہىک شەرە جنىو و موھاتەرات کۆتاييھات، لە پاشان و ردە و ردە دەستکرا بەگەرانهوہى ئاوارەکان، ئىنجا دەستکرا بە کشانەوہى هيزى پيشمەرگە لە بەرامبەر يەك. ئنجا دەستکرا بە ئاسايى بونەوہى نيوانى هەردو سەرکردايەتى.

مەسعود بارزانى، هەميشە باسى لەو دەکرد، پىويستە باوەر لە نيواندا بگەریتەو، ئەوہو خۆى دوايى گەيشتە ئەو ئەنجامەى كە بەلێ "من بپوام هەيە بەوہى مام جەلال بە راستىتى و دەيەويت لەگەلمان پىكبیت، هەتا هەمو ئەو شەرپانەى كە كراوہ نە من و نە مام جەلال پيمان خۆش نەبوہ و نەمانويستوہ بەسەرماندا سەپاوہ"، ئەوہش خۆى لە خۆبيدا دەستكەوتیکە.

دوايى توانيمان بگەينە کۆمەلێک ريكەوتن، وەكو بوزانەوہى ئەنجومەنى نيشتمانى كوردستان و کۆمەلێک كارى تر كە لە دوابيدا كرا.

دوارۆژی مملانیی نیوان یه کیتی و پارتی

* لهم قوناغه دا، زیاتر له دوسال به سهر رنکه و وتنامه ی واشنتون تپه ریه، بهرای نیوه، نایا مملانیی یه کیتی و پارتی به ره و کوئ ده چیت، له مملانیی سه رباریه وه ناگۆریت بۆ مملانیی مه دهنی؟

- ئیمه لای خۆمانه وه وه کو یه کیتی نیشتمانی کوردستان بریارمانداوه مملانیی ئیمه و پارتی مملانیی نمونه یی بیت، له جیاتی شهر و هیرش کردنه سهر یه کتر و جنیودان و موها ته رات، به نمونه، مملانیی بکه ین. مه سه له ن حیزبه که مان بکه ینه نمونه، سیاسه ته کانی نیشتمانی، نه ته وایه تی، ناوچه یی بکه ینه نمونه، حکومه ته که مان بکه ینه حکومه تی نمونه، هیزی پیشمه رگه مان بکه ینه هیزی پیشمه رگه ی نمونه، ریکخواه دیموکراتیه کانمان بکه ینه نمونه یی، ره فئارمان، خزمه تکردنی کۆمه لانی خه لکمان بکه ینه نمونه یی. به نمونه مملانیی بکه ین له گه ل پارتی، کن نمونه ی باشتر، سیاسه تی باشتر، خزمه تی باشتری نیشاندا و دیموکراسی باشتر و زۆتر سه ربه سته دیموکراتیه کانی هینایه کایه وه، ئه و سه رکه وتن به دهست ده هینیت و یاری خۆی ده با ته وه له مه دیدان دا.

* زۆر جار باس ده کرت که یه کیتی زۆر نه رمیی به رامبه ر به پارتی نه نوینیت و مام جه لال زۆر جار ته نازول ده کات بۆ بنه مانه ی بارزانی، نایا ئه و نه رمیه ی باس ده کرت، سو دی هیه بۆ ناشتی؟ نایا پارتی و بنه مانه ی بارزانی ئه و نه رمیه به لاوازی تینا گه ن؟

- من پیموایه ئه و نه رمیه هیه، ئه وه راسته و من ئینکاری ناکه م، من پیموایه ئه م نه رمیه بۆ ده سکه وتی نه ته وه ی کورده و بۆ جیبه جیکردنی خاله گرنگه کانه، بۆ به دیهینانی ناشتیه که نامانجی گه لی کورده، بۆ پیکهاته وه ی ته وای نیوانمانه. ئه م براده رانه هه ندیک جار هه ندی هه لو یستیان ده ویت که ئیمه بۆنه وه ی دلنه وایبان بده ینه وه بۆنه وه ی متمانه یان وه رگرینه وه بۆنه وه ی بیانخه ینه سه رکار، ئاوا بۆیان ده که ین.

بهش به حالی خۆم له میژهوه په یوه ندییه کی دور و دریزم هه بوه له گه ل بنه ماله ی بارزانی، هه ر له زه مانی مه لا مسته فا و پاشان نیوانیکی خۆشم هه بوه له گه ل شیخ نه حمه دی خودانی بارزان و ئینجا له گه ل گه لیک کهس له پۆله کانی بارزان، بۆ نمونه، له گه ل شیخ سادقی شیخ ، نیوانمان زۆر باشبو، له گه ل عوبه یه دولا به هه مان شیوه .

هه روه ها له گه ل کۆمه لیک له پیشمه رگه کانی ده روو به ری مه لا مسته فاش هه ر نیوانمان باشبوه . من پیم شتیکی خراب نیه ئه و په یوه ندییه باشه له گه ل بنه ماله ی به رزانی که خۆت ده زانی بنه ماله ی به رزانی، ریبه ر و سه رۆک و به پیره به ری پارتی دیموکراتی کوردستان و نه وان سه رکرده ی راسته قینه ن بۆ پارتی، بۆیه باشکردنی نیوان له گه ل یاندا، مه رجیکه بۆ باشکردنی په یوه ندی نیوان پارتی و یه کیتی .

پیموایه مام جلال، ئه وه ده کات له بهر شتیکی تایبه تی خۆی نییه، له بهر ده سکه وتی گشتی کوردستانه، له بهر به دیه ئینانی ئاواته کانی گه لی کوردستانه . من پیموایه هه مو کوردیش ئیستا له وه گه یشتوه و به خالی لاوازیشی نازانم، براده رانی پارتی وه ختی خۆی چۆنیان لیکداوه ته وه ئه وه شتیکه، به لام براده رانی پارتی هه یج نه بی ئیستا بۆیان ده رکه وتوه که یه کیتی له خالی هیزه وه ئه و هه نگاوه ئه نیت .

ئیمه وه زعی پیشمه رگه مان له هی نه وان خراپتر نیه، حکومه ته که مان له هی نه وان خراپتر نیه، په یوه ندی یه کیتی له گه ل جه ماوه ر زۆر باشه، په یوه ندی نیوده و له تیمان زۆر باشه، په یوه ندیمان له گه ل ئه مه ریکا، تورکیا و ئیران و ولاتانی عه رب زۆر باشه و له گه شه کردنایه .

په یوه ندیمان له گه ل سۆسیال دیموکرات که بوین به ئه ندامی پالیئوراو گه شه ی کردوه، له بهر ئه وه مه سعود بارزانی و براده ران تیگه یشتون ئه و هه لویسته ی ئیمه له لاوازیه وه نیه، به لکو به په رۆشه وه یین بۆ چاره سه ری گونجاو بۆ کیشه ی کورد .

* نایا له و بپروایه دان دوا ی نه و هه مو شه ر و کوشته ی یه کتر، بتوانی حکومه تیکی هاوبه ش له نیوان یه کیتی و پارتی دروست بینت؟

- ده رباره ی دروستکردنی ئیداره ی هاوبه ش، پیموایه له لای پارتیه وه هیشتا نه گه یشتوه و پینگه بیوه و وه ختی نه هاتوه . خۆت ده زانی ئیمه که نیچیروانیان ته کلیف کرد به دروستکردنی حکومه ت له هه ولیر، من له وتاریکدا گوتم "ئیمه ناماده یین له حکومه تی نیچیرواندا به شداریین و نه و به سه رۆکی ئه نجومه نی

وهزیران قبول بکهین"، به لام ئهوان نه یانکرد، من پیموایه هیشتا براده رانی پارتی نه هاتونه ته سر ئه و باوه رهی حکومت یه ک بخهین. هه رچه نده خووشیان بیزاریه کیان هه یه له و دابه شبونه، به لام هیشتا نه هاتونه ته سر ئه و باوه رهی ده بیته حکومت و ئیداره کان یه کخهین.

جیاوازی نیوان یه کیتی و پارتی

* نه گهر باسی جیاوازی نیوان یه کیتی و پارتی بکهیت، چۆنی دنوسیته وه؟
- یه کهم جیاوازی، پارتی حیزبی بنه ماله یه، پارتی حیزبی بنه ماله ی بارزانییه، سه رکردایه تی و لیپرسراویتی تییدا به پشتا و پشته (وراسه یه)، له کورپوه بو باوک و به و جوړه. نه وه ی بریارده ری سه ره کیه، له نه ندامانی بنه ماله ی بارزانییه.
یه کیتی حیزبی که له کومه لانی خه لکه وه هاتوه و حیزبی کی مؤدیرنه.
دوهم: سروشتی پیکهاته ی پارتی له گه ل پیکهاته ی یه کیتی جیاوازه.
سییه م: پارتی به خو ی ده لیت حیزبی کی دیموکرات و نیشتیمانی، یه کیتی به خو ی ده لیت سۆسیالیست و دیموکرات.
چوارهم: ئینجا دیته سه ره خه لکه کانی، کادیره کانی، نه ندام و دوسته کانیان که هه ریه که یان شیوه یه کی تایبه تی هه یه و نامه وی زۆرتری له سه ره برۆم.

پہراویزماکان:

- ۱- (الہ ۱۹۹۶/۱۱/۴) سہرؤک کؤمارى ئەمرىکا لە راپۆرتىکدا بؤ کؤنگرئس رایدەگەيەنیت کە: جینگرى وەزىرى دەرەوى ئەمرىکا بؤ کاروبارى رۆژەهلانى نزیک، بەرئز رۆبىرت پىلیتر لە ۱۸ى ئەیلول و ۲۱ى تشرىنى یەکەمى ۱۹۹۶ لە تورکيا لە گەل مەسعود بارزانى، ریبەرى پارتى دیموکراتى کوردستان و لە ۲۲ى تشرىنى یەکەم لە گەل جلال تالەبانى ریبەرى یەکیتى نیشتمانى کوردستان دیدارى کردو و پاش نەوش لە ۳۰ و ۳۱ى تشرىنى یەکەم لە گەل نوێنەرانى PDK و PUK لە نەنکەرە کۆبونەوى کردو. لەم کۆبونەومیهدا و کۆبونەوه بەرزەکانى تردا، حکومەتى ئەمرىکا بەردەوام ھۆشدارى بەم دو گروپە داوہ کە بەردەوام بونى جەنگ لە باکورى عىراق تەنھا بە قانزاجى سەدام حوسین تەواو دەینت) (مېژوو پەيوەندىەکانى کورد و ئەمرىکا - نامادەکردنى وریا رەحمانى، چاپى یەکەم ۲۰۱۲ .ل. ۵۰۵).
- ۲- مادلىن نۆلبرايد، لە ۲۳ کانونى دوھەمى ۱۹۹۷ تا ۱۹ کانونى دوھەمى ۲۰۰۱ وەزىرى دەرەوى ئەمرىکا بو لە سەرۆکایەتى بیل کلینتۆن.

له راسته وه؛ د فواد مه عسوم، مام جه لال، کۆلۆتیلی ئەمریکی ریشارد ناب و مه سعود بارزانی، سهره تاي راپهرين

سهره تاي راپهرين

باس و خواسی هاوبهش ۱۹۹۲

کاتی راگه یاندنی نه نجامه کانی هه لَبژاردنی ۱۹۹۲

دروگیدا- ئیرلەندا ۱۹۹۰/۸/۱۱ - لە راستەوہ؛ دوبرهەم سألج، سعدي ئەحمەد پیرە،
سامی عەبدولرەحمان، دڤواد مەعسوم، جەوہەر نامیق، نەوشیروان مستەفا، هوشیار زبیارى، موحسین دزەبى

لەگەڵ مەسعود بارزانی و مادام ئۆلبرايد لە کاتی مۆرکردنى ریککەوتنامەى واشنتۆن ۱۹۹۸/۹/۱۷

رېځه و تنامه ی واشنتون - ۱۹۹۸/۹/۱۷

کاتی مۆرکردنی رېځه و تنی نستراتیجی نیوان یه کیتی و پارتی ۲۰۰۷/۷/۲۷

كۆنگره و بارودۆخى ناو يه كىتى

کۆنگرەى دوهمى يەكيتى

* بابىينهوه سەر کۆنگرەى دوهمى يەكيتى لە شوباتى ۱۹۰۱، چۆن ئەو کۆنگرەيه هەنەسەنگىنى؟

- پيموايه کۆنگرەيهكى زۆر باش بو، سەرەتايەكى زۆرباش بو بۆئەوهى يەكيتى نيشتمانى كوردستان، بىتته يەكيتى نيشتمانى كوردستانى راستەقىينه . پيموايه هەنگاوى باشى نا لە بەرپەسمى بنبرکردنى تەكەتول، بەرپەسمى ئيدانەکردن و دزىوکردن و پەتکردنەوهى تەكەتولات لەناو يەكيتيدا .

دەرسىكىدا بە هەمو ئەو كەسانەى كەوا رپيەرى دەستە گەريەكەيان دەکرد، بەوهى هەم خۆيان كەم دەنگيان هيناو هەم ئەو لیستانەى دەيانويست دەرنەچون . ئەمەش نيشانەى ئەوه بو كە بەشى زۆرى ئەندامانى كۆنگرە دەستەگەرىتيان پيخۆش نەبو، دژى دەستەگەرىيى بون . جگە لەوه، پەيرەوپرۆگرامى يەكيتى چاككرا، جگە لەوه سياسەتى گشتى يەكيتى كە لە راپۆرتەكەى مندا هاتبو، پەسەندكرا و رپيازى يەكيتى دەستنيشانكرا .

بىگومان كۆمەلەىك برپارى باشدرا لەسەر پيشمەرگە، بەلام شان بەشانى ئەوش من پيموايه كەم و كورتيشى تيدا، پيموايه كەموكورتى هەبو لە هەلبژاردنى سەرکردايەتيدا، هەندىك هەفالى شايستە دەرنەچون، هەندىك هەفالى دەرچون ئيحتيرام هەيه بۆيان و بۆ ئەو كەسانەى دەنگيان داوونەتى، بەلام لەوان خەلكى هوشيارتر و كارامەتر و بە توانا تر هەبون . كەموكورتىهكى تر ئەوهبو كە ژنان بەشدارنەبون لە سەرکردايەتى يەكيتيدا، نەبونى ئەوانيش كە لە بەرىكى هيشتۆتەوه لە ريزەكانماندا، لە ريزى سەرکردايەتيماندا .

دياره دەكرا كۆنگرەكەش باشتر بىت، بەلام ئەو هەلومەرجەى تيدا رپيخرا، ئەوهيهينايه كايەوه . پيموايه ئەو كۆنگرەيه كۆنگرەيهكى باشبو، بەلام ئەو كۆنگرە نمونەيه نەبو، كە خەونى پتووه دەبينين . هيوادارم كۆنگرەى داهاو لەمە باشتر بىت و كۆنگرەى سيبەم، ئەو كۆنگرە نمونەيه بىت كە دەمانەويت .

سەرکردایه‌تی نوێ له کۆنگره‌ی دوهمدا

* وەکو خۆتان باستانکرد هەندێ کەس دەرئەچون بۆ سەرکردایه‌تی و هەندیکێ دیکه دەرچون، ئاشکراشە مام جلال ویستویه‌تی هەندێ کەس دەرئەچن، بەلام دەرئەچون. هۆی ئەوه چیه‌ که سکریتیری گشتی یه‌کیته‌ی بیه‌وێت هەندێ خه‌لك دەرئەچن؟ ئایا ئەوه نیشانە‌ی ئەوه‌یه‌ کۆنگره‌ ره‌چاوی خواستی ئێوه‌ی نه‌کردوه‌؟ یاخود ئەندامانی یه‌کیته‌ی نیشتمانی زۆر دیموکراتن و سهریه‌ستانه‌ ده‌نگی خۆیانداوه‌؟

- تۆ گویت لیبیت، یه‌که‌م، ئەوه‌ی من ویستم دەرچو، من خۆم هاتم چەند براده‌ریکم هه‌لبژارد، ئەوانه‌ به‌کۆی ده‌نگ چه‌پله‌یان بۆ لێدراو و دەرچون. ئەوانه‌ی تر راستیه‌که‌ی به‌جیم هه‌شتبو بۆ ئەندامانی کۆنگره‌، واتا هه‌مو ئەوانه‌ی خۆشم ده‌ویستن، پیم خۆشبو دەرچن، به‌لام نه‌چوم دیعایه‌یان بۆ بکه‌م. من پیموایه‌ دیعایه‌م بۆ بکردنایه‌ دەرئەچون، بۆ نمونه‌ لیستم بۆ بکردنایه‌ و بمگوتایه‌ ئەوه‌ پێشنیازی من، ئەوا ئەندامان گوێیان ده‌گرت، به‌لام من هەندێ براده‌رم مه‌تله‌ب بو، له‌ ده‌سته‌ی دامه‌زرێنه‌ر و هه‌ردو سه‌رۆک وه‌زیره‌کان، ئەوه‌بو به‌ گشتی و به‌ چه‌پله‌ ریزانه‌وه‌ قبولکران.

منیش له‌گه‌ڵ کۆسره‌ت ریکه‌هه‌تم، ئەو جه‌بار فه‌رمان پێشنیاز بکات و ئەویش به‌ گشتی ده‌نگ قبولکرا. من پیم وایه‌ ئەگه‌ر من ده‌ستنیسانی براده‌رانم بکردبایه‌ و بمگوتبا فلانه‌ که‌س باشه‌ و ده‌بێ ده‌نگی بۆ بده‌ن، ده‌نگیان بۆ ده‌دا، به‌لام ئەوه‌م نه‌کرد.

ئەوه‌م له‌به‌ر دو هۆ نه‌کرد:

یه‌که‌م: بۆئەوه‌ی خه‌لك ئازادی هه‌بیت له‌ هه‌لبژاردن و ئەندامان بزائن که‌ ده‌توانن نوێنه‌ری خۆیان هه‌لبژێرن.

دووه‌م: نه‌م ویست ئەندامان وا تیبگه‌ن که‌ هه‌مو شتی که‌ له‌ناو یه‌کیته‌ی، به‌ قسه‌ی مام جلال و به‌ویستی مام جلال ده‌بیت.

جیگری سکرتری گشتی

* وا زیاتر له دو سال به سهر کۆنگره‌ی دوهه‌می یه‌کیتیدا تیپه‌ریوه، تا ئیستا جیگریکتان بوخۆتان دانه‌ناوه، نایه مه‌ترسی ئه‌وه نییه دوا‌ی چه‌ند سائیک، یه‌کیتی له‌ناو خۆیدا دوچار‌ی مله‌لانی و ئینشیقاق و نا‌کۆکی بی‌تا؟

- نه‌خیر خۆت ده‌زانی له‌ میژوی یه‌کیتیدا، وه‌ختی خۆی کاکه نه‌وه جیگری سکرتری حیزب بو، له‌ دوا‌ییدا خۆی نه‌یکرد که کاکه نه‌وه نه‌یکرد به‌ دیدی من هه‌لومه‌رجیکی بابته‌ی و تایبه‌تی نه‌هاته‌کایه‌وه بو هه‌فائیک که بتوانیت ئه‌و جییه پرکاته‌وه و به‌گشتی ده‌نگ بی‌ت، یاخود به‌پژژه‌ی هه‌ره زۆری ده‌نگ ئه‌و جیگایه وه‌ربگریت.

تۆ خۆت ده‌زانی، ئیستا جۆره ریکه‌وتنیک له‌ناو یه‌کیتیدا هه‌یه له‌سهر من و به‌ گشتی ده‌نگ براده‌ران پێیان خۆشه، هه‌تا ئه‌وانه‌ی سه‌رده‌میک لاریان هه‌بو، ئه‌وانیش گوتیان: "بابه ئه‌ومان هه‌ر پێویسته، با مام جه‌لال بمینیته‌وه وه‌ک سکرتری گشتی".

هیشتا له‌ناو یه‌کیتیدا ئه‌کسه‌ریه‌ت دروست نه‌بوه له‌سهر هه‌فائیکی تر که بی‌ت و ئیمه بیکه‌ینه جیگر. من چاوه‌روانی ئه‌وه‌مه هه‌فائیکی شایسته په‌یدا‌بی‌ت، له‌ پوی هۆشیاری و خۆینده‌واری و تیگه‌یشتن و خه‌بات و تیکۆشان و راستی پێبازه‌که‌یه‌وه شایسته‌ی ئه‌و جیگایه بی‌ت، ئه‌و هه‌فاله زۆریه‌ی زۆری براده‌ران به‌دلایان بی‌ت.

مه‌سه‌له‌ی جیابونه‌وه و ئینشیقاق له‌ هه‌مو حیزبکی سیاسی گه‌وره‌دا پێشبینی ده‌کریت، من ناتوانم بلێم هه‌تا رۆژی قیامه‌ت یه‌کیتی ئاوها ده‌مینیته‌وه، زۆر جار بوه له‌ حیزبی گه‌وره‌ی دنیا‌شدا، له‌ حیزبه سۆسیالیسته‌کان له‌ حیزبه نیشتمانی و دیموکراتیه‌کان و کۆمنیسته‌کان و نیشتمانی په‌روه‌ره‌کان زۆر جیابونه‌وه بوه، ئیستا ته‌ماشاکه‌ین حیزبه ناسریه‌یه‌کان هه‌ر له‌ میسر چه‌ند حیزبن، یان به‌عسیه‌کان بون به‌ چه‌ند پارچه‌وه، یان شیوعیه‌کان چۆن دابه‌شبون.

حیزبکی گه‌وره‌ی وه‌ک یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان، سه‌دان هه‌زار ئه‌ندام

و لایه‌نگری هه‌یه، به دوری نازانم پۆژی له پۆزان، ته‌نانه‌ت نه‌گەر جیگریش هه‌بیت دووبه‌ره‌کی تئیدا دروستبیت، به‌لام هیوادارم نه‌و دووبه‌ره‌کیه نه‌که‌وتنه‌وه. من هیواداری نه‌وه‌مه که به‌تایبه‌تی دوا‌ی نه‌هیشتنی ته‌که‌تولاته‌کان، دوا‌ی نه‌وه‌ی ری‌بازی راستی یه‌کیتی چه‌سپا، هیوادارم نه‌و یه‌کیتی به‌پاریزن له‌ناو یه‌کیتیدا.

ته‌که‌تولاتی ناو یه‌کیتی

* نایا ته‌که‌تولات و بان‌بالتین له‌ناو یه‌کیتیدا بن‌بیره‌وه؟ نه‌گەر بن‌بیره‌وه، بۆ نه‌بوه،

که‌ی بن‌بیره‌بیت؟

- ته‌که‌تولات له‌ روی سیاسیه‌وه، دیموکراسیه، له‌روی نه‌وه‌ی وه‌کو مه‌رکه‌زی هیزیش، نه‌وا کاریکی به‌ پی‌چه‌وانه‌وه‌یه، له‌روی نه‌وه‌ی هه‌مو که‌س ده‌یسه‌لمینیت ته‌که‌تول خراپه و نابیت ته‌که‌تول بکه‌ین، نه‌وا به‌لێ بن‌بیره‌وه، به‌لام هیشتا ماوه، هیشتا شوینه‌واری ماوه، هیشتا هه‌ندیک له‌براده‌ران هه‌ر هه‌لیان بۆ پیکبکه‌ویت، ده‌سته‌گه‌ری نه‌که‌ن. هۆی نه‌وه‌ی ته‌که‌تول ماوه چه‌ند هۆیه‌که:

یه‌که‌م: له‌ده‌ستدانی ئیمتیازاته، زۆر سه‌یره ته‌که‌تول له‌ناو یه‌کیتیدا، نه‌ له‌سه‌ر بیروباوه‌ر بو، نه‌ له‌سه‌ر سیاسه‌ت بو، نه‌ له‌سه‌ر جیاوازی فیکری بو، به‌لکو له‌سه‌ر وه‌رگرتنی ئیمتیازات و خه‌لک پاكیشان و وه‌رگرتنی په‌لوه‌پایه بۆ خه‌لکانی نه‌شیوا به‌ شوینی خۆیان. به‌داخه‌وه نه‌م نه‌خۆشیه کادیره‌گه‌وره و باشه‌کانیشی گرتبوه‌وه. دوهم: هیشتا پاده‌ی هۆشیاری سیاسی به‌ ته‌واوه‌تی نه‌چه‌سپاوه، زۆر کادیر له‌جیاتی ته‌که‌تولی گه‌وره‌ی یه‌کیتی بیت، نه‌و دیت نه‌بیت به‌ ته‌که‌تولی چه‌ند که‌سینکی دیاریکراو.

سێهه‌م: هۆیه‌کی تر، ده‌گه‌رینه‌وه بۆ پیکهاته‌ی جه‌ماوه‌ر، پیکهاته‌ی کۆمه‌لگای کوردی که هیشتا شار و دێ و هۆز هۆزینه‌ی تئیداماوه، عه‌شیره‌تگه‌ری و براده‌رگه‌ری تئیداماوه، نه‌وه‌ش کاتیکي ده‌ویت. خۆت ده‌زانی پیکهاته‌ی کۆمه‌لگا زۆر کاریگه‌ری هه‌یه، له‌سه‌ر پیکهاته‌ی نه‌و حیزبانه‌ی له‌و کۆمه‌لگایه‌دا دروسته‌بن. بۆ نمونه، کۆمه‌لگای نه‌لمانی پیکهاته‌ی حیزبیکي یا کاریگه‌ری حیزبیکي

وهكو پيڤكهاته‌ي كۆمه‌لگاي كوردى يا عه‌ره‌بى نيه، ئينجا هه‌نديك له‌و هۆيانه‌ي ده‌گه‌رپته‌وه بۆ پيڤكهاته‌ي ئه‌و كۆمه‌لگايه‌ و هه‌نديكيشى ده‌گه‌رپته‌وه بۆ ده‌سته‌كه‌وتى تايبه‌تى، ياخود خه‌ونى تايبه‌تى ئه‌و كه‌سه‌ .

* پيتانوايه‌ يه‌كيتى بوه‌ به‌ حيزبى دامه‌زراوه‌يى و كاره‌كانى به‌ سيسته‌ماتيك به‌رپنوه‌ ده‌بات؟
 - به‌ره‌و ئه‌وه‌ ده‌چيٽ، من پيموايه‌ يه‌كيتى هه‌نگاوى گرنكى ناوه‌ بۆنه‌وه‌يى ببيتته‌ حيزبى موئه‌سه‌سات، هه‌يشتا به‌ته‌واوى نه‌بوه‌، به‌لام ئه‌گه‌ر به‌راوردىك بكه‌يت له‌گه‌ل سالىك له‌مه‌وپيش، ده‌بينين هه‌نگاوى باشى بۆ پيشه‌وه‌ ناوه‌ .
 نه‌وشيروان مسته‌فا، يه‌كيكه‌ له‌ سه‌ركرده‌كانى يه‌كيتى نيشتمانى كوردستان، من هه‌ميشه‌ به‌ يه‌كيك له‌ هه‌قاله‌ هه‌ره‌ نزىكه‌كانى خۆمى ده‌زانم و پرس و راشى پيده‌كه‌م. له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا ئه‌مپۆ ليم پرسى: "كه‌ پات چيه‌ له‌سه‌ر هه‌نديك وه‌زير و لئيرسراوى حكومى، كاتيان ته‌واوبوه‌ و كئ له‌ شوينه‌كانيان دابنرٽ"، ئه‌و راي وابو، "هه‌به‌رئه‌وه‌ي ئيستا حكومه‌ت كه‌وتۆته‌ سه‌ر سه‌كه‌ي خۆي و شكلى موئه‌سه‌ساتى به‌خۆيه‌وه‌ گرتوه‌، به‌لامه‌وه‌ گرنك نيه‌ كئ دائه‌نن و كئ دانانن، چونكه‌ هه‌چ شتٽىك تىك ناچيٽه‌وه‌".

كاره‌كان قالىبى موئه‌سه‌ساتى به‌خۆيه‌وه‌گرتوه‌ و گوتى: "كئ داده‌ننيت من رازيم"، جازان نه‌وشيروان ده‌يگوت ئه‌مه‌ باشه‌ ئه‌وه‌ خراپه‌، ئه‌مه‌ نابن، ئه‌وه‌ ده‌بن، ئيستا هۆشيارىكى وه‌كو نه‌وشيروان گه‌يشتۆته‌ ئه‌و قه‌ناعه‌ته‌ي، حكومه‌ته‌كه‌مان بۆته‌ موئه‌سه‌سه‌ و له‌سه‌ر سه‌كه‌ي خۆي دانراوه‌ و كه‌وتۆته‌گه‌ر.

له‌به‌رئه‌وه‌ كئ ده‌بيٽ و كئ نابيٽ به‌ وه‌زير، ئه‌وه‌نده‌ گرنك نيه‌ و من پيموايه‌ له‌ ده‌زگاي تريس و ايليه‌هاتوه‌ . من ئيستا خۆم له‌ناو فه‌رمانده‌يى هه‌يزى پيشمه‌رگه‌ي كوردستانم، ئيستا ماوه‌يه‌كه‌ ئيشه‌كانم داوته‌ ده‌ست لئيرسراوانى ئه‌وى، له‌ دوره‌وه‌ چاوديريان ده‌كه‌م، ناويه‌ناو مانگى جارىك له‌گه‌ليان كۆده‌بمه‌وه‌ ياخود ئه‌گه‌ر لادان بو يان ئامۆژگارى بو، ئه‌وا ده‌يكه‌م، به‌لام خويان ئيشه‌كان ده‌كه‌ن، ته‌ماشايان ده‌كه‌م ئيشه‌كان باشتر ئه‌به‌ن به‌رپنوه‌ .

* ده‌ئين مام جه‌لال له‌ناو يه‌كيتيدا چى بوئ ئه‌وه‌ده‌كات، زۆرجار له‌ خه‌لك ئه‌ پرسى و پرسيار به‌ لئيرسراوان ده‌كات، به‌لام كه‌م به‌ قسه‌يان ده‌كات.

- وه‌لامى وانيه‌، من له‌ يه‌كيتيدا ئاخىر قسه‌ ده‌كه‌م، له‌ كۆبونوه‌كاندا په‌ئى هه‌مو براده‌ران وه‌رده‌گرم، به‌لام له‌سه‌ر دو، سئ شت پي‌داده‌گرم، شتى مه‌به‌ده‌ئى

پیداوه گرم، له سهر دژایه تی ته که تول پیداوه گرم، له سهر مه سه له ی فساد و به دره وشتی و نه وانه پیداوه گرم، له دژی مه سه له ی نه هیشتنی نیمتیا زات پیداوه گرم. به لام من پیموایه هه تا نیستا من شتی کم نه سه پانده، به لکو یا به نیقناع، یان به پشتگیری خواره وه و کادیره کان کاره کان سه پاوه و جیبه جیکراوه.

رۆلی مه کته بی سیاسی له ناو یه کیتیدا

* مه کته بی سیاسی و سه رکردایه تی له ناو یه کیتیدا، چهند رۆلیان هه یه له بریاری سیاسی و چاره نویسی ناو یه کیتیدا؟

- من پیموایه مه کته بی سیاسی ده وری زۆری هه یه له یه کیتیدا، مه کته بی سیاسی به ده ره جی سه ره کی هه مو مه سه له یه ک باسده کات و له سهر هه مو مه سه له یه ک مناقشه ده کات و له سهر هه مو مه سه له یه ک بریار ده دات.

له ناو مه کته بی سیاسیدا هه ندیک براده ر هه یه، له دارشتن و پیشکه شگردنی پیشنیازی باشدا کاریگه ری زۆریان هه یه. بۆ نمونه، بلین له و براده رانه ی که هه مانه و زۆرجار ره ئی ده دن و مونا قه شه ده کن، ده توانین ناوی نه وشیروان، نه رسه لان، عومه ری سه ید عه لی، دکتۆر کمال فوناد و دکتۆر به ره م بینین، براده رانی تریش هه ر یه که یان قسه ی خۆیان ده کن و ره ئی خۆیان ده لێن. که مجار بینومه کۆ هه بیته له نیوان ره ئیه کاندایا، مونا قه شات ده کری دوا یی پوخت ده کریته وه و به زۆرینه ی ده نگ بریاری له سهر نه دریت.

هیچ بریاریکی گرنگی سیاسی نه دراوه له یه کیتی نیشتمانی کوردستان، به بی ره زامه ندی به شیک ی زۆری مه کته بی سیاسی، دوا ی مه کته بی سیاسی ئینجا کۆمیه تی سه رکرایه تی و ئینجا کادیره کان. من به ش به حال ی خۆم گله یم هه یه له کۆمیه تی سه رکردایه تی، من هه میشه له هه مو کۆبونه وه یه کدا ده لیم: کۆمیه تی سه رکردایه تی ده بی له وه ختی خۆبیدا کۆبکریته وه و مه سه له کانی بخریته به رده م و پای وه ربگریته، له هه مو کاره کاندایا و ناروات، زۆریه ی ئیشه کان مه کته بی سیاسی ده یکا.

* زۆر کەس گله‌بیان ئەوە هەبێ، ئەئین ئە میژوی یه‌کیتیدا لێپرسینه‌وه کەم رویداوه، بۆ نمونه لێپرسینه‌وه ئە لادانی سیاسی، ئە هه‌له‌ی عه‌سکهری، ئە گه‌نده‌لی و فینلی دارایی، ئەم بارودۆخه، زه‌مینه‌یه‌کی خوشگه‌ردوه، جیاوازی کادیری ده‌ست پاک و دز، ترسۆک و نازا، چاک و خراپ کەم بیت؟

- من له‌گه‌ل نیوه‌ی ئەو قسه‌یه موافیقم و له‌گه‌ل نیوه‌ی موافیق نیم، له‌گه‌ل ئەو نیوه‌یه موافقم که ده‌لێت: "لێپرسینه‌وه نه‌بوه، زۆر جار لێپرسینه‌وه نه‌بوه! له هه‌له‌ی سیاسی و عه‌سکهری و مالی".

لێپرسینه‌وه له که‌موکۆری عه‌سکهری و سیاسی نه‌بوه، ئەوه راسته و ئەوه یه‌کێکه له که‌موکۆرتیه‌کانی دیاری یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان. ئەگه‌ر باس له که‌موکۆرتی بکه‌ین، ئەمه له که‌موکۆرتیه دیاره‌کانی یه‌کیتیه، به‌لام ئەمه نه‌بۆته هۆی ئەوه‌ی لایه‌نه خراپه‌که زال بیت به‌سه‌ر چاکه‌که‌دا.

تۆ ته‌ماشاکه، ئیستا بۆ نمونه، هیزی پێشمه‌رگه باس بکه‌ین، ده‌توانین بلێین له دو سالی رابوردودا گو‌ل بژێریکی هیزی پێشمه‌رگه کراوه. هه‌مو فه‌رمانده‌کان ئەوانه‌ن که خۆینده‌وارن، کوللیه‌یان ته‌واوکردوه، ته‌دریبیان دیوه، ئیشیان کردوه و دزی و به‌دره‌وشتی و کاری خراپه‌یان له‌سه‌رنیه ئەمه خۆی له خۆییدا ده‌زگایه‌کی زۆر گرنگه له‌ناو یه‌کیتیدا. له حکومه‌تدا، من پێموايه به هه‌مان شێوه‌یه، حکومه‌تیکی نمونه‌یمان هینا که ئیمتیازات و مشه‌خۆری په‌سه‌ندنه‌کات و ره‌تی بداته‌وه، له ریکخستنی حیزبیشدا، به‌هه‌مان شێوه‌یه.

من پێموايه ئەوه راسته که له‌ناو یه‌کیتیدا، لێپرسینه‌وه له‌سه‌ر که‌موکۆری و هه‌له‌ی سیاسی و که‌موکۆری و هه‌له‌ی عه‌سکهری نه‌کراوه و ئەوه زۆر جاریش زیانی له یه‌کیتی داوه.

* باسی گه‌نده‌لی دارایی نه‌کرت، ئەئین ده‌زگای چاودیری دارایی راپۆرت نه‌دات به

نیوه، یان نه‌یدات به سه‌رگه‌ردایه‌تی یه‌کیتی، به‌لام هه‌ج لێپرسینه‌وه‌ی به‌دوادا نایه‌ت؟

- هه‌ر راپۆرتیکی ده‌زگای چاودیری دارایی هاتبیت، لی‌مان کۆلیوه‌ته‌وه، ئەو که‌سه‌ی له‌سه‌ری بویت، یان لاما‌ن داوه، یان سزاما‌ن داوه، یان شته‌که‌مان لێ وه‌رگرتۆته‌وه. له‌وه‌ته‌ی ده‌زگای چاودیری دارایی هه‌یه، ئیمه هه‌تا هه‌ندیک گۆرینی حکومه‌تیمان له‌سه‌ر ئەو ئەساسه‌ کردوه، هه‌ندیک براده‌رمان لابرد له لێپرسراویتی و هه‌ندیک براده‌رمان دانا له‌سه‌ر بناغه‌ی راپۆرتی ده‌زگای چاودیری دارایی.

* مام جلال له كۆبونهوهی گشتیدا ههز نهكات قسهی گهشبینی بۆ بکرت، نهوه وایکردوه ههندیك خهلك نهتوانی یان نهیهویت رای خوی به راشکاوانه بلیت، به لکو زیاتر به دلی تو قسه دهکهن، نهوه وهزعه وای لیدیت که نهوه کهسانه نهتوانن نهوه راستیانهی نهیانهویت دهری بپرن .

- من نهوه تازه یه کهم جارمه له توی دهیبیستم!، نهمن هه مو جارێ که له گه ل برادهران کۆدهبمهوه، پتیان ده لیم چیتان ههیه له دلی خوتاندا بیلین. له وه تهی نهمن دهیبینم له ههچ کۆبونهوهیه کدا قسهی گهشبینیم بۆ نهکراوه، یان داخوازی یان پهخته یان هه بوه .

راپورتی مام جلال له کۆنگره‌ی یه‌که‌می یه‌کیتی. ۱۹۹۲/۱/۲۷ سلیمانی

به‌شێ له ده‌سته‌ی دامه‌زێنه‌ری یه‌کیتی له کۆنگره‌ی دوه‌مه‌م- کانونی یه‌که‌می ۲۰۰۱

پنجمەرگە سەرەتايىھە كانى ۱۹۷۶ى يەكيتتى لە كۆنگرى دوھەمدا - كانونى يەكەمى ۲۰۰۱

نەوانەى خۇيان بۇ سەركردايەتى يەكيتتى لە كۆنگرەى يەكەمدا ھەلبۇارد. ۱۹۹۲/۲/۹- ھەولتير

یه‌کیتی و هیژه کوردیی و عیراقیه‌کان

هیزه ئیسلامییه کورده کان

* با بیینه سه مه سه له ی حیزه ئیسلامییه کان، له که یه وه گروپه ئیسلامییه کان خۆیان وهک هیزی سیاسی رنکخستوه، بۆچونی تو له سه ریان چیه و چۆن هه ئیان ده سه نگی نیته؟

- هیزی ئیسلامی له کوردستان، به ناوی (ئیخوان موسلیمین) له کۆنه وه، له په نجا کانه وه، هه بون، نه وان ژماره یان که م بون، له شه سه کانه ديسان سه ریان هه لدا یه وه، به لام ديسان که مبون. گروپی ئیسلامی له کوردستانی عیراق، نه وه ی بیان ده لئین (ئیخوان موسلیمین) ورده ورده خۆیان پرنکخستوه و که شه یان کردوه، له ناو خوینده وار و ده سه ته یه ک له خه لکی شاردا و ناخری خۆیان کرد به یه کگرتوی ئیسلامی.

له به ره نه وه ی نه وانه تووندره ونین و هیمانه ئی شیده که ن و کاری چه کداری نا که ن و کاری خیرخوازیان زۆر کردوه، پاره یان له خه لیجه وه هینا بۆ خزمه تی خه لک. توانیان که شه بکه ن له ناو خه لکی کوردستاندا، به تاییه تی له وه ختی گرانی و که م ده رانه تیدا.

جگه له وه، نه وانه زۆر خۆیان به مۆدیرن نیشان نه ده ن، کوردایه تی ده که ن و نه لئین کوردایه تی هه لاله، نه و ته ته پروف و پریشداریه سیما ی ئیسلامی نیه، بۆیانباخ ده به ستن، بیانوا یه له گه ل کۆمه ل ده بیته بزین. واتا نه و ته ته پفی گروپه سه له فیه کان هه یانه، نه مانه نیانه. له به ره نه وه زیاتر له لاکانی تر گه شه یان کردوه. ده مینیتته وه بزوتنه وه ی ئیسلامی، بزوتنه وه ی ئیسلامی نه وانیش له کاتی شوپشی کوردستاندا و له دوا ی هاتنه کایه ی کۆماری ئیسلامی ئیرانه وه گه شه یان کردوه. یه که مجار له سه ر ده سته شیخ محمه دی به رزنجی، نه و فکریه هاته کایه وه. دوا ی نه وه ورده ورده گه شه یان کرد، مه لا عوسمانیان کرده پابه ری خۆیان. له سه ره تادا ئیمه پشتیوانیمان لیکردن، واتا پشتیوانیمان لیکردن و ده مانویست نه و بزوتنه وه ئیسلامییه که چه کداره و به شداره له شه پ، پشیمه رگه ی هه بیته و به شداری خه بات بیته و ته نانه ت جاریکیان بۆ نوکته

گوتم: "ئەرى مامۆستايان ئىمە زۆر پۆستەر بۆ شەھيدان دروست دەكەين، وانەكەن دو، سى مەندىل بەسەرىش پەيداىيىت و بىيانخەينە ناو شەھيدەكانى خۆمانەوه".

ئەوانە بە كۆمەكى كۆمارى ئىسلامى گەشەيانكرد و كۆمارى ئىسلامى بەتەواوى پىشتىوانى لە بزوتنەوهى ئىسلامى دەكرد، نەك لە يەكگرتوى ئىسلامى، بەلام چونكە ئەوانە مەسەلەكەيان لەسەر بناغەى بىروباوهر نەبو، زۆرى و بۆرى بو، ھەمو جۆرە كەسىكىان كۆدەكردەوه، بۆيە جۆراوجۆر خەلكيان كەوتەناو، بەھۆى ئەوهى كە ھەندىكىان پىياندا بچنە ئەفغانستان و لەگەل تالىبان و قاعىدە بەيوەندى بكەن.

* رۆئى ئەو گروپە ئىسلاميانە لە كاتى خەباتى چەكدارىدا دژى رۆژم چى بو؟
- يەكگرتوى ئىسلامى لە شارەكاندا ھەبون، نازانم دەورىان چى بو؟ بەلام بزوتنەوهى ئىسلامى پىشمەرگەيان ھەبو، ناو بەناو دەھاتنە ناوچەكانى ئىمە، ئىمە لە ناوچەكانى خۆمان پىمان دابون، ھەندى جارىش بەشداريان لە شەرىشدا دەكرد، بەلام بە ژمارەيەكى كەم.

* ھۆى چى بو ئىسلاميەكان دواى راپەرىن بەخىرايى گەشەيانكرد؟
- كۆمەلىك ھۆ ھەبون بۆ گەشەكردنيان:
يەكەم: پىشتىوانى كۆمارى ئىسلامى بو بۆيان.
دووھەم: شەرى نىوان يەكئىتى و پارتى.
سپيەم: ھەزارى خەلكەكە، ئەوان ئىمكانياتيان ھەبو، يارمەتى خەلكيان ئەدا.

چوارەم: ئەو مەدە ئىسلاميەى لە دنيايدا ھەبو، لىرەش دەنگى داىەوه.

* ھۆى توندپەھوى ھەندى گروپى ئىسلامى چى بو؟ وەكو (ئەنساى ئىسلام) كە وایان لىبكات كارەساتى وەك خىلى ھەمە ئەنجام بدەن؟

- توندپەھوى ئەو گروپە فىكرى بو، ئەوانە جەماعەتئىكن لەسەر نەھجى (خەوارىج) دەپۆشتن. حادىسەيەكى مەشھور ھەيە لەسەر خەوارىجىەكان لىبان دەگىرەنەوه، دەلئىن (ئىبن قوتەيبە) يەكئىكە لە ئەسحابەكانى پىغەمبەر لە نزىك دىيەك بە تەنىشت ھەندى خەوارجدا تىدەپەرىت، دىيەكە ھى مەسىحىەكانە، لىتى

ده پرسن: په نیت چیه له سر نه بوبکر؟ ده لئ خهیره، ده لئ په نیت چیه له سر عوسمان؟ ده لئ خهیره، په نیت چیه له سر عومر؟ ده لئ خهیره، ده لئ په نیت چیه له سر عهلی؟ ده لئ عهلی له نيسلامدا زور شاره زا بوه، له قورئاندا زور شاره زا بوه، نجا ده يکون له سر نه وهی گوتویه تی، عهلی له مه سه له ی خه واریجا، خه واریجه کان ده یلین، هودنه ی کرد له گه ل معاویه شه په که ی نه کرد له سر نه وه، ده يکون. دواي ده چن ترئ ده کپن له مه سیحیه که، ده لئ پاره که چه نده، نامه وی به دیاری، نانا نیلا ده بی پاره که وه رگریت، گوناحه، نیوه نیبن خوبای سه حابه ی پیغه مه ر ده کون گوناح نیه، به لام ترئی من به خورای به رن گوناح! نه مه له عه قلبه تانه.

نه مانه جه ماعه تیک بون، کویرانه سواری عه قلبان بون، نه و عه ره بانه موه ته ریف و سه له فین، له و که سانه نه هه مو که سیان پی کافره جگه له خویان و نه وانه نه بیته وه کو نه وان خه واریجن. سه ید قوتب که به مفکری بیری نه مان دانه نریت، ده لیت ده بی خه لک موسولمان که ی نه وه، نه م سه له فیانه زور توندرون. دوهم: نه زانینه، کومه لیکي ساوای کوردی قورپه سه ریان که وتبوه به رده ست، به شی زوریان هه ژار و نه خوینده واریبون.

هه ندئ بوجونی خورافیان به ناوی نیسلامه وه بلاوکرد بوه، میشکیان پرکرد بون له و خورافه تانه، بون نمونه، وه کو نه و کورپی له هاوینی ۲۰۰۳ گيرا له کاتیکدا که ده ویست کاریکی تیروریستی بکات و خوشی بته قینینه وه، بییان گوتبو نه گه ر بته قینینه وه، نه و ۷ پری له به هه شت چاوه پروانت ده که ن. به و جوړه خه رافیاتانه خه لک فرپوده ده ن. که واته ته ته روفی فیکری لای سه له فیه کان، له جه هاله ت و ساده یی خه لکه که وه هاتوه.

* مه ترسی گشتی نه و گروپه نیسلامیانه، به تاییه تی موه ته ریفه کان بون دواوژی گه لی

کورد چیه؟

- مه ترسیه که نه وه یه، نه و گروپانه تیروریستن، سه روکه کانیان گریدراوی چه ند ده زگایه کی دهره وه ن و به کاریان دینن بون کاری تیرور و ناژاوه نانه وه و تیکدانی ناسایشی ناوچه که. نه گینا هیچ قابیلیه تی گه شه کردن و بونیان نیه، به بزوتنه وه یه کی جه ماهیری دانانرین.

هیزه کوردی و کوردستانیه کان

* یه کیتی و پارتی هه ره که یان کۆمه لینگ حیزبی بچوک و گروپی کوردی و کوردستانیان له دهوری خۆیان کۆکردۆته وه، نایا نه وانه چهند سه ره بخۆن و چهند نه توانن رۆئی تاییه تی خۆیان بیینن؟

- حیزبه کانی کوردستانی عێراق، به پای من دو بابه تن، بابه تیکیان حیزبی په سه نن، هه ن و بونه و په گیان هه یه، وه کو حیزبی زه حمه تکیشان، یا سۆسیالیست، نه وانه هه بون و له کاتی شۆرش و له ئیستادا درێژه به خه باتیان نه ده ن. هه ندیکیان تازه په یدابون وه کو پارتی پارێزگاران، هه ندیکیان له نه نجامی جیابونه وه ی حیزبه کان دروست بون، وه ک حیزبی بزگاری.

هه ندی هیزی تر هه ن، له نه نجامی جیابونه وه له هیزی تر، یان په کگرتنه وه ی چهند هیزیکی بچوکی تر، حیزبیک یان ریکخراویکی سیاسیان پیکهیناوه، نه وانه زۆربه یان ریکخراوی بچوکن، له به ره نه وه ی بچوکن توانای دارایی و ئیدامه ی خۆیان نیه و توانای سه ره بخۆیی ته واویان نیه.

نه وانه هه ندیکیان له گه ل یه کیتیدا هاوپه یمانن و یه کیتی مه رجی له سه ر دانه ناون، به راستی یارمه تیان ده دا به بی مه رج، نه وان ده توانن هه لویستی سه ره بخۆیان هه بی ت.

نه وانه دو جۆریان هه یه، هه ندیک هه نه فۆتۆکۆپی کراون، به تاییه تی له هه ولێر، کۆمه لیک خه لک هه بون، له به ر نه وه ی حیزبی سۆسیالیست لای ئیتمه هه یه، نه وان هه ستاون دو سی که سیان له سۆسیالیست فۆتۆکۆپی کردوه و گوتویانه ئیوه سۆسیالیستن. یان ماده م بزگاری لای ئیتمه هه یه، شتیکیان دروستکردوه به ناوی بزگاری، و اتا له ناوچه ی پارتی کۆمه لیک خه لک فۆتۆکۆپی کراون، دژی حیزبه په سه نه کان که لای ئیتمه ن، به لام بچوکن.

* بۆ یه کیتی ههول نادات، نهو حیزبه بچوکانه بکات بهیهک، نهوکاته مهعقولتر دهبن و بهیهکهوه گهورهتر و بههیزتردهبن؟

- یه کیتی ههول دهدات و هانیان نه دات، یه کبگرن و ببنه یهک حیزب، نهوانه هه مویان له یهک نزیکن، به لام خووت دهزانی بارودوخه که هیشتا نهگه یشتوته نهو قوناغهی قه ناعه تیان بیت که به کتر بگره وه .

* بونی نهو هیزه کوردیهه بچکولانه سویدیان بۆ نیستای کۆمهنگای کوردی چیه، نه کاتیکیدا که ناتوانن خویان بژنن و هه میسه چاوه رتی هاوکاری و یارمه تی هیزه سیاسییه گه ورهکانن؟

- بیگومان هه مو شتیکی لایه نی باشی و خراپی ههیه، شتیکی نیه له دنیا هه موی باشی بیت، یان هه موی خراپ بیت. لهو بواره دا که خه بات دهکن و هاوکاری یه کیتی و میلله ت دهکن، نهو بیگومان سویدیان ههیه، له لایه کی تر که به پچرپچری له ناو بزوتنه وهی کوردیدان، نهوه جوړیکه له په شیوی و ئاژاوه، به زیان دهگه پیتته وه .

* یه کیتی نیشتمانی یارمه تی ماددی زور نهو پارتانه نه دات، بۆچی نهو یارمه تیه له سه ر بناغهی نهوه نه بیت که نایا نهو حیزبانه چهند چالاکن له گۆره پانی خه باتدا، چهند کارنه کن، چهند پینشه رگه یان ههیه، چهند نه ندامیان ههیه، چهند نه توانن له گۆرانی کۆمهنگادا رۆل ببینن؟

- نهو یارمه تیه له سه ر نهو بناغه یهیه، واتا نهگه ر پارتیک بچوک بیت، نهوا رهنگه مانگی دههزار دینار وه ر بگریت، حیزبیکه تر که پینشه رگه ی ههیه و موچه ی ۷۰۰ پینشه رگه ی وه رده گریت، به لام رهنگه خو ی سه سده زاری بدریتی له راستیدا ره چاوی نهوه کراوه له یارمه تیه کاندایا .

* نهو گروپانه چهند به شداریون له پرۆسه ی ناشتی نیوان یه کیتی و پارتیدا؟
- به نیسه بت نهو حیزبانه ی که له ناوچه ی ئیمه ن، هه موویان له ۳۱ ی ئابدا هه لویتسیان هه بوه، هه مویان دژی نهو هیرشه ی عیراق بون، دژی هاوکاری پارتی بون له گه ل حکومه تی به عس . هه ندیکیان بهر شالوی نهو هیرشه که وتن و پارتی باره گاکانی گرتن و له ناوچه ی خویان لیاندان، چونکه دژی داگیرکردنی هه ولیربون له لایه ن حکومه تی عیراقه وه و دژی هاوکاری پارتی بون له گه ل حکومه تی عیراق .

ئەوانە بۆلاوكراروھيان دژى ھاوكرارى بە عس و پارتى دەركرد و ھەلۆيستيان و ھەرگرت. ئەوانە بە پىتى تواناى خۆيان بە شداريانكرد لە شەپى پزگاركردى ناوچەكانماندا، وەك ھىزەكانى حىزبى زەحمەتكىشان، لە ھەندىك جىگادا، بۆ نمونە، ھەمەى حاجى مەحمود بەخودى خۆى بە شدارى لە شەپەكاندا دەكرد. بە ھادىن نورى خەلكى نەبو، بە لام خۆى ھاتەدەرى و ھەلۆىستى و ھەرگرت، ئەو ھەشى ھەبو خستىە مەيدانى شەپەكەو، واتا ھەرىكە بەگوڤىرەى تواناى خۆى بە شدارىكرد.

توركمان لە عىراق و كوردستاندا

* دىنە سەر مەسەلەى توركمان، رىژەى توركمان لە عىراق و كوردستاندا چەندە؟

- ئەگەر بىت و ورد ببىنەو ھە سەرژمىرە كۆنەكانى كاتى عوسبەت ئومەم، كاتى كە ئىنگلىز لە عىراق دەسەلاتداربو، تەماشە دەكەين لە ھەمو ناوچەى عىراقدا، ژمارەيان لە سنورى سەد ھەزارىك دەبىت. ئەو كاتە كە عىراق بە سىن ملىۆن دادەنرا، ئىستا ئەگەر عىراق ھەشت جار زىادىكردبىت، ئەوانىش ھەشت جار زىادىان كرده. دەبى لە سنورى ھەوت سەد، ھەشت سەد ھەزارىك بن لە كوردستان. بە بۆچونى من، توركمان لە عىراقدا ناگەنە ملىۆنىك، پەنگە لە نىوان ۷۵۰ تا ۸۰۰ ھەزاردين.

* بۆچى توركمانەكان پىش راپەرىن وەكو ھىزى سىاسى نەھاتونەتە ناو گۆرەپانى

خەباتەو؟

- چەند ھۆىك ھەبە بۆئەو:

بەكەم: توركمانەكان حىزبىيان نەبو، حىزبى ئەوتۆيان نەبو، بتوانن سەركردايەتى خەباتىيان بكات.

دوھم: توركمانە توندەرەوكان ھەمىشە چاويان لەو بو، لەدەرەو، لە توركياو ھە يارمەتى وەر بگرن، بە پىتى سىاسەتى توركيا خۆيان گونجاندو، سىاسەتى توركياش سىاسەتىك بو لەگەل عىراقدا تەبابو.

سییه م: تورکمانه کان دو گروپ بون، ئیسلامی شیعه دژی پژی می عیراق بون و خه باتیان کردوه و قوریانیانداوه و سهدان شه هیدی تورکمان ههیه، حکومت زوری لی ئیعدامکردون و لئی کوشتون.

تورکمانه کانی تریش، به تاییه تی ئهوانه ی له گه ل ژیمدا هاوکاریان نه کردوه، حکومتی عیراق نازاری داون و چهوسانونیتیه وه.

چاره م: گیروگرفتی تورکمان ئه وهیه که په رتوبلاون، له یهک ناوچه ناژین. بۆ نمونه، له ته له عفر هه ن، دوسه د کیلۆمه تر له پردیوه دوره، له وئ هه ن، له پردی تیپه ره دیتته که رکوک، له که رکوک هه ن، له که رکوک بۆ له دوز هه ن، له دوز بازده بۆ کفری، له وئ هه ن. له کفری سه د کیلۆمه تر بازده له خانه قین هه ن، له به غذا هه ن و به و شیوهیه .

ئه وه نیه بلتین له ناوچه یه کی جوگرافی دیاریکراو ژیا بن، ئه و په رتوبلاویه یان یارمه تی ئه وه ی نه داون هه مو یه کب ن.

پینجه م: ناکۆکی هه یه له نتوان شیعه و سونه ی تورکماندا، شیعه یان جۆریک بیرده کاته وه، سونه یان جۆریکی تر بیرده کاته وه .

شه شه م: له ناو تورکمانه کاندایا جولانه وه یه کی هه لقاو له ناو جه ماوه ره که یاندا په یدانه بو که بتوانی خه لکی تورکمان بۆلای خۆی رابکیشیت و بتوانی جه ماوه ر کۆبکاته وه، بۆیه نه یانتوانیوه ئه و ده وره ی پتویسته و شایسته ی ئه وانه ببینن، به تاییه تی له پیش راپه رینه وه .

* تورکیا چون دهروانیتته رۆنی نوی هیزه تورکمانیه کان؟

- ئه وه هه ندی هۆی هه یه، یه که م: زۆلم و زۆریکی زۆریان له سه ره، وه کو کورد ده ره ده ربون و راگو یزراون، ته عریب کراون، حکومتی عیراق دانی به بونی تورکماندا نه ناوه و گوتویه تی تورکمان نییه و ناچار یان کردون بلتین، یان ئیمه کوردین یان عه ره بین. که زۆلم هه بو، ره د فیعل ده بی، موباره زه یه خه بات دژی زۆلم له زۆلم کردنه وه په یداده بیت.

دوه م: که چا و له کورد ده که ن و ده لئین برا کورده کان راپه رپوون و حیزب یان هه یه و ریکه خستنیان هه یه و ئه وانیش خۆیان به دواکه وتو ده زانن، ئه وانیش وه ک کورد هیزی سیاسی خۆیان نه بیت.

سییه م: هه مو دنیا باس له مه سه له ی مافی مرۆف ده کات، ئه وان ئومید یان به وه هه یه، ئه گینا به راستی من ده وری تورکیا زۆر به گرنگ نابینم.

تورکيا تا پېنچ، شەش سأل پېش ئىستا، باسى تورکمانى نە دە کرد! . من له بېرمە، چوم بۆ تورکيا، ئەو وەختە خانم چيلەر سەرۆک وەزيران بو، پېم گوت، "ئيوه بۆ بەرگري له تورکمان ناکەن؟ بۆچی له سەريان هەلنادهنئ؟".

جاران تورکيا لەسەر تورکمانى ژێر دەسەلاتى رژېم هەلى نەئەدايه، تورکيا هەر باسى تورکمانى ناوچەى کوردستانى دە کرد، ئىستا ۱۰٪ تورکمانى عىراق له ناوچەکانى ئىمەن، ۹۰٪ له ژێر دەسەلاتى حکومەتى عىراق بون، باشە بۆچی تورکيا دژى چەوسانە وەى تورکمان له عىراق نارەزايى دەرنەئەبرئ، تەنھا باسى کەمايەتەکی تورکمان دەکەن، له هەريمى نازادکراوى کوردستانن و بە نازادى و سەرفرازى دەژين.

* بە پىنى ئەو پىنگەتەيان کە باستکرد، نايان تورکمان له دواوژى عىراقدا نەتوانن چ رۆنى ببينن؟

- دياره تورکمان چ رېگايەک دەگرئ، ئەگەر رېگاي ديموکراسى و رېگاي مافى مرؤف بگريئ، ئەوا دەتوانن پارسەنگ بېت لەگەل کورد و هيزه ديموکراتەکانى عىراق بۆ پېشخستنى رەوتى ديموکراسى. ئەگەر لايەنى ئىسلامى بگريئ، دەتوانن دەور ببينن له پېشخستنى کۆمەلگاي ئىسلامى. بە چ رېيەک دەپوات و چ رېيازىک هەلنەبژيئ، ئەو برپارى ئەو دەدات چ دەوریک بتوانن ببينن .

بەلام بەرژەوهندى کورد لەو دەدايه، لەگەل تورکمان تەبابئ و پېکەوہ گيروگرفتەکان چارەسەر بکەن و پېکەوہ خەبات بکەن بۆ نەهيشتنى زولم و زورى نەتەوايەتى، بۆ نەهيشتنى پاکتاوکردنى رەگەزى، بۆ گەرانەوہيان بۆ ئەو شويتانەى، لىئى دەرکراون. پىويستە کورد هەول بەدات، تورکمان پابکيشن بەلای خۆيدا، بۆئەوہى کورد و تورکمان وەک برا بەيەکەوہ بتوانن بەرگري له مافەکانى خۆيان بکەن.

که‌رکوک و تورکمان

* گیروگرقتی تورکمان به که‌رکوک‌هه به‌ستراوه، به‌پای تو نایا که‌رکوک کوردستانه، یان شاری برابه‌تیه، یان شاریکی عیراقیه، یان شاری کورد و عه‌ره‌ب و تورکمانه، چون نه‌توانریت نه‌و پینکه‌وه‌ژئانه بیته‌کایه‌وه؟

- خزی شک له‌وه‌دانیه که که‌رکوک شاریکه له کوردستان، نه‌گه‌ر بگه‌رپینه‌وه میژو، ته‌ماش‌ا ده‌که‌ین، که‌رکوک شاریکه له کوردستان، نه‌گه‌ر بگه‌رپینه‌وه سه‌ر نه‌و گه‌ریدانه‌ی که هه‌ر له دیر زه‌مانه‌وه ده‌هاتن بۆ ناوچه‌که، هه‌مویان گوتویانه که‌رکوک شاریکی کوردستانیه. هه‌تا له زه‌مانی عوسمانلیدا و له ئینسکلۆپیدیای عوسمانی که به (قاموس الإعلام) ناسراوه، باسی که‌رکوک ده‌کات، ده‌لایت (که‌رکوک شاریکه له شاره‌زوری کوردستان، سێ له‌سه‌ر چواری کورده و چاره‌که‌که‌ی تری تورکمان و عه‌ره‌ب و خه‌لکی ترن). له کاتی ئینگلیزدا نه‌وان سه‌رژمیریان کردوه، له‌ویشدا به‌شی زۆری که‌رکوک کورد بوه، عوسبه‌ت ئومه‌م هاتوه لیژنه‌ی عوسبه‌ت ئومه‌م ئینگلیز و تورک و عیراق سه‌رژمیریان کردوه، له هه‌مویاندا کورد به‌شی هه‌ره زۆره‌که‌ی ناوچه‌که بوه.

به‌لام جیاوازی له نێوان نه‌و سییه له‌سه‌ر ژماره‌ی تورکمانه، له‌سه‌ر ژماره‌ی زیاده‌ی کوردیشه، بۆنمونه، ئینگلیز و عیراق و تورکیا هه‌رسێک له‌سه‌ر نه‌وه ریکه‌وتون که به‌شی زۆری خه‌لکی ناوچه‌که کوردن.

بریارێ عوسبه‌ت ئومه‌م که داویتی، بریارێکی نێوده‌وله‌تیه، ده‌لایت: "پاش نه‌وه‌ی مورپاچه‌ه‌ی هه‌مو کتیبی جوگرافیه‌کانی کۆنمان کردوه، هه‌مو نه‌تله‌سه‌کانمان بیینی، بۆمان ده‌رکه‌وت بۆرێک له بۆژان نه‌و ناوچه‌یه‌ی کوردستانه، عیراق نه‌بوه، سنوری عیراق له تکریت تینه‌په‌ریوه، له جبه‌ل حه‌مرین به‌ره‌و هه‌ورازه‌وه نه‌وه کوردستانه".

بریارێک هه‌بوه له دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی عیراقه‌وه، بۆنه‌وه‌ی که ریزه‌ی کورد له که‌رکوک که‌مبکریته‌وه، کۆمه‌لێک کاریان بۆ نه‌و بریاره کردوه:

پیلان ئەو بو، که لیوای هەولێریان دروستکرد، هەولێر قەزایەکی سەر بە کەرکوک بو، کۆیەش قەزایەکی سەر بە کەرکوک بو، لە زێ بەولاو لەتیان کردووە، لە دوکانەو بەولاو که دیتەخوارێ، لێیانکردووە، هەولێر و کۆیە و مەخمور و شەقلو و ئەوانەیان لێکردووە، تەنھا بۆئەوێ نیسبەتی کورد که مبیتهوه، دواى ئەو لە سالانى سیه‌کانه‌وه عه‌ره‌بیان هه‌تا بۆ حه‌ویجه و ئاوه‌دانیان کردووه .

شەریکەى نەوت، هەمیشە هەولێ داوہ هەتا بکری کورد دانەنێن، عەره‌ب و ئاسوری و تورکمان دابنێن، دواى ئەو و یستویانە وردە وردە ژمارەى کورد که‌مبکه‌نه‌وه، بە‌لام له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا هەر کورد بە زۆرینه ماوه‌ته‌وه، لیوای کەرکوک هەتا لە سەرژمێرى ١٩٥٧ دا، بە‌شى زۆرى هەر کوردبوہ .

* گرنگی کەرکوک بە‌نه‌وته‌که‌وه‌یه، ئەگەر دەرکه‌وت ماوه‌یه‌کی تر نەوت له‌ کەرکوکدا نایه‌یت، نەوت له‌ سلێمانی دۆزراوه‌وه، ئایا گرنگی کەرکوک یان کوردستانیه‌تی کەرکوک، یان ئەم هه‌مو شەه‌ری له‌سەر کەرکوک ئەکری و کرا، ئەمینیته؟

- من پێموایه حکومه‌تى عێراق گرنگی داوه به‌ نه‌وتی کەرکوک، بۆ نمونه، له ١٩٨٢ و ١٩٨٤ که گه‌فتوگومان هه‌بو له‌گه‌ڵ حکومه‌تدا، سه‌دام له‌ کۆبو‌نه‌وه‌یه‌کی ره‌سمی به‌ ئیمه‌ی گوت: "من نالیم کەرکوک شارێکی عه‌ره‌بیه و ناشلیم شارێکی کوردیه".

میژونوسه عێراقیه‌کان وه‌ک (عه‌بدولره‌زاق ئەله‌سنی) نوسیویه‌تی ده‌لێت: "سنوری کوردستان له‌ شاخی حه‌مرینه‌وه ده‌ست پێده‌کات، به‌لگه‌نامه‌یه‌ک، که ناسریه‌کان و به‌عسیه‌کان و قه‌ومیه‌کان له ١٩٦٢ داویانه‌ته عه‌بدولناسر، نوسیویانه که سنوری کوردستان له‌ شاخی حه‌مرینه‌وه ده‌ست پێده‌کات".

سه‌دام حسین خۆی له‌ وتاریکیدا، که له‌ هه‌ولێر خویندویته‌وه، باس له‌ مافی کوردی ده‌کات، که‌رکوک ده‌خاته ناو کوردستانه‌وه، به‌لام مه‌سه‌له‌که ئەوه‌یه که ده‌لێن: "که‌رکوک ده‌بیته‌ بناغه‌یه‌کی ئابوری بۆ پزگار بون، بۆ دروستکردنی ده‌ولته‌ی کوردی"، ئەو له‌ لایه‌ک، له‌ لایه‌کی تره‌وه، نەوت له‌ کوردستان گه‌لێک زۆره، ئیستا ئەو نەوته‌ی که له‌ کۆیە و شیواشووک و له‌ هه‌ولێر هه‌یه، له‌ و سێ سوچی پردی و هه‌ولێر و دوکان هه‌یه، گه‌لێک زۆرت‌ره له‌ نه‌وتی ئیحتیاتی کەرکوک، جۆره‌که‌شی له‌ نه‌وتی کەرکوک باشتره، بۆیه حکومه‌تی عێراق هه‌ولیداوه هەر جیگه‌یه‌کی نه‌وتی تییدا به‌ کوردی لێ دوربخاته‌وه .

بۆ نمونه، چالی مه‌خمور و ده‌شتی دزه‌یی و قه‌راج به‌ برپاری حکومتی عێراق خرایه‌ سه‌رسنوری حوكمی زاتی، به‌لام له‌ دوایی كه‌ نه‌وتی تئیدا ده‌ركه‌وت، له‌ سنوری حوكمی زاتی لاینبرد.

سیاسه‌تی شوڤینی نیستیعماری داگیرکه‌رانه‌ی عێراق، هه‌میشه‌ هه‌ولیانداوه‌ كورد له‌ بناغه‌ ئابوریه‌كه‌ی بېریت، هه‌ولیانداوه‌ ناوچه‌ كوردیه‌كان، به‌ كه‌ركوكیشه‌وه‌، له‌ ناوچه‌ی كوردستان دا بېریت.

گرنگی كه‌ركوك هه‌ر ئه‌وه‌ نیه‌ كه‌ شارێكه‌ نه‌وتی تئیدایه‌، به‌لكو پیش ئه‌وه‌ش شارێکی دیرینی كوردستانه‌. شارێكه‌ له‌ زه‌مانی گۆتی و لؤلوه‌ ناسراوه‌، شارێكه‌ له‌ ناوچه‌یه‌کی زه‌راعی باشدا، شارێكه‌ له‌ پوی میژویه‌وه‌ په‌یوه‌ندییه‌کی رۆحی به‌ كوردستانه‌وه‌ هه‌یه‌، بۆماوه‌یه‌کی زۆریش پایته‌ختی شاره‌زور بوه‌.

حیزبی شیوعی عێراقی

* با بئینه‌ سه‌ر مه‌سه‌له‌ی حیزبی شیوعی عێراقی، ئایا هیج کاتی له‌ ژاننا و بستوته‌ بېیتا به‌ ئەندامی حیزبی شیوعی عێراقی؟

- من له‌ هیج کاتیکی ژیاندا، نه‌موسته‌ بېم به‌ ئەندامی حیزبی شیوعی، به‌ تاییه‌تیش پاش ئه‌وه‌ی هه‌ندیک فام کرده‌وه‌ و زیاتر له‌ حیزبه‌که‌ گه‌یشتم.

له‌ سه‌ره‌تای ژبانی سیاسیم، له‌ سالی ۱۹۴۶ وه‌، په‌یوه‌ندییه‌کی زۆر توندوتۆلم له‌ گه‌ل په‌کێک له‌ کادیره‌کانی حیزبی شیوعی هه‌بو، ناوی فاتیح په‌سول بو. ئه‌وکاته‌ فاتیح ره‌سول چه‌ند قوتابیه‌کی سه‌ره‌تایی کۆده‌کرده‌وه‌، په‌کێکیان من بوم و ناویه‌ناو قسه‌ی بۆ ده‌کردین و هانی ئه‌داین که‌ بچین له‌ کتێبخانه‌ی کۆیسنجق له‌ کۆیه‌ بخوینینه‌وه‌ و کتیب وه‌ر بگرن و ببین به‌ مشتەری. ئه‌و کتێبخانه‌یه‌ سه‌ر به‌ حیزبی شیوعی عێراقی بو، هه‌رچه‌نده‌ من زۆر له‌ کتێبه‌کان نه‌گه‌یشتم، به‌لام زۆربه‌یان ده‌رباره‌ی په‌کیتی سوڤیه‌ت و فکری چه‌پ بون، له‌وانه‌ کتیبی (صدیقنا الاتحاد السوفیتی) بو.

فاتیح په‌سول، ورده‌ ورده‌ باسی حیزبی شیوعی و بیروباوه‌ری پێشکه‌وتوخوازی بۆ ده‌کردین، په‌که‌م گيروگرفتی فکرم له‌ویوه‌ ده‌ستی پێکرد، گه‌یشتینه‌ سه‌ر مه‌سه‌له‌ی

(نومه). له وه وپیش من هه ندی قسم بۆ کرابو له سه رنه وه، بۆیه لیم پرسى: "ئایا حیزبى شیوعى کورد به میللهت ده زانی یان نا؟" گوتى: "نه خێر کورد میللهت نه و مه رجه کانى ستالینى تئیدا نییه"، گوتم: "باشه میللهت، گهل نه؟" گوتى: "نه خێر نه ویش نه، نه نا که مایه تیه کی نه ته وایه تیه، وه کو له به رنامه که ی فه هدا هاتوه".
 ئه وه لاهم ی فاتیح ره سوڵ سه ره تای دابرا و نا کۆکی بو له گهل ئه وه و حیزبى شیوعیدا و ئیتر نا کۆکی که وته نئوانمانه وه و له یه ک جیابوینه وه و ئه وه کتیبانه ی لای من بون بۆم که پانده وه.

* که ریم نه حه مده ی سکرته یری حیزبى شیوعى کوردستانى له یه ک دو شویندا گوتویه تی:
"نه گهر نه وه لاهم ی فاتیح ره سوڵ به و شیویه نه بوایه، نه وا نیتسا مام جه لال نه ندا مینکی حیزبى شیوعى ده بو"

- نازانم چۆن ده بو، به لām نه گهر وه لاهم که ی فاتیح ره سوڵ به و شیویه نه بوایه، نزیکتر ده بومه وه له حیزبى شیوعى، چونکه من بیروباوه پى مارکسیم پێباشبو، ئه وه هخته ش یه کتیتى سوڤیهت پشتگیری کوردستانى ئێرانى ده کرد و دهنگى دابۆه و به سایه ی سوڤیه ته وه، کۆمارى کوردستان دامه زابو. ئه وه بۆچونه له کوردستاندا باوو، سوڤیهت و مارکسیزم، کوردستان رزگاره کات و ئه وه ته نا رینگای رزگاریه، به لām ئایا نه بوم به ئه ندامى حیزبى شیوعى یان نا؟ نه وه یان نازانم.

* جگه له بیروباوه پى چه پره وى، چى تر له گهل حیزبى شیوعیدا کۆیده کردیته وه؟
 - دو سى شت هه یه، ده مه وى پیتبلیم. ئیمه له ناوپارتیدا، نزیک بوین له فکرى چه پ و مارکسیه ته وه، ئه وکاته پارتى خۆی به چه پ ده زانى و نوسینه کانى هه مزه عه بدوللا مارکسیانه بو، به بۆنه جیاوازه کانه وه وتارى مارکسى زۆر ده نوسرا، به تاییه تی له یادی شوڤشى ئۆکتۆبه ردا. ئیمه خۆمان له یه کتیتى سوڤیت به نزیک نه زانى و خۆمان به دۆستى سوڤیت دانه نا.

له به رنه وه ی مه لا مسته فا، وه ک سه رۆکی پارتى چوبو بۆ روسیا، سوڤیتمان به دۆستى خۆمان نه زانى. له کۆنگره ی دوهمى پارتیدا که له ئازارى ۱۹۵۱ له مالى عه لى حه مده ی له به غدا گیرا، به شى زۆرى لایه نگرى نه وه بون، پارتى بیروباوه پى مارکسیهت - لینینهت ته به نى بکات. من به ش به حالى خۆم، په یونديه کی ترم له گهل حیزبى شیوعیدا هه بو، نه ویش به شداریم بو له کۆنگره ی یه کتیتى قوتابیانى گشتى عیراقى له ۱۹۴۸دا، شیوعیه کان ربه ریان ده کرد و ئیمه ش تئیدا به شداربوین.

شیوعیه‌کان له‌ناو خۆیاندا پارچه پارچه بون، ئەوسەرده‌مە‌ی من له زانکۆی بە‌غدا بوم، نزیکترین کۆمە‌ڵ له ئیمە‌وه، کۆمە‌ڵی عەزیز شە‌ریف بو، بە‌ناوی (وحدة الشیوعیین العراقیین) کاریان دە‌کرد و رۆژنامە‌ی (النضال) یان دە‌رئە‌کرد، هۆ‌ی ئە‌و نزیک بونە‌وه‌یه دو خاڵ بون:

یه‌که‌م: عەزیز شە‌ریف کتیبێکی نوسی بو (المسالة الكردية في العراق) و بە‌شێ‌وه‌یه‌کی مارکسی لینی، باسی له مافی گە‌لی کورد کردبو. دوهم: له زینداندا عە‌بدولرە‌حیم شە‌ریفی برای له‌گە‌ڵ مامۆستا ئیبراهیم و جە‌لیل هوشیار له یەک شوێن بون، بە‌هۆ‌ی ئە‌وه‌شە‌وه پە‌ی‌وه‌ندی خیزانی دروست بو، بۆ نمونە که له‌سە‌ردانی خیزانی نیوان گە‌لاوێژخان و منالە‌کان له‌گە‌ڵ خیزانی عەزیز شە‌ریف پە‌ی‌وه‌ندی دروست بوو.

دوای ئە‌وه، بە‌هادین نوری هات و بو بە سکرتری حیزب. بە‌هادین نوری تە‌بە‌نی مارکسی دیموکراتی شە‌عبی کرد، له میساقی بە‌ناو (باسم) دا دایرپشتبو، باس له مافی چاره‌نوس دە‌کات بۆ گە‌لی کورد. له‌بەرئە‌وه ئیمە‌ش دیموکراتی شە‌عبیمان تە‌بە‌نی کردبو و له بە‌رنامە‌ی خۆماندا دامان پ‌شتبو، بە‌وه‌وه‌یه‌وه نزیک بوونە‌وه‌یه‌ک دروستبو.

هەر‌وه‌ها ئیمە رۆ‌لێکمان بینی له یە‌ک‌خستنه‌وه‌ی حیزبه شیوعیه‌کان، یه‌که‌م دە‌ستپێ‌شخە‌ری بۆ یە‌ک‌خستنه‌وه‌یان له‌م‌الێکی ئیمە بو، له‌لایەن پارتیه‌وه من و حە‌یبب که‌ریم تیی‌دا بە‌ش‌داربوین

له‌لایەن شیوعیه‌کان‌وه سه‌لام عادل هاتبو، له‌لایەن (رایة الشغیلة) و هە‌مزە سه‌لمان و له‌لایەن (وحدة النضال) یش‌ه‌وه عە‌بدولرە‌حیم شە‌ریف هاتبو، ئیمە ئە‌وانە‌مان کۆ‌کرده‌وه له ئە‌نجامدا (وحدة النضال و القاعدة) یه‌کیان‌گرته‌وه، حیزبی شیوعی مایه‌وه.

* حیزبی شیوعی پێش و دوای چوارده‌ی تە‌مموز، یه‌کێک بو له حیزبه هه‌ره به‌هیز و کاریگه‌رمه‌کانی عێراقی. بۆچی دوای ئە‌وه هه‌مو سائە، وا بچوک بونە‌وه و بون به حیزبێک که رۆ‌لێان نه‌بێت له گۆ‌رانی بنه‌رته‌ی له عێراقدا؟

- پێشی چوارده‌ی تە‌مموز، حیزبی شیوعی دە‌ورێکی گە‌وره‌ی نه‌بو، بچوک بون، حیزبی شیوعی له چله‌کاندا له ۱۹۴۸ - ۱۹۴۹ گە‌وره و به‌هیز بوو، پاشان شکان و توشی نوشستی هاتن. زۆر له سه‌رکرده‌کانی خیانه‌تیان‌کرد، ئە‌وانه بون به‌هۆ‌ی ئە‌وه‌ی نوشستی به‌ئین.

هتا به هادین نوری بو به سکرتر و مهسه له ی ئیعترافی راگرت، هرچه نده حمید عوسمان له زینداندا، ئیعترافی نه کرد، نه وه ی ئیعتیرافاتی له دادگا راگرت، به هادین نوری و حمید عوسمان بون، حیزبیا ن سه رله نو ئی بینا کرده وه .

حیزب دوا ی چواره دی ته مموز زۆر به هیزبو، نه ندام و دۆست و لایه نگیری زۆربو، جه ماوهره که ی ئیجگار زۆربو . باوهرکه به بی زیاده روه ی سه دی شه ست و پینجی عیراق له گه ل حیزبی شیوعی بو، هتا له کوردستان نه وان له پارتی زۆرتربون .

* به دهر له مانه، چ خالیکی هاویه شت له گه ل حیزبی شیوعی هه بو؟

- چهند شتیکی تریش هه بون، منی له گه ل حیزبی شیوعیدا کۆده کرده وه: له سا لی ۱۹۴۸ له پۆلی یه کی ناوه ندی بوم و هه لیا ن بژاردم به نوینه ری یه کیتی قوتابیا نی کۆیه . له کۆنگره ی یه کیتی قوتابیا نی گشتی عیراق که به سه رپه رشتی حیزبی شیوعی بو، له و ئی ئی مه وه کو پارتی هاوکاریمان هه بو له گه ل خویندکارانی شیوعی، نه وکاته له عیراق دو به ره هه بون، به ره ی قه ومیه کان و به ره ی دیموکراتیه کان . به ره ی دیموکراتیه کان، بریتی بون له: حیزبی شیوعی، حیزبی وه تانی دیموکراتی، حیزبی شه عب و پارتی، نوینه ری نه م حیزبانه له کۆنگره دا به شداربون .

من له قۆناغی ناوه ندی، وه ک نوینه ری قوتابیا ن دایا نا بوم، له ناو قوتابیا ندا نیوه ی ئی مه بوین و نیوه ی حیزبی شیوعی بون، به لام هاوکاریمان هه بو . هه روه ها له کۆنگره ی یه کیتی گشتی خویندکارانی عیراقیدا (الاتحاد العام لطلبة العراق) به شداربوم که به کۆنگره ی (سباع) ناوی ده رکرد .

ئیه هاوکاریمان هه بو له گه ل حیزبی شیوعی، تا توشی نوشستی هاتن و لیپرسراوه کانی ده ره وه یا ن خیا نه تیا ن کرد و هه رچی نه ئینی هه بو به حکومه تیا ن گوت .

* کئ بون نه وان ه ی خیا نه تیا ن کرد، شایه تیا ن له سه ر کیدا، دوا ی نه وه چاره نویسی حیزبی شیوعی به چی گه یشت؟

- نه وان ه ی خیا نه تیا ن کرد، بریتی بون له عه بدولره زاق عه بد، مالیک سه یف و نه وان ه شایه تیا ندا له سه ر یه هودا سدیق و نه وان ه ی خیا نه ته که یا ن کرد، شایه تیا ن له سه ر فه د و محمه د حسین شیببی و محمه د زه کی به سیمدا و له نه نجا مدا هه رسیکیا ن به ئی عدا مکردن دران و به وه ویه وه، حیزبی شیوعی توشی نه کسه یه کی

زۆر گه هاتن.^(۱)

ئەوکاتە ناکۆکی لە نێوان پارتی و حیزبی شیوعی سەری هەڵدا، لە سەر مەسەلەى ئەوەى که ئایا کورد دەبێت حیزبی سەریه‌خۆی خۆی هەبێت؟ لە کاری پۆژانەى خۆبەکاراندا، هاوکارى باشمان لە نێواندا هەبو، من خۆم هەمیشە لایەنگیری ئەوە بوم، ئێمە و حیزبی شیوعی پێویستە بەیەکەوه هاوکارى بکەین، چونکه چومە جامیعه له به‌غدا، له‌ناو قوتابیه چالاک و رۆشنبیره پێشکه‌وتوخاوزه‌کاندا، شیوعیه‌کان زۆریه‌ی قوتابیانان پێک ده‌هینا و پۆلی دیاریان ده‌بینی.

هەرچەندە ناکۆکیشمان هەبو، بەلام بەیەکەوه هاوکارىمان ده‌کرد و لەسەر بنەمای (الوحدة و الصراع) کارمان ده‌کرد. لەسەر مەسەلەى یه‌کێتی قوتابیانى کوردستان، گيروگرفتیاں له‌گه‌ڵدا دروستکردین و هاتن به‌ گژماندا که دروستکردنى ئەو رێکخراوه، ده‌بێت به‌هۆی پارچه‌ پارچه‌کردنى قوتابیانى عێراق.

* بەلام حیزبی شیوعی به‌هۆی کێشه‌ ناوخۆییه‌کانیه‌وه، له‌و سالانه‌دا توشی پارچه‌ چارچه‌ بون.

- به‌ئێ له‌ سالانی ۱۹۵۲ - ۱۹۵۴ حیزبی شیوعی بو به‌ سێ رێکخستنی شیوعی، یه‌کێکیان حیزبی شیوعی به‌ ناوی (القاعدة) که‌ خۆی به‌ حیزبه‌ ره‌سه‌نه‌که‌ دائه‌نا و حەمید عوسمان سکرته‌ریان بو، حیزبێکی تر هەبو، به‌ناوی حیزبی شیوعی عێراقی (رایة الشغيلة) که‌ عەزیز محەمەد و جەمال حەیدەری رێبه‌ریان ده‌کرد، حیزبێکی تری شیوعی هەبو به‌ناوی (وحدة الشيوعيين) به‌ سه‌رۆکایه‌تی عەزیز شه‌ریف. ئێمە وه‌کو پارتی له‌گه‌ڵ حیزبه‌که‌ی عەزیز شه‌ریف نزیک بوین، چونکه‌ عەزیز شه‌ریف کتیبێکی زۆر نایابی به‌ ناوی (المسألة الكردية في العراق) نوسی، ده‌ریاره‌ی مافی کورد و مافی چاره‌ی خۆنوسین و ده‌ریاره‌ی یه‌کێتی عێراق، یه‌کێتییه‌کی به‌ زۆر سه‌پێنراوه، ئەو ناوی لێنابو (وحدة السلاسل و القيود) و به‌رگریه‌کی زۆر ئازایانه‌ی له‌ مەسەلەى کورد کردبو.

له‌ هه‌مان کاتدا ئێمە په‌یوه‌ندی خۆشمان نه‌بریبوو، نه‌ له‌گه‌ڵ (القاعدة) و نه‌ له‌گه‌ڵ (رایة الشغيلة) که‌ تازه‌ دامه‌زرابو. ئەوان زۆتر پێویستیان به‌وه‌بو، له‌ ئێمە نزیک بینه‌وه، له‌ کولیه‌ی حقوق عەبدولره‌زاق سافی له‌ من نزیک بو، سه‌رده‌میگ هەر من قسەم له‌گه‌ڵ ده‌کرد و شیوعیه‌کان مقاته‌ه‌یان کردبو.

له‌گه‌ڵ (القاعدة)ش، حەمید عوسمان سکرته‌ریان بو، په‌یوه‌ندیمان په‌یدا کردبو.

حه مید عوسمان ئەوکاته سکرتریبو، ئەویش له گه‌ل پارتی به هۆی نه‌ژادی ئەحمەدی عزیز ئاغاوه په‌یوه‌ندی په‌یدا کردبو و زۆر نزیک بوه‌وه، هه‌تا وا کاری تیکردبو، حیزبی شیوعی به‌جێ هێشت و هاته‌ ناو پارتیه‌وه .

له‌ دوا‌ی ئەو، سه‌لام عادل بو به‌ لێپرسراوی په‌که‌میان، له‌گه‌ل سه‌لام عادل نێوانمان باشبو. ئێمه‌ له‌و سه‌له‌دا پۆلێکی زۆر باشمان بینی، له‌ نزیک‌دنه‌وه‌ی هه‌ر سه‌ پاره‌که‌ی حیزبی شیوعی .

ئێمه‌ وه‌ک پارتی و هه‌ر سه‌ حیزبه‌ شیوعیه‌که‌، خۆمان به‌ چه‌پ و مارکسی ده‌زانی، چه‌ند کۆبوونه‌وه‌یه‌که‌مان له‌ مائی ئەحمەد هه‌مه‌ئهمین دزه‌یی کرد .

چه‌ندین کۆبوونه‌وه‌مان کرد و هانمان ئەدان په‌ک بگره‌وه . توانیمان په‌یوه‌ندی نێوان (وحدة الشيوعين) و (القاعدة) زۆر نزیک بکه‌ینه‌وه، عزیز شه‌ریف راو‌بو‌چونی مامۆستا ئیبراهیمی زۆر به‌لاوه‌ گ‌رنگ بو، مامۆستا ئیبراهیمیش ئامۆژگاری کرد و هانی په‌ک‌گرتنه‌وه‌ی ئەدان و گوتی: "ئێوه‌ له‌گه‌ل حیزبی شیوعی په‌ک‌بگره‌وه، ئەوان به‌ ناوی حیزبی شیوعیه‌وه‌ پێشتر ئیشیان‌کردوه‌، باشتره‌ ئێوه‌ بچه‌ ناو ئەوان و حیزبێکی به‌هێزتر دروسته‌که‌ن".

عزیز شه‌ریف، ئەو ئامۆژگاریه‌ی مامۆستا ئیبراهیمی قبول‌کرد، حیزبی (وحدة الشيوعين)، تیکه‌ل بو له‌گه‌ل حیزبی شیوعیه‌ ئه‌سلیه‌که‌ (القاعدة). ئەوه‌ هه‌نگاوێک بو له‌پێناو په‌ک‌یتێ شیوعیه‌ عێراقیه‌کان و سه‌لام عادلش نه‌رمیه‌کی زۆر باشی نواند، هه‌میشه‌ ئەوان پێیان ده‌گوتن ئینشیقاقی وخائین و ئینته‌ازی، ئەوانیش به‌ نه‌رمی وه‌لامیان ئەدانه‌وه، ئەوانه‌ سه‌هویان کردوه‌ و هه‌له‌یان کردوه . ئەیان گوت: "که‌ دروست کردنی حیزبێک به‌ناو شیوعیه‌وه‌ هه‌له‌ بوه‌، به‌لام ئەوانه‌ خه‌لکی تیکۆشه‌رن و پێویسته‌ ئێمه‌ پێز له‌ خه‌باتیان بگرین"، ئەوه‌بو له‌ سه‌رکردایه‌تی حیزب قبول‌کران .

به‌لام (رایة الشغيلة) ئاماده‌نه‌بون په‌ک‌بگرن، تا خالد به‌کداش سکرتری جارانێ حیزبی شیوعی سوریا، که‌وته‌ به‌ینه‌وه‌ و په‌کی خسته‌نه‌وه‌ .

* به‌ده‌ر له‌ کێشه‌ ناو‌خۆیه‌کانی شیوعی، په‌یوه‌ندی پارتی و شیوعی به‌ره‌و کوێ چو؟

- ده‌رباره‌ی په‌یوه‌ندی پارتی و شیوعی، دو پێشینه‌یه‌ بون: په‌ک‌تیکیان ه‌ی سه‌لام عادل بو که‌ ده‌یگوت: "ئێمه‌ هه‌مو ئەو کوردانه‌ی که‌ ئەندامی حیزبی شیوعین، ده‌نێرینه‌ ناو پارتیه‌وه‌ و پارتی ده‌که‌ینه‌ حیزبی پێشهره‌وی خه‌لکی کوردستان، به‌ مه‌رجێک هه‌ندیک له‌ کادره‌ پێشکه‌وتوه‌کانی خۆمان به‌مینه‌وه‌ به‌

ئەندام لە حیزبى شیوعیدا، ھەروەھا ھەندیک لە کادەرە مارکسیەکانى پارتیش بېنە ئەندام لە حیزبى شیوعى" ھەتا بەناو دەیگوت "یەکیکی وەکو مامۆستا ئیبراھیم بېیتە ئەندامى مەکتەبى سیاسى حیزبى شیوعى"، یاخود روى دەکرده من و ئەیگوت "لاویکی وەکو تو بېتە سەرکردایەتى حیزبى شیوعیەوہ".

بەلام پارتى ئەى گوت: "با ھەمو شیوعى و مارکسیەکان لەناو پارتیکدا یەکبگرن و سەرکردایەتیەکی ھاوبەش دروستبکەن"، واتە حیزبى شیوعى حیزبىکی سەر بەخۆبیت لە کوردستان و سەرکردایەتیە ھاوبەشەکە ھەردولا ئیدارە بکات. ھەروەھا لەناو پارتیدا ئەو بۆچونە ھەبو، سەلام عادل، زەمانە یەک بەت بۆئەوہى ئەو حیزبە بە ھەلە نەچیت و لانەدا و کادیرە سەرەکیەکانى ئەندام بن لە حیزبى شیوعیدا.

ئیمە لە میھرەجانى ١٩٥٥ دا لەگەل شیوعیەکان ھاوکاریمان کرد و من کرام بە جیگرى سەرۆکی وەفدى عێراقى، ھەروەھا لە میھرەجانى ١٩٥٧ دا، واتا ئیمە دۆستایەتیەکی باشمان لە نێواندا ھەبو، تا لقی کوردستانی حیزبى شیوعى بە سەرۆکایەتى کەمال فوئاد و ھەمید عوسمان و سەلح ھەیدەرى ھاتنە ناو پارتیەوہ، ئەو ھاتنە ناوہیە، ماوہیەک ساردى لە نێوانماندا دروستکرد.

* نایا بەشداری تو لە کۆنگرەى سباعدا بەناوی پارتییەوہ بو، یان وەک کەسایەتى مام جەلال و خۆتندکاریکی کورد بو؟

- کۆنگرەى سباع، کۆنگرەى یەکیتى خۆتندکارانى عێراق بو، لە نوێنەرى قوتابیانى قوتابخانە ناوہندى و ئامادەییەکان پیکھاتبو. من بەناوی کۆیەوہ چوبوم، بەلام ھەمو کەس دەیزانى من پارتیم، ھەروەھا من ھەلبێژیرام لەسەر نەسبەتى پارتى بو، چونکە نەسبەتیک درا بە پارتى و من وەک ئیحتیات دانرەم و وەک پارتى تەرشیح کرابوم. کۆنگرەى سباع کۆنگرە نەبو، تەنھا یەک کۆبوونەوہى کردنەوہى کۆنگرەکە بو لە گۆرەپانى سباع لە بەغدا.

* ئەو سەردەم و قوناقەدا، حیزبى شیوعى ئەو جەماوەر و دەسەلاتەى ھەبو، بۆچی سەرکەوتنى بەرچاوى بەدەست نەھینا و نەیانتوانى دەسەلات بگرنەدەست؟

- بۆچی حیزبى شیوعى سەرنەکەوت؟ بەرھەنى من رێبازەکەى نەگونجاو بو، ھەروەھا سەرکردایەتیەکی نەبو، رێبازى راست دەستنیشان بکات. سەردەمیک زۆر پۆشت بەدوای کەرىم قاسمدا، دروشمى (ماکو زەیم الأ کریم) یان ھەمیشە

دوپاتده کرده‌وه، دروشمیک بو عه‌بدولسلام دایه‌ینابو و نه‌وان کردبویان به دروشمی خۆیان. هه‌روه‌ها له کاتیکدا حه‌مله‌یه‌کی توند و تیز هه‌بو له‌سه‌ر عه‌بدولکه‌ریم، نه‌وان به‌وه‌وه نه‌ئه‌وه‌ستان که ته‌نها بلّین (الزعیم) به‌لکو ده‌یانگوت (الزعیم الأوحده). به‌رای من، حیزبی شیوعی نه‌و قوناعه‌ی تئیدابو باش هه‌لی نه‌سه‌نگاند که له قوناعی گۆرانی نیشتمانی دیموکراتیدایه. ده‌بویه حیزبی شیوعی هه‌ولّ بدات له واقیعه‌که تئیکات و بزانیته ناتوانی نه‌و حوکم له عیراق بگریته ده‌ست، چونکه هه‌مو ولاتانی دراوسی و ناوچه‌که ده‌که‌ونه دژی و روسیاش ناماده نه‌بو شه‌ری له‌سه‌ر بکات.

ده‌بویه حیزبی شیوعی نه‌و وه‌خته سیاسه‌تئیکی نه‌رمونیانی بگرتایه‌به‌ر، سیاسه‌تی به‌ره‌ی نیشتمانی و له‌گه‌ل حیزبه‌کانی تر هاوکاری بکردایه و له‌گه‌ل که‌ریم قاسمدا شتیک نه‌کات بیترسیئیت، چونکه عه‌بدولکه‌ریم قاسم زۆر یارمه‌تی حیزبی شیوعی نه‌دا.

له پاشان حیزبی شیوعی چه‌ند هه‌له‌یه‌کی کرد، له‌وانه نه‌وان خۆیان به کوئخای هه‌مو حیزبه‌کان دانه‌نا، هه‌روه‌ها له‌ناو هه‌مو حیزبیکدا جه‌ماعه‌تئیکیان دروست کردبو سه‌ربه‌خۆیانبون، بۆ نمونه، له‌ناو حیزبی (الوطني الديمقراطية) جه‌ماعه‌تئیکیان دروستکرد، له‌ناو پارتئیدا، هه‌مزه و نه‌ژادیان دروستکردبو که سه‌ربه‌خۆیانبون. نه‌مه‌ وایکرد له‌گه‌ل به‌شی زۆری پارتی و (الوطني الديمقراطية) نیوانیان خراپ بیته و ده‌یانویست شتی کارتۆنی دروست بکه‌ن، نه‌و سیاسه‌ته زیانیکی زۆری لئدان.

* له‌ناکوکی نیوان مه‌کته‌بی سیاسی و بارزانی، حیزبی شیوعی پشتگیری بارزانی کرد و دوا‌ی دروستبونی یه‌کیتی، هه‌تا ئیمروش حیزبی شیوعی زیاتر پشتگیری پارتی کردوه، هۆی نه‌و هه‌لۆسته‌یه‌ک لایه‌نیه‌چییه؟

- نه‌زانی چی؟ لێردا نه‌بئ شتیک بلّیم، له‌سالی ۱۹۶۴ که ریککه‌وتنی (مشیر - به‌رزانی) ئیمزا کرا، رای حیزبی شیوعی وه‌کو رای مه‌کته‌بی سیاسی وابو. نه‌و سه‌رده‌مه‌ لایه‌نگری نه‌و ریککه‌وتنه‌ نه‌بون و به‌ پیچه‌وانه‌وه، به‌یانئیکیان به‌ناوی لقی کوردستانه‌وه دژی نه‌و ریکه‌وتنامه‌یه‌ ده‌رکرد.

له‌و کاتانه‌دا، بروسکه‌ی پیروزیایی خروشوف (سکرتیری جارانی حیزبی شیوعی سوئیت) هات بۆ عه‌بدولسلام عارف که ریککه‌وتنامه‌که به‌ کاریکی باش باسده‌کات و مه‌دحی ده‌کات و به‌ کاری ده‌وله‌تی ناودار دانه‌نیت، ئیتر حیزبی شیوعیش دوا‌ی

ئەو بروسکە یە هەلۆیستیان گۆرپا و پشتگیری رێککەوتنامەکیان کرد .
 هەروەها دەربارە ی هەلۆیستی حیزبی شیوعی، مەسەلە یەک هە یە پێویستە باسی
 لێوە بکەیت، ئەویش ئەو یە کە بە هادین نوری دەلێت: "نوری شاوہیس ئەندامی
 حیزبی شیوعی بوە و خۆمان هێشتبومانەوہ لەناو پارتیدا"، کاتی خۆی لە ۱۹۵۹
 دا نوری شاوہیس لەگەڵ ئەوانە بوە بەلام لەگەڵ ئەوان نەچو، لەناو پارتی ماوہتەوہ .
 ئەگەر ئەو بۆچونە ی بە هادین نوری راست بێت، ئەوا نوری شاوہیس دەورێکی
 زۆر توندی بینی لە ناکۆکی نیوان بارزانی و مەکتەبی سیاسی و هانی ئەو
 ناکۆکیەیداوہ . من پێماوایە ئیستا کاتی ئەوہاتوہ قسە یەک بکەم و هیوادارم کە
 حەمید عوسمان و عەلی عەبدوللآ و ئەوانە ی ئاگاداری مەسەلە کە هەن، قسە ی
 لەسەر بکەن، چونکە ئەگەر وابێت، ئەوا بە شیکێ ئەو ناکۆکیە و زیادکردنی ئاگری
 دو بەرەکیە، دەگەرێتەوہ بۆئەو.^(۷)

واتا، ئەگەر نوری شاوہیس ئەندامی حیزبی شیوعی بو بێت و بەنەهینی هاتبێتە
 ناو پارتیەوہ، ئەوا بێگومان بە شیکێ زۆری ناکۆکیە کە ئەگەر پێتەوہ بۆ حیزبی
 شیوعی، مەبەستی بوە ناکۆکی بخاتە ناو ریزی بزوتنەوہ ی رزگارخوازی کوردەوہ .
 ھۆیکێ تر کە حیزبی شیوعی زیاتر بەلای بارزانی و پارتیدا دایشکاندوہ،
 دەگەر پێتەوہ بۆئەو ی حیزبی شیوعی ناکۆکیە ئایدۆلۆجییە کە ی لەگەڵ مەکتەبی
 سیاسی و پاشان لەگەڵ یەکیتی بو، چونکە مەکتەبی سیاسی و دوا ی یەکیتی
 بالی چەپی بزوتنەوہ ی رزگارخوازی گەلی کورد بون و خۆیان بە مارکسی-لینینی
 دەزانی، بە تاییەتیش کۆمەلە ی رەنجەران کە رێکخستنیکی چەپ بو . بۆیە ئەوان
 لەو رێکخستنە چەپە دەترسان، لە ھەمو شوێنیک منافەسە ی فکریشمان لەگەڵیاندا
 دەکرد و ئیمە خۆمان بە نوێنەری رەشوروتی کوردستان دەزانی، بۆیە ئەوان سلیان
 لە ئیمە دەکردوہ، نەک لە پارتی کە بنەمالە یەک سەرکردایەتی دەکات .
 جگە لەوہ ی رۆلی یەکیتی سۆقیەت، تا ئەم ماوانەش، پە یوہندیان لەگەڵ
 پارتی باشتربو لە ئیمە .

*** بۆچی حیزبی شیوعی لە کاتی دو حکومەتیدا لە کوردستان، تەنھا بە شدار ی حکومەتی
 ھەولێریان کرد؟**

- ھۆی ئەوہ بو، ئیمە کاتی ک لە ھەولێر بە ھۆی دەبابە ی سەدام حسین و ھیزی
 سوپای عێراقیەوہ دەرکراین، حیزبی شیوعی وای ھەستکرد، ئیتر یەکیتی بو
 بە ھیزیکی لاوہکی و وا بە ئاسانی ناگەر پێتەوہ سەر ساحە ی خەبات، بۆیە خیرا

بریاری به‌شداریدا له حکومه‌تی هه‌ولێردا. حیزبی شیوعی هه‌میشه هه‌ولێداوه، له‌گه‌ڵ ئه‌و لایه‌دابیت که هه‌یزی هه‌یه، وه‌ک چۆن له‌ دوا‌ی هه‌ره‌سه‌وه به‌ ته‌واوی هاوکاری به‌عسیان کرد.

* به‌ بۆچۆنی تو، حیزبی شیوعی نه‌توانی له‌م عێراقه‌ تازه‌یه‌دا که نه‌مه‌ریکا ده‌سه‌لاتی تێیدا هه‌یه، رۆڵیکی دیاربینی؟

- به‌ ره‌ئی من، حیزبی شیوعی له‌م عێراقه‌دا ده‌توانی رۆڵی هه‌یزیکی دیموکراتی پێشکه‌وتوخواز ببینی. رۆڵی هه‌یزیکی دۆستی کورد ببینیت، چونکه‌ لایه‌نگیری مافی چاره‌ی خۆنوسین و مافی فیدراڵه‌ و ده‌توانی رۆڵیکی گرنه‌گ له‌ دوا‌رۆژی عێراقیکی دیموکراتدا ببینی. گرنه‌گ ئێمه‌ یارمه‌تی حیزبی شیوعی عێراقی بده‌ین، بۆئه‌وه‌ی به‌هه‌یز ببه‌ته‌وه‌ و ببه‌رێته‌وه‌ و جینگه‌ی خۆی له‌ناو جولانه‌وه‌ی دیموکراتی عێراقدا بکاته‌وه‌.

هه‌یزی به‌ره‌ره‌کانی عێراقی

* نایا هه‌یزی به‌ره‌ره‌کانی عێراقی جاران، چه‌ند توانیان رۆڵی گرنه‌گ ببینن له‌ دژایه‌تی

سه‌دامدا؟

- ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ ده‌گه‌رێته‌وه‌ بۆ دو‌ خاڵ، یه‌که‌م: توانای حیزبه‌کان، دوهم: جدیه‌تی حیزبه‌کان، هه‌ندێ حیزب وه‌کو ئێمه‌، سه‌ره‌سه‌خت و راست و ئازابوین له‌ دوژمنایه‌تی کردنی حکومه‌تی به‌عس و زیانی زۆر و گرانمان لێداوه، ته‌ماشای ئه‌و به‌لگه‌نامانه‌ی حکومه‌ت بکه‌ که‌ گیراوه‌، بزانه‌ چه‌ند دژمنایه‌تی ئێمه‌یان کردوه‌.

هه‌ندێ هه‌یزی تر، وه‌ک ئه‌نجومه‌نی باڵای شۆرشێ ئیسلامی که هه‌یزیکی گه‌وره‌ی کاریگه‌ربون له‌ دژی سه‌دام و رژێمه‌که‌ی و زیانی زۆریان لێکه‌وتوه‌، یاخود هه‌یزیکی وه‌ک حیزبی ده‌عوه‌ که‌ خه‌باتی کردوه‌ و قوریانی زۆریانداوه‌ و زیانی زۆریان له‌ حکومه‌تداوه‌.

هه‌ندێ له‌و هه‌یزانه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی عێراق، توانیویانه‌ چالاکی دژی رژیم بکه‌ن،

من خهباتی دهره و هشم به لاره زۆر گرنگه، چونکه پیموایه له م سهرده مه دا پۆلی کاری دهره وه حاسم و چاره نوسسازه له بهرئه وه کهسانی وه کو دکتور چه له بی، یان دکتور نه یاد علاوی و چهنده ها کهسانی تر له دهره وه کاریان کردوه . بۆ نمونه له ئەمەریکا له کۆنگرێس و دهزگا جیاوازه کانی دهولت خه لکیان هانداوه له دژی سه دام، ئەو کاره ی ئەوان زۆر کاریگه رتر بوه له کاری ههنده ئی حیزبی تر که له عێراق بون، ئەو کارانه بون به یه کێ له هۆکانی ئەوه ی که زیاتر هانی ئەمەریکیاندا دژ به عێراق بۆ پوخواندن سەدام، له بهرئه وه نابیت پۆلی دهره وه ش له بیریکه ین .

* باشه ئەو حیزبانە ی تاکو ئیستا زیاتر له دهره وه بون، ئەتوانن له عێراقی تازهدا چ رۆلێک ببینن، به تایبه تی که له عێراقدا هیچ قورساییه کی سیاسیان نییه و خه لکی عێراق ئەوه نده نایان ناسی و ئەوان له ولاتی دراوسی و ئەوروپا کاریان کردوه .
 - ئەوه به نده به وه ی ئەو هیزانه چهنده توانن جه ماوهر له ده وری خۆیان کۆبکه نه وه، ئەگه ر بتوانن جه ماوهری زۆر کۆبکه نه وه، ئەوا ئەتوانن رۆلی باش و کاریگه ر له داها توی عێراقدا ببینن .

هه ر هیزه ش به قه ده ر خۆی ئەتوانیت پۆلی خۆی ببینی، بۆ نمونه حیزبی ئیسلامی عێراقی به کینکه له و حیزبانە ی که حیزبیکی سونی ئیسلامیه و توانیویه تی خه لکیکی زۆر له خۆی کۆبکاته وه . ههروه ها حیزبی شیوعی ورده ورده خه ریکه خه لک له ده وری خۆی کۆده کاته وه، بزوتنه وه ی ئیشتراکی عه ره بی به سه رۆکایه تی عه بدول ئیلا نه سراوی، دهستی کردوه و ورده ورده خه لک له خۆی کۆده کاته وه و ده یان و ده یان حیزب و گروهی بچکۆله ش له ملا و له ولا دروست بون که ئەگه ر هه مویان کۆبکه یته وه، هیزیکی گه وره یان لیدروست ده بیت .

* کۆبوونه و ی ئۆپوزسیونی عێراقی له لهنده ن و سه لاهه دین له ۲۰۰۲ دا، چ رۆلێکیان هه بو بۆ داها توی عێراق؟

- ئەو دو کۆنگره یه، چهنده کاریگه ریه کیان هه بوه له سه ر باری ئیستای عێراق: یه که م: ئیستا ئەو مه جلسه حوکمه ی عێراق که دروست بوه، به ری ئەو دو کۆبوونه وه یه یه و زوربه ی زۆری سه رکرده کانی هی ئەو دو کۆبوونه وه یه ن که له لهنده ن و سه لاهه ین پێش لیدانی عێراق له به هاری ۲۰۰۳ دا ئەنجامدرا .

دوهم: به‌رنامه‌ی له‌ندهن و سه‌لاحه‌دین رۆلی گرنگیان هه‌بو له‌ دارپشتنی به‌رنامه‌یه‌کی دیموکراتی په‌رله‌مانی فیدرالی بۆ عێراقیکی یه‌کگرتو، هه‌روه‌ها ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ی سه‌لماند به‌سه‌ر بزوتنه‌وه‌ی دیموکراتی ئیسلامی و نه‌ته‌وایه‌تی عه‌ره‌ب له‌ عێراقدا، هه‌لگرتن و سه‌پاندنی ئه‌و دروشمانه‌ فه‌زله‌که‌ی ده‌گه‌ پێته‌وه‌ بۆ کۆنگره‌کانی له‌ندهن و سه‌لاحه‌دین.

سێیه‌م: ئه‌و ته‌باییه‌ی له‌ نێوان حیزبه‌کاندا هه‌یه‌، ئه‌وه‌ش له‌ ئه‌نجامی ئه‌و دو کۆنگره‌یه‌ دروست بوه‌.

چوارهم: ئه‌و ته‌باییه‌ی گوايه‌ له‌ نێوان ئه‌ندامانی مه‌جلیسی حکوم په‌یدا بو، به‌ری ئه‌و کۆبونه‌وانه‌یه‌. جگه‌ له‌وه‌ی پۆلی بینی له‌ پوختانی پزیم، ئاسانکردنی کاری هاوپه‌یمانانیش بو بۆ سه‌رنگوم کردنی سه‌دام.

* بێجگه‌ له‌ حیزبه‌کانی به‌شداربوی له‌ندهن و سه‌لاحه‌دین، ئایا کام له‌و حیزبانه‌ی ئێستا له‌سه‌ر گۆره‌پانی سیاسی عێراقن، ناماده‌ن پشتگیری مه‌سه‌له‌ی فیدرالی هه‌تا جیاپونه‌وه‌ی کورد بگه‌ن له‌ عێراق؟

- هه‌یج حیزبیک نیه‌ پشتگیری جیاپونه‌وه‌ی کورد بکات، هه‌یج حیزبیکم نه‌دیوه‌ پشتگیری جیاپونه‌وه‌ بکات، به‌لام چ به‌شداربوانی کۆنگره‌ی له‌ندهن و سه‌لاحه‌دین و چ ئه‌وانه‌ی له‌ ده‌ره‌وه‌ی کۆنگره‌کان بون، وه‌کو حیزبی ئیسلامی عێراقی که‌ له‌گه‌ل ئێمه‌ پڕۆتۆکۆلی ئیمزاکرد و داوای عێراقیکی دیموکراتی په‌رله‌مانی فیدرالی ده‌که‌ن، بۆ نمونه‌ سه‌رۆکه‌که‌یان دکتۆر موحسین عه‌بدولحه‌مید له‌ کۆبونه‌وه‌ی مه‌جلیسی حوکمدا پڕۆژه‌یه‌کی پێشکه‌شکرد و قبۆلکرا، که‌ ده‌لێ: "ئێمه‌ عێراقیکی دیموکراتی په‌رله‌مانی فیدرالی و سه‌ربه‌خۆمان ده‌وێ که‌ رێز له‌ ئیسلام و بیروبوای زۆریه‌ی عێراقیه‌کان بگرێت".

هه‌روه‌ها بزوتنه‌ی سۆسیالیستی عه‌ره‌بی، له‌ به‌رنامه‌که‌یدا نوسیویه‌تی: "ده‌بێ ئیقلیمی کوردستان، فیدرالی بدریتێ له‌سه‌ر بناغه‌ی ئیقلیمی و به‌شه‌کانی تری عێراق له‌سه‌ر بنه‌مای لامه‌رکه‌زی".

هه‌روه‌ها حیزبی شیوعیش، به‌شداریی کۆبونه‌وه‌کانی له‌ندهن و سه‌لاحه‌دین نه‌بوه‌، به‌لام پشتگیری ئه‌وه‌ی کردوه‌ که‌ گه‌لی کورد پێویسته‌ مافی چاره‌نوس وه‌ربگرێ و داوای عێراقیکی فیدرالی کردوه‌.

* له ئیستادا نه بیت مهرجی کورد چی بیت، بو مامه نه کردن له گه ل هیز و لایه نه سیاسیه جیاوازمگانی عیراق؟

- نه بچ دو شت بیت، یه که م: ئایا نه و هیزانه تا چ پاده یه ک دیموکراتی بو عیراق دابین ده که ن، دوهم: تا چ پاده یه ک فیدرالی ده سه لمینن به و شیوه یه ی خۆمان ده مانه ویت، واتا فیدرالیکی ئیقلیمی خاوه ن ده سه لاتی ته واو له خاکی ته واوی کوردستانی عیراقدا.

* ئایا بو نه و مه به سته ی ناماژه ت پیندا، نه توانریت به ره یه کی فراوان له نیوان هیزی کوردی و عه ره بیدا دروست بکریت؟

- من پیم وایه ئیستا جوړیک له ریکه وتن هه یه له نیوان هیزه کوردی و عه ره بیه کاند، بۆ نمونه ریکه وتنکی مۆرکراو هه یه له نیوان ئیمه و نه نجومه نی بالای شوړشی ئیسلامی عیراقی که تییدا باسی عیراقیکی دیموکراتی فیدرالی و په رله مانی کراوه، هه روه ها باسی نه وه کراوه که مافی چاره نوس بو گه لی کورد له چوارچیوه ی عیراقدا دابینبکریت.

هه روه ها له گه ل حیزبی ئیسلامی و حیزبی شیوعی، هه مان ریکه وتنی دو قۆلیمان مۆر کردوه . که واته گرنگه ریکه وتنی له و جوړه له گه ل زوربه ی زۆری هیزه عه ره بی و عیراقیه کاند مۆربکریت.

پەراوێزەکان:

۱- ھەر سێ سەرکردەیی حیزبی شیوعی عێراقی، (یوسف سەلمان یوسف (فەد)، محەمەد زەکی بەسێم، محەمەد حسین شەیبی) لە ۱۴ شوباتی ۱۹۴۸ لەلایەن دەسەڵاتدارانی پاشایەتی عێراقەوە نیعدام کران.

۲- بەھادین نوری، لە ۱۶/۳/۱۹۲۷ لە قەرەداغ لە پارتیزگای سلیمانی لە دایک بوو و لە ۱۹۴۶وێ بوو بە ئەندامی پارتی کۆمۆنیستی عێراقی، لە ۱۹۴۹ تا ۱۹۵۳ سکرێتێری ئەو پارتە بوو. لە ۱۹۹۴ رێکخراوێکی بەناوی "بزووتنەوەی دیموکراتی" دروستکرد، دەربارەی ئەندامی نوری شایس نوسیوەتی (بۆ قبوڵکردنی لە ح.ش.ع. جگە لە من، ھەریەکە لە سەلام عادل، زەکی خەیری و ئەبو عیس، ئاگاداریون و ئەندامیتیان قبوڵکرد. لە ھەمان شوێندا دەلیت، ناخر جار لە شوباتی ۱۹۷۹دا لە بەرلینی رۆژھەلات بێنیمەو، گوتی: ئێستاش ھەرەك جارانی کاتی قاسم، مەبەستی پەيوەندیەتی بە حیزبەو، بەھادین نوری نوسیوەتی و دەلی ئەم چاوپێکەتنەم بۆ عەزیز محەمەدیش گێرایەو. بیریوێرەکانی، چاپی یەكەم - تشرینی دوھەمی ۱۹۹۲ - لاپەرە ۱۸۴.

کوردی پارچه‌کانی تر...

کوردی تورکیا

* کوردی تورکیا چ کاریگه رییه کیان هه بوه له سهر کوردی عیراق؟

- من هیچ نه م بیستوه، کوردی تورکیا کاریگه ری بوبیت له سهر کوردی عیراق، به لام کوردی عیراق، کاریگه ری هه بوه له سهر کوردی تورکیا. بۆ نمونه، یه کیتی پۆلی گرنگ و کاریگه ری هه بوه له دامه زانندی پارتی کریکارانی کوردستاندا و یه کیتی مال و باره گاکانی خۆی بۆ (ئاپۆ) و لیپرسراوه کانی تریانی له شام کرده وه و هاوکاری زۆری کردون، له سهره تایی دروستبونیاندا و به هیزه فه له ستینه کانی ناساندن و چه کی دانئ و یارمه تی زۆری داون.

* هۆی چیبو بزوتنه وهی کورد له کوردستانی تورکیا له په نجاکان هه تا ناوه راستی

حه فتاکان، کپ بو و هیچ جولانه وه یه کی سیاسی دیاری نه بو؟

- کاک سه لاح، وه لامي ئه و پرسیاره، باسیکی میژویی ئابوری و سیاسی ده ویت، ئیستا ناتوانم وه لامیکی تیر و ته سه ل بده مه وه، به لام شتیکی ناشکرایه، تورکیا زۆر زه ختی کردۆته سه ر کورد، له به ره ئه وه نه یه توانیوه وه ک پیویست چالاک بیت. بۆ نمونه، هه تا ناوی کوردی و زمانی کوردی قه ده غه کردبو، هه مو ریگاکانی له هیزه سیاسییه کورده کان داخستبو، ماوه ی نه هیشتبو حیزبیک، یان جولانه وه یه کی کوردی دروست ببیت. له گه ل ئه وه شدا سه ره تایی جولانه وه ی کوردی هه بو، کورد ده گیان و زیندانی ده کران.

* که ی تۆ بۆ یه که مچار بیستت، هیزیک هه یه به ناوی (پ.ک.ک) و سه رۆکیکیان هه یه

به ناوی ئاپۆ؟

- میژوه که یه له یادنیه، به لام دوا ی کوده تاکه ی تورکیا بو له ۱۹۸۰ دا، ئیمه له سوریا بوین، بیستمان جه ماعه تیک کوردی تورکیا هاتون و ناویان له خو ناوه (ئاپۆچی) و دوا یی به ناوی (PKK) ناویان ده رکرد. هه ر له ویی ناکوکیان له گه ل

كۆمەلئىكى تىرى كوردستانى توركىيا ھەبو، ئىمە لە رىڭگاي نەجمەدىن بويكايە، بە سەلاح ناسرا بو لەگەل كەرىم ئەحمەد كەوتىنە نىوانيانەو، شەپەكە پابگىن و يەكتىرى نەكوژن، بە تايبەتى ھەردولايان ھەلھاتىون و ھاتبونە سورىيا، ئەوكاتە زانىم، گروپىك بەناوى پىكاكاو ھەيە .

* بۆچى لەناو ھەمو گروپەسىياسىيەكانى كوردستانى توركىيادا، پىكاكە توانى زىندوبىن و گەشەبكات و بەرمو پىشەو ېچى؟

- بەرەئى من، يەك ھۆى سەرەكى ھەيە، ئەويش ئەو ھەيە، كە پىكاكە، يەك خاسىيەتى گەشەكردنى كۆمەلگاي كوردى گەيشتبو، ئەويش ئەو ھەبو لە كوردستان لە چەرخى بىستەمدا و بۆئەو ھەي ھەر حيزبىك گەشەبكات، پىئوسىتە خەباتى چەكدارى بكات، بىن خەباتى چەكدارىيى و تەنھا بە خەباتى سىياسى و پىكخستن و ئىعلامى، كارى سىياسى ناچىتە پىشەو ھە .

پەكەكە ئەو پىگايەي گرتەبەر، پىگاي خەباتى چەكدارى و ھىزەكانى بردە شاخ و چالاكەكانىيان دەنگى داىو ھە لەناو كۆمەلانى خەلكدا، بو بەھىزىكى گەورە . ئەو حيزبانەي زۆر گەورەترىون لە پەكەكە، چونە ئەوروپا و ساحەي كاركردنىيان لە كوردستان و شاخى كوردستانەو ھەگوزايەو ھە بۆ ئەوروپا و لە خەلكى ولاتەكەيان دور كەوتنەو ھە، ئەو سىياسەتە بو ھۆى كزىبونىيان و وردە وردە ھىزىيان نەما .

مانەو ھە لە كوردستان، وای لە پىكاكە كورد كە بەھىزىتە . پىكاكە ئەو راستىيەي زانى، بۆ گەشەكردنى ھىزىكى سىياسى لە كوردستان، خەباتى چەكدار پىئوسىتە و ئەوانىش كۆمەلنى دروشمى پەنگا و پەنگ و جوانىيان ھەلگرت، خەلكى بەلای خۆياندا پاكىشا .

* دەوترىت، پىكاكە و ئاپۆ تەنھا ھەك حيزب و سەرۆكى حيزب نىن بۆ كوردى توركىيا، بەلكو ھەكو گروپىكى دىنيان لىھاتو ھە و سەرۆكەكەيان زۆر پىرۆز دەكەن، بىن گوندا ھە ئوستى سىياسى؟

- من پىموايە، ئەو خەباتەي پىكاكە كوردى، بو ھەبەھۆى ئەو ھەي پىكاكە بىتتە حيزبىكى گەورە لەناو جەماو ھەرى كوردستانى توركىيادا . ئەو حيزبە گەورەيە، رىگايەكى تايبەتى ھەبو لە ئىشكردندا، ئەويش لەسەر بناغەي (عيبادەتى فەردى) بو، ئەو عيبادەتە وای خەلك پەرو ھەردە كرو ھە، بەبىن ئاپۆ نە حيزب دەبىن، نە شۆرش دەبىت، نە كورد دەمىتتە . وای لە كوردى توركىيا گەياندبو كوردايەتى لە

ئاپۆدا خۆی دەنوینن. وایان نیشان ئەدا، ئاپۆ قارهمانیکی بێ وینەیه، هیچ هەلە ناگات و هەرچی بکات حیکمەتییکی تێدایه.

*دوا روژی کوردستانی تورکیا چۆن دەبینی؟ نایا بەئەندامبونی تورکیا له یه کیتی نهووپادا، باشه بۆ کورد یاخود خراپه؟

- من زۆرم پێباشه من پیموایه دوا روژی خه لکی کوردستانی تورکیا له دیموکراسی و دهوله تیکی دیموکراسی تورکیادایه. من پیموایه ئیمکانیهتی جیا بونه وهی کوردی تورکیا له م قوناغه دا نیه، له بهر چه ند هۆیه ک، گرنگترینیان بریتیه له وهی که کورد وا پهرش و بلاو بۆته وه له تورکیادا، هه مو له یه ک ناوچه نیشه جی نین، واتا ئیستا کوردی دهره وهی کوردستان زۆرتن له هندی له شوینانهی پێیده گوتری کوردستان. له و شوینانهش که پێیده گوتری کوردستان، ژماره یه ک زۆر غه یری کوردی لێیه. کۆمه لگایه کی تیکه لاو دروستبوه، هه تا له روی گوزه رانه وه و له روی ئابوریه وه سه رمایه ی کورد زیاتره له ئه سته مبول و نه زمیر و نه نقه ره، وه ک له وهی له دیاربه کر و وان و به تلیس بیت. ئه مه ش وایکردوه، به رژه وه ندی ئابوری کورد، له دهره وهی کوردستان بیت.

بۆیه من پیموایه که بۆ کوردی تورکیا باشتره، تورکیا ببیته ولاتیکی دیموکراتی پاسته قینه و ئه و دهوله ته دیموکراتیه واز له سیاسه تی نازاردانی جیاوازی نه ته وایه تی به ئینیت. ئه مه ش به چونه ئه وروپا دیته دی، بۆیه من لایه نگیری ئه وه م، تورکیا بجیته ناو یه کیتی ئه وروپاوه.

كوردی ئیران

* كەى يەكەم ھاۋلاتى و كەسايەتى كوردى ئيرانتان ناسى و ئە كۆى؟

- سالى ۱۹۵۲ بو، وا بزنام كاتى بو، من قوتابى بوم لە پۆلى يەكى حقوق و مامۆستا زەببىحيم ناسى. ديارە پيشتر هەژارم دەناسى، بەلام هەژار وەكو شاعيرىك ناسرابو، مامۆستا زەببىحى زياتر وەك سكرتيرى ژك و سياسيهكى چالاک ناسرابو. ئەوم لە سەفارهتى سۆفیهتى ناسى، سەیرهكە ئەو بو كە يادى جەژنى ئۆكتۆبەر بو، من بانگ كرابوم و چومە سەفارهتى سۆفیهتى، هەرچەندە چون بۆئەوى مەترسیدار بو.

زەببىحى لای كابرایەك بە ناوی عەبدوللا كاری دەكرد، ريسستورانىكى هەبو لە بەغدا، عەبدوللا بە رەگەز مهابادى بو، زەببىحى گرتبوه خۆى و لەوى كاری دابويه. لەو يادهى سەفارهتى سۆفیتیدا زەببىحى لەوى بو، ئیدارهى دەعوەتەكەى دەكرد، بۆیه من لەوى بینيم و ناسيم، بەلام پيش ئەو ناویم بیستبو.

یەكەم كەسیش كە بەناوی حیزبى ديموكراتى كوردستانی ئیران بینيم، غەنى بلوریان بو، هاتبو بۆ عیراق، وابزانم ئەویش سالى ۱۹۵۳ بو، هاتبو بۆئەوهى پەيوەندى لەگەڵ هیزه سياسيه عیراقیهكان و بە تايبهتى حیزبى شیوعى دروست بکات. من خۆم مەترجمى بوم بۆلای عەزیز شەریف و چەند لىپرسراویكى ترى حیزبى شیوعى.

دواى غەنى بلوریان، ئینجا عەبدولرەحمانى قاسملق ھاى بۆ كوردستانی عیراق و ئینجا ئەحمەد توفیق و دواتر مەلا عەبدوللاى حەسەن زادە و بەو شیۆهیه.

* کاریگەرى كۆمارى كوردستان، لەسەر گەشەكردنى فیکرى تۆ وەكو گەنجیک چى بو؟

- لە راستیدا، من كۆمارى كوردستان پای كیشام بۆناو سياسەت. كۆمارى مهاباد لە كۆیه زۆر دەنگى دابۆوه، ئەویش بەهۆى ئەوهى چەند كۆبیەك چوبون بۆ مهاباد، وەك رئیس عەبدولكەرىم حەویزی، مستەفا خۆشناو، توفیق وردى و

دڵشادی پەسولێ، ئەوانە کەسانی ناسراو و پۆشنبیر و سیاسەتمدارێ کۆیە بون. لە یادمە، وێنەی مەلا مستەفا و قازی محەمەد پێکەوه لە کۆیە بلأوبوئۆوه، عومەر دەبابە وینەیهکی دامێ، ئەوکاتە قوتابی سەرەتایی بوم. ئەو پوداوانە کاریگەرێهکی زۆریان هەبو لەسەر گەشەکردنی بۆچونی سیاسیم.

شتیکێ تریش هەبو، بۆچونی ئێمە بەلای چەپدا ڕاکێشا، ئەویش ئەو دەنگوباسەبو، مهاباد بە یارمەتی یەکییتی سۆفیت دەبیتە کۆماری کورد، کەواتە سۆفیه تیش دۆستی نزیکێ کوردە. ئەوکاتە شیعەرەکانی هەژار بەسەر ستالین و سۆفیتدا، لە هەمو لایەک بلأوبوئۆوه و زۆری خەلک لەبەریکردبو.

جگە لەوه سەلاحەدین، شتیک تریش هەیه کە ئەمەوئ بیلیم، ئەویش ئەوه بو من خویندکاریکی زیرەک بوم و هەمو سالیکی بە یەکەم دەرەچوم و لەو قوتابیانە بوم کە شیعرم زۆر لەبەریبو، هەرەها ئەوکاتە قوتابیان بەیانیان ریز دەکران و یەک، دو کەسیان بانگ دەکرد، شیعر بخویننەوه. من یەکیک بوم لەو قوتابیانە کە هەمو پۆژیک بانگ دەکرام بۆ شیعر خویندەوه، بۆیه ناچاربوم شیعر لەبەریکەم. هەرەها ئەو شیعرانە کە لەبەریشم دەکردن، شیعرێ کوردایەتی و کورد پەرەروەری بون و سەرنجی مامۆستاگانم ڕاکێشابوون.

ئەوهی زۆریش منی بە کۆماری مهاباد ئاشناکرد، عومەر دەبابە بو. کاکە دەبابە هەرچی کتیب و وینە تازە کە لەو بارەیهوه هەبو، زو ئەیدامی لەوانە پۆژنامە کوردستان. کاکە دەبابە پەيوەندی لەگەڵ کوردستانی ئێران هەبو، چونکە ئەوان بەرگەز مهابادی بون و لە مهاباد خزمیشیان هەبو و هاتوچۆیان دەکردن.

* هۆی چی بو لە سالانی پەنجای و شەستهکاندا، کوردی ئێران ئەهاتنە ناو ریزەکانی پارێتی دیموکراتی کوردستانی عێراقەوه، ئایە خۆیان حیزب و بزوتنەوهی سیاسیان نەبو؟ - کوا...؟ هاتنە ناوهوهی کوردی ئێران بەو شیوهیه نەبو، خەلکانی وهک زەبیحی، دواي روخاندنی کۆماری کوردستان هاتنە سلیمانی و لای شیخ لەتیف مانەوه و هەولیاندا حیزبی دیموکرات ببوژیننەوه، بەلام سەرینهگرت و حیزبی دیموکراتی بۆ نەژیایهوه، لەبەرئەوه کەوتە چالاکێ لەناو پارێتیدا، ئەوهبو دوايی لەگەڵ هەمزە عەبدوڵلا تیکچون و هەمزە دایشکاندهوه بەلای حیزبی شیوعیدا.

جگە لە زەبیحی، دڵشادی پەسولێ، هەژار، حەسەنی قزلجی، هاتنە ناو پارێتیوه، قزلجی زیاتر لایهنگری حیزبی شیوعی گرت. لەو کاتانەدا کوردستانی

عیراق بو به مهیدانی خهبات و کاری سیاسی، بۆ هه مو پارچهکانی کوردستان، بۆیه ئاسایی بو که کوردیک بییت به ئەندامی پارتی.

* ئەهی کهواته بۆچی خهباتی چهکداری له شهست و ههفتاکاندا، له کوردستانی ئێران زو ههرهسی هینا؟

- ئەوه چه ند هۆیهکی هه بو:

یه که م: ئەو بزوتنه وه چه کدارانه دهستیان پیکرد، هه مویان بچوک بون، ئەوه نه بون حیزبیکیان له پشته وه بییت و حیزبه که پێشروهیان بکات. دوهم: په له کردنیان، ئەوانه چاوه رییان نه کرد هه تا هه مو پیکه وه بزوتنه وه یه کی باش و گه وره و ریکوپیک دروست بکن، جه ماوهر بیاننا سیت و پشتگیریان بکات.

سییه م: سیاسه تی هه له ی مه لا مسته فا، ئەوه بو که شه ری کردن، هیزی نارد ه سه ریان و هه ندیکیان گرت و هه ندیکیان کوشت، ئەوه کاریگه ریه کی زۆری هه بو بۆ بیهیزکردنیان، چونکه شوڕشی کوردستانی عیراق و سه رۆکه که ی و سه رکردایه تیه کی وه کو مه لا مسته فا که وته دژیان، ئەمه له هه مو پویه که وه زیانی لیدان.

چاره م: شای ئێران زۆر به درپدانه و به توندی لیدان، بیگومان ئەگه ر سه رکرده ی وه ک مه لا ئاواره و ئیسماعیلی شه ریف زاده، زو نه کوژرانایه، دلنیام بزوتنه وه که به شیوه یه کی تر ده رویشت.

هه روه ها شتیکی تریش هه یه ده مه ویت بیلیم، به راستی سیاسه تی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، بریتی بو له ئەحمه د توفیق، به عه بدوللا ئیسحاقی ناسراوه، سیاسه تیکی ناراست و گیره شیوینانه ی گرت ه به ر و پۆلیکی زۆری هه بو، له ریکرتن له پیشکه وتنی جولانه وه ی کوردستانی ئێران.

* بۆچی خهباتی سیاسی و جه ماوهری له کوردستانی ئێراندا، هه لته چوه و گه شه ی نه کرد؟

- چه ند هۆیه ک هه ن، له وانه:

یه که م: کۆمه لگای کوردستانی ئێران دو جوړه، به شه پیشکه توه که ی له ریی کار و خوینده واریه وه چونه ته پێشه وه و به مه زه هب، شیعه ن و له ناوچه ی کرماشان ده ژین. ناوچه کانی بۆکان و مه اباد، پیشه سازی و خوینده واری که متر

تییدابوه، شارى وهك كرماشان له ژیر کاریگری شیعه گه ریدابوه و كه من دوریون له كوردایه تیه وه و زیاتر ئیرانچیتیان کردوه، یاخود دهچونه ناو حیزبه ئیرانیه کانه وه، وهك حیزبی توده، یان بهرەى میلی یان چوونه ته حیزبه کانی تری ئیرانیه وه، ئەوان كه متر هاتوونه ته ناو حیزبه كوردستانی کانه وه. بۆ نمونه، ههستی نه ته وایه تی ناوچه ی ئه رده لآن به شارى سنه شه وه، پێش دروست بونی كۆمه له زۆر كزبوه .

نزیكەى نیوه ی كوردی ئیران شیعه ن، ئەوه کاریگریه کی گه ورەى هه یه له وهى، كه له پوی كوردایه تیه وه زۆر نه چۆته پێشه وه . هۆیه کی تریش ئەوه یه كه كوردستانی ئیران له پوی خوینده وارییه وه له پاشبوه، له م سالانه ی داویدا، كوردستانی ئیران وهك كوردستانی عێراق قوتابخانه ی زۆری تییدا بلا بوۆته وه .

دوهم: هۆیه کی تر، ئەوه بو كوردی عێراق مافی زیاتری هه بوه له كوردی ئیران، بۆ نمونه سه ره به ستی له کاری سیاسی و روشنبیری و فرههنگی، هۆبون بوۆته وه ی ههستی نه ته وایه تی له كوردستانی عێراقدا زیاتریت .

سێیه م: هۆیه کی تریش ئەوه یه، هه ر له دور تییده گرم و نازانم چه ند راست ده رده چه ئه ویش ئەوه یه، كوردستانی ئیران هه زاران ساله له گه ل ئیرانه، به لام ئیمه هه موی هه فتا ساله له گه ل عه ره ب داین، ئیران له و هه زار ساله كه كورد و غه بیری كورد پێكه وه ژیاون، چۆریك له كۆلتور و خوړه وشت و عاده ت و روشنبیری هاوبه شیان پێكه وه دروستكردوه وه كه یه کی لیهاتوه و گه لێك ههستی ئیرانچیتی دروست بوه له ناو خه لکی كوردستاندا .

چوارهم: بێگومان له ئیران ئەو سیاسه ته شوڤینییه ی كه تورکیا و عێراق، به رامبه ر به گه لی كورد گرتویه تیه بهر، ئەو واینه کردوه، ئیران نه ی گوتوه، ئیران ولاتی فارسه، هه ر بۆیه ولاته كهش ناوی ئیران بوه، چونكه ویستویه تی نیشانی بدات كه ئیران، كورد و فارس و عه ره بیهش ده گریته وه . هه روه ها وشه ی كورد و كوردستانی قه دهغه نه کردوه، به پێچه وانه وه ناوچه یه کی ناوانوه (كوردستان) هه رچه نده ئەوه زۆرزانیه کی تییدایه، ئەویش بوۆته وه ی ناوچه کانی تر خۆیان به كوردستان نه زانن .

پینجه م: هه روه ها کاریگری فرههنگی ئیرانی له سه ر هه مو میلیه تان هه یه، له وانه ش له سه ر كورد، ئەو کاریگریه ئەوه نده زۆربوه، وایكردوه هه مو ئەو میلیه تانه ئەو فرههنگه به هی خۆیان بزائن .

شه شه م: هۆیه کی تریش ئەوه یه، حیزبی توده، حیزبیکی چه پی چالاکی

گه روره بوه و دهسه لاتیکی زۆری هه بو له کوردستان و زۆر له پۆله کانی کوردی به لای خۆیدا پراکتیشابو و نهیده هیتشت کوردایه تی بکن.

* هۆی چیه که حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، دوای شه هیدبونی قاسملۆ و شه روف کهندی، نهیتوانی سکریتیرکی کاریزما، یان که سایه تیه کی ومکو نهوان بینیتته کایه وه؟
 - من پیموایه کالآ به قهه بالایه، حیزبی دیموکرات ئه م که رهسته یه ی هه یه، له م که رهسته یه ئه مه ی لیده رده چیت، بۆ نمونه دکتۆر سادقی شه رفکهندی له و که رهسته یه دا هاته کایه وه و دوای ئه ویش عه بدوللای حه سه ن زاده هاته کایه وه و به وشپوه یه .

خۆشت ده زانی، سه رکرده یی کاریزما و هه لکه وتو له پرۆسه یه کی میژویدا دروست ده بیت. بۆ نمونه هه ر سه رکرده یه ک وه رگری، له وانه باسی خۆم بکه م، من له دوینتیه دروست نه بوم، ئه وه چل تا په نجا ساله ئه و شکله م وه رگرتوه، ئیستا هه مه . یا بنه مالیه ی بارزانی، له پرۆسه ی خه باتی درێژدا ئه و شکله یان وه رگرتوه . حیزبی دیموکراتی کوردستانیش به هه مان شتیه له پرۆسه ی ژیا نه که یدا، ئه و شکله ی وه رگرتوه که هه یانه .

* هه نه کانی حیزبه کانی کوردستانی ئێران چی بون، دوای شۆرش ئێران؟

- من پیم باشه براده رانی کوردستانی ئێران، یان حیزبی دیموکرات خۆیان وه لآمی ئه م پرسیاره بده نه وه!

* بۆچی یه کیتی هاوکاری چه کداری کوردی ئێرانی کرد؟ ئایا ئه وه به خائیکی سلبی

نه شکایه وه بۆ په یوهندی یه کیتی له گه ل حکومه تی ئێراند؟

- به لئ رهنگه به سلبی شکایتیه وه لای حکومه تی ئێران، به لآم ئه و کاره هه له نه بو، به رای من مه رجی ئه و سه رده مه ئه وه ی ده خواست، یا ده بوایه له به رچاوی خۆمان قبول بکه ین که کوردی ئێران ده ربه ده ر بکری و سه ربهری و تیدابچیت، یان ده بوایه بچین به فریایانه وه، ئیمه ش بریاری دوه ممان هه لبژارد که بچین به فریایانه وه، ئه گینا ئه و کاته هه مویان لئیان قه ومابو هاتبونه توژه له و ناوزه نگ. واتا بسته زه وپییه کیان به ده سه ته وه نه مابو، ئیمه ناچار بوین شان بده ینه به ریان، یان که چونه وه دیسان یارمه تیماندان. من پیموایه ئه وه یه کیکه له شانازییه کانی یه کیتی نیشتمانی کوردستان، به رامبه ر به کوردی ئێران کردویه تی.

* دواى شوږشى ئيران، په كينى له كوردستانى ئيران جه ماوه رينكى زورى هه بو، بوچى له وى لىكى په كينيتان دروست نه كړد؟

- چونكه باوه پمان به و نه بو، له به شه كانى ترى كوردستان لق دروست بكه ين. من پيمابو نه گه دروست بكاره باشته ده بو، وانا په كينى نيشتمانى كوردستان هه ولى بدايه په كينى نيشتمانى كوردستانى له ئيران دروست بكات، نه وكاته ش له گه ل كومه له يان هه ندئ هيزى تر به كيان بگرتايه، نه وا هيزى كى باش و گه وړه ي ليدروست ده بو. من نه گه ر ئيستا بگه ريمه وه نه و سه رده مه، دهنگ به وه ده دم، له وى وه كو په كينى نيشتمانى كار بكه ين.

* په كينى زياتر له پارتى هاوكارى حيزى ديموكراتى كړدوه، بوچى لىپرسراوانى حيزى ديموكرات زياتر دوستايه تى پارتى ده كهن، يا خود هر هيج نه بى و كو په ك سهرى هه ردولا ده كهن؟

- من پرسپاره كات به كه مده زانم! په كينى نه نا يارمه تى حيزى ديموكراتى كوردستانى نه داوه، په كينى شه هيدى داوه له سر حسابى حيزى ديموكراتى كوردستان. پارتى ديموكراتى كوردستان خه لكى له حيزى ديموكراتى كوردستان شه هيد كړدوه و لى كوشتون و شان به شانى پاسداران شه پى كړدون. له سه رده مى شادا، پوى كاديره كانى كړدون و ئيمه ش به پيچه وانه وه له سر نه وان له گه ل ده ولته تى ئيران و له گه ل كرمارى ئيسلامى ئيران دوستايه تيمان هه بوه تيكمانداوه، هه تا ناويان له ئيمه نابو (هيزى پشتيوان) كه پشتيوانيمان كړدون. نازانم نه كمان سويره و به دبه ختين، چونى ته فسيريكه م و بليم چى؟ نه وه بيوه فاييه! ئيمه نه وه مو هاوكاريانه مان كړدوه، هه تا ئيستاش له گه ل حيزى ديموكرات دوستين، به لام به داخه وه كه حيزى ديموكرات به و شيوه يه يه، باشده بيت نه و پرسپاره ش له وان بكرت.

* نه گه ر وايه، بوچى په كينى له كو تايى ته مووزى ۱۹۹۶ دا رينگاي دا هيزى ئيرانى هيرش بكه نه سه ر باره گاي حيزى ديموكراتى ئيران له كويه؟

- رينگادانى به م شيوه يه بو: نه وكاته ئيران بريارى دابو، بيته سه ر حيزى ديموكرات، ئيمه ده مانزانى كه دين، بويه چوين حيزى ديموكراتمان ناگادار كړدوه كه فلان پوځ هيزى ئيرانى ديته سه رتان و ناگاتان له خوتان بيت و جىگاكانتان چولكهن و دوايى بگه رينه وه شوينه كانى خوتان.

ئەو بۆ بە ئىران ھات و چەند تۆپىكىيان پىئوھنان، ھىچ زىانىكى گىانيان نەبو، ئەوھ لە ئەنجامى ئەو بۆ بە كە سىياسەتەكەى ئىمە شتىكى راست بو.

* بەو پىئەى نىئوھ دۆست و ھاوخەباتتان لەناو كوردستانى ئىران، كەم نەبون، بۆچى لەناو سەرگردايەتى يەكئىتيدا كوردى ئىران يان سىياسەتمەدارى چەپى كوردى ئىرانى دروست نەبو؟ ھەك چۆن عومەر شىخ موس كە كوردى سوربا بو، بو بە ئەندامى سەرگردايەتى يەكئىتى؟ - ھۆكەى ئەو بۆ، كوردى ئىران لە ولاتەكەى خۆيان خەباتيان دەكرد و تىكۆشانىيان ھەبو، حىزبىيان ھەبو، بەلام لە سوربا شتىكى بەو شىئوھى نەبو. بۆنمونه عومەر شىخ موس حىزبىكى نەدەدۆزىيەوھ لە سوربا، شايستەى ئەو بۆچى بچى كارى لەگەلدا بكات. بەلام كوردى ئىران، ئەھاتنە كۆرى خەباتەوھ، چ ئەوانەى كۆمەلەيان دانا و چ ئەوانەى ديموكرات، حىزبى تايبەت بە خۆيان ھەبو، لەوئى خەباتى سىياسيان دەكرد.

* دوارۆزى بزوتنەوھى رزگاربخوازى كورد لە ئىراندا بەرھو كۆئى ئەچىنت؟

- مەن پىئموايە جولانەوھى رزگارى كوردستانى ئىران بەرھ و دو دەر بەندى سەرھەكى دەچىت، حىزبى ديموكراتى كوردستان، لەسەر شىئوھى دىرئىنى خۆى و كلاسكى خۆى درىژە بە خەبات دەدات و جەماوھرى خۆى ھەيە، ئەوى تر كۆمەلەى شۆرپشگىرى زەحمەتكىشانى كوردستانى ئىرانە، بە شىئوھىكى نۆئى ھاتۆتە مەيدانەوھ. مەن پىئموايە دو ھىزى گەورەو چەپ و ديموكرات لە كوردستاندا گەشە دەكەن وەكو ئىمە و پارتى، چۆن دو ھىزى سەرھەكىن ئەوانىش دو ھىزى سەرھەكىن لە كوردستانى ئىراندا و لە ئايندەدا گەشەدەكەن.

کوردی سوریا

* دموکراتیک که کوردهکانی سوریا له روی سیاسیهوه خویان ریکنهخستوه، به نکو به سهر حیزبهکانی کوردستانی عیراق و تورکیادا دابهشبون، نهم بۆچونه چهند راسته؟

- نهوه راست نیه، حیزبهکانی کوردی سوریا به یارمهتی کوردی عیراق و ئیران دروست بون، له سهرهتادا زه بیحی و هه ژار و من، پۆلمان هه بو له دروستکردنی حیزبهکانی سوریا و دوایی نهوانیش که وتنه ژیر کاریگه ری پارتی و بارزانیه وه . له سایه ی سیاسه تی جه لالی و مه لایه وه، نهوانیش بونه سن، چوار پارچه وه . پیموایه دوایی ورده ورده کاربه دهستانی سوریاش، ئیشی تئیداکردن و کردنی به گروپی بچوک بچوک وه .

ئوستا ههشت، نو حیزبی کوردی سوریا هه یه، به لام به داخه وه هیزیکی سهره کی دیاریان تئیدانیه . به لام وا په رتوبلاو بونه ته وه که ناتوانیت بلئیت یه ک ریزن، یاخود یه کیتی ریزی کوردهکانی کوردی سوریا هه یه .

* بۆچی کوردی سوریا نهیتوانیوه خۆی وهک کوردی عیراق، له هیزی سیاسیدا خۆی ریک بڅهن؟

- سهرده میک له کوردستانی عیراقیش که ئازادی سیاسی نه بو و زولم و چهوسانه وه هه بو، به هه مان شیوه بو، بۆنه وه ی جه ماوه ری زورت لیکۆبیته وه، پئویستت به ئازادی سیاسی هه یه، پئویستت به چالاکی هه یه، چونکه خه لک هه روا له هیه هیزیک کۆنابیته وه .

* داخواری کوردی سوریا زور دژواریه، بۆچی حکومه تی سوریا داخواریه کانیان بۆ جینه جن ناکات؟

- به پای من سوریا له سهره تاوه سهرچاوه ی جولانه وه یه کی ناسیۆنالیستی عه ره بی بو، نهم جولانه وه یه له ژیر سهرکردایه تی میشتیل عه فله ق و چهند

كەسانىكى مەسىحى بوە . ئەوانە بۆئەوۋى خۇيان نىشان بدەن، تەتەرفىيان كىردوۋە لە عەرەبچىتىدا و تەتەرفىيان كىردوۋە لە زىياتر خۆ بەعەرەب ناساندن و سىياسەتتىكىان داپشتوۋە بۆ بزوتنەوۋى نەتەوۋىي عەرەبى، شۇقۇننىيە، ئەو سىياسەتە تاكو ئىستىا بەردەوامە .

تەنھا جىياوازيەكى ھەيە، ئەوئىش ئەوۋەيە دەلى: "ئەو كەسانەى عەرەب نىن، بەلام لە ولاتى عەرەبىدا نىشتەجىن، ئەبى دەرىكىن"، ئەم سىياسەتە شۇقۇننىيە عەرەبىيە لە سورىا لەناو عەرەبە سونىيەكاندا بەھىزە، بەلام عەرەبە عەلەوۋىيەكان بەو شىۋەيە شۇقۇننىيى نىن بەرامبەر بە كورد و عەتفىيان لەسەر كورد ھەيە . بۆ نمونە، ئەگەر دو فرمانبەر ھەبن، يەكىكىيان سونى و ئەوۋى تر عەلەوۋىي بىت، راستەوخۆ ھەست دەكەيت، عەلەوۋىيەكە مامەلەى لەگەل كورد باشتىرە لە سونىيەكە .

* تۆ پەيوەندىيەكى كۆن و بەھىزىت لەگەل لىپىسراوانى سورىا و بە تاييەتى سەرۋىكى جاران حافىز ئەسەد ھەبو، نايان چەند تىوانىوتە ئەو پەيوەندىيە لە بەرژمەندى كوردى سورىا بەكاربىننىت؟

- من ئەوۋەندەى تىوانىومە ئەو پەيوەندىيەم بەكارھىتاۋە، بۆ خىزمەتى كوردى عىراق و كوردى توركىيا . راستىيەكەى ئەوۋەيە قەناعەتتىكم ھەي ئىستىتاش دەمەوئىت بىللىم، من لە كۆنەوۋە پىمىوابو مەسەلەى كوردى سورىا بەستراۋە بە كوردى توركىياۋە .

لەپوى خاكەۋە، كوردى سورىا يەك پارچە زەوى دىارىيان نىيە، ئەگەر سەيرى نەخشەى ئەو ناۋچەيە بىكەيت، دەبىننى كە كورد لە يەك پارچەدانىن، بۆ نمونە لە ناۋچەى حەسەكە كوردى لىيە، داۋىي لە تەنىشت ئەوانەۋە عەرەب نىشتەجىن و بەو شىۋەيە لە زورىيى شۆينەكان . ئەو شۆينانەى كوردى لىن نىشتەجىن، پارچە چارچە بون و لەيەك دابراون و عەرەب لە نىۋانىاندا دەئىن .

بەشى ھەرە زۆرى كوردى سورىا، لە توركىياۋە ھاتونەتە سورىا، بۆيە من پىمىوابو، مەسەلەى كورد لە سورىا ۋەكو مەسەلەيەكى نەتەوۋىي، بەندە بە رىزگار بونى كوردستانى ژورۋەۋە . بۆيە من ھەولم داۋە، دەسەلاتدارانى سورىا والىبىكەم، پىشتىوانى جولانەوى كوردى توركىيا و خۇشمان بىكەن . ئەو پىشتىوانىيەم پىگرىنگىر بوە لەوۋى بىكەم بە مەسەلەيەكى رۆژانە داۋى داخۋازى كوردى سورىا بىكەم، من ناۋ بەناۋ قسەم كىردوۋە لەسەر كوردى سورىا لە سنورىكى گونجاۋدا .

یه‌کیتی و ولاتانی دراوسن و فه‌له‌ستین

مهسه له‌ی عه‌رب و فه‌له‌ستین

* تو به دوستی عه‌رب داده‌نریت و زور جاریش ده‌لین، عه‌ره‌بجیتیش ده‌که‌یت، نه‌م بۆچونه چهند راسته و له‌ کوئوه سه‌ری هه‌نداوه؟

- نه‌گه‌ر مه‌به‌ست له‌ عه‌ره‌بجیتی نه‌وه‌بیت، من پشتیوانی له‌ خه‌باتی گه‌لی عه‌رب ده‌که‌م و پیم خۆشبوه، که خه‌باتی گه‌لی عه‌رب له‌ پیناوی سه‌ره‌خویی و دیموکراتی و یه‌گه‌رتنه‌وه‌یه‌کی دیموکراتیانه سه‌ریگریت، وه‌لامه‌که‌ی نه‌ و پرسیاره‌ وا ده‌ده‌مه‌وه و ده‌لیم (اته‌ام لا انقیه و شرف لا ادعیه).

من زور له‌ زوه‌وه، له‌ کاتی‌کدا که له‌ کولیه‌ی حقوق بوم، په‌یوه‌ندیم باشبو له‌گه‌ل کۆمه‌لێک له‌ خۆیندکارانی عه‌رب که سه‌ر به‌ بیروباوه‌پی جیا بون، باوه‌پم به‌وه‌ هه‌بو، مه‌سه‌له‌ی کورد ته‌نها له‌ چوارچیوه‌ی عیراقیکی دیموکراتدا چاره‌سه‌ر ده‌کریت، بۆ نه‌ و چاره‌سه‌ره‌ش پتویستیمان به‌ هاوکاری و پشتیوانی گه‌لانی عه‌رب هه‌بو، به‌تایبه‌تی دوا‌ی په‌ره‌سه‌ندنی بزوتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وایه‌تی عه‌رب به‌ سه‌رۆکایه‌تی عه‌بدولناسر. پیموابو نه‌وه‌ بۆته‌ مه‌رچیک له‌ مه‌رجه‌کانی بزگاری عیراق و کوردستان که پتویسته‌ په‌یوه‌ندییه‌کی باشمان هه‌بیت، له‌گه‌ل جولانه‌وه‌ی بزگاری خوازی عه‌ره‌بی.

له‌ و کاته‌وه‌ی که کورد ته‌نها په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل حیزبی شیوعیدا هه‌بو، پێچکه‌یه‌کی ترم داھینا که په‌یوه‌ندی به‌ غه‌یری حیزبی شیوعیه‌وه‌ بکریت، به‌تایبه‌تی به‌ قه‌ومیه‌یه‌کانی عه‌ره‌به‌وه‌ . پیموايه بۆ یه‌که‌مجار له‌ ساڵی ۱۹۵۴ په‌یوه‌ندیمانکرد به‌ حیزبی به‌عسی عه‌ره‌بی ئیشتراکیه‌وه‌، نه‌ویش له‌ (دار المعلمین العالی) بو، چهند که‌سانیکیان هه‌بو. بۆ یه‌که‌مجار له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌کی نه‌واندا به‌شداریمانکرد که بۆ خۆیندکارانی خۆیان کردبویان و من له‌وئ، له‌سه‌ر براهیه‌تی کورد و عه‌رب قسم کرد و نیشانمدا به‌ردی بناغه‌ی نه‌ و براهیه‌تی، له‌سه‌ر نه‌وه‌ داده‌مه‌زیت که مامۆستا ئیبراهیم نه‌حمه‌د له‌ کتێبه‌که‌یدا (الاکراد و العرب) نوسیوی که مافی چاره‌ی خۆنوسین بۆ هه‌ردو گه‌ل به‌سه‌پنریت و به‌سه‌لمینریت و نه‌و دو گه‌له‌ له‌جیاتی

یە کگرتنیکی بە زۆر سەپتێراو بە سەریاندا، یە کگرتنیکی بە ئارەزو لە ناو خۆیاندا دروستبکەن و پیکەو بەژین.

لە ساڵی ۱۹۵۵ کە یۆم ریکەوت و چۆمە دەرهوێ عێراق، لە سوریا هەولمدا بە یوێندی لە گەڵ حیزبە قەومیە سوریاکانی ئێو سەر دەمە دروست بکەین، لەو کارەدا سەرکەوتنیکی ئێو تۆمان بە دەست نەهێنا.

بە لām ساڵی ۱۹۵۷ کە لە سوریا بۆم و لە هەمان کاتدا، دکتۆر کەمال فوناد و زەبیحی و هەژاریش لە وێ بون و بە یە کەو و پیا سەمان دە کرد، رۆبە رۆی سدیق شەنشەل و فوناد سامە رایی بۆینەو، یە کە میان سکریتی ریی بە عس و دوە میان جیگری سەرۆکی حیزبی ئیستقلال بو، ئێوان هاتبۆن بۆ کۆنگرە ی ناوچە یی عەرەبی و زەبیحیان دەناسی، پاش چاک و چۆنی ئیمە ی بە وان ناساند.

لە شوینی ک دانیشتین و پرسیا ریان کرد، "بۆچی پە یوێندی لە گەڵ هێزە نەتەوێیە عەرەبیە کان ناکەین؟" ئیمە ش گوتمان: "زۆر حە ز بە و پە یوێندیە دە کەین، بە لām چۆن ئێو پە یوێندیە بکەین"، گوتیان: "باشە ئیمە بۆتان ساز دە کەین".

ئێوان زنجیرە یە ک کۆبۆنە وە یان بۆ ریکخستین، کۆبۆنە وە یە کیان لە گەڵ ئێ کرم خۆرانی بو، ئێ و کاتە سەرۆکی پەرلەمانی سوریا بو. من لە گەڵ زەبیحی و دکتۆر کەمال فوناد چۆین بۆ لای، لە مالتیکی سادەدا دە ژیا و پیاوێکی سادە و زۆر قسە خۆشمان هاتە بەرچاو و وای نیشانداین، ئێو ئاشنایی لە گەڵ کورد هە یە و گوتی: "من لە ناوچە ی خۆم لە حە ما کە کوردی زۆری لێیە، لە گەڵ ئێو کوردانە بە یمن باشە و هە تا گە لێکیان کە کاتێ من لە حیزبیکی عەرەبی بۆم و هیشتا حیزبی بە عس دروست نە بۆبو، ئێوانە لە گەڵ من و حیزبە کە ی من بون".

هەر وە ها چۆینە لای عە قید عە بدولحە مید سە راج کە ئێ و کاتە لێ پرسراوی ئیستخباراتی سوریا بو و یە کێک بو لە ئێ فسەرە ئازادە کان و دە ست رۆشتوبو لە وێ، هەر وە ها عە بدولحە مید سە راج پە یوێندیە کی لە گەڵ کورد هە بو، چونکە ژنە کە ی کورد بو.

* نایا ئێوان پلانیان هە بو بۆ کاری هاوێ شێ نیوان کورد و عەرەب؟

- بە لێ، بۆ نمونە عە بدولحە مید سە راج پیلانیکی لە میتشکدا بو، بۆ هاوکاری کورد و عەرەب، قسە کە ی بە و شێوێ یە بو: "بێ وێستە ئیمە پشتیوانی لە خە باتی کوردی عێراق و ئێران و تورکیا بکەین، هەر جۆرە خە باتیک دە کەن، بۆئە وێ ی

له سەر ئاستى نه ته وهى كورد و عه رهب پيکه وتنيک دروست بييت .
 ههروهه له و بواره دا پرسيارى کرد، ئيمه چيمان پياشيه، بۆنه وهى ئه وان
 هاوکاريمان بکه ن؟ ئيمه پيشنيا زمانکرد، که سه رۆک عه بدولناسر ده چيته مۆسکو،
 با له وئى جه نه رال بارزانى ببينيت ئه و جا پيکبين له سهر ئه و ئاسته . ئه و کاته ئيمه
 پيکهاته که مان ئاسان ده بييت، ئه و ئه و پيشنيازه ي زۆر پياشبو، گوته، "من ئه وه
 به ميسر ده گه يينم".

بۆ سوريش پيشنيازيكى هه بو، ئه ي گوته: "كوردى سوريا له يه ك پارچه
 زهوى گريداروا دا به يه كه وه ناژين و پچر پچرن و ژماره يان كه مه، به لام ئه توان
 پۆلتىكى زۆر گه و ره ببينن ئه گه ر بييت و خۆيان له ناو حيزبىكى كوردستانى توركي
 و سوريدا ببينه وه". پتي وابو باش ده بييت، حيزبىك هه بييت بۆ كوردستانى
 توركي و با بنكه كانى له سوريا بييت و كورده سوريه كان بگريته خۆى و به نازادى
 كادر په روه رده بكات، ههروهه حيزبىكى له و جۆره ئه توانيت له توركي يارمه تى
 و پشتيوانى سوريش بكات.

عه بدولحه ميد سه راج پتيوابو ئه و پۆژه ي كوردستانى توركي پزگاره ده بييت،
 مه سه له ي سنورى نۆوان سوريا و ئه و كوردستانه دپته كاپه وه، عه رهب داواى
 ناوچه ي ئه سكه نده رونه ده كات، ئه وه رهنگه بكه ويته بن ده ستى كورده وه، كورديش
 داواى ئه و داخو ازيانه ده كات، له سوريا ده يه ويته، ئيتريان پيكي ده گزيرينه وه، يا
 بۆ يه ك ته نازول ده كه ين، ئيمه له ئه سكه نده رونه و ئيوهش له قاميشلى و جزيره .
 ده رباره ي عيراق، پتي باشبو ئيمه خه باتى چه كدار ده ست پييكه ين و ئه وان
 ئاماده بون، چه كمان بده ن و خه لكمان بۆ ته دريب بکه ن، ئيمه هانى كورده كانى
 سوريا مان ئه دا بۆ خۆكۆكرده وه له حيزبىكدا.

به نسبه ت كوردستانى عيراقه وه، پيکهاتين بگه ريينه وه و بير له هه لگيرساندن
 شوپشيك بگه يينه وه دژى حكومه تى نورى سه عيد، ئه وان له گه ل كۆمارى عه ربه ي
 ميسر پشتيوانيمان بکه ن هه تا باسى ورده كارى كاره كانمان له گه لدا ده كردن كه
 ئه وه شه رپى پيشمه رگانه يه و پتيويستيه كانى چى ده بييت له چه ك و پاره و شتى
 تر، گوته: "ئيمه هه موويتان بۆ دا بين ده كه ين و خۆشمان قاچاغچيمان هه يه،
 ده توانيت هه تا ناو سنورى عيراقيش بۆتان ببين".

بينگومان هه رسيكمان زۆرمان پي باشبو، پامان سپارد كه په يوه ندى له گه ل
 ميسر دروست بکه ين و زه ببه چيمان پاسپارد، كه ئه و به و كار هه لبيست و له وئيش
 داوامانکرد هاريكارمان بييت له په يوه ندىه كانى ئيمه دا.

✽ جگہ ہم کارانہ نایا هیچ کاریکی سیاسی ترتان نہنجامدا؟

- بہائی لو سہرمدہدا دو کار نہنجامدرا، یہ کیٹک لہ یونان کونفرانسٹیک بہسترا بؤ نہتہوہ بین مافہکان، پھوشن بہدرخانمان نارد بؤئہوئی بؤ بہشداری لو کونفرانسہدا، ئہو لوئہی بہناوی کوردہوہ بہشداریکرد. ہرہوہا میشل عہفلہقیش بہناوی سوریاوہ لہ ہمان کونفرانس بہشداریبو، لوئہ عہفلہق قسہی باشی کردبو، پھوشن خان ہاتہوہ و بؤی گپراہنہوہ، زورمان لا سہیر بو، میشل عہفلہق قسہی چاکی لہسہر مہسہلہی کورد کردہوہ.

کاری دوہم، بریار بو کونگرہیہک لہ سالی داہاتودا لہ قاہیرہ بیہستریت، ئہوہ یہکہم (کونگرہی ہاوکاری ناسیا و ئہفریقا) بو، ئیمہ زہبیحیمان پیشنیازکرد کہ بہ ناوی کوردہوہ بہشداری بکات و ئہو چو بؤ قاہیرہ، بہلام نہیتوانی وہکو نوینہری کورد بہشداریبت، بہلام ئہنوہر سادات کہ سہرؤکی کونگرہکہ بو، بینبوی و پھیوہندی لہگہل نوینہرانی چہند لایہک کردبو و باسی کورد و مہسہلہکہی و داخوازیہکانی دابو بہ زوربہی بہشداریبان.

ہر لو ہوارہدا، ئیمہ پھیوہندیمان لہگہل میسریش پھیڈاکرد و لہ ہمان سالدا، اتا لہ سالی ۱۹۵۷ دا قسہمان لہگہل کہمالہدین رہفہعت کرد، یہ کیٹک بو لہ سہرکردہکانی ئہفسہر نازادہکانی میسر و دوستی نزیکی عہدولناسر بو. ئہو پھیوہندیہ بو بہ سہرہتای دانانی رادیوی کوردی لہ میسر، ئہو رادیویہ پؤلیکی باشی ہبو لہ کوردستان و لہ ناوچہکدا و ئہوکاتہ تاکہ رادیوی کوردی بو لہ جیہانی عہرہبیدا، نیشتمان پھورہرانہ و شورشگیزانہ قسہی دہکرد وکوردی ہاندہدا و دیعایہی بؤ برایہتی کورد و عہرہب دہکرد.

بہم چہشنہ، دہبینی من پیش شوپشی ۱۴ تہمووز ہہمیشہ لایہنگیری ئہو خہتہ بوم کہ کورد و عہرہب پیکہوہ لہسہر بناغہی و ہک یہک و لہسہر بناغہی یہکگرتنی نارہزومہندانہ (ئیٹحادی ئیختیاری) و مافی چارہی خوئوسینی ہردو نہتہوہ کاربکن و لہ چوارچیوہی دہولہتیکی فیدرالی یان کونفیدرالیڈا بڑین. من پیموایو، دہبیت کورد پھیوہندی باشی ہہبیت لہگہل گہلانی عہرہب و بہتایبہتی لہگہل ئہو ہیزہ عہرہبہ نیشتمانپہرہرانہی، لہ میسر و سوریہ کاربہدہست ہون.

ناسر پاش سہرکہوتنی لہ تہئیمی قہناتی سوئس و خوپراگرتنی بہرامبہر ہیرشی سئ دہولہتہکہ، ہوبو بہ قارہمانی نہتہوہی عہرہب، بؤیہ پھیوہندیکردنمان لہگہل ئہودا بہ کاریکی گرنگ و باش دہزانرا و زور سودی ہبو بؤ مہسہلہی

کورد و برابری کورد و عه‌ره‌ب.

له‌به‌رنه‌وه ده‌توانم بلیم که هه‌میشه لایه‌نگیری برابری کورد و عه‌ره‌ب و هاوخه‌باتی کورد و عه‌ره‌ب و په‌یوه‌ندی کورد و عه‌ره‌ب بوم، تا‌کو ئیستاش له‌سه‌ر نه‌و هیله‌ پویشتم.

* به‌ پینچه‌وانه‌ی نه‌م هه‌سته‌ مرۆفدۆستانه‌ تو، هه‌لۆیستی میله‌تانی عه‌ره‌ب به‌ گشتی و ولاتانی عه‌ره‌بی به‌ تایبه‌تی، به‌رامبه‌ر مه‌سه‌له‌ی کورد هه‌تا نه‌مرۆ زۆر ئیجابی نه‌بوه، نایا نه‌و هه‌لۆیستانه‌ هیچ کاریگه‌ریه‌کیان نه‌کردۆته‌ سه‌ر بۆ چونی تو؟

- نه‌خیر! چونکه‌ من پیموایه‌ ولاتانی عه‌ره‌ب، هه‌لۆیستی جیا جیا جیا هه‌یه‌ و حیزبی جیا جیا جیا هه‌یه‌ و بیروباوه‌رو و بۆچونی جیا جیا جیا هه‌یه‌. بۆ نمونه‌ له‌ سوریا، له‌ناو عه‌ره‌به‌ سونییه‌کاندا، شۆفینیزی عه‌ره‌بی به‌هیزه‌، به‌لام له‌ناو عه‌ره‌به‌ عه‌له‌وییه‌کاندا شۆفینیزی عه‌ره‌بی به‌هیزه‌ و زۆر که‌مه‌. هه‌روه‌ها شۆفینیزی عه‌ره‌بی له‌ میسر به‌رامبه‌ر به‌ کورد ته‌قربیه‌ن نیه‌.

بینگومان هه‌ندی هه‌لۆیستی نارها و شۆفینیا نه‌هه‌یه‌، هه‌ندی له‌ حیزبه‌ قه‌ومیه‌کانی عه‌ره‌بی و هه‌ندی له‌ ولاتانی عه‌ره‌بی به‌رامبه‌ر به‌ کورد وه‌ریان گرتوه‌، به‌لام هه‌لۆیستی راست و په‌وای عه‌ره‌بیش هه‌بوه‌ و هه‌یه‌ به‌رامبه‌ر به‌ مه‌سه‌له‌ی کورد. بۆ نمونه‌ که‌ ئیتمه‌ به‌ ئاماده‌بونی وه‌فدی عیراقی و فواد عارف له‌ ۱۹۶۲ دا چوینه‌ لای عه‌بدولناسر، گوته‌: "نه‌و پونکردنه‌وه‌ی جه‌لال تاله‌بانی بۆمنی باسکرد له‌سه‌ر ئۆتۆتۆمی بو کوردی عیراق، پیم قبوله‌"، هه‌روه‌ها له‌ رۆژنامه‌ی لیمۆندی فه‌ره‌نسی هه‌مان قسه‌ی کردو و رۆژنامه‌که‌ کاتی خۆی بلۆیکرده‌وه‌.

ئه‌گه‌ر کتێبه‌که‌ی (طالب شیبیب) بخوینیه‌وه‌ له‌وئ ده‌لێت: "عه‌بدولناسر به‌ ئیتمه‌ی گوت، ئیوه‌ لاوانی عه‌ره‌ب، چاوه‌ جه‌لال تاله‌بانی بکه‌ن و باشه‌ ئه‌وه‌ی له‌ومان دیوه‌، له‌ ئیوه‌شی ببینین"، واتا منی به‌ نمونه‌ هه‌ینابۆوه‌.^(۱)

ئه‌وه‌بو که‌ ناسر گه‌وره‌بو، بو به‌ سه‌رۆکی هه‌مو عه‌ره‌ب، له‌و رۆژهدا پێشوازی له‌ وه‌فدی کوردی کرد و ئاماده‌یی ده‌ربیری، کورد مه‌کته‌بی هه‌بیت له‌ قاهیره‌ و به‌ ئاشکرا دژی شه‌ری کورد قسه‌یکرد.

ئه‌مه‌ مانای ئه‌وه‌یه‌، له‌ناو عه‌ره‌بدا هه‌مو یه‌ک په‌نگ نه‌بون، پیاویکی مه‌زنی وه‌کو عه‌بدولناسر دژی شه‌ر بو و پشنگیری کوردی کردوه‌، بۆ ئۆتۆتۆمی و لایه‌نگری ئه‌وه‌بو مه‌سه‌له‌ی کورد له‌ عیراق، به‌ شیوه‌ی ناشتی و دیموکراتیا نه‌ چاره‌سه‌ر بکریته‌. جگه‌ له‌وه‌ هه‌ندی حیزبی عه‌ره‌بی هه‌بون، به‌هۆی په‌یوه‌ندی منه‌وه‌ له‌گه‌لیان

و رونکردنه‌وهی کێشه‌ی کوردی بۆیان، پابۆچونیان دهرباره‌ی کورد به باشی گۆراوه، وهک (حركة القوميين العرب) که بزوتنه‌وه‌یه‌کی گه‌ره‌بو له دنیای عه‌ره‌بیدا و به نزیك بونه‌وه‌م و په‌یوه‌ندیم له‌گه‌ڵیاندا و به‌هۆی عه‌بدوئیلانه‌سراوی و هانی هندی و موحسین ئیبرایم و دکتۆر ئیدریس، توانیمان مه‌سه‌له‌ی کوردیان بۆ پونبکه‌ینه‌وه و ئه‌وان پشتگیری مه‌سه‌له‌که‌ تاكو مافی چاره‌نوس بکه‌ن.

په‌یوه‌ندییه‌کانمان له‌گه‌ڵ عه‌ره‌ب، که‌لکی هه‌بوه بۆ پونکردنه‌وه‌ی راستیه‌کان و پراکتیشانی عه‌تفیان به‌لای خۆماندا. دیاره له‌هه‌مولایه‌ک هه‌تا له‌ناو خۆشماندا، هه‌ولێستی ناجۆر و ناخۆشمان بینیه‌وه، جاشی کورد هه‌بوه که دژی کورد کاری کردوه.

من پیمابوه ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌ و ئه‌و عه‌تفه له‌گه‌ڵ عه‌ره‌ب، مه‌سه‌له‌ی کوردی بۆ پێشه‌وه‌ بردوه و مه‌سه‌له‌ی کوردی لای عه‌ره‌ب گه‌شتر و پونترکردۆته‌وه. بۆیه من هه‌یچ په‌شیمان نیم له‌وه‌ی که ئه‌و هه‌ولێسته‌م هه‌بوه.

* تۆ له ژباړتا هاوکاری مه‌سه‌له‌ی فه‌له‌ستینت کردوه و له حه‌فتاکاندا زۆر نزیك بوی له هه‌یزه فه‌له‌ستینییه‌کان و به‌تایبه‌تی له به‌ره‌ی میلی و کارت له‌گه‌ڵ کردون و له گۆڤاری (الهدف) ئه‌ندامی ده‌سته‌ی نوسه‌رانی بویت، ئایا له هه‌ولێستی فه‌له‌ستینییه‌کان به‌رامبه‌ر به مه‌سه‌له‌ی کورد رازیت؟

- کاکه سه‌لاح‌دین، هه‌قه فه‌له‌ستینییه‌کان جیا جیا بکه‌ینه‌وه و نابێ سه‌یری هه‌مویان وه‌کو یه‌ک بکه‌ین. رۆژانیک بو، من زۆر نزیك بوم له به‌ره‌ی میلی و هه‌روه‌ها دۆستایه‌تیم هه‌بو له‌گه‌ڵ به‌ره‌ی دیموکراتی، هه‌ردوکیان هه‌ولێستیان له مه‌سه‌له‌ی کورد هه‌ولێستیکی راست و په‌وابوو. هه‌ردوکیان ته‌نانه‌ت لایه‌نگری مافی چاره‌نوسبون و دژی شه‌رپون له‌گه‌ڵ کورد و لایه‌نگری ئه‌وه‌بون، کورد له‌ناو عێراقدا ئۆتۆنۆمییه‌کی راسته‌قینه‌ی بدریتێ.

به گه‌شتی له‌ناو بزوتنه‌وه‌ی فه‌له‌ستینیدا، دژایه‌تی کورد نه‌بوه، به پێچه‌وانه‌وه، هه‌تا له‌ناو هه‌ندێ سهرکرده‌ی ریکخراوی فه‌تحیشدا، دۆستایه‌تی هه‌بو له‌گه‌ڵ کورد و عه‌تفیان هه‌بوه له‌سه‌ر کورد و ئه‌وانه لایه‌نگیری ئه‌وه‌بون، کورد مافی خۆی هه‌بیت له‌ناو عێراقدا.

ئه‌و رۆژه‌ی فه‌له‌ستینییه‌کان هه‌ولێستیان باشبو، په‌یوه‌ندیان له‌گه‌ڵ حکومه‌تی عێراق باش نه‌بو، له‌به‌رئه‌وه هه‌ولێستیان زۆر چاک بو دهرباره‌ی مه‌سه‌له‌ی کورد! من زۆرتر له دوسالێک له‌گه‌ڵ به‌ره‌ی میلی ئیشم کردوه، له ده‌سته‌ی نوسه‌رانی

گوفاری هه دهف به شداریم کردوه و وتارم نوسیوه .
 من چاوه ریم له فهله ستینییه کان ئه وه بوه، پشتگیری ته واوی مه سه له ی کورد
 بکه ن، به داخوه ئه و پشتگیریه م لئ نه بینین .

*** ستراتیجیه تی کارکردنی فهله ستینییه کان بۆ به ده ستینیانی مافه کانیا ن چون
 هه ئه ده سه نگی نیت؟**

- به پای من فهله ستینییه کان گیروگرفتی گه وره یان ئه وه یه، ئی ستراتیجی
 جولانه وه ی فهله ستینی له سه ره تاوه هه له بوه تا کو ئیستا . له سالانی سهیه کاندایا،
 دایانشکاند به لای نازییه کان و فاشیسته کاندایا و شیخ ئه مین حسینی رایکرد بۆ
 ئه ئمانیا و ئیتالیا، له و کاته دا گه لی جوله که عه تفی جیهانی وه رگرت و ئه وان
 توپه یی جیهانیان وه رگرت .

له سالانی چله کاندایا، سه رکر دایه تی فهله ستینی، هه مو شتیکی په تکرده وه
 و دروشمه که ی ئه وه بو، یا هه مو شتی کمان ده ویته وه یان هیچ!! که مه سه له ی
 دابه شکردنی فهله ستین هاته کایه وه، به شی زۆری زه وی فهله ستین درابو به عه رب
 و به شی زۆری ناوچه که له ده ست عه رب بو، به شاری قودسه وه، به لام ئه وان
 هیچیان قبول نه کرد .

فهله ستینییه کان له یه ک شت نه گه یشتبون، ئه ویش ئه وه بو که مه سه له ی
 دابه شکردنی فهله ستین و دامه زراندنی ده ولته تی ئیسرا ئیل، بریاریکی نیوده ولته تی
 و شتی ک نیه به ئاسانی بگوریت، وه کو ئه وی ئه وان تیگه یشتبون، وا تا قمیک
 جوله که هاتون و ده ولته تی ک دروست ده که ن . نه خیر، ئه وه بریاریکی نیوده ولته تی
 بو، بۆ یه که مجاریو ئه مریکا و روسیا له سه ر ئه و بریاره یه ک بن .

ئه وه بو هه ردو زله یزی دنیا له نه ته وه یه کگرتوه کان، ده نگیان بۆ بریاره که دا،
 ده ولته تی جوله که له فهله ستین دابه زریت و ئه و بریاره به پیی میزانی هیزه کانی
 ئه و سه رده مه به ولتانی عه ربه ی نه ده گۆرا . هه روه ها له وه چاک نه گه یشتبون،
 ده ولته ته عه ره بییه کان پیاوی ئه وه نین فهله ستین به شه ر رزگار یکه ن و له شکر بیترن،
 ئه وان ته نها یاریان به فهله ستین ده کرد و بازرگانیا ن به فهله ستینه وه ده کرد، بۆ یه
 ئه و هه له یان کرد و هه مو داخوازیه کانیان په تکرده وه .

ئه گه ر ئه ورۆژه بریاره کانیان قبول بکردبا یه، په نگیو که سی له سه ر چواری
 فهله ستین بکه وتایه ده ستیان و پیموایه ئیسرا ئیل به و به شه که مه ی پیدرابو،
 نه ی ئه توانی به ئاسانی و بن گیروگرفت بژی، چونکه که م و بچوک بو، ئیمکانی

گەشەکردنی ئاسایی نەبو!

پاش ئەو لە سالانی پەنجاکاندا، دروشمی مەتەرفیان ھەلگرت و ھەندیکیان داوایان دەکرد جۆلە کە فری بەدەنە دەریاو، ئەو ھەلۆیستە وایکرد جۆلە کە بتوانی عەتفی جیھانی وەر بگریت.

لە شەست و حەفتاکاندا، دەستیان بە خەباتی چەکداریکرد، بە کاری تیرۆریستی دەستیان پێکرد، ئەویش بە فراندنی فرۆکە و کوشتنی وەرزشوانی ئیسرائیلی و شەر دژی دەوڵەتە عەرەبیەکانی وەک ئێردەن و سووریا.

لە کۆتایی ھەشتاکاندا، بەتەنیا چون و لەگەڵ ئیسرائیل لە نەرویج ریکەوتن. تەماشاکە ئیستراتیجیەتی سەرکردایەتی فەلەستینی لە ھەر دە سالیکدا ھەلەیهکیان کردو، سەرکردایەتیەکی ئەوتۆنەبو، بتوانی ئیستراتیجیکی راست بۆ شوێنەکان و خەباتەکان دان و لەو شەو تەکتیکی راست ھەلبێنجیت. بۆیە تەماشای دەکەین نا جیگربوونیک لە ھەلۆیستیاندا ھەبو. بۆ نمونە ئەو پۆڵە لەگەڵ عێراق دۆست بون، عێراقیان بردۆتە ئاسمان، ئەو پۆڵە دۆستایەتیە کە زۆر توخ نەبو، عێراقیان بردۆتە ناخی ئەرزەو. سەرەمیک عێراق دژیان بو، خەلکی لێ دەکوشتن، ھەمو پێکخراوە فەلەستینیەکان دژی حکومەتی عێراق بون و پشتیوانیان لە کورد دەکرد، لەگەڵ عێراق چاکبۆنەو، پشتیوانیان لە حکومەتی عێراق کرد و کوردیان بەلاوہ نا.

زۆریەتی ھێزە فەلەستینیەکان، لە ژێر پەردەیی دۆزمنایەتی ئیمپریالیزم و مەترسی سەرەکی ئیمپریالیزم و ناکوکی سەرەکی ئیمپریالیزمدا، پشتیوانی دیکتاتۆریکیان کردو کە زۆر خراپتر بوو بۆ گەلانی خۆی لە ئیمپریالیزم کە ناویان بردو!! بەلام تاکو ئیستاش لە فەلەستین، ھیشتا خەلک ماو کە پشتیوانی لە خەباتی گەلی کورد دەکات.

* عەرەب بەگشتی و فەلەستینیەکان بە تاییەتی، تا نەمانی سەدام لە مانگی نیسانی ۲۰۰۲ پشتگیریان ئەو دەکرد و رۆژێک لە رۆژان باسی کورد و مافی چارەیی خۆنوسین و باسی نەفەل و ھەلەبجەیان نەکرد، ھۆی ئەو بێ دەنگییەیان چی بو؟

- من لەسەر ئەو تەعمیمە رازی نیم، عەرەب ھەبوو باسی کوردی کردو، ئەحزاب ھەبون، کەسایەتی عەرەبی ناسراو ھەبون و وتاریان نوسیو و دەنگی نارەزاییان دەربریو، بەلام بەگشتی وابو وەکو تۆ دەبێت. بە گشتی ھێزە عەرەبیەکان و دەوڵەتە عەرەبیەکان و تەیارە سەرەکیەکانی ناو کۆمەڵگای

عهره‌بی، پشتیوانیان له سهدام کردوه . بۆ نمونه ده‌ولته‌تی کویت، کاتێ هه‌له‌بجه به چه‌کی کیمیاوی بۆردومان کرا .

ئیمه له دنیا دا هه‌للایه‌کمان نایه‌وه، نه‌وکاته من له له‌ندهن بوم، وه‌فدی سه‌فیره عهره‌بیه‌کان، به سه‌رۆکایه‌تی وه‌فدی کویتی مالّ به‌مالّ ده‌گه‌را و ده‌یگوت مه‌سه‌له‌ی هه‌له‌بجه درۆیه و عێراق کاری واینه‌کردوه و عێراق په‌یوه‌ندی به‌وکاره‌وه نیه، نه‌وه بوختانه کورد بۆی هه‌لده‌به‌ستیت! .

بیگومان، نه‌وه‌لۆیسته‌ی عهره‌ب به‌رامبه‌ر به‌ کیشه‌ی کورد و به‌رامبه‌ر به‌ عێراق، له‌سه‌رتاپادا هه‌له‌بو، ته‌نها سووریا هه‌میشه ده‌یگوت، سیاسه‌تی سهدام هه‌له‌یه و نه‌وه‌ سیاسه‌ته‌ دژی نه‌ته‌وه‌ی عهره‌بیشه و دژی سووریاشه، به‌لام له‌وکاته‌دا ده‌ولته‌کانی تر پشتیوانیان له‌ عێراق ده‌کرد . من پیموایه‌ هۆکه‌ی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ هه‌ندیک خالّ:

یه‌که‌م: بۆته‌وه‌ی که‌ هه‌ستی نه‌ته‌وايه‌تی عهره‌بی له‌و روانگه‌یه‌وه ده‌روانپه‌ته مه‌سه‌له‌کان (انا و اخي علی ابن عمي و انا و ابن عمي علی الغریب) نه‌وه‌ چ ده‌بیت ببیت نه‌وه‌ قاعیده‌یه .

دوهم: سهدام به‌رتیلی دابو به‌ زۆر له‌ سه‌رۆکه‌کانی عهره‌ب و ده‌زگای راگه‌یاندنی عهره‌بی و هه‌یزه‌ سیاسیه‌کانی عهره‌بی و به‌ ده‌یان ملیون پارهی ده‌دانی و به‌و پارهی گه‌لیکیانی کړیبون، یا هه‌یج نه‌بێ بیده‌نگی کړدبون .

بیده‌نگی نه‌وانه‌ی کړیبو، پارهی دابو به‌ زۆر له‌ هه‌یزه‌ سیاسیه‌کان و ده‌زگا راگه‌یاندنه‌کانی عهره‌بی و نه‌وانه‌ی به‌لای خۆیدا پاکیشابو .

سێیه‌م: سهدام عه‌بايه‌کی عهره‌بی له‌به‌رکړدبو، خۆی به‌ پارێزه‌ری (به‌وابه‌) ی رۆژه‌لاتی و گه‌لی عهره‌ب نیشان ده‌دا . هه‌روه‌ها خالیکی تریش نه‌وه‌بو، بۆچون و هه‌له‌سه‌نگاندنی هه‌له‌ی هه‌یزه‌ عهره‌بیه‌کان به‌رامبه‌ر به‌ عێراق و سهدام درێژ بۆوه تا جه‌نگی عێراقی و ئێرانی، نه‌وه‌بو زوریه‌ی هه‌یزه‌ فه‌له‌ستینه‌یه‌کان پشتگیری عێراقیان کرد، نه‌مه‌ له‌ کاتیکدا که‌ کۆماری ئیسلامی ئێرانی پشتگیری ته‌واوی مه‌سه‌له‌ی فه‌له‌ستینیان کرد و هاوکاری زۆریانکردن .

* راستی مه‌سه‌له‌ی (نومه‌ی عهره‌بی) چه‌نده، ئایا (نومه‌ی عهره‌بی) هه‌یه، یان (گه‌لانی عهره‌بی) هه‌ن؟

- به‌ره‌ئی من گه‌لانی عهره‌بی هه‌یه، له‌ناو ده‌ولته‌کانی عهره‌بیدا گه‌لانی عهره‌بی و غه‌یری عهره‌بیش هه‌یه، تو له‌ جه‌زائیر و مه‌غریبه‌وه‌ ته‌ماشایه‌که، له‌ناو

گهلانى جه زائير و مه غرييدا گهلى به ربه ر ههيه، كه ئهوانه گه ليكي جياوان له عه رهب و عه رهب ئينكاريان ده كات.

له خواروى سودان گهلانى جياواز ده ژين له عه رهب، له سوريا و عيراق كورد ههيه، بۆيه به راي من به و مانا ئه وروپييهى كه (ئومهى عه رهبى) يهك ئومه بيت و هه مو خاسيته كانى تئيدا بيت و خه ملبيت، ئه وه ناتوانين بلين به و شيويه ههيه، به لام ده توانين بلين كه گهلانى عه رهبى ههيه، واتا ئه و گهلانى كه خويان به عه رهب ده زانن و ده يانه وئى يهك نه ته وه بن، ده توانين وهك گهلى عه رهب ناويان به بين.

* كيشهى فهلهستين و ئيسرائيل به ره و كوئوه ده چيت؟

- كيشهى فهلهستين و ئيسرائيل به ره و ئالوزى ده چيت، سياستهى هه لى ريكخراوه فهلهستينيه كان به ره و هه لديرانين ده بات، ئه و برا فهلهستينيه له يهك شت نه گه يشتون، ئه مرؤ سه رده مى چه كدارى و تيكدان نه ماوه، ئه مرؤ سه رده مى چارهى سياسى و ديبلوماسيه، چارهى سياسى و ديبلوماسيش به ئه مريكا ده كريت. ئهوانه له جياتى ئه وهى ئه مريكا به ره و خويان پاكيشن، ئه و كارانه ده كه ن كه ئه مريكا له خويان دورده خاته وه و به كرداره كانيان واده كه ن خزمه تى سياستهى ئيسرائيل بكه ن.

بۆ نمونه، (راپه رينى قوچه قانى)، راپه رينى به به رد، زۆر زۆر سه ركه و تنيكى گه و رهى به ده سه تينا و پشتگيره كى جيهانى بۆ مه سه لهى فهلهستين په يدا كرد، به لام دوايى كه كردiane راپه رين به چهك و كلاشكوف و خو ته قانده وه، به زيان بويان گه رايه وه، بۆ نمونه، كاتى پاسيک ده ته قيننه وه ژن و مندال و خه لكى سيڤيل تئيدا ده كوژريت، ئه وه عه تف بۆ ئيسرائيليه كان زياده كات و به زيان بۆ فهلهستينيه كان ده گه رپته وه.

به مشيوه خه باتهى ئيستا، زيانتيكى زۆر له مه سه لهى خويان ئه دن و مه سه له كهى خويان دواتر ده خه ن، تا ئه و پوژهى هيزيكي فهلهستينى ژير په يدا ده بيت، كه بتوانى جه ماوه رى فهلهستين له ده ورى خوى كو بكاته وه و به خه باتى سياسى و ديبلوماسى داخوزه كانيان بينيته دى.

جگه له وه، پيويسته ئه و راستيه ش بلين، له ده ولتهى ئيسرائيل كه سانى توند ره و و توندوتيزى ئه وتوى تئيدا يه، له بنه رته دا باوه ريان به بونى گه لى فهلهستين و داخوزه كانيان نيه، پييان وايه فهلهستين هه موى خاكى ئيسرائيله و

دهبیت گهلی فهلهستین لهوئ ده رکریین و بیینه روژه لاتی ئوردون، ئه و ولاته تهنها هی ئه وانه، ئه و هه لویسته توندره وانه له هه ردولاره مه سه له که ی ئالۆزتر کردوه .

* واتا داخوازی دو میلله ت (عه ره ب و ئیسرائیل) له سه ر یه ک پارچه زهوی، کیشه که ی ئالۆز کردوه؟

- به لئ وایه، دو میلله ت له سه ر زه ویه که شه ر ده که ن و هه ردوکیان به هی خۆیانی ده زانن. یه ککیان به میژو و ئه وه ی تریان به جوگرافیا .

ئیران

* میژوی په یوهندی تو له گه ل ئیراندا به گشتی بو که ی ده گه ریته وه؟

- من ده مه وئ پرسیاره که ت بکه مه دو به شه وه، یه ککیان میژوی په یوهندی له گه ل هیزه شوړشگیره کانی ئیران و به شیکیان په یوهند له گه ل حکومه تی ئیران . له شوړشی ئه یلولدا کۆمیه تی سه رکردایه تی له سه ر داوای مه لا مسته فا بریاریدا که په یوهندییه که دروست بکات له گه ل ئیران، به مه رجئ ئه و په یوهندییه له گه ل ده سه که وته کانی گه لانی ئیراندا بگونجیت . له ناو هه قالاندا دو که س به نابه دلئ ده نگیان بو ئه و مه سه له یه دا، حیلمی عه لی شه ریف و من .

هه رچۆنئ بو په یوهندی دروست بو له گه ل ئیران و زۆری نه خایاند، ناکۆکییه کان ته قینه وه له ناو بزوتنه وه ی کوردی دا .

وه که له شوینیکی تری ئه م چاوپیکه وته دا باس م کردوه، بالئ مه که ته بی سیاسی ناچاربون بچنه دیوی ئیران . ئه وه ی راست بیته، من ئه م ده ویست بچم بو ناو ئیران، بریارمدا یان له ناو شاره کاندا یان له شاخ بمینمه وه . مانه وه له شاخ مومکن نه بو، به لام له شاره کان مومکن بو .

براده ران فشاریکی زۆریان بو هینام و وتیان هیچ نه بیته وه ره هه تا داده مه زریین، له و به ر و دوایی هه مومان به لئنت ده ده ینی، بتنیترین بو ده ره وه، من له شوینیکی تری ئه م چاوپیکه وته باسی ئه و قوناغه م کردوه .

بهو شيوهيه، چوین بو ئيران که چوین بو ئيران، ماوهيهک وهکو پهناهنده وهریانگرتین، داوامکرد یهکسهر برؤم بو ئوروپا. هر ئه مرؤ و سبهینیان بی ده کردین تا گه یشتینه ئه وهی دو مانگیکی پیچو، وه لام نه بو، منیش ناچار مانمگرت له ناخواردن.

پیویسته لیره شدا شتیک بلیم، شه مسه دین موفتی زؤر یامه تیدام له مه سه لهی چونه دهره وه دا، ئه و ناماده بو له ئیران بمفرینئ بو دهره وه، لایکی تریش زؤر یارمه تیدام، ئه ویش سه ردار جافه. ئه و ئه رکی ئه وهی خسته ئه ستوی خوی، چو بۆلای جهلال به گی جاف که خوی زو له عیراق بو، وینهی بو بردم و پاسپورتیکی عیراقی له جهلال به گه وه بو هینام، ئیتر پاسپورتیشم ده ستهکوت و بهو پاسپورته ئه متوانی سه فه ر بکه م.^(*)

چه ند پۆژیک دواي مانگرتنه که م، بینیان که به پاستمه و به رده وامم، ئیواره یهک کاربه ده ستانی ئیرانی هاتنه لام و گوتیان: "ئیمه ریت ده دهین بجیته دهره وه و پاسپورتي خۆمانت ده دهینئ و چه ز به دۆستایه تی ئیوه ده کهین، به لام نامانه ویئ تو به دل ره نجای برؤیت، له به رئه وه به لئنت ده دهینی ئیمه پاسپورتیشت بو بکهین و بشتنیرینه دهره وه، به لام تو وه ره ده عوه تیکی ئیمه قبول بکه و چه ند پۆژیک ده ت بهینه سه روی ئیران و له وی با که من ماندوبونه که ت به سه نیته وه." منیش داوه ته که یانم قبولکرد، ئه وه بو منیان برد و ماوه یهک گه راندیانم له سه روی ئیران. که گه رامه وه، پاسپورتیکی ئیرانیان به ناوی (جعفری ته لوعی) بو ناماده کردبوم ئه وه بو پیتی هاتمه دهره وه بو ئوروپا. ئه وه یه که م چونم بوه بو ئیران.

له و ماوه یه ی له دهره وه بوم، په یوه ندیبه کم له گه ل چه په کانی ئیران په یدا کرد، به تایبه تی جه ماعه تی سازمانی ئینقیلابی حیزبی توده ی ئیران، تازه له سه ره تای دامه زانندا بون، به و هیوایه ی پۆژیک له پۆژان بتوانین یارمه تی یه کتریدهین. له و کاته وه ورده ورده له گه ل لایه نی خه لکی ئیران، په یوه ندیمان دروستکرده و به هیزمان کردوه.

* تو باسی سالی ۱۹۶۴ ده که ییت، واتا کاتی ناکوکی نیوان مه که ته بی سیاسی و بارزانی، نایا پینش ئه و کاته، تو وه کو مام جهلال هیچ په یوه ندیبه که ت له گه ل ئیراندا هه بوه؟
- نه خیر، من هر لایه نگری په یوه ندیش نه بوم، من په یوه ندیم له گه ل ئیراندا پیتباش نه بوه، ئیمه له مه که ته بی سیاسی ورده ورده په یوه ندیمان له گه ل هیزه کانی

چەپی ئێران پەرەیسەند، جگە لە سازمانی ئینقیلابی لەگەڵ بەرەوی میلی ئێران، بەهزی حەسەنی ماساری دروست بو، ئەوکاتە نوێنەری ئێرانییەکان بو لە دەرەوہی ولات.

* نایا شای ئێران رۆئی هەبو لە ناکۆکی نیوان بارزانی و مەکتەبی سیاسی لە ۱۹۶۴ دا؟
 - ناتوانم بلێم زۆر دەوری دیاری هەبۆ، بەلام بیگانه دەستیان هەبو لەو ئینشیاقاەدا، ئینجا نایا بیگانه هانی مەلا مستەفای ئەدا کە گواپە مەکتەبی سیاسی جەماعەتیکی شیوعین، ئەوہ زۆر پوننیہ؟ واتا ئەو کەسانە ی دەهاتنە کوردستان، پیموایە هەندیک لە نوینەرانی ئێران، یاخود هەندئ لەو کەسانە ی کە بەناوی ئەمەریکاوە دەهاتن، باسی ئەو مەسلانەیان بو مەلا مستەفا دەکرد. ئەگەر تۆ کتیبەکی (ئادەم شمید) بخوینیتەوہ، لەوئ باسی ئەوہ دەکات، کە مەکتەبی سیاسی شیوعین و سەر بە روسن و ئەمەریکاش پیتی باش نیہ، کۆمەلێکی شیوعی سەرکردایەتی بزوتنەوہی کوردی بکات. واتا شتیکی وایان خستبۆہ میشکی مەلا مستەفاوہ، ئەگەر ئەو لە مەکتەبی سیاسی رزگاری بیت، ئەوا یارمەتی و هاوکاری دەرەوہی مسۆگەر دەبیت.

بەلام دلنیام لە سەریکی تریشەوہ ئەوانە ی دوژمنانی خەلکی کوردبون، پێیان خۆشبۆ ناکۆکی دروست بیت و پێیان خۆش نەبو، جولانەوہیەکی رزگاربخوازی کوردی یەگگرتو بە سەرکردایەتی حیزبێکی سیاسی یەگگرتو هەبیت.

من شتیکت بو بگێرمەوہ، شەمسەدین موفتی ناگای لیبەتی. کوردیک لەوانە ی لە تاران ئیشی دەکرد و هەستیکی کوردایەتی هەبو، ئیستاش هەرماوہ بۆی گێپاینەوہ، گوتی: "شا لە کوردستاندا پشتگیری مەلا مستەفا دەکات و ئەوی پێباشترە لە مەکتەبی سیاسی، هۆکەشی ئەوہیە، دەلن، مەلا مستەفا یەک کەسە، کاتئ لەگەڵ ئەو ریکەوتم، ئەوا دەتوانم بگەمە ئەنجامیک و دەتوانم بزانی چەند دەروات، بەلام جەماعەتی مەکتەبی سیاسی، ئەوان حیزبن، ئەمڕۆ لەگەڵ مەکتەبی سیاسی ریک دەکەوین، بەلام بو پۆژی داهاو لیزنە ی مەرکەزی، یان ئەنجومەتیکی سیاسی نوئ هەلدەبژیریت و دەلئ من بەو ریکەوتنە ی ئەوان رازی نیم، هەروہا ئەمانە حیزبن و فکر و بیروباوەریان هەپە، شتیکیان لە خەیاڵە بو کوردستان، مەلا مستەفا شەخسیەتیکی نەتەوہییە و لە هۆز و عەشیرەتەوہ هاتووە وەکو ئەوان نیہ."

جگە لەوہی، ئیمە کاتی خۆی کە رۆژنامە ی خەباتمان لە بەغدا دەرەدەکرد، حەملە یەکی زۆر توندوتیزمان کردبو لەسەر شای ئێران و پشتگیری کوردەکانی

ئیرانمان دەکرد، بۆیە پیموایە دەستی ئێران هەبو لە ناکۆکی نێوان پارتیدا، بەلام نازانم تا چ پادەیهک.

* بۆچی شای ئێران بە خێرای و بە ناسانی، رێکەوتنامەی جەزائیری لەگەڵ سەدام مۆرکرد؟
- چونکە ئاواتەکانی هاتەدی، ئاواتی شا ئەوەیو شەتول عەرەبی بدریتەو و عێراق دان بەوهدا بنیت، شەتول عەرەب هی ئێرانە. هەرەها عێراق بەلێن بدات، هیچ دەستتۆهردانیک لە کاروباری ئێراندا ناکات و ئەو یارمەتی و هاوکاریانە ی پیشتر ئەیدا بە هیزەکانی بەرەرهکانی ئێرانی راببگریت، ئەو هەمو ئاواتەکانی شای ئێرانی هینایەدی.

* بەلام ئەوەبوو هۆکاری شکستینانی گەورەترین بزوتنەووی سیاسی و پیشمەرگایەتی کوردیی، دژی حکومەتی عێراق؟

- بەلێ بەراستە، بەلام ئەو نەیدەویست ئەو بزوتنەوویە ی دژی عێراق بەردەوام بیت. ئەو یارمەتی ئەو بزوتنەوویە ی دژی عێراقی ئەدا، تەنها بۆئەووی بە ئاواتی خۆی بگات. نازانم تۆ پرسیارەکی محەمەد حەسەنێن هەیکەلت خۆیندۆتەو لە شای کردو دەربارە ی ئەم مەسەلە یە؟ شا لە وەلامی هەیکەلدا دەلێت، "من ئاواتەکانم هاتەدی، لەبەرئەو دەبێ ئەو بەکم پێویستە. جولانەووی کورد گەیشتبو پادەیهک، کە بە تەنها بەهیزی خۆی ناتوانی دەوام بکات، جولانەووەکە ئەوئەدە گەرەبو، نەیتەوانی بەوشتیووە دەوام بکات، ناتوانی دەوام بکات دەبیت من هیز بنێرم بۆی، منیش نامادەنەبوم بەشدار ی شەرێک ببم، بە تاییبەتیش کاتیکیش کە ئاواتەکانم هاتنەتەدی"^(۳)

ئەمانە هەمو ی پرۆییانو بون، بەرای من هۆ سەرەکیە کە ئەو بو، کە شا لە سەرەتادا نەیدەویست جولانەوویەکی کوردایەتی کوردستانی هەبیت و داوای ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان بکات.

هەرەها شا لەو بارە یەو دەلێت: "جولانەوویەکی کوردی هەبو، بە پێویستم زانی کە ئەو جولانەوویە بۆ سویدی خۆم بەکاربھێنم، لەووی لە دژم بیت، هەم بۆئەووی پەکی چالاکی سیاسی کوردی ئێرانی پێبخەم، هەم لە عێراق ئاواتەکانی خۆمی پێبھێنمەدی کە ئاواتەکانم هاتەدی ئیتر پێویستم بەو بزوتنەوویە نەما و بە پێچەوانەو ئەگەر ئەو بزوتنەوویە بمایا، لە دوارۆژیکدا دەبو بە مەترسی لەسەر رژیمی شا"^(۴)

* هۆى چى بو دواى ههرهسى ۱۹۷۵ و دروست بونى يه كيتى، رژىمى شا گىروگرتى سياسى و سه ريارى بۆ يه كيتى نيشتمانى دروست ده كرد، به لام له هه مانكاتدا هاوكارى قىادهى موئه قه تى ده كرد؟

- نه زانى چيه؟ من ده مه وىت شتىك بلىم، شاي ئىران پىي خوش نه بو عىراق نارام و هيمن و بىدهنگ بيت كاتى مه لا مسته فا فه رمانيدا به هيزه كانى كه برؤنه وه مالى خويان و پارتى حل كرد و داموده زگاكانى شوڤشى هه لوه شانده وه، به بيانوى نه وهى نه و به تنها خوى ناتوانىت وهك جاران سه ركردايه تى نه و شوڤشه بكات، ههروه ها نهى نه توانى به گوڤ و ته ورمى لاويتيه وه له م شاخ بو نه و شاخ و له و دۆل بو نه و دۆل بڤوات.

پىويسته نه و راستيه ره چاويكرىت كه شاي ئىران پىي خوش نه بو، به ته واوى ده سه لاتى عىراق وازىادبىت به سه ر كوردستانى عىراقدا، به لكو پىي خوش بو جولانه وه يهك هه بىت بوئه وهى هه م فشار له سه ر عىراق كوئابى نه يه ت و هه م عىراق پاشگه ز نه بىته وه له رىكه و تنامه ي جه زائىر.

بۆيه پىموايه كاتى ئىمه جولانه وه كه مان هه لگىرساند، له سه رىكه وه پىيان ناخوشبو كه هيزىكى چه پى كوردى هاتوه و دزايه تى ئىران و دزايه تى ئىمپرياليزم ده كات. پىيانوايو نه ده بو ساحه كه بو ئىمه چۆل بكرىت، له به رنه وه ده بوايه يارمه تى قىادهى موئه قه ت بدرى، به رامبه ر به ئىمه و بوئه وهى جىگاكه پرىكات وه . شا نهى ده ويست له گه ل ئىمه دا توشى شه رپىت و نه يده ويست دوزمنايه تى له گه ل ئىمه وا توخ بكات، بىينه دزمنى، نه و و ئىمه ش له ناو ئىراندا دوزمنايه تى بكه ين، به لكو ده ويست جۆرىك سازشيش بكات، وانا هه ندىك چاوپوشى ده كرد له هاتوچۆى ئىمه به ناو خاكى ئىراندا، به لام پشتىوانىيه كى ته واوى قىادهى موئه قه تى ده كرد.

دواى شوڤشى ئىران، كوئه لىك به لگه مان ده سته كه وت، چۆن ئىران يارمه تى قىادهى موئه قه تىيان دا بو هاتنه وه كوردستانى عىراق و چۆن شا ويستويه تى، عىراق نا نارامبىت و پىي خوش نه بو به يه كجارى عىراق ئاسوده و هيمن بيت.

* نايه يه كيتى هيج رۆئىكى ئىجابى هه بو له شوڤشى ئىسلامى ئىراندا؟ ياخود نايه هاوكارى خومه ينى كرد له ناماده كردنى نه و راپه رينه دا؟

- راستيه كه هه يه پىويسته بوئىت، نه وىش نه وه يه، راپه رىنى گه لانى ئىران راپه رىنىكى ناوخۆى بو. راپه رىنى بو هه لچونى خه باتى گه لانى ئىران بو. توڤه بىيان

گه‌یشتبوه ئاستیک چیتر ئه و باره ناله باره‌یان پێ ته‌حه‌مول نه‌ده‌کرا و تیکۆشان و فیداکاریان گه‌یشتبوه ئاستیک، ته‌قیه‌وه و هه‌مو گه‌لانی ئێران راپه‌رین. ئیمه به‌پیتی توانا هاوکاریمان کردن و وه‌کو له‌ پرسپاریکی تردا بۆم باسکردیت، بوم به‌هۆی ناساندنی جولانه‌وه‌ی ئیمام خومه‌ینی به‌ لیبیه‌کان، ئه‌نجامه‌که‌ی ئه‌وه بو لیبیه‌کان چه‌ندین ملیۆن دۆلاریان دان. له‌ هه‌مانکاتدا بوم به‌هۆی ناساندنی هاوپیانی ئیمام خومه‌ینی، به‌ حیزبی به‌عسی عه‌ره‌بی ئیشتراکی بآلی عێراق له‌ سوریا، ئه‌وانیش زۆر هاوکاریان کردن.

بۆ نمونه، سه‌رده‌میک عبدالجبار کوبه‌یسی ماله‌که‌ی خۆی کردبو به‌ باره‌گای هیزه ئێرانیه‌کان و له‌ مآلی ئه‌و ده‌نوستن و یارمه‌تی ده‌دان و چه‌کی بۆ په‌یداده‌کردن و بۆیانی ده‌نارد بۆ ئێران.

هه‌روه‌ها ئیمه‌ش به‌پیتی توانا یارمه‌تیمان دان و نامه‌مان بۆ ئیمام خومه‌ینی نوسی که ئیمه ئاماده‌ین چی له‌ ده‌ستمان دیت بیکه‌ین بۆ سه‌رکه‌وتنیان، هه‌تا گوتمان: "ئه‌گه‌ر بتانه‌وێت ئاماده‌ین هه‌یزی پێشمه‌رگه‌تان بۆ بنه‌یرین."

که‌ شۆرشه‌که‌ په‌ره‌یسه‌ند، ئیمه ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌ی هه‌مان بو له‌گه‌ڵ کوردی ئێران، به‌و شیوه‌یه‌مان به‌کاره‌ینا که پشتیوانی ئه‌و شۆرشه‌ بکه‌ین و له‌ واپه‌رینه‌دا به‌شدارین و هه‌ول به‌ده‌ن به‌ره‌و رێبازێکی دیموکراتی و پێشکه‌وتووخوازی به‌رن.

هه‌روه‌ها له‌ راپه‌رینی گه‌لانی ئێراندا، کاریکی وامان نه‌کرد که حکومه‌تی مه‌رکه‌زی نیگه‌ران بێت. بۆ نمونه، ده‌مانتوانی زۆر شوین بگرین و چه‌ک و پاره‌مان ده‌ست بکه‌وێت، به‌لام ئیمه ئه‌وه‌مان نه‌کرد، ئه‌ویش له‌ به‌ر خاتری ئه‌وه‌ی حکومه‌تی ئێرانی تازه به‌هۆی ئیمه‌وه توشی گیروگرفت نه‌یه‌ت. ده‌توانین بلین ئیمه به‌پیتی توانای خۆمان هاوکاری شۆرشی ئێران بوین.

* یه‌کێتی چه‌ند توانی سوڤ له‌ سه‌رکه‌وتنی شۆرشی ئیسلامی ئێران وه‌رگیریت؟

- یه‌کێتی توانی هه‌ندێ سوڤ له‌ شۆرش وه‌رگیریت، به‌لام نه‌ک وه‌ک ئه‌وه‌ی که پێویست بو، چونکه هه‌ر له‌ سه‌رده‌می سه‌رکه‌وتنی شۆرشی ئێرانه‌وه توشی ناکوکی و جیاپه‌وه‌هات له‌و سه‌رده‌مه‌دا که تازه شۆرشی ئێران له‌ سه‌رکه‌وتن دابو، په‌سول مامه‌ند و دکتۆر مه‌حمود لیمان جیاپه‌وه‌هه‌، ئه‌و جیاپه‌وه‌یه‌ توشی ناکوکی و گیروگرفتی ناوخوازی کردین.

ئه‌و براده‌رانه‌ که‌وتنه‌ دژایه‌تیمان و هه‌یرشکردنه‌ سه‌رمان لای ئێرانییه‌کان، ئه‌و هه‌لوێسته‌ی ئه‌وان، بویه‌هۆی ئه‌وه‌ی وه‌کو پێویست نه‌توانین به‌یه‌ک ریزی و

یه کگرتو، بچینه لای شۆرشی ئیران و که لکی لیوه ریگرین.
 بیگومان ئیمه دۆستایه تیمان له گه ل هه ندیک له باله کانی شۆرشی ئیران و
 له گه ل کاربه ده ستانی حکومه تی تازه دا هه بو، به لام دو کۆسپمان له پیش بو،
 نه به یشت زۆر که لک له و په یوه ندیه وه ریگرین بیجگه له و ناکۆکییه ی ناو خۆمان،
 کۆسپیکی تر، ناکۆکی بو له ناو حکومه تی تازه ی ئیراندا کۆمه لی که سانی کۆنه
 په رست هه بون، وه ک یه که م: سه رۆک وه زیران مه هدی بازرگان، ئیمه یان به
 هیزیکی چه پ و موته تهریف ده زانی و نه یان ده ویست په یوه ندی له گه ل ده وله تی
 تازه ناسایی بکه ین و ئیسکمان قورس بو له لایان.
 دوهم: له ناو سوپادا، له له شکری ئیرانی شاهنشاهیدا، کۆنه ساواکیه کان هه مو
 رقیان له ئیمه بو، زۆر شتیان بۆ هه لده به ستین که ناومان لای ده سه لاتدارانی
 کۆماری ئیسلامی بزپۆ و ناشیرین بیته، ته نانه ت تۆمه تی زۆر ناراستیان ئه دایه
 پآلمان.

* نایا له ناو ده سه لاتدارانی ئیراندا ئیوه هیج دۆستیکتان هه بو؟

- به لی دۆستمان هه بو، له وانه ئایتولای عوزما حسین عه لی مونته زه ری و
 ئایاتولای ته له قانی. من نمونه یه کت بۆ دینمه وه بۆ دژایه تی هه ندی کاربه ده ستی
 ئیرانی: من له مانگی ره مه زاندا له وی بوم و چوم بۆ زیاره تی ئیمام خومه ینی و
 له مالی ئایاتولای حسینی مونته زه ری دابه زیبوم، زۆر دۆستمان بو، ئه و ئیمه ی زۆر
 خۆش ده ویست. له وی دانیشتبوین و کابریه ک هات سه لامی کرد و پرسیاریان
 لیکرد که "له کوئی بویت؟"، گوته: "له جیهاد بوم"، گوته یان: "له کوئی له جیهاد
 بویت؟" گوته: "چوم بۆ سه نه ندج بۆئه وه ی دژی ئه و یاخیا نه ی کورد بجه نگیم،
 له وی باسیانکرد، جه لال تاله بانای لیه و به خویو دوستی هه زار که سیکه وه هاتون
 بۆ دیوی ئیران بۆ نازاوه گیزان و له وی شه ری ده کرد، ئیمه چوین بۆ بزگارکردنی
 ناوچه که له جه لال تاله بانای".

محمه دی مونته زه ری لیتی پرسی: "تو خۆت له وی دیتته وه؟" گوته: به لی،
 گوته: "نایا جه لال تاله بانای له وی بو؟" گوته: "به لی به لی، من به چاوی خۆشم
 پیشانیاندام گوته یان ئه ها ئه وه جه لال تاله بانیه و له دوره وه بینیم"، ئیتر ئه ویش
 توپه بو، گوته: "پوت ره ش بیته ئه مه جه لال تاله بانیه، دانیشتووه لیتره"، کابرا
 وه کو سه تلیک ئاوی ساردی به سه ردا بکه یته!! گوته: "ئه ئه مه تا جه لال تاله بانای!
 ئه وه چوار رۆژه له مالی ئیمه دانیشتووه و لیتره!".

ئىنجا ئەوئى بۇ باوكى گىزپايەو، گوتى باوكە بەوجۆرە بوختان ھەلدەبەستن بۇ تىكدانى بەينى ئىمە و يەككىتى .

ھەرۇھا وەزىرى بەرگىرى جاران، دكتور چەمران دەستى گرت بەسەر كۆمەلىك چەك و تەقەمەنى ئىمەدا، لە رىگای سوريائو بۆيان ناردبوين لە سەرەتادا بەلىنننن داینى چەكەكانمان بدەنەو، ئەوئو بە شىوئەيەكى ناشىرىن تەفسىرى ھىنايەو بۇ دەست بەسەر گرتنى ئەوكاتە ەسكەر و پاسداران پىيان خۆش نەبو كورد چەكى بەدەست بىت .

ھەر ئەو كۆمەلە، جارىكيان بە عبدولھەلىم خەداميان گوتبو، نەيان زانىبو كە عبدولھەلىم سونىيە، گوتبويان: "ئەم كوردانە سونەن، چەكيان مەدەنى، لە دەمانچە زىاتريان مەدەنى، نەيەلن كلاشنكوف و پەشاش و چەكى لەوجۆرەيان دەست بەكەوتت!" .

* ئەلین لای ئىرانى، يان لای شىعە، ھەمو نامرازك بە رموا دەزانریت بۇ گەيشتن بە نامانج، چۆن ئەتوانریت لەگەل ھىزنگ لەو جۆرەدا ھاوكارى بكریت؟

- من ناتوانم ئەو تەعمىمە بەم و بلىم لای ئىرانى وایە، لای ھەمو مىللەتیک بىرى جياواز و بۆچونى جياوازی تىدایە، بەلام ئەو دامودەزگایەى كە دواى روخاندنى شا لە ئىران ھاتە سەركار، ئەو سىياسەتەى گرتەبەر بۇ گەيشتن بە نامانجەكانى، كاتى كە سودى لە شەردا بو لەگەل ئىمە، شەرى كردين و كاتى سودى لە دۆستايەتيدابو، دۆستايەتى كردين و بەوشىوئەيە .

* ھۆى دروستبونی چەند ناوئەندىكى برپار لە ئىران بۇ چى دەگەرپتەو؟

- دروستبونی چەند مەرکەزىكى برپار، دەگەرپتەو بۇ بالە جياجياكانى ئىرانى كە بەشداريانكردو لە شۆرشد، شۆرشى ئىران تەنھا يەك ھىز سەرکردايەتى نەكردو، بەلكو شۆرشىكى جەماوئەرى زۆر فراوان بو، لەو شۆرشە جەماوئەرىيە گەرەبەدا زۆر كەس بەشدارى تىدكردو، لەوئەرى چەپەو، ھەتا ئەوئەرى پاست، لە پياوانى ئاينىو، تا كەسانى عىلمانى و مولحید .

لەناو دەزگاكانى ئىراندا پياوى ئاينى خاوەن بىروبۆچونى جياجيا ھەيە، ھەر لە كۆنەو بەككىتى زانايانى ئاينى ئىرانىو ھەيە، ھى كاتى ئىمام خومەينى، ئەمانە دو بەشن، بەشىكيان بالى چەپ و بەشىكيان بالى پاست . ھەرۇھا گرۇپى جيا جيا لەناو حكومت و دەرەوئەى حكومت ھەيە، ھەر گرۇپە بۇ چەسپاندنى

بىروباوېرى خۆى كاردهكات و له هەولئى بەهئىزكردنى بالەكەى خۆىدايه و دەزگايەكى گرتۆتە دەست، ئەو دەزگايەى بەوشىتۆه بەرپۆه دەبات، بە كەلكى دىت .

* كۆمارى ئىسلامى ئىران هاوكارى كوردى عىراقى زۆركردوه و دائدەى هەزارهەا خىزانى ناوارمى داوه و يارمەتى پىشكەشكردون، بەلام له هەمانكاتدا دژايەتئىشى كردون و سەردەمى ئەگەل يەكئىتيدا له شەرى هەمە جۆردا بوە، هۆى گرتنەبەرى ئەم دو رىنگا جياوازه چىه؟

- ئەو سىياسەتە دەگەرپتەوه بۆ ئەو جياوازيەى لەناو پىنكەتەى دامودەزگاي كۆمارى ئىسلاميدا هەيه . بۆ نمونە من لەسەرەتاي شۆرىشى ئىسلامى ئىران و سەرەتاي ناكۆكى لەگەل خەلكى كوردستان، نامەيەكم بۆ مونتەزەرى نوسى و تىيدا رونمكردبۆه كە: "ئەو شەرە لە نىوان كورد و حكومەتى ئىراندا هەيه، كارىكى خراپە، بەشكو جەنايت هيمەتئىك بەكى بۆئەوهى موسلمان، موسلمان نەكوزئىت و چارەيهكى ئاشتى بدۆزئىتەوه بۆ ئەو كىشەيه و من ئامادەم ناوېزى بەكم".

ئەويش بېراى بە چارەى ئاشتىانەى كىشەكە هەبو، بۆيه چوبوه لاي ئىمام خومەينى ئاگادارى كردبو، نامەيهكى لە منەوه دەربارەى كىشەى كوردى پى گەيشتوه و ئىمام خومەينىش پىشنىيازەكانى من بۆ ناوېزى قبول دەكات .

كەوتە ناوېزى لە نىوان كوردى ئىران و حكومەت و چەندىن كۆبوونەوه مان رىك خست، لە نىوان هەيهتەى نەمىندەى خەلكى كوردستان و نوئىنەرانى دەولەتى ئىران، برىتى بون لە (دارىوشى فروهەر) وهزىرى كار و كاروبارى كۆمەلايهتى كە لەهەمان كاتدا نوئىنەرى سەرۆكى حكومەت بو، بۆ چارەسەرى مەسەلەى كورد و وهزىرى ترىشى لەگەلدا بو (عزت الله سبحانى) كە جىگرى سەرۆك وهزىران، مەهدى بازگان بو، ئەوهى تر (هاشمى سىباغىان) ، كە وهزىرى ناوخۆ بو لەگەل (عەلى فەلاحىان) كە سەرۆكى ئەركان بو .

ئەوان هاتنە سەردەشت و لە سەردەشت هينامن بۆ گوندى (بەنوخەلەف)، لەوئى لەگەل مامۆستا شىخ عەزەدىن و سەلاحى موهتەدى و كۆمەلەى شۆرشگىرىي زەحمەتكىشانى كوردستان و سازمانى چرىكى فىدايى ئىران (شاخەى كوردستان) گفتوگويان كرد.⁽⁵⁾

ئىمە توانيمان پولىك ببىنين بۆ ئاشتكردنەوه و ئاشتئىهك كە لە سودى هەمو گەلانى ئىران بىت و هئىمنى و ئارامى دابىنبكات، بەلام بەداخوه ئەو ئاشتئىه زۆرى نەخايند .

بالە شەپخوازهكەى ناو پاسداران و كۆنەپەرستەكانى ناو حكومەتئىش ئاشتئىان

زۆر پڻ ناخۆش بو، بۆيه كهوتنه دژايه تي ئيمه و منيان به وه تاوئبار ده كرد، شوپشي كوردم ژياندۆته وه، بۆيه به خهستي دژمنايه تيبه كي زۆي منيان ده كرد، به تايبه تي دواي ئه وه ي گفتوگۆكه سه ري نه گرت و شهر و پڻكدادان ده ستي پڻكرده وه .

بڻگومان ئه وه له كاتيكا بو، په يوه ندي نتيوان ئيمه و براياني پارتى و حيزبى سۆسياليسى كوردستان به ره و خراپى ده رۆيشت و ئه وانيش بۆ ئيمه يان تڻده چاند و ئه وه نده ي بۆيان بگرايه، له لاي ئيرانييه كان زۆر به خراپى له سه رمان ئه دوان . ههروه ها راستيه كي تره بو پتيويسته بيليين، ئه ويش ئه وه بو ئيمه پشتيوانيمان له شوپشي كوردستاني ئيران ده كرد و به ناوى هيزى پشتيوان ناسرابوين، دياره ئه وه ش پاسدارانى زۆر تورپه كردبو، له به ره ئه وه ئه وانيش هه وئايانه دا دژى ئيمه كاريكهن و خه لكيان ئه نارد بۆناو كوردستاني عيراق، بۆ دژايه تي ئيمه و له گه ل حيزبه كوردببهيه كانى تره هاوكاريان له دژى ئيمه ده كرد و ئه وه بو هه ژده كه سمان لى به نديكردن .

* حكومه تي ئيران، حكومه تىكى ره گه ز په رست نيه و سياسته ي پاكتاو كردنى ره گه زى دژى گه لى كورد به رزنه نه بردوه و حكومه تي ته نها گه لى فارس نيه، بۆچى نه و حكومه ته ناتوانى داخوازيه كانى گه لى كورد جيبه جى بكات؟

- حكومه تي ئيران راسته وه كو تو گوتت حكومه تي ته نها ميلله تي فارس نيه و ئيران ناوى خۆي به خۆيه وه يه تي، ناويكه كه هه مو گه له كانى ئيران ده گريته وه . راسته پاكتاوى نه ژادى له ئيراندا ناكريت، به لآم له ئيران دو مه سه له هيه، كه ده بيت ره چاوبكرت، په كتيكان مه سه له ي مه زه بيه: به شيكى زۆرى كوردى ئيران سونه، هه ندى له كاريه ده ستانى ئيرانى شيعه گه رى ده كه ن و به چاوى (سونه) سه يرى كورد ده كه ن. دوه ميان: ئيرانيه كان چاره سه رى خۆيانيان هيه بۆ مه سه له ي ميللى و به پتي بيروبوچونى خۆيان سه يرى كيشه ي كورد ده كه ن، بريته له وه ي، هه مو موسلمانين و براين و يه ك دينمان هيه . مه سه له ي نه ته وه يى له بيري زوربه ياندا نيه، به لآم هه نديك له كه سانى ئاينى راديكاليان ئه و بۆچونه ده زانن، كيشه ي كوردى، مه سه له يه كي ميللى و پتيويسته چاره سه رى بۆ بدۆزريته وه .

ههروه ها چه ند هۆيه كي تر هيه، پتيويسته ره چاوى بكه ين، بۆچى تاكو ئيستا مه سه له ي كورد چاره سه ر نه كراوه :

یه که م: من پیموایه جولانه وهی کوردستانی ئیران له و هاوپه یمانیتانهی له ئیران کردویه تی سه رکه تو نه بوه، و اتا جولانه وهی کوردستان چو له گه ل چه په کان و له گه ل حیزبی توده و له گه ل گروپی وهک مه نسور حکمت و نه وانه هاوکاریانکرد، نه و هاوکاریه زیاتر کاربه دهستانی ئیرانی لیتهارکردن و زیاتر کوردی دورخسته وه له تاران.

دوهم: حکومتی ئیران چاره سه ری میلیی به شیوهی دینی ته رح دهکات، نهک به شیوهی میلی، نه وهش هویه که ریگره مافی میلی به شیوهی ناسایی خوی چاره سه ربکریته.

سیتیهم، نه وان وا بیرده که نه وه نه گه ر مافی میلیان بو کورد سه لماند، نه وا پیویسته بو میلیه تانی تری ئیرانیش سه لمینن، وهک نازهر و عه رب و بلوج. بویه حکومت به ناسانی سهیری نه م کیشه یه ناکات.

نه گه ر بته ویت مه سه لهی میلی له ئیراندا چاره سه ربکریته، نه وا پیویسته ئیران بیته ولاتیکی فیدرال، نه گه ر ئیران نه بیته فیدرال، نه وا چاره سه ری مه سه لهی میلی و له وانه مه سه لهی کورد ناسان نابیت، چونکه ناکری کیشه ی میلیه تیک چاره سه ربکریته و نه وهی تریان نه که یته.

ئوستا له ئیران خه لک و گروپ هه یه داوای فیدرال دهکات و باس له وه دهکات که فیدرال چاکترین سیسته مه بو ئیران. به تاییه تی هه ندیک له وانه ی شاره زای میژوی ئیران و ده زانن ئیران به دریزی میژو یان فیدرال، یان کونفیدرال بوه. ئیران شاهه نشایی هه بوه و اتا شای شایان، و اتا چه ندین شا له ئیراندا هه بوه و ئیران دابه شبوه به سه ر چه ندین ولاندا و هه ر ولاته شایه کی هه بوه، به لام شای شاهانیش هه بوه که شای هه مو ئیرانی کۆکردۆته وه.

ئیران له کۆن زه مانه وه پژی می فیدرالی، یان سیسته میکی نزیک له فیدرالیه وه به خویه وه بینیه، جگه له وه هه ندیک له موسولمانه کان ده لێن، خیلافه تی ئیسلامیش یهک حکومتی مه رکه زی نه بوه، له خیلافه ی ئیسلامی ویلایه تی ئیسلامی هه بوه و ویلایه تی ئیسلامی نه وه ده سه لاته ی هه یانبوه، له ناو چوارچۆی ده ولته ی ئیسلامیدا زۆر زۆرتریه وه له فیدرال.

بو نمونه، ویلایه تی ئیسلامی مافی دروستکردنی سوپای خوی هه بوه و ویلایه تی ئیسلامی مافی نه وهی هه بوه هه مو شته کانی له ده ستی خۆیدا بیته و ته نها له نوژی هه ینیدا، ناوی خه لیفه بیته یته و سه که یه کی هاوبه ش هه بیته و باجیش بدات به حکومتی مه رکه زی و له کاتی جه نگیشدا، بجیته هاوکاری حکومتی

مهركه زيكات. وهكوتر كارهكان هه مو به دهست ويلايه ته كه خۆي بوه و هه نديك ده لئين نه و سيسته مه زۆر گونجاوه بو ئيران و هه نديكيش ده لئين، نه خير ئيران نه گهر نه و سيسته مه ي هه بيت نه و پارچه پارچه ده بيت، بۆيه ده سه لاتداراني ئيراني نه يان توانيوه هه تا ئيستا مه سه له ي ميللي چاره سه ربه كن.

* له م روانگه يه وه، پيوسته كوردي عيراق يا خود يه كيتي نيشتماني، چون مامه له له گه ل نه و گروهه جياوازانه ي ناو ئيران بكات؟

- من پيم باشه ئيمه سياسي تيك ي مه بده ئي بگريه ده ست، سياسي ته كه بريتي بيت له :

يه كه م: سياسي تي (به ناشتي پي كه وه ژيان) (التعايش السلمى) و اتا سياسي تي پي كه وه ژيان بگريه به ر.

دوه م: سياسي تي ده ست نه خسته نه ناو كاروباري ناوخۆي يه كتر (عدم التدخل في الشؤون الداخلية).

سيه م: دۆستايه تي نه وه ده كه ين، دۆستايه تيمان ده كات و دۆي نه وه ين كه دوژمنايه تيمان ده كات (نصادق من يصادقنا ونعادي من يعادين).

چواره م: ئيمه ره چاوي نه و راستيه بكه ين، سنوريكي دورودريژمان له گه ل ئيران هه يه و جوغرافيا ئيمه ي به يه كه وه به ستوته وه و ميژوي هاوبه شي زۆرمان هه يه، بۆيه پيوسته ئيمه هه ولبده ين، په يوه ندي باشمان له گه ل ئيراندا هه بيت و هه ولبده ين له كاروباري ناوخۆدا نه بينه ته ره ف و دۆستايه تي به شيك له دۆي به شيكي تر نه كه ين، به لكو له گه ل هه مو ئيرانيه يه كان دۆستايه تي دروست بكه ين، به ره چاوكردني ده سكه تي ميلله تي كورد له كوردستاني عيراق ره چاوي نه وه ش بكري كه نه وانيش به رژه وه ندي خويان هه يه .

* هه مو هيزه كورديه يه كان ي ئيران، له وانه هه ردو كۆمه له و حيزبي ديموكرات، له ناوچه كان ي ژۆر ده سه لاتي يه كيتي يدان، چون مانه وه ي له م هيزانه له گه ل دۆستايه تي يه كيتي له گه ل ئيراندا يه ك ده گرتته وه؟

- ئيمه توانيو مانه نه و وه زعه بگونجيين، نه و هيزانه ي باستكردن، هه م له ناوچه كان ي پرگار كراوي ئيمه ن و هه م پاديو و رۆژنامه و شتي خويان هه يه، هه ميش توانيو مانه له گه ل نه وانه به خوشي و هيمني بژيين و ئيرانيش پازي بكه ين. پيموايه دو سن خال يارمه تي داوين بو نه و پي كه وه ژيانه :

یه که م: هه لویستی ژیرانه ی ئه و حیزبانیه، به لئینیانداوه چیتر له لای ئیمه وه هیزی چه کدار نه نیرنه وه بوناو ئیران و له ویی کاری چه کداری بکن و جاریکی تر بیینه وه عیراق. ئه مه خۆی له خۆیدا ده سکه وتیکی گه وره ش بو بو ئیران، چونکه حکومه تی ئیران ئه وانی له کوردستان بیه یز کردوه، هیزی چه کداریان له ویی نه مابو، واتا سنوره کانی ئیران پارێزراو بو، ئاسایشی ئیران له مه ترسیا نه بو.

دوه م: ژیری هه ندی له سه رکرده کانی حکومه تی ئیران که تیگه یشتن، سویدیان له شه پی یه کیتیدا نیه، یه کیتی ئاسایشی سنوره کانی بو دا بینکردون، بیگومان ئه ویش به هاوکاری برا کورده کانی ئیران، به ده نگ داخوازیه که مانه وه هاتن. سییه م: ئیمه له گه ل ئیران دوژمنی هاوبه شمان هه بو، حکومه تی عیراق بو، دوژمنی هه ردولا بو.

چاره م: ئیمه دوستانه تی و هاوکارییه کی پته ومان له گه ل برا شیعه کان و به تاییه تی ئه نجومه نی بالای شوێشی ئیسلامی به سه روکایه تی محمه د باقر سه در هه بو، زۆر یارمه تی ئیمه ویدا و زۆر له راستیه کانی ئیمه ی لای ئایه تولا سه ید عه لی محمه دی خاته می و خامه نه بی و لای شیخ ره فسه نجانی و ده سه لاتداری تر رونکرده وه و قسه ی باشی بو ده کردین و راستیه کانی ئیمه ی پیراگه یانندن.

* یه کێ ئه و گروپانه ی که گیروگرفتی زۆری بو یه کیتی دروستکرد، ئه نساڕ ئیسلام بو، ئه وان هه تا مابون ئیران هاوکاری ده کردن، کاتیگ که تیکشکان، زۆریه ی لئیرسراوه کانیان رایانکرد بو ئیران، چون ئه توانین له م سیاسه ته ی ئیران تیبگه یین که هاوکاری گروپینی تیرۆستی به و شیوه یه نه کات؟

- هه ندی له پرسیاره کانی تو ته عمیمی تییدایه، من رازی نیم له سه ر ئه و ته عمیمه. من پیموانیه هه مو حکومه تی ئیران، هه مو کاربه ده سته کانی ئیرانی یارمه تی ئه نساڕ ئیسلام ده دن. پیموایه له ناو ئیراندا تا قمیک هه یه یارمه تی ئه نساڕ ئیسلام ده دات و ئه و تا قمه له ناو پاسدارانه و له ناو ئه واندا ده سه لاتدارن، واتا ئه وه ی یارمه تی ئه وان ئه دات، که سیکێ بچوک نیه و کاربه ده ستیک نیه له خواره وه بیته. ئه و تا قمه ی یارمه تی ئه نساڕ ئیسلام ده دا، پیموایه به پیچه وانه ی ئامۆژگاریه کانی سه روک کۆماری ئیران و حکومه تی ئیرانه وه کارده کات.

لئیرسراوان پێیان خۆش نیه گێچه لیان بو دروست ببیته، پێیان خۆشه، له ده ره وه توشی گیروگرفت نه بن له گه ل هیه چ که س و گروپیک ئه نساڕ ئیسلام له راستیدا دژی ئیرانیشتن و دژی کۆماری ئیسلامین، چونکه ئه وانه کۆمه لێکن

بهستراون به قاعده و تالیبانهوه، نهوانه دژی کۆماری ئیسلامین.

ئه‌نسار ئیسلام، شیعه به کافر ده‌زانن و پێیان ده‌لێن (خوارج)، به‌لام ئه‌نسار ده‌یانویست نه‌و باله‌ی که له‌ناو پاسداراندا هه‌یه، دژی ئه‌مه‌ریکا و ئیمه به‌کاربه‌یئن و سه‌رئیشه بو ئیمه دروست بکه‌ن و نه‌یه‌لن کوردستانی عێراق ئارام بێت. له‌به‌رئوه هه‌تا ئه‌مه‌ریکا نه‌هاتبوه کایه‌وه، به‌ئاشکرا یارمه‌تیان نه‌دان، نه‌و هه‌مو چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نیه‌ی لیمان ده‌گرتن، دیاربو که هی ده‌ستی قاچاغچی نه‌بوه و به‌لکو یارمه‌تی نه‌و گروهی پاسداران بو بۆنه‌وان.

به‌لام که ئه‌مه‌ریکا هاته ناوچه‌که، نه‌و هاوکاریه کزیبوه و نه‌یانویرا روبه‌روی نه‌و بارودۆخه تازه‌یه ببنه‌وه، بۆیه له‌ ماوه‌ی چه‌ند رۆژیکی که‌مدا به‌ هاوکاری هه‌مو لایه‌ک ئه‌نسارمان له‌ کوردستان ده‌رکرد، ده‌رمان کردن چونه لای نه‌و باله‌ی ناو ئێران که هاوکاریان ده‌کردن و نه‌وان گرتنیانه خۆیان.

ئێستا ئیعتراقاتی نه‌وان لای ئیمه هه‌یه، به‌که‌مجار چونه‌ته نه‌ودیبو ئێران، ویستویانه بیانگرن، به‌لام دوا‌یی بیریان گۆریوه و پاره‌یان داونه‌تی و هاوکاری تریان کردن و پێکیان خستون و پێیان گوتون، که بگه‌رینه‌وه بۆ کوردستانی عێراق، نه‌وه‌بوو جارێکی تر هاتنه‌وه و نه‌مجاره‌ش ده‌رمان کردونه‌وه.

نه‌و باله‌ی له‌ناو پاسداراندا یه‌ زۆر یارمه‌تی ئه‌نسار ئیسلام ده‌دا، ئیمه ده‌یان که‌سمان گرتوه یا هاتونه‌ته‌لامان و ئیعتراقیان کردوه که چۆن نه‌و ده‌زگایه له ئێران یارمه‌تی و هاوکاری کردن.

بیگومان له‌و ماوه‌یه‌دا نه‌و باله‌ی ناو پاسداران، هه‌ندێ له‌و ئه‌نسار ئیسلامانه به‌کارده‌ینی له‌ دژی ئه‌مه‌ریکا و ده‌یاننێرێته ناو عێراق و شاره‌کانی فه‌لوجه و پۆژئاوای به‌غدا بۆ دژایه‌تی ئه‌مریکا.

ئیمه له‌گه‌ل برا ئێرانیه‌کانی که دۆستمان، به‌ پونی و ئاشکرا قسه‌مان له‌گه‌ل کردن و پیمان سه‌لماندن که "نه‌و گروهی هاوکاری و یارمه‌تی له‌ ده‌زگایه‌کی ئێرانی وه‌رده‌گرن و نه‌وه دژمنایه‌تی ئیمه‌یه، نه‌گه‌ر دژمنایه‌تی ئیمه ده‌که‌ن پیمان بلێن و نه‌گه‌ر دۆستایه‌تمان ده‌که‌ن ده‌بێ نه‌وانه بگرن، بمانده‌نه‌وه بۆ دادگای کردنیان".

دۆسته‌کانمان له ئێران، به‌لێنیا‌نداوه نه‌و ئه‌نسار ئیسلامانه‌ی له ئێران، بیانگرن و ته‌سلیممانی بکه‌نه‌وه، به‌لام نازانم نه‌و به‌لێنه چه‌ند جیبه‌جی ده‌کریت، چونکه نه‌وانه چه‌ند جارێک هه‌مان به‌لێن نه‌ده‌ن و جیبه‌جیتی ناکه‌ن. ئێستا ده‌لێن گوايه سیاسه‌تی پێشوی ئه‌نجومه‌نی ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یی ئێرانی نه‌وه‌بو، نه‌وانه ده‌رکری

له ئێران و بۆن بۆ هەر جیبیک دهچن، بهلام ئیستا دهلێن نهخیر سیاسهتهکهمان نهوهیه نهوانه بگیرین و بدرینهوه ئیمه. جا نهگهر نهوه راست بێت، نهوا کاریکی زۆر باشه و تاوانباران به سزایی یاسایی خۆیان دهگهن. بێگومان نهوانیش ترساون لهوهی که نهمهریکا له عێراق مجاهدین و هێزی بهربههکانی ئێرانی له دژی ئێران، بجولێنیت و له دژی ئێران هاوکاری و یارمهتیا بدهت.

تورکیا

* کهی یهکههجار چوی بۆ تورکیا و بۆچی؟

- یهکهم سهفهری من بۆ تورکیا سالی ۱۹۷۷ بو، نهوکاتهبو که له سوریاوه به نهینی چومه نهستهمبول و لهویشهوه گهراوهوه بۆ کوردستانی عێراق بۆ بهشداریکردن له شۆرشدا.

* بۆچی حکومهتهکانی تورکیا لهکاتی عوسمانیهوه ههتا ئیستا، دوستانهتی مهسهلهی

کوردیان نهکردوه، بهئکو به پینچهوانهوه بوه؟

- پیموايه تیکهلاو کردنیک ههیه له نێوان تورکیای عوسمانلی و تورکیای کۆماری. تورکیا له سهردهمی عوسمانلیدا، بهتایبهتی پیش نهوهی جهماعهتی جۆن تورک (تورکیای لاو) دهسهلات وهریگرن، کاریان واکردوه ههمویان خۆیان به عوسمانلی زانیوه و نهو جیاوازیه نهبو له نێوان نهتهوهکانی که لهژێر دهسهلاتی عوسمانلیدا ژیاون.

کورد، یهکێک بو لهو نهتهوانهی لهوکاتهدا له پیشهوه بو و پیاوی گههری تییدا ههلهکهوتوه. وهزیری دهرهوه و سهدری نهعهزم و سهروکی لیژنهی نهعیانی ههبوه، ژمارهیهکی زۆر نهفسهری پله بهرزی ههبوه له سوپادا. بۆیه کاتیک جۆن تورک، وهک کۆمهلیکی تۆرانی نهژاد په‌رست، کاریان گرته دهست، ههولیاندا نهتهوهکانی تر بتویننهوه، نهوهبو کوردهکانیش ههستی نهتهوايهتیا بدهت و لێیان ههلهگهراوه.

* هه‌لۆیستی راسته‌قینه‌ی نه‌تا تورک به‌رامبه‌ر به‌مه‌سه‌له‌ی کورد چۆن بوه؟

- نه‌تاتورک دو هه‌لۆیستی هه‌بوه، له‌سه‌ره‌تا‌دا ویستویه‌تی دۆستایه‌تی کورد بکات و گوتویه‌تی "ئه‌م وڵاته‌ وڵاتی کورد و تورکه‌ و ئه‌م کۆماره‌ کۆماری کورد و تورکه"، که‌لکی له‌هه‌یزی کورد وه‌رگرتوه‌ بۆ ده‌رپه‌راندنی یۆنانییه‌کان.

له‌و دو ده‌وره‌یه‌ی په‌رله‌مانی تورکی که‌ له‌ ئه‌نقهره‌ به‌ستویه‌تی، نوینه‌ره‌کانی کوردستان ناویان له‌سه‌ر دیواری ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی تورکی تۆمارکراوه‌، واتا به‌لێنی به‌ کورد داوه‌ و گوتویه‌تی "ئیمه‌ ئۆتۆنۆمییه‌کتان ده‌ده‌ینی که‌ زیاترین له‌وه‌ی له‌ په‌یمانی سیفهر ناوی هاتوه‌". به‌لام دوا‌ی ئه‌وه‌ی پیاوه‌ دینداره‌کانی کورد راپه‌رینیان دژی نه‌تاتورک کرد، دیاره‌ هه‌لۆیستی ئه‌ویش گۆراوه‌.

گرنگه‌ به‌وردی له‌و قۆناغه‌ بکۆلرێته‌وه‌، چونکه‌ من پیموایه‌ ئه‌و راپه‌رینه‌ دو به‌شن، به‌شیکیان کورد ویستویه‌تی مافیکی نه‌ته‌وایه‌تی ده‌ست بکه‌وێت، جا ریگای هه‌له‌، یان راستی گرتبێت، ئه‌وه‌ شتیکی تره‌.

به‌شیکی تریش، کاریگه‌ری دین بوه‌، مسته‌فا که‌مال نه‌تاتورک دژی خه‌لیفه‌ بوه‌ و کورده‌کان به‌رگریان له‌ خه‌لیفه‌ کردوه‌ دژی ئه‌و هه‌لساون، بۆیه‌ ئه‌وانه‌ له‌ به‌رچاری نه‌تاتورک هه‌م کۆنه‌په‌رست بون که‌ به‌رگریان له‌ خه‌لافه‌ت کردوه‌ و نه‌یان ویستوه‌ه‌ تورکیا بیه‌ته‌ وڵاتیکی مۆدێرن، هه‌م شه‌ریان له‌گه‌ڵ کردوه‌.

که‌مال نه‌تاتورک وایزانیوه‌ کورده‌کان به‌فیتی ئینگلیز هه‌ستاون راپه‌رین ده‌که‌ن، به‌ راستی ئنگلیز ده‌ستی تێیدا‌بوه‌ و ئه‌وه‌ بۆته‌هۆی ئه‌وه‌ی نه‌تاتورک هه‌لۆیستیکی توند له‌ دژیان وه‌ریگرێت.

له‌ پاشاندا نه‌تاتورک فکهری ئه‌وه‌ی دروستکرد، یه‌ک نه‌ته‌وه‌ دروست بکات، واتا یه‌ک نه‌یشن (Nation) به‌مه‌فهومی ئه‌وروپی، واتا هه‌مو ئه‌فرا‌ده‌کانی ناو تورکیا بته‌وینه‌ته‌وه‌ له‌ یه‌ک نه‌ته‌وه‌دا، ئه‌و نیشنه‌شی کرد به‌ تورک.

بۆگه‌یشتن به‌و ئامانجه‌، وای لێهات که‌ خه‌لک (ته‌تریک) بکات، واتا بیانکات به‌ تورک، ئه‌و سیاسه‌ته‌ی په‌یره‌وکرد، به‌لام ئه‌و سیاسه‌ته‌ سه‌ری نه‌گرت، کاتیکی ئه‌وان له‌ ساڵی ۱۹۲۴ - ۱۹۲۵ ده‌ستیان کرد به‌ (ته‌تریک)، ده‌یانگوت ملیۆن و نیویک کورد له‌ تورکیا ده‌ژی، به‌لام پاش حه‌فتا ساڵ، هاتن و گوتیان دوانزه‌ ملیۆن کورد له‌ تورکیا ده‌ژی، واتا هه‌شت به‌رامبه‌ر کورد زیادی کرد نه‌ک تهاوه‌ته‌وه‌. ئه‌وه‌ جگه‌ له‌وه‌ی کورد خۆی ده‌یگوت، ژماره‌م زیاتره‌ له‌و دوانزه‌ ملیۆنه‌.

* له شهسته‌کان، تا ناوه‌راستی هه‌شتا‌کان له تورکیا کاتی کوده‌تا‌کان بو، له دوا‌ی ناوه‌راستی هه‌شتا‌کان هه‌تا نیستا هیچ کوده‌تایه‌ک روینه‌داوه، نه‌و هه‌منیه سیاسییه بۆچی ده‌گه‌رینه‌وه؟

- وه‌لامی سه‌لاحه‌دین من شاره‌زای کاروباری تورکی نیم، بۆیه به‌راستی ناتوانم ته‌قیمتیکی باشی نه‌و قوناغانه بکه‌م، به‌لام حه‌فتا‌کان هه‌مو سالانی ئینقیلابات نه‌بوه، هه‌ر له حه‌فتا‌کاندا ماوه‌یه‌کی زۆر نه‌جه‌وید به ناوی حیزبی شه‌عبی جمهوری‌وه ده‌سه‌ل‌تداریو، سه‌ره‌رای نه‌وه‌ی ئینقیلابیشتی تیی‌دبو.

له هه‌شتا‌کاندا دوا‌ی نه‌وه‌ی سوپا یاسایه‌ک و ده‌ستوریکی تازه‌یاندانا، ئیتر ئینقیلابات که‌مبۆوه، ره‌نگه‌ هۆیه‌کی تریش نه‌وه‌بیت، تورکیا ده‌یه‌و‌یت بچیته ناو یه‌کیتی نه‌وروپاوه، نه‌وروپا ئینقیلابی عه‌سکه‌ری پیناخۆشه. هه‌روه‌ها هۆیه‌کی تر ره‌نگه‌ نه‌وه‌بیت، نه‌مه‌ریکا چیتر پشتیوانی له ئینقیلاباتی عه‌سکه‌ری ناکات. هه‌روه‌ها عه‌سکه‌رییه‌کانی تورکیا نه‌توانن نه‌وه‌ی که جاران له ریگای ئینقیلاباته‌وه به‌دیانده‌هینا، نیستا نه‌توانن به فشاری سیاسی به‌ده‌ستی به‌ینن، بۆ نمونه سوپا توانی له ریگای فشاری سیاسی‌وه نه‌و حکومه‌ته‌ی، حیزبی ره‌فا سه‌رکردایه‌تی ده‌کرد، لایه‌رن و هیچ پئویستی به ئینقیلاب نه‌کرد.

* بۆچی له‌ناو حیزبه‌کانی تورکیادا که‌م حیزب هه‌یه، باوه‌ری به چاره‌سه‌ری مه‌سه‌له‌ی کورد هه‌بیت، یان زۆره‌ی هه‌ره زۆری حیزبه‌کان به پینشکه‌وتوخواز و شۆفینی و نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کانه‌وه، هه‌نو‌ستیان شۆفینانه‌یه به‌رامبه‌ر به کیشه‌ی کورد له تورکیا هه‌یه؟.

- له‌ناو تورکیادا زۆر که‌س باوه‌ریان به (نیشن‌ی تورکی هه‌یه، وانا باوه‌ریان به (نه‌ته‌وه‌ی تورک) هه‌یه و باوه‌ریان به‌وه هه‌یه، تورک یه‌ک نه‌ته‌وه‌یه، له‌به‌ره‌وه هه‌ول نه‌ده‌ن که مه‌سه‌له‌که بکه‌ن به گشتی و وای لیکه‌ن هه‌مو تورکیک به‌و شتیه‌یه بیرده‌کاته‌وه.

من پیموانیه هه‌مو حیزبه‌کان شۆفینین، بۆ نمونه حیزبی (ناک پارتی)، حیزبیکی شۆفینی نیه (ناک پارتی) حیزبیکی نه‌ته‌وه‌په‌رست نیه، حیزبیکه میولی دیموکراتی و ئیسلامی هه‌یه و حیزبیکه نه‌وه‌نده لیبراله، جیگری سه‌رۆکه‌که‌ی، کورده و چه‌ندین لئپرسراوی کوردیان هه‌یه.

بۆ نمونه، سه‌رۆکی حیزبی (جه‌ه‌په)، پشتگیری سیسته‌می فیدرالی له عێراق ده‌کات له‌سه‌ر بناغه‌ی ویلایه‌ت و پینباشه کوردیش له‌ژیر سایه‌ی نه‌و سیسته‌مه‌دا جیگای خۆی وه‌ریگری، وانا نه‌و ته‌عمیمه به‌و شتیه‌یه دروست نیه.

له تورکیا دو بهره ههیه، بهره ی حیزیه ناسیۆلیستهکان، له ههلبژانی ئهم دواییه پهرلهماندا شکان و هیجیان نهیانتوانی بچنه پهرلهمانهوه، بهلام بهره ی حیزیه دیموکرات و مۆدیرنهکان توانیان بچنه پهرلهمانهوه. له تورکیا کهسانیک ههه، داوای مافی کورد دهکهه و پێیانوایه دهبیته چارهیهک بۆ مهسهلهکه بدۆزیتتهوه، بهلام تاكو ئیستا ئهوه دهنگانه زۆرکن .

* تۆ لهوهو پینش باسی تۆرگۆت نوزال و بۆئی نهوتان بۆ کردین بۆ چارهسهری مهسهلهی کورد، نایا بۆ له تورکیا نوزالیکێ تر دروست نهبو؟
 - وهلامی سهلاحه دین ئهوهش نازانم، ئهوه دهبن دیراسهتی تورکیا و کۆمهلگای تورکی بکریت، بۆچی نوزالیکێ تری دروست نهکردوه .

* ترسی تورکیا چیه لهسهه سهربهخۆی کوردستانی عێراق؟
 - ترسهکهی ئهوهیه، ئهگه کوردستانی عێراق سهربهخۆ بو، ئهوا کوردستانی تورکیاش داوای سهربهخۆیی دهکات و رهنگه بهشیکێ زۆر له دانیشتوانی کوردی لێجیابیتتهوه .

* بۆچی تورکیا رتی به هیزی ئهمریکی نهدا پینش پرۆسهی رژگاری عێراق، له رتگای خابورهوه بیتته ناو عێراقهوه؟

- تورکیا پێیوابو بهبن ئهوان ئهمهریکا شهپی پێ ناکریت، تورکیا شهپی عێراقی پێ خۆش نهبو، چونکه دلنیا نهبو که سهدام دهروختیت و لادهچیت. تورکیا پێیوابو ئهگه سهدام پوخا کورد بالادهستدهبن و کوردستان پزگاردهبیته، لهبهرئهوه هاتنی ئهوه بارودۆخه تازهیهی پێ خۆش نهبو، ههروهها پینشی وابو ئهگه ئهوه رینگا به ئهمهریکا نهدا لهشکرهکهی بنیرێ بۆ عێراق، ئهوا شهپهکه رونادات، بهلام کاتی زانی که ئهمهریکا شهپهکهی کرد و بردیشهوه، ئیتر پهشیمان بۆوه و ئیستا ئهنگوستی پهشیمانی دهگهزێ و رهنگه بلێن بریا رینگامان بدانایه .

* داوای ئهوهی ئهمهریکا بنکهی سهربازی خۆی له عێراق دروستکرد، گرنگی تورکیا بۆ ئهمهریکا چی دهبیته؟

- نازانم نایا ئهمهریکا بنکهی سهربازی له عێراق دروست دهکا یا نا، بهلام بینگومان تورکیا گرنگی خۆی هههیه بۆ ئهمهریکا لهبهر چهنده هۆیهک:

یه که م: تورکیا به هۆی (زمان) هکه یه وه گرنکی خۆی هه یه بۆ ولاتانی ناوه پاستی ئاسیا .

دوه م: تورکیا کاریگه ری خۆی هه یه له سه ر ناوچه ی دهرده نیل و ناوچه ی رۆژه لاتى ناوه پاست .

سێیه م: تورکیا ده وله تیکى ئیسلامی عیلمانییه، له به رامبه ر ته یاری ئیسلامی وه ستاوه و گرنکی خۆی هه ر ئه مینى، به لام رهنگه وه کو جاران نه مینى . بۆ نمونه جاران گرنکیه کی تری هه بو که وه کو هیزیکى سه ربازى دژی روسیای سۆقیه تی وه ستابو، به لام ئیستا ئه وه نه ماوه، ده نا لایه نه کانی تری گرنکی تورکیا هه ر ده میتیت .

بێگومان نه گه ر عێراقیکى دیموکراتى دۆستی ئه مه ریکا دروست ببیت، هه ندیک له گرنکی تورکیا که مه دبیته وه بۆ ئه مه ریکا .

* چۆن نه توانریت نه و گرژیه ی له نیوان چه ند لایه نیکى سیاسى له کوردستانی عێراق و تورکیادا هه یه، چاره سه ربکریت؟ به تایبه تیش تورکیا ترسی له دواڕۆژی عێراق و پێنگه ی تورکمانه کان هه یه؟

- به ئاسانی چاره ده کرىت، ئه ویش به وه ی پێنگای گفتوگۆ و دانوساندن بگرینه بهر، ئیمه و کاربه ده ستانى حکومه ت ده مانه ویت دۆست بین و ده مانه ویت ناکۆکیه کانمان به خۆشى چاره سه ربکه یین .

به رای من، ئیستا کاتیکى باشه بۆئه وه ی ئیمه له گه ل تورکیا نه و گرژیه نه هیلین، به تایبه تی ئیمه ئیستا چه ند شتیکمان سابیت کرد که جاران تورکیا لێی ده ترسا، هه رچه نده چه نده ها جار بۆمان رونکردونه ته وه که ترسی ئه وان له کوردی عێراق ترسیکی نا مه شروه .

هه ندی له و ترسانه ی که هه یان بو، بریتی بون له :

یه که م: ئه یان گوت، ئه گه ر سه دام روخا، ئه وا کوردستانی سه ربه خۆ دروست ده بیت، به لام ئه وا سه دام پوخاو کوردستانی سه ربه خۆش دروست نه بو، به لکو به پێچه وانه وه ئیمه چوینه به غدا و ده مانه وئى کوردستان له گه ل عێراق یه ک بخه ینه وه .

دوه م: ئه وان ده یان گوت، له کاتى هه لگىرساندنى شه ر و پوخاندنى سه دامدا، هه زاره ها په نا هه نده پوده کاته تورکیا، به لام ده رکه وت تا قه نه فه ریکیش پوی نه کرده تورکیا .

سټيهم: دهيان گوت، له کاتي پوخاندني سهامدا، تورکمانهکان له ناو دهبرين و دهکوژين و قه لاجو دهکرين، به لام راستيه که ي دهرکهوت، خوین له لوتی يه ک تورکمان نه هاتوه، نه وه هموی بوچون و پروپاگنده ی ناراست ده رچو .
به پيچه وانه وه نيستا گرنگی کورد له به غدا و پولي کورد له مه جلیسی حوکم زيادی کردوه، بويه من پيموايه زه مينه يه کی زور باش دروست بوه بوئه وه ی، دوستايه تی له گه ل تورکيا نوي و پته وتر بکريته وه له جاران زياتر .

سوريا

* که ی يه که مجار چويته سوريا و بوچی؟

- سالی ۱۹۵۵ يه که مجار چومه سوريا بوئه وه ی له ويوه بروم بو وارشو، بو به شداریکردن له فيستقالي لاوان و خويندکاراندا .

* چون مام جهلال توانيوه تی ومکو چه پینکی کورد و ومکو سياسته مه دارینکی کوردستاني، له گه ل سورياي نه ته وه په رستی عه ره بيیدا په يوه ندييه کی باش و درنژ و جينگر دروست بکات؟
- يه که م، حه ز نه که م بزانی، نه و سوريايه ی من دوستايه تی ده که م، خوی به چه پ و خوی به سوسياليست ده زانی و زوريه يان باس له سوسياليستی و دزايه تی ني مپرياليزم و زايونيزم ده که ن . پيموايه نه وه ی وایکردوه من له گه ل نه و برادره سوريا نه دوستيم، هه لو يستی منه له گه لی عه ره ب، ااتا نه وان ده زانن که من کورد يکم له و که سانه ی خه بات ده که م و باوه یم به براي ته ی کورد و عه ره ب و يه کيتی تيکوژشانی کورد و عه ره ب هه يه و دهمه وي ت يه کيتی عيراق پاريزراوبيت و له سه ر بنه مايه کی نوي دروست بيته وه .

هويه کی تری نه و په يوه ندييه، ده گه ريته وه بو نه و په يوه ندييه ی که له گه ل عه بدولناسر په يدامکردبو . نه وکاته کاربه ده ستانی سوريا، لاو بون و وه ک بويان گيراومه ته وه، هه نديکيان که منيان ده دی ده يان گوت زورمان پي خوش بوه که تو چويت بو لای عه بدولناسر و ناوت له رورژنامه کان ده خوینرايه وه، جه لال تاله بانی

چاوی به عه‌بدولناسر که‌وتوه . بۆ نمونه، جاریکیان سه‌رۆک حافز ئه‌سه‌دم بینی و باسی ئه‌وه‌ی کرد و وتی: "من مقدم بوم له هیزی ئاسمانی، کاتی که تۆ چویت بۆلای عه‌بدولناسر و له رۆژنامه‌کاندا خویندمه‌وه، تۆ دۆستی عه‌ره‌بیت و حه‌ز له برایه‌تی کورد و عه‌ره‌ب ده‌که‌یت، ئه‌و کارانه کاریگه‌ریه‌کی باشیان هه‌بو له‌سه‌ر په‌یوه‌ندی کوردی عه‌ره‌بی".

هه‌روه‌ها هه‌لۆیستی سیاسی و رێبازی سیاسی خۆشمان، کاریگه‌ری هه‌بوه له‌سه‌ر ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌ی که هه‌مانه له‌گه‌ڵیاندا. له‌پاشاندا ئیعه له هه‌یچ کاتیکدا دوزمنایه‌تی سوریا مان نه‌کردوه و هه‌یچ کاتیک ده‌ستمان له کاروباری سوریا وه‌رنه‌داوه .

* که‌ی یه‌که‌مجار حافز ئه‌سه‌دتان بینی و چۆن ته‌قیمی ئه‌سه‌دتانکرد؟

- یه‌که‌مجار که بینیم، هه‌روا بینینیکی به‌سه‌رپێوه بو، ئه‌ویش سالی ۱۹۶۷ بو، به‌لام یه‌که‌م دانیشتم له‌گه‌ڵ حافز ئه‌سه‌د سالی ۱۹۷۰ بو، من به‌ رێگای سوریا دا ده‌چوم بۆ به‌یروت و له‌سه‌ر خالی پشکنینی سنور، وتیان قه‌ده‌غه‌یه تۆ بچیته ناو خاکی سوریاوه و نه‌یان هه‌شت بچمه ناوه‌وه، منیش ده‌مویست بچم بۆ به‌یروت، تکام لێکردن ته‌نها رێگای (ترانسیت)م بده‌نت، به‌لام هه‌ر پازی نه‌بون، گوشتیان تا به‌یانی بمینه‌وه و دوا‌یی پێویسته بگه‌رێته‌وه بۆ عێراق .
له‌وکاته‌دا ئۆتۆمبیلیکی رێکخراوی زرگاریخواری فه‌له‌ستینی (فه‌تح)، به‌ویداها و دکتۆرێکی تییدابو، منی ده‌ناسی و هات سلۆری لێکردم، وتی: ئه‌وه چیه بۆ لێره‌دا وه‌ستاویت، منیش مه‌سه‌له‌که‌م بۆ باسکرد .

تازه حافز ئه‌سه‌د سه‌رکرده‌یه‌تی بزوتنه‌وه‌ی راستکردنه‌وه‌ی (الحركة التصحيحية) کردبو، بوبو به سه‌رۆک وه‌زیران . من نامه‌یه‌که‌م بۆ نویسی، له‌وکاته‌دا هه‌یچ پێنه‌بو له‌سه‌ری بنوسم، پاکه‌تیکی جگه‌ره‌ی جمهوریم پێ بو، وه‌ره‌قه سپیه‌که‌ی ناویم ده‌ره‌ینا و له‌سه‌ر ئه‌وه نویسیم، پاش سلۆ نویسیم: "بیوره من هه‌ر ئه‌وه‌نده کاغه‌زم ده‌ست که‌وتوه که ئه‌م چه‌ند دێره‌تان بۆ بنوسم" و باسی حاله‌که‌ی خۆم بۆ کرد، له‌سه‌ر سنور گلپان داومه‌ته‌وه و پێش چه‌ند سالیکی (ممنوع دخول)م هه‌بوه، به‌لام ئیستا من ده‌بی بچم بۆ لوبنان و هیوادارم فه‌رمان ده‌ریکه‌ی ئه‌م قه‌ده‌غه‌یه‌م له‌سه‌ر لاجی .

وه‌لا سه‌لاح‌دین، ئه‌وه له به‌یانیه‌وه من له‌وێمه هه‌تا دوا‌ی نیوه‌رۆ نانیشم نه‌خواردوه و پیا‌سه‌م ده‌کرد و نه‌یان ده‌هه‌شت له ژوره‌وه لای ئه‌وان دا‌بنیشم و جانتا‌که‌م له‌وێ که‌وتبو، له‌په‌ر کابرا‌که‌ی که زۆر به‌ لوتبه‌ری قسه‌ی له‌گه‌ڵدا

دەکردم، هاتە دەری و بانگی کردم (استاذ جلال طالبانی) منیش لە دلی خۆمدا گوتم، بەخوا دیارە شتیکی پوی داوہ و خۆم قورس کرد، گوتم: بەلێ فەرمون، گوتی فەرمو وەرە ژورەوہ، لەوکاتەدا نانی بۆ هاتبو، گوتی: نانم لەگەڵدا بخۆ، گوتم سوپاست دەکەم نان ناخۆم، وتی سەرۆک وەزیران فەرمانی دەرکردوہ، رینگات پێبدریت و سەفەرەکەت بکەیت و فەرمانە کۆنەکە یە لۆہەشاندۆتەو و گوتویەتی با چاوەرێ بکات، من خۆم ئۆتۆمبیلی بۆ دەنێرم.

ئەوئەندە پێنەچو، ماریسیدسینک هات و منیان برد بۆ ئوتیل سەمیرەئەمیس لە شام و لەوێ ئاگادارکراون، میوانی سەرۆک وەزیرانم. بۆ سەبەینی بردمیان بۆلای خۆی و سوپاسمکرد و گوتی: چەند رۆژیک لێرەبە، منیش بۆم باسکرد بە پەلەمە و لەوکاتەوہ بوین بە ناسیاو و دۆست و من سوپاسگوزاری ئێو چاک و پیاوہتیە ئێو بوم.

من حافظ ئەسەدەم وەک مەروئینیکی زیرەک و دوربین و ھەمە لایەنە و پانۆراما فراوان ناسیوہ، پیاویکی بەتوانا و نەبەز و ئازا و بە ئیقادامبو، بە گور و تەوژم بو. کابرایەک بو مروئەتی ھەبو، کراوہبو، بە حوکمی ئەوہی لە تالیفەیکە ستم دیدە ی عەلەوییە، مێشکی لەچاو سەرکردە بەعسییەکاندا زۆر کراوہبو، واتا بە بۆچونی خۆم، ھیچ گیانی شۆفینی لە دل و دەرونیانەبو. دژایەتی حیزبەکانی تر لە دل و دەرونیانەبو، لەبەرئەوہ ھەر کە دەسەلاتی وەرگرت، یەکسەر بەرەیکە نیشتمانی پیکھیتنا و حیزبەکانی ھەمو کۆکردوہ.

کۆمەلێک گۆرانی سیاسی و کۆمەلایەتی لە سوریا پویدا و گوشاری سیاسی زۆریش لەسەر کورد کەم بووہوہ. ھەرچەندە چارە ی مەسەلە ی جنسیە و پشیتینی عەرەبی (الحزب العربی) نەکرد، بەلام نەبھیشت زیادیش بکات. کوردەکانی سوریا جۆریک لە ئازادییان وەرگرت، زوربە ی حیزبە کوردیەکان بە نیوہ ئاشکرا کاریان دەکرد، بەلام بە رەسمی ئازادی نەبو.

جگە لەوہ، حافظ ئەسەد، بیریکی پۆژھەلاتی ناوہراستی زۆری ھەبو، گرنگی مەسەلە ی کوردی لە رۆژھەلات دەزانی، بۆیە پشیتوانی ھەم لە ئیمە دەکرد لە عێراق و ھەم پشیتوانی لە کوردی تورکیا دەکرد. بە راستی ئێو دو فەزڵە ی ھە یە لەسەر نەتەوہ ی کورد.

لەو ھاوکاری ئێو کیشانە ی پە یوہندیان بە ئیمەوہ ھەبو، زۆر مەرہبان و دۆست بو، یەکیتی لەسایە ی ئێو لە سوریا دامەزرا و ئێگەر ئێو نەبوایە و شۆفینیتی عەرەب لە سوریا دەسەلانداریوایە، بە ھیچ جۆریک پێگەیان نەدەدا ریکخستنیکی بە

ناوی کورد و کوردستانه وه دروست بییت و کاربکات و چالاکى هه بییت. جگه له وه له سه ره تادا به پیتی بارى ئابوری سوریا یارمه تیداین، پهنگه پاره ی کهم دابینن، به لام له چاوخویدا یارمه تیبه کی زۆربو. هه روه ها چه کی زۆری دابینن، هه تا له دواى سه رکه وتنى شوڤشى ئیتران، چه کی به فروکه ی تاییه تی خویان له ریگای ئیترانه وه بو ناردین بو تاران. به لام دکتۆر مسته فا چه مرانی وه زیری به رگری جارانی ئیتران، دهستی به سه ر چه که کاندای گرت و خواری و نهیداینن.

من ده مه وی بلیم، حافیز نه سه د دۆستی میله تی کورد بو، له بواری شه خسیدا، له گه ل مندا بوبوین به دۆست و زۆر لوتف و مهحه به تی هه بو. هه رجا ریک ده چوم هه وائی مندا له کانیشی ده پرسى، ده یزانی قوباد و باقیلم هه یه و هیرو له کوئی هه و چی ده که ن و چ پیویستیه کمان هه یه و ده پیرسی که چ کاریک هه یه به و بکری و بیکا.

* بهم په یوندییه و تیروانییه ی تۆ ده یاره ی سوریا، چ کاریکه ریه کی هه بو هه سه ر

شوڤشى کوردا تا ۱۹۷۵؟

- سوریا به چه ند قوناغیکدا پۆشته وه، کاتى که به عسیه عه فله قیه کان له حوکم بون، نه وان دژی شوڤرش بون، له حوزه یه رانی ۱۹۶۲ فه هد شاعریان به هیزیکه وه نارد بو شه ر له دژی شوڤرشى کوردستانی عیراق. که ئینقیلاب له سه ر میشل عه فله ق کرا و چه په کان هاتن، نه وان وایان نیشاندا لایه نگری مافی کوردن، هه روه ها فه زلیکی تری حافز نه سه د نه وه یه، له یه که م کۆنگره ی به عس، دواى حه ره که ی ته سه حیحی گیرا، تییدا مافی کوردی کوردستانی عیراق سه لمینرا و حوکمی زاتی بو کوردستانی عیراق قبولکرا.

پیش حافز نه سه د، باسی مافی میلی کوردی عیراق ده کرا، ده یانگوت نه وه جیا کردنه وه و دابه شکردنی عیراقه و دژمنایه تی نه ته وه ی عه ره به، به لام نه و بوچونه وه ک باسکرد له یه که م کۆنگره ی حیزبی به عس گورا.

دیاره هه ندیک له به عسیه چه په کانی عیراقیش که له سوریا بون، پۆلیان هه بو له پونکردنه وه ی کیشه کاندای، گه لی کورد راستیه کی میژوییه و بارودۆخی عیراق وه کو سوریا نیه.

په راویز مگان:

- ۱- تالیب شهبیب، له ۱۹۶۳/۲/۸ بو به وهزیری دهرهوی عیراق، نهوکاته گهنجترین وهزیری دهرهوی جیهان بو، ته مهنی تنها ۲۷ سأل بو، نهو تا ۱۹۶۳/۱۱/۱۷ له پوسته که ی مایه وه.
- ۲- جلال به گ، سه فیری عیراق بو له نه فغانستان.
- ۳- گفتوگۆی ههیکه له گهل بارزانی له ۶ نهیلولی ۱۹۷۵، نه نجامدراوه، له ژیر ناوی (مقابله مع صقر عجوز من کردستان).
- هروهه هینری کسنجر له بیره هویه کانی خویدا ده لیت: (داخوازیه کانی بارزانی نه ومنده قورس بون به نیمه جیهه جی نه ده کرا، داوای چه ند سه د ملیونیک دۆلاری ده کرد، کونگرس ناماده نه بو بمانداتی، داوای هیزی ده کرد نیمه ناماده مهنه بون بینترین) (هنری کسنجر، سنوات التجدید، ل. ۵۲۴-۵۲۵).
- ۴- (له ۱۹۷۵/۳/۸ بالوئزی نه مریکا له نیران، ریچاره هیلمز، له په یامینکا بۆ وهزارتی دهرهوه دهنوسی: (سه له نیواری نیرۆ له گهل شا دیدارم کرد و نهویش باسی وتووژده کانی بۆ کردم که له گهل سه دام حسین له جه زائیر کرد بووی، هروهه وتی: پیش سه فهره کهم په یامینکم له ژهنرال بارزانیه وه پینگه یشتوه، وتبووی نیرتر مکهین نیه کورده کان بتوانن له م بارودوخه دا له گهل هیزه کانی عیراق شهر بکه ن و نه گهر شتیک نه کرت، خه لکی کورد کۆمه ل کۆژ ده کرت). (میژووی په یوه ندییه کانی کورد و نه مریکا - ناماده کردنی وریا رهحمانی، چاپی یه کهم - ۲۰۱۲، ل. ۱۸۷).
- ۵- نم کۆبونه وانه له نیوان نوئنه رانی کورد و رژیمی نیراندا، له ناوه راستی تشرینی یه که می ۱۹۷۹ ده ستیپنکرد و رادیوی تاران له ۲۹ هه مان مانگدا، راگرتنی شهری له کوردستان راگه یاند.

دزگارکردنی عیراق

پروژهی رزگارکردنی عیراق

* نامادهکارییه‌کانی بو رزگارکردنی عیراق، چۆن و له کۆنوه دهستی بپگرده؟

- له نیسانی ۲۰۰۲ مه‌سعود بارزانی و من بانگه‌یشت کراین بو ئه‌مه‌ریکا، له‌وی چارمان به وه‌فدیکی ئه‌مریکی گه‌وره‌که‌وت، نوینه‌ری هه‌مو ده‌زگا‌کانی تییدا‌بو، له‌وانه نوینه‌رانی کۆشکی سپی، په‌نتاگۆن، وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه و CIA. له کۆبونه‌وه‌کاندا ئاگادارمان کردنه‌وه، ئی‌مه ئاماده‌ین هاوکاریتان بکه‌ین، به‌وه مه‌رجه‌ی عیراقی‌کی دیموکراتی فیدرال دابمه‌زیت، ئی‌مه باسی فیدرال‌یمان بو کردن و ئه‌وان مه‌سه‌له‌که‌یان قبول‌کرد.

هه‌ر دوا‌ی ئه‌و سه‌ردانه، له ئابی هه‌مان سال‌دا، له‌گه‌ل وه‌فدیکی عیراقی‌ش چوین و له‌وی هه‌مان باس‌مان بو کردن، هی‌زی به‌ریه‌ره‌کانی عیراقی ئاماده‌ی هاوکاریه و ئاماده‌یه، به‌یه‌که‌وه خه‌بات بکه‌ین بو پوخاندنی رژیم و ئی‌مه‌ش له‌گه‌لتان‌دا به‌شدارده‌بین، له راپه‌راندنی گه‌لی عیراق‌دا.

له پاشان‌دا گوتمان رزگارکردنی عیراق زۆر ئاسانه، چونکه سه‌دام بی‌هیزه و زو ده‌پوخێ، به‌لام حکومرانی له دوا‌ی پوخاندنی سه‌دام، زه‌حمه‌ت و قورسه و ته‌نها به ئه‌مه‌ریکا ناکریت، پتویسته هی‌زه عیراقیه په‌سه‌نه‌کان هاوکاریتان بکه‌ن، ئه‌و هی‌زانه‌ی له‌ناو عیراق‌دان بونیان هه‌یه.

پوداوه‌کانی دوا‌ییش راستی بو‌چونه‌کانی ئی‌مه‌ی ده‌رخست، به تایبه‌تی دوا‌ی روخاندنی سه‌دام و داموده‌زگای به‌عس، به‌پتویه‌بردنی عیراق ته‌نها به ئه‌مه‌ریکا ناکریت.

* چ مه‌سه‌له و بابه‌تیک هۆکار و پائنه‌ریو بو ئه‌مه‌ریکیه‌کان بو‌نه‌وه‌ی روخاندنی رژیمی

به‌عس بکه‌نه نامانج، رۆنی گه‌ران به‌دوا‌ی چه‌گی کیمیاویدا، چی بو؟

- خۆی کاک سه‌لاحه‌دین، سه‌رۆک جو‌رج بۆش به‌رنامه‌ی هه‌لبژاردنی ئه‌وه‌بو که پشتیوانی له INCای بکات و پشتیوانی له‌و قانونه‌ بکات، کاتی خۆی کۆنگرێس

پشتگیری کردبو، بۆ هاوکاری هیزه به ره له ستکاره کانی عیراقی، بۆ پوخواندنی رژیم، ههروهه ها گلهیی له دیموکراتهکان کردبو، ئهوان پشتگیری ئه و قانونه ناکه ن. مهسه له ی چهکی کیمیاوی و بایۆلۆجی و مهسه له ی شه پر فروشتنی عیراق به دراوسینکانی و به گه لی خۆی، هه موی بۆ ئه وه بو رژیمی سه دام له پیش چاوی گه لی ئه مه ریکا و الیبتکات، شه پر دژی ئه و رژیمه ره وایه و گه لی ئه مه ریکا و الیبتکات، ئه و جهنگه قبول بکات، بۆیه من پیموایه ئه وان هه ده فی سه ره کیان پوخواندنی رژیمی دیکتاتوری بو.

* واتا پوخواندنی به عس له ستراتیژی سه روکی ئه مریکا دا هه بو، به لام مهسه له ی چهکی کیمیاوی ته نها بیانوی؟

- من نالیم گه پان به دوا ی چهکی کیمیاوی دا ته نها وه سیله بوه، ئه و ناوه ی لیئانیم، ئه وان پێیان وابو هه رکاتیگ که سه دام نه ما، ئه و چهکی کیمیاویش نامینی. که سه دام نه ما، چهکی بایۆلۆجی نامینیت، سه دام نه ما ئه و یارمه تی عیراق بۆ گروپی تیرۆستی جیهانی نامینیت. واتا پێیان وابو، سه دام سه رچاوه ی کۆمه لێگ مه ترسیه بۆ خه لکی عیراق و دراوسینکانی و ویلایه ته یه کگرتوه کان و هه مو جیهان، بۆیه به نه مانی ئه و رژیمه، مانای نه مانی ئه و مه ترسیانه شه.

* رۆلی یه کیتی چی بو له م جهنگه ی هاوپه یماناندا دژ به رژیمی سه دام؟

- یه کیتی چه ند رۆلیکی بینی، له وانه:
یه که م: یه کیتی پیش ده ستپیکردنی جهنگ، هاوکاری ته واوی له گه ل ئه مه ریکا دا هه بو. یه کیتی په یوه ندیکرد به ئه فسه ره ئازاده کانی ناو عیراقه وه و هانیدان بۆ هاوکاری له گه ل ئه مه ریکا و بۆ کۆکردنه وه ی ده نگوباس و زانیاری ورد و زۆر به نرخ و به بایهخ، له سه ر عیراق و له سه ر سوپای عیراق و بارودۆخی عیراق.

دوهم: ئیمه هاوکاری ئه مه ریکامان کرد، بۆ هینانی چه ندین وه فدی ئه وان بۆ کوردستانی عیراق و لای یه کیتی وه میوانداری کران. لێره وه په یوه ندیان له گه ل ئه فسه رانی ناو سوپای عیراقی کرد و ده نگوباسیان کۆکرده وه و ئه وان زۆر سوپاس و یارمه تی و هاوکاری ئیمه یان کرد.

له پاشاندا، به یه که وه هاوکاریمان کرد له دژی گروپی ئه نسار ئیسلام. ئه وان

نۆز پازی بون له هه مو چالاکیه هاویه شهکان و له پاشاندا، هاوکاریمانکردن بۆ زگارکردنی کهرکوک و موسل و خانه قین و شوینهکانی تر و ئیمهش نۆزی ئه شوینانه خۆمان گرتمان، به لام دامانه دهست ئه وان بۆ ئه وهی ئیداره ی بگن و به پۆیه ی بهرن .

واتا ده توانم بلیم و خۆشیان ده لێن، له ناو مو عاره زه ی عیراقیدا، کورد هاریکاریی نۆز باشیان کردون و له ناو کوردیشدا، به کیتی نیشتمانی دۆستی سه راستیان بون و ئه هیزه بون که هیچ دو دلی نه بوه له دژایه تی کردن، رژیمیش دوژمنی سه سه ختی بوه، کلکگریدانی نه بوه له گه ل رژیم و به سه راستی و به هه مو جدیه وه دوژمنایه تی کردوه و به و گیانه وه له گه ل ئه مه ریکا هاوکاریکردوه بۆ پوخاندنی رژیمی سه دام .

* نایا پیش دهستیکردنی جهنگی دژ به بهغدا، هیچ ریکه وتینک له نیوان ئه مه ریکا و به کیتی و پارتیدا هه بوه، ده رباره ی چاره نویسی کورد له عیراقی تازه دا؟

- به لێ ریکه وتنامه هه بوه، هه م له کۆبوونه وه که ی نیسانی ۲۰۰۲ دا و هه م له کۆبوونه وه کانی له ندهن و سه لاهه دیندا. ئه مه ریکا هه مو بریاره کانی کۆنگره ی له ندهن و سه لاهه دینی قبولکرد، به په سمی و ئاشکرا چاره ی مه سه له ی کوردی تیدایه به شتیه ی فیدرال، ئه وان له کۆبوونه وه ی دو قۆلی و سێ قۆلیشماندا به لێنیاندا که پشتیوانی له خه باتی ئیمه ده کهن، بۆ عیراقیکی دیموکرات و فیدرال .

* نایا مام جهلال چاره پرسی ئه کرد، رژیمی سه دام وا به خیرایی و به ناسانی بروخیت؟

- به لێ، کاتی که رامسفیلد په رسیاری له من کرد، نایا ماوه ی پوخاندنی سه دام چه نده، پیم گوت: "له نیوان دو تا سێ هه فته یه"، براده ر هه بو ماوه ی که متری ئه دایه، به لام من گوتم: "له نیوان دو تا سێ هه فته سه دام ده پوخی و به رگری پیناکریت" و هۆکه شم ئه وه بو، ده مزانی له شکری عیراق وه ی نه ماوه و ژماره یه کی نۆزی هه لپه اتوه، ئه گه ر شه رپیش بکات به شتیکه ی نۆزی ده چیته وه مالی خۆی و هه لدیت .

ئه وه بو هه ر که شه ره که ده ستپینکرد، له سه دا هه فتای هیزی چه کداریی هه مه جوړه ی عیراقی، شوینهکانی خۆیان به جیهیشت و چونه وه مالی خۆیان .

* **نایا هاویه یمانه کان پرۆژیه کیان هه بو بو دواى روخاندنى رژیمی عیراق؟ نه گهر نه یان بو بو نه یان بو؟**
 - وه لا نازانم بو نه یان بو؟ نه وه له خوێان بپرسه، به لام پیمو ابو نه یان بو.

* **بوچی دواى روخاندنى رژیمی به عس، له ناوه راست و خواروی عیراقدنا به ربه ره کانی دژی نه مه ریکا روژ به روژ گه شه ده کا و له زیاد بوندایه؟**
 - من له گه ل نه و بوچونه نیم، بو تریت به ربه ره کانی گه شه ده کا و له زیاد بوندایه، من پیموایه نه و به ربه ره کانیه چهند سه رچاوه یه کی هه یه، یه کیکیان نه نسا ر ئیسلامه، دوه میان جه ماعه تی قاعیده ن، سه ته مینیان وه هابییه موته ته ریفه کانی، چواره مینیان باشما وه کانی سه دامن. نه وانه زوربه یان یه کده گرن و هاوکاری یه کترده کهن، تو سه رنج بده، له یه ک زاویه، له یه ک سن سوچ نه و به رگرییه ده کهن، سن سوچی سونی پی ده لێن، له سامه پراوه درێژده بیته وه بو به له دی روژئاوای به غدا و له وێ ده چیته وه بو فه لوجه و رومادی، له جینگه کانی تر نه و شه ر و به رگرییه نیه.

نه و کارانه ی نه وانیش ده یکن، له کاری تیرۆریستانه زیاتر هیچی تر نیه و هیچ په یوه ندیشی به به رگری گه لی عیراقه وه نیه، به لکو گریانه به شوین رژیمی سه دامدا و نه و ده سه لاتهی له ده ستیان چوه، رق و کینه شه به رامبه ر به نه مه ریکا و هاویه یمانه کان.

* **بوچی کورد له ٢٥ نه ندامی مه جلیسی حکوم، ته نها پینچ نه ندامی به رکه وت؟ نایا نه وه که متر نیه له رژیمی گه لی کورد له عیراقدنا؟**

- به لێ وایه، ئیمه ش له سه ر نه وه ئیعترا زمان گرتوه. مه سعود بارزانی و من نامه مان نوسی بو بریمه ر که ده بوایه ئیمه ی کورد شه ش نوینه رمان هه بیته، به لام بو زانیاریت کورد وه کو (کورد) پینچ نوینه ری نیه له مه جلیسی حوکمدا، به لکو شه ش نوینه ره، واتا نه گه ر سه یری نه ندامان بکریته که سه ر به چ نه ته وه یه کن، نه و سه روکی حیزبی ئیسلامی عیراقیش کورده (د. موحسین عه بدولحه مید)، به لام ئیمه پینچ کوردمان بو دانرا بو له کۆی ٢٥ نوینه ر.

* بۆچی تۆ و مهسعود بارزانی بهشداریتانکرد له مهجلیسی حوکمدا و نوینهرتان دهستنیشان نهکرد؟

- لهسهر داوای نه مهریکیهکان بو، ئهوان گوتیان بۆئوهی گرنکی به مهجلیسی حوکم بدریت و ههیهت و پیزی ههیهت، باش دهیهت که ئیمه بهشدارای بکهین.

* بۆچی یهکیتی و پارتی ههیهکه به دو وهزارهت رازی بون و داوای زیاترتان نهکرد؟
- پینج وهزارهتیان دابو به ئیمه، پینج وهزارهتهکه بهم شیوهیه دابهشکرابو، دوی بۆ پارتی دوی بۆ یهکیتی و یهکیکی تریشی بدریت به یهکیکی تر. ئیمه ههر دوکمان ریمان وابو، کورسییهک بدهین به حیزی ئیسلامی، بۆئوهی ته عادلێک دروست بکهین له ناو مهجلیسدا له نیوان شیعه و سونهدا.

* بۆچی لهو وهزارهتانهی که بهر کورد کهوتوه، پارتی وهزارهته گرنکهکانی بهرکهوت، به تایبهتی وهزارهتی دهرهوه؟

- وهلا من ئه و شتانه م پێ گرنگ نیه، من پیموایه ئه و دو وهزارهتهی یهکیتیش زۆر گرنگن، پارتی پتی خوشبو وهزارهتی دهرهوهی بدهینی و ئیمه لاریمان نه بو. به لای منه وه زۆر گرنگ بو که پۆستی وهزارهتی دهرهوه بۆ کورد بیت، پۆست وهگرتنیش بۆ هه میسه نیه.

* مهسهلهی پیکهوه ژبانی دوارۆژی کورد و عهرهب له عیراقیکی نازاددا چۆن نهیینی؟
- نهگه ههردولا پیکبیین لهسهر ئهوهی به ئارهزو و لهسهر بناغهی مافی چارهی خۆنوسین بکهینه سیغه ی فیدرالیکی باش، ئهوا پیموایه پیکهوه دهژین، نهگینا پیموایه نهگه ر وانه بیت ژبانیا پیکهوه زۆر زهحمهته.

* چۆن له مهسهلهی فیدرالی تیگه یشتون؟ نایا مه بهستان له فیدرالی لهسهر بناغه ی جوگرافیه؟
- من واتیکه یشتوم، فیدرالی مانای ئهوهیه کوردستانی عیراق به سنوره جوگرافیه که ی که له درێزایی چیا ی حه مرینه وه درێژ دهیهته وه تا دیجله، له ویه ده پروات هه تا کۆتایی دیجله، ئه و ناوچه یه کوردستانه بخریته ژیر دهسه لاتی حکومه تیکی کوردستانی، له لایه ن خه لکی کوردستانه وه هه لبژیرا ویت و هه مو کارهکانی ناوخۆی به دهست بیت، ته نها کاروباری سه رۆکایه تی و سوپا و په یوه ندی

دەرەووە و دارایی گشتی بدری بە مەرکەز، ئەوەی تر هەمووی لە دەسەلاتی ئەو حکومەتە فیدرالیەدا بیت، من وا لە مەسەلەکە گەشتوم.

* کورد لە هەلبژاردنی پەرلەمانی داھاتوی عێراقدا چ رۆلێک دەبینی؟

- کورد چەند رۆلێک دەبیت لەوانە:

یەکەم: نوێنەراتی خۆی لەو شوێنانە هەڵدەبژیریت کە لێتەتی.

دووەم: لەو شوێنانە ی کە کوردی زۆری لێتێ، لەو شوێنانە رۆلی ئەو دەبیت، لایەک سەربخات بەسەر لایەکی تردا. بۆ نمونە، لە زۆر شوێنی خواروی بەغدا، ژمارە ی کورد زۆرە، بۆیە رۆلیان هە یە لە تەرازووی هێزەکاندا.

سێیەم: لە پەرلەماندا رۆلیان دەبیت، لەوە ی لەگەڵ کئ پێککەون و کئ سەرخەن و دەنگ بە کئ بدەن، یان نە دەن.

* مەسەلە ی کەرکوک و ناسۆ ی چارەسەرکردنی لە عێراقی داھاتودا چۆن دەبینی؟

- من پێموا یە کەرکوک شارێکی کوردستانیە و بە یئ کەرکوک فیدرالی کوردستان زۆر ناتەواو، بە لām من لەو بۆچونە نیم، کەرکوک شارێکی تەنھا کوردییە، واتا من پێموا یە دو، سئ دروشمی شۆفینی هە یە یە کێکیان ه ی کورده و دە لئ کەرکوک شارێکی کوردانە، با لئ دەرچئ بێگانە. یە کێکیان ه ی تورکمانە، دە لئ: کەرکوک شارێکی تورکمانیە، یە کێکیانیش دروشمیکی عەرەبیە. دە لئ: کەرکوک شارێکی عەرەبیە.

کەرکوک شارێکی کوردستانیە، بە لām شاری کورد و تورکمان و عەرەب و ئاشور و کلدانە و کەوتۆتە کوردستانەو، بە میژو راستی کوردستانیەتی کەرکوک دەرکەوتو. بۆ نمونە، سەیری ئەو کتیبە ی ئەدمۆنس نوسیویەتی، خۆ ی ئەندامی لیژنە ی (عصبة الامم) بو، ئەوکاتە کەرکوکیان خستووتە ناو سنوری کوردستانەو.

له گه ل هيرؤخان،
هاورئي و هاوسهر

نه حمه دي دادی له نيوان مام جهلال و هيرؤخان، ناوزهنگ ۱۹۸۲

له گه‌ل هیتروخان ۱۹۸۲ - ناوزه‌نگ

له گه‌ل هیتروخان - ناوزه‌نگ ۱۹۷۹

له گه ل قوباد و بافل

سه يرانتيكى خومالي له كوماري چيك - ۱۹۹۰/۵/۱۱

۱۹۹۱/۹/۲۹ کۆبه‌نه‌وه‌یه‌کی جه‌ماوه‌ری له هه‌ولێر

۱۹۹۴/۴/۲۳ - ئیتالیا، له‌گه‌ڵ نوێنه‌رانی پارتیزانانی دێرینی ئیتالیا

له كۆنگره‌ی سۆسئالیستی جیهانی

له كۆنگره‌ی سۆسئال ديموكراتی جیهانی

۱۹۹۲/۹/۱۲ بهرلین

به‌شێ له سه‌ركرده‌یه‌تی پێشوی به‌کێتی نیشتمانی کوردستان، ۱۹۹۸/۶/۱۸.

به‌شێکی زۆری پێشوی مه‌کته‌بی سیاسی به‌کێتی

له گهژ کابینه‌ی سیهه‌می حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان
به سه‌روکایه‌تی د‌به‌ره‌هم س‌ال‌ح

له گهژ ناماده‌کاری ئەم دیداره

مام جه لال و هندی پرساری گشتی

مام جهلال و هندی پرسیاری گشتی

* تۆ له که یه وه ناوت مام جهلاله و بوچی؟

- من هر له منالیه وه ناوم مام جهلاله، پیش نه وهی له دایک بیم باوکم مامیکی هه بوه ناوی مام جهلال بوه و شیخ جهلالیان پییگوتوه، نه و مامه م زو به گهنجیتی عه مری خوی کردوه، پیش نه وهی من له دایک بیم، باوکم نه و مامه می له خه ویا دیوه و سیویکی داوه تی، مه لای گونده که ی خۆمان، منی لئ له دایک بوم، خه ونه که ی لیک داوه ته وه و گوتویتی کوریکتان ده بی، باوکم گوتویه تی، که کورمان بو ناوی ده نیتم (مام جهلال)، به ناوی مامه جهلاله وه. ئیتر دوا ی له دایک بونم، به ناوی مامه که مه وه ناونرام (مام جهلال).

هر له منالیه وه ناوم مام جهلاله، و اتا وه کو یه کیک ناوی عه بدولکه ریمه، من ناوم مام جهلاله. نه و ناوه هیچ په یوه ندی به سیاست و نیشتمان پهروه ریه وه نیه، له منالیه وه باوکیشم پتی وتوم (مام جهلال).

* نه گهر بته ویتا سه دام حسین به چند دیریک باس بکه ییت، چی ده نویتا؟

- ئاسان نیه، سه دام به چند دیریک باس بکه ییت. سه دام حسین، نه گهر بته ویت باسی بکه یین نه بی کتیبیکی له سه ر بنوسیت. سه دام حسین، کابرایه که مندالیه که ی قوناغیکه، ژیا نی حزبییه که ی جوریکی تره و پیش هاتنه سه ر حوکم شتیکه و دوا ی وه رگرتنی ده سه لاتی سیاسی شتیکی تره. سه دام حسین، له کۆتاییدا وه کو جه لادیکی دیکتاتوری بی وینه هاته کایه وه، باکی هیچی نه بو، نه باکی گه ل، نه باکی سهروه تی ولات و نه باکی سه ربه خۆیی هه بو، ته نها و ته نها باکی مانه وه ی خۆی هه بو. مه به سستی نه وه بوه خۆی له سه ر حوکم بمینیتته وه و کابرایه کی مرۆف کوژی بی وینه یه له میژودا که لاری نه بوه سه دان هه زار که س زینده به چال بکات. من پیموایه هیتله ریش شتی واینه کردوه له گه ل گه لی خۆی، وه ک نه وه ی سه دام کردویه تی به گه لی عیراق.

* نەگەر تۆ سیاسەتت نەکردایە چ پېشەیەکت هەندەبژارد، یاخود لە چ بواریکدا کارت دەکرد؟

- پیمخۆش بو ببومایە بە مامۆستای زانکۆ، من خەوم بەووە دەدی دکتۆرا وەرێگرم و ببم بە مامۆستای زانکۆ.

* لە سەرەتای ژبانی سیاسیتدا تۆ کابرایەکی چەپ بویت، بۆ نەبویت بە نەندامی حیزبی شیوعی؟

- من یەكەم کارم که لە سیاسەتدا دەستم پێکرد، کارکردن بو لە شانەییەکی لایەنگیرانی حیزبی شیوعیدا، فاتح رەسول مامۆستامان بو، بەلام ئەو منی لە حیزبی شیوعی دورخستەو، بەوێی که دەیکوت کورد نەتەوێ و هەرەها کورد مافی چارەنوسی نیه، منیش پیمابوو، کورد هەم نەتەوێ و هەم مافی چارەنوسی هەیه.

* تۆ لە کاتی خۆیدا و تا روخاندنی سۆڤیەت، سەردانی زۆر لە ولاتانی سۆسیالیستت کردو و ئەو واقەعی ئەو ولاتانەت بینو، نایا بارودۆخی سیاسی و ئابوری و کۆمەلایەتی ئەوکاتەئێ ئەو ولاتانە هیچ کاریگەریەکی لەسەر تۆ بەجێ نەهێشت؟

- بێگومان، هەر لەبەرئەوێش بو، من لایەنگری خەتی چینی بوم، نەک خەتی سۆڤیەتی. لە سەرەتای پەیدابونی ناکۆکی نیوان سۆڤیەت و چین، من خەتی چینی پێ باش بو، نەک خەتی سۆڤیەت. ئەوێ زۆر سەرنجی منی راکێشابوو ئەو فەسادهبو که لە روسیا بینیم و منی توشی شوککرد، چونکه من ئەو ولاتەم بە بەهەشتی سەر زەمین و بە ولاتی مەلاییکە دەزانی، ئەو بارودۆخە زۆر کاریتێکردم.

* نایا دلداریت کردو؟ نامەت بۆ کچ نوسیو؟ چ چیرۆکیکی دلداریت هەیه؟

- وەلا دلداریشم کردوو و نامەشم بۆ کچ نوسیو و هەمو ئەو شتەنەشم بۆ هێرۆ گێراوێتەو. بۆ زانیاری خۆت، من لە ژباندا دو، سێ جار توشی دلداری بوم، بەلام لە هیچیاندا سەرکەوتنم بەدەست نەهێناو. یەکیک لەوانە کچیک بو که دلداریشم لەگەڵ کردبو، نامەشم بۆ نوسیو، بەلام دوایی بۆم دەرکەوت، حەزی لە کورپێکی تر کردو و ئەو کورپەش هات بۆلام پێیگوتم: "هاتویت یەکیکت خۆش دەوێت که من خۆشم ویستو و پەيوەندیمان هەبو، تۆ هاتوی لێمی

داگیریکه‌یت"، به‌راستی ئەو قسه‌یه زۆر ته‌ئسیری لیکردم، بۆیه گوتم: "مادام ئێوه په‌یوه‌ندیتان هه‌بوه و واتێده‌گه‌یت که من داگیرم‌کردوه، ئەوا من وازم لێهێنا و کشامه‌وه له‌و مه‌سه‌له‌یه".

سه‌لاحه‌دین، دلداریی زه‌مانی ئێمه وه‌کو دلداری ئیستا نه‌بو، دلداری زه‌مانی ئێمه سیفه‌تیکی رۆحانی پاکی هه‌بو، نابێ له‌ ته‌وقه زیاتر له‌گه‌ڵ دلداره‌که‌ت بکه‌یت. من له‌گه‌ڵ کچیکی تر له زانکۆ ناسیاویم په‌یدا‌کردبو، په‌کترمان خۆش ده‌ویست و ده‌شمویست به‌یه‌نیم، به‌لام ئەو زۆر له‌ ژێر کاریگه‌ری باوکیدا بو. ئەو پێیابو باوکی چی بلێت ده‌بیت و ابکات، جارێکیان هه‌تا من چومه سه‌فه‌ریک و هاتمه‌وه، باوکی به‌شویدا‌بو. ته‌نها ئەو دوجاره دلداریم به‌راستی کردوه، نه‌گینا کچی تر هه‌بوه، من خۆشم ویستوه و ئەو نه‌یویستوه، یاخود ئەو منی خۆشویستوه من ئەوم خۆشنه‌ویستوه، یاخود ته‌جاویم نه‌بوه له‌گه‌ڵی.

* که‌ی و چۆن هێرۆخانی ناسی که‌ی ماره‌تکرد؟

- هه‌مزه عه‌بدوڵلا له زیندان به‌ریوبو، من چو بوم بۆ زیاره‌تی، ئەوکاته هێرۆ بچکۆله بو، له مائی هه‌مزه عه‌بدوڵلا بو، ئەوه په‌که‌مجاربو، هێرۆم بینی، به‌لام مندالێکی بچکۆله بو دوا‌ی ئەوه سالتیکیان من له که‌رکوک بوم، ئەوان مالیان له که‌رکوک بو، هه‌ر دیسان ده‌مبینی. دوا‌ی که هاتنه به‌غدا دیسان هه‌ر ده‌هات، ده‌مبینی، به‌لام وه‌کو کچی مامۆستا ئیبراهیم لای هه‌مومان ریزیکی تایبه‌تی هه‌بو. که گه‌یشتمه بیرکردنه‌وه له ژنه‌یتان، هه‌زار ره‌حمه‌تی لێبیت حیلمی عه‌لی شه‌ریف هات جیا‌ی کردمه‌وه، وتی: "مام جلال من ئەمه‌ویت قسه‌یه‌کت له‌گه‌ڵ بکه‌م، وتی بۆچی تۆ هێرۆ ناهیت؟" وای باس کرد که ئێمه وه‌ک خیزانیک واین و پیکه‌وه‌ین و کاری سیاسیش پیکه‌وه ده‌که‌ین، هه‌روه‌ها مامۆستا ئیبراهیم ته‌مه‌نی به‌ره‌و گه‌وره‌یی ده‌روات و پێویسته هه‌مومان چاودێری مناله‌کانی بکه‌ین و چاومان لێیانبیت.

له راستیدا من بۆچونه‌کانیم به‌دڵ بو، هه‌روه‌ها په‌وشت و عه‌قل و زیره‌کی هێرۆشم زۆر به‌دڵ بو، له‌به‌رئه‌وه له دانیشتنیکدا به‌ ئاماده‌بونی ئەحمه‌دی دزه‌یی و عومه‌ر ده‌بابه و حیلمی شه‌ریف بریارمدا، من هه‌ول بده‌م هێرۆ به‌ینیم، ئەوانیش گوتیان: "جا ئەوه‌ی پێی ناویت، ئێمه سه‌به‌ینی ده‌چین داخواری ده‌که‌ین". ئەوه‌بو ئەو براده‌رانه بۆ رۆژی داها‌تو چون و داخواریان کردو و مامۆستا ئیبراهیم پێی خۆشبو، وا بزنام سه‌ره‌تای نیسانی ۱۹۶۷ بو.

* ھيروخان جگه له خيزانت، چيتره بو تو؟

- ھيروخان جگه له خيزانم، چەند شتيكي تريشه:

يەكەم: وەك دكتۆره بو من، بەراستی زۆر ئاگای له سیحەتمە و وەكو دكتۆرەيەك لەگەلمایە .

دوهم: وەكو راپۆزكاريشە، له زۆر شتدا رابوچون، ئالوگۆر دەكەين و پرسى پێدەكەم .

سێهەم: مشورخۆرمە، ئەو مشورى زۆر شتى رۆژانەى ژيانم بۆدەخوات .

چوارەم: ھاوڕپمە و بەراستی ھەقالە، ھيرو خۆى شەخسەتى خۆى ھەيە و لە شەخسەتى مندا نەتواوەتەو، ھەريۆيە ناوھەشمى ھەلنەگرتو، ناوى (ھيرو ئيبراھيم ئەحمەد) ھەك (ھيرو تالەبانى) ھەروھە گەلێكجار جياوازيشمان دەبيت لەسەر سياست و ئەو رینگايەك دەگرئ و من رینگايەكى تر .

* نایا پەيوەندى تو و مامۆستا ئيبراھيم وەكو دو سياستەتمەدار، يان وەكو دو ھاوڕپ،

يان وەكو خەزور و زاوا بو؟

- ناوھەلا، ئەوھى كە نەبوين وەكو زاوا و خەزور بو، بېنگومان مامۆستا ئيبراھيم لە جيلي ئيمە نەبو، من لە دوروھە يەكێك بوم لە معجبه كانى مامۆستا ئيبراھيم، بەھوى گوڤارى گەلاويز و نوسينەكانى لەناو گەلاويزدا، من يەكێك بوم لە وانەى كە زۆر پتي موعجيب بوم . ھەروھە كاتى گەنجى لە كۆيە، ئەو كەسانەى كە ئيمە ئيشمان لەگەل دەكردن، يان لياپانەو شت فيردەبوين، وەك سەمەد مەنجەل، عومەر دەبابە و عەلى عەبدوللا، ئەوانە زۆر مەتھى مامۆستا ئيبراھيميان دەکرد . ھەروھە مامۆستا لە زيندانيشدا خۆراگر و وەك پاريزەر يەكيش لە دادگادا، قسەى نەستەق و نيشتمانپەرورەرانەى زۆر دەکرد و بە ھەلوئىست بو . من سەردەميک ئاواتم ئەوھ بو كە بېناسم، ئەوبو يەكەمجار لە كۆنگرەى دوى پارتى كە لە مالى عەلى حەمدى گيرا، لەوى ناسيم .

* نەگەر گيروگرفتنيكى شەخسيت ھەبى بو کيى باسدەكەيت؟ نایا ھاوړپى وات ھەيە

شتى زۆر تايبەتى خۆتى بو باسبکەيت؟

- بەلئى ھاوړپى وام ھەيە، من ئەگەر گيروگرفتم ھەبى ئەو لچار لەگەل ھيرو

باسى دەكەم، ئەگەر گيروگرفتى سياسيم ھەبى، لەگەل نەوشيروان مستەفا باسى دەكەم . ئەگەر ليمەوھ نزيك بيت، يەكێكە لەو كەسانەى كە دلئى خۆمى بو

دهکه مه وه، باوه پم به عقل و هه لویسته کانی هه یه، نه وه نه و دو که سانه ن که دلی خۆمیان بۆ ده که مه وه. براده ری تریشم هه یه، هه ر که سه له مه جالی خۆیدا، دلی خۆمی بۆ ده که مه وه.⁽¹⁾

* وهک خیزان له سه ر ته ریه ی نه قشه به ندین، یان قادری؟

- ئیمه ی تاله بانی قادرین، قادری ته کیه ی هه یه، هه ر ته ریه یه ک که ته کی هه بو یه عنی قادری. هه رچی خانه قای هه بو، واتا نه قشی. ئیمه وه کو ته ریه، باوکم شیخی ته ریه ی قادری بو له کۆیه.

* له گه نجیتیدا کاریگه ری کیت له سه ربوه و به کتی زۆر سه رسام بویت؟

- مه به ستت خه لکی کورد یان له عه ره ب یان جیهانی؟

* به گشتی!

- من له سه ره تای ژیاندا، نه گه ر له کۆیه وه ده ست پینیکه م زۆر به عومه ر ده بابه موعجیب بوم، هه روه ها به یه کیک له مامۆستا کانم، ناوی هه مه ده ئه مین معروف بو، هه روه ها به مامۆستایان موختار سه عید و مه جید نوره دین. له سه ر ئاستی کوردستان، نه وکاته معج بوم به قازی محمه د و مه لا مسته فا، وه ک دو شه خسییه تی خو شه ویست و گه وره ی کورد. له ئاستی عیرا قدا زۆر معج بوم به جه واهیری و عه زیز شه ریف و کامیل چادرچی، به هه ندیکیان معج بوم بی نه وه ی بیانناسم. له ناو بزوتنه وه ی کۆمۆنیستی جیهانیدا، موعجیب بوم به ستالین و ماوتسی تۆنگ و هۆشی مینه و دیمیترو ف.

* که ی به شیر مشیرت ناسیوه و یادگارت له گه ئیدا هه یه؟ نایا به ناوی نه وه وه هه یج

و تارنکت بلا و کوردۆته وه؟ سه ردانی دوکانه که یه کوردوه؟

- به لئ، بیگومان! که من چومه به غذا به شیر موشیرم وه ک پیاویکی ساده و کورد په روه ر ناسی که له دوکانه که ی له هه یده رخانه زۆر داده نیشترین و بوبوین به ناسیاو، زۆر باوه ری به سێ که سمان هه بو: به جه مال نه به ز و شه مسه دین مو فتی و من. نه م سێ که سه جیی باوه ری بوین، هه تا که ده رۆشت ده غیله که شی ته سلیم ده کردین، بیگومان ئیمه ش که له ویی داده نیشترین، دیاره مه دحیشمان

ده کرد و من وتارم بۆ ده نوسی.

له بیرمه، جارێکیان مامۆستا به شیر وتاریکی له سه ر توتن نوسیو، وه ک وه لāmیک بۆ نوسینیکی ئەحمەد ره فیق، شاره زایه کی توتن بو، به لام نوسینه که زۆر چه له ق و مه له ق بو، حیلمی عه لی شه ریف له رۆژنامه ی خه باتدا بۆی بلآونه کردبووه، بۆ رۆژی دوهم رۆژنامه ی خه باتی نارده وه بۆ چاپخانه و گوئی: "ئەم ئەحمەد ئیبراهیمه نایه ویت پیاوێک له کوردا په یدا بێت، دکتۆر عیزه دین چوبو مشاغه به ی کردبو که ئەوان به ئەنقەست وتاره که ت بۆ بلآوناکه نه وه!"

من چومه لای و دلنایام کرد، که وتاره که ی نه گەیشتۆته رۆژنامه که، ئەگینا وتاری تو چۆن بلآونا کریتته وه، سبه ینئ سهری خه بات بکه، بزانه وتاره که تی تیدایه یان تیدانیه!! کاک عیزه دین هاتوه ئەو قسانه ی کردوه! ئەویش گوئی، ئی ئەو پیتی گوتم: "منیش وتم مامۆستا باوه ر به و مه که، ئەو شیوعیه و دژی ئیمه یه".

منیش وتاریکم به ناوی به شیر موشیره وه له سه ر توتن نوسی، ئەگەر وتاریکت له سه ر توتن له خه باتدا به رچاوکه وت، ئەوه من نوسیومه!

هه روه ها جارێکی تر، وتاریکم به عه ره بی به ناوی به شیر موشیره وه نوسی، ده رباره ی هه ندئ رونکردنه وه ی وه زیری ده ره وه ی ئیران، تیدا نوسرابو، ئەسلی کورد فارسه، منیش نوسیوم: دراساتی فیلولوجی و لیکۆلینه وه ی ئەنترۆپۆلۆجی رونیکردۆته وه ئەسلی فارس کورده، بۆیه هه قه فارسه کان قسه نه که ن.

وتاره که ی مامۆستا به شیر که من بۆم نوسیو، ده نگیدایه وه. بۆ رۆژی دوایی، حاجی مه لا سه عید ده چیته دوکانه که ی و ده لئ "مامۆستا وتاره که تم خۆینده وه و وتاریکی زۆر جوان بو"، مامۆستاش ئەلی: "من هه ر شتی جوان ده نوسم"، مه لا سه عید ده لئ: "به لام دو وشه ی تیدابو، من تێینه گەیشتم"، مامۆستا ده لئ: "مه لا ئەوه حکومه ت تیی ده گات!" مه لا سه عیدیش ده لئ: "ئاخر مامۆستا من له رۆژنامه کارده که م و قوتابی کولیم، نابئ یه کێکی وه ک من تییگات؟" ئیتر مامۆستا به شیر توپه ده بێت و ئەلی: "ئەمین جه له بی نانوسم تا ئەتو تیبگه یت، ئەمین بۆ حکومه ت ده نوسم!"

جارێکیان دکتۆر عیزه دین، چوبو بۆلای به شیر موشیر و گوتبوی: "که عه بدولکه ریم قاسم له ئیبراهیم ئەحمەدی پرسسیوه، ئایه عه ونی یوسف بکه مه وه زیر یا به شیر موشیر؟" ئیبراهیم ئەحمەدیش گوتویه تی وه لا عه ونی یوسف به توانا تره! ئیتر مامۆستا به شیر دیسانه وه له سه ره وه توپه بو، رۆژنامه ی خه باتی

ناردەوہ بۆ چاپخانە و وتى من رۆژنامەى وا نا فرۆشم! منىش چومەلاى تورپە بوبو ئەيوت كە "ئەو ئەحمەد ئىبراھىمە نايەويى كورد پىياوى لىھاتوى ھەبى و دەيەويىت ھەر خۆى ناوى دەرىچىت".

منىش گوتم: "مامۆستا ئەوہ قەسى ئەونيە، ئەوہ عەزەدىنى مەلا مستەفا دروستى كرده، ئەوانە مەبەستم شىوعىەكان بو، چونكە عىزەدىن شىوعى بو، تۆيان خۆش ناويىت، ئەگەر راست دەكەن، با موكەرەم تالەبانى ئاموزاى خۆم (ئەويش شىوعى بو) كە بەرپۆەبەرى گشتى توتنى عىراقە، ئەگەر تۆيان خۆش دەويىت با بە ئەندامى لىژنەى توتن داتبنىت!".

كە چويىنە لاى موكەرەم، مامۆستا بەشیر قەسى بۆكرد، بەلام كارەكە نەئەكرا و موكەرەم نەيتوانى بۆيىكات، ئىتر مامۆستا بەشیرىش بروايكرد كە شىوعىەكان كارەكەى بۆناكەن، ھەر بۆ سبەينى رۆژنامەى (ئازادى) ناردەوہ. من بىرەوہرى زۆرم لەگەلدا ھەيە..⁽⁷⁾

* تۆ زۆر سەسام بویت بە شىعەرى جەواھىرى، كەى ئەوت ناسى و پەيوەندىت لە گەلئا

چۆن بو؟

- من گەنج بوم و ھىشتا باش عەرەبىم نەئەزانى، قەسىدەيەكى جەواھىرى كە بۆ جەغفەرى براى نوسىبو، بلأوبۆوہ و باسى كوردى تىداكردبو، ئەو قەسىدەيە سەرنجى منى راكىشا، بۆئەوہى چۆن شاعىرىكى عەرەبى گەرە باسى كورد بكات!.

سالى ۱۹۴۸، من لە ناوہندى كۆيە ھەلبىزىردرام بە نوينەر بۆ كۆنگرەى گشتى يەكيتى قوتابيانى عىراقى، ھەر دواى كۆتايى كۆنگرەكە، كۆنگرەيەك لە ساحەى سىباع گىرا و ئەو كۆنگرەيەش بە (كۆنگرەى سباع) ناوى دەرکرد. لەو كۆيونەوہيەدا جەواھىرى ھات و ئەو قەسىدە بەناويانگەكى (يوم الشھيد) ى خويىندەوہ. دواى ئەوہى لىبۆوہ، ئىمە چوين تەوقەمان لەگەل كورد و ويىنەمان لەگەلئا گرت.

من ھەر لە دورەوہ معجب بوم بە شىعەرەكانى و دەم خويىندەوہ، تا چومە كولىەى حوقق، لەويى برادەرئىكم ھەبو ناوى زىوہر خەتاب بو، ئەويش زۆر موعجب بو بە جەواھىرى، ئەو گوتى: "بۆ نايەيت سەردانى جەواھىرى بكەين؟" ئەوكاتە جەواھىرى رۆژنامەى دەرەكرد و لە بارەگاي رۆژنامەكە لە ھەيدەرخانە سەردانىمان

کرد و چوین بۆلای و خۆمان پیتناساند، دو لاری کوردین و هەردو کمان لە کولییە
 حقوqین و موعجبین بە جەنابت، ئەویش پیتی خوشبوو.
 ئەو پەییوەندییە تا ۱۹۵۸ بەو شیۆه پە مایەوه، دوای شۆرشێ تەمموز کە ئێمە
 لە بەغدا رۆژنامە ی خەباتمان دەردەکرد، لە چاپخانە کە ی ئەو چاپمان دەکرد،
 ئیتر دۆستایە تیمان لە وکاتەوه خەستتربوو، بوین بە ناسیایوی زۆر نزیک. هەروەها
 پاشی ئەوه، من هەلبژێردرام بە ئەندامی لیژنە ی ئیداری نەقابه ی رۆژنامە نوسانی
 عێراقی، ئەویش ئە وکاتە سەرۆکی نەقابه بو، ئەوانە هەموی هۆبون، پەییوەندی
 دۆستانە مان زیادبیت.

* سەعید قەزاز چۆن هە ئەدە سەنگینیت؟

- سەعید قەزاز، کە ئە پیاویکی کوردی کۆنە پە رستی خاوەن عەقیدە ی خۆیی
 و خاوەن بیروباوەری کۆنە پە رستانە ی خۆی بو، بە لām دلێر و جوامێر بو و
 پیاویکی خۆرپسکی خۆپە روه رده، واتا خۆی خۆی پینگە یاندره. راستە توفیق
 قەزازی مامی لە هەمو روه کە وه یارمە تیداوه، هەتا لە ژیا نی و گوزەرانی شە خسی
 یارمە تیداوه، بە لām خۆی لە بواری کاری سیاسی و کۆمە لایە تیدا خۆی پە روه رده
 کردوو.

من پیم وایه، سەعید قەزاز نە جاسوس بو، نە تۆکەری بیگانه، بە لām باوەری
 بە وه هەبوە بی ئینگلیز هیچ ناکریت، وه کورد لە ناوچاوانی نوسراوه کە نابیتە
 دەوڵەت، لە بەر ئە وه پێیابوو دەبیت کورد بخوینیت و پێشکە وتنی کۆمە لایە تی لە
 رێگای خویندنه وه بە دەست دیت. (۳)

* نایا هیچ یادگارێکت لە گە ئیدا هەیه؟

- لە بیرم دیت، سالتیکیان ئێمە دورخرا بوینه وه بۆ موسل، ئە وکاتە ش سەعید
 قەزاز مۆتە سە ریفی ئە وی بو، ئێمە چوین بۆلای ئە و بۆ شکاتکردن، چونکە مافی
 خۆمانیان نە ئە داینی، وایزانم مافمان هەبو یەکی رۆژی دو پەنجاییمان بدەنی.
 لە وه فده کە ماندا کە چوین، پیاویکمان لە گە لدا بو، ناوی قادری حاجی حسینی
 نانه وابوو. کە چوینە بە رده رگای مۆتە سە ریف، کابرایە کی کوردی گیل لە بە ردرگابو،
 وه ستابو گوتی: "راوهستن راوهستن، جەنابی مۆتە سە ریف سە فیری تۆرکی لایه"،
 یە کسەر قادری حاجی حسینی ش پیتی گوت: "برۆ پیتی بلێ سە فیری کوردستان
 هاتوه!" وه لا ئە ویش گیلۆکە بو، چوه ژوره وه گوتبوی: "قوربان گیان جە ماعە تیک

هاتون، یه کیکیان ده لیت من سه فیری کوردستانم، سه عید قه زازیش پیده که نی و ئەلێ باشه با راوهستن.

که سه فیری تورک رویشت، ئیمه یان کرده ژوره وه و ئەویش به خیرهاتنی کردین، گوئی: "کامهتان سه فیری کوردستانن؟" قادر حسین گوئی: "قوربان منم!" گوئی: "تۆ کیت؟" گوئی: "قوربان من قاله حاجی حسینم! چون نام ناسیت"، ماله که ی خویانی له سلیمانی بۆ هه لدا که له کوئییه، ئینجا سه عید قه زاز گوئی: "ئا قاله! کاکه ی کریکاری پارتی" (ئهوکاته، کاکه ی فلاحی شیوعی هه بو) چون ناتناسمه وه!

گوئی: کامتان عومر ده بابهن؟ عومر ده بابه له پیشه وه بو گوئی منم، جا ئەو ئیشه کانی بۆ کردین، گوئی: "من ده زانم ئیوه دوا ی کلاری بابر دو که وتون! کوردستان قه د ناییت به ده ولته! ئەگه ر ببوایه به ده ولته، ئەوا من له پیش ئیوه وه کوردایه تییه م ده کرد، به لام ئیوه ئەو ریگه یه تان گرتوه و چی له ده ستمبیت بۆتان ده که م و هاوکاریتان ده که م"، یه کسه ر ته له فونی کرد پاره که یان بۆ سه رفکردین . ئینجا گوئی، ده با هه ندی قسه بکه ین، روی کرده عومر ده بابه و گوئی: "عومر وا من ئەوه م بۆ کردن، ئەگه ر ئیوه بیته سه ر حوکم چیم لیده که ن؟" عومر ده بابه که میک وه ستا! ئەویش گوئی: "عومر راستیه که بلێ و مه ترسه!" گوئی: "قوربان راستیه که بلیم، وه لا ده تده یه مه حکه مه ی شه عب"، ئینجا دوا ی ئەوه ی سه عید درا به مه حکه مه ی شه عب، به عومر ده بابه یان گوت، بیته شایه تی بدات، وتی من شایه تی ناده م و ئەو کاتی خۆی پیاوه تی له گه ل ئیمه کردوه .

له و کۆبونه وه یه دا، منیش له سه ره وه دانیشتبوم و سمیلکی گه وره م دانا بو، وتی ئەو سمیل ستالینییه کییه؟ عومر ده بابه گوئی: ئەوه جه لالی شیخ حوسامه دینه، ئەویش گوئی جه لال وه ره، بیریهاته وه، کاتی خۆی که موته سه ریف بو، هات بۆ کۆیه و من له پۆلی چوار یان پینجی سه ره تایی بوم و هاته پۆله که مان، مامۆستا که مان پرسیا ری ده رباره ی ئیسلاحتی مه دحه ت پاشا والی به غدا ی لیکردم، منیش چاکم وه لام دابۆوه، سه عید قه زازیش پرسیبوی، ئەو قوتابیه کییه؟ پێیان گوتبو که ناوی جه لال و کوری شیخ حوسامه دینی تاله بانیه، ئەویش ته علیقیکێ دابو، گوتبوی: "تاله بانێ دو به شن، یان زۆر زیره کن وه کو ئەم کورپه، یان زۆر که رن" (ناوی کابراهه کی هیتابو).

ئینجا ئەو بیره وه ریه ی له بیرما بو، گوئی: "وه ره ئەو سمیله ستالینییه ت لێی

تیکدهم":! منیش گوتم: "ئەو سمیئە هی ستالینی نیە، بەلکو سمیئە کوردییە و هی یەزیدییه"! گوتی: "رۆلە دەبرۆ سمیئە کوردی کە ی وایە؟"
 نۆر ریزی لە ئیمە گرت و قسە ی خوشی بۆ کردین و قسەکانی لە پیاوی حکومەت نەئەچو، بۆ نمونە گوتی: "کاتی کە هەمزە عەبدوللا موختەفی بو، بە موختەفیەتی نامە ی بۆ نوسیوم کە سألحی خالۆزای بە سەرۆکی کرێکاران بۆ تەعین بکەم، بە مەرجی دەوام نەکات و معاشیش وەرێگرێ، منیش لە بەر خاتری هەمزە تەعینم کرد".

* ناخرجار کە ی گریاوت و بۆچی؟

- ناخرجار بۆ سەید محەمەد باقیر ئەلحەکیم گریاوم کە شەهیدکرا، پێم زیانیکی نۆر گەورە بو لە عێراق و لە کورد و لە هەموومان کەوت.

* حەز لە شیعەر دەکەیت، نەگەر حەزی لێدەکەیت هی کام شاعیر؟

- وە لا نۆر حەز لە شیعەر دەکەم، بەلام زۆرتر حەز لە شیعری کلاسیکی دەکەم، شیعەرەکانی مامۆستا ئیبراھیم نەحمەد و فایەق بێکەس و پیرەمێردم نۆر پێ خوشن.

لە شیعری نوێدا رەنگە هەر شیعری شێرکۆ بێکەسم پێ خوشبیت، ئەگینا بە گشتی لایەنگیری شیعری کلاسیکیم. بێگومان لە عەرەبیدا شیعری جەواھیرم نۆر پێ خوشە، لە دوا ی جواھیری، شیعری کازم سەماوی.

* نایە خۆت هیچکاتێک شیعرت نوییووە؟

- وە لا جارێکیان هەولم داوہ دو سێ بەیت بنوسم، ئیتر وازم لێهێنا، بۆم نەهات!

* بەنیّت لەگەڵ مۆسیقا و گۆرانی چۆنە، حەز لە دەنگی کێ دەکەیت؟

- لەگەڵ مۆسیقا و گۆرانیشدا من کۆننەویستم، لە کوردیدا حەزم لە دەنگی سێوہ و مریەم خان و حەسەن زیرەک و عەلی ئەسفەری کوردستانی و تایەر توفیق و حەیرانەکان و چەند دەنگ خوشیکی تریش.

لە هی عەرەبدا حەزم لە دەنگی ئوم کەلسوم و عەبدولوہاب و فەیروز و سەباحە ..

* له منداليدا قهد شهرت كرده و سهرت شكاهه؟

- نهرئ وه لآ شه پم كرده، جارئكيان شه په گه ره كمان ده كرد، به ردئكيان كئشا به سه رماو سه رم شكاه.

* كام رهنگت پئ جوانه؟

- سور.

* كام وهرزت لا خوشه؟

- به هار.

* كهئ ناخرجار چوئ بو سينه ما يا خود شانؤ؟

- نه گه ر باسئ نه وه ت بو بكم، پهنگه پئم بلئيت كونه په رستي!! من هيچ به ينم نه بوه له گه ل سينه ما و له هه مو ته مه نئ خو مدا پئنج، شه ش فيلم بينيوه و ده توانم بو ت بلئيم. بو نمونه، چومه ته فيلمئ (سقوط برلين) (كيفاح مارشال تيتو في جبال يوغوسلافيا) (القلب له وحدئ- صباح) (دنانير- ام كلثوم). ئبتر باوهر ناكم شتئ ديكه م بينبئيت، چنه د جارئك له گه ل هئرو چوم بو سينه ما، من دهنوستم و نه و فيلمه كهئ ده بينئ.

* هه ستت چئ بو كه بافئيل و قوباد ژئيان هئنا، نايا پئش نه وه پرسيان به تو كرد؟

- به لئ پرسه خه سوانه يان پئكردم، با بو ت بگئرمه وه، پرسه كانيان چؤن بو: روژئكيان بافئيل هات گوتئ: كاكه (پئم ده لئ كاكه)، با بچينه ژورئك، ئئشئكي تايبه تيم پئته، منئش وتم ژوئئئ بو چئه؟ وه ره دانئشه، وتئ ناخر ئئشئ تايبه تيه! منئش گوتم بو رؤله به ته ما ئئنقلابئ؟ وتئ نه خئر، گوتم نه ئئشئ تايبه تئ چئه؟ وه ره دانئشه كه دانئشت، گوتئ نه مه وئت ژن بهئتم، گوتم نه ئئ پئروژت بئت، گوتئ نه وه ئئ ده مه وئت ببهئتم كورده، گوتم باشتر! گوتئ لافه ئه! گوتم وه لآ كه يفئ خو ته، تو خو ت بو خو ت ژن ده هئئيت، به لام ده زانم كچئ مه لا به ختباره و پئتمخوشه، بافئيل نه وه نده پرسئ پئكردم.

قوبادئش له مئژه حه زئ له كچئك كرديو، نه وئش هه ره نه وه نده پرسئ پئكردم، وتئ كاكه ببهئتم؟ وتم رؤله كه يفئ خو ته، نه وه شتئكه، به نده به ژئانئ تايبه تئ خو ته وه. من لاريم نئه، نه گه ر خو ت پئت باشه پئروژت بئت.

* قەد گۆرانیت لەناو خەلکدا وتوہ؟

- ئەری وەلآ! کە قوتابی بوم زۆرجار سرودی نیشتمانیم گوتوہ. لە ناوژەنگ ھەندێجار، بە تاییبەتی لە یادەکاندا، بۆ نمونە، یادی سەری سألمان دەکردهوہ، گۆرانیان پێ دەگوتین و منیش دەمگوت، بەلام دەنگم خۆش نیہ!!

* زەوقت لەگەڵ ھەلپەرکی چۆنە؟

- بە گەنجیتی زۆرم حەز لیدەکرد و زۆریشم لیدەزانی، ئەو سألە ی کە چوم بۆ میھرەجانی وارشو، لەوی زۆر ھەلپەرکیم کرد، بەلام لە پاش ئەوہوہ لێ چووہتەوہ، نیستا ھەلپەرکی نازانم.

* حەز لە لەبەرگردنی جلی کوردی دەکەیت، یان چاکەت و پانتۆل؟

- کاتی کە لە شاخ بوم، جلی کوردی و کاتیکیش لە شاربوم چاکەت و پانتۆل.

* شیخ جەنگی چی تۆبە؟

- شیخ جەنگی کاکمە، ئیمە لە دایکەوہ براین، شیخ جەنگی کاکمی منە، یەکیکە لەو کەسانە ی کە چاکە ی لەسەر من ھە یە. کاتیکی من باری ئابوریم باش نەبوہ یارمەتی داوم، وەختیک کە گەنج بوم، دەستی گرتوم و کاتیکی زیندانی کراوم ھاتوہ بە دەنگمەوہ و ھەولێ بەردانی داوم و پیمەوہ ماندوبوہ.

* کەواتە تۆ تاقە کوری باوکتی؟

- بەلێ من تاقە کوری باوکم.

* رۆژی چەند کات سەیری تەلەفزیۆن دەکەیت و کام پرۆگرام زۆرتر دەبینی؟

- لەگەڵ تەلەفزیۆنیشدا بە ینم نیہ، زۆرتر کاتی دەنگ و باس سەیری دەکەم، سەیری کوردسات دەکەم و ناوبەناو مراقەبە ی ئیستگە ی دەنگی گەلی کوردستان دەکەم بۆئەوہ ی بزانی چۆن دەپوات، بەلام ناکریت بلتیت، سەیرکەری ھەمیشە یی تەلەفزیۆنم. من زیاتر حەز لە خویندەوہ دەکەم و ئەگەر کاتم ھەبیت، ئەوا دەخوینمەوہ یان دەنوسم.

* شۇئىرى دەزانىت؟

- نەخىر نازانم .

* نەگەر بۇ دورگەيەك دورت بخەنەوۋە و رىگات پىن بدمن، تەنھا سى كىتېب لەگەن خۆت

بەرىت، چى دەبەيت؟

- دىوانى جەواھىرى، موختاراتى ماوتسى تۇنگ و كىتېبىك لەسەر كورد .

* ياداشتەكانت نوسىوۋتەوۋ؟

- بەلن .

* لەو كاتەوۋى لە كارى سىياسىدايت، چ ساتىك بە ساتى خۆشى و سەرگەوتن و

هەنچوۋنى خۆتى دانەنئىت؟

- من پىم وايە لە سەرەتاي ژيانمەوۋە، وەكو خەتى شەمەندەفەر دو خەتم گرتوۋە و لىي پەشىمان نىم . يەكىكىان رىگاي خەباتى رىزگارخوۋازى كوردستانى، خۆم پىي دەلنىم كوردايەتى، وانا خەباتى رىزگارى نىشتمانى دىموكراتى خەلكى كوردستان، دوهم بىروباوۋەرى چەپ و بىروباوۋەرى سۆشالىستى . ئەم دو خەتە لە تەمەنى خۆمدا، هەمىشە لەسەرى رۆيشتوم . ئىنجا ئەوۋە باياندايىتەوۋە هەوراز و نشىويان كرىبى وەكو خەتى شەمەندەفەرى كە دەروا . بەلام ئەو دو خەتە، لىي پەشىمان نىم، لەسەريان دەروم .

* چ كاتىك هەيە لە ژىانتا كە بە كاتى خۆشى و سەرگەوتى دانەنئىت، ياخود بە

پىنچەوانەوۋە چ ساتىك لە ژىانتا تال بوۋە و لەبىرت ناچىتەوۋە و نەلنى خۆزگەم نەو رۆژە

نەيەتەوۋە؟

- ئەو رۆژەى هى دوەمت وەلام ئەدەمەوۋە، ئەوۋە رۆژى روخاندنى كۆمارى مەباباد

بو، بىستمان كۆمارەكە روخاۋە و من تازە چوبومە ژيانى سىياسىەوۋە، بەراستى رۆژىك بو، يەكجار ناخۆش بو لە ژيانما . دوهم رۆژى كە زۆر ناخۆش بو لە ژيانما ئەو رۆژە بو كە برادەران بىرارياندا بچىنە ئىران، ئىمە لەسەر سنوربوين و منىش پازى نەبوم لە چونمان بو ئىران، لەوكاتەدا گرىانم بوۋات، ئەوۋە يەكەمجارە لە ژيانم كە لە كارىكى سىياسىدا دەگرىم، ئەوۋە سالى ۱۹۶۴ بو .

بىگومان رۆژانى ئاشبەتالىش زۆر بە رۆژانىكى ناخۆش دىتە بەرچاوم .

* هه‌موو یه‌کێک له‌ژێان دا چهند خۆزگه‌یه‌کی هه‌یه، جگه‌ له‌ خۆزگه‌ی سیاسى، نایا چ خۆزگه‌یه‌کی تهرتان هه‌یه؟

- ئومید و ئاواتی خۆم نه‌وه‌یه، میلله‌ته‌که‌م له‌ ناخۆشیه‌ی ئیستا تێیدا‌یه‌تی رزگاربه‌یت، دواى نه‌وه‌ ته‌قاویت بێ و له‌ جیه‌ک دانیشم، بۆخۆم جه‌ویکی خۆشم هه‌به‌یت بنوسمه‌وه و بکه‌ومه‌ سه‌ر کارى فکرى .

به‌ پسته‌یه‌ک، یان به‌چه‌ند وشه‌یه‌ک،
ئه‌م ناوانه‌م بۆ پیناسه‌ بکه‌:

* بارزانى

- بارزانى شه‌خسیه‌یه‌تیکه‌ له‌ میژوی کوردا دروست بوه، لایه‌نى سه‌لبی و ئیجابی هه‌یه و قوناغی جیاوازی هه‌یه له‌ ژياندا، ناتوانم به‌ دو‌رسته‌ باسی بکه‌م و من ئه‌و قابیلیه‌ته‌م نیه، ره‌نگه‌ هه‌ندێک‌ه‌س هه‌بن بتوانن به‌ دو‌رسته‌ باسی خه‌لک بکه‌ن، به‌لام من ناتوانم، هه‌تا له‌ نوسینیشدا ناتوانم زۆر به‌ کورتی باسی مه‌سه‌له‌کان بکه‌م. ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ لیپرسینه‌وه‌ی میژویی تێدا‌یه، ناتوانم ئه‌و شه‌خسه‌ به‌ دو‌رسته‌ باس بکه‌م، به‌ رای من که‌سایه‌تی به‌ دو‌رسته‌ باس ناکریت (با چوار جومه‌ بێ) ئاخ‌ر پێم ناکرێ، نالێم توانام نیه ئه‌وه‌ که‌سایه‌تیانه‌ باس بکه‌م.

* مامۆستا ئیبراهیم نه‌حه‌د

- پیاویکی زۆر هۆشیار و خوینده‌واریکى گه‌وره‌ی کورد و چاکترین نوسه‌ری کورد بو، به‌لام چهند سه‌رنجیکم هه‌یه له‌سه‌ری و له‌سه‌ر شیوه‌ی سه‌رکردایه‌تی و له‌سه‌ر سستی له‌ به‌ره‌مه‌کانیدا.

مامۆستا ئیبراهیم، یه‌کێکه‌ له‌ باشترین شاعیری کورد له‌ ۱۹۳۴ه‌وه، به‌لام له‌و شه‌ست ساڵه‌دا، شه‌ست پارچه‌ شیعری نیه!! نه‌گه‌ر تاكو كۆچی دواى، سالى

شيعرئكى بنوسيايه، ئىسته يهك ديوانى قهشنگى له تىپى ئو شيعره نايابانهى كه ههيه تى دروست ده بو. مامؤستا ئىبراهيم چاكترين نوسه رى كورده، به لام تاكو ئىستا سئ چيروكى ههيه، يهك چيروكى بلاوكراوه ته وه (كويزه وه رى) و دو به ره مى ترى هئىستا بلاونه كراونه ته وه، له به رنه وه ناتوانم به يهك رسته باسى مامؤستا ئىبراهيم بكم!

* عه بدولره حمان قاسه لو

- يه كئىكه له و كه سايه تيانهى كه لايه نى باش و خراپى هه بوه .

* عه زيز عه ده ده

- وه كو ئىنسان، تا بلى پياوئىكى خوش مه عشه ره، وه كو سياسى پياوئىكى تىكؤشه ره و ته مه نى خوى داناوه بو ئو كيشه يه، به لام كؤمه لئ هه لهى كردوه له ژيانيا، ناتوانرئت چاوى لئ بپؤشرئت .

* ئىمام خومه ينى

- يهك شه خسيه تى ئىسلامى كه و ره و يهك شه خسيه تى ئىسلامى كه و ره ي ئىنقىلابى بو، يهك شيعه ي سه رسه ختى راسته قينه، سياسه ته كه شى دوژمنى سه رسه ختى ئىمپرياليزم و شاي ئيران بو. هه مو كاره كانيشى كه كردوئىتى دژى كورد و دژى هئزه ديموكراتىبه كانيش، كه كارى خراپن ئيدانه ده كرئىن، به لام ئه وه به شىكه له ته ببعه تى ئه و مه زه هب و ئه و دینهى ئه و له سه رى روئىشتوه .

* حافظ ئه سه د

- حافظ ئه سه د، پياوئىكى زيره كى عه له وى بو، سياسه ته دارئىكى فه ردى بو، ده بويست ده سه لاتى خوى درئزه پئ بدات، تا ئه و روژه ي كؤچى دوايى كرد، به لام پياوئىكى به هه يبه ت و هه زى خئزى تئيدابو. راي له سه ر ميلله تى كورد باشبو، ئه گه ر بيويرايه و له حيزبه كه ي نه ترسايه، چونكه سوننه كانى سوريا شوؤئىنين، به لام عه له ويه كان شوؤئىنى نين. به عسيه سوننه كانى سوريا شوؤئىنين، بگه ره له ناحيه ي شوؤئىنى بوونه وه وه حشيبه ت و درنډايه تيه وه له به عسى عئراقى شوؤئىنى ترن .

* موعدهەر قهزافی

- سه‌رۆكئىكى خويىن گهرمى عه‌ره‌بى موسولمانى خه‌يالئيه، كۆمه‌لئىك بيروباوه‌رى مه‌يه پىتى وايه، خىرى ئىنسانىيەت و عه‌ره‌ب له‌وه‌دايه، به‌داخه‌وه ئه‌و ئه‌فكارانه له‌گه‌ل روداوه‌كانى ئىمرۆ ناگونجى. تاقه سه‌رۆكى عه‌ره‌بىيه، به‌ناشكرا پشتگىرى له مافى چاره‌نوسى كورد كرده.

* نه‌گه‌ر به‌مانه‌وت ئىمرۆ، ته‌عريفى ماركسىزم بگه‌ين، چۆن ته‌عريف ده‌كرىتا؟

- من پىم وايه، ماركسىزم فه‌لسه‌فه‌يه‌كى عىلميه، عىلمئىكى باشه بۆ لئىكدانه‌وه‌ى كۆمه‌لئيه‌تى و مه‌ترىاليزم و دىئالئىكتىك، ماركس دايناوه بۆ شىته‌لكردنه‌وه‌ى چينه‌كانى كۆمه‌ل و ئابورى و سياسى. دو رىنگه و بۆچونى زۆر باشن و پىموايه ماركسىيەت سه‌ره‌پاى هه‌مو ئه‌و شكستانه‌ى به‌سه‌ر ئه‌و ولاتانه‌دا هاتوه، ماركسىيەت هيشتا ترۆكى فكري شوپشى شوپشگىرانه و سۆسياليسىتى دنيايه.

ماركسىزم عىلمه، به‌لام به‌داخه‌وه له‌لايه‌ن په‌يره‌وه‌كانىيه‌وه كرا به‌دين، كرا به‌دۆگما، ئه‌و گىانه زىنده‌وه‌ى پىويست بو تىيدايت، نه‌هئىلداپايه‌وه. له‌جياتى ئه‌وه‌ى ئه‌و گىانه زىنده‌وه‌ى ماركسىزم وه‌كو عىلمئىك گه‌شه‌ى پىبدرىت و پىش بخرىت بۆ پىشه‌وه، كرا به‌دۆگماو به‌كلشه و ئه‌و شكستانه‌ش له‌وه‌وه ده‌بينم.

* ئه‌ى ماويزم

- ماويزم، به‌ره‌ئى من جىبه‌جىكردنى ماركسىزم لىنينيزم بو له‌كۆمه‌لگاي چىندا و ده‌ورىكى زۆر گه‌وره و گرنگى بىنى له‌سه‌ركه‌وتنى شوپشى چىن و دامه‌زاندنى كۆمارى چىندا، به‌لام دو سه‌رنجم هه‌يه له‌سه‌رى، يه‌كه‌مىيان: ئه‌و گشت بىنيه‌ى ده‌ربارى هه‌مو جيهان دروست نه‌بو، چونكه ئه‌وه جىبه‌جىكردنى ماركسىزم لىنينيزم بو له‌سه‌ر بارودۆخى چىن، نه‌ك ده‌رباره‌ى هه‌مو جيهان، دوه‌م: له‌كۆتايىدا ئه‌و تاك په‌رستيه بۆ ماوتسى تۆنگىش كارئىكى خراپ بو.

* جه‌لالىيەت

- جه‌لالىيەت، ئه‌وه ناوئىكى ناپاست و ناپه‌وابو، بۆ ئه‌و باله‌ى مه‌كته‌بى سياسى، ئه‌گه‌ر به‌پاستى بگوتراپايه، ده‌بوايه بگوترايه پارتى ديموكراتى كوردستان بالى مه‌كته‌بى سياسى، ئه‌گه‌ر به‌ناوى شه‌خسىكه‌وه ناويناپايه، ئه‌بوايه به‌ناوى مامۆستا ئىبراھىمه‌وه هه‌لبدرى و بىانگوتبايه (ئىبراھىمىيەت)، چونكه من به‌پاستى نه‌

شه خسی یه که م بوم له و بزوتنه وه یه دا، نه ئه و که سه بوم که لایه نگری تیکدان بوم له که ل مه لا مسته فادا. من تا کۆتاییش به ئیعتیرافی مه لا مسته فا خۆشی، ناویژیکەر و مام ناوه نجی بوم له نیتواندا، له بهرئه وه زۆر به ناههق ئه و ناوه به سه ر ئه و جولانه وه یه دا سه پیندرا.

* وانا ناراسته و رێڕه وێگ نیه به ناوی جه لالییه ته وه؟

- به پای من نیه! به رای من، غه دره ئه گه ر ناوی سیاسی لیبنین، ئه بی بلین بالی مه کته بی سیاسی و نابیت ناوی شه خسی لیبنین، ئه بی بلین بالی ئیبراهیمییه ت نه ک جه لالییه ت. من بره و ناکه م جه لالییه ت هه بیته، ئه گه ر هه شبه، یان هه بووبی له هه فتا کاندا، ئه و ته و اوبوه.

* که واته ئیستاش خه نک به هه ق، یان به ناههق باسی ئه وه ئه کا، جه لالییه ت وه کو

فکره یه ک، یان وه کو ته یاریک هه بیته؟

- به ره ئی من شتی وا نیه و وجودی نیه، شتیک نیه ناوی جه لالییه ت بیت، من وه کو خۆم فکرێکم نیه ته رحه م کرد بیت و خه لک له ده وری کۆ بووبیته وه نه شتیه یه کی تاییه تی خه باته م دا هیناوه و نه رینگایه کم هه یه و نه دروشمیکێ تاییه تیه هه یه، له بهرئه وه جه لالییه ت شتیک نیه وجودی هه بیته له ناو جولانه وه ی کوردا یه تی و میلله تی کوردا.

* پێش راپه رین، ته یاریک دروست بو، نه کۆمه له بو، نه شۆڕشگیران و پێیان ئه و ت

شه ره نه! باسه کرا که شه ره نه که م و زۆر ده ستی تۆی تیی دا بوه، باسه کرا، که مام جه لال ده وری سه ره کی تیدا نه بین، باسه کرا که مام جه لال ده یه ویت ته ییار نه مینیت، چونکه خۆی نه کۆمه له یه و نه شۆڕشگیرانه، بۆ ئه وه ی نه گه ر رۆژیک له رۆژان گیروگه رتیک دروست بو، ئه و ریکه ستنیک هه بیته؟

- به لێ ئه وه کاریک هه له بو، چونکه من خۆم ته ییاریک زۆر گه و ره م هه بو که هیلێ گشتی بو، خۆم ئه و ته ییاره م ته شویق کرد، ئه وه ی ئه یو یست ببیت به کۆمه له، ببی به کۆمه له، ئه وه ی تر له گه ل شۆڕشگیران بو، ئه وه ی ما بووه، ئه و که سانه ی تر که نه کۆمه له و نه شۆڕشگیران بون و قبولیان نه ده کرد که نه بین به کۆمه له و نه بین به شۆڕشگیران، و ژماره یان له ناو شۆرشدا دیار بو، نه ده کرا ده ریانکه یین، وه کو ئه و روپا نه بو، پازده بیست که س بین بلین کن نایکا جیا بیته وه!

هەزاران کەس ھەبۆن ھاتبونە ناو یەکیتی نیشتمانی کوردستانەو، نەکۆمەلە و نە شۆرشگێران بون، ئەوانە جیابونەو و ریکخستنی خۆیان دروستکرد. ھەتا خەلکانی واھەبۆن کۆمەلە بون و گوتیان کاکە ئیمە ناچینە ناو ئەو کۆمەلەو، چونکە مارکسیە، یان ھەبۆن دەیانگوت من ناتوانم لەگەڵ شۆرشگێران ئیش بکەم، بەلام وەک یەکیتی دەمینمەو.

لەبەرئەو ئەو تەعریفە ھەلەبو، پیموایە ئەو ھەقیقەتیکە لە کۆمەلگای کوردیدا کە خەلک ھەموی ناتوانی بچیتە ناو بزوتنەو یەکی دیاریکراو، ناتوانی ھەمو خەلک ریکبخرین. ئەگەر بارودۆخیکی ئیرھابی و تەسک دروست ببوایە، خەلکی کەم کۆدەبیتەو، بەلام لە وەزعی شۆرش و ھەلچوندا، ئەوا خەلکی زۆر کۆدەبیتەو.

لە بارودۆخیدا ئەگەر ئەو تەیارەتانە بمانایە و لە بارودۆخیکی دیموکرات و ئازاددا، بتوانرایە چالاکى سیاسى بکریت، ئەوا ئەو کەسانەى کە کۆمەلەن و ئەو کەسانەى کە شۆرشگێران بون، زۆر زۆر کەمتر دەبون لەو جەماھیرە زۆرەى خەلک، یەکیتین و نە کۆمەلە دەبون و نە شۆرشگێران.

من خۆم ھەم بە کۆمەلە زانیو و ھەم بە شۆرشگێران، وانا ھیچ کاتیک خۆم بە جیا نەزانیو لە کۆمەلە و لە شۆرشگێران. ئەگەر رۆژیک ھاتبیت و وتبیتیان تەرازو کە بەلای کام لادا دەشکینیت، بینگومان من زۆر تری بەلای کۆمەلەدا دامشکاندو. خۆم و ھەر برادەریکی تر، تەسەور دەکەى، پشتیوانی و لایەنگرانی خۆم لەناو کۆمەلەدا بینیو و خۆم زیاتر لەوئى بینیو، ھەتا لەناو ھێلی گشتی و لەناو خەلکانی تردا⁽⁴⁾.

پەراوێزمەکان:

۱- نەوشیروان مستەفا لە کتییی پەنجەکان یە کتر ئەشکینن، دیوی ناووبەوی روداوەکانی کوردستان عێراق ۱۹۷۹-۱۹۸۳ لە لاپەرە ۱۵۶ بەم شێویە باس جازانی پەییومندی خۆیی و مام جەلال دەکات: (من هەمیشە پەییومندیم لە گەڵ مام جەلال باش بوە، هەمیشە زۆر رێژی زۆری بیی و بۆچونەکانی منی نەگرت، بە درێژی تەمەنی درێژی برابەریمان لە هیچ بۆنە و کات و شوێنیک دا بەگژ من دا نەهات بو. زۆر جار بیی و بۆچونەکانمان دژی بیی و بۆچونی یە کتر بوە بەلام هەگیز دەمان لەیەک نەگیراوە، لەیە کتر عاجز ئەبویین و زو پێک نەهاتینەووە.

۲- بەشیر موشیر، لە سالانی هەشت سەدەکاندا لەدایک بوە و ۱۹۶۳/۶/۳۰ لە بەغدا کۆچی دوایی کردووە، مامۆستا بەشیر، کەسایەتیەکی کوردی ناوادیبوە، لە بەغدا، دوکانی خەباتی هەبوە لە حەیدەرخانە و دوایی کردووەتی بە شوێنی دانێشتن و یە کگرتنی کەسایەتیە نەدەبی و سیاسی و حکومەتیەکانی کورد و کەم کەس هەبە لەو کاسایەتیانە ی ئەو سەردەمە ی کە لە بەغدا بوین، سەردانی دوکانەکی ماۆستایان نەکردییت. ژمارەیک نوسینی سیاسی و نەدەبی لە رۆژنامە کوردیەکان بڵاوکردۆتووە، زوریە هەر زۆریان هاورێ و دۆستەکانی بەشیر بۆیان نوسیو، لە دوکانە کەدا مامۆستا بەشیر، رۆژنامە و گۆفاری کوردیشی دەفرۆشت .

۳- سەعید قەزاز، لە سالی ۱۹۰۴ لە ناحیە ی خورماتو لەدایک بوە، لە تەموزی ۱۹۲۴ دا بوە بە کاتب لای (کاپتن لاین) موفەتیشی ئیداری ئینگلیز لە سلیمانی، هەتا شۆرشێ چوار دە ی تەموز، کۆمەلێک وەزیفە ی ئیداری بییو، لەوانە بەرێوبەری ناحیە ی تانجەرۆ، قایمقامی هەلەبجە و زاخۆ و مەسەریفی هەولێر، کوت، کەرکوک، موسل و وەزیری ناوخۆی عێراق، لە ۱۹۵۹/۲/۴ دا مەحکەمە ی سەرە، بریاری هەلواسینی بەسەردا چەسپاند و تە بەناویانگەکی دەوتریو، کاتی بەرەو داری قەنارە هەنگاو دەنیت و مردن نزیک بوۆتو، ئەو چەندەها کەس لەژێر پییەو دەبێنیت ئیستحقاقی ژبانیان نیە. سەعید قەزاز، سەر بە هیچ پارت و گروپێکی سیاسی نەبوە و تەنھا بەهۆی لێوہشاونی خۆی، ئەو پۆستانە ی وەرگرتو.

۴- (یە کەمین کۆبونەو ی سەرکردایەتی شۆرشگێزان لە ۳ تشرینی یە کەمی ۱۹۸۲ نەنجامدرا، تیایدا جەلال تالەبانی بە سکرێتێر دیاریکرا، نەمەش لەلایەن سەرکردایەتی کۆمەلە جینگای نیگەرانی بو، لەبەرئەو پێان وابو ناییت تالەبانی لە یە ک کاتدا هەم سکرێتێر یە کیتی، هەمیش هی شۆرشگێزانیشت، بۆیە سی پێشنیاریان خستە بەردەمیەو:

- تالەبانی واز لە سکرێتێر یە کیتی بینیت و لە کۆنگرە یە کدا سکرێتێر هەلبێژنیت.

- پۆستی سكرتيرى گشتى دەورى بيت و ھەر شەش مانگ يان ھەر سالى جارنك لە نيتوان سكرتيرى كۆمەلە و شۆرشگيران نالوگۆر بكرت.
- تالەباني واز لە پۆستی سكرتيرى شۆرشگيرينيت.
- دواتر تالەباني رازى بوو دەست لە شۆرشگيران ھەلبگرئت).
- (پەوتى چەپ لە باشوورى كوردستان.ل. ۱۸۳).

سەرچاوهكان

سه‌رچاومكان

١. عرفان قانيعى فهد - دواى شهست سال، ژيان و بيره‌وه‌رييه‌كاني جهلال تاله‌باني. بهرگى يه‌كهم. موسسه‌ العرفا للطباعه و النشر - بيروت، لبنان ٢٠١٣.
٢. زرار سليمان بهگ ده‌رگه‌له‌يي - بيره‌وه‌رييه‌كانم له سالنى ١٩٤٣-١٩٦٧، چاپخانه‌ي ره‌ه‌ند، سلطيماني - ٢٠٠٢.
٣. ميه‌فان محهمه‌د حسين ره‌شيد بامه‌رني، "سياسة الاتحاد السوفيتي تجا الحركة القومية الكوردية التحررية في كوردستان الجنوبية ١٩٤٥-١٩٦٨، موسسه موكرياني للبحوث و النشر - مطبعة خاني، دهوك، ٢٠٠٨.
٤. د.وليد حمدي - كورد و كوردستان "له به‌لگه‌نامه‌كاني به‌ريتانيا‌دا"، وه‌رگيراني له عه‌ره‌بييه‌وه، موحه‌مه‌د نوري توفيق، ده‌زگاي سه‌رده‌م، چاپخانه‌ي ئوفيسي تيشك، سلطيماني ١٩٩٩.
٥. ديفيد آدمسن، "الحرب الكردية وانشقاق ١٩٦٤"، ترجمة جرجيس ففتح الله، دار آراس للطباعة و النشر، ٢٠١٢.
٦. الحركة التحررية الكردية، أيوب بارزاني.
٧. نه‌وشيروان مسته‌فا نه‌مين، په‌نجه‌كان يه‌كتر نه‌شكيتنن، ديوي ناوه‌وه‌ي روداوه‌كاني كوردستاني عيراق ١٩٧٩-١٩٨٣، به‌رلين ١٩٩٧.
٨. صلاح خراسان، التيارات السياسية في كردستان العراق، مؤسسة البلاغ - بيروت لبنان ٢٠٠١.
٩. دانا ادهم‌ز شم‌دت، رحلة الى رجال الشجعان في كوردستان، ترجمة جرجيس ففتح الله، دار آراس للطباعة و النشر، آربيل، ١٩٩٩.
١٠. (ميژووي په‌يوه‌نديه‌كاني كورد و نه‌مريكا - ناماده‌كردني وريا ره‌ماني ده‌زگاي چاپ و بلاو‌كردنه‌وه‌ي روه‌ه‌لات، هه‌ولير - چاپي يه‌كهم ٢٠١٢.
١١. ئيبراهيم جهلال، خواروي كوردستان و شورشي نه‌يلول، بنياتنان و هه‌لته‌كاندن ١٩٦١-١٩٧٥، به‌رلين، ١٩٩٨.
١٢. عه‌لي كه‌ريمي، ژيان و به‌سه‌ره‌اتي عه‌بدولره‌حمان زه‌بيحي (ماموستا عوله‌ما)، بنكه‌ي چاپه‌مه‌ني زاگرووس، گوتنريگ-سوئيد ١٩٩٩.
١٣. نه‌حمه‌د بانخيلااني، ياده‌وه‌رييه‌كانم، سلطيماني ٢٠١٤ - چاپخانه‌ي كارو.
١٤. شلومو نكديمون، الموساد في العراق و دول الجوار، انهيار الآمال الإسرائيلية و الكردية، ترجمة: بدر عقيلي، دار الجليل للنشر عمان، ١٩٩٧.
١٥. جوناثان راندل، أمه في شقاق، دروب كردستان كما سلكتها، ترجمة فاري حمود، دار النهار للنشر، بيروت ١٩٩٧.
١٦. د.ستان صادق حسين الزيدي، سياسة الولايات المتحدة الامريكية تجاه العراق في عهد الزعيم عبدالكريم قاسم، ١٩٥٨-١٩٦٣، دار المرتضى-٢٠١٣.
١٧. د. فائق بطي، الموسوعة الصحفية الكردية في العراق، تاريخها و تطورها، دار المدى للثقافة و النشر، ٢٠١١.

۱۸. گۆران ئىبراھىم سالىح، دۆزى كورد لە بازنەى پەيوەندىەكانى ئەمىرىكا و عىراقدا، ۶ ئازارى ۱۹۷۵ - ۲/ ئابى ۱۹۹۰، ئەندىشە بۇ چاپ و بلاكردنەو، سلىمانى. ۲۰۱۳.
۱۹. كەرىم حىسامى، كاروانىك لە شەھىدانى كوردستانى ئىزان، ۱۹۷۱، بىكەى پىشەوا.
۲۰. ئەحمەد حەمە ئەمىن ئۆمەر، رەوتى چەپ لە باشورى كوردستان، كۆمەلە وەك نمونە ۱۹۷۰-۱۹۸۸، تىزى دكتورا لە زانكۆى سەلاحەدىن. ۲۰۱۴.
۲۱. كۆمەلە لە سىدارەو بەرەو راپەرىن، ناوەندى مېژووى "ى.ن.ك." سلىمانى ۲۰۱۲.
۲۲. (رۆژنامەى ھاوالاتى ژمارە ۱۲/۴/۹) ۲۰۰۸.

۲

۱. مەلا بەختىار، چۆن چەپكىك و كام مېژووى كۆمەلە، خويندەنەو پەيوەندىەكى مېژووى بۇ چەپكىك لە مېژووى كۆمەلە، بەرگى يەكەم، دەزگای چاپ و بەخشى حەمدى، شوپاتى ۲۰۱۲.
۲. على بىچكۆل، كوانوى بەرگى - بىرەو پەيوەندىەكانم لە گەل خالە شىھاب و ھاورىكانىدا، لە بلاوكراوہكانى خەندان بۇ بەخش و وەشاندىن، ۲۰۰۸.
۳. (ھەژار موكرىانى، چىشتى مېژوور، چاپى يەكەم، خانى شەرەفكەندى، پاریس ۱۹۹۷.
۴. جەنگىز چاندەر. و.زىيان رۆژھەلاتى، شەمەندۆفترى مېژووتامبا، گەشتىكى مېژووى، چاپخانەى كارۆ، چاپى دووم، سلىمانى، ۲۰۱۵.
۵. نەشىروان مستەفا ئەمىن، لە كەنارى دانوبەو بۇ خرى ناوژەنگ، دیوى ناوہووى روداوہكانى كوردستانى عىراق، ۱۹۷۵-۱۹۷۸. بەرلىن ۱۹۹۷.
۶. (يەكىتى نىشتىمانى كوردستان - دامەزراندن و دەستپىكردى شۆرش - ۱۹۷۵-۱۹۷۶ سەرورە عەبدولرەحمان).
۷. موحسىن على ئەكبەر، چەپكىكى ژاكاو لە مېژووىكى ھەلبىستراو، چاپخانەى شەھىد نازاد ھەورامى، ۲۰۱۲.
۸. ئىنسكلۆبىدىاى يەكىتى نىشتىمانى كوردستان. چاپى دووم. ۲۰۱۴.
۹. پىشكۆ نەجمەدىن، ئەزمون و ياد، ئالای شۆرش و حىكايەتەكانى زىندان، چاپى دووم. بەرگى يەكەم ۱۹۷۸-۱۹۸۳ و بەرگى دووم ۱۹۸۳-۱۹۸۹، چاپخانەى رەنج،
۱۰. فرىتس زىتە Fritz Sitte، من لاى كوردەكان بوم "Ich war bei den Kurden"، ۱۹۸۰، فىنا.
۱۱. نەشىروان مستەفا، خەون يان مۆتەكە، خەون يان مۆتەكە! دیوى ناوہووى روداوہكانى كوردستانى عىراق، ۱۹۹۲-۲۰۰۲.
- archive.sbeiy.com/ku/article_detail.aspx?ArticleID=1539&AuthorID=36
۱۲. حمىدە نەنع، طارىق عەزىز، رەج و قىضىة، المؤسسة العربية للدراسات و النشر، بیروت ۲۰۰۰.
۱۳. بەھادىن نورى - مذكرات، الطبعة الاولى، تشرین الثانی ۱۹۹۲، كوردستان العراق.
۱۴. ھنرى كسنبەر - سنوات التجدید، نقله إلى العربية د.ھشام الدجانی، كلمه و العبیدكان ۲۰۱۰.

له گەل عەبدولرەحمان قاسملۆ

له گەل شەرەفکەندی له کۆنگرەى سۆسیال دیموکراتى جیهانى ۱۹۹۲/۹/۱۳

له گهژ عهبدوئلا ئوچهلان

لای راست؛ نه‌ندام په‌رله‌مانی تورکیا و که‌سایه‌تی کوردی ناسراو نه‌حمه‌د تورک،
مام جه‌لال، سکرته‌ری گشتی سۆسیال دیموکراتی جیهانی، لويس نایالا

لهگه‌ل سه‌ید محهمه‌د باقر نه‌لحه‌کیم

لهگه‌ل کۆمه‌لێک سه‌رکرده‌ی کورد و عێراقی

له گه‌ل مه‌لیکی پیشوی نوردن، حسین

له گه‌ل جینشینی پیشوی مه‌لیکی نهرده‌ن، حه‌سه‌نی برای مه‌لیک حسین

له گه ل سەرۆک کۆماری پێشوی میسر، نهوهر سادات

له گه ل نايف جهواتما و چهند سەرکرده به کی فهلهستینی

لەگەڵ سەرۆک کۆماری سوریا. بەشار ئەسەد

لەگەڵ سەرۆکی فەلەستین. مەحمود عەباس

لای راسته‌وه؛ سه‌رۆکی سوڤان، عومهر حه‌سه‌ن به‌شیر، سه‌رۆکی میسری یتشو
حوسنی موباره‌ک، سه‌رۆکی یه‌مه‌نی یتشو، عه‌لی عه‌بدوئلا سالح له‌گه‌ل مام جه‌لال

لای راسته‌وه؛ مام جه‌لال، مه‌لیکی سه‌ویدی یتشو، عه‌بدوئلا کوری عه‌بدولعه‌زیز و
سه‌رۆکی یتشوی فه‌نزویلا، هوگۆ چاقیز و سه‌رۆکی یتشوی کۆماری ئێران نه‌حمه‌دی نه‌جات

لاى راسته‌وه؛ عهلى خامنه‌ئى، رابه‌رى كۆمارى ئىسلامى، مام جەلال و
سەرۆك كۆمارى ئىرانى پىشوو ئەحمەدى نەجات

له‌گه‌ل سەرۆك كۆمارى پىشوو ئىران ئەكبەر هاشمى ره‌فسه‌نجانى

لەگەل سەرۆك كۆمارى پىشوى توركيا، تورگوت ئۆزال

لەگەل سەرۆك كۆمارى پىشوى توركيا سلیمان دیمیرئەل

لەگەل سەرۆك وەزیرانی یتشوی
تورکیا، تانسۆ چیلەر

لەگەل سەرۆك كۆماری تورکیا، رهجهب تهیب نۆردوگان

لەگەل سەرۆك كۆماری یتشوی تورکیا، عەبدوئلا گول

لەگەڵ سەرۆکی پێشوی وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمریکا، بیل كلنتون

لەگەڵ جینگری پێشوی سەرۆکی وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمریکا - ئەل گۆر

له گه ل سەرۆکی یتشوی ولاته به کگریه کانی ئەمریکای، جۆرج بوش

له گه ل سەرۆک یتشوی ولاته به کگریه کانی ئەمریکای، بارهک ئۆباما

وہزیری دہرہوہی ولاتہ بہ کگرتوہکانی ئەمریکای یتشو، ہینری کسنجہر

لہگہل وزیر دہرہوہی یتشوی ولاتہ بہ کگرتوہکانی ئەمریکا، مادلین ٹولبراید

له گهڻ وه زيري بهرگري پيشوي ولاته به کگرتوه کاني نه مريکا. دؤنالډ رامسفيلډ

له گهڻ وه زيري دهره وهی پيشوي ولاته به کگرتوه کاني نه مريکا کؤن پاول

لهگهٔ راویژکاری ئاسایشی ینشوی ولاته به کگرتوه کانی ئەمریکا، کۆندالیزا رایس

لهگهٔ حاکیمی ینشوی کاتی عێراق، بۆنل بریمەر

لەگەڵ جینگری سەرۆکی وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا، ديك چینی

لەگەڵ وهزیری دهرهوهی پێشوی ئەمەریكا، جیمس بیکەر لەگەڵ وهفدی ئۆپوزیسیونی عێراقی

لەگەژ سەرۆک کۆماری چینی پێشو. ھو جینتاو

لەگەژ سەرۆکی روسیا. فلادیمیر پوتین

لەگەڵ سەرۆک وەزیرانی یتشوی ئوسترالیا، جۆن هاوورد

لەگەڵ سەرۆک کۆماری یتشوی چیک، براتسلاڤ هافل

لەگەل سەرۆك كۆمارى فەرەنساي یتشو. جاك شیراک

لەگەل سەرۆك كۆمارى فەرەنساي یتشو نیکۆلاس ساركۆزى

له گه‌ئ خانمی یه که می جارانی فرهنگساز، مادام میتیراند

له گه‌ئ وه‌زیری دهره‌وه‌ی ینشوی فرهنگساز و دوستی دیرینی کورد بئیرنارد کوشنر

له گه‌ل سه‌رۆك وه‌زیرانی پێشوی ئینگلتەرا، تۆنی بلیئر

له گه‌ل وه‌زیری دهره‌وه‌ی
ئینگلتەرای پێشو،
جاك سترۆ

له گه‌ل بائیۆزی پێشوی ئینگلتەرا کریستۆف بەرنس له عێراق و
وه‌زیری دەرەوه‌ی پێشوی هه‌مان وڵات دێقید میلیبەند

له گه‌ل سه‌رۆک حکومه‌تی (موسه‌شه‌ار) پێشوی ئە‌لمانیا فیلی براند

ئەم دىدارە لە ماوەى ۱۵ سالدا تۆماركراوە و ئەنجامدراوە، لە ۱۹۹۰ دەست پى
دەكات تا ۲۰۰۵.

ئەم دىدارە وەك تۆماركردنى بىرەوهرىيەكانى مام جەلال واىە و لەشيوەى پرسیار و
وہلام. ھەر لەو روانگەيەشەوہ، مام جەلال پيشتەر لە چەند شوپنيك و لاى چەند
كەسيك باسى لەوہ كردوہ، كە بىرەوهرىيەكانى نوسيوەتەوہ.

ميژوى ھاوچەرخى كورد و ئەوہى نوئ پيويستى بەم شايەتيەى و زانياريانەى لاى
مام جەلال ھەيە ھەر لەبەر ئەوہش پلاوكردنەوہيم بە گرنگ زانى. ئەم دىدارە وەك
ئەمانەتيكى ميژويى و ئەخلاقى گرتوتە ئەستو، ھەر و ھا لەوہش زور دنيا بوم كە
روناكيەك دەخاتە سەر بەشى لە ميژوى خەباتى گەلى كوردستان و دەبيتە
گوشەيەكى جياواز بۇ بينينى رابردو، سەرئەنجام ئەم دىدارە نەبەمەبەستى دژايەتى
لايەنيك يان كەسايەتيەك يان بە بەرژوہنديان، ئەنجام نەدراوہ، بەلكو تەنھا باسى
دوينيە وەك ئەوہى مام جەلال بينيويتى و تيدا ژياوہ.

سەلاح رەشيد

Mam Jelal
successive interviews
from youth to the presidency